

949 ¹¹¹/₁

1329

کتابخانه
1957

د کابل کالنی

۱۳۲۹

دمطبوعاتو ریاست د داخلی نشراتو لوی مدیریت دلمړی

خانگی څخه

مستقیم

محمد کریم «شیون»

مطبعه عمومی

(۱۹) کابل کالنۍ

بسم الله الرحمن الرحيم

دخېستن تعالى اجل او اعلى له حمده او دم محمد رسول الله صلى الله تعالى عليه
وعلى آله واصحابه له درود څخه وروسته « کابل کالنۍ » دخپل ژوندانه
(۱۹) کال پاېته ورساوه . دغې کالنۍ په تېرو کالو کې خپل
نشراتي او ثقافي خدمات سم له مأموله په ځای کړي دي . او هره
نسخه ئې ددغه هیواد دیوه کال پمنځکې دېر مخ تګ او د نهضت
او دار نقا ئې سیر خورا ښه ښکار ونکې کړلې شي . که غواړئ چه
خوښ د تشکيلاتو - دولتي اجراآتو - عمراني - اصلاحي اقداماتو په نسبت
پدغو (۱۹) کالو کې ښه او موثق معلومات حاصل کړئ نوښاني چه يوځل
دغه (۱۹) واره « کابل کالنۍ » گرځې سره وگورئ !

دغه (۱۹) متذکره « کابل کالنۍ » سره لاندې چه تاسو پخپل مقصد
بريالي کوي ، ستاسو پيژندګلوئ له لورې سربېره - او دېو هانو له منسو بينو
او دگران هیواد له ښو مېرو سره کوي . اوسرېره پردې د « کابل کالنۍ »
د علمي - تاريخي - کلتوري - تربیوي او نورو مآثر او ښېګڼو څخه به هم ګټور شي !
« کابل کالنۍ » دهیواد د ترقی واقعي معرف - او د ترقی د معیار حقيقي
ښکار ونکې اود دولت دېر مخ تګ په رښتیا ښوونکې دي . ومو وېل
چه « کابل کالنۍ » خپل د نځکامل مراحل پتدریج سره تکمیلول ، خو
یواځې په ۱۳۲۸ کال کې له یوې خوا د طباعتی موادو د ګرانۍ په اثر
او د بلې خوا د ځینو علاقه لرونکو د غوښتنې په اثر چه ښاني « کابل کالنۍ »
یواځې دولتي اجراآتو او تشکيلاتو له نيو ونکې وی نور مضامین مقالات
او آثار پکې نه وی - نوځکه د ښتو دولتي دصحا فت مدیریت د ۱۳۲۸

«کابل کالنۍ» دصحافت په قطع او ثقافت کښې تغير وکړ. او هغه کو چنۍ خوشگلۍ او نفیس اثرنۍ نشر کړ. مگر د ۱۳۲۸ «کابل کالنۍ» له خپرېدلو څخه وروسته زبا دو کتونکو وغوښتل چه بنائۍ «کابل کالنۍ» لکه پخوا پخپل همغه وضعیت او هیئت او ثقافت را وړځي اود پخوا نۍ اعتیاد اعاده په جدې ډول سره توصیه کړي.

سبز کال د مطبوعاتو دمستقل ریاست په تصویب ددغه مهم اثر ډډ وین او تر تیب د داخلی نشریاتو د عمومی مدیریت له وظائفو څخه وکډل شو، نو ځکه مونږ د (۱۳۲۹) «کابل کالنۍ» په خپرواوسره لکه پخوا غوندې افتخار وموند او هیله لرو چه وروسته ادبڼه نور «کابل کالنۍ» د طباعتی ایجا باتو په مراعات دصحافت او ثقافت له حیثه په ښه شان شائع کړو. او دهغې په ښه والی کښې ترڅو چه څمونږ قوت اړتوان رسېږي موقوفیت حاصل کړو. پدغه ۱۳۲۹ «کابل کالنۍ» کښې یواځې دهمغه ۱۳۲۹ کال تشکیلات او اجرا آت ټول او تدوین شوی دی او وروسته ادبڼه به هم همدا سی کپږی اودهمدغه ترتیب رعایت به وشي څو څمونږ «کابل کالنۍ» دهمغه کال به آخر یا دتوی کال په سر کښې خپره شي او دپوه کال نیمائی کارونه دبل کال له نیمائی کارونو سره گډ او یوځای نشي. هیله کوو چه د ۱۳۲۹ «کابل کالنۍ» دگورانو لوستونکو رضامندی او خوښی حاصله کړي. او دگورانو کتونکو او دوزاراتو او اداراتو په مرسته په راتلونکو کلو کښې ددغه مفید اثر په زیادښه والی او نفاست مو فک او بریالی شو.

د مطبوعاتو دمستقل ریاست

د داخلی نشریاتو

عمومی مدیریت

د عظمی صدارت دمأورینو تشکیلات

- ۱ - سپہ سالار صدراعظم ج ، ع ، ج ، ل ، ا نشان والا حضرت سردار شاہ محمد ود خان غازی
 ۲ - معاون ع ، ج ، س ، ا نشان علی محمد خان
 ددولت وزیر ع ، ج ، س ، ا میرزا محمد خان
 » » ع ، ج ، احمد علی خان
 » » ع ، ج ، س ، ا غلام فاروق خان
 دغازی سپہ سالار صدراعظم د حضور مصاحب : ع ، ش پیر محمد خان لہری فرقہ مشر .

ب : دیابوری شعبہ :

- دغازی والا حضرت د حضور سرباور ع ، ش غلام سعید خان لہری فرقہ مشر
 » » » ح ، محمد اصف خان لہری غنڈ مشر
 » » » ح ، شیر باز خان دوہم
 » » » ح ، غلام دستگیر خان
 » » » ح ، محمد عمر خان

دوزیرانو د عالی مجلس شعبہ :

- ۱ - دوزیرانو د مجلس منشی بہ (۲) رتبہ ع ، ص ، خلیل اللہ خان خلیلی افغان
 ۲ - » » » بہ (۵) ص محمد حسن خان
 د حقوق مشاور بہ (۱) رتبہ ع ، ص عبدالحی خان

دضبط احوالاتو ریاست :

د لمرې څانګې مدیر	ع ، محمد رفیق خان به (۳) رتبه
د دوهم څانګې مدیر	ص ، عبدالرؤف خان به (۵) »
د درې کزې لمرې څانګې مدیر	ص ، حاجي عبدالقادر خان به (۵) »
د شفر او مخصوص فلم مدیر	ص ، محمد ابراهيم خان به (۵) »
د خارجي څانګې مدیر	ص ، حبیب الله خان به (۵) »
د سرحدی څانګې مدیر	ص ، عبداللطيف خان به (۵) »
د سچل او سوانج څانګې مدیر	ع ، محمد عثمان خان به (۳) »
» د مدیر	ص ، عبدالله خان به (۵) »
د لویاياتو څانګې مدیر	ص ، عبدالسلام خان به (۵) »
د اعلا حکوماتو څانګې مدیر	ص ، مير محمد عباس خان به (۵) »
د سپار څانګې مدیر	.....
د اجرائیې د څانګې مدیر	ص ، عبدالستار خان به (۵) »
د اورافو د څانګې مدیر	ص ، غلام محمد خان به (۵) »

د محاکماتو عمومي ریاست :

۱ - عمومي رئیس به (۱) رتبه	ع ، ص یار محمد خان
۲ - معاون به (۲) د	ع ، ص محمد شفیع خان
۳ - مشاور به (۲) د	.....
۴ - عضو به (۵) رتبه	ص ، عبدالمقیم خان
۵ - » به (۵) »	ص ، پیر محمد خان
۶ - » به (۵) »	ص ، گل احمد خان
۷ - » به (۵) »	ص ، عبدالعلي خان
۸ - د تحریراتو مدیر به (۴) د	ص ، صالح محمد خان

دالمپیک ریاست :

۱ - اداري رئیس به (۱) رتبه	ع ، ص محمد فاروق خان سراج
۲ - عضو به (۴) د	ص ، محمد عمر خان تاتا
۳ - » به (۵) د	ص ، عبدالمجید خان
۴ - » به (۵) د	ص ، عبدالحسین خان

د تحریراتو لمړۍ څانګه :

- ۱ - مدیر به (۳) رتبه ، ع ، عبدالله خان

د تحریراتو دوهمه څانګه :

- ۱ - مدیر به (۳) رتبه ، ع ، محمد قاسم خان
 ۲ - دفتري به (۴) » ، ص ، صالح محمد خان
 ۳ - » به (۵) » ، ص ، حشمت الله خان
 ۴ - » به (۵) » ، ص ، محمد صالح خان

د تحریراتو دریمه څانګه :

- ۱ - مدیر به (۴) رتبه د (۳) رتبه کفیل ، ص ، غلام جیلانی خان

د مأمورینو عمومي مدیریت :

- ۱ - عمومي مدیر به (۲) رتبه ، ع ، عبدالخالق خان
 ۲ - د سیل او سواح مدیر به (۵) » ، ص ، میر عبدالخالق خان
 ۳ - د اداري مدیر به (۵) » ، ص ، محمد اور خان

د موثر خانۍ مدیریت :

- ۱ - د موثر خانۍ مدیر به (۴) رتبه ، ص ، محمد ایوب خان

د عارضینو لوی مدیریت :

- ۱ - عمومي مدیر به (۳) رتبه ، ع ، میر عبدالله خان
 ۲ - عضو به (۴) » ، ص ، نظام الدین خان
 ۳ - » به (۵) » ، ص ، محمد صادق خان

د اوراقو څانګه :

- ۱ - عمومي مدیر به (۳) رتبه ، ع ، محمد ابراهیم خان
 د نشریاتو د مدیریت کفیل به (۹) » ، ص ، محمد علی خان
 ۱ - . . . . .

د اجرائیې مدیریت :

- ۱ - مدیر به (۴) رتبه ، ص ، فضل حق خان

د کمنټرول مدیریت :

- ۱ - مدیر به (۵) رتبه ، ص ، سیف الدین خان

د سپورتو دفابریکې مدیریت :

- ۱ - مدیر به (۵) رتبه : ص ، سید علی بابا خان

د تعمیراتو مدیریت :

- ۱ - مدیر به (۵) رتبه : ص ، نیاز محمد خان
۲ - نقشه کش به (۵) » : ص ، محمد عوض خان

دمحا کما تو د عمومی ریاست د تمیز محکمه :

- ۱ - عضو به (۳) رتبه : ع ، محمد شریف خان
۲ - » به (۴) » : ص ، فقیر محمد خان
۳ - » به (۴) » : ص ، عبدالله خان
۴ - » به (۵) » : ص ، میر غلام محمد خان

دمحا کما تو دریاست د مرافعی محکمه :

- ۱ - د محکمې رئیس به (۳) رتبه : ع ، میر محمد شاه خان
۲ - د محکمې عضو به (۴) رتبه : ص ، محمد عمر خان
۳ - » به (۵) » : ص ، عهد العزیز خان
۴ - » به (۵) » : ص ، شهاب الدین خان

د صدارت د نفتیش عمومی ریاست :

- ۱ - رئیس به (۱) رتبه : ع ، ص ، غلام مجتبی خان
۲ - عضو به (۳) » : ع ، عبدالسلام خان
۳ - » به (۳) » : ع ، محمد ابراهیم خان
۴ - » به (۳) » : ع ، محمد امین خان
۵ - » به (۴) » : ص ، جلال الدین خان
۶ - » به (۴) » : ص ، عبدالباقي خان
۷ - » به (۴) » : ص ، عبدالجاق خان
۸ - » به (۴) » : ص ، میر اعظم شاه خان
۹ - » به (۴) » : ص ، دین محمد خان
۱۰ - » به (۴) » : ص ، غلام دستگیر خان
۱۱ - » به (۴) » : ص ، غوث الدین خان
۱۲ - » به (۴) » : ص ، عبدالصمد خان
۱۳ - » به (۴) » : ص ، عبدالرشید خان

دخارجي چارو وزارت :

وزير ، ع ، ج ، س ، انبان علي محمد خان
لومړی معين ، ع ، ص عبدالصمد خان
..... د دوهم

الف - د سياسي لوی مدیریت :
لوی مدیر ، ع ، ص عبدالرحمن خان
دلیری خانگي مدیر ،
ص ، غلام احمد خان « وید »
د دوهمي خانگي مدیر ،
ع ، ص عبدیونس خان
د درېيمې خانگي مدیر ،
ع ، ص عبدالرؤف خان
د څلورمې خانگي مدیر ،
ع ، ص عبدالرحمن خان

ع ، ج ، س ، ا ، انبان علي محمد خان
دخارجي چارو وزیر

د اقتصادي د لوی مدیر کفیل
ص ، عبدالحمید خان « مخمور »
د اقتصادي د لوی مدیریت معاون

ب : دبین المللی ریاست :

رئیس
د یونو لوی مدیر
« د » معاون
د کنفرانسو د لوی مدیر کفیل
« د » د لوی مدیر معاون
دهوانی خانگي لوی مدیر
« د » د لوی مدیر معاون
ع ، ص جلال الدین خان « طرزی »
ع ، ص فضل محمد خان « شبرزاد »
.....
ص ، انبار احمد خان
« گلاب شاه خان »
.....
.....

د کابل کالنی

د ترجمې او د حقوقو او د معاهداتو لوی مدیر : ع ، محمد قسیم خان
 د ترجمې معاون : ص ، عبدالباقی خان
 د حقوقو او معاهداتو معاون : د ، عبدالهادی خان

ج - د تشریفاتو ریاست :

رئیس : ع ، ص غلام محمد خان
 تشریفاتو معاون : ص ، غلام محمد خان
 ادارې معاون : ص ، علی محمد خان

د - د ویزی او قونسلګرۍ لوی مدیریت :

لوی مدیر : .....
 د لومړۍ څانګې د مدیر کفیل : ص اختر محمد خان
 د دودوې د معاون : د محمد شریف خان « ازیز »
 د دویمې د : د محمد انور خان
 د درېیمې د : د سید محمد امین خان

ه - د شفر او د مخصوص قلم مدیریت :

مدیر د ۳ رتبې په حیث : ع ، محمد سلیمان خان
 د شفر معاون : ص ، سلطان محمد خان
 د مخصوص قلم معاون : د ، عبدالحمید خان

و - د مامورینو او اجرائیې او تنظیماتو مدیریت :

مدیر : ع ، محمد اشرف خان
 معاون : ص ، میرامان الله خان

ز - د اوراقو لوی مدیریت :

لوی مدیر د ۲ رتبې په حیث : ع ، ص عبدالغفار خان
 د اجرائیې د څانګې معاون : .....
 د ضبطیې : د ، عبدالقادر خان

ح - د کنترول او محاسبې مدیریت :

د مدیر کفیل : ص ، عبدالصمد خان

کتاب

۱. ص ، غلام صدیق خان

451

۱. » ، غلام فاروق خان

کتاب

۱. محمد ایوب خان

و۔ داعی حضرت لوی سفارت پہ لندن کبھی :

لوی سفیری : عجل ، انجان والا حضرت عزی مارشال

شاہ ولی خان

سر کتاب

ص ۱۰۰ : مسعود خان

مطبوعہ: تی اے اے

ع : ص عبد الرحمن خان « يثواك »

4251

۱ ص ، احمد قیوم خان

2

: « سبک‌بند و خان

کتاب

42

4 2

ز - د اعلیٰ حضرت لوی سفارت پہ واشنگٹن کینی :

لوی سفیر

ع، ج عبد الحمید خان « عزیز »

شارژ دافر

ص ، نور احمد خان

سر کتاب

ص : محمد ابراہیم خان

کتاب

4271

: ص ، محمد شعیب خان

1

2

3

« عبدالحکیم خان » طیبی،

2

ح - داعلی حضرت لوی سفارت پہ پاریس ، برن او بروکسل گئی :

ع. ج. س. ع. محمد عمر خان

لوی سفیر

ص ، محمد نعیم خان

سرکاتہ

کتاب

۱ د ، ۲ محمد رحیم خان

45

د سید فاسم خان

- ط - د افغانستان وزارت مختاری په روم کښې :
مختار وزیر : ع ، ج ، محمد عیسی خان «امیری»
سرکاتب : ص ، محمد ابراهیم خان
- ی - د افغانستان وزارت مختاری په قاهره کښې :
مختار وزیر : ع ، ج ، محمد صادق خان «مجددی»
کاتب : . . . . .
- ک - د افغانستان وزارت مختاری په نائیکن کښې :
مختار وزیر : . . . . .
سرکاتب : . . . . .
- ل - د افغانستان وزارت مختاری په بغداد او شرق الاردن او سوریه اولبنان کښې :
مختار وزیر : ع ، ج ، س ، ع غلام یحیی خان
سرکاتب : ص ، محمد یوسف خان
- م - د افغانستان وزارت مختاری په چکوسلواکیا کښې :
مختار وزیر : ع ، ج ، محمد عتیق خان
سرکاتب : ص ، محمد ایوب خان
- ن - د افغانستان نمایندگی په یونو کښې :
نایندہ : ع ، ج ، س ، ا ، عبدالحمید خان «عزیز»
کاتب : ص ، سلطان احمد خان
اتشه : د ، محمد اسماعیل خان
د : د ، عبدالعزیز خان
د : د ، محمد امین خان
- س - د افغانستان قونسلگری په مشهد کښې :
جنرال فونسل : ع ، ص ، عبدالرؤف خان
سرکاتب : ص ، محمد حیدر خان
کاتب : د ، عبدالرشید خان

ع - د افغانستان قونسلگری په بمبئی کښې :

قونسل

ص ، عبدالملک خان

سرکاتب

د ، محمد اکبر خان

کاتب

ف - د افغانستان قونسلگری په نیویارک کښې :

قونسل

خ ، عبدالرازق خان « ضیائی »

کاتب

ص ، محمد اکبر خان

ع - د افغانستان قونسلگری په پښاور کښې :

قونسل

ص ، محمد قیوم خان

سرکاتب

د ، عبدالمنان خان

کاتب

د ، عزیز احمد خان

د ، سلطان محمد خان

ق - د افغانستان قونسلگری په چمن کښې :

وایس قونسل

ص ، عبدالغفور خان

سرکاتب

د ، یابنده محمد خان

کاتب

د ، تاج محمد خان

د داخلي وزارت

۱- وزیر ع، ج، س، ع عبدالاحد خان

۲- د مخصوص قلم مدیر ص، غلام محمد خان

۳- د اطلاعاتو مدیر ص، عبدالباقي خان

ب - اداري رياست :

۱- اداري معين اور رئيس ع، ص عبدالوهاب خان

۲- د اجرائي او مامورينو مدير ع، محمد حسن خان

۳- د كنترول لوی مدير ع، محمد سعيد خان

۴- د تافينو لوی مدير ع، خداداد خان

۵- د هلال احمر د ع، شاه محمد خان

۶- د سينما مدير ع، غلام دينگير خان

۷- د هوټلو د لوی مديریت کفيل ص، عبدالغفار خان

۸- د پانومو مدير د، عبدالستار خان

۹- د ميچا کداتو مامور د، فضل احمد خان

ع، ج، س، ع عبدالاحد خان

د داخلي وزير

ج - د احصائي رياست :

۱- د احصائي رئيس ع، ص محمد امين خان

۲- د احصائي مدير ص، شاه جان خان

د - د تفتيش رياست :

۱- د تفتيش رئيس ع، ص عبدالله خان

اداري مديریت :

۱- اداري مدير ص، محمد طاهر خان

۲- د ولاياتو د احصائي د تفتيش مدير ص، محمد ابراهيم خان

د اداري مدیریت اعضاء :

- ۱-مدیر ، ص ، عبدالوکیل خان
- ۲-مدیر ، د ، میر عثما ن خان
- ۳- ، د ، غلام دستگیر خان
- ۴- ، د ، خواجه محمد خان
- ۵- ، د ، محمد محسن خان
- ۶- ، د ، عبد الشکور خان
- ۷- ، د ، محمد سرور خان
- ۸- ، د ، عبد الرحیم خان
- ۹- ، د ، میر عبد الرحیم خان
- ۱۰- ، د ، یار محمد خان
- ۱۱- ، د ، عبد الله خان
- ۱۲- ، د ، عبد الخالق خان
- ۱۳- ، د ، سید محمد خان
- ۱۴- د امور ، د ، محمد دین خان
- ۱۵- ، د ، محمد اسلم خان
- ۱۶- ، د ، میر احمد خان
- ۱۷- ، د ، محمد کبیر خان
- ۱۸- ، د ، محمد شریف خان
- ۱۹- ، د ، عبد الاحمد خان
- ۲۰- ، د ، محمد امین خان

15

د کابل کالنی

د جمعیت العلماء عضو د خلر مې ر تېې په حیث	ف ، مولوی عبدالجلیل خان
» » » » » »	» ، » ، غلام حیدر خان
» » » » » »	» ، » ، حفیظ الله خان
» » » » » »	» ، » ، عبدالخالق خان «صدیقی»

نو موړی په دریمه رتبه فاضل دمرافعی د کابل مقرر شوی

د جمعیت العلماء عضو د خلر مې ر تېې په حیث	ف ، مولوی سید محمد عمر خان
» » » » » »	» ، » ، عبداللہ خان
» » » » » »	» ، » ، عبدالعزیز خان
» » » » » »	» ، » ، محمد طالب خان
» » » » » »	» ، » ، نصر الله خان
» » » » » »	» ، » ، فضل حق خان
» » » » » »	» ، » ، فضل رحمان خان
» » » » » »	» ، » ، سید انور شاہ خان
د معاش کما تو د مامور کفیل	ص ، محمد نعیم خان

د قفتمیش مدیریت:

مدیر د عضو بیعت	ص ، مولوی فضل الرحمان خان شنواری
عضو دا ابتدائی مدیر په حیث	ص ، مولوی محمد رشید خان
» » » »	» ، » ، مولوی خمار الدین خان کوملی

د نورو دوائرو آمران :

د تحریرات او اود اورافو مدیر	ع ، فیض محمد خان نو موړی په کالنی تر فیعا تو کښی په
د مامورینو او اجرائیې مدیر	د دریمې رتبه د ترفیع استحقاق درلود لیکن دبست د نشتوالی له کبله د معاش د تفاوت ربیع ورته منظور شوی دی
د معاش او مصرف مامور	ع ، محمد اسماعیل خان
د سوانحو مامور	» ، » ، ملاجمه خان
د کنترول مدیر	» ، » ، محمد یوسف خان
د قضا تو د مدرسې مدیر	» ، » ، مولوی عبدالقدیر خان «شهاب»

د معارف وزارت

ع ج دو کتور عبدالعجيد خان
د معارف وزير

وزیر : ع ج دو کتور عبدالعجيد خان
اداري معين : ع ، ص عبد الاحمد خان
د تدريسي معين کفيل : ع ، ص داکتر محمد يوسف خان
مستشار : « » عزيزالرحمان خان
د مخصوص قلم مدير د ۳ رتبې به حيث
ع امير الدين خان

د عمومي تدريساتو رياست :
د رئيس کفيل : ع ، ص د کتور علي احمد خان
د معاون : « » سردار احمد الله خان
د ثانوي تدريساتو د مديريت کفيل
« » ص ، د کتور محمد اکرم خان
د مسلکي تدريساتو د مديريت کفيل :
ص ، د کتور محمد حيدر خان

د ابتدائي تدريساتو عمومي مدير

« » ع محمد آصف خان « مائل »

د تدريساتو د رياست د معلمينو او مامورينو د مديريت کفيل : « » ص محمد زمان خان
د يونسکو د مديريت کفيل : « » ص د کتور عبدالرحيم خان
د عمومي تدريساتو د احصائيي آمر : « » ص فقير محمد خان

د دارالتاليف رياست :

رئيس : « » ع ، ص د کتور مير نجم الدين خان
د رياست د معاون کفيل : « » ع محمد هاشم خان « مجددي »
د تاليف او ترجمې مدير : « » ص پاينده محمد خان « زهير »
د نشریاتو مدير : « » ص محمد کریم خان « چينېي »
د کتاب خانې د مديريت کفيل : « » ص عبداللطيف خان « اريان »

د تفتیش ریاست :

د رئیس کفیل	ع ، ص عبدالشکور خان
د تفتیش معاون	ع عزیز محمد خان
د تفتیش مدیر	ص محمود خان « کریم زاده »
۱- د ریاست مفتش	ص خواجه گلبدین خان
۲- » »	« قربان علی خان
۳- » »	ص محمد ایوب خان
د تفتیش ریاست مفتش :	ص عبدالاحد خان

دموزه او حقریات ریاست :

دموزي او حقریاتو رئیس :	ع ، ص داحمد علی خان « کهزاد »
د حفظ الصحه او د سپورت د ریاست کفیل :	ع ، ص عبدالرشید خان « بیغم »

اداری ریاست :

رئیس د (۲) رتبی په حیث :	.....
دلوازمو د عمومی مدیریت کفیل :	ع ، محمد اسلام خان
» » د تحصیل مدیریت :	» صوفی فخرالدین خان
داعاشی او اباتی مدیریت کفیل :	ص ، محمد علیخان
د اثبات جرم د مدیریت کفیل :	ص ، داد محمد خان

د اجرایی دهر کړ مدیریت :

د اجرایی د مدیریت کفیل ، ص ، عبدالمطلبخان

د تعمیراتو مدیریت :

د تعمیر مدیر : ص ، محمد اسحق خان

د تصفی مدیریت :

مدیر : ص ، عبدالغفور خان « احمد زانی »

د اوراقو مدیریت :

مدیر : ع ، محمد عمر خان

د کمنټرول عمومي مديريت:

عمومي مدير :
معاون :
د بوديجي مدير :
ص. سيد محمود خان
ص. عبداللطيف خان

د ثنائوي هکاتبو مديران:

د حبيبې ايسې د کفيل مدير :
د استقلال د ايسې مدير :
د نجات » » :
د غازي » » :
د شخو د ايسې عمومي معاون :
د داول امير ايسې مدير :
» د دوم » » :
د مرکز د ايسې د مديريت کفيل :
د نهاري متوسطي مدير :
مستر لارسن
عزتمند موسيو مومل
ع. ص. عبد القفور خان برشنا
عزتمند پايلستون
ع. غلام محمد خان
مادام هنف
» برشنا
ص. امير محمد خان
» عبدالقفر خان

د مسلکي هکاتبو مديران:

د عربي دارالعلوم رئيس :
د دارالعلومينو درئيس کفيل :
د متوسط مدير :
د ابتدائي » » :
د صنايعو د مکتب کفيل :
د تجارتي د ايسې د مدير کفيل :
د کرهني د ايسې مدير :
د اصول تحرير او مکتبې د مکتب مدير :
د نهار د مسلکاتو د مديريت کفيل :
د ميخانیکي داخلي مدير :
» خارجي » :
ع. ص. فاري عبدالرسول خان
» د کتور عبدالقيوم خان
ص. غلام حسن خان » مجددی
ص. محمد اکرم خان
ص. سلام الدين خان
عزتمند داکتر مرک
ص. عبدالروف خان
ص. محمد آصف خان
» فاري غلام محمد خان
ص. دين محمد خان
عزتمند تراوتمان

د مالیې وزارت

په دوه فصله حاوی دی . ۱ - او - ب

الف - د مالیې دوزارت د مر کز تشکيلات :

ب - د مالیې دوزارت د دواړو اجراآت ،

الف - د مالیې دوزارت د مر کز

تشکيلات :

۱ - د مالیې وزیر : ع ، ج محمد نوروز خان

اول معین : کم.ود

دوم معین : ع.ص حبیب الله خان

اداری ریاست :

۱ - رئیس : ع.ص غلام محمد خان .

داداری ریاست خا ننگی :

د مالیې دوزارت د عمومی مدیر ،

ع ، عبدالجکیم خان ،

د فوایدو عمومی مدیر ،

ع ، مصطفی خان .

د غلې اود گدامو مدیر :

ع ، محمد جان خان .

د مالیاتو اود محصولاتو مدیر

د احصائی اود املاکو عمومی »

د تصفیو »

د اوراقو » »

د عمومی محاسباتو ریاست :

رئیس : ع ، ص میر عزیز الله خان .

ع ، ج محمد نوروز خان د مالیې وزیر

ص ، محمد آصف خان .

» نورالدین خان .

» محمد حسن خان .

» حافظ عبدالرحیم خان .

دمحاسباتو دریاست خانگی :

د کنترول عمومی مدیر : ع ، محمد ابراهیم خان ،
 دخترانو » » » فخرالدین خان ،
 د بودجی » » » محمد نعیم خان .

دفتیش ریاست :

رئیس : ع ، س قطب الدین خان .
 معاون ع میرضیاء الدین خان .
 دنوموړی ریاست اعضاء عبارت دی له (۲۸) نفرونه په مختلفو رتبو .

د مالیات برعایدات ریاست :

رئیس ع ، س عزیز الله خان .

د مالیات برعایدات دریاست خانگی :

د تشخیصی عمومی مدیر : ع ، غلام محی الدین خان ،
 د کنترول » » » حبیب الله خان ،
 دفتیش » » » عبدالغفور خان ،
 د تصفی » » » عبدالغفور خان ،
 د تدقیق او مطابعا تودم مدیریت کفیل » محمد نعیم خان (شایان)

د تقاعد عمومی مدیریت :

عمومی مدیر : ع ، محمد اکرم خان .

(ب) د مالی وزارت د مرکز دواړو اجراآت :

۱- دمأمورینو د مدیریت اجراآت :

۱- هغه حسابی فقرې چې حل او فصل ئی د مالی وزارت په حسابی مجلس پوری اړه لري او دمأمورینو د عمومی مدیریت له خوا مجلس ته وړاندې او د مجلس له خوا اصولاً فیصله شوې دی (۱۲۰) فقرې دی .

۲- انتخابی فقرې چې د هغې حل او فصل د مالی وزارت په مجلس پوری اړه درلودله او دمأمورینو د عمومی مدیریت له خوا مجلس ته وړاندې شوې او د مجلس اصولاً فیصله کړې دی (۴۳۸) فقرې دی .

- ۳- هغه اشخاص چه د ستوی تر فیما تو په سلسله کېږي فانونا* د ترفیع مستحق بلل کېدل او اصولاً ئی ترفیع کړې ده .
- ۱- ع، ص عبدالکریم خان د حریبي د وزارت د محاسبانو رئیس له (۲) رتبې څخه اولې رتبې ته .
- ۲- ع، ص حبیب الله خان د مالیې دویم معین له (۲) رتبې څخه د چوکۍ د نشت والی له کبله د اولې رتبې په ربع معاش .
- ۳- ع، ص غلام محمد خان د مالیې ادارې رئیس له (۲) رتبې څخه په نسبت د نه والی د چوکۍ د اولې رتبې په ربع معاش
- ۴- ع، ص غلام سخی خان د افغانستان بانک معاون له (۲) رتبې څخه په نسبت د نه والی د چوکۍ د اولې رتبې په ربع معاش
- ۵- ع، ص نور محمد خان د دنده دار مستوفی له (۲) رتبې څخه په نسبت د نه والی د چوکۍ د اولې رتبې په ربع معاش
- ۶- ع، ص میر عزیز الله خان د محاسبانو رئیس له (۳) رتبې څخه ترفیع د دویمې رتبې ته .
- ۷- د » محمد سرور خان د مزار شریف مستوفی له (۳) » » » » »
- ۸- ع، ص محمد آصف خان د مالیاتو او محصولاتو د عمومی مدیر له (۳) رتبې څخه د چوکۍ د نشت والی له کبله د (۲) رتبې په ربع معاش
- ۹- ع، ص میر ضیاء الدین خان د نفتیش د ریاست معاون له (۳) رتبې څخه د چوکۍ د نشت والی له کبله د (۲) رتبې په ربع معاش
- ۱۰- ع، ص محمد جان خان د غلې عمومی مدیر له (۳) رتبې څخه د چوکۍ د نشت والی له کبله د (۲) رتبې په ربع معاش
- ۱۱- ع، ص نصر الله خان د غزنی اعلی سرشته دار له (۳) رتبې څخه د چوکۍ د نشت والی له کبله د (۲) رتبې په ربع معاش
- ۱۲- ع، محمد سعید خان د داخلې د کنترول عمومی مدیر له (۳) رتبې څخه د چوکۍ د نشت والی له کبله د (۲) رتبې په ربع معاش
- ۱۳- ع، عبدالحمید خان د مامورینو عمومی مدیر له (۴) رتبې څخه ترفیعاً (۳) رتبې ته
- ۱۴- ع، یعقوب علی خان د مخبرانو د کنترول عمومی مدیر له (۴) رتبې څخه ترفیعاً (۳) رتبې ته
- ۱۵- ع، غلام حیدر خان د اقتصاد د ملی » » » » »

- ۱۶- هغه مامورین چه له (۵) رتبې څخه (۴) رتبې ته ترفیع کړی ده (۸) نفره دی
- ۱۷- هغه مامورین چه له (۶) رتبې څخه (۵) رتبې ته ترفیع کړی ده (۶) نفره دی
- ۱۸- د (۷) رتبې د (۶) رتبې ته ترفیع کړی ده (۱۳) نفره دی
- ۱۹- د (۸) رتبې د (۷) رتبې ته ترفیع کړی ده (۳۳) نفره دی
- ۲۰- د (۹) رتبې د (۸) رتبې ته ترفیع کړی ده (۲۰) نفره دی
- ۲۱- د (۱۰) رتبې د (۹) رتبې ته ترفیع کړی ده (۲۱) نفره دی
- ۲۲- د (۱۱) رتبې د (۱۰) رتبې ته ترفیع کړی ده (۴۳) نفره دی

(۳) هغه مامورین چه د ترفیع او تقاعد د معینو موادو له قرار متقاعد شوی دی .

الف : د (۴) رتبې مامورین (۲) نفر

ب : د (۶) رتبې د (۱) رتبې ته ترفیع کړی دی (۴) نفره دی ،

ج : د (۱۰) رتبې د (۱) رتبې ته ترفیع کړی دی

(۴) هغه مامورین چه د مالی وزارت د انجمن د تصویب او د صلاحیت

لرونکو مقاماتو د منظوری په اساس د یوې رتبې پورته په کفالت نائل

شوی دی :

۱- د (۶) رتبې مامورین د (۵) رتبې په کفالت پنځه نفره .

۲- د (۷) رتبې د (۶) رتبې ته ترفیع کړی دی شپږ نفره .

۳- د (۸) رتبې د (۷) رتبې ته ترفیع کړی دی اته نفره .

۴- د (۹) رتبې د (۸) رتبې ته ترفیع کړی دی یوولس نفره .

۵- د (۱۰) رتبې د (۹) رتبې ته ترفیع کړی دی پنځلس نفره .

۶- د (۱۱) رتبې د (۱۰) رتبې ته ترفیع کړی دی دوه ویشتمه نفره .

(۵) هغه مامورین چه تبدیل شوی دی . واده ۶۷ نفره

۱- له (۳) رتبې څخه (۵) تنه

۲- د (۴) رتبې د (۳) رتبې ته ترفیع کړی دی

۳- د (۵) رتبې د (۴) رتبې ته ترفیع کړی دی

۴- د (۶) رتبې د (۵) رتبې ته ترفیع کړی دی

۵- د (۷) رتبې د (۶) رتبې ته ترفیع کړی دی

۶- له (۸) رتبې څخه (۱۰) تنه

۷- » (۹) » » (۱۴) »

۸- » (۱۰) » » (۸) »

۹- » (۱۱) » » (۳۲) »

واړه (۱۱۱) »

(۶) هغه مستخدمین چه د اصولی مبادو تسکیمیل او د امتحان دور کولو نه وروسته نې دوزارت دمقام د منظوری په اساس د مأموریت (۱۱) رتبې ته تـرفیع کـړې ده (۱۱) تنه دی .

(۷) هغه مأمورین چه د مالیې دوزارت له مختلفو څانگو نه قانوناً تر میجا کمي لاندې نیول شوی دی ټول (۹) نفره دی . چه له (۹) نفره څخه (۳) تنو برائت حاصل کړی دی او (۶) نفره تر میجازات لاندی راغلی دی .

د ملی اقتصاد وزارت

وزیر : ع. ج. میر محمد حیدر خان

«حسینی»

لومړی معین : ع. ص. غلام غوث خان

دوهم : ع. ص. غلام غوث خان

دمخصوص فلم مدیر : ص. غلام دستگیر خان

د اور پاء

اداري او د کمرگاتو ریاست :

رئیس : ع. ص. میا حسین خان

«مجددی»

اداري مدیر یقونه :

دعمومی مدیر کفیل : ع. ج. میر محمد حیدر خان «حسینی»

وزیر اقتصاد ملی : ع. ص. محمد حسن خان

د مامورینو مدیر : کمبود . . .

د کمرگاتو عمومی مدیر د ۲ رتبی یحیث : ع. ص. عبدالاحد خان

د قوانینو د تدوین د مدیریت کفیل : ص. کلیمز خان

د کنترول د عمومی مدیر : ع. غلام حیدر خان

د اورافو مدیر : ص. حاجی محمد خان (ه) رتبه

د کمریزی مدیر : ص. حبیب الله خان

د سبهار معاون د ۴ رتبی په حیث : . . .

د ثبات د (ه) : ص. فیض محمد خان

د مدیریت اعضا د ۳ : د خلو رتبه : کمبود دی .

د کابل کالنی

د صنایعو ریاست :

درئيس کفيل چه به عين زمان کښې د فضائي

شرکت رئيس هم دی

عمومي مدير : ع ، عبدالغفور خان
د ماشينو د خانگي مدير : ص ، يابند ، محمد خان
د صنايع دستي : » : » ، عبدالحميد خان
د ترانسپورت او د مصالحو د تېښې مدير : » ، محمد کاظم خان

د داخلي او خارجي تجارت رياست :

رئيس

د تجارتی ریاست مدیریتونه :

د تجارتی عمومی مدير : ع ، حبيب الله خان
د داخلي تجارت مدير : » ، برات علي خان
د داخلي تجارت د مدیریت معاون : ص ، غلام محمد خان
» : » : »
د صادراتو او وارداتو مدير : ص ، عبدالرشيد خان
د داخلي بازارو مدير : » ، فيض محمد خان
د مطالعاتي او تدقيق د مدیریت کفيل : » ، محمد رسول خان
» : » : »
د تجارتی درياست د تجريراتو مدير : » ، عبدالمخافي خان
د تجارتی د احصائي د مدیریت کفيل : » ، عبدالکريم خان

د تقميش رياست :

رئيس : ع ، ص ، محمد نبي خان
د تقميش عمومی مدير : ع ، عبدالغفور خان
د رسمي دواړو مدير : ص ، عبدالودود خان « صابر »
عضو ده رتبې به حيث : » ، نور الدين خان
» : » : » : » ، مير محمد کاظم خان

د ملی مؤسساتو مدیریت :

مدیر د ۴ رتبې به حېث	: ص ، محمد نبی خان
عضو د ۵ » »	: » ، غلام علی خان
» » » »	: » ، سېد محمد نبی خان « بهار »
» » » کفېل	: » ، امیر محمد خان

د سیار مدیریت :

د مدیر کفېل د ۵ رتبې بحېث	: ص ، میر حلیم الدین خان
عضو د ۴ » »	: » ، محمد اسماعیل خان
» د ۵ » »	: » ، میر اکبر خان

د مغازعاتو د فیصاو ریاست :

رئیس	: ع ص ، محمد اکبر خان « پامیر »
------	---------------------------------

د فواید عامی وزارت

وزیر : ع. ج. محمد اکرم خان

« پرونتا »

فنی معین : ع. ج. محمد اکرم خان

اداری : ع. ج. محمد اکرم خان

د مخصوص قوم مدیر : ع. ج. محمد اکرم خان

د معیار و ریاست :

رئیس : ع. ج. محمد اکرم خان

د اداری لوی مدیر : ع. ج. محمد اکرم خان

د حفظ او مراقبت مدیر : ع. ج. محمد اکرم خان

د سر کور مدیر کابل : ع. ج. محمد اکرم خان

فنی عضو د خلرمی

ر تبی بحث : ع. ج. محمد اکرم خان

فنی عضو د پنجه

ر تبی بحث : ع. ج. محمد اکرم خان

فنی عضو د پنجه ر تبی بحث : ع. ج. محمد اکرم خان

ع. ج. محمد اکرم خان

ع. ج. محمد اکرم خان

ع. ج. محمد اکرم خان

د تعمیراتو ریاست

رئیس : ع. ج. محمد اکرم خان

اداری لوی مدیر : ع. ج. محمد طاهر خان

د مصالحو د پخواوعمومی مدیر : ع. ج. محمد اصغر خان

د زوړ کابل او د اعلی حضرت شهید د مقبری

د تعمیر مدیر : ع. ج. محمد اکرم خان

د آوردی مدیر : ع. ج. محمد طاهر خان

د شاهي ارک د تعمیر مدیر : ع. ج. محمد طاهر خان

د نوی کابل د تعمیراتو د مدیریت کفیل : ص ، عبد الستار خان
 » د باغاتو مدیر : ص ، عبد الرحیم خان
 د تعمیراتو فنی عضو د پنځمې رتبې یحیث : ص ، حاجی محمد خان
 » » » » : ص ، محمد افضل خان
 د تعمیراتو فنی عضو د پنځمې رتبې یحیث : ص ، غلام محمد خان

۴- د بندونو او انهارو ریاست :

رئیس :

د اجرایی مدیر : ص ، محمد آصف خان
 فنی مدیر د څلورمې رتبې یحیث : ص ، عبد الباقی خان

۵- د قفیش عمومي مدیریت :

عمومي مدیر : ع ، میر عزایت الله خان (حباب)
 د سیارې څانګې مدیر : ص ، امیر محمد خان
 د تحقیق د څانګې مدیر : ص ، عبد العزيز خان
 د مرکز د شمېر مدیر : ص ، سید قاسم خان

۶- د دامورینو مدیریت :

مدیر : ص ، عبد الغنی خان

۷- د نهمه مصالح لوی مدیریت :

عمومي مدیر : ع ، سید ضیاء الدین خان
 د اجرایی مدیر : ص ، محمد امین خان

۸- د کمنترول عمومي مدیریت :

د کنترول مدیر د څلورمې رتبې یحیث : ص ، گل ایاز خان
 معاون د پنځمې رتبې به یحیث : ص ، سید علی خان
 د ماضی تصفی مدیر : ص ، یوسف خان

۹- د میخانیکي مدیریت :

فنی مدیر : ص ، غلام محمد خان
 د اجرایی د مدیریت کفیل : ص ، غلام علی خان
 د اورافد مدیر : ص ، محمد اسلم خان
 د مترو لټوړی د مدیریت کفیل : ص ، ارچنداس

د صحیې وزارت

وزیر : ع ، ج د کتور غلام فاروق خان
لومړی معین : ع ، ص د عبد الظاهر خان

د روغتیا د ساتنې ریاست :

د حفظ الصحې درنيس

کفیل : ع ، ص د کتور عبد الفتی خان
« افضل »

د نشریاتو او تبلیغاتو

درنيس کفیل : ص ، سید احمد خان « دهاتو »

د نشریاتو او تبلیغاتو معاون :

د ساری مرضونو د پیادې

مدیر : ص ، د کتور حسن علی خان ع ، ج د کتور غلام فاروق خان د صحیې وزیر

د احصائې مدیر : « خیر آفا خان »

« بین المللی د مدیر کفیل : ص ، محمد موسی خان »

د تجهیزاتو او تشکلاتو درنيس کفیل : ع ، ص د کتور فقیر محمد خان « شفا »

د تفتیش د مدیر کفیل : « ، » سید ولی خان

د تشکلاتو « ، » احمد علی خان

د درملو اکی « ، » عبد الصمد خان

اداری لوی مدیریت :

د اجرایی او مامورینو لوی مدیر : ع ، محمد ابراهیم خان

د اورا قو مدیر : ص ، صالح محمد خان

د مخصوص قلم « ، » حبیب الله خان

د کنترول « ، » محمد شیر گیل خان

د غاښو دوا کترانو د ټولنې د افتخاری رئیس : ع ، عبد الله خان « طرزی »

د درملو د ډیپو درنيس کفیل : « ، » سید اسحق خان

(پاتې به ۳۳ مخ کښی)

د مخابراتو وزارت

وزیر : ع. ج. غلام محمد خان
 اول معین : ع. ص. غلام صمد خان
 دفتريش رئيس : ع. ص. محمد سعيد خان
 معاون : ع. ص. محمد سرور خان
 دپوښتي مشاور : ع. غلام فاروق خان
 دپوښتي عمومي مدير : ع. عبدالاحد خان
 « گندآبی »
 دپوښتي اداري مدير : ع. غلام نبي خان
 « دصادري مدير » : ع. محمد ابراهيم خان
 « واري کفل » : ع. ميرفيض محمد خان
 بنوې کابل د مخابراتو

مدير : ع. ص. محمد امين خان
 دپوښتي دموزيم مدير : ع. ص. نبي محمد خان
 دتسلکراف مشاور : ع. علي گل خان
 « انجنير » : ع. محمد حسين خان

(د ۳۲ مخباتی)

درملو دديو داجرائي مدير : ع. ص. عبدالغفار خان
 « » « دکنترول مدير » : ع. ص. عبدالقدوس خان
 « » « داسير پښتو » : ع. محمد رفیق خان
 دبلديشي دسرطبيب کفيل : ع. دکتور محمد آصف خان « فقيري »
 دمجس د : ع. ص. محمد ايوب خان
 دپاکتروزي دکتور او منځي : ع. ج. دکتور عبدالعبيد خان دمعارف وزير
 د مستورانو دساتو دسرطبيب : ع. ص. مير غلام حيدر خان

د تلکراف عمومی مدیر	: ع ، محمد زمان خان
د اداري مدیر	: ص ، رجب علي خان
د « یکه توت » د تلکرافغاني مدیر	: « ، عبدالحییب خان
د « مهتاب فلا »	: « ، عبد الحق خان
د تلکراف سیار مدیر	: « ، عبد الله خان
د مرکز د تلکرافغاني مدیر	: « ، عبد الغیث خان
د تېلفون عمومی مدیر	: ع ، گل احمد خان
د تخنیکي « . »	: « ، عبدالمجید خان
د تېلفون اداري مدیر	: « ، حاجی سلطانعلی خان
د « ورکشاپ »	: ص ، عبدالاحد خان
د « چک آفیس » عمومی مدیر	: ع ، عبد القیوم خان
د « اداري »	: ص ، حیدر علي خان
د ما موریتو عمومی مدیر	: ع ، محمد ایوب خان
د کنترول « »	: ع ، یعقوب علي خان
د اوراقو د مدیریت کفیل	: ص ، عبدالشکور خان « داوی »

د معادنو وزارت

۱- وزیر :

ع ، چ : محمد نعیم خان

۲- د معدن انجنیر :

ع ، ص : سید عبدالاحد خان

۳- د معدن معین :

ع ، ص : ډاکټر عبدالله خان

۴- د فنی عمومي مدیر :

ع ، محمد احسان خان

۵- د اقتصادي دلولی مدیر :

ع ، محمد عثمان خان

۶- د اجرائی او مامورینو آمر :

ص ، رمضانعلی خان

ع ، چ : محمد نعیم خان د معادنو وزیر

۷- د کنټرول مدیر

ص ، لعل محمد خان

۸- د تفتیش مدیر

ص ، عبدالفتاح خان

۹- د اوراقو د انتهای مدیریت کفیل : ص ، محمد حکیم خان

۱۰- د کشفو عمومي مدیر : ع ، ډاکټر سلطان احمد خان

۱۱- د معدن متخصص

ع ، غلام ملیخان

۱۲- د معدن مشاور

عزت مند مستروالس

۱۳- د معدن انجنیر د انتهای مدیریت بهیث : ص ، عبدالله خان

۱۴- د فنی دلولی مدیریت معاون د انتهای مدیریت د کفیل بهیث : ص ، محمد یوسف خان

۱۵- د بریکت چودولو د فابریکی ابتدائی مدیر : ص ، محمد انور خان

د کرهڼی مستقل ریاست

مستقل رئیس :

ج ، امیرالدین خان

معین داوړی-رتبې به حیث :

ع ، ص ، محمدزمان خان « تره کي »

د زراعتی پلان د تطبیقاو رئیس :

ع ، ص ، میر محمد یوسف خان

د معسوس د فم-مدیر کفیل : ۷ رتبې به حیث :

ص ، محمد هاشم خان

د کرهڼی د دفع آفا تو عمومي مدیریت :

عمومي مدیر

اداري مدیر چه به عین زمان کي گفتا :

د عمومي مدیر کنار هم کوی :

ص ، مسجدي خان

د ملخو د مدافعي مدیر د رتبې به حیث :

ص ، حسن علی خان

ج ، امیرالدین خان د کرهڼی مستقل رئیس

د تبلیغاتو عمومي مدیریت :

عمومي مدیر

ع ، محمدزمان خان

ص ، عبدالغفور خان

مدیر د خلورمي رتبې به حیث :

د کرهڼی د تحقیقاو د مدیر د رتبې به حیث :

د املاکو د انتهای مدیر کفیل : « محمداسلم خان

د جنیکلانود » » » » نورمحمد خان

د کرهڼی د تخنیکو ریاست :

رئیس

ص ، فقیرمحمد خان

د تخنیکي ریاست کفیل

د تفتیش عمومي مدیریت :

عمومي مدير د ۲ رتبې په حيث	ع ، ص ، نادر علي خان
عضو د ۳ رتبې د کيفيات په حيث	ص ، غلام محي الدين خان
د د ۴ » په حيث	» ، ميرابو طالب خان
د د ۵ » د کيفيات د	د ، عجب گيل خان
د د ۶ » د	» ، محمد يونس خان

اداري څانگې :

واجرانې او مامورينو لوی مدير	ع ، عبدالفتاح خان
د کنترول لوی مدير	» ، سيد فقير محمد خان

د آبيار يو عمومي مدیریت :

د آبياريو اداري آمر د ۲ رتبې په حيث	ص ، محمد جان خان
انجنير د ابتدائي مدير په حيث	» ، علي احمد خان

د مسلخ عمومي مدیریت :

د عمومي مدير کفيل	ص ، غلام دستگير خان
-------------------	---------------------

د نسلي کپريو ریاست :

رئيس د ۳ رتبې په حيث	ع ، داد محمد خان
دواکسين جوړولو مدير	ص ، مير کشاد خان
داورافو مدير د ۳ رتبې په حيث	ع ، محمد طاهر خان

د مطبوعاتو مستقل ریاست

رئيس : ج ، محمد هاشم خان ميوندوال
 معاون : ع ، س ، محمد سرور خان « گوباء »
 مشاور : ع ، س ، محمد سرور خان « گوباء »
 د مخصوص فلم مدير : س ، عبد الصبور خان
 « نسيمی »

د نشریاتو عمومی مدیریت :
 عمومی مدير : ع ، عبد الباقی خان « لطیفی »
 د لومړۍ څانگې مدير : س ، رحمة الله خان
 « شفق »
 د درېمۍ « س ، س ، محمد سرور خان
 « وف »
 د درېمۍ « س ، س ، محمد نبی خان
 « کهزاد »

د څلرمۍ « س ، س ، محمد هاشم خان « ميوندوال »
 د مطبوعاتو مستقلو رئيس : س ، فضل احمد خان « زرمی »

د پښتو ټولنې عمومی مدیریت :

ع ، س ، عبدالرؤف خان « بينوا »	عمومی مدير ۲۵ رتبې به خېټ
ع ، س ، صديق الله خان « رښتين »	معاون ۳۰ »
ع ، س ، ياز محمد خان « نظامی »	د صحافت د څانگې مدير
ع ، س ، عزيز الرحمن خان « سيفی »	د تأليف او ترجمې د مدیریت كډيل
ع ، س ، محمد گل خان « نوری »	د لغاتو د څانگې مدير
ع ، س ، عبدالغني خان	د کورسو مدير
	د پښتو ټولنې اعضا
	د صحافت د څانگې عضو
ع ، س ، غلام احمد خان « رحمانی »	د تأليف او ترجمې »
ع ، س ، محمد رفیق خان « فانسع »	د لغاتو د »

د دایره المعارف عمومي مدیریت :

مدیر : ع ، میر علی اصغر خان « شعاع »
معاون : ص ، سید احمد شاه خان « هاشمی »
د داخلی خانیکې مدیر : ص ، محمد حسن خان

د پښتو دایره المعارف مدیریت :

عمومي مدیر د دوهم رتبې بحیث : ع ، غلام جیلانی خان « جلالی »
اداری مدیر : ص ،
د داخلی مدیریت کفیل : ص ، محمد ابراهیم خان « نبات »
عضو : ص ، عبدالشکور خان « بیګس »
» ، حفیظ الله خان

د تاریخ دانچمن عمومي مدیریت :

عمومي مدیر د ۲ رتبې به حیث : ع ، احمد علی خان « کهزاد »
عضو : ، ، ، محمد سرور خان « کویا »
چه در ریاست مشاور هم دی
» ، ص ، محمد ابراهیم خان « خلیل »

د آژانس عمومي مدیریت :

د عمومي مدیر کفیل : ص ، محمد اسام خان « بملزاده »
لېری معاون : ، ، ،
دوهم » ، ص ، عبداللطیف خان « نشاط »

د راډیو تخنیکي عمومي مدیریت :

عمومي مدیر د ۲ رتبې به حیث : ع ، عطاؤ الله خان
د اداری مدیر کفیل : ص ، محمد علم خان

د راډیو دنشریاتو عمومي مدیریت :

عمومي مدیر : ع ، علی احمد خان « نعیمی »
معاون : ص ، نجف علی خان « نباتی »
د پوهنې نندارې مدیر : ، ، ، عبدالجلیم خان « عاطفی »

داداری عمومی مدیریت :

عمومی مدیر

د اجرایی او مامورینو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر	ع ، گیل محمد خان
د کنترول	د کنترول
د تفتیش د مدیریت کفیل	د ، سید مصطفی خان
داورافو د	د ، فدا محمد خان
د کتا بخاني مدیر	د ، غلام جان خان

د مطابعو عمومی مدیریت :

عمومی مدیر د لومړۍ رتبې په حیث	ع ، ص ، برهان الدین خان د کشیکي ،
فنی مشاور	عزت مند محمد نوری د افندی
طباعتی مدیر او د ادارې معاون کفیل	ص ، شیر احمد خان
د صکو کو مدیر	د ، محمد ابراهیم خان
د تصدیح مدیر	د ، عبدالصمد خان د جاهد
د د	د ، غلام محی الدین خان د عارفی
د زینت کو کرافی مدیر	د ، عبدالغنی خان
د آرت متخصص	د ، نور احمد خان
د تخنیکي فنی مدیر	عزت مند کو بسکی
د اداری	ص ، محمد اکبر خان
د خطاطی	د ، سید محمد طاهر خان
د اجرایی	د ، عبدالوکیل خان
د کنترول	د ، فیض محمد خان
د اجرایی معاون	د ، غلام سرور خان
د کنترول	د ، محمد رحیم خان
د زینت کو کرافی معاون	د ، داد محمد خان

د کابل ولایت :

و، ج عبدالجکیم خان	د کابل د ولایت والی
ع، ص عبدالوهاب خان	مستوفی
ح، عبدالعزیز خان	دامنې د قوماندان کښل
ف، مولانا عبدالغالی خان «صدیقی»	دمرافه د محکمې قضی
ع، ص عبدالرسول خان	د کمرک رئیس
	د تعمیراتو عمومی مدیر
ع، عبدالباقي خان	د تعمیراتو «
ص، عبدالهادی خان	د احصایې مدیر
و، علی محمد خان	د دفتیش مدیر
ش، عطا و الله خان	د پولیسو سرما مور
ح، محمد علی خان	د ژاندر می غنډ مشر
ع، محمد -رور خان	د قوماندانۍ د استخباراتو مدیر
ص، سید بها و الدین خان	د امنی مدیر
«، محمد امان خان	د حقوقو د مدیر کښل
ش، عبدالشکور خان	د حرکاتو «
ص، محمد انور خان	د قوماندانۍ د لوازمو د مدیر کښل
ح، سید ابراهیم خان	د محبس د انضباط د «
ص، عبدالاحمد خان	د خارجې چارو مدیر
ص، محمد انور خان	د کرهڼې د عمومی مدیر کښل
د، محمد کبیر خان	د معارفو «
د، عبدالاحد خان	د معارفو «
ح، خواجه محمد خان	د ولایت د مسکلفیت مدیر
ص، رحیم داد خان	د مستوفیت د کنترول مدیر
د، عبدالغنی خان	د دفتیش «
د، میر غلام احمد خان	د کمرک د ریاست معاون
ع، ص عبدالله خان	د کابل د ولایت د روحه لوی حاکمان
ع، احمد علی خان	د دایرې لوی حاکم
	د لوی لوی حاکم

د قندهار د دوائر او حاکمان نومونه

- ۱ - نائب الحکومه او د عسکری قوماندان ع، ش، س، ع، عبدالغنی خان
- ۲ - مستوفی ع، ص نور محمد خان
- ۳ - د معارفو رئیس ع، ص عبدالرحیم خان
- ۴ - د کمرک رئیس ع، ص علی احمد خان
- ۵ - د مراغه د محکمې قاضی ف، ملا عبدالجی خان
- ۶ - د مالیاتو عمومی مدیر ع، حبیب الله خان
- ۷ - د املاکو عمومی مدیر ع، احمد شاه خان
- ۸ - د مخصوص فلم د مدیریت کفیل ص، محمد حسن خان
- ۹ - د عسکری مسکنیت مدیر ح، نور محمد خان
- ۱۰ - د احصائی مدیر ص، ضیاء الدین خان
- ۱۱ - د احصائی د تفتیش مدیر ص، غریب الله خان
- ۱۲ - د پولیسو امنیت سرمامور ش، محمد زمان خان
- ۱۳ - د فوائد عامی مدیر ص، فتح محمد خان
- ۱۴ - د مخا براتو مدیر ع، محمد حسین خان
- ۱۵ - د قیائلو مدیر ص، فضل محمد خان
- ۱۶ - د استخباراتو مامور ص، سید جعفر خان
- ۱۷ - د سینما مامور ص، محمد جعفر خان
- ۱۸ - د ملکی شفاء خانې سرطبيب ص، محمد عمر خان
- ۱۹ - د دایندانی محکمې قاضی ف، ملاغلام ايشان خان
- ۲۰ - د تجارتي جگړو د فیصلې رئیس ع، ص، غلام فاروق خان
- ۲۱ - د تجریراتو مدیر ص، عبدالرحمن خان
- ۲۲ - د مطبوعاتو مدیر ص، قیام الدین خان « خادم »

ب د قندهار د ولایت د مر بوطو آمران په لاندنۍ ډول دی

- ۱ - د کرشک لوی حاکم ع، ع محمد رفیق خان
- ۲ - د قلات لوی حاکم ع، ع سید آغا خان
- ۳ - د ارزگان حاکم ع، عبدالواحد خان

۴ - د دند حاکم	ع، ا، سلطان عزیز خان
۵ - د خا کرېز حاکم	ع، ا، محمد علم خان
۶ - « ارغنداب حاکم	ع، ا، محمد الیاس خان
۷ - « پنجواڼی حاکم	ع، ا، اسد الله خان
۸ - « دملی حاکم	ع، ا، محمد بنارس خان
۹ - « د نهر بن حاکم	ع، ا، محمد سرور خان
۱۰ - « د هرا وډ حاکم	ع، ا، محمد علی خان
۱۱ - « ارغستان حاکم	» » عبدالاحد خان
۱۲ - « کشکنخود حاکم	» » عبدالقدوس خان
۱۳ - « شورابک حاکم	» » نظر محمد خان
۱۴ - « سپین بولیک حاکم	» » عبدالرشید خان
۱۵ - « نهر سراج حاکم	» » عبدالکریم خان
۱۶ - « موسی قلعه حاکم	» » محمد نادر خان
۱۷ - « گرمسیر حاکم	» » عبدالملک خان
۱۸ - « جلدک حاکم	» » عبدالاحد خان
۱۹ - « دشکی حاکم	ع، ا، غلام حیدر خان
۲۰ - « دایه چوبان حاکم	ع، ا، فضل محمد خان
۲۱ - « گیزاب حاکم	ع، ا، عبدالغنی خان
۲۲ - « اجرستان حاکم	ع، ا، محمد یعقوب خان

دهرات ولایت

نائب الحکومه	ع، ج، عبد الله خان
مستوفی	ع، ص، محمد عیسیٰ خان
د امنیې قوماندان	ح، سردار محمد خان
دمرافعی فاضی	ف، حافظ - احمد علی خان
د کرهڼې د خانګو آمر	ع، ص، محمد کریم خان
د ګورک رئیس	ع، ص، حاجی احمد علی خان
د مغایراتو لوی مدیر	ع، سید احمد شاه خان
دمالیات برعایداتو لوی مدیر	ع، جلال الدین خان

د پوهنې لوی مدیر	ع ، مجراب الدین خان
د فواید عامې لوی مدیر	ع ، فضل حق خان
د تحریراتو لوی مدیر	ع ، عبد المصطفی خان
د صحې لوی مدیر	ع ، دکتور محمد آصف خان (سهیل)
د مخابراتو ادارې مدیر	ص ، احمد ضياء خان
د لېکني د مکتب د مدیر کفیل	ص ، محمد اعظم خان
د بلديې رئیس	ع ، ص غلام یحیی خان
د اطاق تجارت رئیس	ع ، ص عزیز احمد خان
د معازعانو د فیصلو رئیس	ع ، ص نور محمد خان
د تبلیغ کراف مدیر	ص ، عبد الرحیم خان

د مزار شریف ولایت

نائب الحکومه	و ، ح ، عبد الله خان
د مستوفي کفیل	ع ، محمد سرور خان
د امنیې قوماندان	ح ، خواجه محمد خان
د حدودو ژاندارمي قوماندان	ح ، محمد اسحق خان
د دهرافې د محکمې قاضی	ف ، مولوی محمد ابراهیم خان (کاموی)
د تحریراتو عمومی مدیر	ع ، محمد محسن خان
د گمرک عمومی مدیر	ع ، محمد صدیق خان
د مخابراتو عمومی مدیر کفیل	ص ، امیر محمد خان
د فواید عامې مدیر	ص ، عبد الصمد خان
د احصائیې مدیر	ص ، محمد ابراهیم خان
د مالیات بر عایداتو مدیر	ص ، غلام رسول خان
د کرهڼې مدیر	ص ، عبد العزیز خان
د احصائیې د تفتیش مدیر	ص ، عبد الرحمن خان (حکیمی)
د صحې مدیر اوسر طبیب	ص ، عبد الاحد خان
د معدن مدیر	ع ، ص سید محمد یونس خان
د بلديې رئیس	

د قطغن ولايت

نائب الحكومه	و. ا. ج. محمد اسماعيل خان
مستوفي ۲ رتبه كفيل	ع. ص. سيد محمد خان
دمرافمي د محكمې فضی	ف. مولوی پيوند محمد خان
د ژاندار مي قوماندان	ح. عبدالرحيم خان
دامنيې قوماندان	ح. حبيب الله خان
دمعارفو مدير د (۳) رتبه پيچيث	ع. عبدالرسول خان
د كرهني مدير	ع. محمد صديق خان
دمخبرانو مدير	ع. غلام دستگير خان
د تحريرانو دمدير كفيل	ص. محمد افضل خان
د احصائيې مدير	ص. محمد همايون خان
د احصائيې د تقنيش مدير	ص. محمد انور خان
دفوائد عامي مدير	ص. غلام حيدر خان
د ناقلينو مدير	ص. نور الله خان
دمساحت مدير	ص. عبدالعزير خان
د كمرك مدير	ص. محمد ابراهيم خان
دمعدن مدير	ص. غلام داؤد خان
د چال دمعدني عمومي مدير	ع. عبدالوثن خان
د كلفه گان د مالكو دمعدن مدير	ص. عبدالرب خان
د صحنې مدير او سرطبيب	ص. دكتور مير محمد علي خان
د عايداتو د ماليې مدير	ص. عبدالجيد خان
د چنگ-كلاتو مدير	ص. محمد شريف خان

د قطغن مربوطه لوی حاکمان :

د قندز لوی حاکم	ع. غلام قادر خان
د تالقان لوی حاکم	ع. محمد محبوب خان
د يلغمري » »	ع. حبيب الله خان

د مشرقی تنظیمیه ریاست

د تنظیمیې رئیس	ع ، ش ، س ، ع عبدالاحد خان (داخله وزیر)
د ریاست معاون	ع ، ع محمد شریف خان
مستوفی	ع ، ص محمد عثمان خان
امینه قوماندان	ح ، دین محمد خان (دلاور)
د مرافعی قاضی	ف ، محمد شیرین خان
د ابتدایی قاضی	» ، محمد عالم خان
د تحریراتو مدیر	ص ، غلام حضرت خان
د مطبوعاتو »	» ، محمد یونس خان (مراد)
د مخصوص فلم »	» ، شېر محمد خان
د فوائد عامې »	» ، غلام محی الدین خان
د احصائیې »	» ، غلام رسول خان
د مکلفیت عمومی »	ح ، داد خدا خان
د احصائیې د تفیش مدیر	ص ، محمد یوسف خان
د مخابراتو »	» ، محمد یاسین خان (حکمت)
د قباآتو »	ح ، خان محمد خان
د معارفو عمومی »	ع ، عبدالغفور خان «احمدی»
د صحبې »	ص ، محمد اسلام خان
د کرهڼې او املاکو »	» ، شمس الدین خان
د کمرک »	» ، عبدالشکور خان
د بلدیې ریاست کفیل	ع ، محمد یوسف خان
د «دکې» سرحد دار	ش ، سید کمال خان

د مشرقی دولايت دلوبو حکومتونو حاکمان

د لغمان لوی حاکم	ع ، ع محمد عثمان خان
د کنړ لوی حاکم	» ، » ، عبدالمجید خان
د شینوار »	» ، » ، محمد عمر خان

د جنوبی ولایت :

د تنظیمه رئیس او عسکری قوماندان	ع، ش، ع، غلام رسول خان
د تنظیمه ریاست معاون	.....
مستوفی	ع، ص، غلام رسول خان
د تحریراتو مدیر	ص، فیض محمد خان
دمرافی د محکمې قاضی	ف، مولوی فصل کریم خان
دامنې قوماندان کفیل	ش، امیر محمد خان
د مخصوص قام مدیر	.....
د گروک مدیر	ص، محمد علی خان
د دارفو مدیر	ع، عبدالسلام خان
د صحنې مدیر	ص، دکتور محمد عظیم خان
د فواید عامی مدیر	ص، محمد سرور خان
د میخانیا پراتود مدیر کفیل	ص، جمعه گل خان
د دارو مدیر	.....
د نیا نلو مدیر	ص، محمد اسلم خان
د کرهڼې مدیر	ص، عبد الله خان
د استخباراتو مدیر	ص، غوث الدین خان
د بلدی رئیس	ع، شاد علی فیض محمد خان

د میمنې اعلی حکومت

الف :

د میمنې اعلی حاکم	ع، ع، ص سید غلام رسول خان
د ژاندرمی حدودی قوماندان	ح عبدالکریم خان
دامنې قوماندان	ش محمد انور خان
د تحریراتو مامور	ص محمد اشرف خان
د استخباراتو مامور	ص امین الله خان
د احصائی د ماموریت کفیل	د سید مقیم خان
د تفتیش مامور	د محمد محسن خان

د فراه اعلى حكومت

اعلى حاكم	ع ، ص ، عبد المطفف خان
د اعلى سرشته دار كښل.	ف سيد سيف الرحمن خان
د مراقمى د محكمى قاضى،	ش ، غلام سېقى خان
د امنى قوماندان ،	ص ، عبدالعزیز خان
د پوهنې مدير ،	ص ، عبدالمنان خان درد مند
د مطبوعاتو مدير ،	ص ، نور الدين خان
د ميخا براتو مدير ،	ص عبدالرحيم خان شكيبا
د كرهنې مدير ،	ص محمد رسول خان
د فوائد عامى ،	د عبدالاحد خان عطفي
د روغتيا مدير ،	د عبدالصير خان
د تجريراتو مامور ،	« امين الله خان »
د كمر ك مامور ،	د محمد سرور خان
د احصائى مامور ،	د محمد محسن خان
د احصائى دفتري مامور	د محمد عزيز خان
خزانة دار ،	

د بدخشان اعلى حكومت

اعلى حاكم	ع ، ع ، ص محمد سرور خان
سر رشته دار	د ۳ رتبې بيحث عزيز احمد خان
د مراقمى د محكمى قاضى	ف مولوى محمد غوث خان .
د امنى قوماندان كښل	ع عبدالهاشم خان .
د ژاندار مي دغند كښل	. . . . .
د كرهنې مدير	ص حسين على خان .
د صحيفې مدير كښل	ص دكتور امير محمد خان .
د ميخا براتو مدير	ص محمد اسحق خان .
د فوائد عامى مدير	ص صالح محمد خان .
د احصائى مامور	. . .

د کابل کابینه

د احصائی دفتريش مامور	ص، محمد موسی خان
د معارفو مدیر	ص، محمد عباس خان
د کمرک مامور	ص، شیر احمد خان
د مالیاتو او عایداتو مامور	ص، محمد حسن خان
د استخباراتو مدیر	ص، محمد رحیم خان
د تحریراتو مامور	ص، محمد غنی خان
د منار عاتو د فبصلی رئیس	

د پروان اعلی حکومت

اعلی حام	ع، ع، ص، میر عبدالعزیز خان
معاون د درېمې رتبې به حبث	
سرشته دار	ع، عبدالحمید خان
دامنېسي قوماندان	ش، انصار احمد خان کندی کشر
د مرافعی د محکمې قاضی	ف، عبدالرؤف خان
د تحریراتو مامور	ص، غلام حسن خان
د معارفو مدیر	«، محمد طاهر خان
د صحیفې مدیر	«، حاجی محمد شریف خان
د کرهڼې مدیر	«، غلام حسین خان
د لېسې مدیر	«، محمد حسن خان

د غزني اعلی حکومت

د غزني اعلی حکومت

د غزني اعلی حاکم په اوله رتبه	ع، ع، ص، نصر الله خان
« حکومت سر رشته دار په دوهمه رتبه »	ع، ص، نصر الله خان « رستافي »
د غزني اعلی حکومت د مرافعی قاضی	
د درېمې رتبې په کفالت	ف، ملا محمد نوروز خان
دامنېسي قوماندان د خپلورمې رتبې په کفالت	ش، خورشید احمد خان
د معارف مدیر د پنځمې رتبې	ص، میر محمد اسماعیل خان
د کمرک مدیر د پنځمې رتبې	ص، عبدالصمد خان « میهن یار »

د غزني اعلیٰ حکومت

- د غزني اعلیٰ حاکم په اوله رتبه : ع ، ع ، ص نصرالله خان
» « حکومت سررشته دار په دوهمه رتبه : ع ، ص نصرالله خان « رستاقی »
د غزني اعلیٰ حکومت د مرافعی قضی
ددري په رتبه په کفالت : ف ، ملا محمد نوروز خان
دامنښی قوماندان د څلورمې رتبه په کفالت : ش ، خورشید احمد خان
دمعارف مدیر د پنځمې رتبه : ص ، میر محمد اسماعیل خان
د کمرک مدیر د پنځمې رتبه : ص ، عبدالصمد خا « میهن یار »
دمخاپراتو « » « » : « ، محمد نبی خان
دفوائد عامی « » « » : « ، عبدالرزاق خان
« مکلفیت » « » « » : « ، امیر محمد خان
« مطبوعاتو مامور د شپږمې » : « ، محب الرحمن خان « هوسا »
« تحریراتو » « » « » : « ، محمد انور خان
« کرهڼی » « اوومی » : « ، محمد انور خان
« حکومتی حمل و نقل مامور داوومې رتبه : » ، حفیظ الله خان

A black and white portrait of a man with a full beard and mustache, wearing a dark cap and a suit with a tie. He is looking directly at the camera with a serious expression. The background is dark and out of focus.

ع. ج. عبدالهادی خن « داوی »

د کنترول مامور : « ، غلام دستگیر خان »

ماہور کفیل

داور افو مامور

د کابل د مرکز وکیل : غ، میر غلام محمد خان « غبار »

۱. دکتور عبدالرحمن خان «محمودی»

دچاردهی و کابل د کابل د ولایت مربوط ، » ، عبدالحمید خان

د کوم دامن و کیل

دیہان   »   »   »   »   »   محمد ایوب خان

د دیگر امیو   »   »   »   : محمد انور خان

د کابل کالونی

04

د غور اتو و کبیل د هرات د ولایت مربوط	ع ، نجیب الله خان
د پسا بندو » » » »	» ، » ، بن محمد خان
د مزار شریف د مرکز و کبیل .	» ، خال محمد خان «خسته»
د کوشنده و کبیل د مزار شریف د ولایت مربوط	» ، میرزا احمد مدنی خان
د بلخ » » » »	» ، محراب الدین خان
د شبرغان » » » »	» ، محمد اسلم خان
د دولت آباد » » » »	» ، محمد حسین خان
د سنگ چارک » » » »	» ، عبدالقهار خان
د نهر شاهی » » » »	» ، محمد داؤد خان
د سرپل » » » »	» ، محمد قاسم خان
د سمنگان » » » »	» ، عصمت الله خان «شرقی»
د شور تپی » » » »	» ، محمد مراد خان
د فرقین » » » »	» ، محمد یوسف خان
د دره صوف » » » »	» ، اشرف علی خان
د فطین د مرکز و کبیل	» ، سید عمر خان
د قلعه زال و کبیل د فطین د ولایت مربوط	» ، اختر محمد خان
د اندراب » » » »	» ، عبدالاحد خان
د تالقانو » » » »	» ، عبدالاول خان
د بلخ د وری او غوری » » » »	» ، مرزا عبدالله خان
د فندوز » » » »	» ، عبدالحکیم خان
د نهرین » » » »	» ، عبدالغفور خان
د چایاب » » » »	» ، عبدالله خان
د چال او اشکدش » » » »	» ، عبدالوهاب خان
د حضرت امام صاحب » » » »	» ، علی مراد خان
د خان آباد » » » »	» ، غلام حیدر خان
د فرخار و کبیل د فطین د ولایت مربوط	ع مبر محمد طاهر خان
د خوست او فرنسک » » » »	» ، میر محمد عمر خان
د بنکی قلعه » » » »	» ، محمد نبی خان
د رستاق » » » »	» ، نجم الدین خان
د دوشی » » » »	» ، سخی امین خان

د فرغیو	و کیل	دمشرفی	دولایت	مربوط	» ، ، بسم الله خان
د خاص کنډ	»	»	»	»	» ، جلات خان
د خو کی	»	»	»	»	» ، عبدالعزیز خان
د سر کانیو	»	»	»	»	» ، سید فقیر احمد خان
د شینوارو	»	»	»	»	» ، سید قدرت شاه خان
د اسمار د مرکز	»	»	»	»	» ، محمد الله خان
د کامدیش د لنډې سین و کیل	»	»	»	»	» ، ملک محمد جان خان
د بیچ د د ری و کیل د مشرفی	»	»	»	»	» ، مرزا محمد جان خان
د سرخو د	»	»	»	»	» ، محمد رفیق خان
د غلیجانی حصارک	»	»	»	»	» ، محمد زمان خان
د کنړ د مرکز	»	»	»	»	» ، محمد صدیق خان
د روداتو	»	»	»	»	» ، مرزا محمد عثمان خان
د وایسکل	»	»	»	»	» ، مرزا محمد عظیم خان
د اچین	»	»	»	»	» ، مرزا بهرام خان
د کامی	»	»	»	»	» ، محمد فرخ شاه خان
د کوز کنډ	»	»	»	»	» ، محمد موسی خان
د لغمان	»	»	»	»	» ، محمد نسیم خان
د نورستان	»	»	»	»	» ، مشک علم خان
د خو کیانو	»	»	»	»	» ، میراجان خان
د مومندری	»	»	»	»	» ، ننگرهار خان
د ننگرهار د کوچیو	»	»	»	»	» ، کل اصغر خان
د گردېز	و کیل	د جنوبی	دولایت	مربوط	» ، سعادت خان
د خوست د نښو	»	»	»	»	» ، الله میر خان
د لخواه میدان	»	»	»	»	» ، خجوا خان
د جانی خېلو	»	»	»	»	» ، دز مند جان خان
د ارگون	»	»	»	»	» ، رزیم خان
د موسی خېلو	»	»	»	»	» ، عمر شاه خان

د کابل کالنی

د سرخ و بار سادېروان اعلیٰ حکومت مربوطه : « ، سید محمد اسماعیل شاه خان
 د انجراپ » « » « » : « ، عبدالرحمن خان
 د پښتیر » « » « » : « ، محمد کریم خان
 د بامیانو » « » « » : « ،
 د صیغان و کهر د » « » « » : « ، محمد یوسف خان
 د غور بند » « » « » : « ، محمد کبیر خان
 د غزنی د مرکز و کابل : « ، سید محمود خان
 د قره باغ و کابل د غزنی د اعلیٰ حکومت مربوطه : « ، شیر احمد خان
 د اندو » « » « » : « ، عبدالرب خان
 د مقر » « » « » : « ، حاجی عبدالقېوم خان
 د وازې خوا » « » « » : « ، محمد جمال خان
 د جغتو » « » « » : « ، محمد طاهر خان
 د کټواز » « » « » : « ، محمد شاه خان
 د کټوازد کوچیانو و کابل د غزنی د اعلیٰ حکومت مربوطه ، محمد یونس خان
 د شرن و کابل » « » « » مربوطه : « ، نیک محمد خد
 د جاغوریو » « » « » « » : « ، غلام علی خان
 د غزنی د دامانی د کوچیانو و کابل » « » « » : « ، محمد نسیم خان

د اعيانو رياست

رئيس : ع، ج، س، ع فضل احمد خان

» مجدي دي »

لوي معين : ع، س عبد الجبار خان

دوهم معين : ع، س عبد الغفار خان

دمجلس منشي : ع، ميرزا محمد و د خان

دمجلس اعضاء : ع، س محمد اسحق خان

» ع، س محمد امين خان

(خوگباني)

» ع، س محمد انور خان

(بسل)

» ع، خواجه جانگل خان

» ع، عبد الحكيم خان

» ع، عبد الغفور خان

» د، ايشان امان الدين خان

ع، ج، س، ع فضل احمد خان (مجددي)

داعيان رئيس

» ع، عبد الحكيم خان

» ع، شرف الدين خان

» د، جان محمد خان

» د، معاذ الله خان

» د، محمد مير خان

» د، درويزه خان

» د، حاجي عبد الحكيم خان

» د، عبد الستار خان

» د، علي احمد خان

» د، آخند زاده محمد رسول خان

» د، محمد اكبر خان

اداري دواير :

د تحرير اتومامور : س، محمد حسين خان

د اجرا نبي : ع، امام الدين خان

د كنفترول : ع، محمد يونس خان

د دربار وزارت

ع، ج والا حضرت سردار احمد شاه خان
د دربار وزیر

وزیر : ع، ج والا حضرت سردار
احمد شاه خان

لمړی معین د وزیر

په رتبه : ع، ج محمد حیدر خان
دوهم معین : ع، ص حاجی امین الله خان
ناظم : « » محمد آصف خان
د کینزول عمومی مدیر : ع میر امام الدین خان
د شاهانه حضور د واکخانې

عمومی مدیر : ع، میر عبدالغنی خان
د تنظیماتو مدیر : ص، محمد زلمی خان
د اجرايي مدیر : ص، شیر احمد خان
د شهر یفا تو معاون : ص، عبدالله خان
« » « » « » غلام نبی خان

د تحریراتو او د اوراقو
مدیر : ص، حافظ محمد عظیم خان

د نقلیې مدیر : ص، میر اکبر خان
د خزایې مدیر : ص، عبدالباقي خان
د کارخانې ناظر : ص، محمد عتمة انخان
فراشاېی : ص، عبدالرشید خان

د شاهانه حضور مصاحبین :

ع، ج سردار احمد علی خان

ع، ص : محمد حکیم خان

« » عبدالرزاق خان

د داخلې روزنامو او مجلو لیکونکي

الف هرگز :-

د اصلاح روزنامه	: مدیر او لیکونکی ښاغلی محمد محسن خان (فیروز)
د انیس » »	: « اودامتیاز خاوند محمد یونس خان (حیران)
د آریار نامه پاشتنی مجله	: « ښاغلی محمد ابراهیم خان (خلیل)
د کابل پنځلس ورځنۍ مجله	: لیکونکی ښاغلی بېنوا
د اقتصاد » »	: د انطباعاتو د عمومی مدیریت له خوا نشر یږي
د ژوندون » »	: مدیر عبدال حکیم خان نوری
د اردو میاشتنی مجله	: د عمومی ارکانو تجرب دریا ست له خوا خڅه نشر یږي
د روغتیا » »	: مدیر او لیکونکی ښاغلی دکتور عبدالغنی خان (افضل)
د پښتون ټولنې مجله	: مدیر ښاغلی علی احمد خان نعيمی
د افغانستان د دوری میاشتنی مجله	: د نشریاتو درسمی څانگې خڅه نشر یږي
د پارسۍ آریانا دائرة المعارف	: د دائرة المعارف د انجمن له خوا نشر یږي
د پښتو » »	: د پښتو ټولنې له خوا نشر یږي
د برک سبز پنځلس ورځنۍ مجله	: لیکونکی ښاغلی رشید خان لطیفی
د هواد هفته وار جریده	: چلوونکی ښاغلی صدیق الله خان رښتن
د عرفان مجله	: د عبداللطیف خان اریان

ب - ولایات :

د طلوع افغان د فندهار روزنامه	: مدیر ښاغلی قیام الدین خان (خادم)
د اتفاق اسلام د هرات	: « » د عبدالعلی خان (شایق) هروی
د مزار شریف بیدار چه به هفته کښي	: مدیر ښاغلی عبد الغفور خان « جبار خیل »
دوه واره نشر یږي	
د فطرن اتحاد چه به هفته کښي دوه	
د واره نشر یږي	
د مشرقی اتحاد هفته کی جرید	: د مدیر ښاغلی میر امین الدین خان (انصاری)
د جنوبی وړانگه	: د مدیر کفیل ښاغلی محمد یونس خان (مراد)
د میمنی ستوری هفته کی جرید	: « » د پاینده محمد خان رو هیلې
د فراه د سیستان	: مدیر ښاغلی محمد ناصر خان (غرفیټ)
د بدخشان	: د مدیر کفیل ښاغلی عبدالمنان خان (دردمند)
د هرات ادبی میاشتنی مجله	: مدیر او لیکونکی ښاغلی محمد قاسم خان (واجد)
د مزار د بلخ » »	: « » د محمد ابراهیم خان (وجانی)
د انکار جریده	: « » د عبد الاحد خان (رقیم)
	: « » د فیض محمد خان (انکار)

شاهی دارالتحریر

سرمنشی

د سرمنشی کفیل

دلیری رتبی بحیث : ع ، ص حافظ نور محمد نغان
« کپکدای »

د شاهی دارالتحریر مشاور

دلیری رتبی بحیث : ع ، ص سراج الدین خان « سربند »

دلیری خانیکې مدیر :

د دویمې « د دریمې

رتبی بحیث : ع ، عبدالقدوس خان

د خلرمې خانیکې مدیر

د دریمې رتبی بحیث : ع ، محمد دلاور خان « فاضی »

د شخصيې مدیر

د سرمنشی کفیل ع ، ص حافظ

نور محمد خان « کپکدای »

د دریمې رتبی بحیث : ع ، محمد جعفر خان

د عرايضو مدیر د دریمې رتبی بحیث : ع ، عبدالنبي خان

د شاهی دارالتحریر کتایدار د خلرمې رتبی

بحیث : ص ، غلام حیدر خان

د رسامی مامور او د شاهانه حضور کتایدار : ص ، محمد همايون (اعتمادی)

د افغانستان بانک

د عالی شوری هیئت

[illegible]

د افغانستان بانک نما یندګان په ولایاتو کېږي:

د فقهه دار دنا بندگانگی لوی مدیر	ع ، سید اسحق خان
د هرات دنا بندگانگی د مدیر کفیل	ص ، جمه خان
د مزار شریف د مدیر	« ، نیک محمد خان
د اقصی د مدیر	« ، حسام الدین خان
د اندخوی د مدیر	« ، غلام محمد خان
د مشرف ولایت دنا بنده کو مدیر	« ، محمد اکرم خان

اجرا آت صدرت عظمی

الف : محکمه تمیز :

- ۱- فقراتیکه بصورت مجموعی بفرض تمیزخواهی وغور
مبثت محکمه واصل گشته .
(۲۳) فقره
  - ۲- فقراتیکه نسبت عدم جریانات اصولی مجاکم ابتدائیه
و مرافعه بملاحظه نقایص .
جهت تکمیل نواقص به مراجعش ارسال و هدایت داده شده است
  - ۳- درباره فقراتی که فیصله صادر شده است .
۴- فقراتیکه تحت اجرا است .
- (۲۳) فقره { (۱۴) فقره
                  » (۷)
                  » (۲)

ب : محکمه مرافعه :

- ۱- فقراتیکه بصورت مجموعی بفرض مرافعه وغور
محکمه واصل گشته .
(۷) فقره را جمع به (۱۲) فقره
- ۲- درباره ما مورین که فیصله صادر شده است .
(۹) فقره
- ۳- فقراتیکه تحت اجرا است .
(۳) فقره

اجرا آت ریاست عمومی تفتیش :

- الف : موضوعاتیکه بموجب احکام مقام صدرت بدوائر منسوبه آن بفرض اجرا آت
اصولی فرستاده شده .
- ۱- تحقیق فقرات تفتیش دوائر حکومتی اعلی پروان .
  - ۲- » » » حکومتی کلان شبرغان .
  - ۳- » فقره ضبطی (۱۲۰) جلد یوست مال عبدالرؤف .
  - ۴- » فقره گفتگوئی محمد کریم خان و بانک ملی .
  - ۵- » فقره ادعای تیکه داران نمکسار اند خوی بر علیه حاکم سابق اند خوی .
  - ۶- » » عرض بنیاد بیگ بر علیه در ویزه خان
  - ۷- » » مبر عزیز الله خان سرشته دار بدخشان .
  - ۸- » » قرضه شرکت سرور لمیتد از دافغانستان بانک .

ترفيعات سال ۱۳۲۹ صدارت عظمی

ع ، شياغلی محمدامين خان عضو قفـش
صدارت

ع ، شياغلی عبدالله خان افغان نويس
مدير شعبه اول تحريريات

ترفيعات سال ۱۳۲۹ وزارت امور خارجه

ع، بناغلي فضل محمد خان (شبرزاده)
مدیر یونو

ع، شاغلي محمد اشرف خان مجمدی
مدیر مامورین و اجرائیه

اجراآت صدارت عظمی

- ۹- تحقیق فقرہ عرض محمد خان و جمہ خان و شہزادہ و اختر محمد طایفہ عیلائی کتواز .
- ۱۰- » » خانہ نمبر ۵ قلعہ ہزاراہ ہای چنداول در اثر عرض محمد نبی ولد سلطان محمد .
- ب ، فقراتیکہ نفتیش و اکثریہ آن تحقیق شدہ و بعضی تحت تحقیق است .
- ۱- فقرہ عرض محمود گملوی چخان سوری .
- ۲- » باقیداری ملا سخیداد تیکہ دار نصار .
- ۳- نفتیش سال ۱۳۲۵- الی ۱۳۲۸ ریاست عمومی محاکمات صدارت عظمی .
- ۴- » » » » مدیریت عمومی مامورین »
- ۵- » » » » مدیریت عمومی عارضین »
- ۶- » » » » مدیریت عمومی اوراق »
- ۷- » » » » مدیریت شعبہ اول و دوم و سوم صدارت عظمی .
- ۸- » » » » مدیریت اجرائیہ و کنترول »
- ۹- تحقیق نفتیش چار سالہ حسابات مدیریت عمومی حمل و نقل .
- ۱۰- نفتیش فقرہ عرض ببر سنیکہ .

اجراآت سنه ۱۳۲۹ وزارت امور

خارجه

در ظرف سال ۱۳۲۹ اجراآتیکه وزارت امور خارجه بعمل آمده بر خی از فقرات عمده آنرا بفرض مزید معلومات فارغین محترم سالنامه کابل در معرض نشر و اشاعه میبگذاریم.

الف : اجراآت شعبه اول مدیریت عمومی سیاسی :

قبلاً بین دولتین افغانستان و ایران پروتوکول موقتی اعاده مجرمین و متهمین با مضا رسیده بود که همه ساله بموافقت طرفین تمدید و بر طبق آن راجع به استرداد مجرمین اقدامات میشد. اما در سنه (۱۳۲۹) بین حکومتین افغانستان و ایران چنین تجویز شد که باید قرار داد استرداد مجرمین دولتین افغانستان و ایران بصورت دائمی منعقد شود چنانچه نمایندگان دولتین درباره اصلاح و تعدیل قرارداد مذکور نظریات خود را یک بادیگر تبادل و بالاخره بصورت عمومی طرف قبول حکومتین واقع و تنها پسکی دوماده قرارداد مذکور هنوز تحت مذاکره و بحث بوده و آنهم در آئینه قریب فیصله و قرار داد مذکور بصورت دائمی بین دولتین عقد و امضا خواهد شد.

همکذا موافقه نامه سال ۱۳۰۷ کمیسیون سرحدی بین افغانستان و ایران که برای حل امور قضایای سرحدی مملکتین با مضا رسیده بود و در هر سال در صورت موافقت دولتین تجدید و به اثر آن اجراآت می گردید کنون حسب تقاضای حکومتین افغانستان و ایران بعضی تعدیلات به قرارداد مذکور بعمل آمده و طرفین موافقت نمودند که قرارداد مذکور را بصورت دائمی نمایندگان طرفین امضاء نمایند. از اجراآت عمده دیگر شعبه اول مدیریت عمومی سیاسی موضوع رود هیرمند و آمدن کمیسیون بیطرف میباشد که نمایندگان دولتین افغانستان و ایران در واشنگتن موافقه نمودند که هیئت متخصصین بیطرف بخاک طرفین آمده مشاهدات خویش را بصورت عملی و تخنیککی و غیر رسمی بعمل بیاورند.

همان بود که هیئت مذکور بشاریخ ۱۸ اکتوبر (۱۹۵۰) به کابل وارد و بعد از ۲۱ روز توقف در افغانستان بشاریخ ۸ نومبر (۱۹۵۰) بطرف خاک ایران عزیمت نمودند و ممکن عنقریب نظریات خویش را راجع به حل و تصفیه رود هیرمند بمراکز طرفین بفرستند. دولتین در ظرف شصت روز قبولی و با عدم قبولی خویش را به پیشنهاد هیئت مذکور اعلام خواهند داشت.

ترفیعات سال ۱۳۲۹ صدارت عظمی

ع. بیاغلی محمد امین خان عضو تفتیش
صدارت

ع. بیاغلی عبدالله خان افغان نویس
مدیر شعبه اول تحریرات

سفراء کبار ووزیر مختار جدید به دوزار کابل

ج. لاftاب - جمال پشیل سفیر کتیر
دولت جمهورری ترکیه بدو بار کابل

ج. لاftاب آقای فرانسکو فو [ ]تینا نا
وزیر مختار ایتالیا بدو بار کابل

ج. لاftاب آقای برتو مدار سل
سفیر کتیر دولت جمهورری فرانسه
بدو بار کابل

اجراآت ریاست تشریفات :

الف ، دولت پادشاهی افغانستان بدوره سال ۱۳۲۹ مأموریت های ویژه خویش را درپشاور وچمن بتاریخ ۹ نوامبر ۱۹۴۹ بقونسلیگری مبدل وعالقدر عبدالقیوم خان را به حیث قونسل خویش درپشاور و صداقتاب عبدالغفور خان را به صفت کفیل قونسلیگری افغانی در کویته مقرر نمود .

ب : دولت پادشاهی افغانستان ع ، ج ، س ، ا جنرال سردار اسدالله خان سراج را بحیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده خویش بعوض جلالتاب محمد اکرم خان به دولت جمهوریه ترکیه معرفی واگریمان جلالتاب شانرا بتاریخ ۲۴ میزان ۱۳۲۹ ازحکومت ترکیه طالب وبالاخره دولت جمهوریه ترکیه به تقرر جلالتاب موصوف موافقت وموافق نامۀ شان بتاریخ ۸ عقر ۱۳۲۹ موصلت نمود . جلالتاب سردار اسدالله خان سراج بحیث سفیر کبیر و نماینده فوق العاده افغانی در انقره اعتمادنامه خویش را بحضور جلالتاب محترم رئیس جمهور مملکت ترکیه تقدیم نمودند .

ج - نظر به موافقتی که بین دولتن افغانستان وهسپانیه درباب قیام مناسبات سیاسی قبلاً درمادردید بعمل آمده بود دولت پادشاهی افغانستان جلالتاب جنرال محمد عمر خان سفیر کبیر افغانی درباریس را بتاریخ ۲۷ سنبله ۱۳۲۹ ذریعۀ وزارت مختاری اعلی حضرت معظم همایونی در عراق بحیث وزیر مختار ونمایندۀ فوق العاده خویش توسط وزیر مختار هسپانیه مقیم بغداد بدولت هسپانیه معرفی ودولت هسپانیه به تقرر جلالتاب جنرال محمد عمر خان موافقت خویش را اظهار وهکذا حکومت هسپانیه جلالتاب آقای حیوان منوبل دواستوگوئی وزیر مختار متعین عراق خویش را توسط وزارت مختاری افغانی درعراف به صفت وزیر مختار ونمایندۀ فوق العاده خویش بتاریخ ۸ جوزا ۱۳۲۹ بدربار کابل معرفی وچنانچه جلالتاب موصوف بتاریخ ۱۷ اسد ۱۳۲۹ ازطریق طورخم وارد کابل گردیده وبساعت یازده ونیم بجه قبل ازظهر روز شنبه ۲۷ اسد ۱۳۲۹ باتشریفات معموله به قصر دلکشک بحضور ذات اقدس ملکوکانه شرفیاب واعتماد نامۀ خودرا تقدیم فرمودند .

ورود سفرای کبار ووزارای مختار :

الف ، جلالتاب مارسل برتلو را بعوض جلالتاب هانری رو دولت جمهوریه فرانسه بحیث سفیر کبیر ونمایندۀ فوق العاده خویش بدربار دولت پادشاهی افغانستان معرفی

و جلال‌آباد موصوف بتاريخ ۱۸ عقرب ۱۳۲۹ از طریق طورخم وارد کابل گردید و روز چهارشنبه مؤرخه ۳۰ عقرب ۱۳۲۹ ساعت ده ونیم بجه قبل ازظهر با تشریفات معموله در قصر دلکشا اعتمادنامه خویش را به حضور اعلیحضرت همایونی تقدیم فرمودند .
 ب : جلال‌آباد آقای فرانکو فونتانارا دولت جمهوریه ایتالیا بعوض جلال‌آباد کلیسی بحیث وزیر مختار خویش بدربار دولت بادشاهی افغانستان معرفی و چنانچه جلال‌آباد موصوف ساعت دوازده بجه قبل ازظهر روز ۱۶ عقرب ۱۳۲۹ از طریق سرحد داری طورخم وارد کابل گردیده و ساعت یازده ونیم بجه روز چهارشنبه ۳۰ عقرب با تشریفات معموله در قصر دلکشا بحضور ذات ملوکانه شرفیاب و اعتمادنامه خود را تقدیم فرمودند .

دوم - اجراآت امور بین‌المللی وزارت خارجه :

از اجراآت وزارت جلیله امور خارجه که در ساحة امور بین‌المللی در ظرف سال ۱۳۲۹ بعمل آمده اینک فقرات عمده آنرا بصورت اختصار بعرض میرسانیم .

الف : مدیریت عمومی یونو : -

۱ - حسب خواهش مؤسسه یونو معرفی نمودن و فرستادن متخصصین افغانی برای توسعه معلومات در شقوق مربوطه شان بخرج مؤسسه یونو به ممالک خارجه .
 اول - از وزارت مخابرات آقای محمد حسین خان مدیر عمومی تلگراف برای توسعه معلومات در شقوق تلگراف و راه یو به فرانسه .
 دوم - عبدالعزیز خان مدیر عمومی تلیفون وزارت موصوف برای توسعه معلومات تلیفون برای چهار ماده درسویدن .

۲ - از وزارت معادن آقای دکتر عبدالله خان برای توسعه معلومات معدنیات به لندن و آقای سلطان احمد خان برای توسعه معلومات بطرول به امریکا اعزام شده اند .

۳ - فرار خواهش نماینده دائمی افغانی در مؤسسه یوان نظر باینکه امور دفتر نمایندگی افغانی بوماً قوماً در انکشاف و ازدیاد میباشد تقاضای فرستادن اعضا مزید را مینمود و از جانب دیگر مؤسسه یونو برای توسعه معلومات اعضای نمایندگی های ممالک عضو کورسی نسبت به امور مربوطه یونو تشکیل و از افغانستان هم کاندید هائی که دارای دیپلوم لیسانسه باشند مطالبه کرده بودند لهذا تیا غلو محمد اسمعیل خان، محمد امین خان و عبدالعزیز خان لیسانسه فاکولته حقوق و علوم سیاسی که مدتی در شعبه یونوی وزارت خارجه عملاً ایفای وظیفه نموده بودند اعزام شدند تا بحیث آتشه در نمایندگی دائمی کار

و در غین زمان به کورس فوق نیز شمولیت ورزند و در آینده هم اگر همچو کورسهای معلومات بین المللی دایر میشود شامل شوند.

۴ - چنانچه در ضمن اجراءات سال ۱۳۲۸ ریاست بین المللی وزارت خارجه راجع بامضاء پروتوکول های متذکره فقره الف، ب و ج ذکر بعمل آمده بود اما قرار اطلاع نمایندگی افغانی مراتب قانونی اسناد فرق تکمیل نشده بود لهذا در این سینه اعتبارنامه بنام ع، ج، س، ا عبدالرحمن خان عزیز نماینده دائمی افغانی در یوان ارسال و بایشان هدایت داده شده تا التماس افغانستان را باسناد مذکور بهؤسسه یوان اعلام نماید.

۵ - نظر بخواهش منشی عمومی مؤسسه ملل متحده برای از بین بردن فافگی و فلاکت اطفال بینوای جهان از نقطه نظر میدردی و همسکاری ۱۲۰۰ دالر از طرف ریاست روزنتون بنام اعانه داده شده.

۶ - از طرف شعبه حمایت اطفال بین المللی مؤسسه متحده يك مقدار ادویه، اسباب شفاخانه شیر و غیره برای اطفال بی بضاعت افغانستان طور اعانه فرستاده شده و از طرف ریاست روزنتون به اطفال بی بضاعت توزیع گردید.

۷ - نسبت به تعرض کوریای شمالی بر کوریای جنوبی از طرف بناغلی تربیگولی منشی عمومی ملل متحده راجع به تصدیقات تاریخی ۲۵-۲۷ جون ۱۹۵۰ شورای امنیت تلگرام هائی عنوانی حکومت افغانستان مواصلت و نظریه حکومت متبوعه مارا درباره فیصله مجلس امنیت راجع بجنیکت کوریای طالب شده بود جواباً تلگرامیکه از طرف افغانستان بمنوان منشی عمومی ملل متحده مخابره شده بود اینست: « دولت افغانستان از نقطه نظر اینکه همیشه مخالف متجاوز بوده و هست فیصله شورای امنیت را که در جلسه ۲۵ - ۲۷ جون ۱۹۵۰ اتخاذ نموده تأیید می نماید ولی بنا بر اندیشه وضعت فیصله نا گردیده بپشتونستان از کمک بکوریای جنوبی عذر می خواهد، اما موسسه یونو ذریعه تلگرام مورخه ۱۴ جولائی خویش راجع بامسکانات تهیه قوای مسلح و مخصوصاً قوای امنی نیز بما اطلاع داده بود که ما ذریعه تلگرام مورخه ۲ - ۵ - ۲۹ به منشی عمومی یونو اطلاع داده ایم که بنا بر علتی که در تلگرام مورخه ۸ جولائی خود توضیح نموده ایم دولت افغانستان از هر نوع کمک بکوریای جنوبی معذرت می خواهد؟ قرار اطلاعات مابعد نمایندگی افغانی در یوان منشی عمومی موسسه ملل متحده مجدداً برای رفع ضروریات فوری مردم کوریا از قبیل ادویه مواد خورا که و دیسگر ضروریات اولیه حیاتیة از افغانستان کمک لازمه خواسته بود لهذا باز به اطلاع نمایندگی رسانیده شد تا از معاونت بکوریای معذرت بخواهند.

۸- نسبت پر روز ۲۴ اکتوبر که روز تاسیس موسسه ملل متحده می باشد طبق ترتیب سال گذشته باستقبال روز مذکور از طرف وزارت معارف و ریاست مستقل مطبوعات نشریاتی بعمل آمده و تحت عنوان (مجله فوق العاده عرفان) برخی از اجراءات یوان را شایع و ستایش نمود.

۹- جلسه پنجم اسمبله عمومی بتاريخ ۱۹ ستمبر ۱۹۵۰ در لیکسکس انعقاد و از طرف افغانستان عالیقدر جلال‌آباد سردار اعلی عبدالحمید خان عزیز نماینده دائمی افغانی در یونو بیث رئیس و عالیقدر جلال‌آباد عبدالحمید خان عزیز شارژ دافر سفارت کبرای افغانی در واشنگتن بیث عضو اول و بشاغلی عبدالرحمن خان یزداک آتشه مطبوعاتی افغانی در لندن و بشاغلی نور احمد خان اعتمادی سر کاتب و عبدالحمید خان طبیبی آتشه سفارت کبرای افغانی در واشنگتن و سلطان احمد خان کاکر، کاتب نمایندگی و حکم چد خان نماینده بانک افغانی بیث عضو شامل شده اند فرار اطلاع نمایندگی دائمی افغانی در یوان از جمله ۷۳ فقره موضوعات مندرجه اجنده جلسه پنجم اسمبله عمومی تا کنون یکی قبول شدن حکومت هیاتیه در موسسه ملل متحده و دیگرش (الحق اریتریا به حبشه) می باشد و ختم اسمبله تا هنوز اعلام نشده.

ب: مدیریت عمومی کنفرانس ها:

۱- آقای محمد سرور خان رنا نائب دوم سفارت کبرای افغانی در طهران بکنفرانس بین المللی ملخ که بتاريخ ۲۱ برج اسد در طهران منعقد شده بود بیث نماینده افغانستان شمولیت ورزید.

۲- عالیقدر صداقتاب غلام صدیق خان منخصص زراعت آمر زراعتی بشغلان بیث نماینده افغانی در کنفرانس بین المللی ملخ که بتاريخ ۶ نومبر در نیود هلی انعقاد گردیده بود شمولیت ورزید.

۳- عالیقدر صداقتاب دکتور فقیر محمد خان رئیس تشکیلات وزارت صحتیه به کنفرانس سوم کمیسیون مدلی برای جنوب شرق آسیا که بتاريخ ۲۲ الی ۲۶ ستمبر ۱۹۵۰ در سیلون انعقاد گردیده بود شمولیت ورزید.

۴- آقای دکتور کرام الدین خان در جلسه جراحان حربی امریکا که به تاریخ ۹ الی ۱۱ نومبر ۱۹۵۰ در نیویارک انعقاد یافته بود بیث نماینده افغانستان شامل شدند.

۵- عالیقدر جلال‌آباد محمد عثمان خان امیری وزیر مختار اعلی حضرت همایونی در روم

ترفیعات سال ۱۳۲۹ وزارت حربیہ

ع ، ش سید حسن خان فرقہ مشرقانی
فوماندان ح ، پ

ع ، ش ، نور مجید خان
نائب سالار

ح ، بیاضالی محمد رسول خان غنڈہ سراول
فوماندان ح ، ش

ع ، ش محمد حسین خان فرقہ مشرقانی

تربعات سال ۱۳۲۹ وزارت داخله

شاه دهنه والہ خان کیند کینر
سرمارور پو لیس کابل

ح . بنافلی محمد علی خان غندمتر اول
قوماندانی زاندارمه امنیه کابل

ح بنافلی عبدالرزاق خان غندمتر اول
کابل قوماندانی مرو لایت کابل

- بحیث عضو افتخاری به کنفرانس بین المللی امراض شش که بتاريخ ۱۵ الی ۱۹ ستمبر سال جاری در روم منعقد گردیده شمولیت ورزیدند .
- ۶- آقای عبدالستار خان شالیزی کفیل مدیریت عمومی کارگر در جلسه دوم کمیته مشورتی کارگران آسیائی منعقدہ تاریخی ۱۸ ستمبر ۱۹۵۰ در اندونیزیا بحیث نماینده افغانی شامل شدند .
- ۷- آقای عبدالستار خان شالیزی کفیل مدیریت عمومی کار و کارگر بحیث نماینده افغانستان به کنفرانس تخنیکي منطقه‌ای آسیائی که بتاريخ ۲۶ ستمبر در کراچی انعقاد گردیده بود شمولیت ورزید .
- ۸- عالیقدر صدقاتماب میرامان الدین خان انصاری رئیس فاکولته ادبیات بحیث نماینده افغانی در یازدهمین کنفرانس عرفانی بین المللی که از تاریخ ۶ الی ۱۴ جولائی ۱۹۵۰ در جنوا منعقدہ شده بود شمولیت ورزیدند .
- ۹- آقای محمدعلی خان ترجمان وزارت مختاری افغانی در روم بحیث مشاهد در بیست و چهارمین کنفرانس بین المللی اجتماعی که در ماه ستمبر ۱۹۵۰ در شهر روم منعقد شده بود شامل شد .
- ۱۰- عالیقدر صدقاتماب دوکتور محمدانسان خان رئیس پوهنتون بحیث رئیس و عالیقدر صدقاتماب میرامان الدین خان انصاری بحیث عضو در کنفرانس پنجم یونسکو که بتاريخ ۱۷ می ۱۹۵۰ در فلورانس انعقاد یافته بود شمولیت ورزیدند .
- ۱۱- عالیقدر جلالتماب نجیب الله خان سفیر کبیر اعلیحضرت همایونی در بنو دہلی در کنفرانس انجمن ہندی بروابط فرہنگی کہ بتاريخ ۱۹ اپریل ۱۹۵۰ در دہلی انعقاد یافته بود شمولیت ورزیدند .
- ۱۲- عالیقدر محمدحسین خان مدیر عمومی تلگراف وزارت مخابرات بحیث نماینده افغانی در کنفرانس مصلحتی رادیو کہ بہ ماہ اگست ۱۹۵۰ در دہلی انعقاد یافته بود شمولیت ورزیدند .
- ۱۳- عالیقدر جلالتماب سردار عالی جنرال محمد عمر خان سفیر کبیر اعلیحضرت همایونی در یاریس براسامبلہ تجہیز مجدد اخلاقی کہ در شهر (سویس) در اواخر ماہ ستمبر صورت گرفته بود شمولیت ورزیدند .
- ۱۴- شرکت سرویس فضائی (ایرجینووا) پیشنهاد نمود کہ یک طیارہ را امتحاناً بہت حمل و نقل حیاج افغانی الی جده اسکال ارسال دارد چنانچہ پس از موافقہ طیارہ

مذکور در ماه سنبله سال جاری وارد کابل گردیده و یک عده حجاج افغانی را در موسم حج از کابل الی جده رسانیده و پس از ختم حج حجاجان بوسیله همان طیاره بسکابل عودت داده شدند و علاوه بر شرکت مذکور پیشنهاد نمود که برای همه ساله در موقع حج یک طیاره مذکور بسکابل رفت و آمد نماید. اما این موضوع تحت غور و تدقیق قرار گرفته و تا هنوز فیصله قطعی بعمل نیامده است.

۱۵- نظر بمقامه بین حکومتین افغانستان و هندوستان عالیقدر جلالتماب دو کتور نجیب الله خان سفیر کبیر اعلیحضرت همایونی در هند با حکومت هندوستان راجع به تاسیس سرویس هوایی بین افغانستان و هند مذاکره نموده و به اثر آن صورت قرار داد بین مملکتین تنظیم و ترتیب گردیده و تحت غور مقامات ذیصلاحیت قرار گرفته و تا هنوز قرارداد مذکور به امضاء نرسیده و تحت اجرا آت لازم است.

ج- شعبه حقوق و معاهدات :

۱- قرار داد رادیو تلگرافی افغانستان و هندوستان منعقد ۲۲ فوس ۱۳۲۸ بتاریخ ماه می ۱۹۵۰ به ثبت دفتر یو، ان رسانیده شده است تصدیق نامه ثبت آن تحت ۲۰۰۴ مورخه ۱۶ جولائی ۱۹۵۰ (ض نمبر ۷۴۱) بامضاء منشی عمومی یونایتد نیشنز به این وزارت مواصلت ورزیده است.

۲- معاهده مودت بین افغانستان و هندوستان منعقد ۴ جنوری ۱۹۵۰ بعد از مراحل اصولی بتاریخ ۱۰- آسد ۱۳۲۹ به تصدیق حضور اعلیحضرت همایونی رسیده و بتاریخ ۷ میزان ۱۳۲۹ مصدق معاهده مذکور بین نماینده کان مختار طرفین تعاطی و مرعی الاجرا گردیده است.

۳- معاهده مودت بین افغانستان و لبنان بتاریخ ۱۲ سنبله ۱۳۲۹ مطابق ۶ ستمبر ۱۹۵۰ توسط عالیقدر جلالتماب سردار عالی غلام یحیی خان طرزی وزیر مختار اعلیحضرت همایونی در عراق و سوریه و لبنان و اردنی هاشمی و جلالتماب فیلیپ نقلا وزیر امور خارجه و معتر بین لبنان در بیروت عقد و امضاء گردیده است.

۴- معاهده مودت بین افغانستان و شرق اردن بتاریخ ۱۱ میزان ۱۳۲۹ توسط نمایندگان مختار طرفین عقد و امضاء گردیده است.

۵- معاهده مودت بین افغانستان و سوریه بتاریخ ۱۹ میزان ۱۳۲۹ توسط نمایندگان طرفین عقد و امضاء گردیده است.

- ۶- پروتو کول های سرحدی افغانستان و شوروی که به تاریخ ۲۹ دسمبر ۱۹۴۸ از طرف کمیسون های مختلفه افغانی و شوروی در تاشکند با همضا رسیده است بتاريخ ۳۰ نور بغرض طی مراحل قانونی برباست شورای ملی ارسال شده است .
- ۷- بتاريخ ۱۵-۸-۲۹ کاپی فارسی و انگلیسی معاهده مودت بین افغانستان و هندوستان جهت ثبت دفتر یونو ارسال شده است .
- ۸- از اینجا که در نظر است مراتب مودت در روابط حسنه بین افغانستان و اطریش برقرار گردد شعبه معاهدات پروژه معاهده مودت را تدوین و بتاريخ ۵ عقرب ۱۳۲۹ جهت اجراءات لازمه بسفارت کبرای افغانی در پاریس ارسال نمود .
- ۹- کاپی فارسی و عربی معاهده مودت بین افغانستان و لبنان بتاريخ ۹ عقرب ۱۳۲۹ بغرض طی مراحل قانونی برباست شورای ملی ارسال شده است .
- ۱۰- در باب قیام مناسبات سیاسی بین دولتمین افغانستان و هسپانیه موافقت بعمل آمد چنانچه قبلاً هم ذکر شد که در ماه اسد ۱۳۲۹ وزیر مختار هسپانیه مقیم بغداد که در عین زمان بحیث وزیر مختار دولت هسپانیه بدربار کابل معرفی شده بودند اعتماد نامه خود را بحضور اعلیحضرت معظم همایونی تقدیم نمود. از طرف حکومت متبوعه ما ع، ج، س، ا جنرال محمد عمر خان سفير کمبر افغانی در پاریس ، به صفت وزیر - ر مختار افغانی در هسپانیه معرفی گردید .

مدیریت مامورین

تغییر و تبدیل و ترفیعات و مقرریهای جدیدیکه در جریان سال ۱۳۲۹- از جانب مدیریت مامورین بعمل آمده فرار ذیل به اطلاع خوانندگان محترم رسانیده میشود .

الف . تقاعد .

ع، ص، ذوالفقار خان معین دوم قرار فرمان نمبر ۱۷۵۲-۸-۸-۱۳۲۹ مقام عالی صدارت عظمی مستند بفرمان نمبر ۳۲۷۱ مورخه ۳۰ عقرب ۱۳۲۹ حضور شاهانه متقاعد .
ص، عبدالرحیم خان معاون اجرا تبه مدیریت عمومی اوراق قرار تعویب کمیسون وزارت متقاعد .

دوم ربيع تفاوت معاش :

ع، ص عبدالرحمن خان مدیر عمومی سیاسی قرار فرمان نمبر ۱۷۵۶-۸-۸-۲۹ مقام صدارت عظمی حایز ربيع تفاوت معاش رتبه اول .

د کابل کالنه

ع. ص ، غلام محمد خان رئیس تشریفات بقرار فرمان نمبر ۱۷۵۲ - ۸ عقرب ۱۳۲۹
مقام صدارت عظمیٰ مستند بفرمان نمبر ۳۲۷۱ - ۳ عقرب ۱۳۲۹ حضور مبارک شاهانه
حایز ربح تفاوت معاش رتبه اول .

سوم ترفیعات :

ع ، محمد اشرف خان مجددی مدیر مامورین قرار فرمان نمبر ۹۴۴-۲-۷-۲۹ مقام
صدارت عظمیٰ ترفیعا برتبه سوم و به همان وظیفه سابقه بحفظ رتبه .

چهارم تقرر و تبدل :

ع ، فضل احمد خان شیرزاد قونسل افغانی در بهی قرار فرمان نمبر ۱۷۲۷-۱-۱۰-۲۹
مقام صدارت عظمیٰ تبدیلا بمدریت عمومی یونو .
ص ، سید مسعود خان معاون مدیریت عمومی یونو قرار فرمان نمبر ۵۳۳ - ۴-۳-۲۹
مقام صدارت عظمیٰ تبدیلا به سرکتابت سفارت کبرای افغانی در لندن .
ص ، غلام محمد خان نیک زاد سرکاتب وزارت مختاری افغانی در تاشکنت قرار
تصویب نمبر ۹۸۰-۱۲-۳-۲۹ کمیسیون وزارت بحیث معاون تشریفاتی ریاست تشریفات .
ص ، محمد یوسف خان کفیل مدیر شعبه اول قونسلگری قرار فرمان نمبر ۷۱۱-۴-۴-۲۹
صدارت عظمیٰ تبدیلا بسرکتابت وزارت مختاری افغانی در عراق .
ص ، محمد اختر خان معاون شعبه اول قونسلگری قرار فرمان نمبر ۷۱۱-۴-۴-۲۹ مقام
عالی صدارت عظمیٰ بعوض محمد یوسف خان مدیر شعبه اول قونسلگری .
ص ، محمد نعیم خان سرکاتب وزارت مختاری افغانی در عراق قرار فرمان نمبر
۷۱۱-۴-۴-۲۹ صدارت عظمیٰ بسرکتابت سفارت کبرای افغانی در فرانسه
ص ، محمد شریف خان از بر سابق مدیر مجله ژوندون و عضو تفتیش مدیریت عمومی
کار و کارگر قرار تصویب مجلس وزارت تبدیلا بمعاونی مدیریت اول قونسلگری
بحفظ رتبه ،
ص علی محمد خان لویاب قرار تصویب کمیسیون وزارت بماموریت رتبه ۶ و بحیث معاون
اداری ریاست تشریفات .

ص محمد ایوب خان سرکاتب مدیریت عمومی کنفرانسها قرار تصویب نمبر $\frac{۵۷۹}{۲۹-۲-۱۴}$ کمیسیون
وزارت تبدیلا به کتابت سفارت کبرای افغانی در دهلی جدید .

ص محمد صدیق خان کاتب ریاست تشریفات قرار تصویب نمبر $\frac{۵۷۹}{۲۹-۲-۱۴}$ کمیسیون
وزارت تبدیلا بحیث ائشه سفارت کبرای افغانی در دهلی جدید ،

ترفیعات سال ۱۳۲۹ وزارت حربیہ

ع، ش سید حسن خان فرقہ مشرٹانی
قوماندان ح، پ

ع، ع، ش، نور محمد خان
نائب سالار

ح، بھاغلی محمد رسول خان غنڈہ مشراول
قوماندان ح، ش

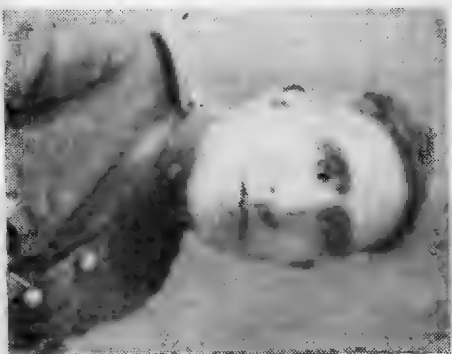

ع، ش محمد حسین خان فرقہ مشرٹانی

تقریفات سال ۱۳۲۹ وزارت داخله

میرزا اسطغرالله خان کبک کبک
سرمایه ور یو لیس کابل

ح. ح. بیاضلی محمد علی خان غنیمت مشر اول
قوماندانی قزاقان د رده امنیت کابل

ح. بیاضلی عبدالعزیز خان غنیمت مشر اول
کبک قوماندانی مرکز ولایت کابل

سداقتمندان محمد امين خان اعتمـهـادی، عبدالمـریـز خان، محمد اسماعیل خان کاتبان ریاست تشریفات و مدیریت عمومی یونو تبدیلاً بحیث اتشـهـای نماینده کی افغانی دریونو بر حسب تصویب مجلس وزارت خارجه .

ص سید خلیل الله خان کاتب شعبه اول فونسل گری قرار تصویب کمیسیون وزارت به کفالت کتابت سفارت کبرای افغانی در لندن .

ص میر امان الله خان رحیمی معاون مدیریت مامورین قرار تصویب کمیسیون وزارت به سر کتابت وزارت مختاری افغانی در عراق .

ص ابوبکر خان کاتب سفارت کبرای افغانی درواشنکتنون قرار تصویب کمیسیون وزارت با حفظ رتبه بمعاونی شعبه اجرائیه مدیریت عمومی اوراق .

نوت : ص محمد طاهر خان کاتب سفارت کبرای افغانی در لندن، ص محمد صدیق خان اتشه سفارت کبرای افغانی درواشنکتن، ص محمد یوسف خان سر کاتب وزارت مختاری افغانی در عراق، ص عید القفور خان سر کاتب سفارت کبرای افغانی در فرانسه و ص عبدالجلیل خان کاتب سفارت کبرای افغانی در کراچی بر کز احضار و برای کار دیگر مدنظر میباشد .

اجراآت وزارت جلیله داخله

الف- مقرری ها

- ۱- ع. ص عبدالوهاب خان مدیر عمومی قونسلگری وزارت خارج، بحیث معین وزارت داخله
- ۲- ع. ش. س. ع عبدالغنی خان فرقه مشر بحیث نائب الحکومه و قوماندان عسکری فندهار
- ۳- و. ج. سید عبدالله خان حا کم اعلیٰ فراه بحیث نائب الحکومه مزار شریف
- ۴- ع. ع. ص سید غلام رسول خان بحیث حا کم اعلیٰ میمنه
- ۵- ع. ع. ص عبدالله خان بحیث حا کم کلان دایزنگی
- ۶- ع. ع. غلام سرور خان بحیث حا کم کلان بلخ

ب- ترفیعات :

- ۱- ع. ص عبدالوهاب خان معین وزارت داخله از رتبه دوم برتبه اول
- ۲- ع. ص محمد امین خان رئیس احصائیه » دوم » اول
- ۳- ع. ع. ص میر عبدالعزیز خان حا کم اعلای پروان » دوم » اول
- ۴- ع. ع. ص سید غلام رسول خان حا کم اعلای میمنه » سوم » دوم
- ۵- ع. ع. غلام فادر خان حا کم کلان قندز » چهارم » سوم

ج- تعدیلات :

در اثر مشاهدات و نظریات ریاست تنظیمیه مشرفی و منظوری مقام صلاحیت دار حکومتی مهمند دره که حکومت درجه اول و حکومتی کاهمه که حکومت درجه ۳ بوده درجات یشکی بدیگری و بنا بران حکم و مت مهمند دره بحکومت درجه ۳ و حکومت کاهمه بحکومت درجه اول تبدیل شد.

اجراآت مهمه مدیریت عمومی سینما :

۱- در شهر فندهار که سینمای موفتی در اوایل سال ۱۳۲۷ در سالون مربوط ریاست بلندیه آغاز به فعالیت نموده بود در اوایل سال ۱۳۲۹ عمارت اساسی سینمای شهر فندهار تکمیل و بسلسله وظائف معارفی مدیریت سینما آغاز بیکار نمود و این عمارت اساسی در يك موقعیت اعلیٰ در دروازه هرات واقع و دستگاهای خیلی عصری جدید مال کمپنی ویسٹرن الکتریک که شهرت جهانی دارد دران نصب و نمایشات آن بجز یان افتاده است چون وضع قوه برق شهر فندهار مساعد نبود دستگاه يك موثر مولد قوه برق به طاقت

بیست کلبوات از امریکسا وارد وجهت ادامه و جریان سینمای شهر قندهار در عمارت اساسی فوق الذکر نصب و بسکار انداخته شده است که طبق مطلوب خدمت می نماید .

۲- بسلسله وظایف مسلکی و معارفی مدیریت عمومی سینما های وزارت داخله در سال جاری عمارت سینمای شهر هرات تکمیل و حاضر خدمت گردیده که دستگاه معروف آی-کی آلمانی از طرف مدیریت سینما در آن نصب و بروز اول جشن استقلال وطن عزیز یعنی اول برج سنبله افتتاح و به فقه لیت آغاز کرده و ادامه دارد چون در شهر هرات ظبر شهر قندهار قوه برق دائمی و مساعد وجود ندارد لهذا برای دوام نمایشات سینمای شهر هرات يك دستگاه مولد قوه برق ب طاقت بیست کلبوات وارد و در عمارت سینمای مذکور نصب گردیده که موسسه مذکور بخدمات روزانه تنویری خویش ادامه می دهد .

۳- حسب پلان و پروژه که مدیریت عمومی سینما ها روی دست دارد نصب دستگاه و جریان سینما در شهر مزار شریف و بلخ مری برای سال ۱۳۳۰ در نظر است چنانچه برای ابتیاع دستگاه ها و سامان مربوط آن از کمیانی معروف امریکائی و یستر ن الکترون اقدامات بعمل آمده و اعتبارات لازم فرستاده شده بود دستگاه های مذکور بسک-راجی مواصلت نموده و امید است تا اواخر سال جاری بوطن عزیز وارد شده و انتظارات فوق الذکر جامه عمل بپوشد .

۴- در جریان سال ۱۳۲۹ يك دستگاه سینما مال انجمن خیریه نسوان بتوسط عمال فنی مدیریت سینما ترمیم و در موسسه موصوفه نصب و تحت نظر مدیریت سینما بسکار انداخته شده چنانچه این دستگاه برای مستورات بخدمت خود ادامه می دهد فیلم های مورد ضرورت را که بذهن و سوبه مستورات از لحاظ های مختلفه نظام منزل تعلیم و تربیت و اخلاق و غیره مفید واقع شده می تواند نیز مدیریت عمومی سینما تهیه و تدارک نموده و بدسترس استفاده انجمن موصوفه می گذارد .

۵- چون از مدت ها باین طرف تورید فیلم ها از راه پاکستان مواجه به مشکلات بود حسب منظوری مقامات عالیله مدیر عمومی سینما مسافرتی به ایران نموده و به معاونت

مقام محترم سفارت کجبرای افغانی در نهران قرار داد هائی با منابع ایرانی عقد و امضاء شده که در اثر آن فیلمهای مفید فرانسوی، انگلیسی، امریکائی، آلمانی، عربی و ترکی که دارای ترجمه فارسی نیز می باشد بکابل رسیده و این موضوع طبق قرار داد ادامه دارد .

۶- در سال ۱۳۲۹ از طرف مدیریت عمومی سینما یک دستگاه ۱۶ میلیمتری در روزهای جشن استقلال به بلغمری و در روزهای عبداضحی شهر مزارشریف با فیلمهای خوب ۱ رسال گردیده و باینصورت مشاهدات مقنضی برای نصب دستگاه های پررنگ در نقاط مذکوره حاصل گردیده و در پیرو این اقدام در سال ۱۳۳۰ دستگاه های ۳۵ میلیمتری در نقاط مذکوره نصب می گردد .

۷- چون در حصه باغ نواب که سینمای بهزاد واقع گردیده آب مورد ضرورت خیلی کم و نایاب بود لهذا مدیریت سینما به تعمیر یک حوضیکه کنجانش یک لک کیلن آب را دارد پرداخته و چاهی را که بایست آب برای حوض بدهد نیز تعمیر و تکمیل نمود این اقدام بهلاوه ایشکه آب مورد ضرورت سینمای بهزاد را تهیه خواهد نمود برای مقاصد اطفای حریق هائیکه در این نواحی واقع شود نیز خدمت خواهد کرد .

خلاصه اجرا آت سال ۱۳۲۹ مدیریت اداری ریاست تفتیش وزارت دا خله :

۱- هیئت های تحقیق و تفتیش اداری و احصائیه وی که در مرکز ولایات و حکومت اعلی تعیین واعزام شده است ۲۲ هیئت .

۲- فقراتیکه در سال ۱۳۲۹ از طرف مدیریت اداری بانجمن انضباطیه وزارت پیشنهاد و انجمن موصوفه فیصله صادر و بدراجع مربوط مکاتبه شده - ۶ فقره .

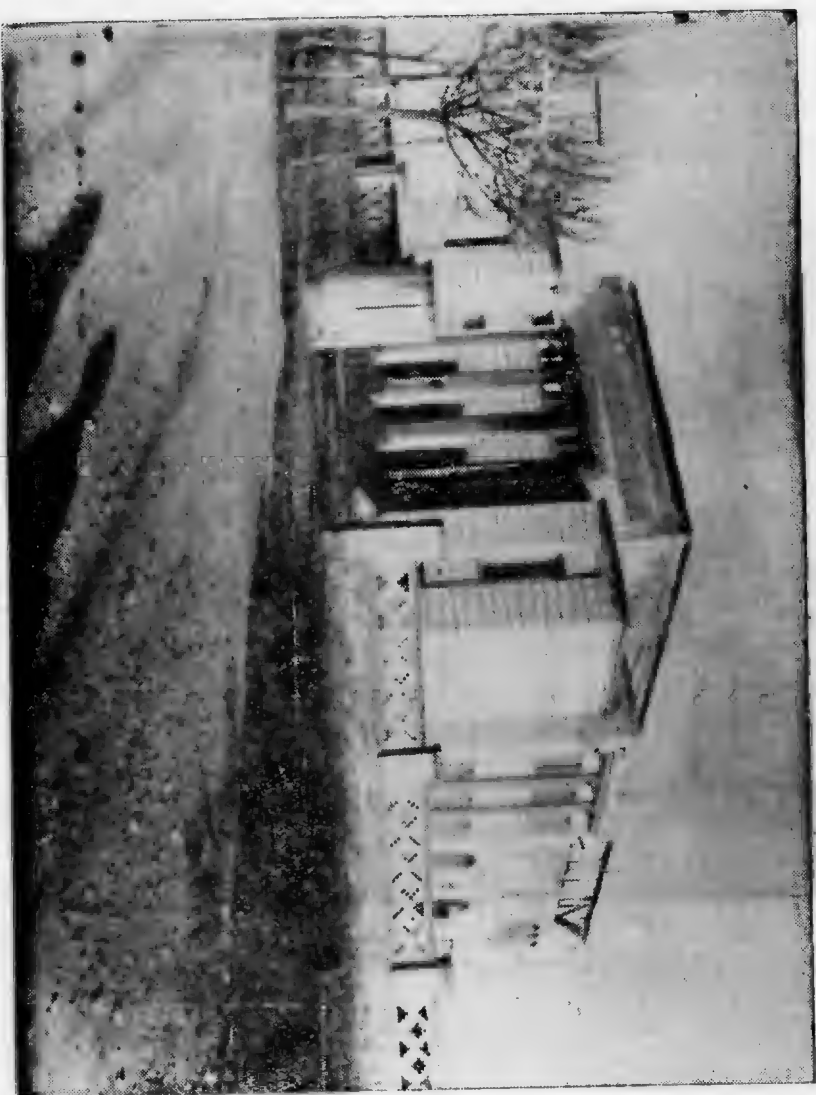
۳- فقراتیکه بعد از غور و خوض بفرض رؤیت به محاکم ثلاثه ابتدائیه و مراغه و تمیز رجعت یافته - ۲۸ فقره .

۴- فقراتیکه بعد از اجرا آت اصولی مدیریت اداری بفرض تطبیق جزا بالای محکومین و معامله دفاتر سوانح و تکمیل نوافض بدراجع مربوط کسبل شده ۳۶ فقره

از عمرانات سال ۱۳۲۹ وزارت داخله

عمارت سبزه‌ای شهر قندهار

هما رت سینمای شهر مر ات

۶ حکومت اعلیٰ بدخشان :

۲۶ فقره	از سال ۱۳۲۶ که بعد اجرا آت اصولی در سال ۱۳۲۹ اجرا نموده ۲ فقره					
	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»

۷ حکومت اعلیٰ میمنه :

از سال ۱۳۲۷ که بعد اجرا آت اصولی در سال ۱۳۲۹ اجرا شده ۲ فقره

۸ حکومت اعلیٰ غزنی :

در سال ۲۳۲۹ که در سال ۲۹ اجرا شده ۲ فقره

۹ حکومت اعلیٰ پروان :

از سال ۱۳۲۹ که در سال ۱۳۲۹ اجرا شده ۲ فقره
 جمله (۱۴۸) فقره

خلاصه اجرا آت جمعیت هلال احمر افغانی :

الف : قسمت تشکیلات :

۱- به تشکیلات اداری جمعیت هلال احمر افغانی در ۱۳۲۹ نسبت به تشکیل ۱۳۲۸ تغییر بزرگی واقع نشده تنها سر کتاب انتهائی کنترول هلال احمر بیا و ریت ابتدائی تعدیل یافته

ب : قسمت امداد و معاونت :

۱- برای يك عده خانه واری مقیم زاهدان ایران که با اثر سیلاب خساره مند شده اند مبلغ نودهزار ریال معاونت و امداد بعمل آمده .
 ۲- برای جلوگیری از بروز مرض ملاریا از طرف جمعیت هلال احمر افغانی مبلغ پنجاه هزار افغانی به انجمن مجادله ملاریا معاونت شده است .

ج : قسمت تنظیم امور اداری :

۱- اساسنامه جمعیت هلال احمر افغانی که تحت غور بود در بن سال ترتیب و تدوین یافته پس از تصویب مقامات صالحه بصحبه اعلیٰ حضرت همایونی رسیده تحت طبع است .
 ۲- راجع به تدارك اعضاء و تحصیل عایدات جمعیت هلال احمر در بن سال نیز اقدامات مفیده بعمل آمده .

امور وزارت عدلیه

وزارت عدلیه از یکطرف حامی عدالت و نگران حقوق فردی و اجتماعی مملکت است و از طرف دیگر مسئولیت تأمین اخلاق جامعه را به دوش دارد احساس این امر ایجاب می کند که مجرای عدلی باید بهر منطقه موجود و از هر حیث مصون باشند تا بتوانند عدالت را به کمال حریت و استقلال و بدون تشبث ارباب سلطه و نفوذ پهن ساخته افراد مملکت را بمطالبه حقوق موقع دهند لذا اولین قدمی را که درین راه برداشت عبارت از این است که در اواخر سال ۱۳۲۸ تصمیم گرفت تافضة مملکت را از نفوذ حکام که خدمت ریاست اداری را دارند و ارهاند و به تمام ولایات، متحدالامالاً اطلاع داده و خاطر نشان ساخت که قضاة در اصدار فیصله جات خود (اعم از اینسکه قضایای وارده حقوقی باشند و یا جزائی) از هر حیث مستقل بوده حکام نباید در پیکونه موارد تشبثی بنمایند، هر گاه از طرف کدام نفر حاکم درین مورد کدام تشبثی بملاحظه پیوست البته قانوناً مجاز کمه و نعت بازخواست گرفته خواهد شد.

تبصره: وزارت عدلیه به ناسی از افکار قیمت دار و شریعت خواهی حکومت متبوعه توانست این مفکوره را جامعه عامل نبوشاند، و تاثر خوب و عمل این امر برای همه معلوم واحدی از آن انکار نخواهد توانست چه، اگر کره عدالت بیکرد یک مجور نمی چرخد، طبیعی است که توازن عدالت از بین رفته اضطرابی در آن احساس و در نتیجه افراد جامعه مورد ظلم قرار گرفته و ائتلاف حقوق را بار می آورد رویهمرفته افراد مجبور می شوند تا برای حمایه از حقوق خود بواسطه دیکر متشبث گردند بالعکس اگر امور عدالت بیک مرکز متکی و به یک نقطه انتساب داشته باشد وقضاة هم بحریت تامه و استقلال کامل اصدار رای نمایند مسلماً قانون عدالت زیر نگرانی درست آمده افراد مراجعین هم وقتاً فوقتاً در مطالبه حقوق خود و مدافعه از آن آزادانه عرض مرام خواهند توانست و برای اینسکه قضاة هم قضایای وارده را بدرستی رسیدگی نمایند و فرو گذاشتی در وظائف شان دیده نه شود اجراءات آنها هم ازدو حیث تحت نگرانی می باشد.

۱- به شکایاتی که متعلق به فیصله های قضاة ابتدائیه باشد رسیدگی آنها از وظائف مجرای مرافعه و اگر متعلق به فیصله جات مجرای مرافعه باشد، رسیدگی آن از وظائف ریاست عالی تمیز می باشد، ریاست تمیز قضایای وارده را تحت غور و مداقه شرعیه قرار

داده هرگاه فیصله صادره بمقررات شرعیه و اصول موضوعه موافق بود بتائید آن اصدار حکم می نماید و اگر دارای نواقص دیده شود مورد نقص و دلائل نقض آنرا نوت کرده دوسیه را به يك محکمه که مماثل همان محکمه باشد ارجاع وتصحیح فیصله را بادر نظر گرفتن اظهارات متخاصمین توصیه می کند .

۲- هرگاه شکایات اهالی از قبیل امور اداری و قبل از اصدار فیصله باشد رسیدگی بدان از وظائف دایره تفتیش وزارت عدلیه میباشد ، اینک اجراءات محکمه تمیز ودائرة تفتیش بالنوبه توضیح می گردد .

اول : اجراءات سال ۱۳۲۹ ریاست عالی تمیز :

الف : فقرات جزائی از اول حمل ۱۳۲۹ الی تاریخ ۱۶ دلو سال مذکور وارده (۴۲۷) فقره

۴۶۴ فقره	{	۱- » » » فیصله شده (۳۲۰) فقره
		۲- فقراتی که به نسبت نواقص به محاکم ارجاع شده (۳) »
		۳- » » » مسترد شده (۲۷) د
		ب : فقرات جزائی سال ۲۸ و سال ۲۷ و سال ۲۵ که در سال ۲۹ فیصله شده (۱۱۲) »

ج : فقرات حقوقی وارده سال ۲۹ (۹۷) فقره

- ۱- فقراتی که بآثر انقضای ميعاد استماع تمیز خواهی مسترد شده (۵۰) »
- ۲- » در ریاست تمیز فیصله شده (۷) »
- ۳- » بآثر نواقص مسترد شده (۱۷) »
- ۴- » بآثر فناخت محکوم علیه فیصله شده (۱) »

- د : فقرات وارده سال ۱۳۲۸ که بآثر انقضای ميعاد مسترد شده (۱۶) د
- ه : فقرات جزائی سال ۲۹ که تحت غور است (۳۰) »
- و : فقرات جزائی سال ۲۸ که تحت غور است (۶) »
- ز : فقرات حقوقی سال ۲۹ که تحت غور است (۱۸) د

دوم : اجراءات مدیریت عمومی تفتیش :

دائرة تفتیش بآثر شکایات اهالی و اطلاعات وارده يك هیئت دونفری بولایت فندهار

اعزام نمود که هیئت مذکور وظائف خود را انجام و نتایج را بمقامات مربوطه تقدیم نمودند .

سوم : اجراءآت شعبه محاکمات مامورین وزارت عدلیه :

در سال ۱۳۲۹ یک نفر قاضی و یک نفر مفتی از طرف وزارت عدلیه تحت محاکمه گرفته شده بود که در نتیجه هر کدام شان از وظائف قضاء و افتاء بر طرف وسیعکدوش شده اند .

چهارم : اجراءآت ریاست جمعیت العلماء :

۱- امتحان مدرسین که اسم شان در قرعه عسکری ظاهر گردیده بعد از اخذ امتحان علماء کرام کامیاب گردیده اند (۵۲) نفر

۲- امتحان علماء که اسم شان در قرعه عسکری ظاهر گ- ر دیده بعد از اخذ امتحان نا کام شده اند : (۱۰) نفر

۳- امتحان علماء که اسم شان در قرعه عسکری ظاهر و به نسبتی که فارغ التحصیل دارالعلوم بودند امتحان گرفته نشده (۵) نفر

(۴) نفر

۴- امتحان خطابت

(۶) »

۵- » امامت

(۶) »

۶- » مؤذنی

۷- » تقدیم نظریات شرعی : بوزارت جلبله خارجه در اثر خواهش یونو (۳) فقره

(۲) »

بوزارت معارف

(۲) »

بوزارت صحبه

۸- اوراق علماء مدرسین که بفرض امتحان بولایات و حکومات اعلی و کلان محول گردیده (۳۱) فقره

مدرسه قضا :

مدرسه قضاة وزارت عدلیه که در سنه (۱۳۲۶) برای تربیه یکمده از مامورین محاکم عدلیه مملکت تاسیس گردیده است تا حال دو دوره فارغ التحصیل برای خدمت بجا معه تقدیم داشته که تعداد فارغ التحصیلان دو دوره آن بچهل و شش نفر بالغ میگردد و عموم آنها در محاکم عدلیه مقرر و ایفای خدمت مینمایند .

گرچه فضائلی را که بکثرت فارغ التحصیل یک مدرسه که یک سلسله درس منتظم را خوانده و یک پرو گرام مخصوص را طی مینماید قابل تردد نبوده باز هم برای مزید معلومات

قار بن محترم پروگرام تعلیمی این مدرسه ذیلان وضیح داده میشود :

پروگرام تعلیمی این مدرسه با اساس غایه و احتیاجی که وزارت عدلیه در پیشبرد وظائف مجاکم عدلیه محسوس نموده بود ترتیب گردیده .

نخست چیزیکه به آن احتیاج محسوس میشود عبارت است از علوم فقه که متکفل توضیح و تفهیم قانون اسلامی و شریعت محمدی صلی الله تعالی علیه وسلم است ازین علم کتب کافی در مدرسه درس داده میشود که معلومات کافی و ملکة استنباط حوادث یومی را از کتب فقهیه حاصل نماید و بر علاوه تطبیقات علمی آن که عبارت از وثیقه نویسی و ترتیب صور دعاوی و فیصله ها و سبجات دعاوی است بصورت علمی به آنها درس داده میشود و بر علاوه آن یک عده علوم که برای علم فقه کمک مینماید از قبیل علوم تفسیر و حدیث و اصول و بعضی علوم فوائین از قبیل صرف، نحو، معانی، بیان و مبادی منطق نیز در پروگرام تعلیمی آن شامل است گذشته از آن چون محکمة عدلیه دارای دفتر و دیوان بوده و فائزاتیک نفر مأمور محکمة عدلیه بعضی اوقات وظائف حکومت و اداره های مالیه را که فائزاتیک مینماید لذا تعلیم امور دفتری و مالیاتی و لوائح تحقیقات و تعلیمات نامه حقوق و عده از اصول نامه های مملکتی نیز در پروگرام تعلیمی شان شامل گردید غیر از این مضامین برای تکمیل معلومات عصری فارغ التحصیلان مدرسه موصوفه مضامین تاریخ و جغرافیا و ریاضیات نیز با اندازه کافی در پروگرام تعلیمی شان شامل گردیده تا بالاخره یک نفر فارغ التحصیل این مدرسه در علوم دینی و معلومات عصری دارای معلومات کافی بوده در وقت ایفای وظائف مربوطه با هیچ گونه مشکلاتی برخورد نموده مورد اطمینان وزارت عدلیه و غیره وزارت خانه ها نیکیه و فائزاتیک فوقتا با او در تماس میشوند واقع شده بتواند چنانچه بملاحظه همین منظور در امتحان های فارغ التحصیلان این مدرسه همه ساله علمای جمعیت العلماء و ریاست تمیز و دارالعلوم عربی کابل و یک عده از دکتوران و متخصصین وزارت معارف و وزارت مالیه شرکت ورزیده امتحان مضامین مربوطه شانرا بادت و کنجکاوی زیاد گرفته در نتیجه کسانی که با اتفاق نظریات عمومی کامیاب شناخته شوند شهادتنامه های کامیابی بدرجه های مختلف (اعلی و عالی و خوب) اخذ یا بوظائف قضا و افتاء مقرر میگرددند .

از جمله (۴۶) نفر فارغ التحصیل مدرسه (۲۳) نفر آن در سنه (۱۳۲۸) و (۲۴) نفر آنها در سرج قوس (۱۳۲۹) فارغ و بوظائف قضا و افتای مجاکم عدلیه مقرر و اعزام گردیدند و عوض آنها یک عده متعلمین جدید بمدرسه شامل و تحت تعلیم گرفته شده اند .

چون برای مامورین محاکم عدلیه مضمون و وثائق و سچلات خیلی قبل اهمیت بوده مناط
 جمیع اجرا آت آنها محسوب میشود چنانچه از ملاحظه نتایج تفیش عمومی محاکم عدلیه
 که در سال گذشته صورت گرفته نیز باینها رسید که نقیصه بزرگی که در اجرا آت محاکم
 عدلیه بملاحظه میرسد عامل اساسی آن هماناضاف معلومان در امور و وثائق و سچلات د عاوی
 بود لذا وزارت عدلیه نظر با اهمیت موضوع و اینکه تا حال کدام کتابی بصورت مستقل
 و سهل الفهم درین مورد تالیف نگردیده از معلم این مضمون جناب موآوی عبدا لہافی خان
 صافی قضی و وثائق مرافعه کابل خواهش نمود تا بر علاوہ همکاری انتخاری کہ بالاین
 مؤسسہ علمی در درس این مضمون مهم نموده اند یک کتاب مستقل و سهل الفهم نیز درین
 مورد تالیف نمایند تا کتاب مذکور ہم در پروگرام تعلیمی آن شامل و طرف استفادہ
 قرار گیرد . چنانچه کتاب مذکور در سال (۱۲۲۹) تکمیل و از طرف تمام علمای مرکز
 تصحیح و تصدیق شدہ کہ عنقریب طبع و بمرض استفادہ عمومی گذاشته خواهد شد .

اجرا آت سال ۱۳۲۹ وزارت معارف

تقرر ښاغلی ډاکټر عبدالعجید خان آغاز دوره جدیدی را به وزارت معارف نوید داد ښاغلی موصوف بعد از ختم تحصیلات عالی در امریکا و اخذ دیپلوم ډاکټری در سال ۱۹۴۰ عیسوی بوطن عودت نموده چندی بحیث متخصص با کټرو لوجی و استاد فاکولته سا ینس کار میگرداند و بحیث عضو تعلیم و تربیه نیز در امور تعلیمی و تربیوی معارف همکاری مینمودند . ډاکټر عبدالعجید خان علاوه از لیاقت علمی و تجارب عدیده که در شقوق مختلفه دارند از حیث پابندی بوظیفه، علاقه به کار احساسات بوطن دوستی و اخلاق نیک مورد اطمینان و اعتماد حکومت و ملت واقع شده اند بطوریکه از اجرا آت و فعالیت های شش ماهه ایشان معلوم میشود امید قوی میرود به اصلاح نواقص امور معارف و تعلیم و تربیه و تمام نقاط مملکت معارف آبرومند تری روی کار آید .

تشکیلات وزارت معارف در سال جاری با اساس سال ۱۳۲۸ برقرار بوده کدام تغییر محسوسی در آن رخ نداده است اینک رؤس مطالب اجرا آت دوائر مربوط وزارت معارف بطور خلاصه عرضه میگردد :

ریاست تدریسات عمومی :

ریاست تدریسات عمومی وظیفه داراست تا برای نشر علم و معارف و تعمیم مکاتب ابتدائی تزیید و اصلاح مکاتب متوسط و ثانوی، تنوع واحداث مکاتب مسلکی به سائر نقاط مملکت پرداخته تا جائیکه گنجایش بود جوی پلان مالی دولت مساعد می کنند تحت شرایط و امکانات محیط سعی و مجاهدت ورزد .

ایست که در جریان سال ۱۳۲۹ بر حسب گنجایش و اعتبار مالی که از جانب دولت اعطا شده بود از یک طرف به تاسیس مکاتب در نقاطیکه احتیاج حس می شد و از جانب دیگر به اصلاح و تعدیل پروگرامها ، تعلیمات نظامه ها ، ترتیب سوانح و اصدا ر متجددالآل ها و اصلاحات ممکنه در طرز اداره و تدریس مکاتب ، رسیده گی ممکنه در توسعه تعلیم و تربیه نسوان، سعی در توسعه معلومات و تنویر افکار معلمین ، تهیه و تقرر معلمین داخلی استخدام یک عده معلمین از خارج مملکت و سائر وسائل اصلاح و پیشرفت معارف اجرا آتی را عملی نموده است که شرح مطالب عمده آن حسب آتی پرداخته می شود .

ترفیعات سنوی در وزارت معارف

ع. ص. سید داؤد خان
معلم اصول تحریر

ع. ص. دوک تور محمد یوسف خان
معلم تدریسی وزارت معارف

ع. ص. سید ایشان خان معلم دارالعلمین

ح ، عزیز محمد خان ہماون
بیاست انفیش

ح ، محمد حسن خان مدیر عدومی
معارف ولایت مزار شریف

۱- تدریسات ابتدائی :

تدریسات ابتدائی اساس و تہداب علم و عرفان بوده و کساخ تعلیمات عالی بہ روی این اساس اعمار و استوار می شود بناءً وزارت معارف در بن حصہ توجہ مزیدی مبذول نموده و می نماید . از يك طرف می خواہد تعلیمات ابتدائی در تمام نقاط مملکت و سایر طبقات ملت تعمیم گردد و از جانب دیگر شاگردان درین دورہ مبادی تعلیمات را بصورت اساسی و صحیح مطابق مقتضیات دینی و ملی فرا گرفتہ مستعد و برای جامعہ اعضای مفید بار آیند این است کہ در احداث مکاتب جدید در جریان تعلیمات و بالاخرہ در امتحان و فارغ التحصیل شدن شاگردان اعتنا و دفت زیاد بعمل آمدہ و بہ این صورت در دوران سال ۱۳۲۹ در حصہ تدریسات ابتدائی بہ اجرا آن و تشبہات ذیل توفیق دست دادہ است .

اول :- تاسیس مکاتب جدید .

الف - مکاتب ذکور :-

تعداد مکاتب ابتدائی بسران نظر بہ استعداد محیط و آمادگی های وزارت معارف تقریباً بہمان حدی رسیده است کہ در تزیید آن عجلہ لازم نبودہ اصلاح و تقویہ آن مقتضی است بناءً در سال ۱۳۲۹ ریاست تدریسات بیشتر مشغول اصلاح اوضاع تعلیمی و تدارک معذبین لایق ، جای مناسب و سایر اصلاحات بودہ و علاوہ آن در نقاطی کہ افتتاح مکاتب مساعد بود مکاتب جدید نیز تاسیس کردہ است .

۱- مکتب واخان در بدخشان - اہالی واخان بدخشان برای تعلیم و تربیت اطفال خود افتتاح يك باب مکتب را درخواست نمودہ بودند وزارت معارف بعد از تحقیق در اطراف موجودیت شرایط تاسیس مکتب بہ مبارزت معارف بدخشان امر و ہدایت داد تا يك مکتب ابتدائی در واخان افتتاح نماید .

۲- مکتب سیاہ گرد غور بند :- مردم سیاہ گرد توسط وکیل شان در مجلس شورای ملی تاسیس يك باب مکتب جدید ابتدائی را از وزارت معارف درخواست نمودند اگرچہ در غور بند مکتب موجود است وزارت معارف ہیئتتی را برای ملاحظہ جای و تحقیق شرایط تاسیس مکتب بہ آنجا اعزام نمود و پس از اطمینان بہ موجودیت شرایط مکتب افتتاح يك باب مکتب جدید را برای سال تعلیمی جدید بسپاہ گرد تصویب نمود .

۳- در حصہ های ولایت مشرفی برای تنویر و تربیہ ساکنین آنجا بہ تعداد (۲۱) باب مکتب دہائی در سال ۱۳۲۹ تاسیس گردیدہ تا اطفال اہالی آن حصہ هائی کہ مکاتب رسمی

د کابل کالنی

از مساکن شان به فواصل دور واقع بوده و برای اخذ تعلیم رسیدگی نمی توانستند درین مکاتب شامل شده از فیض تعلیم و تربیت بهره ور گردند .

۴- برای دهات و نواحی دوردست ولایت هرات نیز اعتبار تاسیس بیست باب مکاتب دهاتی داده شده تا در سال تعلیمی ۱۳۳۰ در نقاط لازمه افتتاح شود .

۵- هم چنان برای حکومت کلان هزاره جات که بنا بر مشکلات محیطی و جغرافیائی رسیدن اطفال به مکاتب شش صنفی مشکلاتی دارد فیصله شده است به تعداد بیست مکاتب دهاتی علاوه بر مکاتب شش صنفی موجوده در نقاط لازمه تاسیس و اطفال ساکنین آن حصه تحت تعلیم و تربیه گرفته شوند .

ب- مکاتب نسوان :-

برای توسعه و تعمیم علم در طبقه نسوان از چندی است به این طرف توجه جدی داشته و به افتتاح مکاتب جدید در حصه هائی که مساعد می شود می پردازد . در سال ۱۳۲۹ مکاتب جدید نسوان در نقاط ذیل تاسیس شده است :

۱- مکتب ابتدائی نسوان در مرکز ولایت مزار شریف .
در ولایت مزار شریف مکاتب خانگی دختران به تعداد زیاد است که تحت نظر معلمه های خصوصی سواد و علوم دینی را می آموزند . ساکنین شهر مزار شریف خواهش افتتاح یک باب مکتب رسمی شش صنفی را نیز در آغاز سال ۱۳۲۹ نمودند تا دخترهای شان از علوم مروجه عصری نیز مستفید شوند . وزارت معارف که مترصد خبلی فرصت هاست زمینه را مساعد یافته اجازه اعتبار مالی تاسیس مکتب نسوان را از مقامات صالحه استحصالی و بلا فاصله مکتب را که در قدم اول دارای سه شعبه می باشد در مرکز شهر مزار شریف برای تعلیم و تربیه دختران آن منطقه افتتاح نمود .

۲- مکتب ابتدائی نسوان در شهر نو - اگرچه در شهر نو مکاتب نسوان بقدر کافی موجود است مگر نظر به کثرت عده علاقه مندان و مراجعین مکاتب موجوده کفایت نمی کرد وزارت معارف بغرض قبول طلبات جدید و استقبال از مراجعین در دوران سال ۱۳۲۹ به تاسیس یک مکتب جدید دیگر در موضع مذکور مبادرت نمود که شاگردان دران شامل و مشغول تعلیم شدند .

۳- بغرض تعمیم معارف در طبقه نسوان در مجلس عمومی وزارت معارف که آمرین معارف و ولایات نیز دران شامل بودند چنین تصمیم گرفته شد « برای توسعه مکاتب مستورات در ولایات در جانی که زمینه برای افتتاح مکتب مساعد و تمایلی از اهالی دیده شود

از عمرانات سال ۱۳۲۹ وزارت معارف

فا کولته نمره اول طای

فا کولته نلی آباد

سرویس جراحی

شفابخانه مستورات

مدیریت های معارف معلّم و جای مکتب را زیر نظر گرفته در صورتی که این دو عنصر مهیّا شود فوراً با اهالی مذاکره کرده و درخواستی از اهالی بگیریند و وزارت معارف از سال نمایند تا بعد از منظوری مقامات صالحه امر تاسیس و افتتاح مکتب داده شود .

۲- پروگرام لوائح و تعلیماتنامه ها :-

۱- مفردات پروگرام های درسی مکاتب ابتدائی به اثر تجارب و نظریاتی که در چند سال اخیر به ریاست تدریسات جمع شده بود لازم تجدید نظر دیده می شد و تحولاتی را ایجاد می کرد بناء در دوران سال ۲۹ به این امر اقدام شد اولاً کمیسیون هایی از اهل خبره و متخصصین ترتیب و مفردات پروگرام های درسی مضامین تحت غور و مداقه قرار گرفت . در پایان بحث و مذاکره در اطراف آن مفردات مضامین تاریخ ، جغرافیه ، دینیات صنوف چهار ، پنج و شش تجدید نظر و تغییرات لازمه در آن پیش بینی شد متعاقباً مفردات متذکره از مجلس علمی وزارت گذارش یافته و تثبیت گردید .

۲- تعلیماتنامه مکاتب ابتدائی در سال ۱۳۲۹ برای دوره چهار صنفی تدوین شده بود و در دوران این چند سال به اثر تصاویر جداگانه تغییراتی در آن وارد شده بود لازم تجدید نظر بوده تعلیماتنامه متذکره در مجلس عمومی که مدیران معارف ولایات هم در آن شامل بود فرائت و در اطراف آن بحث شد و در نتیجه تعدیلاتی در آن بعمل آمده از طرف مجلس مذکور تصدیق و تثبیت شد که بعد از گذارش از مقامات صالحه طبع و نشر می شود .

۳- لایحه وظایف حکام نیز در مجلس عمومی وزارت معارف مطرح مذاکره قرار گرفته در اطراف آن بحث شد در نتیجه تعدیلاتی که در آن لازم بود عملی شده از طرف شاملین مجلس امضاء و تصدیق گردید .

۴- لایحه تفهیم مکاتب که در تطبیقات مشکلاتی داشت و لازم تجدید نظر بود در مجلس عمومی وزارت فرائت و تحت غور قرار داده شد در بعضی حصص آن تعدیلاتی بعمل آمد و از طرف اعضای مجلس به اتفاق آراء تصدیق و تثبیت گردید .

مطابق به تعلیماتنامه در تدریس دوره اول مکاتب ابتدائی از چندین سال اصول صنفی معمول و جاریست گرچه این اصول برای صنوف دوره اول بهترین و موافق ترین اصول تدریس است اما در بعضی مکاتب موجوده بنا بر فقدان معلم صحیح و وسایط درسیه در بعضی جاها نتیجه مطلوب ازان گرفته نشده است بناء بعد از بحث و غور در اطراف آن در مجلس عمومی وزارت چنین فیصله شد که مدیریت های معارف در مکاتیب که معلمین صحیح و وسایط

برای تطبیق اصول صنفی نداشته باشند موافقه می توانند در همان صنف درس را با اصول مضمونی تدویر نمایند .

۳- کتب درسی :-

۱- به سلسله تجدید نظر در کتب درسی درین سال کتبات فرائت سوم فارسی و کتاب فرائت ششم فارسی تجدید نظر و اصلاحات لازمه در آن شده برای طبع بد وائر مربوط سپرده شد .

۲- قبلا کتب فرائت پشتو و فارسی در مکاتب مناطق فارسی زبان و پشتو زبان یکتو نوع کتاب در هر دو نوع مکاتب بالای اهل زبان و غیر اهل زبان خوانده میشد و مشکلاتی در پیشرفت لسان پیش کرده بود در دوران سال ۱۳۲۹ درین حصه چنین تصویب شد که کتب فرائت پشتو برای مکاتب مناطق فارسی زبان جداگانه به اساس آموختن لسان تدوین و ترتیب شود و هم چنان کتب فرائت فارسی برای مناطق پشتو زبان جداگانه ترتیب و تالیف گردد .

۳- در صنف دوره اول ابتدائی معلومات حیاتی بصورت درس جداگانه به طلاب تدریس میشد اخیراً چنین تصویب بعمل آمد که موضوعات معلومات حیاتی در کتب فرائت درج شده و معلمین در اثناى درس فرائت که به مضامین معلومات حیاتی میرسند در اطراف آن بحث کرده به طلبه معلومات بدهند و کتاب فرائت را محور دیگر دروس قرار بدهند تا از ساعات معینه معلومات حیاتی هم در خط و - واد طلبه استعانت شود .

۴- وجود اطلس های جغرافیائی و تاریخی برای پیشرفت دروس اهمیت خاص دارد بدون اسناد به نقشه و اطلس تدریس جغرافیا و تاریخ مغایر اصول تعلیم است و از جانب دیگر در مکاتب ابتدائی تمام دروس باید به لسان مادری تدریس شود اما اطلس های موجود به زبان خارجی است بناء ریاست تدریس در دوران سال ۱۳۲۹ تصویب نمود که اطلس های جغرافیائی جدید که مصطلحات آن به لسان پشتو باشد برای مکاتب ابتدائی تدوین و ترتیب شود .

۵- تقسیم ساعات درسی تجدید نظر شد در تقسیم ساعات مکاتب مستورات و بست لوازم دوخت و بافت این مکاتب تعدیلاتی بعمل آمد

۶- بست لوازم تحصیل مکاتب دهائی تجدید نظر شده و در آن تجدیداتی بعمل آمد تا در حصه خط و کتات بصلاب معاونت بتواند و علاوه بر لوازم درس سابقه تخته مشق، قلم نخی دوات و گسل سفید اضافه شد .

۷- توزیع کتب خارج پروگرام طور مجانی، به تعداد بیشتر از يك لك جلد کتبات

درسی که در مرور چند سال به اثر تعدیل پروگرامها از دوران تدریس خارج شده بود در انجمن یلخانه های مرکز وولات جمع شده بود ریاست از مجلس وزارت موافقه حاصل نمود تا تمام کتب مذکور طور مجانی برای طلاب مکاتب و معالین مکاتب اعطا شود تا از يك طرف طلبه بقسم معاون درس از ان استفاده نموده و از طرف دیگر يك تعداد زیاد کتب در بین محیط نشرو به دسترس استفاده عامه گذاشته شود .

چهارم: امتحانهای از تاریخ اول قوس امتحان مکاتب ابتدائی شروع و تحت ضوابط و کنترول شدید به ۱۵ قوس خاتمه یافت چون از فارغ التحصیلان دوره ابتدائی عددهای تحصیلات خود خاتمه داده بعد از آن در تأمین زندگی و تهیه وسایل حیاتی میپرداختند و بعد هم تهداب مکاتب مسلمان را تشکیل میدهند امتحان این دوره مخصوصاً از صنوف ششم به اعتنای زیاد گرفته شد و در حدود (۳۵) فیصد طلبه کامیاب شدند که عددهای زیاد شان به مکاتب مسلمانکی داد را معلمین، مسکن اصول تحریر، مکتب میخانیک مکتب علوم شرعی و غیره شامل شدند.

در دوران سال ۱۳۲۹ را جمع به اخذ امتحان مکاتب ابتدائی تصمیمات نافع تری گرفته شد که ذیلاً به اطلاع علاقه مندان میرسد :

در مکاتب ابتدائی برای ترفیع از یک صنف به صنف بالاتر نمبرها نیکه در اثنای درس و نمبرها نیکه در امتحانها داده میشود به ترتیب ذیل طرف اعتبار قرار داده میشود.

الف- در ظرف سال تعلیمی از صنف ابتدائی سه امتحان گرفته میشود .

۱- امتحان سه ماهه این امتحان بعد از انقضای سه ماه از آغاز درس ذریعه معلم مضمون اخذ و در ظرف سه روز تمام میشود .

۲- امتحان شش ماهه: این امتحان در آخر ماه ششم تعلیمی اخذ میگردد و در ظرف یک هفته به اتمام میرسد درین امتحان از طرف اداره مکاتب علاوه از معلم بکنفر میزهم تعیین می گردد .

۳- امتحان سالانه: این امتحان در اختتام سال تحصیلی تحت انضباط اداره و مدیریت معارف اخذ می گردد امتحان سالانه برای اینکه مدیریت معارف هم به جریان آن رسیده کی بتواند (۱۵) روز دوام میکند درین امتحان علاوه برمبیزیکه از جمله معلمان مکتب از طرف اداره معین میشود مدیریت های معارف هم به اعزام مفسشین و تعیین بعضی اشخاص عالم و باصداقت امتحان ها را کنترل می کنند .

ب۔ ب۔ مقصد ایسکہ فعالیت شاگردان ہمیشہ تحت کنٹرول باشد معلمین مکاتب ابتدائی

خواه معلم اصول سنځی باشند یا معلم مضمونی باید در نزد خودها کتابچه که اوراق آن از طرف اداره مکتب مهر و نشانی شده داشته باشد در آن کتابچه اسماء شاگردان را با شهرت مکمله بصورت صحیح تحریر نمایند چون معلمین همه روزه در مضامین ذری خود از شاگردان راجع به دروس خواندگی شان سوالاتی مینمایند و جواباتی میگیرند برای این جوابات نمره در نزد خویش تعیین نموده و این نمره را در مقابل اسم شاگرد کتابچه خرد قید کنند ترتیب ابراد سوالات و اخذ جوابات باید طوری باشد که در طول هر ماه اولاً يك مرتبه برای هر معلم نوبت اصابت بتواند به این صورت در آخر هر ماه به مقابل اسم شاگرد نمره که نماینده کمال و فعالیت شاگردان است در کتابچه معلم درج و قید می گردد معلم این نمره ها را در حین امتحان سه ماهه و شش ماهه به نظر اعتبار بگیرد.

تجربه - کتابچه در شروع سال از طرف اداره مکتب برای معلمین داده می شود نتیجه امتحان سه ماهه و شش ماهه را معلمین متصل بعد از ختم امتحان در داخل جدول به اداره بسپارند و اداره مکتب بعد از قید در کتاب نتایج ذریه اطلاعنامه نتایج امتحان را در ظرف يك هفته بعد از ختم امتحان به اولیای طلاب اطلاع نموده و بعد از استحضاری اولیای طلاب دوباره اطلاعنامه ها را جمع و به اداره بسپارند.

نتیجه امتحان سه ماهه و شش ماهه شاگردان در هر مضمون جدا جدا جمع و بر دو تقسیم شود و نمره حاصله با نمره امتحان سالانه همان مضمون جمع و اوسط اخذ شود نمره که نتیجه تمام نمره های يك ساله شاگرد است نمره موفقیت شاگرد در امتحان سالانه شناخته شود. امتحان ترتیب بدنی از طلاب به این ترتیب اخذ میشود که معلم طلاب را مجموعاً معاینه نموده و برای هر شاگرد نظر به فعالیت های ورزشی که در طول سال نموده است يك نمره فایده میشود و نمره حاصله هر قدر که از نصف معیار معینه اضافه باشد به مجموعه نمرات شاگرد اضافه میشود و از متباقی صرف نظر میشود در اخذ امتحانات شخص معلم ممتحن بوده و يك الی دو نفر معین علاوه از ممتحن نیز تعیین می گردد معینین و مفتشین وزارت و مدیریت معارف که برای معاینه امتحانات فرستاده میشوند حق سوال را از معلم نداشته و در نمره استحقاقی شاگرد بر له و یا بر علیه آن اظهار نظر به می توانند مدیریت معارف معلمین يك مکتب را بحیث معین به مکتب دیگر انتخاب میتوانند در امتحاناتیکه به محضر معلمین گرفته می شود معلم و معینین با هیئت مشترکاً نمره شاگرد را تعیین کنند. طلاب العلمی که در مضمون کامیاب شده نتواند با امتحان (مشروطی) قبول نمیشود.

کتابخانه وزارت معارف

مکتب انجان

مکتب میخانیک

مکتب گذر راه

و درصنف خود ناکام می‌شد. در گرفتن اوسط مره‌ها از کسور کمتر از نصف صرف نظر می‌شود و اگر نیمه و یا از نیم بیشتر باشد بحسب يك گرفته می‌شود در جات نمره‌های امتحان قرار آتی است.

ده - نه‌اعلی - هشت و هفت عالی - شش و پنج اوسط - چهار و سه ضعیف .
برای اینکه يك معلم حق قبول را در امتحان - لایه پیدا کنند باید ۷۵ فیصد از ایام تعلیمی را به مکتب حاضر شده باشد و اگر متعلم لایق داشته و بنا بر معذرتی ۷۵ فیصد حاضری نداشته صرف پنجاه فیصد از ایام تعلیم را به درس حاضر شده باشد چنین متعلم به تصویب مجالس معلمان شامل امتحان شده میتواند .

اگر کدام شاگرد به علت ناخوشی یا کدام معذورت مشروع دیگری در امتحان شامل شده نتواند اگر در مدتی که هنوز امتحان دوام دارد آمده بتواند در يك روز يکه از طرف سر معلم معین گردد مطابق مقررات امتحان جدا گانه از وی گرفته می‌شود هرگاه در آن وقت آمده نتواند امتحان در آغاز سال تعلیمی آتی گرفته می‌شود اشخاصی که بدون داشتن کدام قدر به امتحان نیايند درصنف خود ناکام شناخته میشوند .

پنجم - کورس های پشتو - در دوران سال ۱۳۲۹ شعبه پشتو به بازرسی امور و جریانات کورسهای پشتوی معلمان مشغول بوده و از صورت امتحانات نظم و انسق کورسها باخبری نموده است درمرکز راساً و در ولایات توسط مکاتیب و متحد المالها و استجوا بها از صورت جریان و نظم و انسق کورسها رسیدگی بعمل آمده است .

۱ - امتحانات کورسهای پشتوی معلمان مرکز توسط نماینده‌های وزارت معارف و پشتو تولنه و در ولایات توسط شخص^{۱۱} مدیر معارف و نماینده مطبوعات و معلم پشتو صورت گرفته و بعد از اخذ امتحانات نتایج مفصل آن از مرکز و ولایات به تدریسات ابتدائی خواسته شده تحت ملاحظه و غور قرار یافت .

۲ - در سال ۲۹ درمرکز علاوه بر کورسهای سابق دو کورس دیگر نیز در مدیریت مکاتب شهر نظر به سوبه معلمان که از طرف هیئت معیّنه درجه بندی گردیده بر دو کورس سمستر چهارم و ششم افتتاح گردید که از طرف عصر توسط معلمان لائق پشتو زبان تدریس آن صورت میگردد و هم وقتاً و فوقتاً جریان و انتقام کورسها در مرکز راساً از طرف شعبه پشتوی تدریسات مراقبت و تفتیش میگردد .

۳ - به کامیابهای هرشش سمستر پشتوی معلمان سال ۱۳۲۸ که امتیاز پشتو برای شان داده میشد و شهادتنامه توزیع نگردیده بود در ظرف همین سال برای (۷۷) نفر کامیاب شهادتنامه توزیع شد .

ششم :- تعدیل وقت امتحان مکاتب مناطق گرمسیر :- چون مکاتبتیکه درمنډ طبق گرمسیر واقع است در تابستان به ماهای سرطان امد و سنبله تعطیل میشود اند این تعطیل در بین سال تعلیمی واقع میشود طلاب بعد از ختم ایام تعطیل که در مکتب می آمدند به امت واقع شدن این وقفه طولانی اکثر خواندگی های خود را فراموش کرده و معلمین مجبور میشوند که يك حصه وقت خود را در اعاده دروس صرف کنند و این امر يك سختگی در پیشرفت دروس وارد کرده بود موضوع بعد از گرفتن نظریات مدیریت های معارف و لایات به مجلس وزارت تقدیم و راجع به تعدیل وقت امتحان مواد آتی تصویب شد :

۱- امتحان سالانه مناطق گرم سیر از تاریخ اول جوزا شروع و به ۱۵ جوزا ختم شود و مکاتب ۱۵ سنبله رخصت شوند و سال تعلیمی درمنډ طبق گرم سیر از ۱۵ سنبله شروع شود.
۲- برای اینکه طلاب فارغ التحصیل مکاتب مذکور به ۱۵ حوت شامل مکاتب مسلکی میشوند و تا آنوقت دروس خود را فراموش نکنند بعد از ختم امتحان تا شروع مکاتب مسلکی طلابیکه انتخاب شده اند به صنف ششم حاضر شده تا موقع شامل شدن به مکاتب مربوطه دروس فارسی خط و ریاضی را همراه طلاب صنف ششم تعقیب نمایند درین مدت شامل حاضر باشند و به ۱۵ حوت به مکاتب مسلکی اعزام شوند .

۳- در سال جاری سال تعلیمی چند ماهی در مناطق گرمسیر طولانی تر میشود این امر برای تدریسات مفید است مگر امسال از مناطق گرمسیر طلبه به مکاتب مسلکی شامل شده نمی تواند .

ب : تدریسات ثانوی :

کار عمده مدیریت تدریسات ثانوی و ارسای به پروگرامها و کنترل و تطبیق آنست به سلسله اقدامات قبلی خود در تعدیل و اصلاح پروگرام عربی صنف ۷-۸-۹ لسان خارجی صرف مساعی نمود که بعد از منظوری مقامات صالحه در معرض اجراء گذارده شد همچنین پروگرام تاریخ صنف متوسطه و ثانوی بواسطه ریادت مواد قابل تطبیق نبود در محاسبیکه از متخصصین آن فن ابعاد یافته بود پروگرام تاریخ تعدیل گردید برای اینکه مستخدمین خارجی ماهم درلیسه ها از مفردات پروگرام مستفید میشوند مواد مضامین ریاضیات، بیالوژی، کیمیا بزبان فرانسوی انگلیسی و جرمنی تحت ترجمه گرفته شد در سال تعلیمی ۲۸-۲۹ در مکاتب ثانوی مرکز تقریبات ذیل بعمل آمده :

۱- متوسطه لایه که طلاب از همه ولایات می پذیرد بحیث لیسه مکمل شناخته شده و برای صنف دهم آن معلمین باصلاحیت مقرر گردید .

۲- در لیسه های مرکز تا جائیکه فارغ التحصیلان فا کولتیه سیانس مشغول تدریس بودند بزبان مادری درس خود را تطبیق کردند و قرار رابور های واصله و نتایج امتحان اطمینان بخش بود .

۳- لیسه های نسوان سیستم معینی نداشت در باره تدریسات آن تجدید نظر گردیده چنین فیصله شد که تا صنف نهم مانند لیسه های دیگر دروس خود را تعقیب نمایند بعد از فراغ صنف نهم اشخاصیکه به تحصیلات بلندتر دوام داده نمیتوانند مرخص گردند مابقی متعلمات حسب خواهش خود شان بنسبه شعبه منقسم گردند .

الف : شعبه اول دوره مکمل لیسه صنف ۱۰-۱۱-۱۲ رایش برده بعد از فراغ بقا کولتیه نسوان تحصیلات عالی خود را دوام بدهند .

ب- شعبه دوم صنف ۱۰-۱۱ رانجیک پرو گرام مخصوص بحث دارا المعلمات ابتدائی پیش برده بعد از فراغ بحث معلمه مکاتب مقرر گردند .

ج- شعبه سوم بعد از فراغ صنف ۱۰ و ۱۱ آنها در حیات شخصی و فامیلی داخل میشوند . سیستم موجوده مکتب نسوان به تدریج از بین میرود فعلاً چون تعداد فارغ التحصیلات صنوف ۹ کم میباشد شعبه اول یعنی دوره مکمل لیسه تطبیق شده و متعلمان صنف ۱۰ سال تعلیمی ۲۹ و ۳۰ تا به صنف ۱۲ دروس خود را پیش خواهند برد .

د- چون لسان خارجی فشر زیاد وارد کرده بود فیصله شد تا به تدریج تدریس لسان خارجی از صنف (۴) به صنف (۵) منتقل گردد و در ساعت آن هم افزودی بعمل آید درینصورت فارغ التحصیلان مکاتب ابتدائیه نسوان مرکز هم شامل لیسه شده خواهند توانست به اساس این تصاویب بست و پروگرام های صنوف مذکور تثبیت شد البته بعضی درسهای مخصوصه نسوان مثل دوخت بافت و تربیه اطفال هنوز هم تدریس میشود .

هـ- بواسطه قلت تعداد متعلمات صنوف عالی و مشکلات تدریس در لسان خارجی وزارت معارف بعد از ختم امتحانهای سال ۱۳۲۹ فیصله کرد که دروس ساینس تاریخ و جغرافیه بعد ازین توسط معلمات داخلی که ردارا المعلمات نسوان به تحصیلات عالی معروف اند تدریس گردد و امتحان - لانه وزارت معارف رامنطق ساخت که معلمات موصوفه خوبی از عهدۀ درس برآمده می توانند لسان خارجی کفافی السابق از طرف معلمات خارجی تدریس خواهند شد امید است این تعدیلان که مختصراً از آن تذکر داده شد بحال لیسه های نسوان مفید واقع گردد .

و- تا حال برای انجام تحصیلات عالی فارغ التحصیلان نسوان بجز شمول دارا المعلمات راهی موجود نبود پس برای اینکه فارغ التحصیلات نسوان در خارج به تحصیلات خود دوام

داده بتوانند وزارت معارف بعد از منظوري مقامات صالحه چنين فيصله نموده است (موردين وزارت خرج مسافرت خايمه فوسلنگ بريها) اتاشه‌های عرفاني اتاشه‌های نظامي و مطبوعاتي ما درماتك خارج كه خانم‌های شان سوبه تعليمي بلند داشته باشند و يا متعلمه بنگه برای تحصيلات عالي و ياد كنور ها و ير و فيسر های داخلي ما كه برای تحصيلات عالي تر بخارج اعزام ميگردد و خانم‌های شان نیز از فراغ التحصيلات نسوان باشند اين خانم ها با مجرم شرعي خود مامتوانند در خارج به تحصيلات عالي در حقوق مختلف به مصرف وزارت معارف دوام بدهند چنانچه با اساس اين امر شش فقر متعلمه با مجرم شرعي خود ها مشغول تحصيل ميشوند .

۴- چون زبان پشتو اساس حيات ملي است وزارت معارف از يك طرف درباره كتب مضمون پشتو و فراعم آوري تسهيلات لازمه آن پرداخت و از جانب ديگر در تدريس انشوي يك نفر از پشتو زبانان لايقي را بحيث عضو مقرر نمود تا تنها و تنها با مور پشتوي ليسه ها و متوسطه ها مصروف وده و را يور های واصله را كنترول و به تطبيق مرام وزارت معارف كه بيشبرد زبان ملي است بگوشد .

۵- مشكل مهم ديگر وزارت معارف نبودن معلم كافي را ي ليسه ها است وزارت معارف تا حال به حق الزحمه تدريسات صنوف عالي ليسه ها را پيش بر دمكر چون لايحه حق الزحمه سابقه تعديلات لازمه را ايجاب ميگردد و در باره آن تجديد نظر شده و لايحه جديدي وضع و به تصويب مجلس عالي وزراء رسا يده شد اين لايحه وزارت معارف موقع ميدهد تا از اشخاص لايق و باصلاحيت كه خارج وزارت معارف هم باشند استفاده قبل قدری بنمايند .

۶- برای معلوم شدن نتیجه تعليمات در متوسطه ها و ليسه ها لايحه جديدي امتحان وضع و به تصويب شوراي عالي معارف رسيد كه در امتحان سالانه ۲۸-۲۹ تطبيق شد اين لايحه در معلوم شدن سوبه مكاتب نتيجه خوبي داد .

۷- برای اينكه وزارت معارف بتواند در سالهای آينده يك عده معلم افقاي برای تدريس مضامين مسلكي در مكاتب مسلكي خود داشته باشد پيشنهادي مبني به اعزام بعضي طلاب برای تحصيل شقوق تدريسي به مقام صلاحيتدار تقديم و منظور گرديد در اثر آن (پانزده نفر) قرار ذيل اعزام گرديدند .

۱- شق تجارت و ماليه :

۱- فتح محمد خان ولد حاجي امام الدين خان فارغ الحصيل لبسه استقلال - فرانسه

مکتبہ چہل ستون

مکتبہ نسلی سیدان

مکتبہ سپن کبلی

مکتبہ چھا ر قلہ

اجرا آت وزارت معارف

- ۲- ولی محمد خان ولد یار محمد خان فارغ التحصیل فا کولتہ حقوق - فرانسه .
  - ۳- نجیب اللہ خان ولد غلام محمد خان فارغ التحصیل لیسه غازی - انگلستان .
  - ۴- سہ شریف خان ولد سید فقیر خان فارغ التحصیل لیسه نجات - غرب جرمنی یا اطیش .
  - ۵- عبد الواحد خان ولد محمد نوروز خان فارغ التحصیل لیسه نجات - غرب جرمنی یا اطیش .
- ب- شق زراعت :

- ۱- محمد حیدر خان ولد عبد الحکیم خان فارغ التحصیل لیسه استقلال - فرانسه .
  - ۲- عبدالاحد خان ولد عبدالرشید خان معلم لیسه استقلال - فرانسه .
- ج شق برق میخانیکی :

- ۱- عبدالوکیل خان ولد عبدالرزاق خان فارغ التحصیل لیسه نجات - غرب آلمان .
  - ۲- شیر محمد خان ولد نور محمد خان فارغ التحصیل لیسه حبیبیہ - امریکاء .
  - ۴ غلام دستگیر خان معلم دارا المعلمین - انگلستان .
- د- شق مہندسی و تعمیر :

- ۱- عبدالسمیع خان ولد عبدالاحد خان فارغ التحصیل لیسه نجات - غرب آلمان .
  - ۲- محمد ہاشم خان ولد محمد حسن خان فارغ التحصیل لیسه احمد شاہ بابا - انگلستان .
  - ۳- میر زمان شاہ خان فارغ التحصیل دارا المعلمین - انگلستان .
- هـ . شق کشتابخانہ .

آقای عید اللہ خان فارغ التحصیل لیسه حبیبیہ - امریکاء .

اجرا آت شورای عالی معارف :

در سال گذشتہ کہ را پور اجرا آت یکسالہ ریاست تدریسات را نوشته بودیم از روی کار آمدن مجلس دیگری ہم بنام (شورای عالی معارف) تذکر داده شدہ بود کہ این پیش گوئی ہر سال جاری جنبہ علمی پیدا ودو جلسہ شورای موصوف یعنی یکی در زمان وزارت جلالت مآتب وزیر صاحب معارف سابق ودیگرش در موقع وزارت وزیر جدید معارف صورت گرفت انعقاد جلسات این مجلس علاوہ بر مجاس عادی وزارت معارف بودہ ودر مواقع لازمہ عندالضرورت تشکیل جلسہ میدہد .

ج مدیریت تدریسات مسلکی :

مرام تدریسات مسلکی از ہمہ اولتر تربیہ افراد است کہ دارای یک پیشہ معین بودہ وازراء مسلک خویش بہ تکامل جامعہ خدمت نماید باساس همین مفکورد است کہ وزارت

معارف به اصلاح و توسعه مکاتب مسلکی خویش توجه خاصی داشته نظر به احتیاجات مملکت در پیشبرد سویه علمی و عملی این مکاتب روز بروز غور و تدفوق می نماید تا گفته اند که تدریسات مسلکی قسمت تکنیکی آن چهار مشکلات زیاد میباشد از قبیل تهیه مواد خام ماشین ها ، لابراتوار ها ، معلمین لائق که متاهل و سقانه بصورت عموم از خرج تهیه میگردند در سال گذشته با وجود تمام مشکلاتیکه وزارت معارف به آنها مواجه بود توانست یاره اصلاحات در مکاتب مسلکی خویش نموده و امید است با اساس آن در سال های آینده به تکامل آنها موفق شود .

الف- تدریسات فنی : چون اساس ترقی اقتصادی يك مملکت و بالاخص افغانستان وابسته به ترقی زراعت و صنعت میباشد در سال گذشته وزارت معارف توجه خود را بیش از پیش به توسعه مکاتب فنی مبذول داشته است .

۱- مکتب میخانیکي :-

الف- استخدام معلمین :- در سال جاری برای تکمیل کار و تدریس مکتب میخانیکي معلمین ذیل از آلمان غربی و اطریش استخدام گردیدند .

مدیر تدریسی و تکنیکی ، معلم جریانهای قوی ، معلم تکنونوجی ، معلم بسته کاری معلم ترمیم موتر ، معلم جریانهای ضعیف (رادیو ، تلگراف ، تلهفون) این تعداد معلمین مذکور بر علاوه آقای پرواسکا (معلم بسته کاری) و آقای وینگر (معلم ریخته گری) که سابق برین از اطریش استخدام شده بودند میباشد و باقی معلمین افغانی که از فارغ التحصیلان خود مکتب اند چو کان تدریسی مکتب را تکمیل مینمایند .

ب- خریداری سامان و لوازم جدید :- برای اكمال کار گاه ها و دستگاه های مکتب میخانیکي در جریان سال سامان ذیل خریداری گردیده .

کار گاه جریان قوی برای تعلیم و تدریس اصول ترمیم نصب و مراقبت آلات و ماشین های برقی کار گاه قالب گیری و ریخته گری که توسط سامان مذکور مکتب میخانیکي دارای دستگاه اولین ریخته گری اصولی در افغانستان خواهد بود .

کار گاه تعلیمی ترمیم موتر و کار گاه نل دوانی نیز در زمره دیگر شعبات مکتب مذکور خریداری و بکار افتیده .

علاوه بر سامان و کار گاه های مذکور وزارت معارف و تدریسات مسلکی در نظر دارد تا بکمک مشاورین فنی آلمانی و به اقتباس از نظریات شان کار گاه های دیگری نیز برای جریان ضعیف خریداری و وارد کند .

ج- اصلاح پرو گرام : پرو گرام عملی و نظری مکتب میخانیکي نظر به نداشتن معلم اساسی فلت مواد خام ، کمبود سامان و ماشین ها بطور لزوم و به پایة عملی استوار نبوده است .
 بارسیدن معلمین و سامان وزارت معارف برای پیشبرد مرام این مکتب پرو گرام جدیدی که با مکتب شبیه آن در خارج انطباق دارد وضع نمود که اساسات عمده آن ذیلاً گذارش داده می شود .

تعلیمات نظری به معیاریکه در خارج مملکت مروج است تقلیل یافته .
 تعلیمات عملی با اندازه که برای احاطة حرفه ها در دوره تحصیل ضروری است ازدیاد گردیده اند .

د - حرفه های جدید :

علاوه بر حرفه ها نیکه فعلاً به مکتب وجود دارد بعضی حرف دیگر نیز نظر به حوائج مملکت زیر نظر گرفته شده و در سال آینده در محل اجرا گذاشته خواهند شد حرفه های جدید عبارتند از ترمیم موتر - کار تلگراف و تلیفون - بسته کاری تل و غیره .
 حرفه های دیگر از قبیل میخانیک دقیق غذا ضرورت تأسیس خواهند گردید .

ه - تربیة معلمین افغانی :

حاضرأ سبب های عمده تعلیمی مکتب میخانیکي که از طرف معلمین خارجی اشغال گردیده است این وضعیت قابل ادامه نخواهد بود و هر چه زودتر بفرجه تربیة معلمین لائق هستیم ، سال گذشته اقدام نیکي نموده عمده را برای تحصیل شقوق تخنیکي بخارج اعزام نمودیم . علاوه بر آن در نظرات بعضی از معلمین مکتب میخانیکي را که تحصیلات خود را در همین موسسه نموده و در عرصه چند سال معلمی خود تجارب کافی آموخته اند پس از يك دوره تحصیلات نظری به المان اعزام نمائیم بهمین مرام در سال آینده کورسی بنام ماستری در مکتب دائر خواهد گردید و با اساس يك پرو گرام معین و معلمین با تجربه تحت تربیة گرفته می شوند و بعد از آنکه تا يك اندازه لسان را آموختند عمده از ایشان به خارج اعزام خواهند گردید .

۲ - اساس موسسه تخنیکي :

مرام مکتب میخانیکي تربیة کارگران متخصص می باشد اما امور صنعتی و سیر اساسی فابریکه ها علاوه از کارگران متخصص به يك تعداد افراد فنی ضرورت دارند که تحصیلات عالی تری داشته در طرز اداره و طرح و اجرای نقشه جات صنعت دسترس کافی داشته باشند ، ازین رو وزارت معارف از مدت دو سال باینطرف درصدد تأسیس يك تخنیک بوده

ودر جریان سال گذشته مقدمات اساسی آنرا از قبیل پروگرام - تعبير و بودجه آن ترتيب داد. سامان و ماشين های لازمه - برای کارگاه های اين موسسه از امر بکاه وارد خواهد شد اميد است در آينده قريبی اين موسسه بنام موسسه تخنيکی افغان افتتاح گردد.

۳ - مکتب زراعت :

اصلاح و توسعه اين مکتب متعلق به پلان های زراعتی مملکت وده از پلان رو وزارت معارف باریاست زراعت داخل مذاکره گردیده و با احساس نظريات متخصصين زراعتی در ساعات درسی آن تعديلات وارد نمود. مديريت تدريسات مملکتی پانماينده هشت امداد تخنيکی يوانو داخل مذاکره گردیده و ياره نظريات گرد آورد که با اساس پلان عمومی در تعديل پروگرام و ارتقاء تعليمات اين مکتب در ميعل اجراء گذاشته خواهد شد. در جريان سال گذشته لابرانور های اين مکتب از اروپا خريداري کرده و پديد همچنين وزارت معارف برای استخدام معلمين لائق داخل مذاکره وده و مبد است در آينده قريبی هشت تدريسی اين مکتب مكمول گردد.

۴ - مکتب تجارتي : اين مکتب در ظرف چند سال اخير نظر به نداشتن معلمين دچار مشکلاتان بوده تقريباً تمام معلمين مملکتی آن فحری بود علاوه از ماموريت خود در دوائر ديگر باين مکتب نيز تدريس می نمودند سال گذشته برای پيشبرد امور تدريسی اين مکتب درباره استخدام معلمين خارجی اقدام نموديم و اکنون به استخدام دوتن معلم لائق المانی موفق شديم.

۵ - مکتب اصول تجرير : جريانات امور تدريسی اين مکتب بصورت احسن بوده و تنها از رهگذر نداشتن ماشين های تايپ دچار مشکلات بوديم. برای ارتفاع اين ضرورت وزارت معارف بخريد ماشين های مذکور جهت آشنا ساختن حلاب به فن تايپستی اقدام و عنقریب ماشين های مذکور به تعداد کافی خواهد رسيد.

۶ - مکتب صنايع : يکی از احتياجات ضروريه مملکت تايپه صنايعکاران می باشد. وزارت معارف به مقتضای اين امر در صدد احياي مکتب صنايع افتاده بدو نظر به احتياجات آتی مملکت در سال آينده شعبات ضروريه از قبيل نجاری - گلکاری و رنگمالي را در مکتب مذکور دائر خواهد کرد و در سال مابعد شقوق ديگر صنايع از قبيل قالين بافی صنايع ظريفه وغيره را باز خواهد نمود باين اساس شعبه تزيينات و مجسمه سازی که از پلان سال باين طرف زير رهنمائی يروفيسور کروسني (ايطالوی) دائر گردیده ضميمه مکتب صنايع خواهد گرديد.

دوم - تدریسات علمی مسلکی ، علاوه از تدریسات فنی مسلکی مدیریت تدریسات مسلکی برای انكشاف و پیشبرد مكاتب دارالمعلمین - دارالعلوم - دارالفاظ - مدرسه علوم شرعیه مساعدت نمود . بااساس نظریات ریاست تفتیش باصلاحات مكاتب دارالمعلمین و بااساس هدایات جمعیت العلماء از امور دینی و ارسائی کرده است .

در باره دارالمعلمین از عه اولتر مرآم - موسسه یونسكو در ساحت تطبیق گذاشته شده و در خلال آن بااساس تعلیم و تربیه توجه مخصوصی بعمل آمده است . امسال دسته از طلاب فارغ التحصیل مكاتب موصوف بریاست پوهنتون معرفتی و به فاكولته های سیاسی و ادبیات شامل شده اند تا تعلیمات مسلکی خود را در آنجا تکمیل و برای معلمی صنوف رشدی و اعدادی مكاتب و لیس ها تربیه شوند .

امید است در عرصه چند سال بعد تعداد این معلمین ضرورت و احتیاج مكاتب ثانوی ما را تکمیل کند . مدرسه علوم شرعیه نیز امسال اولین دسته فارغ التحصیلان خود را بریاست پوهنتون تقدیم نمود و بریاست پوهنتون برای طلاب مذکور در نظر دارد تا سال آینده فاكولته الهیات را بپایان آورد .

د - مدیریت یونسكو :

از آنجا اینکه مدیریت یونسكو يك شعبه ارتباط بین امور عرفانی مملکت و سازمان ملل می باشد بنا بر آن تمام اجراآت و اقدامات این شعبه در قید اطلاعات و وضع معاهدات و جریان پیشرفت شعبه عرفانی سازمان مذکور بوده و منحصر به تشریح و دائر شدن کنفرانسها و شرکت هیئت افغانی در آنها می باشد .

روی اساس فوق اینك از جریان کنفرانسها و دائر شدن سبزه ها و اشتراك هیئت های افغانی در آنها ذیلاً اشاره داده می شود :

نظر به تصمیم امیر ۲۱۳۱ ر ۷ چارمین کنفرانس عمومی یونسكو مدیر عمومی موسسه موصوف مؤظف شد تا جهت تحقیق و پیشرفت تخنیک در زمینه مطبوعات - رادیو و سینما در ممالك عضو سازمان متخصصین بفرستند تا نتیجه تحقیق خود را جمع آوری نموده بدسترس عموم بگذارد به اساس آن مكاتبی از سازمان موصوف واصل و ادخال يك تن متخصصین را جهت این تحقیق از حكومت افغانستان درخواست نمود . چون موضوع بریاست مطبوعات تماس داشت لذا مدیریت یونسكو پس از موافقه ریاست مستقل مطبوعات در زمینه جواب مثبت فرستاد . كه بالانتر پیر فردریك (Pierre Fredrick) نماینده یونسكو بشاریج ۲۱ حمل ۱۳۲۹ وارد كابل شده با دوائر ذی علاقه (مدیریت تدریسات ثانوی مسلکی -

ابتدائی - احصائیه - رادیو - سینما - مدیریت عمومی تیلیفون - مدیریت عمومی نشریات مدیریت آژانس وغیره) داخل مذاکره گردید - ویس از مفاهمه چندروزه عازم پاریس شد. راپور عمومی این تحقیقات تحت عنوان (Word communication Press Radio Fim) نشر گردید و در صفحه هشت آن معلومات راجع به افغانستان داده شده . در تمام دوران اقامت هیئت موصوف با مدیریت یونسکو در تماس بوده و وسائل ضروریه هیئت مذکور به مساعی این شعبه تکمیل گردید .

شمول افغانستان در مجالس عرفانی بین المللی :

پنجمین کنفرانس عمومی یونسکو : نظر به دعوتنامه یونسکو مخ ص دکتور محمدانس خان رئیس یوهنتون و مخ میرامان الدین خان (انصاری) رئیس فاکولته ادبیات بعیت هیئت افغانی در کنفرانس مذکور اشتراک نمودند . کنفرانس مذکور در شهر فلورانس بتاریخ ۲۲ می در پلازو ویکتور (Plazze vecchie) افتتاح شده و در ۱۷ جون دریلی - پتی (Palais Pitti) انجام یافت نقاط عمده که درین مجلس حل و فصل گردیده بطور مختصر ذکر می شود .

یکی از تصمیمات مهم که درین کنفرانس اتخاذ گردید تصویب دوبروگرام مشخص می باشد اولی یک پروگرام اساسی برای یک مدت محدود دومی یک پروگرام معین برای سال ۱۹۵۹ که اجرای پروژه های اساسی را پیش بینی می کنند . کارهای عمده یونسکو طوریکه در دیباچه پروگرام اساسی تعیین و تجدید شده عبارت از نقاط ذیل است .

- ۱- از بین بردن بی سوادی و تشویق و توسعه نمودن تعلیم اساسی .
- ۲- برای همه کس تأمین یک تعلیم موافق به فریجه و استعداد شخص و نظر به ضرورت اجتماعی فراهم نمودن آن .
- ۳- به منصفه تطبیق گذاشتن حقوق بشر که حیات جمله ملل را تأمین نماید .
- ۴- رفع نمودن موانعیکه به تردد اشخاص و انتشار افکار و معرفت بین ممالک مختلفه حایل می شود .
- ۵- پیشرفت و تطبیقات سیانسی را مساعدت نمودن و مورد استفاده همه کس قرار دادن .
- ۶- مجادله با اسباب و علل گرفتگی هاییکه می توانند دنیا را به طرف جنگ سوق بدهند .
- ۷- ارتباط بین البینی کلتورها را بصورت برجسته نشان دادن .

مسکنت ده سبز

مسکنت ده خدیو

مکتب میدان

مکتب بهکرامی

- ۸- ذریعه مطبوعات - رادیو - سینما - طرفداری حقیقت - آزادی و صلح را نمودن .
- ۹- حسن تفاهم بهتر را بین ملل توسعه دادن و ایشانرا از ضرورت يك همكاری صادق در چوكات ملل متحده و موسساتيكه او تأسیس نموده است متيقن ساختن .
- ۱۰- یونسكو ببحث مركز دائمی اطلاعات متقابل - تبادلات - معاونت و امداد در جمله قلمرويكه در آن دسترس دارد فرارگيرد . به منظور اينكه بعضی فعالیت های متصل یا مجالس تحت يك عنوان جمع شود تصمیمات پروگرام اساسی زیرهفت باب آتی گرد آورده شده :- تعليم و تربيه - علوم طبیعی و مثبتیه - علوم اجتماعی - فعالیت های کلتوری عوض و معاوضه اشخاص - تعميم اطلاعات - ترويس معاونت و امداد .
- طبق ماده ۸ اساسنامه یونسكو هيئت افغانی را پور اجراآت و پیشرفت های عرفانی مملکت را به کنفرانس عمومی عرضه داشت که بخش های عمده آن قرارذیل است .
- الف :- راپور هيئت تربیوی یونسكو در افغانستان و تفكر درباره وسائلی که این سفارشات را عملی کنند .
- ب :- لایحه درباره تأسیس کمیسیون ملی یونسكو در افغانستان و انتخاب اعضاء بودجه و غیره حاوی ۱۴ ماده :
- ج :- تأسیس کمیته مالی برای انتخاب کتبی که از کلتور ملی و مدنیت افغانی نمایندگی می کنند و اقتباس پارچه های برجسته آن برای تدوین يك کتاب جامع و مختصر در موضوعات فوق الذکر .
- د :- شمول افغانستان در سمینارهای یونسكو (میسور - تهران) .
- ه :- عوض و معاوضه اثرات و کبابی های تصاویر و مجسمه ها بین افغانستان و ممالک دیگر ناگفته نماند که تعداد ممالک عضو یونسكو بالغ به ۵۹ می گردد و بودجه سازمان برای پروگرام ۱۹۵۱ درین کنفرانس بهشت ملیون و دو صد هزار دالر تصویب گردیده است .

۱- سیزدهمین کنفرانس بین المللی عرفانی

سیزدهمین کنفرانس بین المللی عرفانی بتاريخ ۶ جولائی ۱۹۵۰ در کرسی بین المللی عرفانی واقع جینوا افتتاح و تا ۱۴ جولائی دوام کرد وزارت معارف در اشتراك این کنفرانس شافلی انصاری رئیس فاكولته ادبیات را ببحث نماینده افغانستان معرفی کرد . نماینده موصوف راپور مفصلی راجع به پیشرفت معارف در وطن در دوران سالهای ۱۹۴۹ - ۱۹۵۰ ترتیب و آنرا فراینت نمودند که بخش های عمده آن عبارت از تشكیلات

جدیده مملکت و تشکیلات جدید وزارت معارف - لایحه کمیسیون علمی یونسکو در افغانستان - تغییرات و تبدیلاتیکه در امور تدریسی دارالمعلمین ها و سایر مکاتب رخ داد و باتذکر افتتاح مکاتب دهانی در قسمت های مختلفه مملکت تشکیل اتحادیه محصلین وغیره می باشد ، و درین جلسه نماینده گان ۴۲ مملکت شرکت داشت و مسائل ذیل به اکثریت آراء سفارش شد تا در تطبیق آن سعی شود .

۱- تبادل بین المللی مربیون .

۲- آموزش حساب در مکاتب ابتدائی .

۳- آموزش کارهای دستی در مکاتب ثانوی .

سفارشات ذیل در مورد مسائل فوق تصویب گردید .

۱- تبادل بین المللی مربیون از آنجا که کنفرانس متیقن است تبادل بین المللی تعلیمی بشمار می رود ، و با در نظر گرفتن اینکه اشتراك دول به تشکیل هیئت جهت اعزام سفارشات آتی را عرضه می دارد . ناپروگرام تبادلات و اعزام هیئت ها را بممالک خارجه در موسسات حکومتی - شخصی و او کینیزم های مسلکی که به تربیه و تعلیم حسن تفاهم روابط تهذیبی بین المللی تبادله فکثوری - تبادل متقابل مربیون و طرح میشن های (Mission) موافق برای مربیون خارجی دقت و توجه مخصوصی معطوف دارند . و علاوه کنفرانس سفارشات را که نظر به درخواست یونسکو راجع به تبادل مربیون از طرف متفحصین در مجمع تاریخی ۴ ژوئن ۱۹۵۰ در جنوا تصویب گردیده و به مدیر عمومی یونسکو تقدیم شده است تأیید نموده و با ایشان توافق نظر خود را اظهار می دارد .

۲- آموزش حساب در مکاتب ابتدائی - بملاحظه اینکه آموزش حساب از یکطرف یکی از وجوه اصلی و عمومی (Univessal) تشکل ذهن عینیست و دقت را تشکیل می کند از طرف دیگر فعالیت اختیاری (Spontane) و تحقیق آزاد که خاصه از حساب سر مشق بگیریند . حساب که یکی از مشکل ترین تعلیمات میباشد فعلاً میتواند نشانه تفحصات و تبعات متعدده روحانی ی پیدا کوژیکی را بکار برد . لهذا کنفرانس وزارت های معارف ممالک مختلفه سفارشات ذیل را عرضه میدارد .

- ۱ - آموزش حساب مرحله به مرحله - به عملیات فکری خاصه درجات انکشاف طفل منطبق شود و در مقابل تمام وسائل را که این عملیات در بر میگیرد به کار ببرد .
- ۲ - کود کستان پیش از پیش برای طفل موقع درك کردن روابط مقدماتی عدد و فاصله را بوسیله يك مجموعه عملیات حقیقی و شخصی (انفرادی) فراهم بیاورد .
- ۳ - آموزش کارهای دستی در مکاتب ثانوی ۱ - به اساس اینکه کارهای دستی يك عنصر قیمت داری برای تشکّل اخلاقی - اجتماعی - و بدیعی اطفال و نوجوانان شناخته میشود . وهم منی حقایق را زنده ترسیم میکنند و از جانی برای اصلاح اثرات يك تشکّل نظری مفرط طلاب رشدی مکاتب ثانوی لازمی است لذا کنفرانس سفارشات ذیل را بوزارت معارف ممالک ابلاغ میکنند .
- در صورت امکان آموزش کارهای دستی در پروگرام شعبات مختلفه جمله مکاتب ثانوی بصورت ذیل گنجانیده شود .
- الف ۱ - بصورت اجباری در صنوف پائین .
- ب ۲ - به صفت اختیاری در صنوف عالی ، البته در صورت اختیاری حاضر بودن در ساعات کارهای دستی بطلاب توصیه شود .
- و رود يك نفر مشاور تعلیمی و اداری ۱ - در اثر مصاحبه که بین مدیر عمومی یونسکو و بناغلی وزیر معارف سابقه حين اقامت شان در پاریس بعمل آمده بود مدیر مذکور راجع به اعزام يك هیئت تربیوی جهت بازدید از امور معارف افغانستان موافقه شان را حاصل نموده و اعزام يك مشاور تعلیمی و اداری را برای تطبیق تصمیمات و سفارشات هیئت مذکور که قابل اجراء در مملکت شناخته شود پیشنهاد نموده بود به تعقیب این موافقه مکتوبی از موسسه مذکور راجع به اعزام مشاور تعلیمی واصل و موافقه کتبی وزارت معارف را خواستار شده بود مجلس تاریخ ۱۴ حمل ۱۳۲۹ وزارت معارف و رود مشاور مذکور را تصویب و بلاحظه والا حضرت صدراعظم رسانید . نظر به اصدار جواب مثبت این مدیریت عزتمند من سیدت (Admand Sidit) معاون مدیریت تدریسات ثانوی وزارت معارف فرانسه بجهت مشاور تعلیمی و تصدی از جانب یونسکو به تاریخ ۲۵ قوس ۱۳۲۹ وارد و بعد از معرفی با ع ، ج ، وزیر معارف و ارکان وزارت معارف شروع بکار نمود مشاور مذکور الی هفت ماه در اینجا اقامت خواهد نمود .

مامورین معارف که در سال ۱۳۲۹ ترفیع نموده اند قرار ذیل میباشند :
مرکز وزارت :-

- ۱ - ع، ص، دا کتر محمد یوسف خان معین تدریسی معارف مامور رتبه سوم ترفیعاً بحیث مامور رتبه دوم .
- ۲ - ع، ص، دا کتر میر نجم الدین خان رئیس دارالالایف مامور رتبه سوم ترفیعاً بحیث مامور رتبه دوم .
- ۳ - ع، عبدالحکیم خان سابق رئیس تدریسات ثانوی مامور رتبه چهارم ترفیعاً بحیث مامور رتبه سوم .
- ۴ - ع، عزیز محمد خان معاون ریاست تفتیش مامور رتبه چهارم ترفیعاً بحیث مامور رتبه سوم .
- ۵ - ص، عبدالغفور خان مدیر تصفیه مامور رتبه پنجم ترفیعاً بحیث مامور رتبه چهارم .
- ۶ - ص، قربانعلی خان عضو ریاست تفتیش مامور رتبه پنجم ترفیعاً بحیث مامور رتبه چهارم .
- ۷ - ص، محمد اسلم خان مدیر لوازم مامور رتبه ششم ترفیعاً بحیث مامور رتبه چهارم یعنی دورتبه ترفیع نموده است .

مربوطات :-

- ۱ - ع، ص، عبدالغفور خان برشنا آمر لیسۀ نجات مامور رتبه دوم ترفیعاً بحیث رتبه اول .
- ۲ - ع، ص، سید محمد ایشان خان معلم دارالمعلمین مامور رتبه سوم ترفیعاً بحیث - رتبه دوم .
- ۳ - ع، ص، عبدالحق خان معلم نجات مامور رتبه سوم ترفیعاً بحیث رتبه دوم .
- ۴ - ع، ص، سید محمد داؤد خان معلم اصول تحریر مامور رتبه سوم ترفیعاً به رتبه دوم .
- ۵ - ع، محمد محسن خان مدیر معارف مزار شریف مامور رتبه چهارم ترفیعاً بحیث مامور رتبه سوم .
- ۶ - ع، عبدالغفور خان احمدی مدیر معارف مشرقی مامور رتبه چهارم ترفیعاً بحیث مامور رتبه سوم .
- ۷ - ص، عبدالمحمد خان معلم اصول تحریر مامور رتبه پنجم ترفیعاً بحیث مامور رتبه چهارم .

- ۸ - ص، عبدالعزیز خان مدیر معارف فراه مامور رتبه پنجم ترفیعاً بحیث مامور رتبه چهارم .
- ۹ - ص، مولوی غلام نبی خان معلم دارالعلوم مامور رتبه پنجم ترفیعاً بحیث مامور رتبه چهارم .
- ۱۰ - ص، عبدالظاهر خان معلم لیسه غازی مامور رتبه پنجم ترفیعاً بحیث مامور رتبه چهارم .

ریاست دارالتالیف:

الف: مدیریت تألیف و ترجمه:

- اجراآت مهم این مدیریت که حاوی تألیف و ترجمه و تدوین و ترتیب کتب درسی و غیر درسی است به شش قسمت مهم ذیل تقسیم می شود.
- ۱- تهیه کتب درسی صنوف مختلفه ثانوی .
  - ۲- تهیه کتب درسی صنوف ابتدائی که طبق پروگرام جدید ریاست تدریسات عمومیہ تعدیل و جدید آ تألیف و یا ترجمه و تدوین گردیده .
  - ۳- تهیه کتب معاون درس و مد تشویر اذهان منسوبین معارف و توده .
  - ۴- تصحیح و تدقیق عمومی کتب از نقطه نظر سویه عبارت و محتویات کتب و مقابله آن با پروگرام و نسخه های تبییض شده .

۵- ملاحظه و تصحیح کتبی که برای استفاده و طبع ثانی می رود .

۶- اموراتاری .

در قسمت اول تألیف و ترجمه و تدوین کتبی که از صنوف ابتدائی الی بسکلوریا صورت گرفته عبارت است از:

الف - قسمت سبانس واجتماعیات :-

- ۱- مثلثان صنف ۱۲ که از طرف بنیادعلی دکتور محمد حیدر خان از کتب معتبر و موثوق علمی ترجمه گردیده و بعد از تبییض - تصحیح و مقابله و تهیه اشکال و ترجمه پشتو و رسم های آن آماده طبع می گردد (دوجلد) .
- ۲- هندسه صنف ۱۲ که از طرف بنیادعلی عبدالغفار خان انجینیر تألیف و عنقریب بعد از تبییض مقابله و تصحیح و تهیه رسما و اشکال طبع خواهد گردید. (۲ جلد)
- ۳- دسکرتیف صنف ۱۱ که از طرف بنیادعلی عبدالشکور خان رئیس تفتیش تألیف و بعد از تهیه رسم ها و اشکال آن آماده طبع می گردد. (۲ جلد)

- ۴- کیمیاى صنف یازده توسط ښاغلی د کتور سید اسحق خان رئیس دیو وندو کتور محمد انور خان تحت تألیف بوده و عنقریب بهداز ملاحظه و ترجمه به پښتو و تهیه رسم ها و اشکال مربوطه آن آماده طبع می گردد (۲ جلد) از باقی صنوف نسکمل و آماده طبع است.
- ۵- فزیک صنف ده لیسو ها که از طرف دو کتور عبدالعظیم خان تألیف گردیده بهداز تدقیق ترجمه و تبییض و ساختن رسم ها آماده طبع می گردد (۲ جلد).
- ۶- بیالوژی صنف ۱۲ که از طرف ښاغلی میر امان الدین خان رئیس فاکولته ادبیات تألیف و بهداز تبییض تصحیح مقابله - تهیه رسم ها و اشکال آماده طبع و استفاده می گردد (۲ جلد).
- ۷- جیو لوژی ۱- راجع به کتاب جیولوژی صنوف ده لیسو ها که از عرصه دو - سه سال است که تألیف آن به ښاغلی دو کتور عبدالله خان سپرده شده بود که بعد ها نسبت به باره معاذیر رسمی دو کتور موصوف بتألیف و تدوین آن موفق شده نتوانست متعاقب آن به ښاغلی دکتور سلطان احمد خان سپرده شد که جناب شان هم از ناحیه معاذیر و مشاغل رسمی به تألیف آن رسیده نتوانستند و بالاخره تألیف آن را رئیس فاکولته ادبیات نسکلیف نمودیم که ښاغلی موصوف به تحریر و تألیف آن اقدام نموده اند.
- ۸- جغرافیه ۱- اجرا آتی که در باره این مضمون و کتب متعلقه آن عمل آمده فرار آتی است ۱- جغرافیای صنوف متوسطه که قابل تعدیل بود بعد از ملاحظه و تدویر مجالس متعدد درین راه از طرف دکتور غلام عمر خان به تلخیص و تعدیل آن اقدام نموده ایم.
- ۲- جغرافیای صنف یازده که از طرف خود ریاست تصحیح گردیده بهداز مقابله - تبییض ترجمه و تهیه نقشه های آن آماده طبع می گردد بقیه آن که عبارت از صنف ده و دوازده باشد تحت تألیف دو کتور محمد اکرم خان است.
- ۹- روحيات ۱- راجع به این کتاب برای صنف دوازده لیسو ها اقدام گردیده و تحت تألیف ښاغلی غلام حسن خان مجددی می باشد.
- ب - قسمت علوم دینی ۱- دینیات صنف ۱۲ بنام (عقاید شریف) که ترتیبات تألیف آن توسط ښاغلی موای عبدالقدیر خان شهاب گرفته شده.
- ۲- تهیه کتب دینیات صنف (۴ - ۵ - ۶) ابتدائی به فارسی و پښتو (۶ جلد) با مقابله و تصحیح آن که تألیف آن توسط مولانا عبدالحق خان صورت گرفته.

مکتب سرای خواجه

مکتب استلاف

مکتب چہار باغ

مکتب جبل سراج

ج - قسمت اسان

اسان فارسی -

۱- فارسی صنف یازده که توسط يك كميسيون منتخب درائر يك سلسله مجالس رياست تأليف وتدوين گردیده و تحت تبييض و تصحيح است که عنقریب طبع و به معرض استفاده واقاد فرار می گردد .

۲- فارسی صنف دهم - که پس از تبييض تصحيح و مقابله به طبع سيرده شد و از طبع فارغ گردیده .

۳- تکميل تاريخ ادبيات افغانستان برای صنف ۱۲ مکتاب .

فارتين محترم به خاطر خواهند داشت که موضوع تأليف وتدوين کتاب مذکور دو سال قبل به معرض اجراء گذاشته شده و قرار گرفته بود که از طرف پنج نفر نويسندگان که عبارت از ښاغلي غبار - ښاغلي کهزاد - ښاغلي صفاء - ښاغلي نعيمی - و ښاغلي نزيبی باشد تحرير گردد همان بود که چهار نفر از حضرات مذکور قسمت های متعلقه خود را تحرير و يکی بعد ديکری بوزارت معارف و رياست ثانوی آنوقت سيرده بودند ولی ښاغلي نزيبی بنا بر معاذير شخصی و رسمی نتوانستند قسمت خود را تحرير و به تکميل کتاب بيردازند . همان بود که از يك طرف قسمت های تحرير شده تحت ملاحظه و تدقيق گرفته شد و از جانب ديگر جهت تکميل موضوع به ښاغلي نعيمی رجوع شد تا قسمت آفای نزيبی را نیز تحرير دارند. اين مأمول تا چندی مورد قبول ولی بعد ها جناب شان معاذیری تقديم نمودند که از يك طرف زيات وقت و از طرف ديگر پيشنهادی بود که از عهد قبول آن برآمده نمی توانستيم . پس تکميل موضوع را به ښاغلي علی محمد خان عضو اين رياست تکليف نموديم که جناب شان در ظرف چند ماه قسمت مذکور را تکميل و بر رياست سيردند که بعد مقابله و تبييض وغيره متعلقه آن آماده طبع می گردد .

لسان عربی -

۱- تهیه کتب عربی صنف ۷ - ۸ - ۹ که توسط ښاغلي محمد ها شم خان ميچدی معاون رياست تحت تأليف است بعد از ملاحظه و تدقيق و تبييض آماده طبع میگردد . (۳جلد)

قسمت دوم تهیه کتب تدريسی صنف ابتدائی

تهیه کتب درسی صنف ابتدائی که طبق پروگرام جديد رياست تدريسات عموميه تعديل و جديداً تأليف و ترجمه وتدوين گردیده .

در اواخر سال ۱۳۲۸ فرار مکتوب نمبر ۸۲ و ۱۱۳ ریاست تدریسات هوامیه مفردات پروگرام جدید برخی از مضامین ابتدائی مکاتب را بر ریاست دارالتالیف ارسال و از روی آن خواستگار تهیه و ترتیب کتب جدید مطابق مفردات پروگرام جدید شدند. ریاست در صدد تهیه آن برآمد تا در نتیجه به تالیف - ترجمه و تدوین کتب آنی با نقشه ها و رسم ها موفق گردید .

۱ - تهیه کتب دینیات دوره دوم ابتدائی که در قسمت علوم دینی تذکر گرفته (۶ جلد)
۲ - تهیه کتب معلومات طبیعی صنف (۴-۵-۶) ابتدائی به فارسی و پشتو (۶ جلد)
بامقابله - تصحیح و رسم های آن که آماده طبع است .

۳ - تهیه کتب تاریخ (۴-۵-۶) فارسی و پشتو که چهارم آن آماده طبع و بقیه آن هنوز تحت تالیف است (دو جلد)

۴ - تهیه کتب جغرافیه صنف ۴-۵-۶ ابتدائی به فارسی و پشتو که کتاب صنف چهارم آماده طبع و باقی هنوز تحت تالیف است .

۵ - کتب دهانی فارسی و پشتو برای صنف اول - دوم و سوم مکاتب دهانی (۶ جلد)
این کتاب بعد از تالیف از طرف مؤلفین در ریاست دیده شده که باره از تعديلات و اصلاحات را ایجاب مینمود. تعديلات و اصلاحات آن به ناغی مایل سیرده شد که بعد از چندی آنها را دیده و ریاست سیردند . کتب مذکور برای خطاطی داده شد تا بخط نستعلیق و بصورت آفسیت طبع شود. از کتب مذکور یکی آن از خطاطی برآمده و بعد از اصلاح دوباره در خود اداره آماده خواهد گردید .

۶ - ریاست به رفع این نقیصه که کتب فرائض مناطق پشتو زبان و فارسی زبان از هم تفاوتی نداشته و یک کتاب بایک سوبه در دو منطقه تطبیق میکردید داخل اقد امان گردیده و کتب لسان و فرائض هر دو منطقه را مطابق سوبه و استعداد لسان هر یک منطقه ملایمه تالیف نموده چنانچه کتب مذکور هر دو منطقه از دوم الی ششم تحت تالیف گرفته شده و عنقریب مورد استفاده قرار خواهد گرفت .

قسمت سوم تهیه معاونان درس

و کتب دیگر جهت استفاده عمومی و معارف ملی
ریاست دارالتالیف درین قسمت نظریه ایجابات معروضان و مقتضیات تعلیم و تعلم یک سلسله کتب تاریخی - تربیوی - اجتماعی - اخلاقی - سیاسی - حکمت - فلسفه و غیره را که

تعداد آن بالغ به (سی جلد) میگردد تحت تألیف و ترجمه گرفت که برخی از آن تألیف و ترجمه گردیده و از طرف مؤلفین و مترجمین توصل نموده مانند فـ. زبک عمومی و ترجمه تاریخ کتاب سر یرسی سائیکس و باره از آن هنوز تحت تألیف و ترجمه است و همچنان یک تعداد کتبیکه از مؤسسه بونسکو سازمان عرفانی جهان بشکلی به دست دیگر رسیده و راجع به معارف و تعلیم و تربیه بحث میراند و جهت افاده و استفاده معلمین و منسوبین معارف بدردمی خورد تحت ترجمه گرفته شد که تاکنون به ترجمه (۱۵) جلد آن موفق شدیم.

قسمت چهارم

تصحیح و تدقیق عمومی کتب از نقطه نظر سببه و عبارت و محتویات و مقابله آنها با پروگرام و تبییض و نسخه های دوم.

- ۱ - جغرافیه صنف یازده یک جلد.
- ۲ - فارسی صنف سوم یک جلد.
- ۳ - کتاب دهاتی ۶ جلد.
- ۴ - دینیات ۶ جلد.
- ۵ - جغرافیه صنف چهارم یک جلد.
- ۶ - معلومات طبیعی دو جلد.
- ۷ - فارسی صنف ده یک جلد.
- ۸ - فارسی صنف یازده یک جلد.
- ۹ - تاریخ صنف چهارم دو جلد.
- ۱۰ - ترتیب یک عمده نقشه ها و رسم ها برای کتب متذکره در حدود دوصد قطعه.
- ۱۱ - واریسی طبع این کتب و کتب دیگر.

قسمت پنجم ملاحظه و تصحیح کتبیکه به طبع ثانی می رود.

ملاحظه و تصحیح یک عمده کتب درسی که برای طبع ثانی آمده گردیده در حدود ۱۳ جلد از کتب ابتدائی و متوسط و همچنان تصحیح و ملاحظه یک عمده کتب دیگر مقابله تمام کتب قسمت چهارم با اصل و تبییض آن و مقابله نقشه ها و رسم ها با اصل و فرغ آن.

قسمت ششم امور اداری

- ۱ - حل و فصل امور اداری تنظیم دفتر و اجراءات متعلقه این شعبه .
  - ۲ - جواب مکاتیب که از منابع عرفانی خارج عندالموقع رسیده با حل و فصل استعلام های مختلف .
  - ۳ - تهیه یک عدد راپور های کتب و امور متعلقه آن .
  - ۴ - تنظیم مجالس علمی درباره کتب و مسائل متعلقه ریاست
  - ۵ - شرکت در جمعه هفت خرید کتب .
  - ۶ - واری از تهیه نقشه ها و رسم ها و اشکال متعلقه کتب تدریسی و عمومی و اخذ نظریات اشخاص صاحب صلاحیت در ضمیمه و نشر کتب .
  - ۷ - تحریر و تقدیم پیشنهادهای در مسائل عمومی مربوطه ریاست و اداره به انجمن های معارف و علمی ریاست و ثبت نتایج آنها به کتاب تصاویر و رویداد های علمی و شرکت در امتحانات سنوی و ترجمه یک عدد اوراق اداری درباره اورافی که از منابع خارج وزارت میرسد .
- ب - مدیریت نشریات :-

شق تدریسی

الف - کتب درسی و غیر درسی که از شعبه تالیف و ترجمه به شعبه نشریات میرسد این اداره موظف است که کتب مذکور را مطابق به مرام مطبعه آماده ساخته بعد از مذاکره و مقایسه با مطبعه عمومی به طبع ارسال می نماید و لازم است در مطبعه برای اجرای امور ذیل واری بنماید :

- ۱ - تصحیح برروف .
- ۲ - مراقبت بهزنکو گرافی اشکال و رسم ها .
- ۳ - ترتیب و تثبیت کلیشه ها در موضع معینه کتبها و مراقبت در شعبه ماشین .
- ۴ - مراقبت در شعبه صحافت .
- ۵ - رفع مشکلات تمام شعبات مطبعه .

ب - امتحان تمام کاتبهای مرکز وزارت که در ظرف سال مستحق ترفیع بودند گرفته شد و نیز در اخذ امتحان کاتبهای شعبات خارج وزارت معارف شرکت ورزیده شد .

ج - چون مطبعه عمومی به طبع کتب هندسه - ریاضی و فزیک و کیمیا و غیره صنوف عالی ما

به نسبت نداشتن رموز و اشارات علمی موفق شده نتوانست و کتب تدریسی صنوف بالاتر از نه اکثرأ از تألیف و ترجمه و تصحیح و غیره تمام و آماده طبع بود بر حسب فیصله مجلس محترم وزارت معارف طبع این کتابها را به ماشین گشتن و گشتور بت امر فرمودند چنانچه سامان - اسباب و خریداری ماشین نصب و تجربات مقدماتی آن تکمیل و ماشین کار و تالیفات به مشکل دستگیری نموده آغاز به کار نموده اند و کتب بالا از صنف نه توسط این دستگاه طبع و بدسترس استفاده طلاب رسانده خواهد شد .

د - صفحات مقننه تمام کتبی که در مدیریت تألیف و ترجمه تألیف - ترجمه - تدوین و تبیض شده است توسط این شعبه سنجش گردید .

ه - واریسی با مور مربوط اداری و غیر نشریات .

مجله عرفان :

مجله آئینه عرفان که از سال ۱۳۲۰ به نسبت مشکلات امور طباعتی از چاپ باز مانده و نشر آن از جانب وزارت معارف متوقف گردیده بود در سال ۱۳۲۹ دوباره احیا گردیده . شماره نخستین مجله عرفان بتاریخ اول حمل ۱۳۲۹ نشر و بعد از آن بطور مسلسل و مرتب بعد از هر سه ماه شماره های عرفان که هر یکی دارای تصاویر رنگین و مضامین مهم و مفید علمی - ادبی - اجتماعی - تاریخی و غیره بوده و از قلم نویسندگان شهر و توانای مرکز و جوانان تحصیل یافته میباشد انتشار یافته است . در نشر این مجله عموماً جنبه های تربیوی و تعلیمی آنها بیشتر مدنظر بوده و به اوقات معین انتشار و مجله فوق العاده به استقامت اعلی حضرت نمایونی و به تاریخ اول عقرب مطابق ۲۴ اکتوبر ۱۹۵۰ يك شماره فوق العاده در ۱۲۰ صفحه بمناسبت پنجمین سالگرد سازمان ملل متحد (یونو) که حاوی مضامین مهم و مربوط به صلح جهان و تشکیل موسسه یونو و غیره بود علاوه بر شماره مجلات عرفان نشر و بطور مجانی به تمام مشترکین و دو اثر رسمی و وزارت خانه ها توزیع گردید .

طوری که در آغاز شماره اول توضیح یافته بود که شعبه مجله عرفان در سال ۱۳۲۹ بطور امتحانی يك دوره نشریات خود را بخوانندگان عرضه می دارد خوشبختانه در طول سال مذکور بخوبی موفق گردید و با وجود مشکلات چه از حیث قطع ، حیم ، صحافت و چه از حیث مضامین اهمیت و مرغوبیتی پیدا کرد و روز بروز تعداد مشترکین آن زیاد میشود و همگان را به آینده در خشان آن امیدوار میسازد .

ج - مدیریت کتابخانه :

مدیریت کتابخانه در دوران سال جاری از یکطرف به تنظیم و ترتیب بهتر کتابخانه مشغول بود چنانچه در ظرف سال جاری این کتابخانه بروی مراجعین بازو تعداد علاقه مندان و مراجعین بیشتر از پارس بود . و از طرف دیگر این مدیریت کتب لسان خارجی از قبیل انگلیسی - فرانسوی - جرمنی - روسی - فارسی و غیره را از خارج خریداری و از داخل نیز کتابهای خارجی به تعداد زیاد برای کتابخانه خریداری نموده است تعداد خریداری کتب السنه خارجه و فارسی درین سال از همه سالها زیاد بوده و تماماً بدسترس استفاده و مطالعه مراجعین گذاشته شده است .

ریاست تفتیش

مدیریت تفتیش تدریسی :

زمانیکه در ۲۰ فوس ۱۳۲۸ تشکیلات سابقه معارف برهم خورده تشکیل جدیدی روی کار آمد بر حسب صوابدید وزارت ریاست تفتیش برد و مدیریت (تفتیش اداری و تفتیش تدریسی) تقسیم گردید . اینک وظائف هر یک از مدیریت های مذکور ذیلان بملاحظه فارغین گرام رسانیده میشود :

۱ - مدیریت تفتیش تدریسی : وظیفه این مدیریت واری از تمام امور تدریسی مکاتب کشور است که وقتاً فوقتاً مراقبت نماید که معلمین به چه اساس کار خود را شروع کرده در طول سال برای پیشبرد تدریس خود کدام ترتیباتی را اتخاذ کرده به چه مشکلات و به کدام مساعدت ها محتاج میباشند . روی این اساس اعضای این مدیریت دائماً بامور تدریسی مکاتب در تماس بوده و در نصف سال تعلیمی دروس معلمین را نظر به ملحوظات فوق مشاهده کرده و در صورت لزوم به ایشان همکاری و رهنمائی مینمایند و از نصف سال به بعد شروع به تفتیش اساسی مینمایند و تدریسات معلمین را بر طبق اساسات ذیل مشاهده می کنند . یک نفر مفتش تدریسی در داخل صنف درس معلم را می بیند که تا چه اندازه جذاب و پر شور بوده و معلم تا کدام اندازه وحد الای درس خود را کام است و چقدر در اطراف موضوع معلومات دارد و آیا درس او مطابق پروگرام وزارت معارف است یا مخالف آن . از لوازم و وسائل موجوده تدریس استفاده کرده یا نه ؟ حاضری و یا بندی ، شوق بسلامت دادن وظائف خانگی به شاگردان و واری آن چگونه بوده ؟ مختصر اینکه تدریس معلم را از روی قوانین تعلیمی و متود های پیداگوزی تماماً مشاهده میکند

و همچنان از شاگردانش گروهی های متعددی (بجای تعداد مضامین که او درس میدهد) انتخاب و آنها را زیر امتحان می گیرد و از نتیجه هر دو مشاهدات خود نمره موفقیت معلم را تعیین و طبق آن معلم یا مستحق مکافات و یا مستوجب مجازات بوده یا اینکه محض نمره ایفای وظیفه را حاصل می دارد باین ترتیب برای ملاحظه دروس يك نفر معلم وقت زیادی لازم است تا مفتش بنور تمام مزایا و نواقص تدریس او را بخود معلوم کرده فضاوت صحیح نموده و نمره لازمه را تثبیت نماید. بااساس فوق اجرا آنیکه این مدیریت در طول سال تعلیمی ۲۹ و اواخر سال ۱۳۲۸ نموده فرار ذیل خلاصه میشود:

۱ - در زمستان ۲۸ که مکاتب تعطیل بود این مدیریت به جمع آوری پروگرام ها و تدفیق آنها و ترتیب سوالات امتحان بصورت تفتیش از تمام مضامین مشغول بوده و به ترتیب يك دفتر سجل و سوانح تمام معلمین کشور مشغول بود.

۲ - از شروع سال تعلیمی ۲۹ الی اخیر سرطان مذکور تدریسات معلمین لیسه ها متوسطه ها و مکاتب مسلکی مرکز کابل را بصورت همکاری و رهنمائی ملاحظه و برای هر نفر معلم نواقص و معائب تعلیمش را گوشزد نموده هدایای لازمه داده شد این معاینه تا اخیر سرطان ۲۹ دوام داشت. چنانچه تدریس تقریباً تمام معلمین لیسه های حبیبیه غازی - تجار تی - نوی کابل - استقلال - نجات - نهاری - لیله مرکز اصول تحریر چندین بار معاینه گردید.

۳ - از اسد سال مذکور الی فریب شروع امتحانات سالانه تدریسات مکاتب ذیل بصورت شرح و اساسی مطابق لایحه تفتیش مشاهده و اجراات شده و معلمین لیسه های استقلال - حبیبیه - غازی - نجات - لیله مرکز - مکاتب نهاری - اصول تحریر - لیسه تجار تی و برخی از مکاتب شش گروهی کابل تفتیش گردیدند. گویا تقریباً تمام معلمین لیسه ها و مکاتب مرکز برای چندین بار معاینه و يك بار تفتیش شدند.

مدیریت تفتیش اداری: بملاحظه اینکه ریاست تفتیش از جریانات امور اداری مکاتب مربوطه نیز طبق پروگرام موضوعه و مقررات عرفانی مراعات لازمه نموده و در حدود وظائف معینه خود آغاز بکار نموده است اینک پیشرفت های اداری در طول سال ۱۳۲۹ تحت مواد ذیل تلخیص می شود.

- ۱ - معاینه و تفتیش امور اداری و انضباطی شش باب مکاتب شش گروهی مرکز.
- ۲ - معاینه اعاشه و ابانه پنج باب مکاتب لیله مرکز در هر یازده روز يك مرتبه.
- ۳ - تحقیق و تفتیش (۲۱) فقره عرض و شکایت در مکاتب مرکز و شش گروهی.

- ۴- تحقیق و تفتیش (۱۶) اطلاعات مخصوص در مکاتب مرکز و شش گروهی .
- ۵- تحقیق و تفتیش اطلاعاتی های سری در مکاتب ولایات .
- ۶- تفتیش اداری عموم مکاتب ولایت مزارشریف و مبدنه .
- ۷- تفتیش اداری عموم مکاتب ولایت فطن و بدخشان .
- ۸- شرکت در جمله هیئت خریداری ۳ مرتبه .
- ۹- تعیین اعضای کمیسیون های تدقیق و معاينه اوراق تفتیش ولایات واصله مرکز .
- ۱۰- تعیین هیئت های متبحر و نگران های عمومی امتحانات سنوی در مکاتب ولایه های مرکز .
- ۱۱- تقسیم (۹۰۶) نفر فارغ التحصیلان مکاتب ابتدایه متوسطه ولایات به مکاتب مسلکی مرکز .
- ۱۲- معاینه و ارسال مکاتبات رسمی که تا اول جدی هذه السنه شماره آن به (۱۱۰۵۰) می رسد . بر علاوه واریسی از عرایض مراجعین و دادن هدایات و تجریر و تسوید سائر مکاتبات .
- ۱۳- فصله ده فقره جرائم نامورین در مجلس اضبط وزارت و تعیل آن بنالای طرف مقابل .

ریاست تفتیش و حفظ الصحه :

فقرات مهم اجراآت شق سپورتنی و حفظ الصحه این ریاست در این سنه قرار ذیل توضیح می شود :

الف : شق سپورت :

۱- تعقیب پروگرام تدریس تربیه بدنی در عموم مکاتب وطن و تقدیم نتائج محصولات آن بمقام وزارت معارف .

۲- ترتیب پروگرام تورنمنت های اجتماعی و انفرادی رسمی ریاست سپورت و اجراآت آن از بهار الی خزان یعنی از ۷ ثور الی ۱۵ عقرب به استثنای ایام تعطیل و رخصتی ها که در جریان بود حسب ذیل تورنمنت های هاکی و فوتبال رسمی معارف از ۷ ثور الی ۳۱ ثور در میدان های سپورت لیسه استقلال و لیسه حبیبیه تحت مراقبت و نسکیرانی مفتشین سپورت و بعضی معلمان سپورت مکاتب .

هکذا تورنمنت باسکت بال از اول الی چهار جوزا در میدان سپورت د حبیبیه لیسه به طرز لیک و رسمی . و به همین ترتیب مسابقات اتلتیکی رسمی معارف که از ۸ جوزا الی

اجراءات وزارت معارف

۱۶ ماه مذکور تحت نگرانی و حکمت بناغلی بیفـم رئیس و بعضی مفتشین فنی سیورت در میدان سیورت دنجات لیسه وستودیوم کلب عسکری صورت گرفته .
تورنمنت رسمی والیبال معارف به طرزلك از ۱۶ الی ۲۳ جوزا در میدان سیورت لیسه حبیبیه تحت مراقبت مفتش سیورت بعمل آمد .
تورنمنت هندبال به سیستم ناك اوت در میدان سیورت دحبیبیه لیسه از ۱۶ الی ۲۳ جوزا برطبق مقررات سیورنی صورت گرفت .

فرار پروگرام این ریاست دویـدن (۱۰۰۰۰ متره) از نوی کابل الی کلب عسکری بروز ۲۵ جوزا میان مسابقه کنندگان صورت گرفته و برنده کان مسابقه برعلاوه اینکه جوائز معینه را دریافت نمودند از حضور والاحضرت سپه سالار غازی صدر اعظم حامی سیورت این کشور به اخذ يك يك دست دریشی نیز مفتخر گردیدند .
مسابقه شناوری از اول الی چهار اسد در حوض بابر شاه ، فینل مسابقه مذکور بروز ۱۱ اسد در حوض باغ بابر شاه . همچنین مسابقات بکـنـك از ۹۳ الی ۱۷ اسد در کلب سیورتهای ثقیله معارف - دوره دوم تورنمنت های فوتبال وها کی رسمی ریاست سیورت معارف از ۱۰ سنبله الی ۳ میزان در میدان سیورت لیسه استقلال و لیسه حبیبیه ، تورنمنت های اجتماعی فوتبال - ها کی - والیبال - هندبال و باسکت بال شیلد رسمی معارف به طرز ناك اوت از میزان الی دوم عقرب در میدان سیورت مكاتب تحت حکمت ریاست سیورت صورت گرفته و بالاخره توزیع انعامات و جوائز سیورنی و تنویب سالکرة سرم کلب سیورت های ثقیله معارف بروز ۱۵ عقرب در عمارت کلب سیورت های ثقیله بحضور والاحضرت شهزاده احمد شاه جان و برخی از اعضای محترم کابینه و اراکین وزارت معارف بعمل آمد .

۳- حل و فصل اختلافات درائـر تفنیش و غـوررسی در توزیع انعامات به فاتحین سیورتهای متنوعه .

۴- ترمیم و تشکیل میدان های سیورت عموم مكاتب .

۵- تقرر و تبدل معلمین سیورت به حسب مقررات موضوعه معارف در مكاتب مـرکز و ولایات .

۶- تفنیش از امور سیورتهی مكاتب و دادن مكافآت و مجازات برای معلمین مكاتب مرکز و ولایات پس از نتیجه چگونگی تفنیش .

۷- تهیه و خریداری سامان و لوازم سیورتهی از داخل و خارج برای عموم مكاتب و وطن .

- ۸- توزیع سامان والبسته سیورتنی برای مسکاتب مرکز ولایات وطن .
- ۹- تهیه و تریه جوانان سیورتنی در کلب سیورتنیهای ثقیله برحسب مقررات و مراعات بین المللی .
- ۱۰- ترتیب تیمهای متنوعه و تمرین آنها برای مسابقه باتیمهای خارجی و داخلی .

ب :- شق حفظ الصحة :

شعبه حفظ الصحة این ریاست برای جلوگیری و حفظ ما تقدم از کولیر اوتیفو و غیره از بهار الی تابستان در حدود بیست و پنج هزار طلبه را واکسیناسیون نموده و برای جلوگیری از امراض ساری معاینه عمومی طلاب مسکاتب را رعایت کرده روی این اساس اجراءات ذیل را تعیل نموده .

- ۱- معاینه و تدای متعلمین
- ۲- تدای و توزیع ادویه برای متعلمین و متعلمات مریض در مرکز شفاخانه معارف .
- ۳- تفتیش صبحی و تشخیص امراض ساری طلاب ولایات و تقدیم راپورت بمقام وزارت و تعیل هدایات در این خصوص .
- ۴- تدای امراض دندان در کلینیک دندان شفاخانه معارف .
- ۵- تدای متعلمین و متعلمات مریض در منازل شخصی شان .
- ۶- خریداری ادویه از خارج و مراقبت در نگهداشت آن .
- ۷- ترتیب راپور احصائیه امراض ساری جهت تقدیم بوزارت صحتیه که این اصل وقتاً فوقتاً مراعات شده .
- ۸- تطبیق واکسین چیک در مسکاتب .

ریاست موزه و حفاریات :

- اجراءات سال ۱۳۲۹ ریاست موزیم در چند ماده ذیل خلاصه می گردد :
- ۱- عقد قرار داد امتیاز حفاریات دوره های ماقبل تاریخ افغانستان در حصه سیستان افغانی قبل از خواش موزه تاریخ طبیعی امریکائی مابین ریاست موزیم کابل و هیئت مذکره و منظوری آن بعد از استیذان مقامات صلاحیت دار .
  - ۲- ورود هیئت مذکور به کابل و معاینه ایشان بعضی آبدات تاریخی افغانستان را از قبیل پلغان، بلخ و غیره به همراهی هیئت حفاریات افغانی . هیئت مذکور بمعیت هیئت

افغانی بغرض انتخاب نقطه حفريات در آينده طور سرويس عازم سيستان افغانی شد .
 ۳ - حفريات دوره سوم لشکرگاه توسط هيئت حفريات فرانسوي بسمه همراهی اعضای حفريات افغانی و کشف بعضی آثار از موضع مذکور چنانچه راجع به اين موضوع ياد داشت مفصل در اخير اين مبحث داده شده .

۴ - عزل و نصب تحويلدا ران موزه ايتنوگرافي و موجودی و تحويل اموال موزه مذکور توسط هيئت رياست که تخميناً به دو هزار و پنجاه قلم بالغ ميشد .

۵ - خريداري (۲۹۷۴) عدد مکتوکات نقره‌ای و مسی مکشوفه ميرز که .

۶ - خريداري کتب قلمی از فيل فرآن شريف - ديوان غزليات ولانا جامی - خمسه امير خسرو دهلوی - حافظ کوچک جیبی - کلیات جامی - حديقۀ ثنائی لب الالباب وجوهر التفسير وغيره .

۷ - خريداري ۲۸ قلم اجناس تاريخی مربوطه موزه ايتنوگرافي .

۸ - ورود بعضی هيئت های يونسکو بغرض معاينه موزيم و پذيرائی اوشان از طرف

اعضای رياست .

۹ - ورود طلاب مکاتب مرکز ملکی - عسکری و بعضی از متعلمات لبسه مستورات وموسسه نسوان بغرض تطبيق دروس تاريخ و استفاده از آثار موزيم .

حفريات در لشکری بازار :-

وزارت معارف هميشه برای روشن ساختن زوایای تاريخ وطن ماسعی بلیغ مينماید چنانچه همساله در نقاط ومواضع تاريخی - حفريات بعمل می آید . نتیجه حفريات سه ساله (۱۳۲۷ - ۱۳۲۸ - ۱۳۲۹) لشکری بازار که از شواهد تاريخی باستانی ودوره باعظمت وعصر شاهان بزرگ (سلطان محمود وسلطان محمود) مملکت هست ، درينجا برای مزيد معلومات بطور خلاصه بهمع فارنين کرام رسانده ميشود :

لشکری بازار محل بود وباش سلطان محمود سلطان غزنوی بوده بطرف جنوب مغرب کرشک در کنار رود هلمند واقع است . اينجاه تنها از نقطه نظر موقعيت مهم است ببل اني حثيت اقلیم نیز گوارا بوده شامل اراضی وسیعه میباشد . خاک اين اراضی شن - آهک هو - موش دارد اما - مقدار شن وکلسيوم آن زیاد است . هوای بهار اين منطقه گرم وناستان آين تنها درجه معتدل و

د زواوئل خزان هوا کمی سرد گردیده والی اخیر حوت پروت آن روز بروز زیاده شده
میروید. در اثنای زمستان در اینجا برف نباریده مانند مناطق مون سون باران نزول
میکنند. اگرچه عمداً نات و آبیادی های آن در مرور اعصار نسبت به صدمه حوا دت
خارجی از بین رفته و یک نوده خاک گشته است اما اسکلت و چوکیات اصلی آن جا بجا
با قیست و از نقطه نظر ساختمان و نقشه شهری قابل توصیف می باشد. در اینجا حفريات
از عرصه سه سال با بنظر طرف دوام داشته و تا هنوز جاری است.

مواضعیکه در آنها حفريات بعمل آمده است عبارت از ارگه شاهي - تعبیر نقشه عسکری
و یک بازار است. ارگه شاهي در کنار رود علمند واقع و از دو جانب شمال و مغرب
بدریا متصل است. ارگه متذکره تقریباً مربع بوده دارای صائون ها و اطافهای
متعدد است. این اطافها منظم و بعضاً دو لایه و سه لایه هم ساخته شده اند.

چند اطافیکه در اینجا در سال اول و دوم حفیر گردیده نتیجه مثبتی از آن گرفته شده
است. و فروش نقاط حفاری شده کاملاً از خشت بخته آنها بصورت گیل بافت است. در سال
سوم قسمتهای دیگر مخصوصاً اطافهای غربی عمارات حفیر گردید. این اطافها بعضاً به طول
۸۰-۲۳ متر و به عرض ۴-۷ متر و بعضاً بطول ۱۵ متر و به عرض ۸ متر و برخی دیگر آنها
کتر و یا زیاد از آنها می باشد. اطافهای فوق الذکر تماماً با خشت بخته مربع فرش شده
اند. در وقت جریان حفريات اطاق ۲۳ متر بعضی آثار قابل تذکری از قبیل دیوار
کاریهای و برجسته بالای پارچه بدستر دیوار و تخته های چوب بعضاً به طول ده سانتی
به عرض ۹ سانتی - بطول ۱۲ و به عرض $\frac{1}{4}$ و ۳ و بطول $\frac{1}{4}$ و ۶ و به عرض ۴ سانتی پیدا شده
است. در بالای یکی از چوبهای متذکره تصویر شیر بر جسته دیده می شود.

این تصویر در بعضی حصص خود رنگه طلائی دارد. شاید ابتداء تمام آن بر رنگه
طلائی مزین بوده و در اثر عوارض طبیعی از بین رفته باشد. در بالای دیگر چوبها تصاویر
حیوانات مختلفه دیده می شود. بعضی از این چوبها بصورت دانه های تسبیح ساخته شده
است. در اطاق پانزده متریک صفة طویل و عریض که تمام صحن اطاق مذکور را فرا گرفته
است به عمق $\frac{1}{4}$ الی ۳ متر پیدا شده است. فرش روی صفة خشت بخته است. ارتفاع
صفا نیم متر و اطراف آن الی دیوار محیطه تقریباً ۶۰ سانتی فاصله دارد. در کنار این
دو اطاق متذکره فوق یک مسجد بزرگ با محراب و چند لوحه بمق $\frac{1}{4}$ الی ۱۴ و ۴ متر
پیدا شده است. محراب مذکور خیلی مزین بوده سال ۱۳۳۸ شمسی بکابل نقل داده شد.
لوحه های مذکور به طول سه متر و ۳۰ سانتی و ۴۰ متر و ۵۸ سانتی و به عرض ۱۰-۱۲ متر

مکتب کلبهار

مکتب خواجه مسافر

از عمرانات سال ۱۳۲۹ وزارت داخله

حکومتی بگرامی

حکومتی ده - بهز

۷۸ سانتی و ۸۰ سانتی می باشند در روی بعضی لوحه ها تصویر سه نفر آدم جنگی بهلوی هم مسلح باتیر و گن و غیره دیده می شود. و در روی بعضی از آنها دیزاین کار بهای برجسته و خطوط کوفه بی وجود دارد. دیزاین کار بهای مذکور در متن و خطوط کوفی آن در حاشیه کار شده است خطوط کوفی مذکور آیات قرآنی می باشد. علاوه از نقاط حفر شدگی تیسکرهای نازک رنگه و ممقش بعضاً دارای خطوط کوفی. توتیه های ظریف کلمی. توتیه های شبیه پسه های زنجیر رده. توتیه های آهن. مبخ آهنی. پارچه های استخوان. و یک دانه فاشق آهنی که مشابه به فاشق های امروزه است بدست آمده است. آثار مکشوفه فوق تماماً از زمين درخشان آن دوشاه بزرگ نمایندگی مینماید و در نزد علمای باستان شناسی اهمیت زیادی دارد. برای اینکه زیر صغه دیده شود چند خشت از فرش صحن مسجد برداشته شد. در تحت خشت کاری مذکور یک تشاب هشت ضلعی که اطراف آن مانند گل هشت بر که ساخته شده است پیدا شد. تشاب هشت گره کمالاً از سیاه چونه پلستر شده آبرو آن شمالاً و جنوباً امتداد داد. در چهار گوشه تعمیر مذکور چهار برج دیده می شود. چند اطاق و نصف دهلیز مذکور در این سه حفر گردید بعضاً به عمق $\frac{1}{3}$ الی ۴ و بعضاً به عمق ۴ الی ۵ متر مملو از خاک است. هنگامیکه صحن اطاق شرقی قشله از زیر خاک بیرون کشیده شد نسبت به زمینیکه داشت نظر همه را بدان طرف متوجه ساخت. زیرا خشت کار بهای مذکور بصورت گل سافت فرش شده و قابل دیدن می باشد. زمین های طرف شرق تعمیر قشله مذکور از چهار طرف به دیوار های طولانی محاط گردیده است. طول دیوار های مذکور (۲۱۰) متر و عرض آن (۲۵۰) متر است. دیوار های مذکور در حصه کمر خود هر چهار طرف دروازه های شاهی دارد. به دو طرف هر دروازه دو دوا طاق است در حصه مرکزی این چهار دیوار تعمیری به شکل تپه خاک دیده می شد. ابتداء به عمق یک متر چهار دیواری پیدا و بعداً یک اطاق پلستر شدگی از سیاه چونه از گوشه جنوب مشرق آشکار شد و در بهلوی آن یک حوض و دیوار های آن تماماً پلستر شدگی می باشد. باقی اطراف حوض الی چهار دیواری پلستر شدگی دور مذکور مانند صغه به خشت پیخته فروش گردیده بود در ثانی حینیکه خشت کاری مذکور تماماً پس شد و حفرات چهار طرف حوض صورت گرفت. دیوار ها و اطاق های دیگری معلوم دار گردید. و علاوه بر آن چهار دهلیز در بین این اطاقها مشاهده رسید بطرف جنوب این اطاقها بیرون از دیوار محیط یک تشاب شش ضلعی هویدا گردیده است. از حوض مرکزی الی تشاب جنوبی یک ل سرب می آمد

یافته است و از تشناب مذکور تا فاصله غیر نهایی یکه آبرو پلستر شدگی ادامه دارد. نظریه آبا دیهای فوق الذکر گفته می شود که سه طبقه بالای هم آباد گردیده است. طبقه اول عبارت از حوض مرکزی و دیوارهای خشت کاری اطراف آن - طبقه دوم عبارت از اطافهای پلستر شدگی طبقه سوم عبارت از دیوارهای پلستر شدگی اطراف و خشت کاری صفا است.

علاوه از حفاریات نقاط فوق الذکر چند دکان از بازار طولیکه بطرف جنوب مشرق ارگک شاهی واقع است حفر گردید. از بین دکانهای مذکور چاتبهای برآمده که شاید برای انداختن آب بوده و دکانهای مذکور بدو طرف بازار شرقاً و غرباً واقع و حفر شد و این دکانها تماماً دکانهای خبازی است که به دکانهای خبازهای امروزه شباهت تامی دارد. باقیمانده بازار مذکور خیلی طویل و دیوارها و دکانها چون از بین رفته اند بصورت بلوان معلوم می شوند دکانهای دیگر آن تا هنوز حفر نشده علاوه بر نقاط حفاری شده - مواضع وسیع دیگری در اطراف آن دیده می شود و هنوز در آنجا حفاریات شروع نشده است.

مدیریت قلم مخصوص:

اجرا آت مدیریت ارجحیت ارتباط مستقیماً به هدایت و راهنمایی وزیر معارف متعلق بوده که وقتاً فوقتاً با اساس ارشادات جلالتمابی رسیده و بمراجع مربوطه اقدامات میورزد برای اینکه تا یک اندازه به محتویات آن معلومات بسیط تری را حاصل شود باشد ذیلاً طور مختصر توضیحات می دهیم.

۱ - مکتوبهای رؤسای که عنوانی وزیر معارف بودند تسلیم و بحضورشان تقدیم و پس از اخذ هدایات بمراجع آن جواب پرداخته شد.

۲ - مکتوبهای عادی که عنوانی وزیر معارف از مرکز و ولایات از مأمورین منسوب و غیره توصل میورزد و مفاد آن نسبت به بعضی رفع حوائج مربوطه بوده طبقاً تسلیم گردیده و موضوع آنها از وزیر معارف هدایت حاصل و بمراجع لازمه غرض غور و فراهم آوردی احتیاجات عارضین رسماً خواستار می گردد.

۳ - تمام هدایات وزارت که خیلی ها مهم بوده و اجرای آن آنهاً فائاً فوری و ضروری می باشد مستقیماً از طرف وزیر امرداد می شود به تمام ادارات و ولایات مغایره می گردد و حتی تعقیب گردیده نتیجه آن استحصا و بحضور وزیر معارف تقدیم میشود.

۴ - کلیه اوراق عرض از تمام ادارات مرکزی وزارت و یو همتون که به فرض امر و هدایت بمقامات رفته ترتیب میشود رسماً بمدریت قلم مخصوص می رسد که مدیریت موصوف

اجراآت وزارت معارف

تمام آنرا فهرست کرده، بروز کار وزارت معارف بحضور تقدیم و احکامیکه ستانیده میشود پس از ثبت بمراجع آن تسلیم می نمایند.

۵ - عراقینیکه از مقامات رفیعہ و یا عارضینیکه شخصاً بوزارت مراجعه می نمایند همه روزه مجمع آوری و به موقع همیشه بحضور وزیر معارف تقدیم و پس از گرفتن امر و هدایت بکتاب ثبت عرایض رسانیده و بمراجع آن غرض اجراء امور مربوطه ترسیل میدارد.

۶ - تمام مکاتیب و مراسلات که از خارج بوزارت معارف می رسد بمدریت قلم مخصوص وارد و پس از گرفتن هدایت از حضور وزیر معارف جوابات آن ترتیب و به مراجع آن صادر میگردد.

۷ - تمام وظائف تشریفاتی از قبیل ملاقات های سفراء و رؤسای دول متجاہه پروفیسران و معلمین خارجی و داخلی ذریعہ مدیریت قلم مخصوص اجراء و انجام می گردد. چه اوقات ملاقات را از حضور وزیر معارف استبدان حاصل و به آنها اطلاع می نماید تا در موقع حضور بهم رسانند.

۸ - مسائل مربوط به کنفرانس های علمی و دعوت ها و غیره که بوزارت معارف و یا مربوطات آن صورت می گیرد بلا استثناء بمدریت قلم مخصوص تعلق داشته که تعیین وقت و کارت های مذکور به اشخاص مدعو توزیع می گردد.

۹ - مامورین محکوم معارف که به فیصله های ابتدائی وزارت قناعت نداشته باشند و یا مامورینیکه به فیصلہ مرافعه ز حیث عدم قناعت تمیز خواهمی می نمایند ترتیب و تنظیم اوراق بمحکمہ مرافعه و تمیز و طبقہ مدیریت قلم مخصوص است.

۱۰ - مدیریت عمومی قلم مخصوص در عین زمان منشی مجلس وزارت معارف نیز بوده که تمام اجراآت امور مجوله بدوش اومی باشد.

۱۱ - مدیریت قلم مخصوص بین وزارت معارف و ریاست بوهنتون نیز رابطه جهت انجام و پیشبرد کارهای ریاست مذکور داشته و او امر مقام وزارت را جهت تطبیق و عملی کردن مستقیماً بر ریاست بوهنتون و شعبات مربوطہ آن مخابره و نتیجہ آن را بحضور وزیر معارف تقدیم می دارد.

مدیریت تعمیرات :

مدیریت تعمیرات در دوران سال ۱۳۲۹ با وصف مشکلات نرخ که با اساس نرخ مقبوض وزارت قوائد عامه رفتار نموده است جاهای ذیل را تکمیل نموده است.

۱ - تعمیر مکتب نسوان واقع کارته ۴ نیمکاره کار شده است.

- ۲ - تعمیر مکتب استقلال نیمکاره و یک حصه آن عنقریب تکمیل می گردد .
- ۳ - تعمیر الحاقیه مکتب غازی تکمیل شده است .
- ۴ - ترمیم مکتب حبیبیه بصورت کلی تکمیل گردیده است .
- ۵ - ترمیم و تعمیر مکتب امیر ۲۲ نسوان که تا یک اندازه بیا به تکمیل رسیده است .

اجراآت مدیریت یونسکوی وزارت معارف در سال ۱۳۲۹

مؤسسه علمی و تهنیدی ملل متحد در سال ۱۹۴۵ به منظور صلح و سلام گیتی از راه علم و معرفت تاسیس گردیده و از آن وقت به بعد بحیث یکی از ایجنسی های اختصاصی یونو شناخته شد و بعد از شمول افغانستان در زمان مذکور روابط و اجراآت مربوط به آن به وزارت معارف تعلق گرفت و برای تمرکز کارهای مؤسسه و اجرای آن وزارت معارف لازم دید تا یک مدیریت را تمام مدیریت یونسکو در وزارت معارف تاسیس نماید اینک ما بشرح اجراآت آن در سال ۱۳۲۹ مبادرت می ورزیم .

به اثر تصمیم چهارمین کنفرانس عمومی یونسکو مدیر عمومی مؤسسه مذکور موظف شد تا یکدسته متخصصین را جهت تحقیق در زمینه پیشرفت امور تکنیکی ، مطبوعات ، رادیو و سینما به مالک عضو سازمان بفرستند تا در آنجاها مطالعات نموده و نتیجه تحقیق را جمع آوری کرده و به دسترس استفاده عموم کشور های عضو مؤسسه بگذارند ضمناً به تعقیب این اقدام مکتوب دیگری هم از سازمان موصوف وزارت معارف افغانستان واصل آمد در این مکتوب اجازه ادخال یک نفر متخصص جهت این تحقیق به افغانستان درخواست شده بود همان بود که نظر به موافقه ریاست مسئول مطبوعات و وزارت معارف افغانستان (مستر پیرفردریک) نهائیه یونسکو بتاريخ ۲۱ حمل ۱۳۲۹ وارد کابل شده و با دوائر ذی علاقه از قبیل مدیریت تدریسات ثانوی ، مسلکی ، ابتدائی احصائیه مدیریت رادیو ، سینما مدیریت عمومی تلفون مدیریت عمومی نشریات و باختر آژانس داخل مذاکره گردید سپس بعد از اتمام مدت ۸ روز و در راه عازم پاریس گردید . راپور جدا گانه این تحقیقات و مطالعات تحت عنوان ورلد کمونیکشن پریس ، رادیو ، فلم نشر گردید در این راپور معلومات خوبی نسبت به موضوعات فوق الذکر در مورد افغانستان داده شده است .

شمول افغانستان در کنفرانسهای عرفانی بین المللی :
پنجمین کنفرانس عمومی یونسکو ، نظر به دعوتنامه مؤسسه یونسکو شاغلی دو کتور محمد انسخان رئیس یوهنتون و شاغلی میرامان الدینخان انصاری رئیس فاکولته ادبیات بحیث نماینده گان افغانستان در پنجمین کنفرانس یونسکو تعیین شدند این کنفرانس

بتاریخ ۲۲ می در شهر فلورانس در (پلاسویسکو) افتتاح شده و در ۱۷ جون دریلی یعنی خانه پذیرفت تصمیمات مهمی که درین کنفرانس اتخاذ شده قرار آتی است :

۱- یسکی ترتیب یک پروگرام اساسی برای یک مدت نا معین و دیگری ترتیب یک پروگرام معینی برای سال ۱۹۵۱ که اجرای پروژه های پروگرام اساسی را پیش بینی می کنند . همچنان کارهای عمده یونسکو طوریکه در دیباچه پروگرام اساسی تعین و تجدید شده عبارت از نقاط ذیل است :

۱- از بین بردن بیسوادی و تشویق و توصیه به تعلیم اساسی .
۲- تامین تعلیم اساسی موافق به قریحه و استعداد شخصی و نظر به احساس احتیاج و ضرورت اجتماعی .

۳- مساعدت در باره پیشرفت تحقیقات سیاسی جهت استفاده عموم
۴- مجادله بر علیه برافروخته گیهایی که میتواند دنیا را بطرف جنگ سوق بدهد .
۵- طرفداری از حقیقت و برقراری صلح در میانه مطبوعات ، رادیو ، سینما ، تئاتر و واسطه مؤسسه یونسکو به حیث یک مرکز دائمی اطلاعات متقابل . تبادلان معاونت و امداد در نزد تمام ملل عضو خود شناخته شده بتواند اینک مطالب مهم و عمده شامل پروگرام عبارت است از تعلیم و تربیه ، علوم طبیعی ، علوم اجتماعی ، فعالیتهای کلتوری ، عوض و معاوضه اشخاص ، تعمیم اطلاعات سرویس معاونت و امداد که حسب ماده (۸) اساسنامه یونسکو هیئت افغانی راپور اجراآت و پیشرفت های عرفانی مملکت عزیز ما را هم به کنفرانس عمومی عرضه داشته اند قسمتهای مهم و برجسته آن حسب ذیل است .

الف- راپور هیئت تربیوی یونسکو در افغانستان و تفکر در باره وسائلیکه این سفارشات را عملی کنند .

ب- ترتیب لایحه در باره تاسیس کمیسیون ملی یونسکو در افغانستان با انتخاب اعضا و ترتیب بودجه و سایر مسائل مربوط به آن .

ج- تاسیس کمیته ملی برای انتخاب کمیته از کلتور ملی و مدنیت افغانی نماینده گی میکند . هکذا اقتباس مطالب برجسته آن برای تدوین یک کتاب جامع و مختصر را جمع به موضوعات فوق الذکر .

د- شمول افغانستان در سمینارهای یونسکو (میسور ، تهران)

ه- عوض و معاوضه اثرات و کاپیهای تصاویر و مجسمه های آرتی بین افغانستان و مالک دیگر در اینجا متذکر باید شد که تعداد مالک عضو شامل یونسکو (۵۹ مملکت بوده) و بودجه آن برای پروگرام ۱۹۵۱ در این کنفرانس ۸۴ ملیون و ۲۰۰ هزار دالر تصویب گردیده است .

سیزدهمین کنفرانس بین المللی عرفانی :

درین کنفرانس چین وصول دعوتنامه از طرف وزارت معارف افغانستان پناغلی میرامان الدینخان انصاری بحث نماینده افغانستان معرفی گردید نماینده افغانستان راپور مفصلی را هم راجع به پیشرفت معارف وطن در دوران سال تعلیمی ۱۹۴۹ - ۱۹۵۰ ترتیب و در کنفرانس قرائت نمود که مطالب مهم آن ذیلا تقدیم است .

اول - ذکر مغنصر از تشکیلات جدید افغانستان

دوم - تشکیلات جدید وزارت معارف

سوم - لایحه کمیسیون ملی یونسکو در افغانستان

چهارم - تاسیس مکاتب جدید دهاتی و افتتاح بیست باب مکاتب دهاتی در هزاره جات

پنجم - تجدید نظر در کتب درسی

ششم - تجدید نظر در پروگرام لیسه ها

ورود مشاور تعلیمی و اداری از طرف یونسکو به افغانستان :

دراثر مصاحبه ای که ما بین مدیر عمومی یونسکو و پناغلی فیض محمد خان زکریا باقی

وزیر معارف افغانستان حین ملاقات شان در پاریس بعمل آمده بود مدیر عمومی یونسکو

راجع به ادامه کار هیئت تربوی و اعزامی افغانستان موافقه حاصل و اعزام یک مشاور

تعلیمی و اداری را برای تطبیق تصمیمات و سفارشات هیئت مذکور که قابل اجرا در

مملکت شناخته میشود پیشنهاد نموده بود به تعقیب آن مکتوب دیگری هم به ۱۶ مارچ ۱۹۵۰

از مدیریت عمومی یونسکو راجع به اعزام مشاور تعلیمی و اداری واصل و موافقه کتبی وزارت

معارف افغانستان را خواستار شد که متعاقباً مجلس تاریخی ۱۴ حمل ۱۳۲۹ وزارت

معارف افغانستان احضار مشاور مذکور را تصویب نمود . بعد از تصویب مـ زبور عزتمند

(ادمن سیدت) معاون مدیریت تدریسات ثانوی وزارت معارف فرانسه به حیث مشاور تعلیمی

و اداری از طرف یونسکو بتاريخ ۲۵ قوس ۱۳۲۹ وارد کابل شد بعد از معرفی با وزیر

معارف افغانستان و سایر اراکین آن وزارت معارف شروع بکار نمود و ما راپور مفصل

این را هم در آینده فریب نشر خواهیم نمود !

مدیریت یونسکوی افغانستان یک عده سوالاتی را که از طرف سازمانهای تربیوی

واصل شده بود جواب داده و فرستاده است که قسمتهای مهم آن عبارت است از زاویه راپور

راجع به آموزش کاردستی در مکاتب ثانوی ، آموزش حساب در مکاتب ابتدائی ،

احصائیه مکاتب احصائیه کتب کتابخانه های مملکت ، ابواب و قرارداد راجع

به امور حرفیات در افغانستان ، بالاخره ترتیب احصائیه کتبی که در افغانستان ازده سال

به این طرف به طبع رسیده است میباشد .

اجراآت مهمه سال ۱۳۲۹

وزارت مالیه

اجراآت مدیریت عمومی قوانین :-

- ۱ - تعلیماتنامه سفرخرج و کرایه مامورین دولت که ازطرف مدیریت عمومی قوانین وزارت مالیه ترتیب و احضار گردیده برای منظوری به مقامات صلاحیت دار تقدیم شده بود ازطرف مقامات صالحه برای تدفیق تعلیماتنامه مذکور یک کمیسیون که مرکب از نمایندگان تمامی وزارتها باشند تعیین گردیده - البته بعد از آنکه تعلیماتنامه مذکوره از طرف کمیسیون منتخبه غور و تدفیق گردید برای اجراء و عملی شدن آن بهرجش سپرده خواهد شد .
- ۲ - تعلیماتنامه دور تسلیم کار مامورین مالیاتی از طرف مدیریت عمومی قوانین مالیه ترتیب و بعد از تصویب مجلس انضباط وزارت مالیه به مقامات عالییه تقدیم و از طرف مقام صلاحیت دار یک کمیسیون تعیین گردید که تعلیماتنامه مرتبه وزارت مالیه را تدفیق نمایند البته بعد از تدفیق و ملاحظه کمیسیون تعلیماتنامه مذکور به ساحه عمل گذاشته خواهد شد .
- ۳ - قانون مجازات سبای عمومی که قبلاً از طرف مدیریت عمومی قوانین ترتیب و برای منظوری به مقامات صلاحیت دار تقدیم و از طرف مقامات عالییه یک کمیسیون برای ملاحظه و تدفیق ثانی آن تعیین گردیده بود . کمیسیون منتخبه نیز قانون مرتبه را ملاحظه نموده اکنون برای عملی ساختن آن به مقامات صالحه تقدیم گردید .
- ۴ - عموم اوراق ، کنسلاک و غیره که به لسان انگلیسی و فرانسوی بوده به وزارت مالیه وارد گردیده تمامی اوراق مذکوره از طرف مترجمین مدیریت عمومی قوانین ترجمه و بلا معطلی به مراجعش سپرده شد .

اجراآت مدیریت عمومی غله و گدامها :-

- ۱ - غله خورا که انسانی ، حیوانی ، عسکری ، ژاندارمه و پوایس مرکز و ولایات و حکومتان اعلی تماماً مطابق ضرورت ایشان تهیه و در موقع ضرورت به آنها رسانیده شد .
- ۲ - چون در ولایات و حکومتات اعلی ، ثلثه برای محافظه و نگهداری غله جات جای موجود نبود بناء علیه مدیریت عمومی گدامهای وزارت مالیه برای رفع این مشکلات تجویز نمود که باید در تمامی ولایات و حکومتات اعلی و ثلثه گدامهای فنی ساخته شود

هستند براین پروژه مدیریت عمومی غله فعلاً (۱۸) هجده گددام را در بعضی نقاط تکمیل نموده و (۵۵) دیسگر آن تحت تعمیر میباشد .

- ۳ - سنگک‌های چودنی که برای اوزان لازم است از طرف مدیریت غله بصورت فنی آماده و عنقریب قیانه‌ای صبیح الوزن نیز تکمیل و به مرجع‌اتش تسلیم داده خواهد شد .
- ۴ - برای توزیع غله جات يك تعداد مكفی بوری تهیه و بعد از نشانی شد هیئت هابه گددامهای نقاط مختلفه سپرده شد .

اجراآت مدیریت عمومی احصائیه :-

اراضی ولایت فندهار که از طرف مساحین فنی مربوط مدیریت عمومی احصائیه در سنه ۱۳۲۹ نقشه برداری و مساحت شده قرار آتی میباشد ،

اراضی آبی - (۱۱۲۹۴۲) جریب

چمنی (۴۹۷۷) جریب و ۱۸۶۷۹ جریب خرابه (

باغی (۱۱۶۷۷) جریب

اشجار متمر (۱۸۳۴۲۱۴) اصله

اشجار غیر متمر (۲۶۴۶۵) اصله

اجراآت مدیریت عمومی تصفیه‌ها :-

مبالغیکه از سنوات گذشته در سال ۱۳۲۹ تصفیه شده :-

افغانی (۶۸ - ۵۶۸۳۸۸۵)

کلدار (۹ - ۱۰۹۳۰۲ - ۸)

پونند (۵ - ۱۸۵۶۷)

فرانکک (۳۸ - ۱۹۹۴۴)

مسارک (۳۶ - ۳۱۳۹۹۳)

ریسال (۱۳۵)

دالر (۸۵ - ۵۰۷۷)

کرون (۱۶ - ۲۷۹۹)

اجراآت مدیریت عمومی مالیات و محصولات را اساساً میتوان بدودسته ازهم جدا نمود .
یکی اینکه دایر به بهبود اوضاع مالی دولت و به هم رسانیدن اصلاحات و ریفارم
اساسی در امور مالیات و محصولات دولتی بوسیله تعمیم سیستم‌های نافع که با پرنسپ‌های
علمی بناء یافته و حاوی مزیت عدالت اجتماعی و توافق باحوال اقتصادی و آرامی ملت

و شرایط تسهیلات معاملات بوده است . دیگر اجراآت عادی اداره . در قسمت اول آنچه از موضوعات مهمه که در سال ۱۳۲۹ مدیریت عمومی مالیات و محصولات را بخود مشغول گردانیده است ازین قرار است :

(۱) مطالعات و تشبیهات دایره اصلاحات امور مالیه جمعی اراضی و هدایا تبیکه درین موارد به دوایر ذی علاقه داده شده است .

(۲) ادامه ترتیب شمار و تحصیل محصول مواشی که بر روی حقیقت هست و بود مال بجای ترتیب سابق آن که بصورت بست گرفته میشد و فاقد عدالت اجتماعی و امکان سوخت و ساخت داشت گرفته میشود . نتیجه معنوی این اقدام واضح بوده و فوائد مادی آن افزودی (۳۰) فیصد در سال ۱۳۲۸ در عاید محصول مواشی دولت بار آورده و معاملات سال ۱۳۲۹ آن هنوز در جریان بوده و تا جائیکه رایور و جریانات نشان میدهد تناسب تزئید آن اطمینان بخش است .

(۳) فراهم آوردن وسائل حسن اجرای لایحه جدید صکو کات که در سال ۱۳۲۸ از طرف مدیریت عمومی مالیات و محصولات ترتیب و بعد از منظوری مقامات صالحه و صحه حضور مبارک اعلیحضرت همایونی تعمیم یافته و بموجب آن علاوه بر افزودی قیم بعضی نمکت و اوراق قیمت دار و نرخ فیصدی بعضی معاملات و امثال آن در مدارک عایدات صکو کات دولتی (۹) چشمه دیگر وارداتی بهم رسانیده شده است و بنا بر جدید عملی شدن لایحه متعلق مدارک مذکور دوایر عامل اجراآت آن بالا استهداء راهنمایی گردیده و بر رفع مشکلات آنها پرداخته شده است این موضوعات جدید واردات صکو کات ازین قرار است .

(۱) بیلائس شرکتهای .

(۲) لبتز آف کریدت وقرضه ها .

(۳) اظهار نامه مشعر به سرمایه شرکتهای .

(۴) اسناد سهم .

(۵) حواله جات تباداوی بانکها .

(۶) فرارداد های عرفی .

(۷) امتیاز نامه های اختراع مؤلفین و مصنفین .

(۸) اجازه نامه های احداث فابریکات و دیگر مؤسسات صنعتی .

(۹) تذکره و جواز نامه هائی که جهت بیکار انداختن معادن داده می شود .

در اثر این تحولات در سال ۱۳۲۸ باینکه تقریباً در نیمه سال مذکور لایحه جدید

صکوک زبر اجرا گرفته شده است باوصف آن در سال ۱۳۲۸ (۱۴) فیصد نسبت بسال ۱۳۲۷ در عایدات محصول صکوکات دولت تزئید بعمل آمده است و هکذا را پوره‌های واصله نشان می‌دهد که واردات سال ۱۳۲۹ صکوکات که هنوز در جریان است نیز اطمینان بخش بوده است .

(۴) دوام نرخ مستقل گمرکات که تغییرات و اصلاحات آن در سال ۱۳۲۸ بعمل آمده و در جریان تطبیقات آن در سال ۱۳۲۹ مدیریت مالیات و محصولات بالاستهدهاء د وایر عامل در موارد متعدد با همکاری خود رفع مشکلات آنها را نموده است . در اثر این تغییرات و اصلاحات در سال ۱۳۲۸ در حدود (۵۸) فیصد عواید گمرکی دولت زیاد شده و هکذا در سال ۱۳۲۹ وضعیت واردات دولت از ناحیه محصول گمرک نظر بر پوره‌های گمرکات نسبت بسنوات گذشته خوب بوده و دریایان سال مالی که وضعیت آن قطعیت پیدا خواهد کرد اندازه تزئید آن واضحا معلوم خواهد شد .

(۵) راجع به تصفیه و قطع حسابات سنوات ماضیه و تحصیل باقیات قابل استرداد آن و هم اینکه در آینده ترتیبی اتخاذ شود که حساب معاملات سنوی در خلال مدت معینه قطع گردد راپور مفصلی از طرف مدیریت عمومی مالیات و محصولات به مجلس عالی وزراء تقدیم و دران حجم معاملات با عواهل و عمل عدم تصفیه حسابات و تراکم باقیات و بالاخره تجویز فیصله حسابات معاملات ماضیه و چاره های جلوگیری از تراکم آینده آن پیشنهاد شده بود که بالاتر از مجلس عالی وزراء يك کمیسیون متشکل از اعضای کابینه و رئیس تفتیش عمومی صدارت عظمی و مامورین عالی رتبه وزارت مالیه تعیین گردیده و کمیسیون مذکور کار محوله را بدست اجرا گرفته و فتاویفا ترتیب جلسه ها داده و باین ترتیب موضوع زیر غور و تدقیق کمیسیون می باشد .

(۶) اجرا آن عا دی سال ۱۳۲۹

(۱) بست مالیه املاک	۵۰	دو سبه
(۲) بست مالیه قنوات	۱۲	»
(۳) بست مالیه آسیابها	۲۵	»
(۴) معاملات گمرکی	۱۴	»
(۵) امور متفرقه دایر بتحقیق مسایل مالیاتی و امور متعلقه آن	۶۲۳	»

- ۷) تحقیقاتی که راجع باهور مالیات و محصول بعمل آمده است
- الف) در موضوع مالیه زمین و کار یزها نیکه اشخاص واکذا ر شده اند ۱۰۰ دوسیه
- ب) راجع به تحقیقات زمین - باغ و امثال آن که در اثر سیل برده گی و زاله زده گی تخفیف مالیه آن مطالبه گردیده است . ۱۰ دوسیه
- ج) راجع به تحقیقات آسیابها که در اثر بعضی عوارض از کار برآمده اند و تخفیف مالیه آن مطالبه گردیده است . ۲۰ دوسیه
- د) راجع به تحقیقات اصنافی که با ترک شغل نموده یا فوت گردیده اند و موضوعی مالیه آنها مطالبه گردیده است . ۴۰ دوسیه
- و) راجع به تحقیقات زمین ها نیکه تحت سرک و تعمیر رفته و موضوعی مالیه آنها مطالبه شده است . ۴۰ دوسیه
- ۸) تدقیق و فیصله جات مرافعوی که در مسایل گفتگوئی تکراری مالیات و محصولات بعمل آمده است :
- الف) فقرات گفتگوئی مالیه و محصول . ۲۴۰ دوسیه
- ب) معاملات تکراری مالیه و محصول . ۱۰۰ دوسیه
- ۹) موضوعات مختلف :
- الف) از قبیل صدور دستور نامه . ۱۰۰ دوسیه
- ب) اوامر تحت مراقبت گرفتن جای داد ضامنها ۴۴ دوسیه
- ج) مسایل اجاره املاک سرکاری . ۶۰ دوسیه
- د) هدایات برای تنظیم دفاتر مالیه و امثال آن . ۵۰ دوسیه
- ۱۰) ترتیب نمونه اقدام طبع تسکات های مدارک جدید صکوکات و صدور هدایات دایر به مسایل محصول آن . ۱۵۰ دوسیه
- ۱۱) نظریات حسابی که به راجع ذی علاقه عند المراجعه داده شده است ۱۵۰ دوسیه
- ۲۱) تدقیق و دادن معلومات متعلق به معاملات حسابات ماضیه بدوایر و اشخاص ذی علاقه عند المراجعه آنها . ۱۴۰ دوسیه
- ۱۳) قضایای گفتگوئی حسابی که از طرف اداره تدقیق و رایور آن به مجلس تقدیم و بعد از تصویب انجمن حسابی وزارت مالیه بران اجراآت شده است ۵۰ دوسیه
- ۱۴) تدقیق معاملات قابل موضوعی اقلام واردات . ۱۲۰ دوسیه

۱۵) تدقیق تابلوهای تحصیل و بیرون نویسی مطالب قابل مطالعه و تعقیب اجراآت آن بدوایر ذی علاقه .

۶۹ دوسیه

۱۶) معلوما تیکه ازوزارت خانه ها و دوایر مستقل راجع به سایر امور

متعلق تحصیل واردات و تصفیه حسابات خواسته و هدایات لازم راجع به تحصیل و قطع

حساب واردات سنوی و باقیات - سنوات ماضیه داده شده است . ۲۶۰ دوسیه

۱۷) اوامر یک راجع به مطالب مختلف بدوایر ذی علاقه صادر شده است . ۵۷۹ دوسیه

اقداماتی که در قسمت مراقبت از جریانات مسایل وارداتی بعمل آمده است :

۱۸) در موضوع محصول مواشی ۶۰ دوسیه

۱۹) » » » گمرک ۲۵۰ دوسیه

۱۲۰) » » » معدن ۱۰ دوسیه

۲۱) » » » صکوک ۱۵۰ دوسیه

۲۲) » » » مالیات بر عایدات ۳۰ دوسیه

۲۳) » » » اصنافی ۲۰ دوسیه

۲۴) باقی مدارک وارداتی ۳۰۰ دوسیه

۲۵) راپور های متعلق تمام اقلام واردات گرفته شده است .

۲۶) لوايح تزئید و تنقیص و احصائیه واردات سنوی دولت تنظیم یافته است .

ب - اجراآت دوایر ریاست محاسبات عمومیه :-

۱ - چون مدیریت عمومی کنترول ریاست محاسبات عمومی از چهار مدیریت اتی که عبارت از شعبه مرکزی ، مملکتی ، فروش ، و تجار تی باشد متشکل است لهذا اجراآت این مدیریت نیز نظر بشعبات آن آتیا توضیح میشود .

الف اجراآت شعبه مرکزی :

۱ - اجرای معاشان عادی

۲ - اجرای مصارقات عادی

۳ - اجرای معاملات خزاین و قیمت اسعار

۴ - اجرای پول تحصیل شده واردات

۵ - دفاتر یکه ترتیب شده (۷۲) جلد

۶ - سندات نقدی مصارقات خزاین و مخروقات و مصارقات نقدی (۲۱) جلد

ب : اجراآت شعبه مملکتی :

- ۱ - رسیدگی تا بلوهای معاشات و مصارفات که فرار فهرست به تجویل خانه تجویل داده شده (۱۸۴) جلد
- ۲ - رسیدگی تا بلوهای معاشات که بعد از تدقیق نوافض آن بشعبات مربوطه خبر داده شده (۱۲۰) جلد
- ۳ - بیرون نویسی هائیکه بعد از سنجش به شعبات مربوطه ارسال شده (۷۵) فقره
- ۴ - رسیدگی به تا بلوهای واردات و باقیات از سال ۱۲۷۱ الی سال ۱۳۲۹ (۱۰۰) جلد
- ۵ - تا بلوهای باقیات واردات سال ۲۶ که سنجش شده (۱۴۴) جلد
- ۶ - بیرون نویسی های تا بلوهای سال ۲۶ که به شعبات مربوطه آن ارسال شده (۱۱۲) فقره

ج اجراآت شعبه قروض :

- ۱ - محاسباتیکه از سال ۱۳۲۴ باین طرف در سال ۱۳۲۹ سنجیده شده
- ۲ - محاسبات سال ۱۳۲۵ سنجیده شده (۱۲) حساب
- ۳ - محاسبات سال ۱۳۲۶ سنجیده شده (۲۷) حساب
- ۵ - محاسبات سال ۱۳۲۷ سنجیده شده (۲۷) حساب
- ۶ - محاسبات سال ۱۳۲۸ سنجیده شده (۳۵) حساب
- ۷ - توسل به قرضه اکسپورت وامپورت امریکه برای جلو گیری از خشک آبیهای ولایت قندهار .
- ۸ - تا زمانیکه قرضه اکسپورت وامپورت امریکه مراحل اصولی خود را طی مینمود يك وقت به کار داشت لذا برای پیشبرد منابع تولیداتی يك مبلغ استقراض و به شعبات ذیل داده شده .
- ۱ - يك مبلغ پول برای انجام کارهای کمپنی مورین کنود سن دروجه ریاست مراقبت و بررسی .
- ۲ - يك مبلغ پول برای بدر و انكشاف زراعتی اراضی که جدیداً در تحت نهر بهرام مستعد برای استفاده شده و هم توسعه زرع لبلبو و پنبه در ولایت قطفن .
- ۳ - يك اندازه پول برای آبادی نهرهای فرعی و یغته کاری و ترمیم پلها و جاده هائیکه سبب تسهیلانی در منافلات زراعتی می شود .
- ۴ - يك مبلغ پول برای مصارف ریاست مراقبت و بررسی جدیداً منظور شده .

۵ - چون ناسیساتی در حین تطبیق پروژه اول اقتصادی از (۱۳۱۸ الی ۱۳۲۷) در بعضی از ادارات دولت که مأمور این امر بودند روی کار آورده شده بود و همین موسسات برای پیشبرد نقشه مطروحه آینده نیز در زمره هجئت عامه حساب میشوند بنه‌ا علیه لازم افتاد که دستگاه مذکور تازمان طی مراتب قانونی پلان اقتصادی آینده کما فی السابق در حال فعالیت بوده و تا تجدید پروژه جدید باید در تحت شرایط سابقه و بانکالیفیکه جدیداً از پروژه اول بانها تبدیل شده اجراءات نمایند و امروز جهت این امر مبلغی در حدود چهار ملیون افغانی از ادارائی خود شعبه فروش به وزارت خانه ها و شعبات ذیل پرداخته شده :

- ۱ - يك.بلغ برای برای وزارت فواید عامه جهت اصلاح و ترمیم طرق و شوارع .
- ۲ - » » » برای ریاست زراعت جهت انكشاف پیداو زراعتی و اصلاحات لازمه
- ۳ - » » » برای وزارت داخله جهت نقل و اسكان افلین بوزمین در نقاط لازمه .
- ۴ - » » » برای لیسه زراعت جهت ادامه تحصیل طلاب مسلکی زراعت .
- ۵ - » » » برای وزارت صحتیه جهت تامین حفظ الصحة افلین .
- ۶ - » » » برای وزارت معادن جهت انكشافات و استحصالات معدنی .
- ۷ - » » » برای مامورین محاسباتی و لایات وزارت مالیه .
- ۱۱ - بدیهیست هر قدر در تحصیل عایدات قابل الحصول افزونی بعمل آید بهمان اندازه از منبع قابل استقراض كسانه می‌شود . روی همین اصل مدیریت فروش توانسته كه از منابع عایداتی خویش امسال فیصد ۵۰ و ۱۰۸ استفاده كند .

اجراءات شعبه زراعتی :

- ۱ - حساباتی كه در ظرف این سال سنجش شده (۱۴۴) جلد
- ۲ - تسهیل بودجه‌ها و لواایح موجب و تطبیق بودجه‌ها به بودجه‌های گذشته ضمناً ترتیب ضمایم و تنقیص آن .
- ۳ - ترتیب كتاب ضمایم و تنقیصات بین سال كه بودجه‌های سال آینده به آن تطبیق می‌شود (۲) جلد
- ۴ - ورق موازنه عمو می ترتیب و بعد از ریاس شدن از مجلس عالی و زراء از صحت اعلی حضرت معظم همایونی گذارش یافت .
- ۵ - ولایاتیکه سرمایه شقوق تجارتی شان ترتیب و به مراجع آن ارسال شده (۶) ولایت
- ۶ - حكومات اعلی كه » » » » (۵) حكومت اعلی
- ۷ - حكومات كلان كه » » » » (۲) كلان

- ۸ - مطبوعات ولایات
- (۶) ولایت
- ۹ - مطبوعات حکومت اعلی
- (۳) حکومت اعلی
- ۱۰ - بیلانس های ذیل که از شعبات به شعبه تجارتی رسیده و سنجیده شده .
- اول - بیلانس ۲۶ - ۲۷ مدیریت عمومی سینما .
- دوم - بیلانس ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ مدیریت عمومی هوتلها .
- سوم بیلانس ۲۸ مدیریت صنایع معارف و مدیریت عمومی مطابع .
- اجراآت مدیریت عمومی خزاین :
- ۱ - اسعار خارجه کارآمد وزارتها و دوایر مستقل که به حسابات وزارت مالیه و با مقابل حواله جات وزارتها و دوایر از آن اجراء و زرابور های آن بوزارت ها ابلاغ شده .
- ۲ - تسکات پولی های قرضه های دافغانستان بانث بعد از سنجش و واریسی بصورت حسابات آن تادیه شده .
- ۳ - حسابات و تابلو های وارداتی و معاشات و مصارفات ماهوار وزارتها و دوایر مستقل بعد تطبیق به حسابات این شعبه به مدیریت عمومی کنترول سپرده شده .
- ۴ - پول ها تسکات طور تبادل به خزاین ولایات تحویل و به ذریعه مدیریت عمومی خزاین اجراء شده .
- ۵ - پولها تسکات در مرکز بحساب مدیریت عمومی خزاین تحویل و به ولایات رسید تبادل داده شده .
- ۶ - انواع تسکات های وثایق و محصلی حقوق و تسکات های بستی و ویزه و انواع پاسپورتها و اظهار نامه های گمرکی و عرایض و تذکره تابعیت و غیره کاسه های بهادار کارآمد ولایات و حکومت اعلی ذریعه ریاست مطبوعات طبع و بهراجع آن فرستاده شده .
- ۷ - انواع نشانها تسکات از طرف دولت به اشخاص چه در داخل و چه در خارج اعطاء گردیده از طرف مدیریت عمومی خزاین تهیه و تدارک شده .
- ۸ - برای اینکه اوراق قیمت دار توسط بانک مطبوعه علیحده تحت اداره وزارت مالیه طبع و بولایات فرستاده شود ماشینهای آن از طرف وزارت مالیه و منظوری مقامات عالیله از خرج تهیه محلاً به کابل وارد شده و در تعمیر جدید که برای مطبوعه موصوف بناشده آغاز به نصب نمودن ماشینها گردیده و با اثر پیشنهاد مدیریت عمومی خزاین تشکیل اداری و محاسبوی و کارگران آن ترتیب گردید چه اگر خدا بخواهد به سال ۱۳۳۰ بیکار آغاز شود .
- تسکات های مخصوص لانی که تحت اثر مدیریت عمومی خزاین به مطبوعه چاپ گردیده .
- ۱ - تسکات فیصله دعوی نسائی محاکم ابتدائیه، مراغه و تمیز (۳۲۰۰۰) قطعه
- ۲ - تسکات صورت دعوای نسائی (۳۲۰۰۰) قطعه

- ۳ - تسکټ محصول حواله جات انتقالی و تبادلوۍ بانکۍ (۷۰۰ر۰۰۰) قطعه
- ۴ - د محصول اساسنامه شرکت‌ها و بانک‌ها (۱ز۰۰۰) د
- ۵ - د محصول احداث موسسات صناعتی و فابریکات (ج۱۰۰۰) د
- ۶ - د بیان نامه های مشعر سرمایه (۲ر۰۰۰) د
- ۷ - د بیلانس (۱۰ر۰۰۰) د
- ۸ - د قراردادها (۱۰۰ر۰۰۰) د
- ۹ - د اسناد فرضه (۲۶۰ر۰۰۰) د
- ۱۰ - د صورت حسابها (۱۰۰ر۰۰۰) د
- ۱۱ - د اسناد سهم (۱۰۰ر۰۰۰) د

اجراآت ریاست تفتیش

اجراآت ریاست تفتیش وزارت مالیه به دو فصل منقسم میگردد :

الف- تفتیشات مرکز:

شعبات کنترول وزارت خانه‌ها و دوایر مستقره و غیره که عند الوقوع به تواریخ مختلفه از طرف مفتشین ریاست تفتیش وزارت مالیه تفتیش گردیده قرار آتی است :

- ۱ - شعباتیکه تفتیش آن انجام شده و نتایج آن به مقامات مربوطه ارسال شده (۱۹) شعبه
تعداد مفتشین عبارت است از (۲۰) نفر
- ۲ - شعباتیکه تحت تفتیش بوده و مفتشین بان مصروفیت دارند (۱۵ شعبه)
تعداد مفتشین عبارت است از (۲۷) نفر
- ۳ - به شعباتیکه مفتشین طور نماینده اعزام شده اند (۴) شعبه
تعداد مفتشین عبارت است از (۴) نفر
- ۴ - شعباتیکه طور متفرقه تفتیش شده (۲) شعبه
تعداد مفتشین عبارت است از (۲) نفر

ب- تفتیشات ولایات :

چون تفتیشات ولایات و حکومتات اعلیٰ اصولاً از طرف هیئت‌های مفتشین همان ولایات و حکومتات اعلیٰ و فتناً فوقتاً اجراء میگردد بناء علیه نقاطیکه از طرف مفتشین ولایات و حکومتات اعلیٰ تفتیش و نتایج آن به ریاست تفتیش وزارت مالیه رسیده قرار ذیل است :

- ۱ - از مربوطات ولایت کابل (۱) شعبه
- ۲ - قندهار (۴) د

- ۳ - مزار شریف » (۱۲)
- ۴ - مشرفی » (۳)
- ۵ - جنوبی » (۳)
- ۶ - حکومت اعلیٰ فراه » (۱۱)
- ۷ - بدخشان » (۲)

اجراآت مدیریت عمومی تشخیصیه ریاست مالیات بر عایدات .

- ۱ - حسابات تجار انفرادی که از سال ۱۳۲۲ الی ۱۳۲۸ در این سال فصله و بول مالیه ذمت ایشان بعد از طی مراتب اصولی بخزانه تحویل داده شده (۱۰۲۲) حساب
- ۲ - بیلانس های تجار انفرادی که از سال ۲۲ الی ۲۸ به مدیریت عمومی تشخیصیه رسیده و به تاجر تعرفه داده شده . (۱۰۷۰) حساب
- ۳ - حساب فصله شده سال ۲۷ و ۲۸ شرکت ها (۸) »
- ۴ - بیلانس های سال ۲۷ و ۲۸ شرکت ها که باین مدیریت رسیده و بعد از طی مراتب قانونی تسکت تعرفه بایشان داده شده (۵۰) قضا
- ۵ - تاجران صنفی که بعد از غور و تدقیق و طی مراتب اصولی بول ذمت سال ۲۵ الی ۲۸ ایشان تحویل به خزانه شده (۱۲۱۲) نفر
- ۶ - واردات تحویل شده خزانه در این سال مبلغ (۲۹، ۲۸۴، ۳۹۰، ۴۱۰) افغانی

اجراآت مدیریت عمومی کنترول مالیات بر عایدات .

- ۱ - اظهارنامه و بیلانس هائیکه به اداره کنترول رسیده و مالیه مشخصه آن تدقیق گردیده و بدفاتر مربوطه قید شده (۲۹۸) نطمه و جلد
- ۲ - محاسبات تاجرانیکه بعد از تدقیق و کنترول مالیه آن استخراج گردیده (۴۳۱) حساب
- ۳ - تابلوهای سنویه که ترتیب شده (۷) جلد
- ۴ - تابلو های سال گذشته ترتیب شده (۲) جلد
- ۵ - حسابات موسسات تجارنی که در این سال از طرف مدیریت کنترول تدقیق و منجش گردیده (۱۷) موسسه
- ۶ - وارداتی که در هذمه اسنه بخزانه دولت تحویل داده شده (۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰) افغانی
- ۷ - باقیاتیکه در این سال تحصیل شده (۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰) افغانی

اجراآت مدیریت عمومی تفتیش مالیات بر عایدات :-

تزیید مالیه که در اثر واریسی مدیریت عمومی تفتیش بعمل آمد

الف - تزیید در مالیات شرکتها ۳۴۳ر ۴۱۴ر ۲-افغانی

ب - تجار انفرادی ۹۲ - ۸۹۲ر ۲۱۰ >

جمله شد ۲۳۶ر ۴۷ر ۲۶۲

اجراآت مدیریت تصفیة ریاست مالیات-بر عایدات :-

۱ - فیصله حسابات ماضیه تاجر جواز نامه دار که در سابق اظهار نامه و مالیه داده بودند اما در اثر سنجش حسابات شان خطی مراتب اصولی تزیید به عمل آمده و به تاجر قناعت داده شده .

الف - تعداد حساب فیصله شده (۹۲) حساب

ب - مالیه که تجار در بیلانس خود تعین نموده (۷۹ر ۸۲۷ر ۱۱افغانی)

ج - تزیید مالیه که تشخیص و تحصیل گردیده (۸۳ر ۴۹۰ ، ۱۴۳) »

۲ - حساباتی که فیصله شده و تکت تعرفه تحویلی مالیه به تجار داده شده اما تکت فراغ نگرفته .

تعداد حساب ۷ حساب

مالیه داخل بیلانس تجار ۷۰ر ۳۳۸۴افغانی

تزییدات مالیه ۷۶ - ۱۲۲۷۰ >

۳ - حسابات فیصله شده که بعض تجار تکت تعرفه اخذ و برخی حاضر نشده اند تعداد آن مدیریت تفتیش داده شده .

تعداد حساب ۷۱ حساب

مالیه داخل بیلانس تجار ۷۲۰ ، ۱۳۶ ، ۹ - افغانی

تزییدات مالیه ۴۹ر ۳۰۸ر ۱۷۱افغانی

۴ - تزیید مالیه متفرقه از قبیل تفاوت مفاد محصولات و غیره ۷۹ر ۴۶۴۵ - افغانی

۵ - تجاری که عدم تجارت خویش را اظهار و بعد از تدقیق عدم تجارت شان ثابت گردیده (۲۵) نفر .

اجراآت مدیریت عمومی تقاعد :

چون اصولنامه موجوده ترفیع و تقاعد مامورین دولت محتاج تجدید نظر بود بناء علیه

اجرا آت وزارت مالیه

- کمیسیون تعیین اصولنامه جدید آن ترتیب و برای غور و منظوری بمقامات صلاحیتدار تقدیم گردیده .
- ۲- بودجه واردات و مصارفات سال ۱۳۲۹ ترتیب و مطابق هدایت اصولنامه تقاعد وغور کمیسیون مشترک نمایندگان وزارت خانه ها و تصویب مجلس عالی وزراء از صحنه ذات شاهانه گذارش یافت .
- ۳- علاوه بر واردات مستحصله گذشته در این سال مبلغ ۷۸۳۶۲۹۷۸۴ - افغانی از واردات تقاعد مرکز و ولایات بیانک دولتی تحویل داده شد .
- ۴- با اساس اوامر مقامات صالحه در این سال مبلغ ۶۰۰۰۰۰۰۰۰ ، ۶ - افغانی به کسمه عمرانی طور فرضه تحویل داده شد .
- ۵- متقاعدینیکه در این سال بر اصل بودجه ضمیمه گردیده (۱۴۰) نفر .
- ۶- تعداد متقاعدین عسکری و ملیکی مرکز وزارت و ولایات و حکومت اعلی که معاش آنها در این سال تسکلیف شده (۱۱۷) نفر .
- ۷- پول سرما به تقاعد که بریاست کسمه عمرانی و ریاست ادویه بمقاد داد شده و مفادیکه اخذ گردیده مبلغ (۲۳۴۷۴۸۱۶) افغانی .
- ۸- تعداد متقاعدینیکه قطع علاقه نموده اند (۶۵) نفر و اندازه پول آنها (۲۱۲ ، ۹۹۳ ، ۸۹) افغانی .
- ۹- تعداد متقاعدینیکه زمین اخذ نموده اند (۹) نفر و اندازه پول زمین آنها (۲۳۴ ، ۶۴۰ ، ۸۴) افغانی .

جریانات وزارت اقتصاد ملی

در خلال سال ۱۳۲۹

اگر از ذکر یک سلسله اجراءات معمول اداری بگذریم میتوان اجراءات نسبتاً قابل تذکر و اشاره وزارت اقتصاد ملی را در خلال سال ۱۳۲۹ به تقسیم شعبات مربوطه آن بر حسب ذیل خلاصه نمود .

الف - ریاست گمرکات و اداری :

ریاست گمرکات وظیفه دارد به امور گمرکات، رفع مناقشات بین تجار و گمرکات تعیین نرخ های مستقل اموال محصولی، وضع پروژه های گمرکی ، مراقبت از اموال فاچاق و امثال آن رهنموده کی نماید . در حالیکه معمولاً به تمام این امور پرداخته است در حقوق مربوط به اقدامات ذیل نیز متنبه شده است .

۱- در سال ۱۳۲۹ برای اینکه کمک و مساعدتی در امور زراعتی و مال داری مملکت بعمل آید و همکذا از شروع امراض حیوانی جلوگیری شده و از مال داری حمایت شود قرار پیشنهاد مقام مربوطه و منظوری مقامات صالحه محصول ادویه امراض حیوانی و کلیه سامان بيطاری را معاف قرار داده است .

۲- با اساس مذکوره همکاری و تعاون به مؤسسات و ادارات تربیوی در زمرة برخی از آلات و وسایل تربیوی و تفریحی محصول گمرک ماشین سینما ، ماشین دیزل سینما و کلیه سامان مربوط به ماشین سینما معاف قرار داده شده .

۳- برای اینکه کمک و همکاری در امور استخراج و انکشاف بعضی از مواد معدنی بعمل آید در زمرة بعضی از مواد معدنی (که طور نمونه بفرض آزمایش بخارج فرستاده میشود) از محصول یک هزارتن گرو میت با اساس پیشنهاد شعبه مربوطه صرف نظر شده و در آینده نیز در این موارد اقدامات متقاضی بعمل خواهد آمد .

۴- همکذا بر اساس همکاری تسهیلاتی در توريد سامان مربوط به کمپنی موريسن کنود سن بعمل آمده و حساب سهلی برای آنها در گمرکات کشوده شد .

۵- در ضمن آلات و وسایل کمپونیکیشن (مواصلات و اطلاعات) برای اینکه از لحاظ موجود نشدن سامان فالتوی رادیو دارند کان رادیو دچار مشکلات نشوند قرار پیشنهاد مقام مربوطه تصمیم گرفته شده رادیو ها ئیکه توام با سامان فالتو وارد نمی شوند محصول نشده و تا تکمیل سامان فالتوی آن از گمرک خارج نشود .

۶- توریدر روغنیات طیاره مثل روغنیات موثر و امثال آن از محصول معاف قرار داده شده.
۷- چون پیوسته بین تجار و مامورین گمر کی اختلافاتی دایر به سهو و اشتباه علم و خبرها مربوط بوده و مشکلاتی را ایجاد مینمود لهذا درین مورد هیئتی مقرر شد تا درین باره غور و مطالعاتی نمایند و نظریات ایشان منضم هشت ماده در باره سهو علم و خبر و معاینه اموال بمقامات صالحه تقدیم و منظوری حاصل شده تا امتحان در سال ۱۳۳۰ و ۲۹ گمرکات تطبیق شود.
۸- راجع بحل یرایله های گمر کی یکصد قلم اجناس لوکس و درجه دوم (که قلم عمده واردات مملکت را تشکیل می دهد و سر از سال ۱۳۳۰ تورید آن منسوخ قرار داده شده) اقدامات مقتضی بعمل آمده و به گمرکات مربوطه هدایت و ابلاغ شده است.
۹- امسال برای یک تعداد از اشخاص وارداتی که قبلاً نرخ مستقل نداشته نرخ مستعمل تعیین و همچنان نرخهای مستقل برخی از اجناس و اشخاص طرف احتیاج عامه را که در سالهای قبل نسبتاً زیاد تر معین شده بود تعدیل و تقلیل نموده است چنانچه بعضی از سامان تعبیراتی رنگه سرخ - بالابوشهای ساخته اطفال - یراعنه های ساخته سندی و سندی مخلوط در جمله اجناسی آمده که برای آنها نرخ معین شده و بارچه های باراشوت در جمله اشیا نیست که نرخ مستقل آن تعدیل و تقلیل یافته است.

اینک تنقیص و تزئیدی را که در سال ۱۳۲۰ در عواید گمرکات کشور رخ داده
به مقایسه آن در سال ۱۳۲۱ ذیلاً مطابقت نماید.

۱- گران کابل در سال ۱۳۲۹ نسبت بسال ۱۳۲۸ درعوايد						۷ فیصد نقص دارد
۲- » هرات »	»	»	»	»	»	۲۳ فیصد »
۳- » قندهار »	»	»	»	»	»	۱۸ فیصد تزئید عمل دارد
۴- » مزار شریف »	»	»	»	»	»	۵ فیصد «نقص» دارد
۵- » قطغن »	»	»	»	»	»	۴ فیصد »
۶- » مشرفی »	»	»	»	»	»	۶ فیصد »
۷- » جنوبی »	»	»	»	»	»	۴ فیصد »
۸- » میمنه »	»	»	»	»	»	۳۴ فیصد تزئید عمل دارد
۹- » فراه »	»	»	»	»	»	۷۰ فیصد نقص دارد
۱۰- » بدخشان »	»	»	»	»	»	۲۰ فیصد »
۱۱- » اندخوی »	»	»	»	»	»	۱۹ فیصد »

نوت: درس پنجم از ارقام فوق چون قبل از ختم سال صورت گرفته، صورت تخمین موجود است.

مدیریت عمومی اداری :

مدیریت عمومی اداری که عبارت از مدیریت مامورین واجرائیه میباشد و متشکل از شعبه معاش و مصرف مامورین و سوانح است در خلال سال ۱۳۲۹ هر شعبه آن به نوبه خود در امور تهیه و تنظیم سوانح مامورین فراهم آوری وسایل تحریر و فرطایه ، اجرای معاش و مصرف اداری رسیدگی نموده و راجع به ترفیع و تبدیل مامورین ذیل اقدامات متقاضی کرده اند .

الف: ترفیعات سنوی :-

- ۱- ع ص میا حسین خان (مجددی) رئیس کمرکات و اداری مامور رتبه (۲) ترفیعا برتبه اول .
- ۲- ع ص محمد نبی خان رئیس تفتیش مامور رتبه (۲) برتبه اول .
- ۳- ع ص جمعه خان (صدیقی) مامور رتبه (۲) وکیل النجار افغانی در پشاور ترفیعا برتبه اول بوظیفه موجوده خود .
- ۴- ع علی احمد خان سابق کفیل مدیریت عمومی اداری مامور رتبه (۴) ترفیعا به ماموریت رتبه (۳)
- ۵- ع محمد حسن خان مامور رتبه (۴) سابق مدیر واردات و صادرات ترفیعا به ماموریت رتبه (۳) بحیث مدیر عمومی اداری .
- ۶- ع عبدا لغفور خان (رمزی) مامور رتبه (۴) ترفیعا به رتبه (۳) بحیث مدیر عمومی ریاست تفتیش .
- ۷- ع حبیب الله خان مامور رتبه (۱) ترفیعا به رتبه (۳) بحیث مدیر عمومی تجارتی .
- ۸- ع نور الحق خان مامور رتبه (۴) به ماموریت رتبه (۳) بحیث کفیل ریاست تفتیش وزارت اقتصاد ملی .
- ۹- ع ص فیض محمد خان مامور رتبه (۶) ترفیعا به ماموریت رتبه (۵) بحیث معاون سیار مدیریت گریزی .
- ۱۰- ع ص عبد الرحیم خان (غفوری) مامور رتبه (۶) ترفیعا به ماموریت رتبه (۵) بحیث عضو ریاست تجارتی .
- ۱۱- ع ص میر عبد العزیز خان مامور رتبه (۶) ترفیعا به ماموریت رتبه (۵) بحیث عضو ریاست تفتیش .

- ۱۲- ض میر محمد کاظم خان مامور رتبه (۵) عضو ریاست تفتیش ترفیعا به ما موریت رتبه (۴) بعثت عضو تفتیش .
  - ۱۳- ض محمد اکبر خان (بامیر) مامور رتبه (۵) رئیس فبصله منازعات تجارتی مرکز ترفیعا به رتبه (۴) به ریاست منازعات تجارتی .
  - (ب) ما مور ینیکه به ربع معاش ترفیع کرده اند :-
  - ۱- ض عبدالرشید خان مامور رتبه (۴) با ترفع ربع معاش رتبه (۳) بمدریت واردات و صادرات .
  - ۲- ض غلام دستگیر خان (اوریا) مدیر قلم مخصوص وزارت اقتصاد ملی مامور رتبه (۴) ربع معاش رتبه (۲) به مدیریت مذکور .
  - ۳- ض عبد الخالق خان مدیر تحریرات ریاست تجارتی مامور رتبه (۴) ترفیعا ربع معاش رتبه (۲) .
  - ۴- ض یا یثده محمد خان مامور رتبه (۴) مدیر ماشینری ریاست صنایع ربع معاش رتبه (۲) بمدریت مذکور .
  - ۵- ض محمد نبی خان مامور رتبه (۴) عضو تفتیش ربع معاش رتبه (۳) به عضو تفتیش .
  - ۶- ض محمد اسماعیل خان مامور رتبه (۴) عضو تفتیش ربع معاش رتبه (۳) به عضویت تفتیش .
  - ۷- ض عبد الکریم خان مامور رتبه (۴) مدیر احصائیه ربع معاش رتبه (۳) بمدریت احصائیه .
  - ۸- ض عبد الشکور خان مامور رتبه (۴) کمرب مشرفی ربع معاش رتبه (۳) بمدریت کمرب مشرفی .
- تبدلات :-
- ۱- ع ص عبد الرسول خان مامور رتبه اول سابق رئیس کمرب قند هار بعین رتبه بر ریاست کمرب کمال .
  - ۲- ع ص محمد نبی خان رئیس تفتیش وزارت اقتصاد ملی مامور رتبه اول با حفظ رتبه بر ریاست تفتیش دیوی تعاضی .
  - ۳- ع احمد علی خان مدیر عمومی اداری بر ریاست کمرب قند هار .
  - ۴- ض غلام محمد خان مامور رتبه (۵) مدیر اوراق بحفظ رتبه بعثت کفیل مدیریت خزانه ها .

- ۵- ص سعد الدین خان (بها) ما مور رتبه (۵) د بیوی تعای و نی تبدیلا بدیریت تدقیق ومطالعات بحیث عضو .
- ۶- ص میرغلام احمد خان (صالحی) ما مور رتبه (۴) مدیریت اداری تبدیلا بحیث معاون ریاست گمرک کابل .
- ۷- ص حاجی محمدخان مامور رتبه (۶) ترفیعا برتبه (۵) از شعبه اوراق پوهنتون بحیث مدیر اوراق وزارت اقتصاد ملی .

چند شعبه گریزی نه

امسال نسبت به سالهای ماقبل برای جلوگیری از امر قاچاق تدابیر موثرتری گرفته شده و با افزودن افراد فعال، مراقبت از بنادر گریزی موفق شده تا به همکاری سایر مقامات مربوط بنام امور گریزی اطلاع یافته و اقدامات قاچاقیان را در هر عمل خنثی سازد . فقراتیکه در شق صادرات دستگیر شده عبارت از ۲۵ فقره قیمت مجموعی (۱۱۰۷۴۳۳۸) افغانی و در شق واردات عبارت از ۱۳ فقره به قیمت مجموعی (۱۱۹۸۶۲۶۲) افغانی بود که نسبت به سال ۱۳۲۸ (که قیمت مجموعی اموال گریزی (۲۲۱۷۸۱۰) افغانی بالغ می شد و از بنادر گریزی بدست آمده بود) امسال بنا بر اخذ تدابیر بیشتر و موثر تر تقریباً تمام اموالیکه بنا بود بصورت قاچاق وارد و صادر شود بدست آمده و مبلغ (۱۳۸۲۴۷۳) افغانی نسبت بسال ۱۳۲۸ بیشتر بوده است . همچنان اقداماتیکه به آن مباردت ورزیده اند نیز نسبت سال ۱۳۲۸ محدود بود مثلاً در سال ۱۳۲۸ در شق صادرات به ۶۹ فقره و در سال ۱۳۲۹ به ۲۵ فقره و در شق واردات در سال ۱۳۲۸ به ۵۶ فقره در سال ۱۳۲۹ به ۱۳ رسیده و گویا باین صورت از اقدام بعمل قاچاق جلوگیری زیاد بعمل آمد و جداً بنادر قاچاقی طرف مراقبت بوده است .

چند مدیریت تدوین قوانین ریاست گمرکات و اداری نه

این شعبه که بغرض تدوین و ترتیب قوانین و مقررات تجارتی- گمرکی- اداری و غیره در سال ۱۳۲۵ بصورت يك مدیریت جداگانه بریاست اداری و گمرکات وزارت اقتصاد ملی افزود شد، در ظرف سال ۱۳۲۹ وسالهای ماقبل با جرات ذیل توفیق یافته است .

الف- پروژه قانون عمومی تجارت است که از مواد علی الاطلاق تجارت شروع و بشرکتهای تجارتی که عبارت از تجار و اهلیت تجارتی- معلومات تجارتی، ثبت تجارت

هنوان تجارتي۔ رقابت غير قانوني، دفاتر تجارتي، نمايندگان تجار، نمايندگان سيار تجارتي
ماورين فروش ودلالی تجارت اختتام می یابد و این پروژہ درقید ۱۱۸ ماده و ۳۳ صفحہ
ترتیب شده است .

ب۔ شرکت های تجارتي۔ که از احکام عمومی سرچشمه گرفته و به اسناد تجارتي ختم
می شود، حاوی موضوعات ذیل بوده و به ظرف ۱۰۷ صفحہ و قید ۳۷۳ ماده تدوین گردیده
است .

۱۔ موضوع شرکت های کولکتیف (تضامنی) عبارت از ماهیت و صورت تشکیل شرکت
مناسبات بین شرکاء، مناسبات شرکاء با اشخاص ثالث، انحلال شرکت۔ جدا شدن و اخراج
شرکاء از شرکت و الحاق بشرکت دیگر تصفیه شرکت بوده و در قید این موضوعات
ترتیب شده است .

۲۔ موضوع شرکت کوما ندیت (تضامنی مختلط) عبارت از ماهیت و صورت تشکیل
شرکت۔ مناسبات شرکاء با یکدیگر۔ مناسبات شرکاء با اشخاص ثالث میباشد که در اطراف
همین موضوعات مرتب شده .

۳۔ موضوع شرکت های سهامی (آنونیم) عبارت از ماهیت و صورت تشکیل شرکت
طرز تعیین اعضاء مجلس اداره و وظایف مجلس اداره۔ هیئت نظار۔ مجمع عمومی۔ اسناد
سهام۔ اسناد قرض۔ ضیاع اسناد۔ هم و اسناد قرض۔ تصفیه و فسخ شرکت های (آنونیم) حسابات
شرکت بوده و در اطراف این مطالب تدوین و ترتیب شده .

ج۔ اسناد تجارتي در ظرف پنجاه صفحہ تحریر و حاوی ۱۵۰ ماده می باشد .

۱۔ برات۔ تحریر و شکل برات۔ ظهر نویسی۔ قبول۔ ضمانت۔ موعد۔ تادیبه۔ حق رجوع
در حال عدم تادیبه و عدم قبول۔ توسط۔ تادیبه یا واسطه۔ تعداد نسخ و نقول برات۔ جعل
کنارتي۔ تحریفات مرور زمان۔ احکام عمومیہ .

۲۔ چک .

۳۔ چک۔ احداث و شکل چکها۔ ظهر نویسی۔ ضمانت ا را ئه و تادیبه
چیکهای مخطوطه و چیکهایی که بحساب قابل تبادل تادیبه می باشد .
مراجعه بشا بر عدم تادیبه۔ تعداد نسخ چیکها۔ ساخته کاری و تحریفات
روور زمستان، احکام عمومیہ .

۴۔ ضیاع اسناد تجارتي .

شده موضوع متذکره فوق (الف ب ج) که جمعا ۶۲۴ ماده و ۱۹۰ صفحہ میباشد
از طرف کمیسیون منتخبہ مجلس عالی وزراء نیز تصویب و مجلس وزراء تقدیم شده است .

د) تمهيدات تجارتي - عقود تجارتي - صورت انعقاد - صورت تفسير عقود تجارتي - وسايل ثبوتيه عقود تجارتي - منبع تجارتي - فرضه تجارتي - رهن تجارتي - انتقال طلبات - حساب جاري - توزيعات به مفازده های عمومی - وکالت تجارتي - کمیشن نقلیه - نقلیات - نقل اشخاص - احکام متعلقه بجه اموال که ۷۴ صفحه و ۳۰۰ ماده میباشد تحت غور و مداقه کمیسیون منتخبه مجلس عالی وزراء قرار دارد .

ه) - در موضوع قوانین کمر کی نیز اقداماتی بعمل آمده و بالفعل از قسمت اول قانون کمر کاتالی قسمت هشتم آن ازمانیفستو، موارد بری بیان نامه معاینه تصویبخانه و انتره بوی اشیاء بی صاحب - ترانزیت ارسالی منافلات داخلی - صادرات - درجه و مدت مشغولیت در گمرک - ساعات مساعی در گمرک کات فاجاق و مجازات آنها و معاینه و غیره بحث میکنند . هکذا در سلسله اجراءات امسال شعبه قوانین موفق شده یک تعداد مواد دیگر برانیز دایر بر موضوع منع و تعقیب فاجاق - تعلیماتنامه انتره بوه و یادپیوهای مایعات مشتمله - تعلیماتنامه معاینه اموال و اشیاء مسافری - تعلیماتنامه حملان گمرک که جمعا ۱۵۰ ماده بوده بعضی مواد ضمیمه نیز دارد جمع نموده با مسایل اصولنامه ترانزیت که عبارت از تعریف ترانزیت اصول ترانزیت عادی - اصول ترانزیت بین المللی - ترانزیت اشیاء از راه خشکه (از یک گمرک به گمرک دیگر) ترانزیت ذریعه خطوط هوایی - ترانزیت اشیاء مسافری - تعلیمات بین انتره بوه ها و همچنان اصولنامه تعرفه گمرک که حاوی موضوعات است از قبیل اشیاء معاف از محصول گمرک - معافیه های دیپلوماسی - ثقلت صاف قانون - قاعده استثناء راجع به بعضی ظروف و غیره که جمعا ۶۳ ماده میباشد آماده شده تا بعد از غور و مطالعات به کمیسیون مذکور رویت داده شود . علاوه نظر بقیصه کمیسیون مذکور آنوقت احکام و فرامین موصوفه مدیریت عمومی گمرکات و تعدیلاتیکه در اصولنامه گمرکات و گریزی مطابق به احکام و فرامین بعمل آمده تماما رویت و تا اندازه هم در اطراف آن کار شده که در ثانی جهت اخذ نظر به کمیسیون رویت داده خواهد شد .

ریاست تجارنی

ریاست تجارنی که وظیفه اساسی آن طرح بلانهای تجارنی - مراقبت بر مجاری امور تجارت تحکیم روابط تجارنی بین ممالک همسایه و ممالکیکه انترست تجارت به افغانستان دارند مواظبت اوضاع بازارها مراقبت از شرکتهای تجارنی، تهیه احصائیه های توريد و اصدار مال التجاره تهیه معلومات اقتصادی و تجارنی و امثال آن است در سال ۱۳۲۹

به اقدامات ذیل منشیت شده و باره موفقیت بدست آورده که به ترتیب شعبات مربوطه ذیلاً تذکر داده می شود.

۱۸ الف. شعبه صادرات و واردات.

۱. برای اینکه در زمینه تجارت یارینه افغانستان و اتحادیه شوروی مطالعات مزید بعمل آمده و رونق در آن داده شود سال ۱۳۲۹ يك هیئت سه نفری تحت ریاست شافلی امیر الدین خان رئیس مسئول زراعت و همکاری شافلی محمد نعیم خان وزیر معدن (معین سابق وزارت اقتصاد ملی) و شافلی خیر محمد خان کفیل د افغانستان با تلك به اتحادیه شوروی فرستاده و بعد از مطالعات چندی هیئت مذکور موافقه نامه تجارتی را برای مدت چهار سال با ادارات تجارتی اتحاد شوروی امضاء نمودند، که مواد جداگانه آن درجرائد و مطبوعات مملکتین منتشر گردیده است. با اثر مراجعه حکومت شاهنشاهی ایران و حسن استقبال مقام حکومت شاه افغانستان از چندی باین طرف در خصوص ترتیب پروژة موافقه تجارتی حکومت شاه افغانستان و حکومت شاهنشاهی ایران کمیسیون معین و موضوع تجارت بین افغانستان و ایران وامسکان توسعه و تحکیم مزید روابط تجارتی مملکتین مورد غور و مطالعه کمیسیون مذکور قرار گرفته و اخیراً پروژة مطلوبه ترتیب و به دولت شاهنشاهی ایران ارائه گردیده است.

۲. بانسیر اقدامات لازمه و تشبثات متقاضی لائسنس (۲۱) لك وار رخت نخي سهیمه ماه اکتوبر و دسمبر ۱۹۵۰ از حکومت جمهوری هند بدست آمده و حسب صوابدید شعبات تجارتی و منظور ری مجلس عالی رفاه عامه بموسسات ملی تجارت افرادی مرکز و ولایات توزیع شده است.

۳. برای اینکه بازار جدیدی برای عرضه میوه پیدا وار افغانستان مهیا شود و توجه مقتضی درین باره مرعی گردد و ضمناً در خصوص اصلاح و تحسین طرز اصدار میوه (بعیث يك قلم از عمده ترین مواد صادراتی کشور تشبثات لازمه بعمل آید يك مقدار از نمونه میوه های پیداوار افغانستان در هامبرگ فرستاده شده و امید است در آینده قریب دربار اصدار میوه ترتیبات جدی تری گرفته شود.

۴. موضوع تصفیه امور اجنسی میوه قندهار که از اجاظ اهمیت مقدار اصدار میوه و فراهم نمودن قناعت و رضایت صادر کنندگان پرو بلم مهمی را تشکیل میدهد امسال نیز مانند سالهای گذشته توجه شعبات تجارتی وزارت را بخود جلب و هیئت برای رسیدگی باین موضوع در قندهار فرستاده شد تا بامرور سوابق موضوع را از نزدیک مورد رسیدگی قرار دهد.

- ۶ - قبل براین نظر به فیصله حکومت هندوستان بایست صنادیق میوه افغانی (که طور ترانزیت از خاک پاکستان عبور مینماید) سرچش کمرک افغانی می داشت، چون این طرز عمل در موسم میوه تازه از لحاظ معطلی در کمرکات و غیره منجر به خرابی میوه می گردید برای رفع این قید اقدامات متقاضی بعمل آمد؛ که در نتیجه حکومت هند از نصب سرچش صرف نظر کرد و باینصورت در فرستادن میوه تسهیلاتی مهیا گردید.
- ۷ - در زمینه استحصالی لایسنس و اجازه توريد، لایسنس توريد ۱۹۵ تن بوری و ۲۰۰۰۰۰۰ گز بار جامه بغرض عدل بندی و غیره از حکومت هندوستان اخذ و به مؤسسات تجارتی داده شده است.
- ۸ - تسهیلات لازمه از طرف شعبات مربوط تجارتی دایر بر قرارداد های تجارتی تبادلی برخی از مال التجاره بین افغانستان و شوروی فراهم شده و با مؤسسه وستون اند تورك تماس گرفته شده است.
- ۹ - برای اینکه در امور تجارت تسهیلات فراهم شود و ضمن مشکلات موجود چالانی اموال در خاک پاکستان صورت محلی به خود بگیرد تقرر آتشه اقتصادی در سفارت کبرای افغانی مقیم کراچی منظور و مامورین محاسبه وی آن تعیین شده اند و همچنان برای سال ۱۳۳۰ در بودجه ریاست آتشه های اقتصادی افغانستان برای سایر ممالک نیز منظور شد.
- ۱۰ - بمنظوری ایجاد موازنه در توريد و اصدار مال التجاره موضوع تجدید واردات جدأ مورد مطالعه قرار گرفته و در سال ۱۳۲۹ توريد صدقلم از اجنس لوکس و درجه دوم که توريد آن امر لایبی داشته نمیشد منع قرارداد شده است.
- ۱۱ - برای اینکه تمیز و تشخیصی بین اموال صادراتی افغانستان و پاکستان بوجود آید فورمه های مخصوص طبیع و به کمرکات فرستاده شده تا در اموال ترانزیتی نصب گردد و باین وسیله تجار بتوانند اموال ترانزیتی خود را از خاک پاکستان بطرف هند عبور دهند.
- ۱۲ - باینر مراجعه وزارت مختاری افغانی مقیم پراگ دستور لازمه مبنی بر معاملات در اطراف قرارداد تجارتی بین حکومت افغانستان و کلوویل به وزارت مختاری افغانی صادر شده است.
- ۱۳ - برای اینکه تسهیلات لازمه در ارسال بعضی از اموال دایر رسمی فراهم گردد و مخصوصاً اموالیکه بنا بر داشتن اسعار در کراچی معطل شده بطرف کابل ارسال شود در سال ۱۳۲۹ چهار لک کلدار بسفارت افغانی مقیم کراچی تخصیص داده شده است.

۱۴ - باثر اقدام مکرر و تشبثات لازمه شعبات تجارتی موفق شد حکومت هند محصول انار تازه را معاف فرار دهد. ضمناً راجع به عفو ۲۵ فیصد محصول سایر میوه جات (که طور ترانزیت بخاک هند صادر می گردد و بنا بر مراجعات پیهم شعبات تجارتی از محصول آن از ۳۶ فیصد به ۲۵ فیصد تنزیل یافته است) نیز اقدامات جاریست .

۱۵ - نظر به مشکلاتیکه در راه ترانزیت بین کابل و بمبئی موجود است خواستیم در سال ۱۳۲۹ وسیله حمل و نقل میوه را ذریعه طیاره مورد امتحان و آزمایش قرار دهیم مگر متأسفانه بنا بر عدم موافقت حکومت کراچی که پرواز طیاره را در فضای پاکستان اجازه نداد با اجرای این منظور موفق نشدیم معیناً درین باره اقدامات جریان دارد .

ب - شعبه شرکت های ریاست تجارتی :

شعبه شرکتهای ریاست تجارتی در خلال سال ۱۳۲۹ بالنو به به اقدامات ذیل تشبث

نموده است :

۱ - شعبه شرکتهای برای اینکه صادرات میوه افغانستان (که یکی از عمده ترین اقلام صادراتی مملکت میباشد) رنگ و رونق خوب و بالنسبه قابل انتظاری بخود بسکیرد تاسیس شرکتی را بنام شرکت صادرات میوه روی دست گرفته و اقدامات مقدماتی نیز درین باره بعمل آورده است .

۲ - برای اینکه در مورد تعمیرات و غیره معاونتهای عمرانی ولایت هرات اقدامات متقاضی بعمل آید تاسیس شرکت سهامی را بنام شرکت سهامی عمرانی برای ولایت مذکور روی دست گرفته و شرکت مذکور تحت تاسیس میباشد .

۳ - از آنجائیکه رمة قره کِل و غیره مواشی صفحات شمالی مملکت پیوسته در معرض خطر حمله حیوانات درنده بالخاصه گله های کرک های قرار گرفته و تلفات زیادی بران وارد می آمد . برای جلوگیری ازین پیش آمد و دفاع از حملات حیوانات ترتیبات مؤثری اتخاذ شده .

۴ - برای اینکه در امور ترانسپورت تسهیلات لازمه فراهم شود توزیع پرزه جات موثر آزاد فرار داده شد .

۵ - موضوع عفو اعانه اطاق تجارت و بانک ملی در سال ۱۳۲۹ دوایر مربوطه وزارت اقتصادملی را بخود متوجه ساخته و باثر پیشنهاد شعبات مربوطه و منظوری مقامات صالحه این نوع اعانه ها معاف فرار داده شد .

۶ - در سال ۱۳۲۹ برای یک عده اشخاص جدیداً جوازنامه تجارتی داده شده است .

۷ - بسلسله الغای برخی از شرکتها بنا بر ایجاب وضع مالی شرکت و صوابدید سهامداران و غیره در سال ۱۳۲۹ شرکت های ذیل لغو و تصفیه حساب شان از طرف شعبات مربوطه روی دست گرفته شده .

شرکت نقشبندی کابل ، شرکت اتحادیه کابل ، شرکت سلامت اندخوی ، شرکت نوید اندخوی ، شرکت سهامی اتفاق اندخوی ، شرکت متفقین اندخوی و شرکت دیانت هرات هکذا شرکت نوبهار و باختر مزار شریف به شرکت اتحادیه مزار شریف ضم شده اند .
۸ - بسلسله تشکیل شرکتهای جدید موضوع تشکیل چند شرکت جدید روی دست گرفته شده .

ج - شعبه انحصارات :

۱ - شعبه احصائیه در خلال سال ۱۳۲۹ يك تعداد احصائیه های تجارنی مطلوبه دواير و مؤسسات داخلی و خارجی و منابع نشراتی را تهیه نموده و وقتاً فوقتاً مراجع مطلوبه ارسال نموده است . هکذا برای تکمیل احصائیه های تجارنی - اقتصادی - مالی - تولیداتی - صنعتی - مواد پيداوار معدنی - جنگلها و غیره تشبثات لازمه بعمل آورد . همچنان در مورد ترتیب و تثبیت بیلاانس صادرات و واردات مملکت و بالخاصه راجع به ترتیب تهیه و انتظام بل و بیچك به منظور تثبیت قیمت احصائیه واردات و رفع مشکلات وارده بین تجار و گمرکات اقدامات مؤثر و متقاضی نموده و درین مورد از همکارهای و کالت تجاری ها نمایندگان بانک ملی - قو نسلیگریها در خارج - ریاست اطافهای تجار تی در داخل و غیره مستفید شده است . و هم برای اینکه بیلاانس تجارت مملکت از رهگذر اسعار خارجی تثبیت و تدفیق شود در اواخر سال ۱۳۲۹ تصمیم گرفته است قیمت تمام شد احصائیه صادرات و واردات را که قبلاً به افغانی تسعیر می شد بهمان بول اسعار خارجی ترتیب و تنظیم نماید . در سال ۱۳۲۹ قیمت هزینه زندگی از قبیل خوراك - پوشاك - تنوير - تسخين و غیره از سال ۱۳۲۷ تا ۱۳۲۹ تنظیم و بصورت گرافهای معینه مرتب شد که سیر صعودی و نزولی قیمت هارا در سالهای متذکره نشان می دهد و به همین شکل در سالهای آینده نیز مرتب خواهد شد .

د) شعبه بازار های داخلی :

شعبه بازار های داخلی که وظیفه آن موظف است درباره تنظیم عرضه مال التجاره در بازارها و مراقبت از قیمت مال التجاره وارداتی رسیدگی نموده و درباره شکایات وارده مبنی بر اختلافات قیمت - اضافه ستانیهای عرضه کنندگان و غیره اقدامات متقاضی نماید

معمولاً باین وظایف پرداخته و در اواخر سال ۱۳۲۹ راجع به جمع آوری و تعیین نرخ اشیاء ممنوع الورود اقدامات جدید مرعی گردیده و به شکایات وارده رسیدگی شده است البته تاختم میعاد فروش واستهلاك اشیاء واجناس ممنوع الورود از خرید و فروش اشیای مذکور در بازارها مراقبت خواهد نمود .

شعبه تدقیق ومطالعات ونشرات :

شعبه تدقیق ومطالعات که متشکل از چهار شعبه جدا گانه مثل شعبه بین المللی - شعبه تدقیق ومطالعات شعبه اطلاعات ونشرات وشعبه ترجمانی می باشد اجراآت وتشبثات آن در خلال سال ۱۳۲۹ ذیلاً خلاصه می شود :

الف - شعبه بین المللی :

۱- چون در سال گذشته سازمان امداد تغذیه کی بااساس منشور ملل متحده افغانستان را در زمرة ممالك مستحق امداد شامل وهیئتهای مقدماتی مطالعاتی خود را باین کشور فرستاده بودند ، متعاقباً در سال ۱۳۲۹ دومین هیئت امداد تغذیه کی ملل متحده بریاست مستر ادون آر. هنسن (که شامل متخصصین زراعتی - صنعتی - اقتصادی - انکشافی مالی وغیره بود) وارد مملکت شده از طرف شعبه بین المللی ریاست تجارتی دوسیه مطالعات لازمه تکمیل و بدسترس استفاده مزید هیئت گذاشته شد .

۲- شعبه بین المللی برای تاسیس ریاست ارتباط امداد تغذیه کی و کمیته ارتباط (شامل نمایندگان وزارت اقتصاد ملی مالیه - معادن - فواید عامه - صحیه - معارف وزراعت) در افغانستان اقدامات بعمل آورده که در نتیجه ریاست جدید از نقاط امداد تغذیه کی مطابق پیشنهاد شعبه مذکوره ومنظوری مقامات صالحه تحت ریاست بنیادنی وزیر اقتصاد ملی تشکیل گردید وهکذا درباره تشکیل دوایر مرکزی یونومشتمل بر شعبات یونو ودوایر مربوطه آن مثل - مؤسسه صحی جهان - اغلیه وزراعت - یونسکو - یونیسف - مؤسسه هوا بازی بین المللی وغیره نیز همکاری های لازمه نمود .

۳- شعبه بین المللی راجع به فراهم آوری مقدمات قرارداد های تغذیه کی - زراعتی وغیره تسهیلات لازمه مهیا کرد .

۴- راجع به امضاء قرارداد (مطلب چهار ترومن) واستفاده از آن اقدامات متقاضی بعمل آمده و در نتیجه مطلب چهار مذکور بین حکومت متبوعه ودولت امریکا باامضاء رسیده است .

۵- راجع به شمول افغانستان در بانک بین‌المللی اقدامات لازمه از طرف شعبه بین‌المللی گرفته شده البته استفاده که از این شمولیت در نظر است عبارت از انواع کرایه‌ت‌های بین‌المللی، طول‌المدت، تسهیلات بانکی و امداد‌های پولی بین‌المللی و امثال آن خواهد بود.

۶- راجع به شمول افغانستان در مؤسسه غذا و زراعت (ایف - ای - او) اقدامات نموده و افغانستان باین مؤسسه شامل شده و با اثر این موافقه بعضی از متخصصین مربوطه غذا و زراعت از طرف مؤسسه غذا و زراعت با افغانستان فرستاده شده، در نقاط مختلفه مملکت مصروف کار می‌باشند.

۷- تعیین نماینده افغانی آقای عبدالحمید خان عربد در کنفرانس غذا و زراعت بین‌المللی.

۸- اقدامات لازمه درباره قرضه (۲۱) ملیون دالر از بانک واردات و صادرات امریکا.

۹- اقدامات درباره رفع قیود ترانسیورت بین‌المللی و قبول حکومت افغانستان.

۱۰- اقدامات درباره ورود فلرها و سایر وسایط نشراتی و مطبوعاتی که جنبه تربیه‌وی

دارد بعمل آمده.

۱۱- درباره تعیین نمایندگان افغانی در کنفرانسهای امداد تخنیک‌ی یونو اقدامات

شده است.

۱۲- اقدام راجع به فرستادن اشخاص برای اخذ تخصص بجهت سکار شپ و فیلوشپ

در ممالک خارجه بمصرف یونو از طرف این شعبه صورت گرفته.

۱۳- راجع به اتحادیه بین‌المللی تعرفه گمرکی که با اثر پیشنهاد حکومت بلجیک

صورت گرفته اقدامات شده است.

۱۴- تعیین نماینده افغانستان بباغلی عبدالعسین خان عزیز در کنفرانس استفاده

اقتصادی و اجتماعی ممالک شرقی.

۱۵- اقدامات لازمه دایر به فرستادن هیئت افغانی در کنفرانسهای ممالک اسلامی

در طهران و ترتیب نمودن دوسیه‌های مطلوبه هیئت.

۱۶- همچنان برای اینکه افغانستان از جریان نمایشگاه‌های بین‌المللی شیکاگو -

دیتراپد - نمایشگاه صنعتی انگلستان - نمایشگاه شرقی در (باری) ایتالیا

نمایشگاه میلان (ایتالیه) نمایشگاه بین‌المللی چوب در لیون فرانسه - نمایشگاه

لوزان کنفرانس ینیه جهان، نمایشگاه از میر (ترکیه) کنفرانس صادرات

تمباکو در دهلی جدید - نمایشگاه پراگ ، بازار مکاره ادی لاید و غیره اطلاعات و معلومات کافی بدست آورده و ازان برای پیشبینی های احتمالی در مملکت استفاده نماید .
نمایشده های رسمی و یا مشاهد فرستاده و درین باره مطالعاتی بهم رسانیده است .
۱۸- راجع به زرع دوباره ترباک با مقامات مربوطه بین المللی در تماس آمده است .

(ب) تدقیق و مطالعات :-

- ۱- از طرف شعبه تدقیق و مطالعات برای اینکه از نشرات اقتصادی و تجارتی احصائیوی و غیره بین المللی اطلاعاتی بدست آمده و دوسیه ها مرتب گردد در سال ۱۳۲۹ بیک تعداد از روزنامه ها و مجلات خارجی اشتراك شده .
  - ۲- برای تمام ممالك دنیا با لخاصه ممالك همجوار افغانستان دوسیه هائی وضع گردیده كه دران معلومات اقتصادی و تجارتی ممالك مذکور از روی ككتك ها و غیره منابع نشراتی و اطلاعات جمع و تدوین گردیده است .
  - ۳- از روی دوسیه های مرتبه بعضی معلومات طرف ضرورت بدوایر اقتصاد ملی - مؤسسات بانكها و غیره فرستاده شده است .
  - ۴- از طرف این شعبه بعضی از امور مربوطه كمپنی مورپسن كنودسن رسیدگی شده و همکاری با این مؤسسه بعمل آمده است .
  - ۵- بین مراجعات يك عده از كمپنی های تجارتی ممالك خارجه با كمپنی های تجارتی داخلی وساطت بعمل آمده .
- راجع به تشكيل آتشه های اقتصادی افغانستان در خارج اقداماتی گرفته شده است .

(ج) شعبه اطلاعات و نشرات :-

- شعبه نشرات و اطلاعات در خلال سال ۱۳۲۹ با اقدامات ذیل متشبه شده .
- ۱- شعبه نشرات و اطلاعات برای جمع آوری اطلاعات و معلومات مربوطه با اجراآت ماهوار مؤسسات اقتصادی تجارتی و دوایر مربوطه وزارت اقتصاد ملی دوسیه های جداگانه وضع نمود .
  - ۲- يك سلسله معلومات اقتصادی و تجارتی افغانستان را با عكس های مربوطه به آن به شعبات نشراتی ممالك خارجه و كمپنی هائی كه دلچسپی نشان داده اند ارسال نموده است .
  - ۳- برای اینکه از نشرات اقتصادی و تجارتی مملكت معلوماتی بدست آورده و از جریان نشرات اطلاعی فراهم گردد بتمام روزنامه ها - جرائد - مجلات داخلی اشتراك شده است .

وفاقی فوقانی اطلاعات اقتصادی مربوط وزارت اقتصاد ملی - مؤسسات اقتصادی و ریاست ارتباط امداد تکنیکی ملل متحدہ در (افغانستان) را به شعبات نشراتی مملکت فرستاده است .

د) شعبه ترجمانی :-

شعبه ترجمانی مدیریت تدفیع و مطالعات معمولاً تمام اوراق ترجمه طلب را از زبانهای خارجه بفارسی و از فارسی به السنه خارجی ترجمه و به مراجع آن فرستاده و همچنان رایور های واصله را جهت تکمیل دوسیه های مربوط بزبان فارسی ترجمه و بشعبه مربوطه سپرده است .

ریاست تفتیش :

ریاست تفتیش وزارت اقتصاد ملی که از شعبات چندی متشکل است در ظرف سال ۱۳۲۹ باجراآت و اقدامات ذیل موفق شده است :-

۱- امسال ریاست تفتیش موفق شده باسناد اصولنامه تفتیش ، لایحه گمرکات را در قید ۳۶ ماده و لایحه وظایف تفتیش شرکتها و مؤسسات را در قید ۱۷ ماده - وظایف عمومی تفتیش را در ۳۶ ماده تصنیف و ترتیب نموده جهت غور مزید بشعبه تدوین قوانین بسپارد ، که البته بعد از طی مراتب اصولی و قانونی در ساجه عمل قرار داده خواهد شد .
۲- در سال ۱۳۲۹ برای اینسکه از جریان امور بعضی از گمرکات مملکت رسیدگی و مراقبت لاینقطع بعمل آید از طرف این شعبه هیئتی مرکب از اعضاء تفتیش بمساجات غربی مملکت ارسال گردیده تا امور مربوطه گمرک قندهار ، فراه ، هرات و مربوطات آنرا تفتیش و نجسس نمایند .

۳- موضوع اختلاس شکر دیبوی تعاونی که عبارت از سی هزار سیر می باشد طرف تفتیش و رسیدگی قرار گرفته و نتیجه به شعبات مربوطه سپرده شده است .

۴- به سلسله تفتیش و تحقیق موضوع خریداری چوب ارچه وزارت قواید عامه و برخی از اجراآت سنگک چارک و غیره وزارت معدن ، موضوع بشک کارگران فابریکه نساجی بلخدری ، موضوع زراعت و جنگلات ولایت هرات ، موضوع متنازع فیه کرایه لاری باشرکت سهامی اقتصاد ، امور اجنسی میوه قندهار گمرکات ولایت مشرقی - میمنه - مزارشریف موضوع اجراآت دیبوی مشرقی ، امور مسلخ ، امور توزیع رخت مامورین ، موضوع ساخته کاری چکهای شرکت سرویس ، سهامی حمل و نقل امور محاسباتی شرکت زرغون

با همکاری سایر اعضای تفتیش وزارت ، ریاست مستقل و دوایر مربوطه ، مورد غور و تحقیق قرار گرفته و نتایج مستحصله بمراجع آن ابلاغ شده است .

۵- مسئله لایسنس تجار در سالهای گذشته واخلافاتی که در صورتهای حساب شان واصل سهمیه بوده مدتی شعبه تفتیش وزارت اقتصاد ملی را بخود مشغول نموده و در نتیجه اوراق آن مرتب و جزای برخی از تجاربیکه بنا بر سوء استفاده از لایسنس محکوم به جزا شده بودند درباره شان تطبیق گردید و جرایم نقدی تجار به حسابات مربوطه انتقال یافت .

ریاست صنایع :

ریاست صنایع در سال ۱۳۲۹ مصروف عملی نمودن یسروژه های فابریکه برق بقوه انتهای ۲۴۰۰۰ وقوه ابتدائی ۱۳۰۰۰ کیلووات درسروبی ، تاسیس فابریکه جدید قند سازی وغیره بوده و درین موارد اقدامات لازمه بعمل آمده است . شعبات ترانسپورت مربوط ریاست مذکور با اقدامات ذیل پرداخته است :-

۱- در سال ۱۳۲۹ بسلسله توريد موترهای باربردار و سواری به توريد ۳۵۰ عراده موتر و فرمایش دادن ۴۸۰ عراده موتر شورلیت - جیب - انتر نبشئل موفق کشته است .

۲- لایحه کرایه حمل و نقل و سرویس های شهری و سرویسهای اطراف و موتر های نقلیه باری را مرتب نموده .

۳- در مورد تاسیس شرکت حمل و نقل دولتی بنام نقلیات دولتی اقدامات متقاضی را اجراء نموده که وظیفه این ریاست نقلیات انتقال منافع دولتی وغیره بوده و همچنان را جمع به تاسیس یک شرکت یا مؤسسه نقلیاتی مال التجاره و مؤسسات صنعتی نیز داخل اقدام می باشد .

امور وزارت فواید عامه

اجراآت مهمه وزارت فواید عامه

(الف) - اجراآت مربوطات ولایت کابل :

		۱ - سرک بغمان
	۶۴۷۹،۰۵۹	۲ - کندن کاری
»	» ۱۱۴۰،۰۰۸	۳ - بر کاری
»	» ۴۰۸۸،۰۰۰	۴ - جفله اندازی
»	» ۲۱۰،۰۰۰	۵ - ریسک اندازی
		۲ - متفرقه :
	۹۶،۰۰۰	۱ - بر سرخ میدان
»	» ۴۰۰،۰۰۰	۲ - بل دورانی
»	» ۵۵۵،۰۰۰	۱ - بس کردن خاک
»	» ۱۹۸،۰۷۴	۲ - کندن تهداب
»	» ۱۹۸،۰۷۴	۳ - سنگ کاری
»	» ۱۱۵،۰۰۸	۴ - انکاف
		۳ - پل سلطان خیل :
»	» ۳۴۳،۰۱۵	۱ - سنگ کاری خامه
»	» ۳۲،۰۵۵	۲ - بر کاری خاک
		۴ - پل بزرگ :
	۷۵،۰۲۲	۱ - کندن تهداب
»	» ۱۴۶،۰۹۰	۲ - سنگ کاری خشکه
»	» ۱۰۷،۰۷۸	۳ - کندن تهداب دیوارهای
		دوبغل

۲۳۹۲۳۰۱۹

اجراآت وزارت فوائد عامه

د	د	۲۲۸	۳۵	د	د	۱۵۹۰۳۲	د	۴ - سنک کاری خشکه دیوارهای دوبل
د	د	۱۵۲	۲۶	د	د		د	۵ - کندن کاری نه‌دب چهار دیوار دوبل
د	د	۹۳	۶۱	د	د		د	۶ - سنک کاری خشکه چهار دیوار دوبل
د	د	۸۷	۰۷	د	د		د	۷ - سنک کاری خشکه دیوار دوبل
د	د	۱۱۸	۱۳	د	د		د	۸ - سنک کاری خشکه چهار دیوار بل دوم بزرگ
د	د			د	د	۲۴۸۵۰۰۵۳	د	مجموع کار کردگی ولایت کابل
(ب) - ولایت جنوبی :								
سرك خنه كندو								
»	»	۲۰۸۱	۱۵	»	»		د	۱ - سرنك برانی
»	»	۷۹۰۲	۹۰	»	»		د	۲ - جبل کاری
د	د	۴۶۶۲۱	۰۳۰	د	د	۷۶۵۰۴۰۱۲	د	۳ - کندن کاری
د	د	۱۲۳۱۴	۰۰	د	د	۷۷۴۶۳۰۴۴	د	۴ - پر کاری
د	د	۷۵۸۴	۰۷۷	د	د		د	۵ - سنک کاری
۲ - سرك جديد جدوان :								
د	د	۴۸	۰۳۰	د	د		د	۱ - سرنك برانی
د	د	۸۷۲	۰۳۰	د	د		د	۲ - جبل کاری
د	د	۲۲۸۶۷	۰۴۰	د	د	۳۸۵۹۲۰۲۰	د	۳ - کندن کاری
د	»	۱۴۲۸۲	۰۴۰	د	»		د	۴ - پر کاری
»	د	۵۲۲	۰۸۰	»	د		د	۵ - سنک کاری
۳ - سرك جديد زرموت :								
د	د	۱۲۳۲۵	۰۵۰	د	د		د	۱ - کندن کاری
د	د	۶۱۲۵۷	۰۴۸	د	د	۷۳۵۸۲۰۹۸	د	۲ - پر کاری
د	د	۱۸۸۷۸۹	۰۳۰	د	د		د	
مجموع کار کردگی ولایت جنوبی (۸۸۷۷۹۰۳۰) متر مکعب								

(ج) - ولایت مشرقی :
سړك كز

۱- سړنگه برانی	۳۶۴،۰۵۲	د	د
۲- پر کاری	۱۲۴۹،۰۰۰	د	د
۳- کیندن کاری	۱۰۱۴،۰۵۰	د	د
	۵۰۹۶،۰۵۱	د	
۴- سنگه کاری	۲۶۶۸،۰۴۹	د	د
	۱۱۷۴۷۲،۰۶۹		

(د) - ولایت قطغن :

سړك جدید پوزه ایشان دارای طول	۲۶۰۰ متر
۱- کیندن کاری	۵۹۸۰،۰۰۰
	۷۴۸۰۰۰۰ متر مکعب
۲- پر کاری	۱۵۰۰،۰۰۰

۲- سړك چشمه شیر به طول ۱۶۰۰۰ متر

عرض ۱۰ و ۷ متر	
۱- کیندن کاری	۱۰۵۰۰،۰۰۰
	۱۲۹۰۰۰۰۰
۲- پر کاری	۲۴۰۰،۰۰۰

۳- سړك جدید عقب فابریکه نه اجی

بطول ۱۵۰۰ متر و عرض ۸ متر	
۱- کیندن کاری	۶۴۰،۰۰۰
	۲۲۴۰۰۰۰
۲- پر کاری	۱۶۰۰،۰۰۰

۴- پل پوزه ایشان :

۱- سنگه کاری	۲۵۹،۰۰۰
	۲۹۱۰۰۲۸
۲- خشت کاری	۳۲۰،۲۸

مجموع کار کرده کی ولایت قطغن ۲۰۶۷۱۰۲۸ د ۲۰۶۷۱۰۲۸ متر مکعب

هـ - حکومتی اعلیٰ بدخشان :

سرك سنگ ليچ :

۱- كندن كاري

۵۰۹۰۰۰ متر مكعب

[۲۵۶۵۰۰۰ متر مكعب

۲۵۱۴۱۰۰۰ د د

۲- بر كاري

۴۸۰۶۱۰۲۸ د

و : ولايت هرات :

۱- ولايت هرات (۷۱۳) ميل سرك ترميم شد .

۲- در سرك دره بوم كه به اثر سيلاب سنگك ها سرازير شده و راه را مسدود نموده بود

در سه صد متر عمليات سرنسك براي انجام وسرك باز كرديد .

۳- در سرك تور غندي اصلاحات ذيل به عمل آمده است .

۱- در سرك مذكور ۱۹۱۲ فير سرنسك به عمل آمده كه ساحه عمليات مذكور بنهصد

متر طول ۳- الي ۴ متر عرض $1\frac{1}{3}$ الي $2\frac{1}{3}$ متر ارتفاع داشته است .

۲- سرك مذكور بطول (۱۵۰۰) متر عرض يك الي دو متر ارتفاع يك الي سه متر

ديوار سنگي شده است .

۳- در سرك مذكور به عرض ۶- الي ۷ و طول ۳۰۰ ر۰ متر خامه كاري شده است .

در لاین شيندند اصلاحات ذيل به عمل آمده است :

۱- شش عدد برق به طول و عرض ۲۶۰ متر و بلندی ۱۵۰ متر ساخته شده است

۲- يك حوض به طول ۳۲ متر و عرض ۲ متر و عمق ۳ متر برای آبياري نهال ها ساخته شده است .

۵- در پل مالان اصلاحات ذيل به عمل آمده است :

۱- انكاف كاري ۲۲۹۶۵۰۰ متر مربع

۲- سمنت كاري ۱۸۱۷۰۱۲ د د

[۲۱۱۴۰۶۲ متر مربع

۳- سنگك كاري ۴۵۰۰۰ متر مكعب

۴- خشت كاري ۲۵۰۰۰ د د

[۲۶۱۰۰۰ متر مكعب

۵- ساروج كاري ۱۵۰۰۰ د د

۶- بر كاري ۱۷۶۰۰۰ د د

۴۳۷۴۶۶۲ متر مكعب و متر مربع

حکومتی اعلیٰ غزنی :

- اول ، ترمیم و اصلاحات پل ها ،
- ۱- پل دو آب مجدد آ تعمیر و تکمیل شده .
- ۲- پل کشك د د د د
- ۳- پل ۹ برجه مجدد آ تعمیر و تکمیل شده
- ۴- پل كچك ترمیم و اصلاح شده .
- ۵- پل عسكر كوت د
- ۶- پل های ده كاكمان ، اچو و كاه كاه ترمیم و اصلاح شده است .
- ۷- پلچك های مربوط غزنی از خاك خیر الی كندی پس كه قابل ترمیم وچوب اندازه ترمیم و اصلاح شده است .

دوم سړك ها :

- ۱- سړك جدید الاحداث لین جافوری تکمیل و بـرای عبور و مرور مساعد گردیده و از نقطه نظر نزدیک بودن فاصله يك سړك مفید و اقتصادی ثابت شده است .
- ۳- اصلاحات کلیه سړك های دیگر و آب روهانی كه به سړك ها صدمه میرسانید نیز درین سال بعمل آمده است .

نوت : مجموع کار شده کی مندرجه اوراق هذا قرار ذیل است :

۱- مربوط ولایت کابل	۲۶۸۸۲۰۰۰۱	مکعب متر
۲- » جنوبی	۱۸۸۶۸۰۰۰۳۰	»
۳- » مشرقی	۵۲۹۶۰۰۰۱	»
۴- » فطمن	۲۲۹۱۱۰۰۲۸	»
۵- » هرات	۴۳۷۴۰۰۶۲	»
۶- » حکومت اعلیٰ بدخشان	۲۵۶۵۰۰۰۰۰	»

۲۷۱۷۹۵۰۰۲۲

۴۱۱۳۰۰۶۲ متر مربع
۲۶۷۶۸۱۰۰۶۰ متر مکعب

اجراآت وزارت صبحیه

۱ - اجراآت مدیریت قلم مخصوص :

(الف) ، کورس کمبوندی چون کورس کمبوندی در سال (۱۳۲۸) افتتاح و حسب تعلیمات نامه آن دوره کورس مذکور دو سال تعین گردیده و نسبت بایشککه متعلمین صنف اول آن بصنف دوم ارتقاء کرده بودند در اوائل سال (۱۳۲۹) تقریباً در حدود چهل نفر متعلمین جدیدالشمول را شامل صنف اول نموده و بدین ترتیب صنوف اول و دوم آنرا تکمیل و کورس مذکور طبق تعلیمات نامه و پروگرام معینه به کار افتیده و متعلمین صنف دوم این کورس که تحصیلات نظری و تطبیقات ابتدائی خود را در سال (۱۳۲۸) انجام داده بودند در جریان سال (۱۳۲۹) تحصیلات مسلکی نظری خود را در داخل کورس و تحصیلات تطبیقی مسلکی خود را قسماً در لابراتوار داخلی و قسماً در ادویه فروشی ها و ادویه خانهای شفاخانه های مرکزی تکمیل نموده و بالاخره در برج قوس سال مذکور امتحان سنوی کورس در جریان افتیده و در اواسط برج جدی بیست و یک نفر از کورس مذکور فارغ التحصیل و بتاریخ (۲۰) برج جدی (۱۳۲۹) بعد از مراسم حلف برای فارغ التحصیلان مذکور شهادتنامه اعطاء شده است - که منجمه بیست و یک نفر فارغ التحصیلان مذکور سیزده نفر آن مملکی و مربوط وزارت صبحیه و هشت نفر آن از خوردضا بطان مربوط وزارت جلیله داخله بوده که فارغ التحصیلان مملکی آن بمربوطات وزارت صبحیه مقرر و هشت نفر خوردضا بطان مذکور بوزارت موصوفه معرفی شده اند .

(ب) ، معاینه خانهای اطفال و لایات ، - وزارت صبحیه در اوائل سال (۱۳۲۹) بمکمل مالی مؤسسه روزنتون مؤفق گردید تا با اطفال بی بضاعت و ناتوان ولایات از نقطه نظر صحتی کمک و مساعدتی نموده و یک یک یولی کلینیک اطفال در مناطق هرات ، قندهار ، جنوبی ، مشرقی ، فطغن ، بدخشان مزار شریف تحت اثر مدیریت های صبحیه مربوط خود افتتاح و یک یک مقدار ادویه کافی برای تقویه بنیه وی و تدای اطفال بی بضاعت مذکور ارسال و ضمناً برای اطفال نوزاد بی بضاعت ولایات مذکوره یک تعداد کافی البسه مکمل تهیه و در مناطق مذکور ارسال کرده است تا البسه مذکوره را طور رایسکان برای اطفال نوزاد بی بضاعت توزیع نمایند .

۲ - اجراآت مهم مدیریت نشریات :-

- ۱ - طبع و نشر مجله روغتیا در مطبعه عمومی کابل بداخل (۳۲) صفحه .
- ۲ - توزیع و ارسال مذکور در مجلات و مرکز و مالک خارج .
- ۳ - طبع و نشر مجله روغتیا زیر ذریعه کشتار ۱۰ هکتار بداخل (۲۵) صفحه توزیع و تقسیم آن در مرکز و مجلات و خارج .
- ۴ - تبلیغات و مضامین صحی توسط رادیو - اصلاح - انیس - دراول و یانزده هرماه .
- ۵ - نشان دادن فواید های صحی در مکاتب مرکز و مؤسسات صحی مردانه و زنانه و در اجتماعات .
- ۶ - توزیع رکلام های صحی که از فابریکه های ادویه سازی بخارجه و قنادی فوقانی به مدیریت نشریات رسیده و به مندوبین طب توزیع و ارسال شده است .
- ۷ - اشتراك بعضی مجلات طبیب مالک خارجه به السله اسکندریه - فرانسی - جرمنی برای مرکز وزارت صحیه و مراکز طبیبی ولایات .

۳ - اجراآت مهم مدیریت احصائیه :-

- در سال (۱۳۲۹) مدیریت احصائیه وزارت صحیه موفق پیشرفتهای ذیل در حصه احصائیه های امراض ساری و غیره گردیده است .
- ۱ - راپورهای احصائیه امراض ساری استیلانی که قبلاً ماهوار گرفت و ترتیب میشد در سال جاری آنرا بصورت هفته وار یعنی از شعبات صحی ولایات را توسط تلیگراف و از نزدیک دست را ذریعه تلیفون و از مرکز را بوسیله استعمال بدست آورده و موفق شده ایم طبق مقررات بین المللی تنظیم نموده و آنرا به مالک دوست و هم جوار خود ارسال داشته و ضمناً از موجودیت کدام مرض ساری در بعضی مناطق مملکت شعبات مربوطه را اطلاع بداریم .
  - ۲ - به تعداد شصت هزار قطعه کارتهای تولدات و وفیات طبع رسائیده ولایات و احکام اعلی و کلان و حکومت ملی و ولایه دار ها نیز ارسال نموده و تلیک انداره از بعضی ولایات و غیره کارتهای تولدات و وفیات حائیه بری شده بوزارت صحیه توسط مبرورزد و کوشش داریم تا اگر خداوند بخواهد به گرفتن راپور تولدات و وفیات از نقطه نظر سیر امراض و چگونگی اوضاع صحی مملکت خیلی مهم میباشد موفق و کامیاب شویم .
  - ۳ - ترتیب کراف مقایسوی امراض و مخصوصاً مقایسه بعضی ناجوری ها در مناطق که تحت کنترل و مبادله ملاریه قرار داده شده اند زیر دست قیاس تا از روی آن

تزیینات سنوی دروزارت صحت

دکتر مہدی محمد ہمایون خان
دکتر بیمہ افغانستان بانک

دکتر اکبر عبدالغفور خان
معاون وزارت صحت

ف ، م و اوی عبد الر حمن خان قاضی
مکرمه و م و ا ف و م م م م م

ع و ع م س سید علام رسول خان حاکم
اعلائی م م م م م

ع م م و اوی عبد الجلیل خان رئیس
تعلیمی وزارت جہانگیرہ عدلیہ

تسلسل امراض متنوعه را بامرض ملاریاء تثبیت کرده و فوائدی که از نقطه نظر مجادله ملاریا بدست می آید مقایسه نمائیم .

۴ - مدیریت بین المللی :-

۱ - قبلاً بعد از یک سلسله مذاکرات که فی مابین وزارت صبحیه و سازمان صبحی جهان بعمل آمده قراردادی راجع به امور صبحی مملکت افغانستان با سازمان صبحی جهان عقد و یک نقل آنرا از مجلس عالی وزراء گذارش داده بعد از امضاء به سازمان صبحی جهان ارسال کرده بودیم سازمان صبحی مذکور قرارداد مذکور را بعد از امضاء و قبولی خویش دوباره بوزارت صبحیه اعاده نمود اخیراً خراستیم قراردادی راجع به حمایت اطفال مملکت بایونی سف که آهم یکی از شعبات مروضه سازمان صبحی جهان بشمار میرود عقد نمائیم فلذا قرار داد شق یونی سف را نیز در ظرف شش ورق ترتیب داده با کابینه انگلیسی و نقل فارسی قرارداد اولی (سازمان صبحی جهان) به مجلس عالی وزراء ارسال نمودیم که بعد از طی مراتب اصولی قرار داد های مذکور را دوباره اعاده نمائید همان بود که قرارداد های مذکور را بعد از منظوری مجلس عالی وزراء و تصویب مجلس شوری واعیان به صحنه حضور ملوکاه رسانیده فرمان مقام منبع صدارت عظماء راجع بمنظوری قرار داد های مذکور بوزارت صبحیه واصل و قرارداد های مذکور بعداً در مورد اجراء و تطبیق قرار داده شد .

۲ - در سال گذشته بعد از یک سلسله مذاکرات با سازمان صبحی جهان توانستیم مبلغ پنجاه هزار دالر برای بهبود امور صبحی مملکت از مؤسسه مذکور تخصیص حاصل و از آن جمله مبلغ شانزده هزار آنرا برای چهار نفر فیلوشیپ در شرق مختلف که برای هر فیلوشیپ یک نفر داکتر تعین و اعزام شود تخصیص دادیم و مابقی مبلغ مذکور را به سازمان صبحی جهان گفتیم که سامان و ادویه و آلات صبحی خریداری و روانه دارند در جمله فیلوشیپ های فوق آقای میر غلام حیدر خان (ماهر) برای مرض توبرکلور و میرافا خان (حسامی) برای امراض زهروی و داکتر سراج برای اطفال طور فیلوشیپ تعین و اعزام گردیده اند که از آن جمله تنها میر غلام حیدر خان (ماهر) دوره تعلیمات خویش را تکمیل و به مرکز وارد شده و دو نفر دیگر آنها تاحال تعلیمات شان تکمیل نشده و هم آقای داکتر غلام حسن خان و داکتر مر نضی خان جهت تکمیل تحصیل ، تعلیمات کنترول ملاریاء طور فیلوشیپ بهند و دو نفر فیلوشیپ یکی آقای دوکتور حسن علی خان و داکتر عطاء محمد خان برای مادران و اطفال به امریکاء نامزد شده اند که در آینده بسیار قریب به امریکاء اعزام می شوند و آقای غلام رضا خان

(موشمند) و غلام سخی خان متعلم کیمیا و بیولوژی کلهم بمصرف حکومت افغانی فیلوشپ خودهارا در شق ملاریا تکمیل می نمایند بهند ویک فیلوشپ سیار که برای بازید امورات مراکز صحنی مربوط سازمان صحنی جهان و مطالعه در اطراف امور حفظالصحه عمومی و طرز جریانات امور مراکز صحنی در ممالک اروپائی و سازمان صحنی جهان به یکی از اراکین وزارت صحنی تخصیص داده شده بود از طرف وزارت صحنی ع ص دوکتور عبدالغنی خان (افضل) رئیس حفظالصحه تعین واعزام و سازمان صحنی مذکور معرفی گردید تا مراکز صحنی ممالک اروپائی را که عبارت از مصر، سویس، فرانسه، دانمارک، نارویژ، سویدن و هند باشد ملاحظه و از نتیجه اجرا آن خود بوزارت صحنی را پور بدهد.

۳- اساس قرار داد منعقد جهت کنترول و مجادله ملاریا و حمای لیکه دار دا کتر دهر و مستر لونو جهت کنترول ملاریا و دوکتور خانول کار برک جهت معاينه لابراتوار های مربوطه فاکولته طبی وارد افغانستان گردیده در امور مربوط داخل فعالیت می باشند.

۴- با سازمان صحنی جهان داخل مذاکره شدیم تا به هیئت های مربوط خویش که مثل سال گذشته جهت کنترول ملاریائی لغمان روانه می دارند هدایت لازمه صادر ویک مقدار کافی مواد ضد حشرات و پشه های ملاریا را نیز تهیه و ارسال نمایند تا نسبت بسال گذشته راجع بسکنترول ملاریائی منطقه مذکور خدا بخواد نتیجه خوبی بدست بیاید چنانچه هیئت های مذکور بامواد و لوازم آن وارد افغانستان گردیده و منطقه مذکور را مثل سال گذشته تحت کنترول و عملیات گرفته مواد و لوازم صحنی را که با خود آورده بودند بمصرف رسانیدند چندی قبل قرار مفاهمه که با سازمان صحنی جهان بعمل آمده مقدار هفتاد هزار سی و اکیسین حمای لیکه دار و خریداری و قیمت آن به دارال امریکائی و مصارف کرایه و غیره آن بسکله دار پرداخته شده و نیز مقدار یک تن دی - دی - تی قابل حل در آب فرمایش داده شد که تهیه و ارسال دارند و نظر بمشکلاتی که راجع به توريداد ویه و آلات و سامان صحنی نظر به قانون و مشکله تراشی حکومت پاکستان که برای وزارت صحنی هاید بود و سازمان صحنی مذکور مراتب را مفصلاً توضیح و توجه مؤسسه مذکور را درینباره معطوف نمودیم تا اگر بتواند با وزارت صحنی کمک و مساعدت نمایند.

۵- مؤسسه اسوسی ایشن اف ملیتری سر جنراف یونايتد نیشن واشنگتن (م - مؤسسه جراحان عسکری در امریکه) عضویت افتخاری ع ج وزیر صاحب صحنی را بمؤسسه خویش قبول نمود.

۶- نظر به خواست سازمان صحت جهان راپور مفصل راجع به وضعیت صحت ط-لاب معارف حکومت افغانی طبق نظریه وزارت جلیله معارف ترتیب و بپوشه صحت جهان روانه گردید .

۷- نظر به خواست سازمان صحت جهان ع-س دا کتر فقیر محمد خان رئیس تشکیلات این وزارت را در کنفرانس رونسای صحت ممالک عضو که جلسه از تاریخ ۲۹ ستمبر (۱۹۵۰) الی اول اکتوبر سال مذکور منعقد می گردید معرفی و اعزام شد و نیز در مجلس بیماران سل منعقد ۱۵ الی ۱۹ ستمبر (۱۹۵۰) با وزیر مختار افغانی در روما داخل مذاکره شدیم که در مجلس مذکور شمولیت ورزد و بناغلی نظر محمد خان دا کتر به کنسکره بین المللی طبابت حقوق و اجتماعات منعقد ۲۳ ستمبر (۱۹۵۰) در پاریس و بناغلی کرام الدین خان دا کتر در مجلس جراحان حربی در امریکاه معرفی گردیده که به مجالس مذکره فوق شامل و از نتیجه رویداد مجلس های مذکور وزارت صحت را مطلع نمایند .

۸- در اثر اقداماتیکه ازین مدیریت بسازمان صحت جهان بعمل آمده آقای دو کتور کرستن سن عضو شق یونسف سازمان صحت جهان با مقدار سی تن شیر بودر موقت سازمان ولوازم لابراتوار بسکابل وارد و در امور توزیع شیر مذکور به اطفال مرکز و بعضی ولایات از قبیل ولایت قندهار و غیره خدمات شایانی نموده و در امور شق لابراتوار هنا واری خوبی نموده است .

۹- نظر به استدعا و نظریه کمیته مادرها خاتم ع-س معین ریاست زراعت بحث يك میرمن افغانی بموسسه مذکور معرفی شده .

۱۰- نظر به مذاکراتیکه بسازمان صحت جهان بعمل آمده مبلغ پانزده هزار دالر برای تهیه يك اندازه کتاب تدریسی و غیره و غیره تخصیص حاصل و لت کتاب ما بحتاج خویش را ترتیب و بسازمان صحت جهان ارسال شد تا کتب محتوی است مرسوله را تهیه و ارسال نموده درین باره بوزارت صحت کمک و مساعدت نمایند .

۱۱- راجع به ماینات تکنیکی و اقتصادی پروگرامی ترتیب و بسازمان صحت جهان روانه نمودیم تا اگر امکان داشته باشد بتوانند درین باره باین وزارت کمک و معاونت نمایند .

۱۲- نظر بدخواستی سازمان صحت جهان مبلغ سه هزار و پنصد و بیست و سه دالر سهمیه سال (۱۹۵۰) و مبلغ ۸۰ ر ۶۹۰ دالر بابت تزئید سرمایه سال مذکور وزارت صحت در وجه سازمان صحت جهان کارسازی گردید .

۵- اجراآت مهم مدیریت درملوا کی :

درسال (۱۳۲۹) مدیریت درملوا کی طبق سال های گذشته ادویه وسامان جراحی ولا براتوار وغیره مایحتاج طبی شفاخانه های مربوطات مراکز وولایات وبعضی مؤسسات ونواثر حکومتي و ملی دیگررا توسط دپوی ادویه حسباصول مقررات دست داشته خود تکمیل وبه مرجعش ارسال نموده است .

۶- اجراآت مهم سال (۱۳۲۹) مدیریت عمومی مجادله :

مجادله حمای لکه دار : سال گذشته ناجوری حمای لکه دار در کابل وبعضی حصص ونواحی دور دست مخصوصاً قندهار موجبات نگرانی وزارت صحتیه را بار آورده لهذا مجادله آن جداً اجراء وتعمیل گردید وبمنظور فوق بود که یک هیئت مکمل و مکلفی که تعداد آن به (۲۵) نفر بالغ می شود بریاست مدیر مجادله مراکز با سامان وادوات لازمه وضروری یک آن اولتر بدان صوب اعزام گردید زیرا پیش از آنکه مرض در زمستان به خیانت وتعم خود شروع نموده و بیفزاید جلو گیری ومجادله بعمل آید و همان بود که بفضل ومراحم خداوندی (ج) بعد از آنکه پودریاشی خانه بظاهه قندهار وتام موافق مزدحمه که باتفصیل در آتی ذکر می کنم اجراء شده تعداد مصابین مرض حمای لکه دار از روی راپورات های هیئت صحتی که در دست است براتب نظر به سال گذشته کمتر ومختصر راپور گردید تطبیق تیکه هیئت موصوف در قندهار نمود ازیین قرار است .

تعداد پودر زده شده گان به شمول زن ومرد واحفال

طبقه زنان ،	مجموعه	۶۶۱۱۹ نفر
مردان ،		
تعداد عمومی خانها ،		
تعداد عمومی البسه وسائر پارچه باب		۲۰۰۹۱۰ پارچه
مفروشات وبستره ها		۲۷۴۳۰ نسکه
سرای ها		۳۱ باب
حمام		۱۶ د
دکانها ، هوتلها وسماورچی ها		۱۴۴۰ د
مقدار صراف شده پودر دی - دی - تی		۸۴۹۳ کیلو
واکسین حمای لکه دار		۵۷۰ سی سی

بهین ترین چگون وضعیت و موقعیت شهر کابل از نقطه نظر شیوع و ظهور مرض حمای لکه دار به نسبت رفت و آمد متوالی و کثرت نفوس و غیره اهمیت زیادی داشت از آنرو هیئت های متعددی که بنام معنی با هر نوع وسائط مجهز بودند در تمام شهر کابل خانه بخانه و نواحی دور و نزدیک و اطراف شمول عسکری و قشله ها و مکاتب ایسه سرای ها و حمام، بس ها و غیره و غیره موفقه نه بود در باشی اجراء گردیده که بحمدالله نتیجه اطمان بخش نیز حاصل گردیده و این چند سطر آتی اجراآت هیئت موصوف را مختصراً ایضاح می دارد .

- ۱- تعداد عمومی خانه ها ۱۰۱۳۸ خانه
  - ۲- د افرادیکه بود زده شده اند ۱۵۴۶۸ نفر
  - ۳- د البسه و مفروشات و سایر بارچه باب مستعمله ۲۳۸۱۰۴ - تسکه
  - ۴- د مسجد ۱۳۷ - مسجد
  - ۵- د دکانها ۳۹۱۰ - دکان
  - ۶- د سرای ها ۴۴ - سرای
  - ۷- د حمامها ۲۸
  - ۸- مقدار عمومی بود در دی دی ده فصد ۲۷۱۸۷ - یوند
  - ۹- د وا کسین حمای لکه دار مصرف شده ۱۵۰۷ - سی سی
  - ۱۰- د عمومی بود در دی دی پنجاه فصد ۱۳۵ - یوند
- نا گفته نماند که وزارت صحت در آیین و فراهم نمودن وسائط ممکنه و وسائل ممکنه در تاسیس بیمار توار لوژی که از طرف تشکیلات صحتی دنیا (W.h.o) وونی - ف برای تحقیقات هیئت های تجربی و تربیه پرسنلهای فنی جهت مجادله سفلیس افتتاح گردیده از هیچ گونه مساعدت و کمک خودداری نکرده و کذا در ولایت هرات که از روی احداثیه صحتی توجه زیاده تری را راجع به مجادله وندای سفلیس ایجاب می نمود بیکمقدار ادویه مضاد سفلیس را بصورت مجانی بدسترس عوام توسط مدیریت صحتی آنولا کذا درده و بر علاوه تعداد اطباء و مع وشن را جهت مزید معلومات چه به ما وشت تشکیلات صحتی دنیا (W.h.o) و چه از بودجه خود وزارت بخارج اعزام نموده و می کنند .

مجادله تو بر کلوز یعنی سل الریه نیز بیکى از دی - روزه و پرو بلم های مهم بوده چنانچه بیکمقدار استریگو مایسین که از خوبترین ادویه مضاد تو بر کلوز است بمریضان ستا نوریم - سوان از بودجه مدیریت مجادله تخصیص داده شده است و هم برای مزید تحقیقات و تشعیص در اطراف تو بر کلوز دستگهاائی وارد ساخته شده است و نیز دو کتوران به امریکه و یورپ جهت آموختن تعلیم مجادلو ی ارسال شده و می شوند وزارت صحت به

ریاست مجادله ملاریا در اجراء مجادله مناطق ملاریائی در تمام طول سال همکار بوده و از هیچگونه مساعدت دریغ نکرده است .

این بود روح مطلب راجع به مجادله حمای لکه دار در ولایت فندهار و مرکز کابل و تکابل پروژه های لایحه انواری جهت معالجه امراض توبرکلوز و سفلیس و غیره که در فوق ذکر گردید اینک سائر اجراءات سال ۱۳۲۹ مدیریت مجادله را تقدیم می داریم .
لست ادویه و به در دی دی تی و واکسین حمای لکه دار و چپچک و محرقه و کولرا و سگ دیوانه که به مؤسسات صحی ذی علاقه توزیع شده است .

(الف) ولایات -

واکسین	واکسین	واکسین	واکسین	واکسین
حمای لکه دار -	محرقه -	کولرا -	چپچک -	سگ دیوانه - دی تی
تی مصارفات متفرقه .				
۱- ولایت فندهار -	۱۰۰۰ سی سی -	۵۰۰ سی سی -	۲۰۰ نفر -	۵۰ هزار نفر
				۱۱۰ هزار کلمو
۲- ولایت هرات -	۴۰۰ سی سی -	۵۰۰ سی سی -	۰ نفر -	۸۸ هزار نفر
				۰ - ۸۰۰ پوند
۳- ولایت	۲۰۰ سی سی -	۵۰۰ سی سی -	۲۰۰ نفر -	۳۹ هزار نفر
مزار شریف				۰ - ۴۰۰ پوند
۴- ولایت نطنز	۲۰۰ سی سی -	۵۰۰ سی سی -	۰ نفر -	۳۵ هزار نفر
				۰ - ۱۱۵۰ پوند
۵- حکومت اعلای	۲۰۰ سی سی -	۳۰۰ سی سی -	۰ نفر -	۱۰ هزار نفر
بدخشان				۰ - ۵۰۰ پوند
۶- حکومت اعلای	۴۰۰ سی سی -	۳۰۰ سی سی -	۰ نفر -	۹ هزار نفر
میمنه				۰ - ۳۰۰ پوند
۷- ولایت جنوبی	۳۰۰ سی سی -	۵۰۰ سی سی -	۰ نفر -	۲۲ هزار نفر
				۰ - ۶۰۰ پوند
۸- حکومت اعلی	۴۰۰ سی سی -	۳۰۰ سی سی -	۰ نفر -	۱۵ هزار نفر
پروان و کاپیسا				۰ - ۷۰۰ پوند
۹- ولایت مشرفی	۲۰۰ سی سی -	۳۰۰ سی سی -	۰ نفر -	۱۱ هزار نفر
				۰ - ۷۰۰ پوند
سرروی				۰ - ۲۰۰ پوند

ب) هیئت هائی که برای مجادله و وقایه از امراض ساری بمناطق دور دست و نواحی کابل در ظرف سال اعزام شده است .

- ۱- یک هیئت بزرگ که عبارت از (۲۰) نفر مرد و (۲۴) نفر اناثیه باشد با سه همراه موتر جهت بودر باشی دی - دی - تی برای وقایه و مجادله از حمای لکه دار در کابل .
- ۲- هکذا اعزام یک هیئت بزرگ با چند همراه موتر وادویه کافی و بودر دی - دی - تی به ولایت قندهار .

- ۳- اعزام یک هیئت با (۱۲) قلم ادویه و سامان فنی بقسم شفاخانه سیار بپشکاب و نهراب
- ۴- » » » » » » (۱۶) » » » » غور بند و بامیان
- ۵- » » » » » » (۸) » » » » به وردک
- ۶- » » » » » » (۱۶) » » » » بقطغن
- ۷- » » » » » » (۲۶) » » » » مکرر آ پشکاب و نهراب
- ۸- » » » » » » (۶) » » » » چین خواجه رواش ..
- ۹- » » » » » » (۲۷) » » » » بمیدان
- ۱۰- » » » » » » (۳۰۰۰) سی سی واکسین حمای لکه دار » وزیر آباد .....
- ۱۱- » » » » » » (۷۱) قلم ادویه و سامان شفاخانه » به نورستان
- ۱۲- » » » » » » (۲۵) » » » » به لوگرد

ج) آبله کوبانی که از طرف مدیریت مجادله جهت آبله کوبی اعزام شده اند .
بر علاوه آبله کوبان موظف ولایات و حکومت اعلی و کلان می باشند .

- ۱- اعزام آبله کوب با پنچ هزار نفر واکسین چیچک بحکومت ده سبز
- ۲- » » » » » » بگرامی
- ۳- » » » » » » میدان
- ۴- » » » » » » وردک
- ۵- » » » » » » لوگرد
- ۶- » » » » » » چهاردهی

اجراء آن مهم مدیریت تشکیلات

- ۱- افتتاح و بکار انداختن یک یولیکلینک مداوی میجانی دندان سازی مردانه و زنانه در مؤسسه دندان سازی مربوط ریاست افتتاحی انجمن دوکتوران دندان متعلق وزارت صغیه .

۲- تاسیس واقتناخ کورس پروتیز و تداوی دندان ذکور و اثاث بهمکاری وزارت جلیله معارف که طلاب آنرا از کتا تب مربوط معرفی نموده اند .
 ۳- يك دسنگاه اكره كه بهرگز در سال گذشته به خارج آر در داده شده بود و در سال جاری دسنگاه مذکور توارد مرکز گردیده بهمکاری ریاست شاروالی در عمارت شفاخانه گذرگاه دژ شرف نصب و ده امید است در آتی قریب دسنگاه مذکور بفرض استفاده رادیو سکویو- رادیو کرافتی و تداوی برقی بکار بیفتد و همچنین دسنگاه اكره بر شفاخانه کولونیک مرکز ولایت هرات که وارد مرکز گردیده همین زودی ها ولایت موصوف ارمال و بعضی استفاده اهالی آنولا قرار داده خواهد شد .

۴- در تاسیس وزارت صحت در جریان حال جاری در شفاخانه جدید در ولایت جنوبی منظور گردیده است که یکی از این شفاخانه ها در حکومت کلان ارگون و- بکران در مرکز ولایت چندی بطور سیار شروع بفعالت خواهد نمود ادویه و غیره سامان و لوازم کلینیک و پولیکلینیک مذکور اطراف شعبات مربوط وزارت صحت تهیه و عنقریب ولایت موصوف ارمال خواهد گردید .

اجراء آت مهم مدیریت اداری !

- ۱- ع، ج دکتور غلام فاروق خان معین وزارت صحت بهکفالت وزارت صحت
- ۲- ع، ص دکتور عبدالظاهر خان -ر طبیب بلدی بهصفت کفیل وزارت د
- ۳- (۲۱) نفر طلاب که (۸) نفر آن خورد ضابطان مربوط وزارت داخله (۱۳) نفر مربوط وزارت صحت بودند از کورس کمپو دری فارغ و موفق به اخذ شهادتنامه شده اند که (۸) نفر مذکور بوزارت داخله سپرده شده و باقی (۱۳) نفر آن بعیت کمیوندر شعبات داخل وزارت صحت موظف گردیده اند .
- ۴- دکتور محمد مایون خان مامور رتبه (۴) که در ترقیعات سنوی برتبه سوم ترفیع نموده
- ۵- باعزتند دکتور طالب بیگ دکتور امراض داخله و مجترمه منور خانم دکتور امراض نسائیه برای یکسال از ۲۹ نور ۲۹ الی ۲۴ نور ۱۳۳۰ تجدید قرارداد شده است .
- ۶- باعزتند دکتور مانسو و مادام مانسو دکتورس دندان تبه فرانس برای یکسال دیگر تجدید قرار داده شده است .
- ۷- باعزتند موسیو پروتیز دندان برای یکسال دیگر تجدید قرارداد شده است .
- ۸- دکتور سونل فنی شفاخانه جدید القاسم ارگون که مامور صحتیه و معاون دکتور ران محمد آصف خان احمدی می باشد .

اجراآت وزارت مخابرات

لین هائیکه جدیداً در سال ۱۳۲۹ تمدید یافته و سیستم سنترال بتری مرکز به اتومات تبدیل و بکار انداخته شده حسب ذیل است .

۱- لین های تلفون مرکز که به سیم های مختلف لچ تمیده شده بود عموماً به سیستم فلید و ایر پوشدار تبدیل و امتداد یافته .

۲- با اندازه (۸۸-۹۰) فوت کیبل های مختلف برای بکار افتادن تلفون های اتومات کارته شهرنو شیرپور وزارت حربیه و غیره ایجاد می مربوط مدفون و تمیده شده .
۳- سوچورد هائیکه به سیستم سنترال بتری در مرکز وزارت خارجه کارته شهرنو شیرپور و وزارت حربیه نصب بود با سوچورد هوایی شهری کاملاً برداشته شده و تلفون های مربوطه آن به اتومات تبدیل و بکار انداخته شده .

۴- يك دستگاه اتومات که از (بل کمپنی) در سال ۲۸ خریداری شده و دارای بک هزار و سه صد لین است. نصب و بکار انداخته شده .

۵- يك لین جدید از چهار دره فندوز الی خلم به فاصله (۳۵) کروه جدیداً تمیده یافته که علاوه بر لین مرکز که از بل خمی تمید است مخابره قطن و مزار شریف اتصال پیدا کرده یعنی ولایت قطن بمزار شریف بدولین مخابره می تواند .

۶- لین سمنگان که سابق از مراکز الی سمنگان دولینه شده و کاران ملنوی مانده بود جدیداً دولینه آن الی مزار شریف تکمیل و مخابره مذکور جریان پیدا نموده که اکنون مرکز و مزار شریف دارای دولین می باشد .

۷- يك لین جدید از حکومت و اخان مربوطه حکومت اعیان د خشان به فاصله (۵۴) کروه الی قشله عسکری پنجه حاشیه سرحد تمید یافته .

۸- فرض تسهیلات عامه چهار فرقه متحرک چوبی برای اجرای مخابره اما الی به چهار راه سینما و چهار راهی شهر نو، بل شاه دوشمشره علیه الرحمه چهار راهی کارته بکار انداخته شده تلفون بمواضع مذکور نصب گردیده است .

اجراآت سال ۱۳۲۹ ریاست

مستقل زراعت

امروز قرارېکه ملاحظه می شود موضوع تولیدات موادو بکار انداختن پیداوار زراعتی واستفاده ازمنايع مختلفه فلاحی آنقدر اهمیت پیدا کرده است که حرکت تمام چرخهای صنعتی مربوط به آن بوده واساس اقتصادیات يك مملکت بدون اینکه مسئله تولیدات زراعتی را اولاً حل وفصل نمایند کاملاً پادروها میباشد اگر بدون تامین شرایط توسعه واصلاح شقوق زراعتی در يك مملکت از تقویه وتوسعه اقتصادی آن نام می برند فی الحقیقت سهو بزرگی خواهد بود.

امروز بدون سرمایه وتکنیک نمی توان اقتصادیات يك مملکت را تقویه نمود. پس سرمایه وتکنیک دوشروط الزم واهم پیشرفت های اقتصادی است ونیز ناگفته نماند که ذریعه سرمایه میتوان تکنیک را توسعه لازمه بخشید یعنی ملل ثروت مند می تواند ذریعه همان ثروتی که دارند نه تنها دراصلاحات تکنیکی بلکه دراصلاحات شقوق دیگر فعالیت های اجتماعی خویش نیز اقدامات بس مفیدی نمایند.

پس درحالیکه ثروت کلید پیشرفت ها وشرط عمده اجراآت مهمه است ما بایست ازعه اول تر این سوال رانمائیم که آیا مملکت ما بکدام ذرایع يك مملکت غنی وثروت مند شده می تواند؟

بمقابل این سوال بایست چنین جواب گفت که افغانستان مملکت باستانی وزراعتی است واساس ثروت های ملی اش بر تجارت محصولات زراعتی استوار بوده اگر می خواهیم که درداخل مملکت موجبات رفاه وصحت وعافیت اهالی را فراهم آورده ودر خارج فروش محصولات زراعتی خود را که بگانه منبع ثروت ملی است تقویه وتوسعه لازمه بخشیم حتماً بایست متوجه به توسعه واصلاح امور زراعتی مملکت گردیم. مالیکی که می خواهند درراه ترقی وتکامل علمی التواتر مراحل جدیدی را بپایند بایست سیاست اقتصادی خود را براساس همین دوشروط عمده استوار نمایند که مراد ازو فورمواد اغذیه ومواد حیاتی درداخل وتقویه تجارت مواد زراعتی در خارج می باشد.

برای نیل به دو مقصد فوق یعنی تامین مواداغذیه لازمه درداخل وتقویه تجارت در خارج که بنیان اقتصادیات مملکت است برای مملکتی همچو افغانستان صرف يك طریقه است وبس.

و آن طریقہ آنست کہ افغانستان بہر ذریعہ و ہر صورت و بہ ہر قیمت کہ میشود بایست زراعت خود را توسعہ بخشیدہ و تولیدات زراعتی خود را بلند برد .

توسعہ زراعت و تقویہ زارعین برای افغانستان مسئلہ حیاتی است و بایست دریلان اول اقدامات عمدہ مملکت فرار دادہ شود . موضوع ازدیاد و اصلاح محصولات زراعتی نہ تنها برای مملکت مابلسکہ برای تمام مملکت های روی دنیا دارای اہمیت زیادی بودہ امروز ملل متحدہ خصوصاً متوجہ این موضوع گردیدہ و شقی رابطہ شق تشکیلات مواد غذائی و زراعتی (Fao) جہت واریسی بہ موضوع تولیدات زراعتی تعیین و تخصیص نمودہ اند و چون اصلاح و توسعہ زراعت و عصری ساختن آن معاونت های تکنیکی را ایجاد می کنند شق دیگری بنام شق امداد یا تکنیکی یونو تاسیس شدہ است کہ در توسعہ و اصلاح زراعت و صنعت بہ ممالک عقب مانده معاونت نماید .

چون اہمیت زراعت باین درجہ است پس بایست تمام طبقاتیکہ با زراعت ارتباط دارند در انکشاف منابع زراعتی و استفادہ ازان با تمام قوای خویش داخل اقدامات گردند . اولتر از ہمہ اشخاص فنی بایست در تمام نقاط محیط گردش نمودہ دربارہ ہر منطقہ زراعتی تحقیقاتی نمایند و با اساس تحقیقات مفصل و مکمل فنی بلانی طرح نمایند کہ اساس اجراآت اصولی بودہ از تطبیق و تمہیل آن بتوان اصلاحات لازمہ را در شقوق مختلف زراعتی تأمین نماییم .

اینست کہ ریاست زراعت کہ وظیفہ دار ہمچہ اجراآت مهم و عمدہ دانستہ میشود اصلاح و توسعہ امور زراعتی را منوط با اقدامات فنی دانستہ و این اقدامات فنی را بہ مراتب مختلفی تقسیم نمودہ است کہ ہر کدام دارای اہمیت بودہ و بنویہ خود از قوہ بہ فعل آورده خواهد شد . لاکن پیشتر از اینکہ بہ شرح پروگرام و تقسیمات طرز عمل ریاست زراعت پر دازیم بایست بدانیم کہ وضعیت مملکت ما از لحاظ زراعتی چگونہ است و اولتر برفع کدام کدام کونہ نواقص پرداختہ شود ؟

ناگفتہ نماند کہ اجراآت ریاست زراعت با اینکہ در شقوق مختلف و متعدد بہ پیمانہ وسیعی در این چند سال اخیر بعمل آمدہ و در بعضی شقوق مثل توسعہ و اصلاح زرع پنبہ و ابلبوی قندی در فططن و مدافعہ امراض حیوانی و نباتی و تولید ماشین ها و آلات فنی زراعتی از قبیل تراکتور ها و بمبہ ها و لوازم لاہراتوری ها و تولید تغذہ ها و حیوانات اصلاح شدہ خارجی و سامان وادویہ دفع حشرات و یاروہای کیمیاوی و استفادہ متخصصین خارجی و بسکار انداختن آنها و تنظیم و ترتیب فارم ها و تجربہ گاہا و فرستادن ہیئت های فنی در نقاط مختلف زراعتی و غیرہ نایل با اقدامات موثر و مفیدی شدہ است . لاکن زمینہ اصلاحات زراعتی بخوبی

وحیص است این همه اجراءات صرف مرحله نیست ازان مراحل متعد دیکه در راه اصلاحات زراعتی از بیهودن آن گریزی نیست . بطور خلاص بایست اظهار نمود که در امور اصلاحات زراعتی در مراحل ابتدائی می باشیم و بسا خالیگام ها و نواقص در زراعت ما موجود است که بر کردن و اصلاح آن صرف نمودن سرمایه های مهم و بودجه مسکنی و اقدامات فنی مؤثری را ایجاد می کنند . بعبارت واضح تر بایست بگویم که مملکت ما از تمام جهات اقتصادی به مراحل ابتدائی است و ما صرف تازه کار را شروع نموده ایم خواه در شق مدافعه امراض حیوانی و نباتی (با اینکه در زمینه اقدامات پس مفیدی بعمل آمده است) و خواه در اصلاح مختلف زراعتی و چه در زمینه تسکنیک زراعتی و بلند بردن محصولات صنعتی از قبیل پنبه و لبلبو و نیشکر و غیره و چه در حصه غله جات و میوه جات که بایست در مقدار حاصل و خواص شان اصلاحات و ترقی وارد گردد هنوز در مراحل ابتدائی می باشیم اینک در این همه زمینه ها در مراحل ابتدائی می باشیم ، علل متعددی دارد که میا بایست برای اینکه در پیشبرد و گرام اصلاحاتی خویش موفق گردیم علل مذکور را بدانیم و آنها را بطوریکه لازم است تجزیه نموده و بعد در رفع آنها داخل اقدامات لازمه گردیم .

علت عمده عقب مانده گی ما در راه انکشافات زراعتی قلت نفر فنی است .

ما در شقوق مختلف زراعتی (مدافعه امراض حیوانی و نباتی ، دفع حشرات مضره ، اصلاح و تقویه اراضی ، توسعه صنایع زراعتی ، اصلاح حیوانات و نباتات ، اصلاح و تکامل آلات زراعتی و توسعه زراعت میکا نیزه حفاظه و توسعه جنگلات و غلف چرها اصلاح نهال و حبوب و تقسیم آن در بین دهاقین) محتاج به عمده زیاد نفر فنی می باشیم .

تنها در شق دفع مرض تا کو که صرف یک نوع مرض است از امراض حیوانی ما به چندین متخصص خارجی و یک عمده زیاد متخصصین داخلی و چندین لابراتور و مقدار زیادی از سامان و لوازم فنی ضرورت داریم و در پی آنیم که این شق آنچنان توسعه داده شود که مرض گاو مری که هر سال به ملیون ها افغانی خساره را بزارعین متوجه می گرداند یک قلم از افغانستان برداشته شود تا وقتیکه نفر فنی و لوازم تسکنیک ما محدود باشد اجراءات مانیز در شقوق مختلف اصلاحات زراعتی نامکمل و ناقص خواهد بود .

علت دیگرى که مانع انکشافات زراعتی گردیده است نقائص تسکنیک و پس مانده گی ماست در تسکنیک زراعت عصرى بدون از اتکاء به تسکنیک و استغناء از فن ممکن نیست به وجود آید . بدون تطبیق تسکنیک و فن زراعت ما همان زراعت باستانی خواهد بود که قلمه چوبی و سطح و جغل چیری ما با دازان میدهد امروز در لورویا و امریکاء و ۱۸۹۰

فصد کارهای زراعتی که برای انجام آن د هائین ما جان خود را رنج می سازند ذریعه ماشین های ازدها پیسکرا اجرا می شود . نباتات و حیوانات طوری اصلاح پذیرفته اند که در مقدار حاصل و در خواص خیلی ها بلند رفته اند . از امراض حیوانی و نباتی در اثر تطبیقات فنی اثری موجود نیست و حاصل بخیزی اراضی شان در اثر تطبیق یارو های کیمیاوی بدرجه بلند رفته که قیاس شده نمی تواند .

عملت سوم پس مانده کی زراعت مانسبت بدیسکرملل اینست که زارعین و زمیندار های ما از اصول زراعت عصری کاملاً بی خبر اند . حیوانات و نباتات شان ضعیف و کم حاصل (بیماراض چهار) آلات و ادوات کارشان ناقص و ابتدائی بوده نسبت به مصارفی که می کنند حاصلات دست آورده کی شان بزحمت تکافوی آنرا می کنند . لهذا برای اینکه زراعت در مملکت ما توسعه پذیرد و صورت عصری را اختیار کنند ما بایست به وسیله ذیل منشئت و متکی گردیم .

الف - تهیه اشخاص فنی - اشخاص فنی برای تحقیقت در لابراتوری - اشخاص فنی برای - تطبیقات در مزارع و میدان عمل .

ب - تهیه سامان و آلات و ادوات فنی که ذریعه آن متخصصین تجارب خود را عمل نمایند .
ج - بلند بردن سوبه فنی زارعین تا زراعت عصری آشنائی پیدا کرده و بتوانند قرار هدایا تبکیه از طرف دوایر فنی بانهاداده میشود اجرا آت نمایند .

اجرا آتیکه در زمینه های مختلف اصلاحات زراعتی از طرف ریاست زراعت بعمل آمده است و با از این بعد بعمل خواهد آمد با وجود اشکات و انقضا مانیکه دارد فی الحقیقت داخله شق عمده فوق میباشد و ما اجرا آت عمده ریاست زراعت را در ۱۳۲۹ با نظر گرفتن بعضی اختصارات که از طوالت زیاد موضوع جلوگیری نماید ذیلاً معلومات میدهم

الف - تهیه اشخاص فنی و تحقیقت در اطراف زمین های مختلف زراعتی .
در تهیه یکمده نفر اهل فن که شرط اول اجرا آت فنی است ریاست زراعت از ۱۳۲۶ با نظر داخل اقدامات بوده و استخدام یکمده متخصصین استریائی در ۱۳۲۶ بعمل آمده است و هم در باره فرستادن یکمده فارغ التحصیلان در خارج از ۱۳۲۵ باین طرف هر سال اقدامات بعمل آمده است بناء علیه اجرا آتیکه متخصصین خارجی در ۱۳۲۹ در شقوق مختلف زراعتی نموده اند فی الحقیقت ادامه و سلسله کار های گذشته است که از این بعد البته بالتدریج صورت تکامل و زیدی را اختیار خواهد نمود .
البته ما در این جا کار هائی را که متخصصین خارجی مربوطه ریاست زراعت در جریان ۱۳۲۹ نموده اند ذیلاً معلومات میدهم و متعاقباً به شرح کارهای متخصصین

داخلی و در اطراف تحقیقاتیکه از طرف شق تعاونی یونو بعمل آمده است خواهیم پرداخت .
(۱) کارهاییکه در اطراف کیمیای زراعتی توسط متخصصین مربوطه بعمل آمده است . . ؟

در زراعت دو عامل مهمی که در پلان اول قرار گرفته اند و در تمام دنیا در زمینه بلند بردن تولیدات زراعتی بان اهمیت درجه اول را قایل گردیده اند مسئله آب و خاک است . بدون حل و فصل نمودن مسئله آب به دیگر جهات زراعتی متوجه شدن وقت خود را ضایع نمودن و اهم را با مهم بیک میزان دیدن است . بعد از آنکه موضوع آب و آبیاری حل و فصل میگردد بایست بموضوع خاک توجه و دقت را معطوف داشت . در صورتیکه زمین ضعیف باشد و ما نتوانیم آنرا تقویه و حاصلخیز نماییم یعنی از علم کیمیای زمین استعانه نشمایم زحمات ما در زمینه اصلاحات حیوانی و نباتی زحمات بی فایده خواهد بود زیرا زمین جای تغذیه و جای تربیه تمام جاندارها (نباتات و حیوانات است) از زمین ضعیف نمیتوان حاصل صحیحی بدست آورد . از اینجاست که ریاست زراعت یکی از متخصصین خارجی مسترها و زور را که بمطالوب مطالعات در اطراف زمین زراعتی استخدام شده است موظف نموده است تا درین زمینه و مسایل که با اراضی زراعتی ارتباط دارد تحقیقات و تجاربی بعمل آورد تا با اساس آن درباره اصلاح و تقویه اراضی زراعتی مملکت اقدامات لازمه بعمل آورده شود . نظریات فنی متخصص مذکور و اجراآت فنی که از طرف متخصص موصوف در جریان ۱۳۲۹ بعمل آورده شده است فرارذیل است .

مسترها و زور متخصص در راس را پورت خود در باره اراضی زراعتی چنین اظهار نظریه میدارد که روی هم رفته در فن زراعت شق مخصوص زمین شق جدیدی است و معلوماست که در این شق حاصل شده است چندان روشن و واضح نیست زیرا که زمین با عوامل متعددی ارتباط دارد بهر صورت موضوع زمین زراعتی و اصلاح آن با شق کیمیا ارتباط کلی دارد و اولین مرحله در این موضوع همانا تجزیه اراضی مختلفه است و مرحله دوم تقویه آن است که آن هم تحت قوانین فنی عملی گردد .

قرار نظریه متخصصین فن مرام و نصب العین حقیقی در زراعت عصری همانا از دیاد محصولات زراعتی و اصلاح جنسیت آنهاست و این مطالب در صورتی بدست می آید که زمین دارای حاصلخیزی و خواص لازمه باشد زیرا حیوان از نبات تغذیه میکند و نبات از زمین غذا میگیرد و بناء علیه اولین چیز یکه مهم است تقویه زمین است و بدون تقویه زمین تمام مساعی ما در دیگر شقوق اصلاح زراعتی بی نتیجه خواهد ماند .

دراغغانستان مسایل اراضی زراعتی به سه صورت ذیل بایست تحت ملاحظه گرفته شود -
(۱) نمی توانیم که تمامی اراضی را برای تمامی نباتات مساعد و آماده بداریم ،
بعضی از نباتات زمین ریسکه آمیز سبکرامی پسندند و بعضی انواع دیگر بزمین سنگین رسی
ضرورت دارند . مقدار مواد معدنی مورد استفاده نباتات در هر زمین یکسان نیست
و هر نبات با انواع مواد معدنی مخصوص خود ضرورت دارد ، از روی تجزیه زمین
و از روی تجزیه نباتات و تجارب بالای زمین میتوانیم اندازه ضرورت هر نبات را که به مواد
معدنی نشان میدهد بطور علیحده معلوم نمائیم .

(۲) از روی تطبیق اصول فنی که دران مراتب تناوب زراعتی نیز رعایت گردد میتوانیم
از یک زمین خراب استفاده بهتر نمائیم و زمین را نیز بالتدریج اصلاح کنیم - چنانچه
در این زمینه یعنی به مطلوب دریافت نمودن اصول فن زرع تجارب متعددی در تجربه گاه های
مختلف در جریان ۱۳۲۹ بعمل آورده شده است .

(۳) مسایل آبیاری با مسایل زمین ارتباط مستقیمی دارد . آبیاری بصورت خوب
و یا خراب بالای زمین اثر خوب و یا خراب میدهد بنامعلیه برای اینکه از زمین حاصلات
خوب گرفته شود بایست علاوه بر تقویه زمین و اصلاح اصول زرع در اصول آبیاری نیز
دقت نمایند تا مطابق به قوانین فنی اجرا گردد .

علاوه بران موضوع آب در افغانستان خیلی مهم است و بایست در مصرف آن از بهترین
اصول اقتصادی کار بگشاید و لازم است که برای هر نبات مصرف آن بصورت صحیح
در اوقات مختلف نمودی آن سنجیده شده از آبیاری زیاد و بی مورد جلوگیری بعمل آمده
در اطراف این سه موضوع در جریان ۱۳۲۹ امتحانات و تجاربی بعمل آمده است .

نا گفته نماند که درباره فقره اول یعنی تجزیه اراضی که لابراتوری وسامان ولوازم
کیمیاوی مخصوصی را ایجاد بسکند اجرا آت فنی متخصص محدود باندازه لوازم دست
داشته اش بوده اجرا آت وسیعی بعمل آورده نشده است لکن اکنون که کار های
لابراتوری کیمیا باتمام رسیده وسامان والانت وادوات کیمیاوی فرمایشی نیز از خارج
رسیده است در شق تجزیه اراضی و طبقه بندی آنها البته اجرا آت وسیع تری بعمل آورده
خواهد شد . لکن در فقره ۳ و ۲ در جریان ۱۳۲۹ تجارب متعددی در تجربه گاه علی آباد
و گذر گاه و بغلان بعمل آورده شده است .

(۲) تجارب در اطراف زرع تمباکو ..

در حالیکه لوازم تجزیه زمین بدسترس نبود کوشش شده است تا از روی تجارب
مستقیم بالای زمین به مقدار مواد اغذیه تخمینی آن معلومات حاصل نمائیم .

برای حصول این مطلب از زرع تمباکوباین سبب کار گرفته شده است که اولاً تمباکو به بسیار خوبی میتواند کمی مواد اغذیه زمین را نشان بداند و ثانیاً از تغییرات جزئی در مقدار مواد اغذیه لازمۀ متأثر میشود نوع تمباکوی تحت تجربه تمباکوی ویرجینیا (Virginia) بوده است که از لپوگر رسیده بود و مواد کیمیاوی که به مقدار قلیل بدسترس متخصص بوده و بمخل تطبیق گذاشته شده است نایتروجن - پتاس و فسفور بوده که با اندازه قلیل در خود لا ابراهو از حاصل شده بود . نتایجی که حاصل شده است خیلی مهم و قابل دقت است زیرا در اثر تطبیق مواد کیمیاوی مذکور در مقدار حاصل افزودی معتدلهائی بعمل آمده است چنانچه از روی اعداد ذیل معلوم میشود .

تطبیق نایتروجن تنها . . . .
۵۹ فیصد زیادتیی حاصل
تطبیق پتاس تنها . . . .
۶۳ فیصد زیادتیی حاصل
تطبیق فسفات تنها . . . .
۴۴ فیصد زیادتیی حاصل
در تطبیق هر سه نوع ماده . . .
۹۷ فیصد زیادتیی حاصل
از روی فوتوی (۱) نتایج حاصل شده
بخوابی معلوم میشود .
در قطار دست چپ تطبیق هر سه مواد
شده است .
در قطار دست راست تطبیق پتاس علیحدہ .
در قطار وسط در آن هیچ مواد کیمیاوی
تطبیق نشده است نباتات پست تر رسیده
میشود .

فوتوی نمبر (۱)

از تجربه فوق معلوم میشود که تطبیق مواد کیمیاوی در اراضی و افغانستان باعث زیادتیی حاصلات میشود و این زیادتیی روی هر فتنه ۱۰۰ فیصد در طبقات علیحدہ ۷۷ فیصد در طبقات مجموعی بوده مسئله نسبت خیلی مهم .

(۴) : تحقیقات در اطراف اراضی نهر بغرا . .

چون اراضی بغرا دارای وسعت زیادی است و در قابل زرع ساختن آن مقدار زیادی برای اهالی مملکت خواهد رسید ریاست زراعت متخصمین خود را جهت تحقیقات در اطراف خواص اراضی مذکور و دریافت ذرایع اصلاح و تقویه آن فرستاده و در نتیجه تحقیقات مسترها و زرع متخصمین کمیته چنن معلوم گردیده که در اکثر نقاط خاک زراعتی دارای ضخامت قلیل است و برای اینسکه نتیجه خوبی گرفته شود بایست زمین عمقا قلبه شده بذرایع مخصوص تقویه شود . در نقاطیکه ضخامت زمین قلیل است زراعت اشجار متصادف به مشکلات خواهد بود لاکن در نقاطیکه مثل حصه مارجه (جنوب غرب نادعلی) عمق زمین زیاد است زراعت اشجار نیز نتیجه داده میتواند علاوه بران فراریسکه تحقیقات مستربشک هم اثبات آنرا مینماید اراضی بغرا در اکثر نقاط دارای ضخامت و خاک کمی بوده و در حصه تحتانی سنگی سختی بملاحظه می رسد که نتیجه جوش خوردن سنگ ریزه ها و آهک بوده مانع نفوذ آب در طبقات زیرین می گردد و در این صورت بایست در موضوع زاکشی زمین دقت لازمه شود .

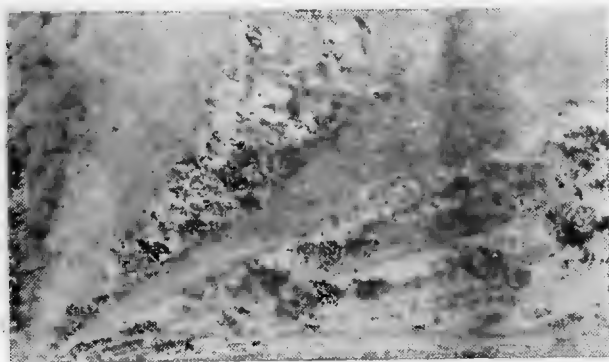
بسیار ممکن است که در اثر آبیاری های متواتر مواد نمکی (شوره) سطح زمین با آب در داخل زمین نفوذ کند و بعد از آن چون ضخامت خاک کم و زیر زمین هم خیلی سخت است و ایس بالادر سطح زمین جمع و مانع نموی نباتات گردد . در این صورت بعمل زاکشی بایست مبادرت ورزید و نیز ممکن است که در اثر آبیاری های متواتر بعد از چند سال در عمق زمین افزوده شود و سنگ های کانیگلو میرانی طبقه زمین بالتدریج تجزیه گردند اگر زیر زمین بسیار سخت و غیر قابل نفوذ آب و عمق زمین هم کم باشد آب به سطح زمین نزدیک شده و زمینهای رسی سنگین شوره نی حاصل خواهد شد که برای زراعت خیلی خراب بوده و اصلاح آن زحمات و مصارف زاکشی را ایجاد خواهد کرد . تحقیقات کمیماوی در اطراف اراضی بغرا . .

تجزیه نمونه خاکهای نقاط مختلف بغرا با وسایل محدود دست داشته کی ماحتی الامکان بعمل آمده است روی هم رفته مقدار نمک در اراضی بغرا بسیار زیاد نیست و از روی متوسط میتوان آنرا در حدود نیم فیصد قیاس نمود یعنی این مقدار نمک را میتوان ذریعه آبیاری بخصمین پایان زمین نقل داد بشرط باینسکه نمک مذکور دوباره بالا نیاید و به حصص زیرین نفوذ خود را ادامه بدهد چون املاح مذکور املاح سودیم است زمین را خیلی سخت می سازد . برای نرم نگه داشتن زمین و اینسکه نمک حتی الامکان بخصمین زیرین نفوذ کنند

د کابل کالنی

در زمین بایست کچ داخل نمود (از روی ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ کیلو گرام فی جریب) خصوصاً در حالیکه کچ هم در اکثر نقاط پرا موجود است .

فونوی نمبره (۲)

تجربتا ثابت گردیده است که در زمین های شوره دار زراعت به صورت جویه وبشته نتیجه خوب نمیدهد بلکه زراعت «وار خوبتر» بوده و در آن ۲ تا ۳ دفعه مقدار فیصدی شوره در زمین کمتر میباشد - مثلیکه از روی نقشه نمبره (۲) بالای مزرعه جونی کچالو به ملاحظه میرسد .

(۴) : تحقیقات در اطراف مقدار فیصدی تیل آفتاب پرست . . .

نهایتیکه ازان تیل کشیده میشود در تقویه صنایع زراعتی دارای اهمیت زیاداند و تیل های نباتی در داخل و خارج مملکت بازار فروش خوبی دارد . بناء علیه بهترین انواع آفتاب پرست که در تجربه گاه علی آباد و گذر گاه توسط متخصصین زرع شده بود ذریعه مسترهاوزر تحت تجربه قرار داده شده و در نتیجه معلوم شد که مقدار چربی آن از ۵۸ تا ۹۰ درصد است .

لذا آفتاب پرست یکی از نباتات است که بهترین نتیجه در افغانستان میدهد و زراعت آن بایست توسعه داده شود .

(۵) : تحقیقات در اطراف ینبه دانه فطرن . . .

نمونه های خاک از حصص مختلف تجربه گاه قندوز و از حصص مهم زرع ینبه در فطرن برای تجربه گرفته شده است و بعد از تحقیقات و علمیم آوری لازمه بعضی نتایجی بدست آورده شد که بایست بزارعین تلقین گردد تا در حاصلات اراضی شان افزایش بعمل آید .

الف - در فندوز اراضی ینبه کاری روی هم رفته اراضی سخت و خشک اند که ترکیب خوبی ندارند و تطبیق کچ در اراضی مذکور نتیجه خوبی بار خواهد آورد لکن فراهم نمودن کچ به مقدار کافی و تطبیق آن ذریعه دهاقین مشکلاتی را در بر دارد و بهترینست که برای اصلاح و تقویه اراضی خویش از بارو کار بگیرند و مقدار هموس (Humus) را در زمین زیاده نمایند و زیادتى هموس به شرایط ذیل مربوطه است .
(۱) در زرع علوفه خصوصاً رشنه توجه زیاده تری نمایند . رشنه در فند و ز نتیجه خوبی میدهد تعداد حیوان را زیاده تر نمایند .

(۲) زمین بایست تحت زرع قرار داده شود و برهنه نبوده بر روی آن علف باشد .
(۳) نغم افشانی بصورت متراکم باشد یعنی مقدار بذرافشایی جریب زیاده تر نمایند تا یک مقدار زیاده علف روی زمین را پوشانیده و مقدار هموس زیاده و منتج به تقویه زمین گردد .
(۴) بعد از آنکه زمین بحال و تر فله می شود . زمین بایست رمبه (Ramba) شود .
(۵) بذرافشانی حتی الا امکان وقت بعمل آید .
(۶) حاجت به بوره گذاشتن زمین نیست زیرا که زمین بمقدار کافی دارای آب است .

علاقه چهار دره فند وز :

در چهار دره نیز عیناً مثلثیکه در فندوز معمول است اجرا آت شود زیرا که زمین چهار دره به زمین فندوز مشابهت دارد .

در حصه قلعه سهل و آق تیمه :-

در اینجا دو نقطه بملاحظه رسیده است . یکی وجود شوره و دیگر نبودن مواد ناپروچنی . برای رفع شوره بایست زمین را بصورت جویه نه بلکه بصورت هموار زرع نمایند و بر زمین کچ بریزند حتی ینبه نیز بایست بصورت جویه نه بلکه بصورت هموار و به قطار زرع شود .

این اصول زرع هموار را یکنفر متخصص مصری در فندوز تطبیق نموده است . و بایست به تمام زمین های شوره دار تطبیق شود . و بعد از کسندم و غیره رشنه زرع شود . بحال حاضر در نقاط مذکور بعد از ینبه کسندم و بعد از کسندم ینبه و بعد جواری زرع می شود و این قسم تناوب باعث ضرف زمین گردیده حاصل خیلی تقابل می پذیرد .

در نواحی حضرت امام :-

روی هم رفته زمین های این منطقه حاصلخیز است و کمی شوره این جا و آنجا بملاحظه

میرسد. برضد شوره همان ترتیباتیکه در باره قلعہ سهل و آق تپه گفته شده است اتخاذ گردد برضد باد های گرم و خشک بایست به غرس یک تعداد زیاد اشجار پرداخته شود.

ملاحظات در اطراف اراضی دشت ارچی :-

این منطقه را متخصص در اثر خواش نائب الحکومتکی بصورت مفصل بر معاینه نموده است اراضی دشت ارچی برای زراعت خیلی مساعد است و بایست زمین قوی نسکا هداشته شود در موسم تا بستان مقدار زمین که تحت زراعت گرفته شده بود نتیجه آن اطمینان بخش بوده است.

ملاحظات اراضی تا لقان :

از لحاظ وسعت و خو بائی بهترین اراضی فطن بشمار می رود. اصول زرع اطمینان بخش است و زراعت رشقه نیز معمول است و علاوه بر آن یک تعداد زیاد اشجار در این منطقه دیده می شود و این منطقه بایست برای دیگر مناطق فطن سرمشق قرار داده شود.

ملاحظات در اطراف اراضی خان آباد :-

موقعیت و ساختمان اراضی آقادر برای زراعت برنج مساعد است که این منطقه بایست مخصوص منطقه برنج کاری محسوب شده و برنج اولین و مهم ترین محصول این منطقه قرار داده شود.

زراعت برنج با زرع دیگر نباتات بقسم تناوب موافقت نشان نمیدهده بهترین اصول برای حاصل گرفتن فراوان همانا بارود دادن و قوی نسکا هدا شتن زمین است متخصصین در اطراف دیگر تجارب فنی علاوه بر تحقیقات اراضی نبر در فطن پرداخته اند.

فرا ریکه متخصصین معاینه نموده اند با وجودیکه زمین و آب و هوای فطن برای زرع پنبه و لبلبو و غیره نباتات صنعتی خیلی مساعد است حاصل فی جریب لبلبو و پنبه هر سال کمتر شده می رود و زمین را نباتات هرزه فرا گرفته از قوه آن میکاهد و زارعین برای اینکه لبلبو های سنگین تر بدست آورند زمین را زیاده بر زیاده آب میدهند بقسمیکه مقدار فی صدی فند بالاتر ریج کمتر شده می رود.

بنام علیه تجاربی بالای قطعات مختلف زمین (زمین رسی سنگین و زمین شنی خفیف) بعمل آمد. از هر نوع این اراضی قطعاتی منتخب وزراعت با اصول چهار گانه ذیل بعمل آورده شود.

۱- اصول قلعہ افغانی و زرع جویه نی که اصول معموله حاضره بفلان است.

اجرا آت ریاست مستقل زراعت

- ۲- اصول فلبه اروپائی و زرع جویه نی « که جدیداً تحت تجربه گرفته شده است »
  - ۳- اصول فلبه افغانی « بر زمین هموار »
  - ۴- اصول فلبه اروپائی « » « » « »
- اصول زراعت جویه نی معموله قطن صرف ذریعه دست و بیل و لاکن اصول زراعت هموار خطوطی ذریعه دست و ما شبن مردو اجرا شده میتواند (فوتوی نمبر ۳ دیده شود) در تجارب منحصصین فلبه عمیق ذریعه تراکتور بعمل آمده است . (فوتوی نمبر ۴)

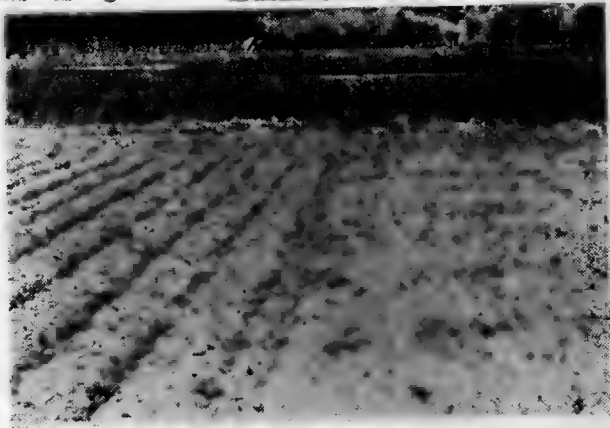

فوتوی نمبر ۳
در نتیجه تجارب فوق معلوم و ثابت گردید که در زرع اصول هموار و خطوطی و با فلبه عمیق اروپائی حاصل فی جریبی و مقدار فیصدی تبدیلیو خیلی ها بلند می رود حتی حاصل قند

د کابل کالنه

فی جری بهی چهار چند نسبت به اصول زرع جویه تی و فلبه سطحی وطنی بلند تر می رود
(فوتوی نمرة ۶ و نمرة ۷ و نمرة ۸ ملاحظه شود) و علاوه بر آن شکل لبلبوها در زرع جویه تی
غیر منظم و در زرع هموار منظم تر است.

فوتوی نمرة ۶

(فوتوی نمرة ۸ و نمرة ۹ دیده شود)

تجربۀ مهم دیگر که ذریعہ مسخرها و زر منحصص در اراضی بشلان بعمل
آمده است میزان نمودن اندازۀ آب است که زار عین فطنت خیالی زیاده

فوتوی نمرة ۷

اجرا آت ریاست مسئول زراعت

می دهند . در چهار قطعات علیحدہ زرع لبلبو بعمل آمده و در هر کرد مقدار مخصوص آب داده شده است که از کرد اول بطرف کرد های ۲ و ۳ و ۴ - بابتد ریج زیادہ تر بوده است و مطابق به بطلان تجارب دیگر - ری در تجربہ کاه علی آباد و کندر کاه بعمل آورده شده است . (فتوی نمبر ۸ دیدہ شود)

فتوی نمبر ۸

بطور خلاص پنج زرع باصول هموار و قلبہ عمیق نسبت زرع باصول جویہ نی و قلبہ سطحی سه چند بہتر بودہ است .

فتوی نمبر ۹

در زرع جویه‌تی ۵۰ تا ۶۰ درصد لبلب‌ها دارای شکل منظم و از ۴۰ تا ۷۰ درصد دارای شکل غیر منظم بوده‌اند.

چنانچه از اعداد ذیل می توان تفهات مقدار حاصل را در هر دو اصول ملاحظه نمود .

حاصل اوسط فی جریب در اصول زرع جوئیہ فی ۱۰۴۴ تن و حاصل قند فی صد ۱۶۰۱۶

حاصل اوسط فی جریب در اہل زرع معوار ۲۰۵۲ تن وحاصل فی صدہ ۱۷۶۳

فوتوی امره

قلبه های عقب تقریباً ۷۰ درصد نسبت به قلبه های سطحی زیاده تر حاصل می دهد .
چنانچه از قلبه های عقب ۳۰۸ تن فی-جریب و از قلبه های سطحی ۱۸۲ تن فی-جریب
گلبلیو حاصل می شود .

زیاده تر حاصل قند فی جریب از روی اصول مختلف ذرع جو، نی و هموار و قلمبه خفیف و عقیق از روی اعداد ذیل معلوم می شود .

مقدار نمد از روی سبزی جریب در اصول قلبه سطحی و زرع چوبه‌نی - ۲۲ - سبزی

» » » » » «ع.ق.» » » -٤٢

» » » » » -طحاوی وزرع هموار- ۶۹ »

» » » » » ع:بق » » - ٩٧ »

• چنين در تجربه گاه گزند گاه در اصول زرع جويه نوي حاضر شده از روي سير في جريب

۱۶۲ سیر بوده است و در اصول زرع هموار به ۲۳۰ سیر حاصل فی جریب فـسـند بالغ گردیده است .

تجربیات در اطراف مقدار آب فی جریب ۰۰۰۰۰

مسئله آب برای افغانستان مسئله حیاتی است و بایست که در مصرف آن دقت زیاده شود یعنی مقدار ضروری و حتمی آب برای هر نبات معلوم و همان مقدار ضروری و لازمه برایش داده شود و بدون سبب برای نبات آب بمصرف نرسد و خصوصا برای لبلبوی بغلان و فریکه در بین آب دادن با اصول جویه فی و با اصول هموار موجود است معلوم شود . با اساس همین مفکوره تجارب متعددی درباره پیمانه نمودن مقدار آب ضروری یعنی نباتات مثل لبلبو و غیره در مراسم مختلف بعمل آمده است .

در تجربه گاه گذرگاه ، علی آباد ، بغلان - ترتیبات لازم فنی برای مقیاس نمودن آب ضرورت لبلبو و غیره اتخاذ گردیده و ۲۸۰۰ تجرب به پیمایش در جریان سال بعمل آمده اینک معلوماتی که درباره آب طرف ضرورت بعضی نباتات در سانی متر در تجربه گاه های علی آباد و گذرگاه بعمل آمده است قرار ذیل است .

ضرورت آب سالانه گندم و یولاف از ابتداء تا اخیر نمو در آبیاری اصولی ۱۰ سانتی متر
ضرورت آب سالانه گندم و یولاف از ابتداء تا اخیر نمو در آبیاری غیر اصول ۳۰ ر ۴۰ سانتی متر

د د د د جو از ابتداء تا اخیر نمو . . . نصف ضرورت گندم و یولاف

د د د د لوبیا - باقلی - خربوزه - جواری - لبلبوی سای بین از روی اصول

آبیاری ۳۰ تا ۶۰ سانتی متر

ب ، مقدار ضرورت آب لبلبوی قندی در صورت آبیاری اصولی در گذرگاه - ۸۰ سانتی متر

ج ۱ د د د د در بغلان چهار صورت معلوم شده و قرار ذیل است .

۱) در آبیاری قطعه نمبر ۱ در سال ۱۰۰ سانتی متر - حاصل فی جریب ۲۶۶ تن مقدار

قند فی جریب ۵۶۲ سیر .

۲) در آبیاری قطعه نمبر ۲ در سال ۱۳۱ سانتی متر حاصل فی جریب ۱۲۲ تن مقدار

فی جریب ۳۱۵ سیر

۳) در آبیاری قطعه نمبر ۳ در سال ۱۵۲ سانتی متر حاصل فی جریب ۱۵۶ تن مقدار

فی جریب ۴۰۵ سیر

۴- در آبیاری قطعه نمبر ۴ در سال ۱۷۱ سانتی متر حاصل فی جریب ۱۸۲ تن مقدار

فی جریب ۴۵۵ سیر

۵) در تجربه گاه گذر گاه در سال ۸۰۰ سانتی متر حاصل فی جریب ۷۷۲ تن مقدار فی جریب ۱۹۵۰ سیر
از مقایسه اعداد فوق معلوم می شود که اسراف در آبیاری و تجاوز از حد لزوم منتج به تقلیل حاصل ابلو می گردد .

در بغلان بعد از آبیاری اول فاصله بین هر آبیاری ده روز و بعد از سنبله فاصله مذکور به ۷ و ۸ روز تغیر داده شود .

اگر زراعت ابلو در اواسط حمل بعمل آمده باشد بهتر است که در اواخر میزان از آبیاری صرف نظر شود . در بغلان قرار تجاری که بعمل آمده است در اصول زرع هموار مقدار آب نسبت باصول زرع جویه فی ۲۳ فیصد زیاده تر و در مقدار شکر فی جریب ۱۵۰ فیصد زیاده تر بعمل می آید . لکن در گذر گاه نسبت باینکه زمین از علف های مرزه پاک نگه داشته شده اند باین اصول زرع هموار و اصول جویه در مقدار آب فرقی نبوده لکن در زرع هموار حاصل شکر فی جریب ۴۰ فیصد بلند تر بوده است .

علاوه تا مسترها و زر متخصیص ذریعه تجارب متعدد ثابت نموده است که برای اینکه از اسراف بی فایده آب جلوگیری شود بایست که زمین مزروعی کاملاً هموار باشد . تنها یک فرق ۵ سانتی متر در سطح مصرف آب را تقریباً دوچند مینماید چنانچه در قطعه زمین تجریبی که کاملاً هموار بوده است ۱۴ ر ۷ سانتی متر آب کافی بوده است لکن قطعه زمین ناهموار که لول آن (۵) سانتی متر فرق داشته است مقدار آب مذکور ۲۴ ر ۹ سانتی متر یعنی تقریباً دوچند بوده است و ضیاع آب تقریباً در زمین ناهموار و نابول شده ۷۰ فیصد بوده است . در یک قطعه زمین دیگر که بجوار قطعه امتحانی اول واقع بوده است و اندازه ناهمواری در آن زیاده تر بوده این ضیاع آب تقریباً در حدود ۱۸۰ درصد ملاحظه رسیده است از طرف دیگر قرار است که مسترها و زر تجربه نموده است ساختمان جوی نیز بر مقدار ضیاع آب اثر انداز است جوی عریض و پر علف و دارای یشتی و بلند نسبت به جوی کم بر عریض و بی علف و هموار زیاده تر آب را ضایع میکند چنانچه از اعداد ذیل بر می آید .

علی آباد:

در جوی خراب عریض پر علف و غیر هموار در علی آباد ضیاع آب فی متر ۶۸ لیتر

» خوب کم علف هموار » » » ۴۸ »

بغلان ..

در جوی خراب عریض بر علف و غیر هموار در بغلان ضیاع آب فی متر ۶۰ - لبر
در جوی خوب کم بر بی علف و هموار

» ۱۹

»

»

مقایسه نتایج در بین زراعت باقلبه وطنی و زراعت باقلبه اروپائی .

تجارب دیسکری که ذریعه مسترها و زر متخصص بعمل آمده است مقایسه نمودن نتایج باقلبه وطنی و باقلبه اروپائی است . اثر باقلبه عمیق باقلبه های آهنی اروپائی که ۱۵ - ۱۷ سانتی متر در زمین رفته و زمین را سرازیر میکند نسبت به باقلبه وطنی که سطحی بوده از ۱۰ - ۱۲ سانتی متر زیاده تر زمین نرفته و زمین را هم روگردان کرده نمیتواند در ۱۳۲۹ بعمل آمده است . در زراعت گندم باقلبه های عمیق اروپائی ۱۲ فی صد زیاده تر حاصل داده . این زیاده تی برای سال اول است و باالتدريج در سالهای دیگر زیاده تر خواهد شد زیرا که خاکهای غیر فعال تحتانی زمین به حصه فوقانی آمده و بمجاورت هوا و روشنی به تعداد بکتری با متغوا و فعالیت خویش خواهد افزود .

نتایج تطبیق کچ در اصلاح اراضی و بلند بردن حاصلات .

قراریکه مسترها و زر تجربه نموده است تطبیق کچ برای اصلاح زمین های سخت رسی و فرو بردن شوره در حصص زیرین و عمیق زمین خیلی موثر است - در اصلاح زمین شوره دار بفرانز انداختن ۱۰۰۰ کیلو گرام کچ فی جریب برای فرو بردن شوره ب زیر زمین موثر خواهد بود .

در تجربه گاه گذر گاه بالای زراعت گندم نیز اثر خوبی نشان داده است مثلاً در سال زیاده آب در زمین شوره دار در زراعت گندم ۱۰۰۹ بر ۱۰۰ و در یولاف ۲۶ بر ۱۰۰ و در جو ۶ بر ۱۰۰ بوده است . جوبه شوره حساسیت زیادی ندارد و از آن سبب زیاده تی مهمی در حاصل آن از تطبیق کچ بملاحظه نرسیده است . لهذا تطبیق کچ برای اصلاح زمین های شوره دار خیلی مفید است و در آبیاری در حالیکه بزمین کچ داخل شده باشد ۱۹ بر ۱۰۰ شوره ب حصص عمیق زمین فرو رفته و روی زمین بهمان درجه برای زرع مساعد تر شده میرود .

تجارب مستر یو فی متخصص حبوب

اصلاح حبوب نباتات آنقدر دارای اهمیت است مثلیکه اطفال را در جامعه تربیه نمایند اذنانه های ضعیف و مریض نباتات ضعیف و مریض میروید . با اینکه در زمین آباد در تحت آب و هوای مساعد زرع شوند باز هم بهره اطمینان بخشی از آنها گرفته نخواهد شد

ودهقان مصرف وزحمت بی فایده ورایسکائی را متحمل شده خواهد بود . علاوه بران چون غایب فساد بر اجسام ضعیف است نباتات کم قوه زمینه مساعدی برای تنبیه انواع امراض بوده خود از اینجهت خساره های مدهشی متوجه دهقان ویا به عبارت بهتر متوجه اقتصاد ملی خواهد بود .

چون اصلاح حبوب از مهمات شقوق بهداشت زراعتی است از مدت دو سال است که یک نفر متخصص (مستر یوفر) در اطراف اصلاح حبوب خصوصا غلهجات با چند نفر معاونین وطنی که زیر دستی اش داده شده است مشغول تجارب است تحقیقات مستر یوفر زیاده تر بالای غلهجات و نباتات صنعتی بوده برای تجارب نامبرده قطعه زمینی در علی آباد نزدیک ریاست مستقل زراعت و قطعه دیسکر در تجربه گاه گذرگاه وهم قطعاتی در فارم های بقلان و قندوز تخصیص داده شده است مادر این نقاط برجسته تجارب و تحقیقات مستر یوفر را در ذیل طور اجمال نگارش میدهم .

(۱) تجارب و تحقیقات متخصص در اطراف گندم ۱۹۰۰

اختلافات در ارتفاع موجب اختلافات در آب وهوا است و چون مملکت ما از لحاظ ارتفاع دارای اختلافات زیادی است (از افلی ۶۰۰ متر تا اعظمی ۵۰۰۰ متر) لهذا در آب وهوای نقاط مختلف نیز اختلافات مهمی موجود بوده و در نتیجه همان یک نوع نبات در حصص مختلف خصوصیات و امتیازات مخصوصی را از خود نشان میدهد . چنانچه گندم نسبت به ساحه وسیع زراعتی که دارد تحت ارتفاعات مختلف آب وهوای متنوع واقع شده و در نتیجه از روی تخالف شرایط محیط انواع زیادی از آن به وجود آمده است . چنانچه امروز زیاده از پنجاه نوع گندم آبی و پنجاه نوع گندم للمی در افغانستان موجود بوده و از این لحاظ در تسکین انواع افغانستان ریسکارد قایم نموده اولین مملکتی است در دنیا که دران باین درجه کثرت تخالف و تعداد انواع دیده میشود . از این لحاظ میتوان افغانستان را مهد طبیعی زراعت گندم محسوب داشته و در اثر تطبیقات فنی می توان نتایج بزرگی را کشف و انواع مطلوب را انتظار برد .

لاکن فراریسکه ملاحظه میشود در این اختلاف تنوع تنها شرایط کونا کون محیط دخیل نیست بلکه در بین انواع مختلف هر منطقه ذریعه حشرات و باد اختلاط و امتزاج نوادی بعمل آمده و انواع مخلوط الجنسی (دور که) بعمل آمده است که فی الحقیقت نمیتوان آنرا بنام نوعیت یاد نمود زیرا در نوعیت بایست خواص ثابت و معین بوده و مخلوط نباشد .

تعدد و تکثیر دورگه ها در بین انواع طبیعی دا رای نواقص زیادی است و برای اینکه ما بتوانیم انواع غله جات مملکت خود را اصلاح کنیم بایست آنها را اول تر از شرایط و اثرات کشیده و توسط تطبیقات فنی صاف نمائیم و باری چون انواع صاف و طبیعی دست آید باصلاح آنها پرداخته خواص و میزان مطلوبه را طوری در آنها ثبت نمائیم که جز لا ینفک خصوصیات طبیعی آنها شده دیگر از اثر تخالف محیط در آنها فتوری وارد نیاید در مرحله سوم بعد از اینکه انواع ثابت و قیاسیم بدست آید از روی خصوصیات شان میتوان بالای شان نام های مخصوصی گذاشته و بعد در تکثیران کوشید و از هر نوع ذخیره های حبوب تهیه نموده و عندالمطالبه و عندالحاجه آنها را بدست خوا هشمندان در داخل و خارج مملکت گذاشت .

این موضوع تصفیه و اصلاح حبوب امروز دردنیای فن آنقدر اهمیت پیدا کرده است که در شق مواد اغذیه و زراعت یونو شعبه را برای این موضوع مهم تحقیق داده اند و در شعبه مذکور ذریعه متخصصین فن کتاب هائی بنام کتاب نوادی حبوب Genealogic book ترتیب داده شده است و در کتاب های مذکور انواع حبوب تمام ممالک مختلف دنیا که انواع ثابت و صاف اند در جدول علیحدہ ثبت شده و وجود همه کتاب نوادی در تبادلہ انواع مختلف گندم و جو و جواری و غیره در بین ملل مختلف معاونت کرده و اجازه میده که نوع مطلوبه را بزودی معلوم نموده و برای بدست آوردن آن داخل اقدامات کردند اینست موضوعات مهم فنی که برای عملی نمودن آن مستر یوفر کما شته شده است . قرار تجارب مشارالیه چون انواع گندم در افغانستان صاف نبوده از تخلیط دو یا چندین جنس بعمل آمده است لهذا خواص گندم های افغانستان ثابت نبوده در اثر تغییر محیط تجریمی پذیرند ، باساس همین مفکوره قرار در خواست مستر یوفر انواع گندم نقاط مختلف افغانستان خواسته شده و تحت تجربه قرار داده شده است ،

در اولین وهله توجه به انتخاب مجموعی (Mass Selection) معطوف گردیده است تا باری خطوط برجسته نوعیت و با خواص غالب (Caractere dominant) پدیدار گردیده و خواص نامکمل را تحت اثر خود بگیرد و بعد ازان برای خاصیت غالب برجسته گی تمامه را اختیار نماید با انتخاب خصوصی پرداخته میشود .

مدت دو سال است که برای حصول مقاصد فوق در تجربه گاهای مختلف عملیات میشود و تاحال انتخاب ذیل بعمل آمده است .

انواع مختلف - ۵۱ نوع

دوره اول - ۲۶۸ »

دوم - ۳۷ »

سوم - ۱۵ »

انتخاب مجموعی

انتخاب خصوصی

انتخاب »

»

در انتخاب مجموعی بهترین نمونه های يك نوع انتخاب و تحت زرع گرفته میشود . بعد ازان ازهر پایه نبات که به مشخصات مطلوبه قریب تراست دانه های مطلوبه را گرفته تحت زرع قرار میدهم و این عمل بچندین دوره امتداد می یابد تا نوعیت بصورت خالص یعنی دارای خاصیت بطور اکمل بدست آید .

چون نوعیت خالص بدست آورده شود میتوانیم که از جمع نمودن دو نوع مختلف يك نوع مخلوط الینس را بدست آوریم . در این زمینه نیز اجراءات بعمل آورده شده است چنانچه در بین نود نمونه تجاری ۴۷ نمونه متوسط بمرض زنگ حساسیت داشته و ۱۷ نوع بسیار حساسیت نشان داده و ۲۶ نمونه بسیار کم حساسیت نشان داده است لذا برای حصول انواعی که بمقابل مرض مذکور مقاومت داشته باشند میتوانیم از عمل تغلیط جنس کار بگیریم .

تجارب گندم های خارجی : در حالیکه متخصص تصفیه و اصلاح نژاد های گندم داخلی را تحت اجراءات قرار داده است در باره اعتماد انواع گندم های خارجی به آب و هوای افغانستان نیز تجاربی را بعمل آورده است زیرا در خارج از سال های درازی است که در این راه طی مراحل مینمایند و دارای مفاد زیادی خواهد بود اگر ما به اعتیاد یکی و یا چندی از آنها در مملکت خویش فائز آئیم .

در سنه ۱۳۲۹ - ۲۶ نو گندم ایرانی و ۱۷ نوع گندم ارژا نتی - ۴ نوع امریکائی تحت تجربه قرار داده شده و بعضی از آنها تحت تجارب دوره دوم خود میباشد . در نتیجه معلوم گردید که انواع گندم های ایرانی در سنه ۱۳۲۹ خوب نتیجه نشان نداده و در سال ۱۳۲۸ نبرعه محدودی منتج به نتیجه مطلوبه بوده بهترین نوع ایرانی زیادتی ۲۳۲ فیصد نشان داده لاکن در دوره دوم صرف ۶۶ فیصد زیادتی نشان داده است نوع دیگر معلوم به نبات بهاری در سنه ۱۳۲۸ (۱۰ فیصد) و در سنه ۱۳۲۹ (۱۴ فیصد) زیادتی نشان داده است . در نوع کرمان شاهان در سنه ۱۳۲۸ ۸۹ و در سنه ۱۳۲۲ ۱۲۵ زیادتی بوده است .

انواع گندم های از جنس ایتا (۱۷ نوع) در سال اول اطمینان بخش نبوده و زیادتی شان همه وقت کمتر بوده است . در سنه ۱۳۳۰ دوباره تحت تجربه گرفته خواهد شد .

اجراآت ریست مستقل زراعت

انواع گندم های امریکائی (ریجنت - کارت تیچر - بابلوت) با نوع محلی افغانی بمقایسه گذاشته شده و نتیجه قرار ذیل بوده است

نام تجربه	نوع گندم افغانی	ریجنت حاصل	کارت حاصل	تیچر	بابلوت
گـرام	محلی	در کیلو گرام	در کیلو گرام	عـ	۲
سید آباد	۴۴۶۰ -	۲۳۵۰ -	۲۳۶۰ -	۲۵۱۰ -	۳۱۰ -
قندوز	۹۹۰۰ -	۲۱۹۰ -	۲۰۸۰ -	۲۳۱۰ -	۲۲۵۰ -
علی آباد	۱۴۶۰ -	۱۳۳۰ -	۱۱۹۰ -	۱۳۴۰ -	۱۷۲۰ -
بغلان	۲۶۰ -	۱۸۲۰ -	۱۸۶۰ -	۲۲۸۰ -	۲۴۷۰ -

تجارب فوق در چند سال آینده دیگر نیز ادامه داده خواهد شد .

جـ و :

انواع مختلف جواز حصص مختلف افغانستان نیز تحت تجربه گمرفته شده است و خصوصیات هر یک نوت گرفته شده و انتخاب قرار ذیل بعمل آمده .

- انتخاب مجموعی . . . . . ۱۴ نوع
- انتخاب خصوصی دوره اول . . . . . ۲۷ »
- دوم . . . . . ۱۰ »

تجارب مذکور بالای ۲۷ نوع جو وطنی بعمل آمده و جو خارجی تحت تجربه گرفته شده است .

بولاف :

تجارب بالای انواع بولاف بصورت زرع خطوطی و زرع باشکی بعمل آمده و در نتیجه زرع خطوطی ۲۷ فیصد زیاده تر حاصل داده است حاصل فی جریبی روی هم رفته ۱۱۰۰ کیلو گرام فی هکتار بوده است . تصفیه تخم بولاف در افغانستان بد رائج وطنی مشکلات دارد و برای تصفیه آن بایست از ماشین مخصوص کار گرفته شود - (Seedcleaner) جواری: تقریباً در حدود ۳۶ نوع مختلف جواری تحت زرع گرفته شده است و خصوصیات آنها از قبیل وقت نمو - بلندی نبات و تعداد و کلانی ودانه های خوشه - تعداد آبیاری حاصل فی جریب نوت و بمقایسه گرفته شده است .

در نتیجه معلوم شد که انواع جواری های وطنی بمروور اوقات خواص خود را باخته اند و ر ژینیا (Virginia) شده اند و تعداد تننل خیلی کم بوده است . اوسط تعداد دانه فی خوشه (تننل) از ۶۰ تا ۷۰ بوده است و علاوه بران اکثر خوشه ها دارای مرض سیاهی شاربورن (Charbon) بوده اند .

علاوه بران انواع جواری خارجی امریکاء، ارچنتاین، ونیزویلا، پوراگی نیز تحت تجربه گرفته شده است روی هر فته قرار تجاری که درباره انواع جواری های خارجی بعمل آمده ثابت گردید که آب و هوای کابل و نقاط کوهستانی برای زرع جواری که برای اتمام دوره نموی خویش وقت و حرارت زیاده تری را بکار دارد مناسب نیست بلکه در حصص گرم تر مثل فطن ولایت مزارشریف و قندهار از آن نتایج بهتری را میتوان اخذ نمود. نوع جواری مکسیکی (Mexicangune) امریکائی تا به ۳ متر بلندی رسیده خوشه های متعدد و قوی از آن بدست آمد لکن چنانکه هنوز خوشه در شیره بود از وزش باد های سرد به تلف رسید.

لذا درباره جواری بهتر است که با انواع زودرس خارجی تجربه بعمل آمده و زراعت جواری هم در نقاط گرم سر وسعت داده شود. شق مواد اغذیه و نوع بعضی انواع جواری را در اثر درخواست متخصصین زراعت برای سال آینده خواهد فرستاد و درباره جواری های خارجی تجارب علیحده بعمل خواهد آمد. تجارب در اطراف لبلبوی قندی

توسعه زرع لبلبوی قندی در بغلان به نتیجه مثبت اصابت نخواهد کرد اگر اصلاح جنسیت لبلبو و بلند بردن فیصدی قند و تطبیقات اصول فنی زرع همیشه مد نظر قرار گرفته نباشد. با اساس همین مفکوره در سنه ۱۳۲۹ در حدود ۲۲ نوع لبلبو در بغلان تحت زرع و تجارب گرفته شده (انواع امریکائی، ایرانی، دیمار کی) و زراعت بدو صورت یکی بصورت معموله افغانی و دیگر بصورت مروجه اروپائی (زراعت با اصول هموار خطوطی و فلبه های اروپائی) بعمل آمده و در نتیجه معلوم شد که اصول زرع اروپائی در حدود ۶۲ فیصد زیاده حاصل می دهد چنانچه از اعداد ذیل بر می آید.

طریقه لبلبو کاری افغانی	حاصل فی جریب	۱۳۵۷ کبلو گرام
» اروپائی	» »	۲۲۲۹ د

در باره زیاده تی و حفظه فیصدی شربتی انواع لبلبو های ایرانی ۳۷ بره ۳۶ بره و ۴۱ بره ۴۴ بره بهترین نتیجه داده اند و نسبت به نوع دیمار کی (ایگل هل Eagleheel) به تنها فیصدی آن ها زیاده تر بوده است. بلکه در خورد و کلان لبلبو مقدار فیصدی تقریباً تغییر ناپذیر بوده است حال آنکه در نوع دیمار کی چون لبلبو ها کلان شوند فیصدی قند آنها کمتر می شود. این قلت قند در لبلبو های کلان ممکن از سبب اینست که لبلبوی نوع دیمار کی در افغانستان که مملکت بری است نسبت با انواع ایرانی که خواص طبیعی آن به افغانستان زیاده تر مشابه است چندان موافقت ندارد.

تجارب در اطراف کچالو ۱

کچالو نیز بدو اصول افغانی وارو بائی زرع شده و در نتیجه زرع ارو بائی ۵۰ فی صد زیاده تر نسبت بزراع افغانی حاصل داده است. در اصول زرع معموله ارو بائی کچالو ها در جویه نه بلکه در زمین هموار بخت کاشته شده. دوری یک خط از خط دیگر ۷۰ سانتی متر دوری یک نبات از دیگر بالای خط ۴۰ سانتی متر بوده و کچالو به عمق ۶ سانتی متر در زمین فرو برده شده و خیشاو ذریعه کتمن بعمل آمده است.

تجارب در اطراف سویا بین (Souabeau)

سویا بین از نباتات تبلی و غذا نی مهم است. علاوه بر روغن که ازان کشیده می شود برای خورا که نیز ازان استفاده می شود مقدار مواد ازوتی آن ۴۰ فیصد و مواد چربی آن ۱۸ فیصد است و ازان استفاده های کلی می شود ۱۶ نوع از سویا بین ذریعه مستریوفر تحت تجربه قرار داده شده و در نتیجه معلوم شد که انواع امریکائی که دوره نموی طولانی دارند به آب و هوای کابل چندان موافقت نداشته و در نقاط گرم تر که موسم تابستان آن نیز طولی تر باشد (قندهار، فراه، قطغن) خوبتر نتیجه می دهد.

در کابل یک نوع خرابی در چنست سویا بین ها نیز بدیدار گردیده تخم ها در اثر زرع خورد تر می شوند و علت آن اینست که نباتات لیکومینوز (Legumineuses) از خود هریک بکتری ازوت گیر مخصوصی دارند. و سویا بین که بکتری آن با بیلوس رادیکولا (Bacillus Radicicola) است از جهت اینکه بکتریای مذکور در اراضی افغانستان موجود نیست و به مقدار بسیار کم موجود است نتیجه مطلوبه را داده نمی تواند.

تجارب در باره مشنگ و کسلول :

مشنگ (Vicio) و کسلول (Lathyrus) از نباتات مهمی است که از علوفه آن در تغذیه حیوانات و برای اصلاح و تقویه زمین بقسم کود سبز استفاده می شود در ۱۰ متر مربع هریک از انواع ذیل قرار ذیل نتیجه گرفته شده.

مشنگ کسل نفیس امریکائی حاصل در ۱۰ متر مربع ۳۵-۱۲ کیلو خشک آن ۸۵-۳ کیلو گرام

مشنگ معمولی امریکائی	»	»	۹۰-۱۲	»	۲۷-۴
کسلول افغانستان	»	»	۸۳-۱۷	»	۴۳-۴
شاخ	»	»	۶۰-۱۳	»	۳۳-۴

کسلول نسبت به مشنگ هم زیاده تر آب دارد و هم حاصل فی جریبی کاه خشک آن زیاده تر است.

تجربه درباره گِل آفتاب پرست :

گِل آفتاب پرست که در اکثر نقاط افغانستان خوب می‌روید از نباتات خیلی مهم است ۵۹۰۹ فی صد فرار تجاری که شده است تبل دارد که ۲۹۰۵ فی صد آن درخورا که نیز بکار برده شده می‌تواند حاصل روی هم‌رفته در انواع آفتاب پرست دوسی ونوع افغانی تقریباً مشابه و در حدود ۳۴۰ تا ۴۶۰ کیلو گرام فی جریب بوده است .

تحقیقات و تجارب مستمر نوی باور متخصص نباتات :

نباتات طبیعی با وجود در قیات فوق العاده داکتری و کیمیا در عالم طبابت دارای اهمیت است . الکللوئید (Alcoluide) هائیکه از آنها بنده رایج کیمیاوی استخر اچ می‌شود به قیمت بلند در تمام نقاط مورد ضرورت و استفاده است بعضی از آنها از اهمیت باستانی خویش که در طبابت یونانی داشتند خیلی کاسته اند وادویه کیمیاوی جای شان را اتخاذ نموده است لاکن اکثر آنها هنوز دارای همان اهمیت قدیم خود بوده وازان در هر دو طب (یونانی و اروپائی) استفاده میشود سائونین ترخ، کودنین کوکنار ، کنین کنکینا ، تیل مسهل ، پیدانچیر مانتول انعام وماده مسهل درخت شیر خشت وترنجبین شکر خار هنوز شهرت وقیمت بین المللی دارند و برای استحصال این مواد طبی مفید کمینی های متعدد تشکیل یافته وفا بریکه های بزرگی تاسیس شده است که آماده به خریداری مقادیر مهم آن میباشد .

چون مملکت مادارای انواع مختلف نباتات طبی است .. (ترخ، افسنطین ، هنک شیر خشت ، ترنجبین ، شرین بویه ، ممیره ، جدوار ، بودینه ، بوی مادران ، زیره بادیان ، کاکوتی ، کوکنار ، رواش ، نعنا ، یو دینه ، شبت ، گشنیز ، شور نچان پید انچیر ، شاتره ، داتوره ، سوکران ، اسپند ، ثعلب ، خطبی وغیره)

لهذا از مهمات موضوع است که تحقیقات ومطالعاتی در اطراف نباتات مذکور بعمل آورده شود که کدام انواع اندکچا میرویند بچه اندازه وامکان استفاده از آنها بطور است این وظیفه مهم است که مستر نوی باور متخصص نباتات انجام داده است واز جمله کار های مهمش در سنه ۱۳۲۹ مطالعات در اطراف نباتات طبی وغیره گیاهها خودروی نقاط افغانستان بوده است متخصص مذکور در نقاط مختلف مملکت گردش نموده ونمونه نباتات مختلفه خصوصاً نباتات طبی را جمع نموده وبعد لابراتوری که برایش تخصیص داده شده است آنها را از روی خصوصیات فنی تشخیص نموده ودر بین دوسیه های علیجده گذاشته است .

از نباتات طبی مذکور که دارای اهمیت بین المللی است و درباره خریداری آن از چندین مؤسسه خارجی بریاست زراعت مراجعه شده ترخ است .

نمونه های ترخ ذریعه متخصص مذکور از نقاط مختلف مملکت جمع آوری و بعد از ریاست زراعت برای تجزیه به فاکولته سیانس فرستاده شده است تا مقدار فیصدی سانتونین آن معلوم گردد . تا اکنون هیچ يك از نمونه ها زیاده از يك فیصدی سانتونین را نشان نداده است بلکه نمونه های مذکور که تحت تجزیه گرفته شده اند کمتر از يك فیصد سانتونین را دارا می باشند و بناء علیه فرار دادی در خصوص فروش ترخ بعمل نیامده است زیرا آنگونه ترخ دارای اهمیت است که سانتونین آن زیاده تر از يك فیصد باشد . علاوه بر تحقیقات در اطراف نباتات طبی متخصص مذکور يك مقدار تخم سبزیجات و نباتات طبی را برای حصول اصلاح تخم در فوریه گذرگاه زرع نموده و از هر نوع يك مقدار تخم بدست آورده است تا در تانی تحت تجربه گرفته شود .

کارهای مسترولف متخصص تربیه حیوانات :

محصولات حیوانی در فراهم آوری مواد اغذیه و لوازم معشیت افراد مملکت و توسعه تجارتش در خارج آنقدر دارای اهمیت است که لحظه هم نمی توان از فکر تکثیر و اصلاح آن آرام نشست . حیوانات اهلی ما جز ضعیف و صحت ناقص دارند و بحال حاضر و طوریکه فعلا هستند از آنها نمی توان محصول فراوان و پسنیده گرفت . برای حیوانات خود بایست تمام امکانات بهبود و تمام ذرایع اصلاح نژادی را فراهم نماییم .

خورا که فراوان و جای صحتی و تربیه اصولی و معالجه امراض و انتخاب تدریجی (سالیکنش) از عوامل مهم اصلاح است که متخصصین فنی بایست برای از قوه به فعل آوردن مرام های مذکور مطالعاتی نموده و پروگرام اساسی طرح نمایند تا با اساس آن در اصلاح نژاد حیوانات مملکت اقدامات شایسته بعمل آورده شود .

برای بسکف آوردن مقاصد فوق مسترولف در ۱۳۲۹ در کابل مطالعاتی نموده و راپورت هایی درباره اصلاح و توسعه حیوان داری به شعبه نسلگیری علی آباد تقدیم نموده و علاوه بر آن برای معاینه وضعیت و چگونگی مال داری در ولایات خصوصا تربیه کوشند قره قلی در ولایات شمالی سفر نموده و بصورت چشم دید و نظریات خود را درباره تکثیر و اصلاح نژاد قره قل و غیره بریاست تقدیم نموده است .

از روی نظریات متخصص مذکور چون به تربیه حیوانات اقدام می شود بایست مرام معین و روشن باشد .

اگر حیوان داری، بمرام تجارتی و حصول مفاد است پس از تربیه اصلاح جنس که اکثر متضاد فایده آتی و فوری واقع می‌شود، بایست صرف نظر نماییم و اگر اصلاح در نژاد مرام قرار داده شده است پس فایده مالی را بایست انتظار برد.

تربیه خانه علی آباد دارای همین نقیصه است و اصلاحاتی را از قبیل فروش حیوانات زاید و اصلاح خورا که بهبود شرایط صحی حیوانات ایجاد می‌کند از نگاه داشت حیوانات بقسم تجارتی مفادی متصور نیست زیرا ۵۰ فیصد خساره است.

لہذا اگر می‌خواهند که تربیه خانه علی آباد با اساس دلیل قناعت بخشی ادامه داده شود بایست اصلاح نژاد را مد نظر بگیرند و پس.

قرار نظریه و تشخیص متخصص در ظرف یک ماه جواز ۲۳۲۵۰ افغانی ضرر دیده می‌شود، چون گاوهای خود تربیه خانه شیر کافی نمی‌دهند (۶ یا ۷ سی روز یعنی ۲۰ دفعه کمتر از اجناس خارجی) لہذا ریاست زراعت تصمیم گرفت که یکمده گاوهای اصلاح شده جنس فریزی را از پاکستان خریداری نموده و از تغلیط جنس آن با اجناس گاوهای وطنی دورگه های آنرا بوجود آورد که شیر فراوان تر و خوب تر از آنها حاصل شود.

قرار یکمده ملاحظه می‌شود از این مخلوط نمودن نژاد فریزی با نژاد محلی گوساله های بسیار خوبی بدست آمده است و امید است از ادامه و تکرار عمل نتیجه خوبی بدست آید، بعضی تجارب دیگر با گاوهای سند یا پاکستانی مد نظر گرفته شده است که ممکن است بهمین زود به نتیجه مثبتی برسد در جریان سنه ۱۳۲۹ یکمده حیوانات اهالی که بمرض دچار بوده اند در تربیه خانه علی آباد تداوی شده اند و هم یکمده حیوانات در خود تربیه خانه معالجه شده است.

دیگر از کارهای مهم که در اثر نظریات متخصص بعمل آمده است تعبیر اطاق کار و لابراتور و تهیه آلات و سامان بیطاری و توريد ادویه از جرمنی است که عنقریب مورد استفاده قرار داده خواهد شد. و موارد اقدامات مهمی را درباره معالجه و مجالعه ضدامراض حیوانات فراهم خواهد نمود و همچنین در شیرخانه اصلاحاتی روی کار آمده و فعلاً بعضی ماشین های برقی نیز بکار انداخته شده است و بر علاوه داخل طویل و سایر عمارات مربوطه تسلیجری این برق تمديد یافته است.

تحقیقات و تجارب مستمر گروس متخصص امراض نباتی :

همچنان که حیوانات مملکت ما بامراض چهار و محصولات شان در کمیت و کیفیت ناقص است همانطور اکثر نباتات وطن ما به امراض مختلف مبتلا بوده در محصولات شان

در مقدار حاصل و صفات تناقص دیده می شود . لهذا از واجبات است که به تحقیقات در اطراف امراض و آفات نباتی پردازیم و بعد از تحقیقات لازم در تهیه و فراهم آوری ذرایع دفاعی توجه نماییم . اینست کارهای مهمی که ذریعه مستر گروس متخصص امراض نباتی شروع گردیده و قراریکه ملاحظه می شود قدم های سریعی در پیروان این مراحل فنی برداشته شده است .

کار لابراتوری بانجام رسیده و لین دوانی برق و امتداد نل های آب رسانی مکمل شده است و آلات و ادوات فنی بجای های مناسب نصب و کار تحقیقاتی در اطراف امراض و آفات نباتی شروع گردیده است نمونه های حشرات و امراض به تعداد زیاد از نقاط مختلف مملکت جمع آوری شده و ترتیباتی گرفته شده است که امراض ذریعه بروز کتورهای برقی در خود لابراتور بالای پرده نشان داده شود .

مستر دو کلمن متخصص جنگلات و زرع تمباکو :

جنگلات از دارائی های طبیعی مهم مملکت و ثروتی است نامیه اگر در حایه جنگلهای حالیه واجبات جنگل های از بین رفته دقت و صرف مساعی نشود ، بسیار ممکن است که در اثر سوء استعمال و سوء استفاده دامنه جنگلهای موجوده نیز تقلیل و تجدید پذیرد و در آینده قلیل به قلت فوق العاده مواد محروقاتی و تعمیراتی دچار گردیده صنایع چوبی مملکت سقوط نماید . از اینجاست که یکسکتر متخصص جنگلات مستر دو کلمن موظف فرار داده شده است تا جنگلات مملکت را معاینه نموده در اطراف حایه و توسعه آن راپورت و نظریات خود را بریاست تقدیم دارد . در جریان سنه ۱۳۲۹ مستر دو کلمن مذکور جنگلات مشرقی و جنوبی هرات و ولایت مزار شریف و مومنه و قطن را معاینه نموده در اطراف جنگلات حصص مذکور راپورت های خود را بشعبه جنگلات ریاست تقدیم داشته است . و علاوه بر آن متخصص مذکور در فوریه گذرگاه یک تعداد تخته های جنگلی را که از امریکای غربیه مالک خارجی خواسته شده بود تحت زرع و تجربه گرفته است .

گزشته از آن چون متخصص مذکور در زراعت تمباکو نیز معلومات دارد قرار در خواست متخصص موصوف انواع تخم تمباکو از امریکای ایران و غیره نقاط خواسته شده و بدسترس اش گذاشته شده است و متخصص مذکور در تجربه گاه های علمی آباد و گذرگاه تخم های مزبور را زرع نموده و نتایج زرع اطمینان بخش بوده است .

اقدامات و اجراآت فنی متخصصین خارجی مربوطه ریاست زراعت در سال ۱۳۲۹ قرار فـوق است در جریان ۱۳۲۹ ذریعـه متخصصین شق تعاونی یونو و مستردیو متخصص تـربیه حیوانات مستر گـبزل متخصص نباتات و مستر جانسن متخصص کبیا تحقیقاتی در نقاط مختلف مملکت خصوصاً صفحات شمالی بعمل آمده متخصصین مذکور را بورت ها و نظریات خود را بر ریاست سپرده و در ریاست زراعت در حالیکه متخصصین مذکور هم حضور داشتند درباره اصلاحات زراعت مملکت و امکانات استفاده از شق تعاونی یونو مذاکرات بعمل آمد.

چون در اثر مذاکرات مذکور معلوم گردید که توسعه و اصلاح زراعت در افغانستان منوط به فعالیت متخصصین فنی و فراهم آوردن آلات و ادوات فنی است. لهذا از طرف نماینده های شق تعاونی یونو پیشنهاد شد که یکمده از فارغ التحصیلان و متخصصین ریاست زراعت را بقسم فلوشیپ با امریکا و اروپا بفرستیم چنانچه فعلاً چهار نفر از متخصصین ریاست زراعت به قسم فلوشیپ معرفی شده و عنقریب عازم امریکا و اروپا خواهند شد. علاوه بر آن متخصصین یونو را برای توریهای ریاست زراعت را معاینه نموده و درباره ترفنی و آلات و ادوات مورد ضرورت ریاست زراعت با متخصصین ریاست در تماس و ارتباط میباشند تا معاونت هایی که از طرف شق تعاونی یونو بعمل می آید در داخل چوکات اصولی و معین باشد. در اساس معین گونه مذاکرات بود که برای جلوگیری از شروع مرض تاکو برای وقت حاضر و بمطلوب انقطاع و انقراض تمام آن در آینده یک نفر متخصص ماهرو فعال مستر التین از امریکا وارد گردیده و متخصص مذکور در باره دفع مرض تاکو و اتخاذ تدابیر لازمه فنی فعالیت زیادی نشان داده و امید است که ذریعـه حصول واکسن و سیروم از خرگوش که اصول جدیدی است بتوانیم در جلو گیری از انتشار مرض تاکو که از امراض بس مد هشی است مو فقیـت مزیدی حاصل نمائیم علاوه بر مستر التین یکمده متخصصین دیگر در شقوق مختلف خصوصاً شق پنبه، شق امراض نباتی در شروع بهار ۱۳۳۰ از طرف شق تعاونی یونو بر ریاست زراعت خواهند رسید. علاوه بر تحقیقات و تیارب متخصصین خارجی ذریعـه شعبات مختلف ریاست زراعت نیز در ۱۳۲۹ اجرا آتی بعمل آمده است که طور مختلف قرار ذیل معلومات داده می شود.

الف- کارهاییکه ذریعـه مدیریت دفع آفات ریاست زراعت بعمل آمده است

اجراآت مدیریت مدافعه امراض زراعتی در سال ۱۳۲۹ حسب بلان سال ۱۳۲۸ خویش مدیریت عمومی مدافعه امراض زراعتی در سال ۱۳۲۹ حسب بلان سال ۱۳۲۸ خویش که بعد از مطالعات علمی در اطراف چگونگی حشره مضره (Hyponomeuta Promorum) که بالایی در ختان غوربند و غرنی حمله ور گردیده بود همه ساله بدر ختان مپوه داران خصوصاً اشجار بادام ضرری وارد و حصه مهم حاصلات آنرا از بین میبرد به اقدامات

فو توی نمبر ۱۱

در فوتوی فوق در ابتدای شروع عملیات
برای مامورین فنی هدایت داده می شود
در فوتوی فوق در وسط مدیریت موصوف اجرا کرد دیده

فو توی نمبر ۱۲

در فوتوی بالا درخت آفت رسیده ملاحظه
می شود پیش از عملیات

مبارزوی توسط ادویه ای اف (۶۰۵)
درغور بند و غزنی بردا خته بایک عالم
مشکلات که در راه عملی نمودن اقدام
خوبش نظر بوضعیت باغداران و دیگر
موانع از قبیل وسایل حمل و نقل و غیره
داشته باز هم موفق گردید که درغور بند
یک تعداد زیاد درخت را در سال
۱۳۲۹ در مدت کمی ادویه باشی نماید
و همچنان در حصه غزنی یک تعداد
مهم درخت را در مدت چند روز ادویه
باشی نموده است و این ادویه باشی

درختان مذکور بصورت کیمیاوی صورت
گرفته است و تماماً بوسیله ماشین های
ادویه باشی بطورولی و بمب های ادویه باشی
چانه نشی توسط مامورین فنی مر

تا جاییکه را به و ر گرفته
ایم الحمد لله و البته این
ادویه باشی در مقابل
حشره مذکور نتیجه مثبتی
داشته و باغداران مربوطه
از مفاد آن توسط عرض
جدانگاه از ریاست زراعت
اظهار امتنان نموده و ادامه
این عملیات را برای آیند
غیر درخواست نموده اند

عملیات آیند به سر ضد
حشره چو لا کک در مدافعه
برضد حشره مذکور یک تعداد
نقر فنی بکار انداخته شده

فو توی نمره ۱۳

در فو توی فوق بیکنفر کاریگر از طرف
ما مور فنی تعلیم می شود .

الف - غور بند (۱۳۴۵۹۷) اصله درخت مقدار محلول (۲۰۱۶۷۵) لیتر
پو - غزنی (۶۴۷۴۹) » » » » (۸۵۱۱۵) »

فو توی نمره ۱۴

در فو توی بالا کار بیکنفر کاریگر
بعد از تعلیم دیده می شود .

و از یکمده ماشین های ادویه
باشی بطور و ای و دستی
کار گر فته شده است
حمل ادویه لازمه
در یعمه لاری ها انجام
بند بر فته است .

همچنین در غزنی بر ضد
حشره مند کور که تلفات
زیادی را در باغهای آنجا
عاید نموده بود
عملیات فمشی بعمل
آمده است مقدار محلول لیکه
از ادویه فوق بدست آمده و بدرختان
مذکور استعمال گردیده است

الف - غور بند (۱۳۴۵۹۷) اصله درخت مقدار محلول (۲۰۱۶۷۵) لیتر
پو - غزنی (۶۴۷۴۹) » » » » (۸۵۱۱۵) »
مقدار محلول لیکه
بالای مر درخت استعمال
و مصرف گردیده از (۳)
لیتر ای (۸) لیتر بود
و تفاوت آن وابسته به ساختمان
اشجار و بلندی و پستی آن بود .

تعداد اشجار لیکه تحت حمله
این حشره مصره واقع گردیده از
دو ناحیه فوق بطور مجوع
عبارت از (۲۷۲۰۵۰) اصله
درخت بود که از آن جمله

درخت بادام (۱۹۶۰۲۳)
اصله درخت سیب

فوتوی نمرة (۱۵)
درفوتوی فوق صورت استعمال وغیره ماشین
پیرای اطفال تعلیم داده میشود
بود توانست که این لابراتور را بکار انداخته

فوتوی نمرة (۱۶)
فوتوی بالا صورت بکار عملیات
را نشان می دهد

(۱۸۵۴) اصله درخت آلو بخارا
(۴۲۱۴۱) اصله درخت شفتالو و
(۱۴۸۹۷) اصله درخت آلو و بالو
(۴۷۱) اصله بوده و در سنه ۱۳۲۹
منجمله آنها موازی (۱۹۹۳۴۶) اصله
تحت عملیات قرار داده شده دوره
ادامه این عملیات قرار نظریه متخصص
مر بوطه برای سه سال خواهد بود که
در ناحیه های عملیات شده دوام نماید
مدیریت مدافعه امراض زراعتی بعد از
وارد نمودن سامان لابراتوری و تکمیل
ادویه طرف ضرورت آن از خارج
لابراتور امراض زراعتی را که تشکیل
آن در سال ۱۳۲۸ روی دست گرفته شده
و کار تشخیص امراض را با ترتیب
معلومات آن و تنظیم و ترتیب نمودن
امراض زراعتی در آن انجام دهد
و از طرف دیگر برای امحای موش
های مضره زراعتی و غیره که در تمام
مملکت رو بکثرت بوده و
خساراتی وارد می نماید و مدافعه
آن هم فوری و ضروری بوده تهیه
ادویه ضد موش ها بصورت امتحانی
و کشت و بروس های تیغوس که
از خارج برای ناچار لید این مطلب
خریداری شده بود بعمل آمده است
مدیریت مدافعه امراض زراعتی
برای مدافعه حشرات لابلو که بنام

Lmonius Agrotis Segetum یاد می شود در اول بهار سال ۱۳۲۹ یکمقدار

فوتوی نمره (۱۷)

در فوتوی بالا فوق فعالیت یک نفر زمامور
فنی ملاحظه می شود .

فوتوی نمره (۱۸)

در فوتوی فوق نتیجه عملیات بالای درخت
عملیات شده از طرف مامورین فنی برای
باقداران نشان داده می شود .

ادویه ای اف و یک تعداد بیه های ادویه

یاشی را بولایت قطن روانه و برای
اجراآت آن و تعلیم اشخاص که این کار را
اجرا می نمایند یکمده نفر فنی از مدیریت
دفع آفات جانب بفلان سفر نموده و بمامورین
زرع لبلبو که مامورین فنی می باشند
صورت استعمال و طرز تهیه ادویه را تعلیم
و عملاً برای شان در مزارع لبلبو بصورت
امتحانی استعمال نموده و قراری که را یور
گرفته ایم از استعمال ادویه مذکور در مقابل
حشرات موضوعه نتیجه مثبتی بعمل آمده است.
مدیریت مدافعه امراض زراعتی ترتیبات مدافعه
وی و کشفیات حشره مضرة ملخ را که در بعضی

نقاطولات موجود بود طبق سالیهای گذشته
گرفته و از راه بورهای واصله مدیریت های

زراعت برای حشره مضرة مذکور
موقع ضرر رسانی داده نشده است
و هم برای اجراآت سال ۱۳۳۰ راجع
بمدافعه اساسی آن و دیگر حشرات
مضرة یکمده مامورین فنی بولات
گرددش نموده وضعیت چگونگی حشره
مضرة ملخ و دیگر امور مدافعه وی
امراض زراعتی را ملاحظه بعد از
عودت خویش بمشوره متخصص امراض
زراعتی تشکیل و بلانی ترتیب نموده است.

مدیریت مدافعه امراض زراعتی در
شق اداری خویش اجراآت دفتر داری
و ترتیب رایور های عمومی مدافعه ملخ
و جواب استفسارات مالک همسایه راجع

به ملخ و فرستادن اشخاص فنی را در کشف اناس های خارجی از قبیل کشف اناس تاشکند و دهلی جدید و غیره امور مربوطه اداره را اجرا نموده و از طرف دیگر واریسی امور مربوطه لا براتور و غیره را تحت اجرا گرفته است .

کشف اناس منعقد تاشکند که بر حسب موافقه نامه حکومت افغانستان و حکومت شوروی بقسم نوبتی همه ساله در خاک یکی از هر مملکت منعقد می شود در سال ۱۳۲۹ در تاشکند منعقد گردیده بود و در آن طبق معمول دیگر کشف اناس ها راجع بامور مدافعه حشره مضره و دیگر امراض زراعتی از قبیل امراض پنبه و مسایل فرانطینی بحث گردیده و درباره اتخاذ تدابیر لازمه بر ضد امراض نباتی که در آینده عملی گردد تجاوز لازم گرفته شده . مدیریت مدافعه امراض زراعتی بعد از گرفتن را بور های وضعیت چگونگی ملخ و غیره از حکومت همجوار برای مدافعه و جلوگیری از سرایت آن بداخل مملکت و همچنان از سرایت آن مملکت همجوار خویش در حصص مختلفه مملکت بوسایل موجوده ترتیبات گرفته است که تا حال از ورود حشرات مضره از قبیل ملخ و غیره بداخل خاک افغانی و همچنان از خاک افغانی بخاک خارج جلوگیری بعمل آمده است و همچنان از اجرا آن خویش در اثر یرسش های ممالک همجوار رایور و توضیحات لازمه داده است .

مدیریت مدافعه امراض زراعتی بر علاوه عملیات مدافعه وی خویش در ناحیه های غوربند و غزنی برای حفظ ما تقدم اشجار مربوطه کاریز میر را که در قریب آن نقطه فرانطینی یعنی کوه های مربوطه غوربند واقع بوده و عبور و مرور نفر و حیوانات از قبیل مرکب و گاو و غیره صورت میگرفت و امکان نقل نمودن حشره مضره درختان بادام غوربند در آن متصور بوده نیز تحت عملیات قرار داده تا اما اشجار آن را ذریعه ادویه ای اف ۱۰۵ ادویه پاشی نموده است .

مدیریت مدافعه امراض زراعتی برای تکمیل دوسیه های مربوطه امراض زراعتی مکشوفه که از طرف متخصص مربوطه تشخیص میشود بک اطاق جدید دیگری در قریب لا براتور مربوطه خویش جهت فوتوگرافی نمودن امراض و غیره تعبیر و سامان لازمه آنرا تهیه و بدسترس مامورین مربوطه آن گذاشته و فعلاً در اطاق مذکور عموماً کارهای میکروسکوپی امراض نباتی و غیره لا براتور امراض زراعتی اجرا می گردد مدیریت مدافعه امراض زراعتی برای اینکه در مقابل هجوم حشرات تاجائیکه بتواند مدافعه و از وسعت آن جلوگیری نماید برای امجای آن از خارج به خبرداری و تورید ادویه جات و سامان ذیل موفق گردیده است که مراد از ادویه ای اف ۶۰۵ و نبل توپا و ارستیک و یکمده میکروسکوب بطرولی و غیره بطرولی ادویه پاشی می باشد .

چون برای مدافعه امراض زراعتی مدیریت مدافعه امراض زراعتی به تعداد نفرینی احتیاج داشته در ابتدای سال یکمده نفر فارغ التحصیلان میکتب عالی زراعت را در بست خویش گرفته و مدت سه ماه آنها در کورس مدافعه امراض زراعتی کتب اکثراً امراض و صورت تشخیص و غیره آن از طرف متخصص مربوطه بصورت عملی برایشان نشان داده میشد شامل نموده و بعد از انجام کورس ایشان عملاً در عملیات غوربند و غزنو شامل کار نموده و از اجرا آت آنها نتیجه مثبتی گرفته است .

حسب دعوت حکومت هند درعقرب ۱۳۲۹ یک نفر نماینده فنی از ریاست زراعت در کنفرانس ملخ صحرانی که از طرف حکومت مزبور در دهلی جدید منعقد گردیده شمولیت ورزیده و راپورت اجراآت کنفرانس مذکور در ریاست زراعت تحت مدافعه فرار داده شده است .

ب- کارهایی که ذریعه مدیریت بیطاری ریاست نسلگیری بعمل آمده است . .
خساره هنگفتی را که هر سال ما لدار های ما از بروز و شروع امراض شبیری درین حیوانات شان متحمل می گردند و ۳۰ فیصد حیوانات را مورد حمله قرار میدهد نمیتوان بهین و یتره که امروز دیده می شود تحمل نمود . مرض تا کو مثلیکه در دیگر نقاط دنیا است اگر ذرائع فرانطنی و جلوگیری ذریعه واکسین و معالجه ذریعه سیروم طوراً اصولی بعمل تطبیق گذاشته نشود منجر به اتلاف یکمده زیاد گاوها گردیده و به ملیون ها افغانی به ثروت ملی صدمه خواهد رسید . اینست که ریاست زراعت کوشش دارد تا موسسه واکسین سازی و سیروم سازی بنی حصار توسعه یافته و تمام واکسین و واکسین مورد ضرورت برضد مرض تا کو و غیره در این موسسه حاصل و بیکار انداخته شود .

در اثر همین مساعی ریاست بوده است که در جریان ۱۳۲۹ برای دفع مرض تا کو که امسال در هرات نسبت بدیگر نقاط زیاده تر توسعه پذیرفته بود متواتر هیئت های فنی خود را فرستاده و مجادله برضد مرض ذریعه تزریق سیروم و واکسین و خصوصاً تطبیق شدید قوانین فرانطنی بعمل آمده و فعلاً نیز مجادله دوم دارد . برای اینکه در عملی نمودن قوانین فنی و خصوصاً گرفتن ترتیبات فرانطنی در تمام نقاط هرات اجرا آت سریعانه و جدیانه بعمل آورده شود حسب تصویب مقامات عالی معین ریاست زراعت برای چندی هازم هرات گردیده و در زمینه اقدامات مفید و موثری بعمل آمد .

چون نقل دادن واکسین ضد مرض از مرکز تا به هرات دارای مشکلات بود چنین تصمیم گرفته شد که لوازم ساختن واکسین از مرکز با نفر فنی بهرات نقل داده شده و در

خود مرات واکسین مطلوب بدست آمده و عندالضروره بچوانات تزریق گردد .
 چنانچه بابت ۱۸۲ لیتر واکسین ساخت محلی ، برضد مرض بیکار انداخته شده
 و علاوه بر آن برضد مرض مذکور ۲۰۰ لیتر واکسین و ۲۰۰ لیتر سیروم از روسیه خواسته
 و برضد مرض پرداخته شده است . و همچنین درخود موسسه تحت اثر متخصصین شق تعاونی
 یونو و متخصصین داخلی بساختن یکمقدار کافی واکسین اقدام ورزیده و به مقدار ۱۹۰ لیتر
 ازان بدست آورده و مورد استفاده قرار داده شده است . و یکمقدار ازان به میمنه نیز
 جهت حفظ ما تقدم و جلوگیری از شروع مرض نقل داده شده است روی هم رفته در ۱۳۲۹
 ذریعه تزریق ۸۹۵۱ لیتر ادویه ضد مرض به تعداد شصت و هفت هزار حیوان تحت معالجه
 گرفته شده است . مستر والتن متخصص با کتر ولوگت که ارطرف شق تکنیکی یونو فرستاده
 شده است بعد از تجارب خویش در موسسه بنی حصار و استعصال واکسین از بز بایک هشت فنو عازم
 مرات گردیده تا در اینجا معاینات لازمه در اطراف مرض تا بگو نموده و تجارب و عملیاتی را
 که در مرکز نموده است در مرات نیز عملی نماید .
 در سنه ۱۳۲۹ وزارت جلیله حربه نیز برای اینکه مجادله مرض تا گو بصورت موثرتر
 عملی گردد . یکمده از بیطاران ماهر و فعال خود را بدسترس ریاست زراعت گذاشته
 اند که ریاست زراعت از این معاونت اظهار تشکر زیادی نماید .

شعبه آردرهای ریاست زراعت :

چون پیشرفت های زراعتی ایجاب میکنند که اول تر از همه سامان ولوازم فنی فراهم
 گردد لهذا برای کارهای شعبات مختلف ریاست زراعت یکمده سامان ولوازم به موسسات
 و کمپنی های خارج فرمایش داده شده است که یکمده آن بر مرکز مواصلات ورزیده است
 و مابقی آن نیز عنقریب وارد خواهد گردید از جمله سامان هائیکه بشکابل رسیده است
 شش بست سامان بیطاری و دود سامان پچ کاسا ری و ده صندوق یخ کفنده یک
 لابرانور منکمر امراض نباتی و دوتن ارستیک سفید و پنج ن نیل توتیا و ۱۴۱۰ لیتر ادویه
 ضد حشرات و یکمقدار حبوب و یک تعداد میکروسکوپ ها و غیره سامان که درخواست
 شده بود بر کز رسیده است . سامان ولوازم فنی دیگر که متعاقباً آردر داده شده است
 نیز متعاقباً خواهد رسید .

مدیریت عمومی تبلیغات زراعت :

کارهای شق یونو - احصائیه های زراعتی ، جمع آوری را پورت کار متخصصین
 و کار فارم ها و صدور آردرها در ابتدا که شعبه آردرها تشکیل نشده بود - ترجمه مسکاتیب

السنه خارجی و وایس جواب دادن آن - موضوع قرار داد های متخصصین تهیه تخمات - جنات و تقسیمات آن مسایل زرع ابلو و بنبله و حکار مدیریت های زراعت در ولایات و فارم های بفلان و قندوز و غیره امور فنی ذریعه این شعبه اجرا شده است و علاوه بران در جریان ۱۳۲۹ بعضی مقاله ها و راپورت های زراعتی نیز از این شعبه ترتیب داده شده و به روزنامه ها فرستاده شده است. در نظر است که یک مجله ماهوار زراعتی نیز ذریعه این شعبه ترتیب و به میل اشاعه گذاشته شود.

شعبه آبیاری :

اگر قدری دقت شود مسایل آبیاری یعنی فراهم آوری آب و اصولی استفاده ازان بایست برراس تمام دیگر موضوعات زراعتی قرار داده شود.

زیرا افغانستان مملکتی است زراعتی و در افغانستان عامل مهم ترین که تمام دیگر عوامل راحت شعاع خود میگیرد آب و تقسیمات اصولی آنست تا این موضوعات آب طور اساسی تحت دقت و اجراءات گرفته نشود اقدام نمودن بکار های دیگر فی الحقیقت اصل را گذاشتن و بفروعات پرداختن است. اگر چه موضوعات استفاده از منابع آب مثل حفرانهار و تعمیر بند ها و ذخیره های آب مربوطه بوزارت فواید عامه است لاکن چون بریاست زراعت شعبه بنام شعبه آبیاری موجود است در جریان ۱۳۲۹ اجراءات مقدماتی چندی از این شعبه بعمل آمده است که طور اختصار در ذیل معلومات داده میشود.

- (۱) توپوگرافی آبیاری نهر دشت چمچال بدخشان برای آبیاری ۳۰۰۰ جریب زمین به طول بیست کیلومتر و عرض ۲ کیلومتر.
- (۲) توپوگرافی زمین های فارم زراعتی بفلان بغرض تسهیلات آبیاری و تسطیح آن.
- (۳) پروژه و توپوگراف نهر جانغارق بفلان برای عریض و طولیل ساختن آن تا حدود زیر کوتل جلو گیری.

- (۴) سکچ سیر دریای قندوز از یوزه ایشان تا فاشلاق برك - بغرض جلو گیری از خرابی های دوطرفه اراضی تحت نقشه بفلان

- (۵) توپوگرافی اراضی چراگاه مواشی و تربیه خانه بنی حصار.
- (۶) توپوگرافی ناحیه علی آباد و تربیه خانه آن برای فارم زراعتی.
- (۷) پروژه و بیلان شاخ جدید نهر شاهمی جلال آباد به غرض آبیاری اراضی میدان طبیاره و قشله عسکری و عقب تمرخیل

(۸) پروژه بیلان ابتدائی نهر غازی آباد مشرقی برای سی هزار جریب زمین حصه زیردشت بئی کوت .

(۹) بخته کاری دهانه جات از قبیل دهانه رود شکر دره و بندهای درون دریای کابل و بند خنکوت و بند بهنود و اقدامات درباره آب بخشی نهر خواجه چار یکسار .
پروژه های مرتبه اگرچه ترتیبات مقدماتی است لاکن برای فراهم آوری اولین وسایل عملیات آبیاری خیلی مفید و مهم است زیرا بدون بیلان و پروژه نمیتوان بهم گونه در زمینه های عمرانات زراعتی داخل اقدامات گردید .

علاوه بر اجرا آت فوق از طرف ادارات فنی ریاست زراعت که در ولایات اند مثل شعبات فنی فارم های بیلان و قندوز و مدیریت های زراعت در قندهار و هرات و مشرقی و غیره نیز در توسعه و اصلاح زراعت تاحدی که در حیطه توان شان بوده است اجرا آت مفیدی بعمل آمده است .

مدیریت عمومی فارم بیلان و مامورین فنی آن در مراقبت زرع لبلبوی بیلان و مامورین فنی قندوز در انگرانی زرع پنبه مجال مختلف قطن وظایف خود را که مراد از گردش به نقاط مختلف و دادن هدایات لازمه است بخوبی اجرا نموده اند و حاصل لبلبو و حاصل پنبه در امسال اطمینان بخش میباشد .

مقدار پنبه دانه که در ۱۳۲۹ در قطن تقسیم شده قرار جدول اول و مقدار حاصل پنبه از روی جدول منضمه نمبر ۲ معلوم میشود .

علاوه بر مراقبت و انگرانی فنی مامورین فارم قندوز از طرف شرکت پنبه نیز برای تشویق اهالی و توسعه زرع پنبه تسهیلات فراهم شده است .

(۱) شرکت در نظر دارد که اراضی ملکیت فابریکه را برای تربیه پنبه دانه امریکائی و اصلاح و توسعه زراعت پنبه در سال ۱۳۳۰ بصورت فارم زراعتی تبدیل نماید .
(۲) برای تشویق و تعاون به پنبه کاران يك كلچہ صابون بصورت مجانی برای زارعین که ازده سیر پنبه کمتر تحویل نداده اند تادیه نماید و زارعین که کمتر ازده سیر پنبه تحویل داده اند در ادای يك سیر پنبه علاوه بر قیمت معینه ۳۴ پول بیکد اخذ نموده اند و علاوه بر آن در مقابل يك سیر پنبه زارع يك خورد شکرمفت و رایگان داده شده است .

(۳) در قیمت پنبه امریکائی نسبت به سال گذشته فی سیر دو افغانی و در روسی نیز فی سیر دو افغانی به نفع زارعین تزئید بعمل آمده است .

(۴) برای اینکه زارعین از حیث پوش که مصئون باشند دومتر تسکه فابریسکه بل خمیری در مقابل یک سیر پنبه زار عین پرداخته شده و اگر زارع عوض تسکه مذکور بول مطالبه نموده است فی متر هفت ونیم افغانی بول نقد باو پرداخته شده است . علاوه بران برای زارعین از طرف شرکت مبالغ هنگفتی بصورت تقاوی زارعین بیده داده میشود تا بتواند وسایل زرع وغیره ضروریات خود را فراهم نماید . خریداری پنبه تا آخر ماه فوس ۱۳۲۹ که از طرف شرکت بعمل آمده است ۲۲ لک سیر میباشد که از ان جمله ۴ لک سیر سورت روسی و بقیه امریکائی میباشد . مجموعه پنبه نامخلوج امسال اگر کدام آفتی حادث شود تا اخر چین پنبه سی لک سیر تخمین میشود .

در اطراف اجراآت مدیریت عمومی زراعت ولایت هرات :

اداره نسلگیری مانند سنوات مافیل در تربیه و تسکثیر اسپ و میجاده بر ضد مرض حیوانی و معاملات حیوانات اقدامات نموده است در ابتدای سال حسب پروگرام اسپ های نسلگیری از مرکز هرات طرف هلمچر به باده غبساد اعزام و در انجا توسط اسپان طرمی جنسی که تعیین شده تعداد (۳۰۰) مادیان طور فنی قسم آزاد بصورت گله صورت گرفته است به تعداد (۸۰) راس کره از اسپ های طرم کشی سال ۱۳۲۸ بدست آمده .

(۲) علاوه بر نسل گیری اسپ ها بهمانجه امراض حیوانی نیز اقداماتی بعمل آمده است چنانچه حیواناتیکه از قبیل گاو - گوسفند - اسپ مرکب و امثال آن که بامراض مصاب بوده و یا زخم و شکسته گی داشته و از طرف اهالی مراجه شده توسط بیطار بهمانجه آن پرداخته و صحت یافته است و هکذا تمام مواد پیداوار حیوانی از قبیل بشم و پوست - روده وغیره که هرات از خارج صادر شده از طرف دوکتو ران موظف ملاحظه و عاری بودن امراض ساری تأیید و بروفق بیطار وظیفه دار از طرف مدیریت عمومی زراعت اجازه صدور داده شده است .

ضمناً بیشتر فعالیتیکه نسل گیری در هداشته نموده میجاده بر علیه مرض گاو مرگی (تا کو) بوده این مرض که ابتدا از حصه پساند غورات سرچشمه داشته چینیکه اطلاع شیع این مرض به مدیریت عمومی زراعت توصل و رزیده مامورین میجاده وادویه ضد مرض از ریاست مستقل زراعت مطالبه و مامورین مذکور به مجرد ورود بهرات به نقاط مرض دار اعزام و شروع به عملیات نمودند چون دامنه انتشار این مرض رو بسعت گذاشت از یکطرف دوکتو ران فنی میجاده در هرات تزیید و از جانب دیگر موضوع قرانطین

که برای انسداد این مرض خیلی ها مفید و یکسانه سبب رفع مرض نشده
میتواند اقدامات گردید و ضمناً کشتار و خرید و فروش گوشت و پوست گاو
بکلی در ولایات هرات منع قرار داده شده. بردن حیوان از یکسقریه بدیگر قریه
و یا بغرض چرا بچرا گاهی عمومی و آب دادن گاوهای مریض در جویها و مواضعی که
جریان آب باشد ممنوع قرار داده شده و موادات جزائی نیز اشخاص منعقد و منع گردید
و در مورد تطبیق قرار داده شده است و دو کتوران فنی برصد میجاده مرض بتمام محالات
اعزام گردیده که از یکطرف بمدا فعه مرض اقدامات و از طرف دیگر قرائطین را اداره
و کنترل نمایند و هیئت های موظف در هر حکومتی و مرز بوطات آن بوا کسین سیون
حیوانات همان منطقه مصروف داشته اند علاوه بر اینکه از مرکز برای مدافعه حیوانات
ادویه رسیده نسبت برفع جلوگیری مرض و اینکه بیشتر ادویه ضد مرض در خود منطقه مرض دار
تدارک و تهیه شود از ریاست زراعت لا براتور و موسسه ادویه سازی حیوانی را از مرکز
بهرات انتقال داده اند که واکسین ضد این مرض علاوه از اینکه از کابل رسیده در خود
هرات تحت نظارت متخصصین این شوق تهیه و حیوانات سالم تزریق گردیده است و
برای میجاده برضد این مرض دو کتوران و معاونین بصورت دسته بندی تقسیم شده و عملیات
نموده اند یکدسته از سمت غوروات بچچهران و از اینجا بوایز نگی و هزاره جات اعزام شده
که این هیئت تمام حیوانات خطوط بین دایز نگی و غوروات را واکسینا سیون نموده اند. قرار
راپورت ها اینکه از محالات توسط هیئت های بطار بدست آمده صورت واکسینا سیون حیوانات
اهالی را بمقدار ادویه واکسین که بحیوانات سالم و سیروم که بحیوانات مریض تا اول جدی
تزریق گردیده به تعداد (۴۷۹۴) فرد حیوانات بوده است.

تبصره: مقدار (۴۳۴) لیتر واکسین و (۵۴۳) لیتر سیروم تزریق یافته است.

۳) جنگلات پسته لقی بادغیسات. جنگلات جواهر خیز پسته که از طرف مدیریت عمومی زراعت
بوسیله مدیریت جنگلات و محافظین که دارد اداره و محافظت گردیده بصورتیکه لازم است از
تجاوزات اهالی جلوگیری و دست قدرت که آنرا پرورش داده است امسال هم عواید مزیدی
بملت ارزانی داشته است قرار معلوم بازار تجارت داخلی و خارجی آن بی سابقه بوده مفاد
هنگفتی نصیب معامله داران آن گردیده باعث آسوده گی ملت و مفاد حکومت شده است.

۴) جنگلات شیرخشت. جنگل شیرخشت که عواید آن یکی از صادرات عمده مملکت بوده
در هذا سنه تحت نظر مدیریت عمومی زراعت بوسیله مستخدمین که دارد حتی المقدور محافظه

گردیده نااشجار جوان و تازه آن از تجاوز اهالی مصئون بماند اگرچه وسعت این جنگلات با اندازه است که محافظین زیادی را ایجاد میکند تا بدرستی مراقبت و در تکثیر اشجار آن رسیده کی بعمل آید بآنهم حاصل هداسته آن باعث رونق بازار تجارت چه از لحاظ نوعیت و چه از نقطه نظر قیمت گردیده و استفاده شایانی نصیب مردم اطراف و اکثاف آن شده است.

۵) علف چرباد غیسات که بواسطه گذاره مال مواشی اهالی بعضه جات معینه تقسیم گردیده و تحت مراقبت است که بمواعید مقررده بعضه جات معینه چرانا بدرستی نکافوی حیوانات را کرده بتواند امسال هم فضل خداوند در اثر مساعی وظیفه داران مربوطه اداره آن بعمل آمده اهالی ازین حیث پریشان نشده اند.

۶) چون بزای چیدن بسته در موقع شول مقرراتی دارد که باید برای دخول جنگل و چیدن بسته اهالی تکت بگیرند لهذا درمذا سته (۳۲۶۸۱) قطعه تکت ببلغ (۳۲۶۸۱۰۰) افغانی بفروش رسیده و نسبت عاید سالیانم سنوات گذشته افزودی بعمل آمده است.

۷) برای اینکه بتوان وسعت جنگلات بسته افزود درمذا سته بوسیله متخصصین فنی خارجی یک اندازه بسته در موقع یتیم جنگل و آب کدوی بساحه (۲۰) جریب و طور امتحان در مرکز باغ عمومی فله نو قریبا دو جریب - بصورت آی قوریه گردیده است تا انشاء الله نشو و نما کرده در صورت حصول نتیجه این عمل در بعضی مواضع که از اشجار خالی دیده می شود تا خدا بخواند علاوه بر سرسوزی مملکت از قبض آن ملت نیز بهره ور گردد.

در ولایت فندهار :

برای اصلاح و تسکینر جنس اشجار مئمر یک قطعه زمین در مرکز فندهار برای فارم تخصیص داده شده و همچنین ده ده جریب زمین در حکومت معین گردیده تا حیوانات اشجار مئمر در آن زرع شده و بعد از اصلاح و پیوند جنس خوب که بدست می آید برای غرس در زمین های نهر بقرا و هم بدسترس و استفاده دیگر زارعین آن و لاقرار داده می شود. در مدیریت عمومی تفتیش ریاست مستقل زراعت اجرا آت ذیل عملی آمده است.

۱) - تفتیش امورات دوائر مرکز و محالات مربوطه ریاست مستقل زراعت که ذریعه مدیریت تفتیش و واریسی شده - ۱۷ فقره .

۲) املاک دولتی که بذریعه شعبه فروش مدیریت عمومی تفتیش فروش می شود اهم از زمین مزروعی و چمنی و رباط و تعمیرات مغروریه فدیه با اشجار مئمر و غیره ۱۳ قلم به قیمت (۵۴۱۹۹۳) افغانی تحت فروش آمده است.

از مناظر زیبا، چهل ستون

از منظر اطراف چهاردهی کابل

اجراآت ریاست مستقل مطبوعات

- شعبه اول مدیریت عمومی نشریات
- ۱ - فراهم کردن تسهیلات برای انکشاف مطبوعات ولایت و صرف کوشش در این راه و ارسال مطبوعات خارجی برای استفاده مدیریت های مطبوعات ملی و کور.
  - ۲ - تهیه وسایل برای ترقی دادن نشر جریده سیستان به هفته دو بار.
  - ۳ - مساعد ساختن زمینه برای طبع مجانی مجله بلد - ج و مجله ادبی هرات در مطبوعات مدیریت مطبوعات مزار و هرات.
  - ۴ - ارسال يك تعداد آثار مطبوع داخلی به نمایندگان هی افغانستان در خارج و غیره.
  - ۵ - اتباع يك تعداد كتب مختلف مطبوع به استه مختلف و يك تعداد كتب فقهی و غیره برای كتابخانه ریاست مطبوعات.
  - ۶ - اعطای جوایز مطبوعات به كتب فارسی و پشتو.
  - ۷ - ارسال يك تعداد مقالات مفید برای اشراک و مطبوعات.
  - ۸ - تهیه بعضی مقالات مفید برای پرود کاست در رادو.
  - ۹ - طرح و تصویب يك عده موضوعات به مجلس ملی و اجرای آن.

شعبه دوم مدیریت عمومی نشریات

اجراآت و فعالیت های این شعبه اغلبا در اطراف مطالعه و ملاحظه مطبوعات و اشراک خارجی دو رزده اشراک جراید و مجلات خارجی برای ریاست مستقل مطبوعات و دوائر جرائد مملکت و تبادل بعضی از آنها با جراید و مجلات افغانستان و همچنین اشراک اشخاص و موسسات خارجه و بعضی از مطبوعات داخلی مملکت بتوسط این شعبه اجرا شده .

مراوده بانمایندگی های افغانی در خارج از اعطای حکیم روابط فرهنگی و مطبوعاتی بین افغانستان و موسسات فرهنگی ممالک خارجه از وظائف این شعبه بوده و ساحه فعالیت آن در داخل مملکت جهت تماس و مراوده با وزارت خانه ها و غیر موسسات وسعت یافت . چنانچه نشریات و مطبوعات خارجی حین وصول به این شعبه به مواضع مربوطه فرستاده شد و مجلات و رسایل خارجی که از موضوعات مختلفه سعی زراعتی اقتصادی معارفی جری و غیره بحث میراند همه برای استفاده به مواضع مربوطه آن ارسال گردیده است .

پک قسمت دیگر اجراءات این شعبه منحصر به اخذ خبرهای رادیونی و ترجمه مضامین مهم مطبوعات خارجی و ارسال آنها به مراجع مربوطه میباشد.

شعبه سوم مدیریت نشریات

مدیریت مجله افغانستان که اینک شش سال از تاسیس آن میگذرد هر سه ماه مجله بصوری که حاوی مقالات علمی، تاریخی، باستانشناسی، جغرافیائی، تورزم، طبقات الارضی و غیره معلومات راجع به معرفی افغانستان میباشد بزبان فرانسه و انگلیسی نشر مینماید و بر علاوه در هر شماره مضامین راجع بمسائل مربوط به پختونستان هم در آن اشاعه میابد که بیس بصورت رساله جداگانه نیز طبع میشود.

ظرفیاتی که راجع به مجله افغانستان از مجامع علمی اروپا و مخصوصاً فرانسه اداره مواصلت نموده و حاکی از قدر دانی و حسن نظرشان نسبت به کار کثرتان مجله میباشد و هم در حین حال بهترین شاهد موفقیت نشریات شش ساله مجله در خارج کشور محسوب میگردد و توفیق در خود مجله انتشار یافته است.

اینک در ذیل بشرض استفاده فارغین گرامی و آشنائیکه بمسائل مربوط به افغانستان دلچسپی دارند عنوان مقالاتی را که در موضوعات مختلف عرض معرفی افغانستان عزیز در طی سال جاری نشر یافته است تقدیم میداریم :-

۱ صنعت باختر.

۲ پختونستان.

۳ افغانستان قلب آسیا.

۴ تحقیقات باستان شناسی هست حفاریات امریکائی در سیستان افغانستان.

۵ بیانیه آفای شالیزی در کنفرانس آسیائی کار و کارگر در سیلون.

۶ افغانستان خواهان روابط نیک به پاکستان است.

۷ پختونستان آزادی خود را میخواهد.

۸ اقلیت های افغان در پاکستان.

۹ مشکلات داخلی پاکستان.

۱۰ رتیل شاهان کابل.

۱۱ معبد بودائی فندقستان.

۱۲ مشاهدات و نظریات راجع به آبهای اندخوی.

۱۳ بیانیه دکتور نجیب الله خان راجع به افغانستان.

- ۱۴- ژوزف هاکن وخدمات علمی آن در افغانستان .
- ۱۵- تمبرشناسی در افغانستان .
- ۱۶- گیاههای عصر زوراسیک آسیا .
- ۱۷- مطالعات راجع به صنعت گنده را .
- ۱۸- دوتاچ یوشی .
- ۱۹- واحه سلطان بیکوا .
- ۲۰- مسائل پختونستان .
- ۲۱- مجله افغانستان در فرانسه .
- ۲۲- دانشمندان فرانسوی مسیوهاکن وروابط آن با افغانستان .
- ۲۳- پختونستان یا مملکت جدید در قاف آسیا .
- ۲۴- پختونستان .
- ۲۵- تحقیقات باستانشناسی در افغانستان .
- ۲۶- آواز ملت پختونستان .
- ۲۷- پختونستان .
- ۲۸- مجله افغانستان در فرانسه .
- ۲۹- آخرین دوشاه بودائی غزنی وایمان .
- ۳۰- عنعنات تہذیبی افغانستان .
- ۳۱- حفريات لشکری بازار .
- ۳۲- درآمداد هریرود وکوه بابا .
- ۳۳- ابوریحان البیرونی .
- ۳۴- موزه کبیمه ورول افغانستان .
- ۳۵- تمبرشناسی .
- ۳۶- لباس وسلاح محافظین سلاطین غزنی .
- ۳۷- مخالفت سرحدی بین افغانستان وپاکستان .
- ۳۸- راجع به نظریات سراج کنگهم .

اجرا آت شعبه ۴ نشریات

- ۱- دوائر و مؤسسات خارجي که از رياست مستقل مطبوعات خواهان معلومات اقتصادي و عرفاني ، زراعتي ، تجارتي مملکت وامن ل این گرداندند معلومات مذکور وړه از دوائر داخلي مملکت جمع آوري و به مرجعش فرستاده است .
- ۲- سياحين و نماينده های جرايد خارجي که به افغانستان آمده اند تسهيلات لازمه را به اوشان در داخل خاک افغانستان فراهم آورد . صورت گذارشات ايام توقف شان را بسکابل ، بصورت راپور مفصل تهيه واحصائيه ورود اين چنين ذوات را به مديریت عمومي بين المللي سياحين در لندن فرستاده است .
- ۳- مراجعات يونورا درباره مراعات حقوق بشر در افغانستان و غيره ترتيب و تهيه نموده راسا ويا توسط نماينده دائمي افغانستان در يونو به مجلس ملل متحده تقديم داشته است .
- ۴- نماينده های محترمه افغاني را در خارج از جريانات مهم داخلي از قبيل تبادلات و تغييرات در عيشت کابينه ورود سفرا و وزراي مختار خارجي به دربار کابل اطلاع و علاوتاً سوانح و فوتوهای اوشان را هم تا اندازه امکان دستياب و به نماينده های مذکور فرستاده ضمناً معلوماتي را که درباره وضعيت اقتصادي زراعتي و عرفاني مملکت بدست آورده است به نماينده های محترم افغاني در خارج تقديم داشته است .
- ۵- برای معرفي افغانستان در دنياي خارج مجلات ، جرائد ، فوتو های مناظر مختلف افغانستان و بافي نشریات افغاني را به مؤسسات و ذواتي که دارای صلاحيت بوده نماينده های محترم ما در اطراف هويت حثيت و قابليت شان تصديق و نظريه داده اند بصورت رايبگان توزيع و تقسيم نموده است .
- ۶- مؤسسات و ذوات خارجي که راجع به مسايل پشتونستان از رياست مطبوعات خواهان معلوماتي گريده اند تا اندازه که اداره به جمع آوري معلومات مطلوب شان موفق گريده است همه را ترتيب و به اوشان فرستاده است و هم برای جرايد پشتونستاني که در خارج پشتونستان به طبع و نشر می رسد ضامين طرف ضرورت اوشان را بعد ترتيب توسط سفارت کبرای افغاني در دهلوی جديد و غيره به ادارات مذکور فرستاده است .
- ۷- مراجعات يونسکو را در موضوعات مختلف جواب تهيه نموده و به مرجعش تقديم داشته است .

مدیریت عمومی نشرات رادیو

کابل رادیو به سیری نمودن سال ۱۳۲۹ دهمین سال خود را بیابان رسانیده و به سال یازدهم نشراتی قدم می‌گذارد در ظرف سال ۱۳۲۹ در تمام شقوق نشراتی خود موفق بوده و برای جلب استرضای شنوندگان در وقت نشرات خود از شروع سال شبانه یک ساعت دیگر هم افزود و تا مدت شش ماه اول سال بهمین وتیره به نشرات خود دوام داد در شروع ماه هفتم در اثر خواهمشهای مکرر شنوندگان عزیز، بهمدستی مدیریت عمومی تختیگی رادیو یک ساعت دیگر نیز به نشرات خود افزود و وقت نشرات شبانه را چهار ساعت ساخت و بیش از پیش کوشید که سامعین محترم خود را چه از حیث شواهدن مضامین مفیده سیاسی اجتماعی، صحتی و غیره و چه از آنکه هی‌خوش آیند مستفید گردانند و بهیمرفته کابل رادیو در تمام قدمت های نشراتی خود درین سال تقریباً دوچند سالهای گذشته بود. چاپی شنوندگان خود را فراهم نمود و درین مدت یکسال (۱۳۹۸) ساعت نشرات شده که و ساعت نشراتی آن به ترتیب ذیل تجزیه می‌شود.

- ۱- (۱۵۶) ساعت پروگرام مخصوص یشنوستان که در هر ساعت طور متوسط بر علاوه از سه تا چهار مضمون دوسه شعر خبرها و مرکه‌ها و سائر موضوعات چاپ نشر شده.
- ۲- (۱۰۴) ساعت صرف پروگرام اردو شده که دران نیز مضامین مختلفه و موزیک های متنوع براد کاست گردیده.
- ۳- (دقیقه ۱۸۲-۳۰) ساعت وقف خبرهای یشنو و فارسی گردیده.
- ۴- (د ۱۹۹-۳۰) ساعت نشر مضامین، موعظه، سیاسی یشنو و فارسی و غیره در زیر گرفته و (۴۱۷) مضمون نشر شده.

۵- (۱۳) ساعت مخصوص اجمال واقعات سیاسی هفته بوده.

۶- (۱۷-۲۰) ساعت را افسانه اطفال احتوا نموده.

۷- (۱۰) ساعت برای شعر و ادبیات یشنو و فارسی تخصیص داده شده.

۸- در ظرف سال (۱۵۶) مضمون مختلف اجتماعی، صحتی، اخلاقی، تربیوی و غیره

نشر شده.

اجراآت سال ۲۹ مدیریت دباختر آژانس

مدیریت عمومی دباختر آژانس سال ۱۳۲۹ به شعبات ذیل منقسم بوده اجرای وظیفه نمود ،
الف ،

شعبه معاونین داخلی .

۱- این شعبه در ظرف روز تمام خبرهای قابل نشر را توسط نمایندگان خود از
دوائر دولتی و مؤسسات ملی بدست آورده به از ترتیب و تکمیل آن جهت نشر به مدیریت های
اصلاح ، انیس و رادیو فرستاده .

۲- این شعبه خبرهای مهم روز خواه داخلی خواه خارجی باشد تلیفونی و تلگرافی
به مدیریت های مطبوعات و لایات جهت نشر و کمک با آنها مخابره نمود .

۳- این شعبه در تمام ولایات و حکومتات اعلی و کلان نمایندگان دارد که خبرهای
روز را از مناطق مذکور بدست آورده تلیفونی و تلگرافی به مرکز مخابره نماید

۴- این شعبه بعضا خبرهای مهم داخلی را به نمایندگان سیاسی افقانی و بعضی
آژانس های خارجه که تبادل خبر دارند تلگرافی مخابره کرد .

ب ، شعبه فنی

شعبه معاونیت فنی از نقطه نظر اهمیت درجه دوم را حائز است .

۱- این شعبه عبارت از تلیگرافخانه آژانس است که در ظرف ۲۴ ساعت متناوب داخل کار
بوده و خبرهای خارجه را از آژانس هایی که به مدیریت عمومی آژانس تبادل خبر و
فرار داد ها دارد از قبیل رادیو ، فرانسیس پرس ، تاس اخذ و به شعبه خارجی تسلیم داد .
۲- این شعبه به علاوه اخذ خبرهای خارجه از نقطه نظر فنی تمام رادیو های مدیریت
عمومی آژانس را نیز ترمیم نمود .

ج ، معاونیت خارجی

۱- این شعبه تمام تلیگرامهای وارده خبرهای خارجه را توسط ترجمانهای خود ترجمه
و بعنوان تلیگراف داخلی جهت نشر به اصلاح ، انیس ، رادیو و دیگر جرائم مملکت آماده ساخت .

د ، شعبه پیشو

این شعبه تمام خبرهای داخلی و خارجی را که از طرف شعبه داخلی و خارجی برای
نشر آمده گردید به پیشو ترجمه کرد .
این شعبه تمام اجراآت اداری را بدوش داشته اجرا نمود .

مدیریت عمومی تخنیکي راډیو:

مدیریت تخنیکي راډیو در سال ۲۹ به علاوه از وظائف یومی اداری بهرای پیشبرد و تقویة امور فنی مواد آتی را اجرا نوده .

۱- برای اینکه دستگاه برود کاست کابل راډیو از نداشتن سامان فانی در سال ۱۳۲۹ از جریان خود استاده نشود مدیریت تخنیکي راډیو توانست که از اروپا يك اندازه چراغ و سامان آراخربرداری نماید منجمه آن چراغ هائی را که بسیار ضرور بود به کابل رساند و ذریعه آن دستگاه را تقویه نمود و اشیای مابقی آن در سنه ۱۳۳۰ خواهد رسید .

۲- استودیوی موجود به بعضی ماشین و غیره اشیاء ضرورت داشت که علاوه بر اجزاء عادی از اشیاء جدید آن ذیلا تفصیل داده می شود .

الف - يك ماشین مکتبتفون خریداری شده که آواز را در رول های فته مخصوص پرمیکنند و تخمینا برای بیست دقیقه ذریعه آن پروگرام داده می شود و آواز موزيك و گفتار ها را مثل طبیعی می شنواید و ریز و تنس الی ده هزار سیکل می باشد و رول های فته که آواز پرمیشود هر قدر که ضرورت شود دست گیری می کنند .

ب- ماشین های ریکارد مخصوص استودیو خریداری شده بر تا بل هم شده می تواند این ماشین های ریکارد ها به سرعت $\frac{1}{33}$ و ۷۸ مرتبه فی دقیقه ریکارد هارا پرمی کنند یعنی همان ریکارد هائی که در اسبیب ۷۸ فی دقیقه می باشد و به ۳ الی ۵ دقیقه پروگرام می دهند ذریعه $\frac{1}{33}$ سرعت بیش از ۶- الی ۱۰ دقیقه پروگرام خواهد داد سامان مذکور عنقریب می رسد .

ج- برای استودیو در هر اطاق ساعت های برقی بدون و از لازم بود که به تعداد مکلفی خریداری شده و در شرف نصب بودن می باشند .

د - در استودیو چنین مشکلات موجود بود که بعض ماشین های موتور دار به سیکل برق موجوده کابل طور صحیح گردش نمی کرد برای همچو مشکلات ماشین جدید خریداری شد تا با آن ماشین های برق موجوده را طاق نمایند .

ر - استودیوی موجوده که عبارت از دو اطاق بود و نسبت به زیاد شدن پروگرام يك اطاق دیگر برای اطاق اتونسر ایجاد می نمود و نیز کنترل کیفیت نمی کرد بنا بران يك مبر کنترل که به اسباب لازمه مزین است خریداری و در اکثر امور دیگر هم ذریعه آن تسهیلات وارد شده است .

۱- در استودیو لازم بود که آواز پروگرام به دیگر اطاق‌های استودیو شنوایده شود و یا از اطاق کنترل نیز درغیر پروگرام جهت امتحان ذریعه میکروفون حرف زده شود برای این امر لوازم ضروری آن وجود نداشت ضروریات به قدر کفاف خریداری شده است.

۲- برای صاف نمودن آواز استودیو یک ماشین مخصوص خریداری شد.
۳- برای هر یک پایه صد متری براد کاست موازی دوازده عدد چراغ‌های دوسده شمخ سرخ معه کپل واشتاب لازم خریداری شده است که بادیگر سامان عنقریب طرف استفاده قرار داده می‌شود.

۴- برای توسعه براد کاست مدیریت عمومی تکنیکی رادیو دستگاه امواج فنیبر اعتبار مالی حاصل نمود.

۵- اجراآت یومی در شق اداری و فنی مدیریت عمومی تکنیکی مطابق معمول هه‌ساله دوام داشت.

اجراآت انجمن تاریخ در سال ۱۳۲۹

اجراآت انجمن تاریخ اصلاً و اساساً سعی در انکشاف مسائل تاریخی و تهنیدی و فرهنگی کشور است باید از راه تحقیق و تتبع و نگارش و ترجمه مقالات از طرف خود اعضای رسمی انجمن و اعضای افتخاری آن صورت بگیرد و فراری که همگان میدانند و می‌چله آریا ناشهادت میدهد همیشه درین راه صرف مساعی زیادی بعمل آمده و مقالات تبعی و رسایل و کتب تحریر و چاپ گردیده است.

می‌چله آریانا بهترین نماینده فعالیت و ذوق و اسلوب تتبع انجمن تاریخ است که از سال ۱۳۲۹ در محیط افغانستان ظهور کرده و به اساس سال‌های گذشته در سال ۱۳۲۹ هم دوام نموده است و از شماره (۸۷) تا (۹۹) به ۱۲ ماه سال مذکور نشر گردیده است از می‌چله آثار مهمی که درین سال در شمار های می‌چله آریانا گرفته شده است و علی‌حده هم طبع گردیده چند کتاب ذیل است.

(۱) افغانستان در قرن ۱۹ تألیف سید قاسم خان رشتیا این اثر راجع به دوره سلطنت محمد زانی‌ها در افغانستان بهترین است که تاحال از طرف یکنفر نویسنده و متتبع افغانی نوشته شد، و انجمن تاریخ نظر به اهمیت کتاب آنرا علی‌حده و مصور طبع کرده است که صحافت و جاد بندی ویشتی آن هم تمام شده و عنقریب نشر خواهد شد.

(۲) اکبر نامه، تألیف حمید کشمیری این اثر به یک‌حده تاریخ عصر محمد زانی‌ها تعلق می‌گیرد و ارتباط مخصوصی به جنگ‌های امیر دوست محمد خان و سکاها وارد و چون

دوین جنگګ ها از طرف مجاهد وطن سر دار محمد اکبر خان غازی پسر رشید .
امیر دوست محمد خان شجاعت وشهامت زیاد نشان داده شده است شاعر کشمیری حمید
آرا بصورت مثنوی به بحر تقارب جامه شعر پوشانیده وشکل یک داستان حماسی تاریخی
داده است این اثر علاوه بر مجله آریانا هزار نسخه علیحدہ هم طبع گردیده وطبع آن تمام
شده است انجمن تاریخ نجشبه این کتاب را به بیاضلی علی احمد خان تعلیمی که در آغلاز چاپ
این اثر سمت عضویت ومعاونی انجمن تاریخ را داشتند سپرده بود ایشان چنین تعدادی مدیریت
عمومی را دیو هم درین راه صرف مساعی نمودند در مقابلہ مہ متون مختلف این اثر بعضی
اصلاحات شعری بیاضلی محمد ابراهیم خان خلیل مدیر مجله آریانا بیاضلی محمد شفیع خان
ومکتبر عضوانجمن ومہتمم مجله سپیم بودند این اثر هم بصورت مصور عنقریب از طرف انجمن
تاریخ نشر خواهد شد .

(۳) در زوایای تاریخ معاصر افغانستان اثر دیسگری که در طرف سال ۱۳۲۹ در مجله
آریانا بصورت مقاله های مسلسل گرفته شد ومزار نسخه علیحدہ هم ازان طبع میشود
کتابی است که بحث زمان وتاریخ به دورہ محمد زائی ها تصادف میکند ولی سراسر
به این عصر زمان محدود نیباشد زیرا حصصی هم دارد که بعضی از دورہ های سد زائی
هم تعلق میکرد .

اهمیت این اثر بیشتر در آن است کہ مؤلف آن بیاضلی احمد علیخان کہنژاد رئیس
موزہ کابل ومدير عمومی انجمن تاریخ از اسناد ومکاتب خطی استفاده نموده واین اسناد
جدید وبکر بیشتر در موردی که انگلیس ها در موافقات خود فلم فرسانی کرده اند نهایت
مفید است ونقطه نظر خود افغان ها را توضیح میکند نشر این اثر که مجله در طرف سال ۱۳۳۰
هم ادامه دارد .

(۴) نوای معمارك : انجمن تاریخ در طرف سال ۱۳۲۹ به نشر يك کتاب مهم دیگر هم
اقدام کرده است کہ بنام (نوای معمارك) شهرت دارد ونویسنده آن شخصی است موسوم به
عطاء محمد این اثر هم من بحث موضوع به تاریخ دورہ محمد زائی ارتباط دارد ولارزوایای این اثر
فراموش شده تاریخ معاصر افغانستان وگوشه های حساس آن روشنی های خوبی
می آندازد راجع به جنگ اول افغان وانگلکس وجنبش های ملی ومسایل مهم دیگر
از قبیل تعلقات سند وبلوچستان به سلطنت های افغانی این دورہ ونقطی انگلیس ها معلومات
مفید میدهد دامتہ نشر این اثر در طرف سال ۱۳۳۰ هم ادامه خواهد یافت .

بقرار شرح فوقی هدف اساسی انجمن تاریخ در نشر کتب مذکور در مجله آریانا
وجوهرات علیحدہ این بوده است تا هر قدر اسناد ومعارك خطی که راجع به دورہ تاریخ

معاصر افغانستان بدست آید حتی المقدور نشر کرده ویرود تا زمینه در نظر متبعین بیش از پیش روشن گردد

۱ - چمن تاریخ در نشر مقالات خود تنها به مجله آریانا اکتفا ننکرده بلکه یک سلسله مقالات بسیار مفید در مجله یانزده روزه (ژوندون) و مقالات دیگر - بیشتر از ناحیه باستان شناسی در مجله (افغانستان) فرستاده است . هکذا در سال ۱۳۲۹ مقاله مفصلی که در اطراف زما-شاه و عصر او قلم مدیر عمومی انجمن تاریخ نوشته شده است .

چون اعضای رسمی انجمن تاریخ بسیار محدود است و مقالات هم باید متنوع و قلم نویسندگان مبرز باشد لذا انجمن وظیفه خود دانست و میداند که نویسندگان کشور را به تحقیق و تتبع تشویق کند و قرار بیکه همگن میداند و می بینند درین راه موفقیت های زیادی نصیب انجمن شده و مقالات نویسندگان بزرگ در صفحات مجله خودش شاهد این نظریه است

اجراآت مدیریت عمومی دائرة المعارف فارسی .

طبق سنین گذشته مواد مطلوبه آریانا دائرة المعارف را از ماخذ معتبره (فارسی، عربی انگلیسی، فرانسوی) و غیره توسط متخصصین و اهل فن و ارباب صلاحیت در حدود دو هزار صفحه گرد آورده است .

۲ - یک مقدار کافی مضامین و موادی را که حسب تردیف معینه باید تحقیق و تصفیه میشد توسط کمیسیون های مربوطه تحقیق و تصفیه و برای طببع آماده ساخته است .

۳ - معلومات مجلی را نیز بمقدار کافی ذریعه ارباب صلاحیت دار تهیه و جمع آوری نموده است .

۴ - موضوعاتی را که از ماخذ قدیم گرفته شده و با ماخذ جدید مقایسه و تعدیل کرده است .

۵ - برخی مواد و مضامین را سر از نو تهیه نموده است .

۶ - قسمتی از موضوعات را به واقعات روز و وفق و تعدیل کرده است .

۷ - در ظرف سال در حدود سه هزار صفحه مضامین را برای آخرین بار مطالعه و وتر دیف نموده است تا برای طببع بمطبعه کسبل شود .

۸ - بقیه آرتیکل های (الف) از قانیب فارغ و برای ملاحظه و تصفیه آماده شده است .

۹ - آرتیکل های قاموس جغرافیائی افغانستان تماماً تردیف و مرتب گردیده است .

۱۰ - علاوه بر این چون آریانا دائرة المعارف پشتو تحت طببع بود و مطبعه برای

چاپ فارسی آن مساعد نبود لذا طببع آریانا دائرة المعارف فارسی از نیمه سال هم بعدتر شروع و دو مجله (مفتم و هشتم) را که حاوی چهار صد صفحه با فوتوها و گراف ها باشد طببع و نشر نمود .

په ۱۳۲۹ کال کښې د پښتو ټولنې اجرا آت

د تالیف او ترجمې څانګه :

۱- درسمی اوملی دایرو د اصولنامو ، جدولونو د فترې پلټنو او نورو شیانو ترجمه (۲۰۰) پاڼې .

۲- داردو اوعربی جرایدو څخه دمقاو اومضامینو ترجمه (۵۰۰) پاڼې .

۳- د (پاکستان کیمای) نومی کتاب ترجمه (۱۵۰) پاڼې .

دلغاتو څانګه :

۱- د افغانستان ومعلی ژبو لیکه نورستانی ، پشه یی ، پراچي ، شغنی ، واخی ، اشکاشمی ، منجی . متکلمیچی دلغاتو قاموس په دی کال کښې د (ح) دردیف یورې تدوین شوی دی چه تر (۲۰۴) مخو پورې رسېږی .

۲- دارزانی د قلمی دیوان یو نقل د پښتو ټولنې د کتابخانې د باره وا خپستل شو .

د صحافت څانګه :

۱- د کابل دمجلې مسلسل نشرول چه په پنځلو ورځو کښې یو لځل به (۳۲) پاڼو کښې نشرېږی .

۲- په مجله کښې او هم لمانځه د (پښتو ادبیاتو د تاریخ) د دوهم ټوک نشرول .

۳- په مجله کې او هم لمانځه (خوشحال خان خروانی ؟) د کتاب د نشرولو شروع کول .

دهیواد څانګه :

دهیواد داوه ورځنی جریدې مسلسل نشرول چه په هفته کښې یو لځل هره دو شنبه په غلورو پاڼو کښې نشرېږی .

د تحریر او توزیع څانګه :

۱- د کابل مجلې او هیواد توزیع او خپرونه .

۲- د چاپ شوو کتابونو توزیع .

۳- د تحریر او مکتوب لیکو کارونه .

د پښتو دائرة المعارف مدیریت :-

- ۱- په دې کال کې د پښتو دائرة المعارف څلورم او پښتم ټوک نشر شوی دی دغه شان د پښتو دائرة المعارف لومړی جلد چه له پنځو ټوکونو څخه مرکب دی او (۱۰۰۲) مخه دی په دې کال کې طبع شوی .
- ۲- د شپږم جزء پښتو دائرة المعارف د پاره د داخلی او خارجی مترجمینو په واسطه (۶۰۰) صفحي مضمونونه ترجمه شوي .
- ۳- د دائرة المعارف د داخلی اعضاؤ له خوا (۶۰۰) صفحي ترجمي او تصحيح شوی او یا کښول شوی .
- ۴- د دائرة المعارف دمجلې توزیع .

مجله پانزده روزه (ژوندون) :

که به چېت يک مجله ذوقی شناخته شده ، در سال ۱۳۲۹ وظیفه تبلیغی و نشراتی خود را حسب مرام انجام داده و به آشنا ساختن مردم به اقتضا آت زندگی امروزی کوشیده و با نشریات دلچسپ آفاقی و ذوق آور خویش خدمتی به ثقافت و بلند بردن سوية معلومات خوانندگان نموده است که در اثر ذوق و اهتمام بیاغلی عبدالحمید خان نوری مدیر فملو ، صحافت و رنگینی مضامین آن ر بروز بهتر شده است .

اجراآت مدیریت نفتیش :

خریداری های تمام دوائر مرکز ریاست و مدیریت های عمومی مطبعه ، نشریات رادیو تخنیک رادیو ، مدیریت آژانس ، صحنه تمثيل ، مدیریت اصلاح ، مدیریت انیس ، مطبوعات جنوبی توسط این شعبه اجراء گردیده است .

حمل و نقل لوازم و سامان و میجروقات و غیره و نفتیش های مختلفه موجودی تحویلخانه های مرکز ریاست و دوائر های مربوطه به وسیله این شعبه انجام یافته است .

اجرا آت و لایت قند هار

فعالیت سال ۱۳۲۹ مدیریت املاک و زراعت ولایت قندهار .

- ۱- از املاک و سرای ها و دكا كین و باغ هائیکه تحت ضبط و ربط مدیریت عمومی بوده مقدار ۳۲ خورد و ۱۸۰۱۲ من غله و مبلغ ۱۴۳۱۴۸۰۰ افغانی حاصل گرفته شده .
- ۲- به تعداد ۱۴ بسواسه ۱۲ بسوه ۱۳۳۸ جریب زمین خرابه که امکان آبادی دارد و یک اندازه آن آباد و از آن مفاد گرفته می شود جدید بدست آمده .
- ۳- مبلغ ۲۷۲۰۶ افغانی درك حاصلات املاک سرکاری از سال ۱۳۲۲ الی ۱۳۲۸ که سابق بدسترس مردم بوده و بدفایر معامله نگردیده بود تحصیل و بدست آورده شده .
- ۴- نظر به سابق به تعداد ده باب دكان که ما هوار از آن کرایه گرفته می شود بدست آمده .

- ۵- برای اینکه محیط ولایت سرسبز و شاداب باشد نظریات فائز شده که به تعداد چهل جریب زمین قریب شهر قندهار و به تعداد ده جریب زمین در حکومتی و علاقه داری ها برای قوریة اشجار ترتیب گردد که اساس اولیة آن سر دست است .
- ۶- قرار اوامر مقامات صلاحیت دار برای اقوام مهاجرین و تبعیدی و اشخاص مکافاتی به تعداد (۴۴۲) جریب زمین از جمله املاک سرکاری این ولا تهایه گردیده .

صورت تشکیلات جدید مدیریت صحیة ولایت قند هار

- ۱- برای سال ۱۳۲۹ علاوه بر بیست بستره موجوده شفاخانه ملنکی پنجاه بستره دیگر قرار منظوری آمرین صلاحیت دار ترتیدات بعمل آمده است که جمله هفتاد بستره شود .
- ۲- برای تعمیر جدید شفاخانه مستورات دولت افغانی تخصیص رسیده و زمین آن هم برای تعمیر تعین و خریداری شده است .

صورت اجرا آت ریاست فیصله منازعات تجارتی قندهار

الف- درك عایداتی که بقرار راپورت ها و تابلو های جدا گانه ما هوار بمقام جلیله وزارت اقتصاد ملی و مدیریت عمومی اطباءات وزارت و مستوفیت قندهار تقدیم گردیده .

اجراآت ولایت فندهار

۱. حجت تحریر شده ۱۲۴. قطعه محصول آن ۳۸۷۲-۵۰ افغانی
  ۲. فیصله » » ۲۷ » » ۷۱۷۶-۰ » [
  - ۱۱۶- کمدار [۱۳۹۵۵-۵۰ افغانی
  ۳. وکالت و قرارداد خط » ۱۲۰ » » ۲۹۰۲-۵۰ افغانی [۱۱۶-۰ کمدار
  ۴. ازدرك يك قلم محصول ۵۰-۰ » [
  - ب. درك فروش وثایق
  ۱. حجت بفروش رسیده ۱۲۴ قطعه [
  - باطله ۵-۰ » [۱۲۹ قطعه ۵۰-۱۹۳ افغانی [
  - ۱۱۰۳-۵۰ افغانی
  ۲. وثیقه بفروش رسیده ۱۸۲ » [۹۱۰-۰ »
-
- ۱۵۰۵۹-۰ افغانی
- ۱۱۶ کمدار

اجرا آت ولایت هرات

اجرا آت مدیریت فو ائد عامه :

درسرك دره بوم كه به اثر سيلابهاى ابتداى سال سنگهاى بزرگ از كوه سر اوزير شده بود به حدود ۳۰۰ متر سرك مذكور را كه بكلى مسدود گرديد بود بعد از عمليات سرنك پرانى ترميم و اصلاح شده .

۲- ترميمات وسرنك پرانى سرك تور غندى قرار ذيل است :-

الف : درسرك مذكور بعد از عمليات سرنك پرانى به حدود (۵۰۰) متر طول و ۳ الى ۴ متر عرض اصلاحات بعمل آمد .

ب : ديوار كنار سرك به ارتفاع ۱- الى ۳ متر و عرض الى دونيم متر و طول ۱۵۰ متر كار شده است .

ج : خام كارى و مرمتكارى سرك مذكور به عرض ۶ الى ۷ متر و طول ۳۰۰۰ متر صورت گرفته است .

۳ : ساختمان ۶ عدد بورق سرك نين شنيدند به طول چهل و يك نيم و عرض ۲۶۰ متر و بلندى ۱۵۰ متر انجام داده شده .

۴- ترميمات عمده پل مالان :-

الف : انگاف كارى روى كار و كمان وغيره .

ب : سمنت كارى تحت اطافها .

ج : خشت كارى دو طرفه سربل .

د : سنگ كارى بين اطاق ۲ الى ۵ ذريعه ريگ و چونه .

ه : ساروج كارى بين اطافها ذريعه خشت .

و : استر كارى ريگ و چونه كيتاره ها و كلدسته هاى پل .

صورت اجرا آت مدیریت صحیه :

۱- ترتيبات صحى براى بهبودى وضع بلديه شهر .

۲- افتتاح معاينه خانه اطفال .

۳- افتتاح معاينه خانه مركزى .

۴- اقدامات براى مجادله باسفليس .

۵- دائر شدن لابر اتوار عصرى .

- ۶- زمین موضع اکسریز و ترتیبات آن .
- ۷- ترمیم و رنگش شفاخانه .
- ۸- شروع تعمیر اطافهای لوکس اطاق عملیات وسائر اطافهای مریضن .
- ۹- افتتاح کشفرا نس بانزده روزه صبحی .
- ۱۰- نشر نطایقات صبحی در روزنامه اتفاق اسلام .
- ۱۱- تهیه نقشه های شفاخانه مستورات و معاینه خانه مردانه و زنانه .
- ۱۲- واکسیناسیون عمومی چپچک .
- ۱۳- ترتیبات جلو گیری خمای اسکهدار .
- ۱۴- تکمیل سامان جراحی وسائر لوازم شفاخانه .
- ۱۵- تهیه ۱۰ بستره شفاخانه غورات .
- ۱۶- گرفتن ترتیبات ۱۰۰ بستره برای شفاخانه ملکی و مستورات .

امور ولایات مزار شریف

مدیریت عمومی معارف :

افتتاح يك مؤسسه دانشگاه نسوان که به اوائل برج ثور سال جاری به تدریس آغاز و قرار معلوم مؤسسه مذکور چار شعبه بوده والی صنف دوم (۱۵۴) متعلمه در مؤسسه مذکور پذیرفته شده است واحصائیه آن بوما فیومادر ترتید بوده ، ودر سال ۱۳۳۰ از وزارت معارف بودجه وسیع تری در نظر گرفته شده است .

ریاست بلدیہ (بنار والی) :

- ۱- ساختمان یککباب تعمیر شرکت پینو یو والی که بخصه پوشش رسیده است .
- ۲- » » » » اتحادیه مزار شریف » » » »
- ۳- » » » » بلخ » » » »
- ۴- » » » » رشتیای بلخ » » » »

تعمیرات مربوط ریاست بلدیہ در حصه سرک جنو بی روضه شریف :

- ۱- ساختمان یککباب ایارتمان ورثه حاجی تو ره خان که نیمکاره است .
- ۲- » » » » حاجی ولی محمد خان » » » »
- ۳- » » » » علی محمد خان » » » »
- ۴- » » » » حاجی عبدالرحمن خان رئیس قره قل » » » »
- ۵- » » » » امیر شاه خان که نیمکاره است .
- ۶- » » » » مراد علی خان تاجر که نیمکاره است .

اجراءآت مهمه ولايت قطن

مدیریت معارف :

۱. در سال ۱۳۲۹ ۱۵۰ نفر برعهده معلمان تعلیم یافته دارالمعلمین ابتدائی و ۶ نفر بر تعداد معلمان فارغ التحصیل دارالمعلمین متوسطه افزوده شده و ه نفر دیگر از فارغ التحصیلان سال ۱۳۲۸ دشبئی دارالمعلمین بعثت معلم و سر معلم شامل کار ساخته شدند .

۲. در سال ۱۳۲۸ و سنوات قبل آن امر بود که مکاتب سه بار از طرف مفتشین تفتیش و در هر بار لایحه مکافات و مجازات درباره معلمان و سر معلمان تطبیق شود . در سال ۱۳۲۹ مدیریت معارف بمفتشین خود هدایت داد که در مرتبه اول و دوم تفتیش خویش صرف نوافض طرز تعلیم و اجراءآت معلمان و سر معلمان و مخصوصاً طرز تعلیم سواد خوانی را مورد تدقیق قرار داده معلمان و سر معلمان را که بصورت صحیح و اصولی درس داده بتوانند و با طرز اداره شان ناقص باشد به نوافض شان آگاه سازند و در مرتبه سوم اگر خود را اصلاح نکرده بودند البته برای شان مجازات داده میشود این رویه مدیریت معارف و مفتشین آن نتیجه خوب داده اکثر از معلمان با اثر راهنمایی مفتشین اصول تدریس خود را اصلاح کردند و در نتیجه تعداد طلاب سواد خوان دوره های اول مکاتب فی صد چهل بلند رفت در معاینه سوم که بواسطه مفتشین صورت گرفت دوازده معلم مورد مکافات واقع و نود نفر مجازات دیدند -

۳. نتیجه امتحان سالانه مکاتب قطن ازین قرار است :

صنف	تعداد داخله	شامل امتحان	کامیاب	ناکام	مشروط
صنف اول	۱۴۸۴	۱۱۷۵	۵۸۱	۵۹۴	۰
» دوم	۱۳۸۶	۸۳۸	۵۰۶	۳۳۲	۰
» سوم	۱۰۳۸	۸۳۵	۳۴۹	۴۱۰	۰
» چهارم	۱۰۴۷	۸۳۵	۳۴۹	۴۱۰	۰
» پنجم	۶۸۹	۵۳۹	۲۳۳	۳۰۷	۰
» ششم	۵۶۱	۴۶۰	۲۳۱	۲۳۵	۰
» هفتم	۱۱	۸	۴	۳	انفر
» هشتم	۱۲	۱۱	۶	۲	۳

در سال ۱۳۲۹ جملاً ۲۳۱ نفر از صنف شش مکاتب قطن و پنج نفر از صنف نهم مکاتب متوسطه بغلان فارغ التحصیل شده اند و امتحان مکاتب گر مسیر بلغمیری و دوشی و مکاتب

جديد غوري وکادمي قرار امر وزارت معارف مهمل شده از صنف ۹ متوسطه ۳ نفر مشروط بودند که امتحان آنها تاني گرفته ميشود .

۴ عمارت مکتب جديد غوري با تعمير اطاق هاي جديد وسعت داده شده و يك ميدان سيورت هم براي آن آماده گرديد و همچنان در عمارات مکتبات خوست و قاصان فرنگه و مرکز تالقان مکتب نهرين، بنو مکتب چاه آب اطاق والحقايه هاي جديد تعمير و علاوه شده و عمارت مکتب دولتي تشکيل و تعمير مکتب عصري (۴ دره قندوز) در شرف تشکيل ميباشد عمارت عصري مکتب فريکه بغلان هم ترميم شد .

۵ درمديريت معارف يك شعبه بنام شعبه سوانج تشکيل گرديد .

۶ سيورت در اکثر مکتبات قطغن با اخصوص بغلان صنعتي، متوسطه، خان آباد، نهرين و قندوز به ورت اساسي چاري ساخته شده و در جشن استقلال وغيره اوقات سيورت مين هاي مکتبات مزبور شطارت هاي قابل ذکري از خود نشان داده و مورد تحسین واقع شده اند .

۷ براي ادارات مکتبات که قبل برين مفروشات مکمل نداشتند صدها چوکی روي چرمي تهيه شده و نیز (۱۱۰۲) پايه ميز و چوکی براي (۲۲۰۴) نفر شاگردان مکتبات مختلف قطغن بيايك تعداد کلیم تهيه و ارسال شد .

۸ منظوري بک بواب کود کستان براي پل خوري گرفته شد .

۹ طبق هدايت وزارت معارف براي دهاتېکه از مکتبات شش صنفی بعيد ميباشد تاسيس ۴۴ مکتب دهاتي در نظر گرفته شده و لست آن به وزارت معارف فرستاد شده .

ب: اجراآت مديريت فوائد عامه : —

۱- نهر دشت ارچي مربوط علاقه داري خواجه غار تالقان که ۲۰ سال قبل از طرف نائيب نبي رستافي کنده شده و بعد در زمان رياست تنظيمه بناغلي غلام فروق خان تالاندازه توسعه داده شده بود در طرف دومهال يعني از بنج حوت سال ۱۳۲۸ تا ۵ نور سال ۱۳۲۹ در امتداد ۳۱ کيلومتر ۲ متر در يک کليم متر و سبع ۱۲ کيلومتر ديگر جديد حفر و تدبير گرديده قسمت جديد نهر در حصه زيرين ۸ متر و در حصه بالاي ۲۲ متر عرض و بصورت سلامي دار ميباشد و در يك ثانيه ۱۴ متر مکعب آب از آن عبور ميکند . حصه نهر در دامنه تپه ها امتداد يافته و نجات آن اراضي جديدی با اندازه ۸۰ هزار جريب زير آب آمده چون نهر جديد در حصه بلندي دشت کنده شده اميکان توسعه و تدبير مزيد را هم دارد و ميتوان با تدبير آن اراضي جديدی را شاداب ساخته علاوه بر توسعه نهر سابقه و حفر قسمت

جدید آن نقاط ضعیف نهر سابقه بایر نساب بزرگک آن و اصلاح و ترمیم و یک بند در مفصل نهر قدیم و جدید ساخته شده . تمام مصرف این نهر در حدود ۱۲ لك افغانی بود .
۲ سرک عمومی قطغن که در حصه بوزة ایشان بغلان در بیچ و تاب تیه امتداد یافته و کج گردشی های تنگ و خطرناکی داشت در سال ۱۳۲۹ در اراضی زیر تیه ها وزیر نهر اجیر تمديد داده شد .

طول این قسمت از سرک در حدود یککیم کیلومتر میباشد .
۳ سرک عمومی بین قطغن و مزار شریف در حصه چشمه شیر ساقی از یک کوتل بلند و عارضه دار میگذشت و برای موترها رفت و آمد از آن دشوار بود ، در سال جاری سرک مزبور از کوتل منحرف و باندازة یک کیلومتر در بوزة تیه تمديد و باین ذریعه هموار ساخته شد
۴ یک پل در بالای نهر اجیر بصورت یخته کاری از خشت و چونه در حصه که سرک از بوزة ایشان به اراضی هموار کشیده ساخته شد .
۵ سرک های قطغن در آغاز سال دهم در اواسط و اواخر آن تا حد امکان ذریعه عمله معابر سرتاسر اصلاح و ترمیم شده است .

اجرا آت مهمه مدیریت عمومی مخابرات ولایت قطغن

- ۱- ترمیم لین ها و پایه های تلیفون در تمام نقاط قطغن .
- ۲- کشیدن یک لین جدید تلیفون از قندوز تا ختم مزار شریف بمسافه ۱۵۰ کیلومتر
- ۳- کشیدن یک لین جدید تلیفون از حکومت نهرین تا علاقہ داری برکه بطول ۲۲ کیلومتر .
- ۴- کشیدن یک لین تلیفون از علاقہ داری برکه تا حکومت اشکوش تا لغمان بطول ۳۰ کیلومتر .

اجرا آت مدیریت تحریرات :

- ۱- در سال ۱۳۲۹ (۶۸۴) فقره مسایل جزائی و تفتیش و مجاکمه و مسائل اداری و انتخاب و تقرر مامورین در مجلس مشوره رویت داده شده و فیصله گردیده .
  - ۲- مکتوباتیکه اجرا و صادر شده ۱۳۱۷۳ قطعه .
- در قسمت توسعه و ترقی زراعت از طرف نائب الحکومه کی قطغن کوشش ها و موجدات زیادی بعمل آمده و تمام نهرها تصفیه و پاک شده . تقسیمات آب بدرستی و منصفانه صورت گرفته تشویق و ترغیب زیادی بانواع وسایل از دهقان و زمیندار بعمل آورده شده ، مخصوصاً بایر تسبیلاتی که برای دهقان ها فراهم شده و از شرکت قند و شکر تقاوی کافی بدهقان ها

داده شده و در قیمت پنبه و لبلبو افزایش عمل آمده شوق مردم به زراعت پنبه و لبلبو بیشتر گردیده . مردم به طبیب خاطر و دلچسپی تمام سعی ورزیدند اراضی بیشتر را لبلبو و پنبه بکارند از همین جهت بود که در سال ۱۳۲۹ همه حاصل لبلبو و پنبه نسبت به سال ۱۳۲۸ و هم مقدار شکی که از قاریکۀ قند بغلان برآمده بود بیشتر شده بود . در قسمت تربیه پنبه و تورید تخم آن از خارج دارالحکومت کی قطن بریاست مستقل زراعت پیشنهادی نموده ، در اثر آن برای سال ۱۳۳۰ بانک ملی یک هزار قطی تخم پنبه تورید و به نقاط مختلف قطن بزارعین و ماهرین تربیه پنبه تقسیم شد .

امور ولایت مشرقی

در ولایت مشرقی نسبت به اهمیتی که دارد از ابتدای تشکیل ریاست تنظیمه درین ولایت فعالیت های بزرگی در زمینه های مختلفه آغاز یافته است که از همه مهمتر فعالیت عمرانی سال ۱۳۲۹ می باشد . شعبات مختلفه علاوه بر یک سلسله اجراآت عادی همه ساله و دائمی هر کدام برای خود در مواضع مناسب به تعمیر عمارات عالی و جدیدی پرداخته اند که بعضی بسر رسیده و برخی نیمه کاره و اکثر آن عنقریب تکمیل یافتنی است . به اساس بلان و نقشه شهری جلال آباد در ظرف سال ۲۹ عمارت های ذیل جدیداً به پایانه تکمیل رسیده است :

- ۱- عمارت جدید بلندیه (در شمال چار راهی دروازه کابل)
- ۲- » » کلوب ننگر هار که در یک قسمت آن کافی نزمو جود است (در موضع خرما باغ)
- ۳- » » قوماندانی امنیه (به شمال جاده کابل - پشاور بخصه جنوبی شهر کهنه)
- ۴- » » برای دوائر قوماندانی امنیه (به شمال » » » »)
- ۵- » » برای لیسه جلال آباد (به شمال » » » »)
- ۶- » » برای پوسته شهری جلال آباد (به شمال چار راهی و دروازه کابلی شهر کهنه)
- ۷- » » برای دوائر قبائل (به شرق جنوبی شهر کهنه بالای جاده کابل - پشاور) که تعمیر آن جاری و در شرف تکمیل است .
- ۸- عمارت جدید سرماوریت پولیس (به غرب شهر کهنه و شرق سراج العمارت که تعمیر آن جاری و عنقریب تکمیل میشود .

از عمرانات سال ۱۳۲۹ ریاست تنظیمیه مشرقی

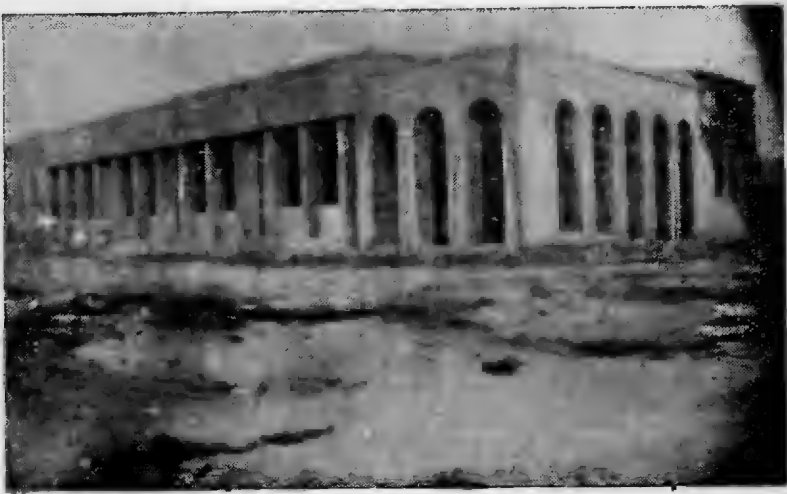
ریاست بلدیہ جدید جلال آباد

کلوپ نسکهار که در یک قسمت آن کافی نیز موجود است

تعمیر جدید قوماندهانی امنیه مشرقی

عمارت جدید دوائر مربوطه قوماندهانی مشرقی

۹- تعمیر جدید برای دوائر قوماندانی ژاندارم (در بین شهر جلال آباد و بل درونته)
تعمیر آن جاریست .

۱۰- تعمیر مسجد و جای موی مبارک حضرت فخر کائنات در چارباغ صفا
۱۱- منزل اول تعمیر عمارت دارالحکومتی در موضع بهاری کچه .
۱۲- علاوه بر تکمیل کدام های نیمه کاره در مرکز حکومت کلان کنر و حکومتی شیو .
کدام های جدید غله و تعمیر مکتب ها در مرکز حکومتی کلان کنر و چارباغ تهیه شده است .
الف: ریاست بلدیہ :

۱- واردات بلدیہ در سال ۲۹ نسبت به سالهای گذشته تزئید شایانی یافته و به این صورت توانسته است به عمل تنظیمه خویش ازدیاد بخشد .
۲- در شک ترافیک بلدیہ اصلاحات وارد و پولیسهای باسواد به عاش مناسب استخدام نموده است .
۳- در حصه غربی و جنوبی شهر نو جلال آباد ساحه بزرگه دیگر - را از طرف ریاست بلدیہ خریداری شده است ، تا بالایی کسانیکه خواست تعمیر مطابق نقشه جدید را داشته باشند بفروش رسانده شود .
۴- دکان های شهر نو که به جاده های عمومی واقع بوده ترمیم و رنگمالی شده است .
۵- لین برق در جاده های شهر نو امتداد یافته و جاده ها تنویر گردید .
۶- مطابق به نقشه بلدیہ یک تعداد دکانهای پیش روی بعضی عمارات در شهر نو که نیم کاره گذاشته شده بود از طرف مالکین آنها تکمیل گردید .

ب: مدیریت صحیه :

مدیریت صحیه علاوه بر اجرا آت عادی خویش در سال ۱۳۲۹ موفق شد که شفاخانه اطفال را نیز تاسیس نماید . این اقدام بزرگه برای اهالی این ولایت اهمیت بزرگی دارد و همین امسال یک تعداد اطفال زیادی در بن شفاخانه معالجه و تداوی شده اند اینک است احصائیه تداوی شده گان شفاخانه مدیریت صحیه را از ابتدای سال ۲۹ الی اخیر جدی نشان میدهم :

۱- چپچک	۱۰۴۹۵ نفر
۲- یانسمان	۲۱۹۳ نفر
۳- واکسیناسیون مختلفه	۶۹۲۷ د
۴- امراض مختلفه	۱۷۵۹۵ د
۵- عملیات	۱۰۰ د
۶- بستری شفاخانه	۵۰۰ د

شرکت یووالی، شرکت یووالی یسگانه شرکتی است در ولایت مشرقی که در ظرف سال ۲۹ امور ناظمی را در راه بهبود اقتصادیات مشرقی و مخصوصاً شهر جلال آباد انجام داده است، این شرکت مرکب است از یک ریاست عامل، بازده نفر هیئت مدیره و یک ریاست نظار باشش تن اعضاء نمایندگی های آن قرار ذیل است:

۱ - نماینده گی نمر خیل

۲ - « کنرها

۳ - د کابل

۴ - د پشاور

۵ - د لغمان

۶ - د بریسکووت

سرویس های شرکت یووالی در داخل مشرقی به کنرها و کچه خوگبانی و لغمان مانند سابق امسال هم فعالیت داشته و بکرایه نازلی مسافری را نقل میدهند مزید برین در سال ۱۳۲۹ نسبت به تخصیص یک مقدار تیل بطرول موترهای فالتوی شرکت به حمل و نقل چوب صادرات بکار انداخته شده است.

قبل ازین یک مقدار زیاد چوب سالها در کوه های دره بیچ افتاد و خراب میگردد برای چاره جوئی این مقصود بزرگ شرکت یووالی در صد افتاده و از ابتدای سال ۲۹ اصول ساختمان چار تراش راه اهالی اموختانده و صدها نفر را درین راه بکار انداخته است، و علاوه بر آن برخلاف سابق به اثر قرار دادهای مرتبه که با چندین نفر عمال و تجار انفرادی چوب دره بیچ بعمل آمده یک اندازه چوب بیشکی بهر فرد قرار دادی در اثر ضمانت مرتبه داده شده و عمال چوب بقطع چوب گروم در جنگل داخل اقدامات میباشند.

مزید برین شرکت یووالی برای تسهیل کار امسال موفق شده است که برای توريد ماشین های اره کشی و ماشین های قطع و برش جنگلات اقدامات بنماید.

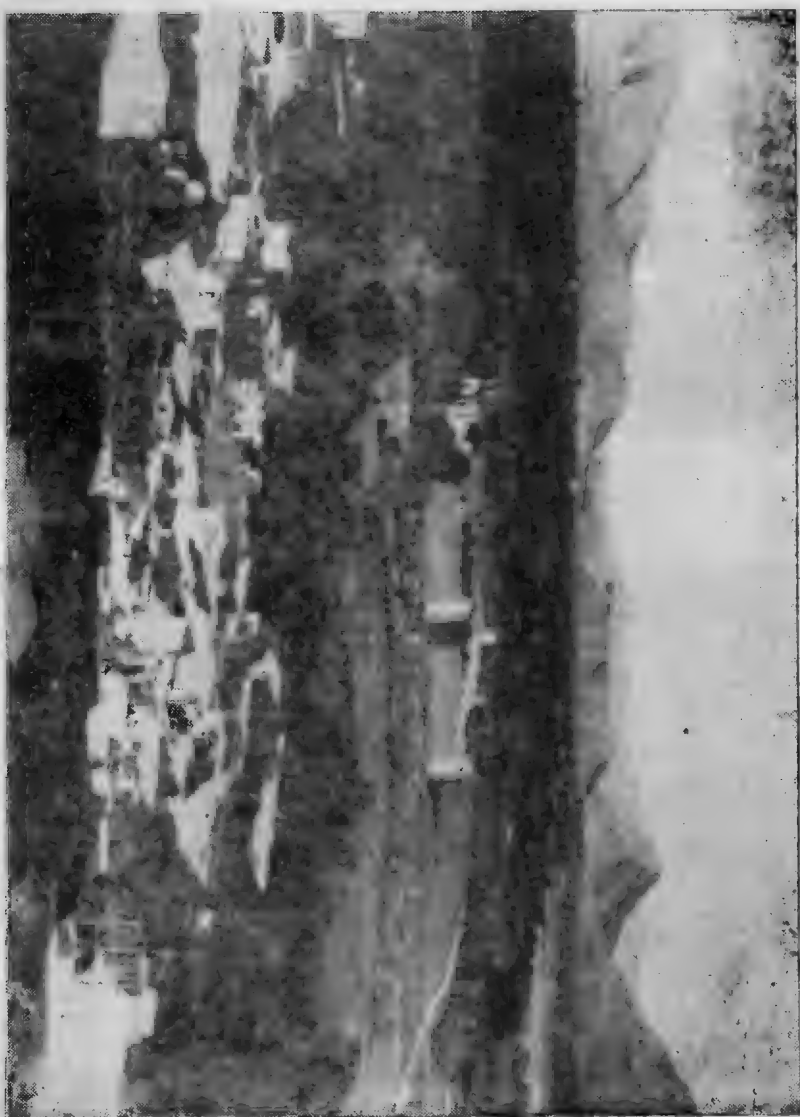
شرکت یووالی امسال موفق شد که از ریاست بلدیة جلال آباد موازی پنجاه جریب زمین لامزروع را برای تحویل خانه نمر خیل خویش خریداری و برای کدام چوب نمر خیل تخصیص داده و در اثر کشیدن نهر جدیدی ساحه مذکور را آباد و باغ زرگی در آن بنیاد نماید. امسال شرکت یووالی برای بالا کردن چوب های گروم در لاری ها موفق شد چوب های قبل چوبی در نمر خیل استفاده بنماید که در حمل چوب های مذکور سهولت بزرگی پیش نموده است. شرکت یووالی به تجارت یک قسمت چوب کنرها موفق گردید و امید میرود بر اساس خوبی بکار ادامه بدهد.

قسمت جنوبی تعمیر بزرگتہ مکتبہ ایسہ مشرقی

ممارت جدید بستہ شہری جلال آباد

از منظر زیبایی چهل-تون

اجراآت مهمه سال ۱۳۲۹ حکومت اعلی مینه

۱ - بتاريخ ۱۳ عقرب ۱۳۲۹ مجلس در سالون بلديه در تحت رياست ع ع ص حاكم اعلی منعقد و برای ساختمان شهر جدید و جاده های شهر تصمیمات اتخاذ گردیده و برای گرفتن منظوری از مقامات رفیع و آوردن مهندس و طرح نقشه شهر شاغلی شد ا رئیس بلديه به کابل اعزام گردیده است .

۲ - همچنان در مجلس تاریخی یوم پنجشنبه ۳ عقرب ۲۹ تحت ریاست بناغلی حاکم اعلی جهت ساختن بند برق مجلس در سالون بلديه میمنه انعقاد و تصمیمات برای آن گرفته شد که این فقره هم جهت گرفتن منظوری و ترتیبات مقدمات کار و استخدا م مهندس به رئیس بلديه محول گردید تا به مرکز رفته طرف توجه مقامات رفیع قرار بدهد .

۳ - بتاريخ ۲۸ قوس ۲۹ حسب یاد داشت های شاغلی حاکم اعلی میمنه که به ریاست اطلاق داده بودند در ریاست مذکور مجلس منعقد و برای تنظیم استحصال تسکثیر و تولیدات هنگک ترتیبات اتخاذ و شرکت های میمنه و اندخوی يك مبلغ سرمایه جهت بسکار انداختن تجارت هنگک و انکشاف مدرک دیسگری برای اسعار خارجه و تنظیم تجارت ماده مذکور تخصیص داده اند که موضوع تحت دوزان اصولی میباشد .

اجراآت دوائر حکومت اعلی فراه در سال ۱۳۲۹

۱ - حکومت اعلی برای بعضی شعبات مربوطه و انعقاد مجالس مشوره در پهلوی عمارت حکومتی تعمیر جدیدی بنا نهاد که عنقریب تسکیم خواهد شد .

۲ - سرشته داری اعلی ،

بشام زارعین و دهقانان اطلاع دادن غله تقاوی را رسانیده و باین ذریعه روح کسب و کار دهاقین را تقویه نموده و تاکنون دوصد و نوده خروار و ۴۹ سیر غله تقاوی به دهاقین داده .

۳ - فرماندانی امنیه که در سال ۱۳۲۸ به افتتاح کورس تعلیمی خوژد ضابطان پرداخته بود امسال نخستین دوره آن موفقاته فارغ التحصیل و به تعقیب آن دوره دوم به تعلیم شروع کرد و در امور اداری ۴۲ فقره حقوقی و ۸۰ فقره جزائی و متفرقه طبق مراتب اصولی اجراء کرده است .

۴ - مدیریت مخبرات :

از مرکز چغانسور تا چهار برجک که نادهلی و قلعه فتح هم در آن شامل است سیم تلفون تمديد نمود .

۵ - مدیریت زراعت :

در فارم تجربوی خویش که نتایجی خوبی ازان بدست آورده بود دوجریب زمین دیگر رانیز نهال شانی کرد .

۶ - مدیریت مطبوعات :

جریده سستان که قبل برین در هفته یکمرا تبه نشر میشد درین سال هفته دومرا تبه کردید درماه میزان بصورت هدیه رساله بنام (ملی ناری) طبع و نشر نمود ازچندین کورس پشتو نیز امتحان گرفته شده و نتیجه آن به مقامات عالیبه تقدیم گردیده است .

۷ - ماموریت گمرک :

باوجودیکه پاکستان در امور تجارتی ، مشکلات پیش میکند بازهم گمرک فراهم سه لك هشتادو نوهزارو هفتاد و هشت افغانی ۳۸۹۰۷۸ - افغانی عایدان کرده است .

فعالیت عمرانی فرقه عسکری فراه :

در شرق قلعه تاریخی فریدون به تعمیر فسله عسکری ۱۶۰ جریبه که قبل برین طبق پروگرام معین کارآن جریان داشت به ترتیب ذیل موفق گردیده است .

۱ - باغ تفریح مر یضان شفاخانه عسکری ممة حمام عصری بتعمیر چند عمارت و چند جاده های عصری در قلعه فرقه مشری .

۲ - به تعمیر يك حمام عصری و تاریخی دیگر اقدام شده و عتقرب کار آن به اتمام خواهد رسید

۳ - يك حوض عصری در جاده بارك های عسکری ساخته شده .

۴ - برای تنظیمات عسا کر به تقسیم بارك ها سه حمام عصری تعمیر گردیده .

۵ - احداث چهار باغ وسیع عصری که تقریباً ۱۲۰۰۰ هزار نهال میوه دار در آن فرس گردیده .

۶ - میدان سپور عسکری با بارك های نشیمن اما شایان به بهترین صورت تکمیل یافته است .

اجراآت مهمه حکومت اعلى بدخشان در سال ۱۳۲۹

الف : مدیریت زراعت :

۱ - نرغیم نهر فراخ بهارک که در حدود ۵۰ متر طول و ارتفاع ۲۰ متر شکن نموده و آب در دشت جریان نداشت اتمام شده و دو صد فیرسرنیک یرانی در حصص کچ گردش های نهر بعمل آمده در مرور سال يك آسیاب آب در باغ ذخیره دشت فراخ جریان نمود و برای آبادی اساسی نهر که از مدت پنج سال با این طرف خراب است و تکمیل نگردیده در ابتدای سال آینده ترتیبات گرفته شده و مواد ضروری آن تهیه شده است .

۲ - در حکومتی کشم يك اندازه زمین که تعداد ۲۲ جریب است جدید خریداری ۱۲۰ جریب آنرا بصورت باغ عصری تیار و با اندازه (۸۰۰) نهال های زینتی از فارم قندوزو یک هزار نهال منمر متنوعه از مربوطات بدخشان در آن غرس وده جریب آن بصورت فوریه تخصیص داده شده که به اندازه ۱۲۰,۰۰۰ قلمه اشجار غیر منمر و (۵۰۰) قلمه کلاب (۷۰۰) قلمه یاسمن (۱۰۰۰) قلمه انار (۱۰۰۰) قلمه نوت گل و هم يك مقدار تخمانه از فیل کنلیا ، نم چایانی ، بسکجیان ، موریان ، بیدروسی اکاسی خاردار در آن غرس شده .

۳ - ساختمان تعمیر کدام زراعتی در جوار تعمیر مدیریت مدنظر است که مواد اولیه آن تهیه شده و در وقتیکه هوا مساعد گردد به همکاری مدیریت فوائد عامه جریان می یابد .

ب : اجراآت مدیریت صحیه :

از تاریخ ۷ عترب شق بمعاینه خانه اطفال با اساس توسعه شعبات حمایه اطفال وطن باز گردیده و کفیل سرطبیب شفاخانه ملکی قبض آباد طبق پروگرام هر روزه با ستشهای اہام تعطیل بمعاینه اطفال می پردازد .

ج : اجراآت مدیریت مخابرات :

تمدید لین تلفون در حاشیه سرحد از مرکز حکومت اشکاشم الی حکومت واخان و از آنجا الی کبیساری بنجه واخان در حدود یکصد و بیست میل مجموعاً ، از اجراآت مهم دوره سال مدیریت مخابرات است .

د : اجراآت مدیریت مطبوعات :

مدیریت مطبوعات چند اثر مستقل و جداگانه بنام بیچاره گان به سه طبع مختلف بخش اول مجموعه اشعار واجد ، مثنوی اعجاز خویشتن داری و دیوان میرمن مغنی شاعره بدخشی ، بخش دوم مجموعه اشعار واجد طبع و نشر نموده است .

اجراآت دوائر حکومت اعلاى غزنى

مدیریت معارف غزنی در جریان سال ۱۳۲۹

مدیریت معارف غزنی از بدو تعدیل حکومت کلان غزنی بحکومت اعلى ، از مدیریت عمومى معارف ولایت کابل منفک و راسا به وزارت جلیله معارف ارتباط پیدا کرد ، از آن تاریخ بپس معارف غزنی تحت اثر حکومت اعلى مستقیماً با وزارت معارف در تماس بوده است .

از آنجا که حکومت بهی خواه شب و روز در فکر توسعه همه امور افتاده و برای بهبود کارها ، تشکلاتی را روی کار می آورد و غزنی را که يك شهر با عظمت و تاریخی است به حکومت اعلى تعدیل نمود ، از يك طرف ارتباط معارف غزنی بمرکز وزارت و از جانب دیگر تشکیل حکومت اعلى به کارها مسارعت و سهولت بخشیده ، معارف غزنی توانسته حتی المقدور در داخل صلاحیت خود قدم های فراخ تری بردارد . قبل از آنکه راجع به اجراآت سال ۲۹ معارف غزنی از ابتداء ، خدمت فاریاب کرام عرضی بمیان آید ، بیجا نخواهد بود اگر نخست از تشکیل شق عرفانی اینجا ذکر نمود ، معارف غزنی دارای دوازده مکتب ابتدائی در اطراف يك مکتب متوسطه در مرکز شهر غزنی که جملتاً سیزده مکتب می شود می باشد ، این مکاتب سیزده گانه تحت اثر يك مدیریت که دارای تشکلات ذیل می باشد ایفای وظیفه می کنند :

مامور رتبه (۵) يك نفر در راس این مدیریت

شعبه کنترول

شعبه اجرائیه

مفتش مسلکی رتبه ۶-۱ نفر	سرکاتب مامور رتبه (۹)	يك نفر
سرکاتب مامور رتبه ۸-۱ د	کاتب مامور رتبه (۱۱)	دو نفر
مامور رتبه یازده و ده ۳ د		
تحویلدار عمومی ۱ د		

زیر دست تحویلدار ۱ د

پیاده ۲ د

نسبت بمکاتب سیزده گانه مذکور قرار جزو ذیل توضیحات داده می شود ، مکتب متوسطه سنائی غزنی ، این مکتب در سنه ۱۳۱۱ تاسیس شد ، از بدو تاسیس آلی

سال ۲۱ يك مكتب ابتدائى وازسال ۲۱ بيمد متوسطه شده است ، بعد ازطسى دوره معينه همساله فارغ التحصيل داده كه ذكر تعداد فارغ التحصيل هر ساله و اينكه چند دوره تا حلال فارغ شده به طوالت مى انجامد، صرف به تذكار تعداد طلبه شامله سال ۲۹ اين مكتب و اينكه چقدر فارغ التحصيل دوره ابتدائى و چقدر فارغ التحصيل متوسطه داده ا كتفاء کرده ذىلا بعرض رسانيده مى شود ،

اين مكتب داراى (۲۱) صنف و (۷۰۸) طلبه مى باشد ، بشرح آتى ،

دوره متوسطه :

صنف نهم يك شعبه (۱۶) نفر
 د هاشم د د (۲۴)
 د هفتم دو د (۵۲)

دوره ابتدائيه :

صنف ششم ۲ شعبه (۵۴) نفر
 د پنجم ۲ د (۷۸)
 د چهارم ۳ د (۱۴۲)
 د سوم ۳ د (۱۰۵)
 د دوم ۳ د (۱۱۶)
 د اول ۴ د (۱۷۰)

ازين جمله نفر (۱۶) نفر طلبه صنف نهم فارغ التحصيل وبراى شمول مكاتب مسلكى كابل آماده اند كه عند المطالبه بمرجعى اعزام مى شوند، از صنوف ابتدائى (۲۳) نفر دوره متوسطه داخل شده است .

نكته كه در اینجا قابل تذكار است ، هما نا جريان لسان انگليسى است درين مكتب اخيراً در اثر پيش نهاد مديريت معارف موجوده و صوابديد مقام ذى صلاح ، لسان انگليسى آغاز ومعلم لايق لسان انگليسى به تدريس اين لسان وظيفه دار گردیده است ، بر علاوه درحاليكه درين مكتب بجز از يك نفر ، ديگر معلم اساسى وجود نداشت به تعداد دوازده نفر معلمين مسلكى شامل وظيفه گردیده اند .

چون ابن میکتب در جوار زیارت جناب حکیم صاحب سنائی رحمت الله علیه واقع است ،
 اخیراً در اثر پیشنهاد مدیریت معارف و منظوری مقامات عالی به (میکتب متوسطه سنائی)
 موسوم گردیده است .

کنفرا نسهای عرفانی و تمثیل درامه های علمی از طرف معارف همیشه درین میکتب در ظرف سال
 در جریان بوده ، کنفرا نسها همیشه تحت اثر یک نفر رئیس افتخاری که از جمله یکی از
 معلمین انتخاب شده بود دایر و از طرف بعضی معلمین و طلبه مضامین علمی و اجتماعی و اخلاقی
 شنوایده شده ، هکذا اجتماع اولیای طلبه تحت ریاست شخص حاکم اعلی چندین مرتبه صورت
 گرفته ، مذاکرات طولانی در اطراف بهبودی معارف و تربیه و حضری اولادشان و الطاف
 حکومت بعمل آمده است .

میکتب ابتدائیه فره باغ غزی دارای (شش) صنف است که تعداد شامله آن بالغ
 بر (۲۲۳) نفر می گردد ، در ماه قوس سال ۱۳۲۹ (۳۱) نفر فارغ التحصیل داده .

میکتب ابتدائیه فقر ، دارای (۷) صنف است که تعداد شامله آن بالغ بر (۳۰۰)
 نفر می گردد در سال ۱۳۲۹ (۲۳) نفر فارغ التحصیل داده .

میکتب ابتدائیه جافوری دارای (شش) صنف است که تعداد طلبه شامله آن بالغ
 بر (۲۳۵) نفر می گردد و در سال ۲۹ (۲۱) نفر فارغ التحصیل داده .

میکتب ابتدائیه موشکی ، دارای (شش) صنف ، (۱۱۰) طلبه ، در سال ۲۹ (۲۳)
 نفر فارغ التحصیل داده .

میکتب کشف اندر ، دارای (۷) صنف ، (۲۱۳) طلبه ، در سال ۲۹ (۱۸) نفر فارغ التحصیل داده .

میکتب صاحبخان اندر ،	» (۷) ،	» (۲۳۶) ،	» ،	» ،	» (۱۳)
میکتب حصه اول اندر ،	» (۸) ،	» (۳۰۴) ،	» ،	» ،	» (۴۵)
میکتب رامک	» (۷) ،	» (۲۴۳) ،	» ،	» ،	» (۳۳)
میکتب ارزو	» (۶) ،	» (۱۹۹) ،	» ،	» ،	» (۰)
میکتب نوغی	» (۶) ،	» (۲۲۳) ،	» ،	» ،	» (۱۹)
میکتب قیاق	» (۶) ،	» (۲۲۳) ،	» ،	» ،	» (۲۰)
میکتب خواجه عمری ،	» (۷) ،	» (۲۱۷) ،	» ،	» ،	» (۴۰)

از فارغ التحصيلان اين مكاتب يك تعداد نفر بمكاتب مسلكى ملكى و حربى بنوونجى شامل شده اند .

اين مكاتب ذريعه يك يك نفر سر معلم كه داراى يك يك نفر معاون هم ميباشند و بـه اندازه ضرورت خود معلم هم دارند ، اداره مى شود .

تفتيش ها و بازديد امور مكاتب :

اين مكاتب سيزده گانه مطابق به مقررات تعليماتنامه هاى وزارت معارف از طرف مدير ومفتش مسلكى معارف وقتاً فوقتاً معاينه و تفتيش شده به مجارى امور ادارى و تدريسى آن وارسى واوراق تفتيش درمجلس مقرر حكومت اعلى ملاحظه گرديده و تاقصى كه داخل صلاحيت مديريت معارف و حكومت اعلى بوده در خود غزنى اصلاح و آن نواقصى كه بمقامات بالا متعلق مى گرديد بمراجع مربوطه اخبار شده ؛ چنانچه درائر معين معاينه ها و بازرسى ها بسا نواقص مرفوع هم گرديده است .

مسائل عمرانى :

مكاتب متوسطه غزنى داراى يك عمارت عالى است ، در سال جارى در يك گوشه زمين متعلقه آن ، يك عمارت يخته كارى تحويلخانه و كاراج اعمار يافته كه بكميصة آن مورد استفاده قرار گرفته و حصه ديگر آن هم بزود ترين فرصت طـرف استفاده قرار مى گيرد .

مكاتب مقرر كه داراى تعمير اساسى يخته كارى و مكاتب قره باغ كه حايز عمارت اساسى خامكارى است ، بعضى ترميمات جزئى از قبيل مرمت كارى هاى سطحى و بلاستر و نصب آئينه و فرش روى اطافها وغيره ضرورت داشت در اثر پيشنهاد ومنظورى مقامات صلاحيت دار تخصيص واصل و ذريعه مراجع مربوطه در تكميل آن اقدام شده مكاتب خواجه عمري كه از بدو تاسيس تا حال بكملى جاى نداشت و درزير درختها دابر بود ، امسال براى آن يك جاى اساسى بزرگ بكارايه تهيه شده ، مكاتب چاغورى كه داراى عمارت خام كارى است ، براى تكميل آن ترتيبات مقدماتى گرفته شده كه براى سال جديد تكميل مى شود .

باقى مكاتب كه جاى كرائى دارند ، تماماً بالاي ماليكين شان ترميم وبراى رهائش خوبتر ساخته شده است .

تهیه سامان ولوازم تحصیل :

سامان ولوازم تحصیل ، ازوزارت جلیله معارف غزنی وارد و بوقت معینه طبق مقررات به طلبه توزیع شده ، بر علاوه کتب چاپی فارسی و پشتو طبع دا خل ، کتب اندکلبسی ضرورت مکتب متوسطه با وجودیکه ندرت دارد از تحویلخانه های مکتب مرکزی غزنی آورده شده است .

مفروشات :

مکتب معارف غزنی غیر از مکتب متوسطه که دارای میز و چوکی طلبه بود ، باقی طلبه تمام مکتب درروی کلیم می نشینند اخیراً برای مکتب لوفی . فره باغ ، مقر ، کصف آرزو . یک حصه مکتب حصه اول اندروحتی مکتب جاغوری که دور ترین مکتب این جا است ، چوکی و میز طلبه تهیه گردید بر علاوه میز و چوکی طلبه برای اداره مکتب متوسطه فرش کافی و برای اداره های سایر مکتب چوکی و میز اداری و الماری هاو غیره تدارک شده ، سر لوحه مکتب و صنوف که از جمله ضروریات است و قبلاً وجود نداشت ، تهیه و معرض استفاده قرار گرفته ولوازم ضروری دیگر به اندازه کافی تهیه شده است ، طلبه جدید مطابق به مقررات عرفانی ذریعه هیئت های معینه شامل گردیده اند ، در اثر توجهات بهی خواهانه حکومت مهربان ، امسال در اکثر مکتب یک تعداد طلبه از طرف اولیای شان د او طلبانه بمکتب داخل شده اند که یکی از موفقیت معارف غزنی راه پیدا میسازد^{۴۵}

بر علاوه مکتب موجوده ، برای اینکه بعضی طلبه غبی و کلان سال بی استفاده و محروم نمانند ، حکومت اعلی تجویز نمود که یک مکتب صنایع که حاضر شق نجاری و کلمکاری داشته باشد در غزنی تاسیس گردد تا اشخاصی که استعداد پیشبرد تعلیمات نظری را نداشته باشند ، درین دوشعبه شامل شده ، از یکطرف خودشان صاحب مسلک گردند و از جانب دیگر غزنی را از فقر نجار و کلمکار وارهانند . این موضوع بمقام وزارت جلیله معارف پیشنهاد و طرف منظوری وزارت محترم قرار گرفته ، عنقریب افتتاح می یابد و البته این مکتب در اثر توجه اراکین محترم وزارت معارف توسعه یافته بعضی حرفه های دیگر که خاصه اهالی غزنی است رایج گردد .

نا گفته نماند که امسال تقدیر نامه درجه سوم از مقام وزارت معارف بمدر معارف اعطاء گردیده است .

تصاویر سال ۱۳۲۹ شورای ملی

۱. مذاکره و تصویب انعقاد معاهده مؤدت بین حکومت شاهى افغانستان و حکومت هندوستان .
۲. مذاکره و تصویب راجع به شمولیت و سهم شدن افغانستان در بانک های بین المللی و خزینة پس انداز آن .
۳. مذاکره و تصویب قرارداد منعقد بین دولت افغانستان و مؤسسه بین المللی حماة اطفال .
۴. مذاکره و تصویب قرارداد عتیقه شناسی افغانستان و موزة تاریخ طبیعی امریکاء .
۵. « د » « افغانستان با مؤسسه بین المللی صحی »
۶. « د » « اصولنامه مطبوعات افغانستان »
۷. « د » « راجع به ترفیعات مأمورین چونکه حکم اصل ۸ اصولنامه مأمورین و متعین ملکیت ترفیعات مأمورین را منوط بمیعاد معین نموده است هرگاه بمیعاد ترفیع يك مأمور اكمال میشود بهر وقت و موقعیکه باشد رایش ترفیع داده شود و خلاف احکام اصولی ، ترفیعات منحصر بچشم استقلال نباشد .
۸. مذاکره و تصویب استقراض ۲۱ ملیون دولار که حکومت افغانستان از بانک اکسپورت امپورت واشنگتن بغرض پیلان و پروژه آبیاری حوزه علمند و ارغنداب و تعمیر بندهای کبچکی و ارغنداب نموده است .
۹. مذاکره و تصویب راجع به امور سوابق مورین ، نتیجه تحقیقات و علم آوری مجلس و کتای شورای ملی که بموجب اصل ۳۳ اصولنامه اساسی مملکت در ایام تعطیل سنویه سال اول دوره هفتم (بعد از برج میزان ۱۳۲۸) شورای ملی بر کس اجتماع نموده بودند - و همکذا در خصوص اینکه : تقسیم اراضی وادی علمند که در انباره میشود حکومت لایحه آنرا ترتیب و از شورای ملی گذشتانده بعداً فرار آن تعیل بدارد . و غیره فقرات مربوط بزمین هائیکه تحت کاسه بند کبچکی و ارغنداب و لواحق آن می آید و پرداخت تسک بولی و افساط فرضه مکافیت وزارت های مربوط در آن مورد ، و صرف نمودن بول فرضه مذکور در پیلان های آبیاری زمینهای حوزه علمند و ارغنداب و فراهم آوری زارع و لوازم زراعت و غیره مسائل مربوط و مقتضیه آن که در فید چهار مواد و دو فقره (الف) و (ب) تصویب و برای اجرا بحکومت اطلاع شده است .
۱۰. مذاکره و تصویب قرارداد جدید مورین که از طرف ع ، ج سردار محمد نعيم خان

وزیر فواید عامه نماینده دولت افغانستان و (سی ، پی ، ان) رئیس مورسن کنودسن
نماینده کمیته مذکور امضاء گردیده است .

۱۱ : مذاکره و تصویب بودجه های سال ۱۳۲۹ وزارت ودوائریکه بصورت منفرد

واظرف کمیسیون مختلط و فوق العاده مالی و مجلس عمومی بعمل آمده .

الف : بودجه ریاست شورای ملی .

ب : بودجه وزارت عدلیه .

ج : ریاست عالی اعیان .

د : وزارت حربیه .

ه : صدارت عظمی و وزارت دربار (هر دو درج يك تصویب است) .

و : ریاست قبائل .

۱۲ : مذاکره و تصویب بودجه سال ۱۳۲۹ باقی وزارت بصورت عمومی .

۱۳ : « در مورد دو فقره استیضاحیه ذیل -

۱ : در اثر مکتوب نمبر ۱۹۲۲ اول میزان ۱۳۲۸ مدیریت .امورین وزارت فواید عامه

از اینسکه غلام دستگیر خان سر کتاب مربوطه شان تحت محاکمه به محاکمات صدارت
گرفته شده ؛ ایامی را که در تحت محاکمه بوده و هکذا روز هائی را که در خلال تحت
محاکمه بودن در شعبه بوظیفه خود حاضر شده و به کتاب امضاء نموده آيا مستحق معاش
بوده یا نه ؟ و نتیجه تصویب شورا درین مورد این بوده که : در صورتیکه دوام بوظیفه اش
در وقت محاکمه کدام نقصی را در بر نداشته و دستش از کار رسماً کشیده نشده و به
کتاب حاضری در روز حاضر شدش بوظیفه امضاء کرده باشد - و هکذا روزهای دیگری
که او به محکمه حاضر بوده و محکمه از حاضری اش تصدیق بدارد مستحق معاش میباشد
و در عکس حال یعنی که نه در شعبه حاضر شده باشد و نه محکمه از حاضر بودنش بمحکمه
تصدیق بدارد - غیر حاضر محسوب میشود .

۲ : از اثر مکتوب نمبر ۱۰۴۰ ر ۱۴ جوزا ۲۹ مدیریت مغایرات در موضوع
غلام سخی خان کتاب که نسبت خلاف ورزی در مجلس مشوره ولایت برای محاکمه
فرستاده شده و در نتیجه محاکمه به آنجا برانته حاصل و بمحکمه مرافعه که مجول شده
محکمه مرافعه نیز فیصله مجلس مشوره را تأیید نموده و وزارت مغایرات که تمیز طلب
شده محکمه تمیز در عدم دوران قضیه مذکور نظریه داده لهذا شورا نیز (بواسطه اینکه
محاکم ثلاثه برای کتاب مذکور تعین جـزاء ننکرده و برانته او ثابت شده) تصویب
نموده که حکم ماده ۱۷ اصولنامه امورین و متقاعدین ملکیه درباره او تطبیق شود .

نوت : فقراتی که مورد تدقیق و سنجش ابتدائی کمیسیون های شورای ملی واقع و کمیسیون ها در اطراف آنها ابراز نظریه نموده و بفرض تقدیم بمجلس عمومی : بدارالانشاء سپرده شده است ولی بواسطه عدم فرصت برای مجلس عمومی و حلول ایام تعطیل سنویه سال دوم دوره هفتم شورای ملی متصادف به برج عقب ۱۳۲۹ : مجلس عمومی مرخص و کار های مذکور برای سال ۱۳۳۰ معطل مانده تعداد فقرات مذکور حسب ذیل است :

الف : نتیجه حاضر آوردگی تفیش مؤسسه دیوی تعاونی مرکزی مربوط وزارت اقتصاد ملی از طرف هیئت تفیش معینه و اعزامی شورای ملی در دیو (هیئت تفیش شورای ملی بتاریخ حوت ۱۳۲۸ به تفیش مؤسسه دیو آغاز و بتاریخ ۱۰ سنبله ۱۳۲۹ آنرا انجام داده است) .

ب : فقرات مربوط کیمسیون تدقیق قوانین شورای ملی (۲۸) فقره

ج : » » » معارف » » » (٤) »

د د » » « « مع شکیات » (۳) د

(۲) » » اذله! » » » »

و » » « حره » » »

3 (۲) » » ۴۰۰۰ » » » :

ح : » « افصاد » « (۱) »

فصلنامه های سال ۱۳۲۹ مجلس عالی اعیان

۱. تأیید موافقت نامه فیما بین دولت پادشاهی افغانستان و بانک صادراتی و وارداتی
واشنگتن .

۲. تا ئيد فرار داد جديد بين دولت افغانستان و کډيانى موريسن راجع بساختن بند کچکي و بند ارغنداب و باقمانده کار نهر بغراه.

۳. تائید اساس نامه ریاست انحصارات دولتی .

٥ : « قرار داد بین افغانستان و مؤسسه بین المللی اطفال .

• • • » مقاولہ نامہ بین افغانستان و سازمان صحتی جهان •

٦٠ « موافقه نامه تحقیقات عتیقه شناسی بین وزارت معارف و موزة تاریخ طبیعی امریکا :

۷. « لا یجوز اخذ حقوق مالیاتی بر سیستم مالی به مترقی . »

ریاست بررسی امور کمپنی مورین

در ماه حمل ۱۳۲۹ نماینده دولت درواشنکتن کمپنی عمرانیه مورین کنودسن را برای پاره امور عمرانیه برحسب قرارداد مورخه ۱۹ اپریل ۱۹۵۰ اجیر نمود که قرارداد مذکور متعاقباً از ملاحظه شورا و کابینه وزراء گذشته بشرف صبح حضور ملوکانه نیز رسیده است .

حکومت اعلی حضرت از زمره پلانهای انکشافی زراعتی و اقتصادی خویش ساختن سه جزه ذیل را به کمپنی مورین کنودسن افغانستان موافقه داده است .

۱- ساختن بند کچکی روی رود هلمند در موسی قلعه .

۲- ساختن بند ارغنداب روی رود ارغنداب در دهله .

۳- تکمیل پروژه نهر بفر .

انکشاف هر پلان اقتصادی محتاج به طی مراتبی می باشد که ما آنرا بصورت ذیل

تقسیم می کنیم .

۱ . دوره اول الف : ترتیب پروژه و مطالعه امکانات اقتصادی .

ب : تهیه پول برای تجسم پروژه .

۲ . دوره دوم : ساختن عمرانان با اصول عصری .

۳ . دوره سوم : استفاده از پروژه مکمله .

در حال حاضر پروژه انکشاف وادی هلمند در حصه تعبیر بندها به دوره دوم قرارداد

اعنی عملی ساختمان جاری است .

چون دولت کمپنی مورین کنودسن را برای ساختن بند های مذکور اجیر کرده لذا مراقبت کمپنی در حصه ساختمان مطابق فن و حساب مصرف آن بهمه دولت است . دولت این اعتماد مراقبت را بهمه اداره بنام ریاست و ارسی امور کمپنی سپرده است گویا ریاست مذکور نماینده دولت است .

(۱) در ملاحظه ساختمان که مطابق به شرایط و مشخصات موجوده دنیا بوده و کمپنی

جنسی را که حتی الوسع مقبول اهل فن باشد ، بدولت برساند .

(۲) حسابات - مصارف معقول و مطابق با اصول حسابداری جهان باشد .

دو جزه وظیفه عمده بالای ریاست را می توان به فقره مختصری تعبیر کرد و آن اینست

که دولت می خواهد « جنس اعلی را به مصرف مناسب و معقول خریداری کند » و برای

اطمینان خاطر خویش نظارت دائمی و جنس و مصرف را بدوش ریاست سپرده است .

در ساختمان بندها از نقطه نظر ریاست بررسی قوای ذیل مصرف می شود.
چون نظارت کارعین کار بوده لذا نمی توان اجزاء برجسته نظارت را از تشکیل
کار انفصال داد بالاخص در امور تخنیک و فنی پس احصائیه گذار شهای این اداره
که در ماه (جوزا) تشکیل یافته باید بحدیث نمونه تلقی شود .

مهم ترین حصه تخنیک بندسازی شاید ملاحظه مشخصات و تطبیق آن در کار باشد
در بند های خاکی کنترول ، ترکیب مواد خاکی که در ساختن بند استعمال می شود
اهمیت زیاد دارد .

برای انجام این مقصود (لایرا توار) بالای کار در مرکز فعالیت تشکیل شده است نمونه
های خاک سنگ و غیره قبل از استعمال آنها در بند تحت مذاقه قرار می گیرد برای هر جزء
بند ترکیبی از خاک و ریگ و جفله با اساس استیکام و نفوذ آب بایر فشاریکه دارد و غیره
سنجیده شده و مقدار مواد نسخه (لایرا توار) تهیه میشود . لایرا توار بالای بند هر روزه
صبح و عصر نمونه کار شده مساله بند را طرف امتحان قرار میدهد . و تغییرات استیکام
کثافت اضافی و غیره را یادداشت میکنند . انحراف از لایحه مرتبه لایرا توار و مشخصات
سبب نا رضائی اداره مراقبت بوده و آن جز کار مسترد کرده میشود . در اینجا
تکرار میشود که خرید جنس اعلی به قیمت مناسب منظور اداره است . در قسمت های
دیگر کار مانند کانکریت و آهن عین همین ترتیب تدقیق و امتحان جاری بوده ولی
در آن حصه ها دیزاین ها و طرح های مختلف از نقطه نظر اقتصادی سنجیده میشود
به هیچ صورت اجازه داده نمیشود که دیزاین ناقص و کم خرج فقط از نقطه نظر صرفه پولی
سیفتی و مصونیت بند و کار را متاثر بسازد . هرگاه خواص و مزایات مواد
طبیعی ایجاب کنند که از حصه مصارف صرف نظر شود البته از مزایات مواد طبیعی استفاده
میشود مگر این استفاده جوئی از طبیعت بذات خود جزء فن انجینیری است . چنانچه ریاست
بررسی امور کمپنی موریسن در حصه استرکاری تونلهای بند کجکی بعین همین قضیه
مواجه شده تونلها در سنگ محکم و درست که خواص طبیعی آن خوب است حفر شده است
بعد از آنکه سوراخ های کمائی بیشتری برای اطمینان گرفتن از ضخامت سنگ برمه شد
ریاست بامشاورین تخنیک مشوره نموده و در نتیجه از استرکاری تونلهای مذکور صرف
نظر کرد در حالیکه استرکاری تونلها هفت لک دلار مصرف داشت .

از اختصار بالا ملاحظه میشود که ریاست بررسی هر روز و هر آن به کار خود در حصه ساختمان
بندها مصروف است . در ساختمان بندها از نقطه نظر ریاست بررسی قوای ذیل مصرف میشود :

۱ - خدمات مرد کار

۲ - خدمات ماشین آلات

۳ - خدمات ... و ... د ... خدمت مرد کار میتوان دوچیز را مختصر
تذکر داد ، اول مصرف اجوره دوم تربیه تخمین کړي آنها .

در خصوص ثانی (تربیه مرد کار) ریاست ملاحظه کرد که در ختم کاریک اندازه معینی ماشین آلات ثقیله و خفیفه و اسکائی ، و خود کرده ، دردست دوات میباشد . لذا در عین حالیکه ساختمان ها جاری است بلانی بدست گرفت که مرد کار فهمیده را تربیه کرده و طرز استعمال و نگهداشت و ترمیم را با آنها بیاموزد . گویا هم ثواب و هم خرما حاصل شود برای اینکه در آخر کار فهمیده شود که به چه کار تربیه شده احصائی مکمل ترتیب کرده و می کنند .
کنترول اجوره البته قضیه مجزائی بوده و ریاست بلان تدریجی را سنجیده و بسکبار انداخت بلان اجوره روی اهلیت کار کر - اهمیت کار و نقلت آن فرار داد . گویا از بی انتظامی جلوگیری و تنظیم و انسق بکار آورده و در عین زمان راه ترفیع و امید بهتری را باز گذارده است مستخدمین خارجی چه امریکائی و چه ایطالوی و فلپائی نیز با ساس لایحه مرتبه زیاست استخدام میشود . باید ملتفت بود که در استخدام صرف اهلیت و اقتصاد مدنظر بوده و بس هرگاه از داخل مملکت تعداد ضروریه کار کر با اهلیت و کفایت معینه تهیه شود البته در استخدام او حق اولیت دارد .

خدمات ماشین ها - نکهه داری ماشین آلات و جریان آنها به نزد ریاست اهمیت مخصوص دارد . مراقبت مصرف جریان و ترمیم و نگهداری آنها توجه مخصوص ریاست را جلب میکند . حساب استهلاك و استفاده از مواد مستهلک که فعالیت بکار دارد که در آن مفتشین و مجاسبین دخل بزرگه دارند .

خدمات مواد و مساله : تحت عنوان هذا حصول تمام مواد و مساله خارجی و داخلی چه ماشین آلات و چه مواد مصرف شده داخل است . از همان زمانیکه جنسی خریده و بولی بان حساب دبت میشود تا آنکه مال به تحویلخانه عمومی رسیده و به کمیته بایع کریدن داده میشود بکسلسله گذارشات را طی میکند که شرح آن بطوالت می انجامد . همچنان یقین حاصل کردن از اینکه مال مطلوبه با اندازه خریداری شده و کیف معینه به تحویلخانه میرسد و از اینجا با سلوب صحیح توزیع میشود مراقبت شدید بکار دارد چه اولاً چیزیکه ضرورت نباشد و یا بیشتر از ضرورت باشد نباید خریده شود قیمت ها مقایسه و حسابات سنجیده شده و بالاخره باید دیده شود که توزیع مصرف مطابق باصول حساب است .

ریاست بررسی در همه امور نظارت دارد ولی مستقیماً در امور دخالت نمی‌گیرد زیرا قرارداداد یکه آن راما قرار داد (تشویقی و تسکلیفی) نام گذاشته ایم چنین ثبت شده است که در حال بلنדרفتن مصرف از برآورد های هدفی کمپنی مورینسن کنودسن افغانستان متحمل ضرر ده فیصد میشود . بر آورد هدفی در اوایل ۱۳۲۹ مرتب و سه کمپنی مستقل دیگر روی همان نقشه ها و معلومات بر آوردی داده اند و اتفاقاً بر آورد کمپنی مورینسن کنودسن اقل برآوردها بوده است دخالت در امور کمپنی معنی این را ندارد که کمپنی هر چه بخواهد میکند بلکه کمپنی تنها آنچه راما بخواهیم کرده می تواند صرف در طرز اجرای همان مقصود دست آزاد دارد . و در آن هم در صورتیکه نقص مالی متصور باشد کمپنی آزاد مانده نمی تواند .

در پنجمه است که اهل فن انجینیری و مفتشین حسابی داخلی و خارجی به تمام دفاتر حسابات و اجرا آن مرور میکنند . آنچه را معقول می بنمایند منظور آنچه را مشکوک می شمارند بنام حساب معطله یاد داشت و آنچه را نامعقول یا خارج صلاحیت کمپنی می شمارند اعتراض میکنند چنانچه در امور گذشته حصه از این اعتراضات قسمتی هم برای بحث و تصفیه است و شاید در اینجا تفصیل اقلام به جزء احصائیه به معلومات خواننده گان نه افزاید .

کمپنی مکلف است در خصوص مواد و مساله وارده نیز مراقبت کند و آنچه را که به نحو یلخانه مرکز نرسد تحصیل نماید . اگر سمیت کمتر برسد و یا بطرول و دیول و روغنیات و غیره با اندازه خریداری شده نرسد کمپنی متحمل ضمه میشود الا در صورتیکه دلائلی معقول عرضه و بدون شك و ریب شن دهد که کمپنی احتیاجی را معمول داشته است مثلاً بیمه شده سرغچ شده بهره و کسکش شده است در آن صورت ریاست بد رانج می‌کند در تحصیل اجناس کم بود می‌کوشد . مفتشین ریاست بر علاوه ملاحظه حسابات از واریسی همه امور بی بهره نیستند این احتیاط درباره اموال در خارج و داخل مملکت صورت می‌گیرد اداره حسابی ریاست بررسی مراقبت دارد که پول های تادیه شده دولت و مدهائی که از رهگذر استفاده آن پول عاید شود حساب داشته و مصارف آنها هم معقول و طرف فسادت مفتشین حساب باشد .

رئوس کارو جان مطلب ریاست بررسی نظارت از کار از نقطه نظر فن بوده و با سببان آن است که مصرف تامین کار مطابق حساب منطقی باشد .
تفصیلات جزء و چه کرد و نسکرد را میتوان از روز نامه ها ملاحظه کنند .

اجراآت ریاست بناروالی

ممکن برای هم وطنان عزیز ما پوشیده نباشد که بلدیہ جوان و ملی از زمان تاسیس (دورۂ حاضر) تا امروز کہ شروع بکار و فعالیت نمود، رونق خاصی را در وضع پایتخت جلوہ داده و با وجود موانع و مشکلات عدیدہ از قبیل عدم دارائی و آلات تخریبائی و آبرسانی و سنگ شکنی و خاک کشی و غیرہ انتظامات اداری کہ عوامل مذکور ممکن در دیگر دوائر و موسسات نیز موجود باشد باز ہم توانستہ تغییرات کلی بہ اوضاع بیسرو سامان این محوطہ دادہ و فعالیت آن تا حال با سرعت در جریان است۔ بلانیائی کہ ریاست بلدیہ نسبت بہ امور صفائی و عمرانی پایتخت مدنظر و مطرح داشته با تعاون و تشویق معنوی و مادی هم وطنان بدرقہ شدہ و امید است بعد از این ہم بصورت بہتری مورد گذاشته شود اگر از حقیقت نگذشتہ بدیدۂ انصاف بنگریم بلدیہ جوان و ملی با وجود مشکلات مالی و اقتصادی تطبیق پلانیهای عمرانی خویش را عملاً تا حدی کہ از عہدہ و توانش بیرون بود موفقانہ انجام داد و رضایت ہمہشهریان عزیز را حاصل کرد ریاست بلدیہ منظوری جزئیائی و صفائی شهر نداشته و امیدوار است کہ این مرام مقدس خود در اثر زحمت و پشت کار جوانان حساس و وکلای محترم۔ و سایر افراد پایتخت ہر چہ زود تر قابل آید و شہر عزیز تاریخی و زیبای کابل را بیشتر معمور و آبادان سازد اینک خلاصہ اجراآت و فعالیت های عمرانی ریاست بناروالی در خلال ۱۳۲۹ حسب ذیل خدمت خوانندگان سالنامہ تقدیم می شود۔

الف۔ شق تخریب :

- ۱۔ تخریب دکانین و خانہا و سرای ها و مندوی آرد و برنج کہ تحت نقشہ و پلان و پروژہ جادہ نادرشاهی آمدہ و جادہ نادرشاهی را بجادہ میوند وصل ساختہ ۔
- ۲۔ تخریب یک حصہ تعمیر و دیوارهای مکتب استقلال بغرض فراخ ساختن سرک مقابل وزارت معارف و جادہ ابن سینا ۔
- ۳۔ تخریب یک حصہ برج سلطان خان و الحاق جادہ تیمورشاهی بہار کیت های جدید التعمیر باغ عمومی ۔

ب۔ شق تعمیراتی :

- ۱۔ تکمیل تعمیر ایوان تمانهای حصہ اول جادہ میوند (در اکثر آن اشخاص نشیمن دارند) پنجاه ایوان تمان ۔

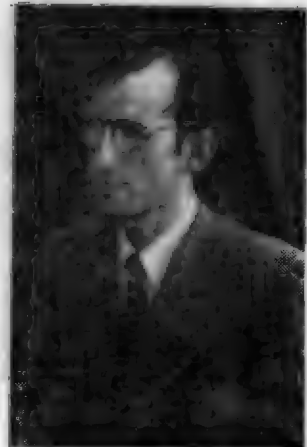
میرزاغلی محمد زمانخان معاون
بناروالی

میرزاغلی غلام محمد خان رئیس فعال
بناروالی

میرزاغلی بسم الله خان مدیر عمومی مهندسی

میرزاغلی محمد حسین خان نهضت منشی
و آمر تجربات بلدیہ

هیئت مدیران ریاست خاوروالی

از عمرا فات سال ۱۳۲۹ ریاست تبار والی

سینما قصر پامیر در جاده میوند

پاک فوجیت ازعمارات حصہ (۲) جادہ میوند.

اجراآت ریاست بناروایی

- ۲ - آغاز تعمیرد کماکین و ایارتما نهایی حصه دوم جاده میوند که تا منزل دوم رسیده .
۲۸ - ایارتما .
  - ۳ - تکمیل کار باقی مانده منزل دوم هتل عصری و زیبای میوند .
  - ۴ - تکمیل کار باقیمانده داخلی سینما و پوشش آن .
  - ۵ - تکمیل کار باقیمانده صحنه بناروایی .
  - ۶ - تکمیل تعمیر بیک حصه شفاخانه زایشگاه شهر آرا و احداث هفت مار کیت جدید .
  - ۷ - تعمیر مار کیت چای فروشی دارای ۷۰ - دکان
  - ۸ - تعمیر مار کیت سرای زرداد دارای ۸۳ - دکان
  - ۹ - تعمیر مار کیت بیمساری دارای ۹۶ - دکان
  - ۱۰ - « د عطری » ۱۰۱ - دکان
  - ۱۱ - « د برنج فروشی » ۱۱۱ - دکان [۷۳۱ باب
  - ۱۲ - « د کماکین احاطه برك مار کیت ها ۱۱۰ - دکان
  - ۱۳ - تعمیر د کماکین مار کیت نمبر ۲ دارای ۱۶۰ - دکان
- تبصره - اکثر از مار کیت های موجوده تکمیل و اشخاص دران بصورت کرایه نشسته اند.

ج - پخته کاری سر کپها :

- ۱ - برك وسطی شهر نو که بطرف برك سابقه وزیر آباد کشیده شد
مساحت ۲۵۶۰ متر مربع
- ۲ - برك بهلوی باغ عمومی مقابل کتاب ملی
۱۹۲ دکان
- ۳ - برك چهار راهی شهر نو که بطرف کدوا بهشته
مساحت ۲۲۴۰ متر مربع
- ۴ - برك جبه خانه
۲۱۶۰ دکان
- ۵ - برك چهار راهی دوم شهر نو که بطرف کدوا بهشته تمدید شده
مساحت ۱۲۰۰ متر مربع
- ۶ - برك عقب چهار راهی شهر نو که بطرف وزیر آباد کشیده شده
مساحت ۱۴۰۰ متر مربع
- ۷ - برك چهار راهی شهر نو که بطرف شهر آرا
مساحت ۱۶۸۱ دکان

- ۸ - سرک عقب باغ عمومی
 به اندازه ۲۴۵۰ متر مربع
- ۹ - سرک باقیمانده که از مسجد گلبته الی
 سرک عمومی چین وصل شده
 به اندازه ۹۰۰۰ متر مربع
- ۱۰ - سرک حصه سرای ذغال فروشی
 » » ۵۷۰۰ » »
- ۱۱ - سرک متصل مکتب دارالعلومین در کارته
 » » ۱۱۶۲۲ » »
- ۱۲ - سرک سمت شرقی حصه دوی کارته
 » » ۵۰۵۶ » »
- ۱۳ - سرک سمت جنوبی حصه (۲) کارته
 » » ۱۱۸۶۰ » »
- ۱۴ - سرک شازده متره که (۲) سرک عمومی
 کارته را بهم وصل می کنند
- ۱۵ - سرک طرف غربی تا کابل دهمز نیک
- به اندازه ۳۹۸۴ متر مربع
 » » ۱۲۰۰ » »

۶۴۰۳۲ متر مربع

د - احداث سرکهای جدید بصورت خامه :

- ۱ - احداث سرک جدید از حصه جاده تیمور شاهی
 الی مارکیت های جدید
- ۲ - احداث سرک جدید دولت خانه از جاده میوند
 الی کوه شیر دروازه
- ۳ - احداث سرک جدید جاده نادر شاهی بجاده میوند
 به اندازه ۳۴۰۶ متر مربع
- ۴ - احداث سرک جدید یک حصه از قلعه هزارای چاندول
 » » ۳۰۰ » »
- ۵ - احداث جدید مارکیت ها
 » » ۴۸۰ » »

۸۲۶۶ متر مربع

ه - خام کاری ویر کاری :

- ۱ - خامه کاری ویر کاری سرک جاده میوند (قبل از بخته کاری) از حصه مسجد
 گلبته الی دکانهای چین
 به اندازه ۵۲۰۰ متر مربع
- ۲ - خامه کاری سرک دولت خانه
 » » ۳۰۰۰ » »
- ۳ - خامه کاری سرک جدید الاحداث ادر شاهی
 » » ۳۰۰۰ » »
- ۴ - خامه کاری سرک های هفت متره عقب
 ایارتمان های جاده میوند
 به اندازه ۶۰۰۰ » »

۱۷۲۰۰ متر مربع

قرار اعتبار نامه ۸۵۹ ر ۳۱۳۵۴۲۸۵۹ اسد برای ع ، دکتور غلام فاروق خان
وزیر وزارت صبحه نشان استور سوم
قرار اعتبار نامه ۲۴۱۹ ر ۳۱۳۷۷۲ اسد برای ع ، دکتور عبدالظاهر خان سرطیب
شفاخانه های بلدیہ (معین وزارت صبحه) نشان استور سوم
قرار اعتبار نامه ۲۴۲۱ ر ۳۱۳۷۷۳ اسد برای ع ، دکتور عبدالقیوم خان رسول
رئیس روز نتون نشان استور سوم
قرار اعتبار نامه ۲۴۲۲ ر ۳۱۳۷۷۴ اسد برای دکتور محمد اسماعیل خان علم متخصص
امراض چشم نشان استور چهارم
قرار اعتبار نامه ۱۱۱۷ ر ۹۶۷۲۲۹ میزان برای حمیت مند دکتور سلام آچار اوپرانور
شفاخانه فوای مرکز نشان استور سوم

در عراق:

- ۱ - بتاريخ اول حمل ۱۳۲۹
برای والا حضرت عبداللہ نائب السلطنہ و ولیعهد مملکت عراق
نشان المہر اعلی
- ۲ - در حمل ۱۳۲۹
۱ - برای جناب عالی بقدر جلالتماب آقای توفیق السیدی صدر اعظم
نشان المہر عالی
- ۲ - » » » آقای صالح جبر وزیر داخلہ
نشان سردار عالی
- ۳ - » » » آقای جمیل المدفعی رئیس مجلس اعیان
نشان سردار عالی
- ۴ - » » » آقای عبدالوہاب مرجان رئیس مجلس شورایی نشان سردار عالی
- ۵ - » » » آقای توری السید
نشان سردار عالی
- ۶ - » » » آقای علی جودت الایوبی
نشان سردار عالی
- ۷ - » » » آقای مزاحم الامین الیاسی
نشان سردار عالی
- ۸ - برای عالی بقدر جلالتماب آقای شا کرالوادی وزیر دفاع
نشان سردار عالی
- ۹ - » » » آقای توفیق و حسین وزیر بشون اجتماعی نشان سردار عالی
- ۱۰ - برای عالی بقدر جلالتماب آقای عبد عمر وزیر معارف
نشان سردار عالی
- ۱۱ - » » » احمد مختار بابان سرمنشی
نشان سردار عالی
- ۱۲ - » » » نجیب قدری رئیس تشریفات سلطنتی
نشان سردار عالی
- ۱۳ - » » » سمیع حقی رئیس خزانہ مخصوص سلطنتی عراق نشان سردار عالی

- ۳۹ - برای صدافتاب آقای عبدالرزاق الہلالی معاون دوم تشریفات سلطنتی نشان استورسوم
- ۴۰ - » » » خزعلی الخضری ملاحظہ تشریفات سلطنتی نشان استورسوم
- ۴۱ - » » » عبدالستار اطعی ممیز دیوان سلطنتی نشان استورسوم
- ۴۲ - » » » توفیق منصور ممیز خزائنہ سلطنتی نشان استورسوم
- ۴۳ - برای شجاعنامہ حسام محمد کند کمرشیریلوت مخصوص طیارہ سلطنتی عراق نشان استورسوم
- ۴۴ - برای غیرتمند عارف عبدالرزاق تولیمشریلوت طیارہ سلطنتی نشان استورسوم
- ۴۵ - برای شجاعت مابعلی الصانع کند کمرشیریاور اعلیٰ حضرت بادشاہ عراق نشان استورسوم
- ۴۶ - برای غیرتمند طہ یسین تولیمشریاور اعلیٰ حضرت د ش عراق نشان استورسوم
- ۴۷ - » شجاعنامہ عبدالقادر محمود کند کمرشیر رئیس گارد - واری سلطنتی نشان استورسوم
- ۴۸ - » غیرتمند حمدون سعید تولیمشر معاون گارد سواری سلطنتی » » سوم
- ۴۹ - » » طہر یوسف محمد سلیم تولیمشر رئیس گارد شرف » » سوم
- ۵۰ - » شجاعنامہ ناظم کامل الطبق چلی کند کمرشیر گارد سلطنتی عراق » » سوم
- ۵۱ - » شجاعنامہ رشاد الیاءور کند کمرشیر رئیس دستہ طیارہ عسکری عراق » » سوم
- ۵۲ - » صدافتاب رشید حمید خنوخ اتاشہ دوم وزارت خارجہ » » سوم
- ۵۳ - » » احمد ظفر محمود الکبانی اتاشہ سوم وزارت خارجہ » » سوم
- ۵۴ - » طہ محی الدین (معروف) اتاشہ سوم وزارت خارجہ نشان استورسوم
- ۵۵ - برای صدافتاب آقای سید مہدی السامرائی معاون مدیر پولیس تحقیقات جنائی نشان استورسوم
- ۵۶ - برای صدافتاب آقای خلیل الاستر آبادی رئیس بلدیہ کرلا نشان استورسوم
- ۵۷ - برای صدافتاب آقای حسین الملی مدیر پولیس کرلا نشان استورسوم
- ۵۸ - برای عالیجناب اخلاص مہراہ لطفی حاکم نجف اشرف نشان استورسوم
- ۵۹ - برای صدافتاب الحاج محمد سعید شمسہ رئیس بلدیہ نجف اشرف نشان استورسوم
- ۶۰ - برای عالیجناب اخلاص مہراہ سعید مشکور سید محسن او طہیخ حاکم کاظمین نشان استورسوم
- ۶۱ - برای صدافتاب نوری عبدالحمید معاون پولیس نجف نشان استورسوم
- ۶۲ - برای صدافتاب نوری فرید معاون مدیر پولیس بغداد نشان استورسوم
- ۶۳ - برای صدافتاب جواد احمد معاون مدیر پولیس تراقبک بغداد نشان استورسوم

دکابں کا لفظ

- ۶۴ - برای بسالتمند حسن جواد البدر بلو که مشربا اورا علی حضرت پادشاه عراق نشان استور چهارم
- ۶۵ - د سعید ابراہیم بلو که مشرب
- ۶۶ - د عبدالنبی حامد بلو که مشرب کارد سلطنتی
- ۶۷ - د نعمت صادق
- ۶۸ - د علاوالدین حسن بلو که مشرب کارد شرف
- ۶۹ - د صبحی عبدالحمید
- ۷۰ - د صداقتاب عبداللہ مصطفی مامور پولیس ترافیک بغداد
- ۷۱ - د سید احمد وہاب مدیر ناحیہ کوفہ
- ۷۲ - د شا کر الفربی مامور پولیس کوفہ
- ۷۳ - د ابراہیم خلیل حقی مامور پولیس بغداد
- ۷۴ - د غندور مدیر کساخای سلطنتی
- ۷۵ - د عبدالوہاب علی مامور کساخای سلطنتی
- ۷۶ - د صداقتاب فتاح عمر مامور پولیس بغداد
- ۷۷ - د شریف رفیق صادق مامور بلدیہ بغداد
- ۷۸ - د یوسف غزالہ مهندس بلدیہ بغداد
- ۷۹ - د بسالتمند شہاب احمد کارد سواری سلطنتی

سوم : برای نفری موتر جیب که زخمی شده اند :

- ۸۰ - العیسیٰ چکر پولیس
- ۸۱ - برای اسماعیل ابراهیم پولیس
- نشان خدمت
- نشان خدمت

چهارم: دریور و پیش خدمت:

- ۸۲ - رمیض ریح در یور
- ۸۳ - برای سید هاشم ابراهیم در یور
- ۸۴ - د پیش خدمت حسن بسطامی

اول : اضطباط پولیس عسکری :-

- ۸۵ - برای محمد حسین یایس عسکری
۸۶ - برای فزوع خلیفه

- ۸۷ - برای حمید رشید
 ۸۸ - برای ناصر سلیمان
 ۸۹ - برای کاظم صناعی
 ۹۰ - برای خلیل المختار

دوم : پر کمشرهای پولیس ملیکی موترسایسکل سواران .

- ۹۱ - برای چهار حافظ پلیس ملیکی
 ۹۲ - « احمد محمود پلیس ملیکی
 ۹۳ - « جمیل توفیق پلیس ملیکی
 ۹۴ - « نشیمی حمیدی پلیس ملیکی
 ۹۵ - « غلام حسین پلیس ملیکی
 ۹۶ - « حسن طرش پلیس ملیکی
 ۹۷ - فرار اعتبارنامه ۵۹۳۳۳۶۹۱ مورخه ۲۱ فوس برای حمیت ماب جمیل ابراهیم الراوی
 مدیر پولیس بغداد نشان استوردوم
 ۹۸ - فرار اعتبارنامه ۶۲۶۰۳۸۴۷ مورخه ۱۲ جدی برای آقای محمد عبدالله الصدیق
 مدیر تشریفات وزارت خارجه عراق نشان استوردوم
 ۹۹ - فرار اعتبارنامه ۶۲۶۱۳۸۴۸ مورخه ۱۲ جدی برای آقای سعید واصف معاون
 رئیس مرکزی بغداد نشان استورسوم

دولت مصر :-

- ۱ - برای اعلیحضرت فاروق اول باد شاه مصر
 ۲ - « جناب عالیقدر جلالتماب مصطفی نجاس پاشا رئیس الوزرای مصر نشان المرعالی
 ۳ - « « « « « حسین سری پاشا رئیس دیوان شاه مصر نشان المرعالی
 ۴ - برای عالیقدر جلالتماب دکتور محمد صلاح الدین بک وزیر خارجه مصر نشان سردار عالی
 ۵ - « « « « « عبداللطیف طلعت پاشا کبیر امنای شاه مصر نشان سردار عالی
 ۶ - « « « « « شجاعتماب فریق عمر فتیح پاشا سر یاور شاه مصر نشان سردار عالی
 ۷ - « « « « « جلالتماب محمد حسن یوسف پاشا وکیل دیوان شاه مصر نشان سردار عالی
 ۸ - « « « « « صدقتماب دکتور عباس کامل الکفرای پاشا طبیب خاص شاه مصر
 نشان استوراوال

- ۱۳- برای عالیشان عزت وشجاعت مآب سپهبد مرتضی یزدان پناه ژانرال آخودان
اعلیحضرت شهنشاهی ایران نشان سردار اعلی
- ۱۴- برای عالیشان عزت وشجاعت مآب سپهبد حاج علی رزم آراء رئیس ارکان حریه
نشان سردار اعلی
- ۱۵- برای مالبقدر جلالنام علیقلی وردلان کفیل وزارت خارجه نشان سردار عالی
- ۱۶- « د د د » یوسف شکرائی رئیس دربارشاهی نشان سردار عالی
- ۱۷- « د د د » غلامرضاء نورزاد رئیس دربارشاهی نشان سردار عالی
- ۱۸- « د د د » آفری مرزیرانیا رئیس تشریفات دربارشاهی نشان سردار عالی
- ۱۹- « د د د » غلامعلی ظمخواجه نوری رئیس تشریفات وزارت خارجه نشان سردار عالی
- ۲۰- « د د د » عالیشان شجاعت مآب فضل الله زامدی رئیس کل شهر بانی نشان سردار عالی
- ۲۱- « د د د » مالبقدر جلالنام آفری قریب آجودان کشوری اعلیحضرت پادشاه ایران نشان استور اول
- ۲۲- « د د د » آفری حاجبواو آجودان کشوری « نشان استور اول
- ۲۳- « د د د » مالبقدر جلالنام آفری الفتح آتابای میرشکارد دربارشاهی نشان استور اول
- ۲۴- « د د د » حمیت مآب سرتیب دفتری رئیس دژبانی نشان استور اول
- ۲۵- « د د د » مالبقدر صداقتنام مهران شهردار تهران نشان استور اول
- ۲۶- « د د د » حمیت مآب سرتیب یون کابلان شاه رئیس رک ۲ ارکان حریه نشان استور اول
- ۲۷- « د د د » مالبقدر جلالنام آفری خلیل گیتی رئیس دفتر تشریفات دربارشاهی نشان استور دوم
- ۲۸- « د د د » حمیت مآب مجددی غند مشر نشان استور دوم
- ۲۹- « د د د » جعفر شفقت غند مشر فرمانده کاردارشاهی ایران نشان استور دوم
- ۳۰- « د د د » مالبقدر صداقتنام آفری یوسف بهرامی رئیس آگاهی نشان استور دوم
- ۳۱- « د د د » صداقتنام آفری جمشید خیبر رئیس دفتر مخصوص والا حضرت شاهپور عبدالرضا بهاولی نشان استور دوم
- ۳۲- « د د د » حمیت مآب قریب غند مشر رئیس کار آگاهی نشان استور دوم
- ۳۳- « د د د » شجاعت مآب قره باغی کند کشمیر معاون کاردارشاهی ایران نشان استور سوم
- ۳۴- « د د د » عزتمند آکبیران تولد مشر رئیس کاردار نشان استور سوم
- ۳۵- « د د د » شجاعت مآب راهیمی کند کشمیر معاون یاور نشان استور سوم
- ۳۶- « د د د » صداقتنام آفری زرین قلم نشان استور سوم
- ۳۷- « د د د » عزتمند نیکو بخت کند کشمیر معاون یاور نشان استور چهارم

۳۸- قرار اعتبارنامه ۵۷۰۳۳۵۹۳ مورخه ۶ فوس برای تیمسار سرتیپ

ابراهیم معزی فرمانده لشکر خراسان نشان سردار عالی

۳۹- ۵۷۰۳۳۵۹۴ مورخه ۶ فوس برای تیمسار سرتیپ

علی والی فرمانده تیپ جام نشان استور اول

۴۰- ۳۹۴۵ ره ۲۷۶۰۲ جدی برای آقای علی اصغر حکمت نشان سردار عالی

دولت جمهوری فرانسه :

- ۱- برای جلال‌ناب و پنهان اوریول رئیس جمهور دولت فرانسه نشان المر اعلی
- ۲- ژریدو رئیس الوزرای دولت جمهوری فرانسه نشان المر عالی
- ۳- روبرت شومان وزیر خارجه » » نشان المر عالی
- ۴- ایوان بلبوس وزیر معارف » » نشان سردار اعلی
- ۵- یریشیز وزیر صحت فرانسه نشان سردار اعلی
- ۶- آقای الکساندر یارودی معاون وزارت خارجه فرانسه نشان سردار عالی
- ۷- والام والی اطراف پاریس نشان سردار عالی
- ۸- لیا نارد والی پاریس نشان سردار عالی
- ۹- یول هاك والی الپ مریتم نشان سردار عالی
- ۱۰- ژان مبدوسن رئیس بلدیة نیس نشان سردار عالی
- ۱۱- ژان نارژان سرکاتب عمومی ریاست جمهور فرانسه نشان استور اول
- ۱۲- ژنرال یول کروسن سر کاتب عمومی حربی »
- ۱۳- اوی ژاکس مدیر عمومی روابط کولتوری »
- ۱۴- ژاک غون رئیس تشریفات وزارت خارجه نشان استور اول
- ۱۵- ژاک باین مدیر اداره شرق وزارت خارجه نشان استور اول
- ۱۶- بی ایریرتا مدیر امتیه » نشان استور اول
- ۱۷- ویرنا مدیر اداره نشان‌ها ریاست تشریفات »
- ۱۸- یروفیسور (فوشه) » نشان استور اول
- ۱۹- یروفیسور کروسه » نشان استور اول

- ۲۰- برای آقای پروفیسور سولا
نشان استور اول
- ۲۱- » » پروفیسور پول ولیری غدوت
نشان استور اول
- ۲۲- » » کاسیکاماری-ژی مدیر دفتر ریاست جمهور
نشان استور دوم
- ۲۳- » » پول ور پول معاون سر کاتب ریاست جمهوری فرانسه
نشان استور دوم
- ۲۴- » » فرانسوا راویل مدیر دفتر فلم مخصوص وزارت داخله
نشان استور دوم
- ۲۵- » » البانس رئیس امور مسافرت های رسمی دولت
نشان استور دوم
- ۲۶- » » موسیو شریف مسری کونسی ریاست جمهور فرانسه
نشان استور دوم
- ۲۷- » » شارل سیبکام معاون ریاست تشریفات وزارت خارجه
نشان استور سوم
- ۲۸- » » پیر بلین مدیر امور افغانستان در وزارت خارجه
نشان استور سوم
- ۲۹- » » بانارات سر کاتب تشریفات وزارت خارجه
نشان استور سوم
- ۳۰- برای آقای مارتین کبیسار عمومی پولیس وزارت داخله
نشان استور سوم
- ۳۱- » » دارا مفتش پولیس وزارت داخله فرانسه
نشان استور سوم
- ۳۲- » » اندر ایز کم معاون فلم مخصوص وزارت داخله فرانسه
نشان استور سوم
- ۳۳- » » مورین بیکاور معاون مدیریت امنیت وزارت داخله فرانسه
نشان استور سوم
- ۳۴- » » کاستال بیرنارد کبیسار منصفه مر بوطه وزارت داخله فرانسه
نشان استور سوم
- ۳۵- » » مادام دانه لوبا
نشان دوم معارف
- ۳۶- » » آقای ماریل کولاس
نشان خدمت
- ۳۷- » » آقای بیرژه
نشان خدمت
- ۳۸- » » آقای ژان بابیه
نشان خدمت
- ۳۹- » » پروفیسور بولا ژیه رئیس موسسات صحی علی آباد نشان استور درجه دوم

دولت سعودیه :

- ۱- برای اعلیحضرت عبدالعزیز ابن سعود باد شاه عربی سعودیه
نشان المر اعلی
- ۲- برای والا حضرت شهزاده سعود و لایحه اعلیحضرت بادشاه مملکت عربیه سعودیه نشان المر اعلی
- ۳- » » فیصل نائب اعلیحضرت بادشاه مملکت » »
نشان المر عالی
- ۴- » » خالد » »
نشان سردار اعلی
- ۵- » » منصور وزیر دفاع مملکت سعودیه » »
نشان سردار اعلی
- ۶- » » عبدالله (فیصل) حاکم حجاز » »
نشان سردار اعلی
- ۷- » » شهزاده مشعل » »
نشان سردار اعلی

نمونه خط طنبرای کونی و طنبرای خط نث با فسنه از نوربناش امر خامه بناغلی عزیزالدین خان
موفزائی خطاط وطن

اجمال مسافرت ذات ملو کانه

در اروپا

ساعت ۵ بعد از ظهر روز ۱۱ نور ۱۳۲۸ مجلس بزرگی مرکب از هیئت کابینه - اعضای شورای ملی و مجلس اعیان با حضور والا حضرت سیه سالار غازی صدر اعظم و والا حضرت فاتح کابل مارشال شاه ولی خان در قصر صدارت عظمی انعقاد یافته و در آن والا حضرت سیه سالار غازی صدر اعظم از عارضه که مع الاسف از چندی پیش به چشم اعلیحضرت معظم همایونی پدیدار گردیده بود تذکر فرمودند . سپس بناغلی دو کتور عبدالظاهر خان طبیب معالج حضور شاهانه را یور و نظریات ۱۲ تن اطباء متخصص را که در معاینه ، معالجه ذات ملو کانه و یا مشوره های طبی حصه گرفته بودند - بمجلس قرائت نمود . تمام دکتوران موصوف بصورت متفق الکلمه نظریه دادند که چون عارضه چشم اعلیحضرت معظم همایونی نقصان رؤیت را در چشم راست سبب شده و با وسائلی که در اینجا موجود است باوصف مساعی زیاد بصورت صحیح تشخیص شده نتوانست بنابراین خوف آن موجود است که خدا نخواستہ به سبب گذشتن وقت سیر مرض پیشرفت کند لذا لازمی و حتمیست که ذات شاهانه هرچه زودتر برای تشخیص و معالجه بخارج تشریف ببرند .

بعد آ والا حضرت سیه سالار غازی صدر اعظم بحضور خطاب نموده فرمودند : اگرچه قراریکه استماع فرمودید اطباء معالج نسبت بدم و مسائل کافی که تا کنون تشخیص مرض را مشکل گردانیده متفقا تشریف فرمائی ذات شاهانه را توصیه کرده اند - اما اعلیحضرت همایونی تا الان تصمیمی اتخاذ نفرموده - بلکه در اصرار زیادی که از طرف این فداکار چندین مرتبه بحضور شان بعمل آمده بالاخره فرمودند که :

«من يك خدمتكار ملت و مملكت خود ميباشم و زندگي خویش را وقف ملت عزیز خود نموده ام - بنابراین در این مسئله اگرچه به صحت و حیاتم تعلق دارد هرگز از طرف خود فیصله اتخاذ نخواهم کرد - بلکه مسئله را بفیصله ملت محول میسازم . شما هیئت کابینه و مجلس شورای ملی و اعیان را دعوت نموده قضیه را بایشان شرح بدهید - هر تصمیمی که آنها اتخاذ نمایند من بقبول آن حاضرم.»

بعد از آن مجلس در اطراف موضوع به مباحثه پرداخته وعده از وکلای شورای ملی و بعضی اراعی مجلس اعیان و دیگر حضار بیانه هائی ایراد کردند و عموماً مراتب تأثر و تألم عمیق خود را نسبت به حدوث این عارضه ابراز نمودند و اظهار داشتند که اگر چه دوری اعلیحضرت پادشاه محترم برای ملت شاهانه از هر حیث سخت و ناگوار است - لیکن از لحاظ اینکه صحت شاهانه برای ملت و مملکت از هر چیز گرانبهارتر می باشد ازین رو بعد از استماع رایور اطباء ناگزیریم این مفارقت موقتی را قبول کنیم تا خدا نا خواسته از سبب معطلی نقضی بوجود گرانبهای پادشاه عزیز ما وارد نشود . ضمناً از درگاه حکیم مطلق (ج) تمنا داریم تا به پادشاه جوان ما شفاء عاجل بآباز گشت با عافیت نصیب فرماید .

پس از ختم بیانات فوق حضار و موافقه متفقانه شان والا حضرت سپهسالار غازی صدر اعظم از احساسات صمیمانه و کلالی ملت و کفایت افراد مملکت که نسبت به پادشاه محبوب خود دارند - اظهار شکران نموده اطیبان دادند که حسابات و جذبات سرشار عموم را با دعا های صمیمی شان بحضور ذات شاهانه عرض می رسانند و فیصله مجلس را نیز بحضور مبارک اعلیحضرت تقدیم و قبول آنرا تمنا و استدعا می کنند .

بعد از آنکه والا حضرت غازی رویداد های مجلس و تصویب آنرا بحضور شاهانه تقدیم نمودند - ذات ملوکانه موافقه خویش را با تصمیم و اراده نمایندگان ملت اعلام فرمودند .

اما چند یوم بعد در اراده مسافرت اعلیحضرت همایونی تغیر واقع گردید و علت یگانه این تغیر همانا مشاهده بهبودی در وضع صحی همایونی بود - بر علاوه ذات شهریاری اراده فرمودند به احضار یکی از متخصصین چشم خارجی بداخل مملکت بپردازند . چنانچه درائر همین فیصله یروفیسر اسکلبسی چشم موسوم به (سرهنری هلیند) برای معاینه و مشوره طبی وارد کابل گردید .

یروفیسر مذکور نظر به موقعیت نازک و باریک چشم و نژاکت های فنی که از نقطه نظر طبابت در معالجه چشم لازم است و هم بشهر نبودن وسائل لازم در کابل بحضور شاهانه مشوره دادند که بایستی برای معالجه مکمل و مطمئنه بخارج سفر فرمایند .

ذات شاهانه مجبوراً این مشوره را پذیرفته و از آن بعد اراده مسافرت بخارج نمودند و برای این مسافرت مملکت فرانسه را انتخاب و پسند فرمودند . که اینک جریان مسافرت ذات همایونی را از وقت حرکت از کابل تا بازگشت بکابل مفصلاً می نسکاریم :

اعلیٰ حضرت ہمایونی هنگام وداع در میدان هوائی
خواجہ رواش

اعلیٰ حضرت مدظ. ہمایونی هنگام وداع مشایخ در میدان
هوائی خواجہ رواش

اعلیٰ حضرت معظم ہمایونی در میدان هوائی قندھار

اعلیٰ حضرت معظم ہمایونی در میدان هوائی قندھار سلام عدا کر شاہانہ را فنیہ ل میفر ما بند

حرکت از کابل

ساعت ۹ و نیم صبح ۱۴ میزان ۱۳۲۸ اعلیحضرت همايونی در میان يك عالم احساسات و فریاد های سفر بخیر اهالی در حالیکه تمام اعضای کابینه ، شوری ، اعیان ، نمایندگان ملل دوست و عده زیاد رعایای مخلص و وفادارش بغرض وداع ذات همايونی حضور بهم رسانیده بودند ذریعۀ طیارۀ مخصوص (ایرفرانس) از راه قندهار ، هرات ، و تهران بصوب فرانسه حرکت فرمودند .

ذات شاهانه در قندهار و هرات :

ب ساعت ۱۱ و ۲۳ دقیقه قبل از ظهر طیارۀ حامل ذات همايونی بمیدان هوایی قندهار مواصلت نمود . مراسم استقبال اعلیحضرت همايونی از طرف نائب الحکومه ، ما مورین عسکری و کشوری ، قطعات تشریفاتی نظم و تمام اهالی در رعایای قندهار بعمل آمد . شاه بزرگوار ما از احساسات پاک و شاه دوستی ساکنین آتولا (که صدقات و خیرات نیز با آنها همراه بود) مسرت شاهانه شان را ابراز و مستقیماً ب زیارت خرقۀ مطهره حضرت سرور کائنات صلی الله علیه وسلم شتافته و بعد از زیارت بمقبره اعلیحضرت لوی احمد شاه بابا تشریف فرما گردیده و روح آن مرد بزرگ دعا فرمودند .

ساعت ۵ بعد از ظهر بمعیت رفقای همسفر شان مرکز قوماندانی عسکری قندهار را مشاهده و متعقباً ب زیارت بابی ولی علیه الرحمه تشریف فرما شده و بساعت ۶ بعد از ظهر بقرارگاه شاهانه شان تشریف فرما گردیدند .

ذات الملوکانه در حالیکه نائب الحکومه قندهار و رفقای همسفر نیز شرف معیت شانرا داشتند بساعت ۷ و ۱۵ دقیقه قبل از ظهر بزار شهدای دروازه هرات شهر قندهار تشریف فرما شده آنجا بکل گداز شدند و فاتحه و دعا برردن شهدای وطن اهداء و بساعت ۷ و ۲۰ دقیقه وارد میدان طیارۀ قندهار شدند که در آنجا نیز با مراسم تشریفاتی فوق العاده و احساسات پر جوش عموم افراد ملت و عسکری پذیرائی شدند .

پس از وداع با اهالی طیارۀ ملو کانه بساعت ۷ و ۳۰ دقیقه قبل از ظهر جانب هرات پرواز و بساعت ۱۰ قبل از ظهر وارد میدان طیارۀ هرات شد . در میدان مذکور بزرگان با تمام اهالی و معارف و طبقات عسکر انتظار ورود شاه محبوب خود را می بردند ، دسته های گل به قدوم اعلیحضرت آثار و نغمه های سفر بخیر و زنده باد را با صمیمیت و اخلاص بر می آوردند .

اعلیحضرت معظم همایونی پس از مشاهدۀ رسم گذشت عسکری بساعت ۱۱ قبل از ظهر — ر با همراهان سفرشان و عموم مامورین و منصبداران و سایر بزرگان هرات بطرف هوتل یارک هرات حرکت فرمودند و اهالی در تمام طول راه از یادشاه محبوب خود با کمال علاقمندی پذیرائی و دولک افغانی با صدراس کوسفند جهت صدقه بحضور شاهانه تقدیم و اعلیحضرت امر فرمودند که از یول مذکور دارالمساکین تاسیس گردد .

بساعت ۴ و نیم اعلیحضرت معظم بارفقای مسفرشان و نائبالحکومت فندهار و هرات و قوماندان عسکری به (زلمی کوت) تشریف فرما شده و در آنجا پس از قبول رسم احترام و سلام عساکر ، شفاخانه عسکری ، غنډ طویچی و کورس خورد رضا بطان طویچی را معاینه و بعضی سوالات از تعلیمات شان نمودند .

سپس بار کهای زلمی کوت را با حمام عصری آن و قشقه عسکری معاینه و بساعت ۵ و نیم عصر به گازرگاه شریف تشریف فرما شده برای اتحاف دعا بروح حضرت خواجۀ بدهاغه انصاری علیهالرحمه جانب مقبره ایشان تشریف بردند و بعد از ملاحظه آثار تاریخی هرات و رفتن بمقبره امیر دوست محمدخان مرحوم و خواندن فاتحه به روح آن شاه فقید ، به تخت صفر تشریف برده مصلى های هرات و لواحق تاریخی آنرا ملاحظه و بساعت ۷ شام بهوئل یارک مراجعت و شب در آنجا استراحت داشتند .

ساعت ۷ و ۲۰ دقیقه صبح ۱۶ میزان در حالیکه عموم مامورین ملئکی و منصبداران عسکری و بزرگان هرات و سایر رعایای شاهانه در هوتل یارک برای وداع حاضر بودند اعلیحضرت معظم همایونی بارفقای مسفرشان بطرف میدان طیاره حرکت و بساعت ۸ و ۲۰ دقیقه قبل از ظهر در میان بسکمال م محبت و احساسات زایدالوصف اهالی ذریعه طیاره جانب تهران حرکت نمودند .

اعلیحضرت همایونی در ایران :

بساعت ۱۱ و ۱۰ دقیقه قبل از ظهر روز ۱۷ میزان اعلیحضرت همایونی بدر کز هوانی مهرآباد نزول اجلال فرموده و در آنجا از طرف والا حضرت شاه یور علی رضا ، ساعد مرافه صدر اعظم ، آقای وزیر و زبردربار ، آقای علی اصغر حکمت وزیر خارجه ، آقای سپهبد یزدان پناه وزیر جنگ ، رئیس تشریفات دربار سلطنتی رئیس تشریفات وزارت خارجه ، والی و رئیس بلدیۀ تهران و سفیر کبیر افغانستان در تهران استقبال شدند . والا حضرت شاه یور علی رضا از طرف اعلیحضرت شهنشاه ایران با اعلیحضرت یادشاه محبوب ما خبر مقدم عرض کرده و اعلیحضرت همراهان سفر شانرا معرفی فرمودند . سپس اعلیحضرت سلام

اعلیٰ حضرت معظم مہ پرانی یا نیمہ خیر مقدم یکی از طلاب معارف فہدعادر جامع مقرر ماہ بند

از مناظر پذیرائی اعیان حضرت هما یونی در ایران

اعلی حضرت هما یونی هنگام پذیرائی اعیان حضرت شاهپور عابردضا و ملاقات
علی امیر حسن حکمت وزیر خارجه و هشت کاتبه ایران استقبال میکردند .

وا احترام گارد نظامی را قبول فرمودند درین وقت سرود ملی افغانستان و ایران نواخته شد. بعد از آن اعلیحضرت معظم همایونی به راهنمایی والا حضرت شاهپور علی رضا بقصر صاحبقرانیه تشریف برده و در کاخ سلطنتی نهار و شام را با اعلیحضرت شهنشاه ایران صرف فرمودند.

ذات شاهانه بعد از سیری نمودن یک شب در تهران بر روز ۱۷ میزان در حالیکه نماینده اعلیحضرت شهنشاه ایران، صدراعظم و اکثری از اعضای کابینه و رؤسای تشریفات سلطنتی ایران برای وداع اعلیحضرت معظم همایونی حضور داشتند ساعت ۶ و ۵ دقیقه صبح از میدان هوایی مهرآباد ذریعه طیاره بطرف بغداد حرکت فرمودند.

ذات ملو کانه در عراق :

حین مواسلت بمیدان هوایی بغداد از طرف والا حضرت امیر عبدالاله نائب السلطنه و جنرال نوری سعید پاشا صدر اعظم و دیگر رجال برجسته مملکت عراق و بناغلی غلام یحیی خان وزیر مختار افغانی مقیم آنجا محترمانه پذیرائی شدند.

حین فرود آمدن ذات مبارک ملو کانه از طیاره موزیک عسکری ترانه شاهی افغانستان و عراق را می نواخت و برای ادای سلام ۲۱ توپ فیر شد. بعد از آنکه ذات شاهانه گارد شرف را معاینه فرمودند و صدراعظم و اکثری از وزراء و مامورین عالی رتبه مملکت عراق بحضور اعلیحضرت همایونی مشرف گشتند. موب شاهانه از میدان هوایی بقصر سفید تشریف فرما شده و در آنجا نیز از طرف والا حضرت نائب السلطنه عراق استقبال شدند. اگرچه ذات شاهانه می خواستند بعد از کمی وقفه در عراق مجدداً بیرواز ادامه بدهند اما به نسبت عارضه تنگی که در طیاره رخ داد شب را در بغداد استراحت کردند و در ضمن یک شبانه روزی که اعلیحضرت معظم در بغداد تشریف داشتند بزیارت حضرت غوث الاعظم و حضرت امام اعظم رحمه الله علیهم نیز پرداخته و بر قبرستان سلطنتی عراق اکلیل گل گذاشتند.

اعلیحضرت معظم همایونی ساعت ۶ و ۴۵ دقیقه صبح روز ۱۸ میزان از میدان هوایی بغداد در حالیکه والا حضرت عبدالاله نائب السلطنه و جنرال نوری سعید پاشا صدراعظم و دیگر اعضای کابینه عراق برای مشایعت حاضر بودند بطرف سوریه حرکت و ساعت ۹ و ۳۰ دقیقه بمیدان هوایی (دمشق) فرود آمدند.

اعلیٰ حضرت همایونی در سوریه :

در آنجا از طرف جلال‌آباد بشارة الخوری رئیس جمهور - رئیس الوزراء ره‌یشت دولت و مصی‌داران عالی‌رتبه سوریه و کارد احترام پذیرائی شدند . ذات شاهانه در ضمن صرف ناشتا از آرزوهای نیک خویش را جمع به برقراری مناسبات سیاسی ، اقتصادی و عرفانی بین افغانستان و سوریه اظهار وساعت ۱۰ و ۳۰ دقیقه . بعین مراسم از آنجا پرواز و بساعت ۱۱ و ۴۰ دقیقه بمیدان هوایی (سیکوسیا) در جزیره (قبرس) مواصلت فرمودند .

ذات شاهانه در قبرس :

شاه بزرگوار ما عندالورد از طرف کورنر (قبرس) و قوماندان عسکری و قطعه تشریفاتی آنجا استقبال گردیدند .
ذات شاهانه دعوت کورنر (قبرس) را پذیرفته ، بعد از صرف چاشت در عمارت دارالحکومت کی بساعت ۲ و ۳۰ دقیقه بعد از ظهر روز ۱۸ میزان طرف (آتن) حرکت فرمودند .

مواصلت اعلیٰ حضرت به یونان :

اعلیٰ حضرت معظم همایونی بدشاه محبوب و مهربان ما بساعت ۵ و ۱۵ دقیقه بعد از ظهر ۱۸ میزان با همراهان سفرشان بمیدان هوایی (آتن) تشریف فرما گردیده و از طرف وزیر دربار سلطنتی به نمایندگی اعلیٰ حضرت پال پادشاه (یونان) و رئیس تشریفات حکومتی و شاعلی محمد اکرم خان سفیر کبیر افغانی متعین (انقره) که مخصوصاً باین تقریب به (آتن) رفته بودند ، پذیرائی شدند و کارد احترام رسم تعظیم شاهانه را بجا آورد .
ذات مبارک شاهانه شب را در آتن توقف نموده بساعت ۷ و نیم صبح روز ۱۹ میزان از (آتن) بطرف روم حرکت فرمودند .

ذات معظم ملوکانه در ایتالیا :

اعلیٰ حضرت همایونی بساعت ۱۰ و نیم ۱۹ میزان بارفقای سفرشان در میدان هوایی (روم) فرود آمده از طرف نمایندگان جلال‌آباد انادوی رئیس جمهور و نماینده وزارت خارجه ایتالیا و والا حضرت امین الله خان پادشاه اسبق افغانستان و جلال‌آباد محمد عثمان خان امیری وزیر مختار و ره‌یشت سفارت افغانی مقیم روم با کمال احترام استقبال گردیدند .

ذات مبارک شاه زه منسکام حرکت جانب بغداد سلام قطعه تشریفاتی را در میدان هوایی مهر آباد قبول میفرمایند. در دو جانب اعلا حضرت، والا فتحات شاهپور علیرضا وجلالاناب سرحد مراغه صدر اعظم ومیش ککسا بنه ایران دیده می شوند.

امام‌خسرو معظم هم‌ایوانی بااعلیحضرت شاه ایران در قصر سلطنتی ایران مصافحه می‌نمایند

اعلیحضرت معظم همایونی والاحضرت امانالله خان را مورد لطف مخصوص فرار دادند و بعد از صرف طعام با ایشان، متعاقباً ساعت ۱۲ و ۱۰ دقیقه از روم بطرف (پاریس) عزیمت فرمودند.

اعلیحضرت همایونی در فرانسه :

شاه محبوب ما ساعت ۵ عصر روز ۱۹ میزان بمیدان هوایی (پاریس) مواصلت و از طرف مأمورین آشوری و لشکری حکومت فرانسه و کارد احترام و والاحضرتین سردار محمد هاشم خان و سردار شاولی خان غازی که قبلاً در آنجا تشریف داشتند و اعضای سفارت و تبعه افغانی مقیم فرانسه با احترام و کرمجویی زیاد استقبال و پذیرائی شدند.

متعاقباً ذات شاهانه در حالیکه کارد احترام رسم تعظیم بجای آورد تشریف فرمای هوتل (کربون) گردیدند.

ساعت ۱۲ و نیم روز ۲۰ میزان یکدسته کارد جمهوری باموسو شومان و کیل وزارت خارجه فرانسه باقامت گاه ذات همایونی وارد شد. و کیل موصوف بحضور اعلیحضرت همایونی باریابی حاصل و اعلیحضرت المتوکل علی الله را برای رفتن بقصر ریاست جمهوری دعوت نمودند.

اعلیحضرت معظم همایونی این دعوت را پذیرفته و در حالیکه والاحضرت مار شال شاولی خان غازی و والاحضرت سردار محمد نعیم خان و شاعلی نجیب الله خان سفير کبیر افغانی متعین دعلی بزرگ شرف معیت شانرا داشتند همراه و کیل وزارت خارجه فرانسه بطرف قصر (ایلزیه) حرکت و عندالمواصلت از طرف کارد رئیس جمهور باموزیک که سلام شاهی افغانستان و سرود ملی فرانسه را مینواخت محترمانه پذیرائی و استقبال شدند. جلالتاب (دسان اوریول رئیس جمهور فرانسه) شخصاً از اعلیحضرت معظم همایونی استقبال و پس از آنکه همراهان اعلیحضرت به ایشان معرفی شدند، اعلیحضرت و همراهان شانرا باطاق صرف طعام رهنمائی کردند. درین دعوت بزرگ و مجلل بر علاوه همراهان ذات شاهانه و موسو شومان و کیل وزارت خارجه فرانسه و بعضی از اعضای عالی رتبه مملکت موصوف و شارژدافیر افغانی متعین پاریس نیز حضور بهم رسانیده بودند.

چون غایه و مقصود حقیقی از مسافرت ذات شاهانه تداوی و معالجه چشمشان بود عندا ورود ذریعه دکنورها و متخصصین ماهر فرانسوی طرف معاینه قرار گرفته و در حالیکه تمام ملت افغان منتظر و وصول احوال صحت مندی ذات ملوکانه بودند نخستین تلگرامی که بتاریخ

(۷۲۲۸) از پاریس از مقر ذات شاهانه بسکابل مواصت ورزید حاکی از آغاز معاینات طبی و حاوی اعلامیه بود که راجع بوضع صحتی ملو کانه از طرف ا طبای موظف اعلان گردیده بود - بدین مضمون :

« در نتیجه معاینات طبی معلوم شد که الحمد لله هیچگونه اندیشه و خطر متوجه صحت اعلیحضرت همایونی نیست - بلکه انشاء الله تعالی باتقویت عمومی بدن و معالجه غده های (تیروئید) و عملیات مختصر زانو که ممکن است یکماه بعد از تشریف آوری اعلیحضرت صورت بگیرد - کسالت اعلیحضرت بکلی رفع خواهد شد و علت چشم نیز بر طرف خواهد گردید ، تمام مدت معالجه ا کثون سه ماه تعین شده است و همه متوجه تقویت عمومی بدن میباشد ، این اعلامیه در حقیقت نوید و مژده بود که ملت و فاشاعار شاهانه را از صحت و عافیت پادشاه محبوب و مهربان شان تا اندازه مطمئن و متسللی ساخت .

ذات اشرف ملو کانه حین توقف شان در پاریس روز ۲۲ جدی جلالتماب رئیس جمهور فرانسه و خانم شانرا برای صرف نهار دعوت فرمودند که در دعوت مذکور والا حضرت مارشال شاه ولی خان غازی و سفیر کبیر افغانی ، متعلمین پاریس ، حواشی دربار ذات شاهانه ، وزیر خارجه و صحنه و عده از بزرگان و مامورین عالی رتبه فرانسه نیز شرف حضور داشتند . ذات مبارک شاهانه در ضمن نطقی که در آنجا ایراد فرمودند روابط فرانسه و افغانستان را مبنی بر احترام متقابل و دوستی و صمیمیت خوانده و بالمقابل جلالتماب رئیس جمهور فرانسه نیز ازین مسافرت شاهانه که باعث تشدید روابط دوستانه افغانستان و فرانسه میگردد اظهاراتی فرمودند ، در ین دعوت مجلل اعلیحضرت معظم همایونی پادشاه محبوب و مهربان ما نشان المراعی را که از بزرگترین نشان های رسمی مملکت است بر رئیس جمهور فرانسه اعطا فرمودند و رئیس جمهور موصوف نشان بزرگ فرانسه را موسوم به (گراند کور دولیویون دونور) به شخص اعلیحضرت و نشان های برجسته دیگری به همراهان شاهانه تقدیم کردند . روز ۳ دلو ۱۳۲۸ جلالتماب علی محمد خان وزیر خارجه مملکت ما که بفرض تشریف بحضور همایونی عازم (پاریس) گردیده بودند در پاریس بحضور ذات ملو کانه مشرف در تلکرام خود از صحت کامل اعلیحضرت همایونی بشارت و مژده دادند .

ذات همایونی بنا به ذوقی که به علم و عرفان دارند روز ۲۸ دلو بموسسه (یونسکو) در پاریس تشریف برده بارئیس ، معاون و مامورین آن ملاقات و خطابه فرای ذیل را ایراد فرمودند :

از مناظر پذیرائی ذات شاهانه در بغداد

اعلیحضرت مہاراجہ منکام نرول اوطیارہ در میدان جوانی بغداد

دات ملو گماٲه والا حشرت امير عبدالاله ثاني السلطنة عراق

« زحمات و جدوجهد برای بلند بردن سويۀ اقتصادی و مادی ، هیچگاه باعث تأمین صلح و آرامش نخواهد شد - تا اوضاع روحی و معنوی ملل در نظر گرفته نه شود .

هن بعیث پادشاه يك مملكت اسلامی و پیرو دین مقدس اسلام ، که حیات روحی را بالاتر از همه امور دنیوی میداند ، وظیفۀ را که یونسکو عهده دار است قلباً آقدر می نمایم .

مملکت من که کانون و مرکز بزرگترین مدنیت های قدیم بود و در آخر گرویده تمدن اسلامی گردید ، حاضر و آماده است تا فعالیت های موسسۀ یونسکو را برای تحقیق نظریات عالی وی که دارد بحسن نظر استقبال نماید و وظیفۀ یونسکو خیلی ها بزرگ است و مساعی طولانی متمادی را ایجاب مینماید .

قضاوت آنی که مبنی بر فواید سریع باشد ، نمر نیکو بار نیارزد .
برای مفاد عالم بشریت و تأمین صلح و وظیفۀ تمام حکومت هاست که از فعالیت های این موسسه پشتیبانی کنند ، حکومت من برای حصول این منظور از هر نوع مساعی و همکاری دریغ نخواهد کرد .»

بر علاوه اعلی حضرت مایونی حین توقف شان در پاریس طلاب و محصلین افغانی را بحضور خویش بار داده با آنها اظهار لطف و مهربانی فرموده و شکایات و عرایض شانرا در باره مشکلات اقتصادی و غیره آنها سمع و مرفوع گردانیدند و يك مشت پول نیز طور بخشش به محصلین افغانی مقیم پاریس اعطا فرمودند .

کنفرانس مطبوعاتی :

اعلی حضرت پادشاه محبوب ما قبل از حرکت خویش از پاریس نمایندگن جراید پاریس را بحضور شاهانه پذیرفته - بیانیه موجز و پر معنی ذیل را ایضاً فرمودند .
« در پایان اقامت سه ماهه خویش در پاریس تمیتوانم مملکت فرانسه را بدون

اظهار تشکرات و سلام باو تړک بگویم . چنانکه در ایام شباب از معرفت آن بهره وافر حاصل نموده ام امروز از وجود دو کتوران آن استفاده نمودم . ملت فرانسه که از مدت زیادی مورد تحسین و محبت من قرار گرفته است در هیچ فرصت از ارائه روابط معنوی بامن دریغ ننموده است در ایام محاربه با کمال اضطراب و قایع دوره استیلای فرانسه را تعقیب میکردم و اکنون بایک عالم شغف آن را در حین عروج و دوره ترقی و تعالی یافتیم . به صفت پادشاه مملکتیکه در قلب شرق میانه قرار داشته و در ادوار گذشته محور سر نوشت آسیا بشمار می رفت - مملکتیکه بعد از طی دوره های تمدن یونانی و بودائی - کامیاب گردیده هردو مدنیت را در یکدیگر حل نموده مقام بزرگ روحانیت اسلامی قرار گیرد ایقان داریم که نجات گیتی را نمیتوان جز در اشتراک نزدیک و مساعی خالی از هر نوع اغراض شخصی ملل یافت . هیچگونه همکاری بین المللی را دوام موثری نیست مگر در صورتیکه با تبادلات فکری و معنوی علمی و آرتیستی همراه باشد .

یقین است که صلح را در صورتی میتوان تحکیم بخشید که جمله حکومت عالم با حسن نیت و نیک خواهی مقابل بدبختی و درد های بشر مجادله ورزند . لیک در مواردی اقتضای مادی و مینرالیستی از یکطرف حقایق معنوی - روحی و اخلاقی قرار دارد که باید احترام و محافظه از آنها بعمل آید و منجانب دیگر اقتضای مشروع - افکار باطنی و حقوق ملی موجود اند که باید قناعت تمام را حاصل نمایند . آشتی و صلح ملل و عمل مشترک برای یک مستقبل مسعود و نیکوی نوع بشر عزم و اراده مطلق و ثابت جمله ملل را طالب است . تا حقوق هر کدام را که عبارت از استقلال حقیقی - تمامیت خاک و وحدت ملی باشد از هر نوع لطمه و زیان حفاظت نموده مصون نگهدارد .

اعلیٰ حضرت هما یونانی در حالیکه از طرف رئیس جمهور سوریه پذیرائی می‌شوند

از مناظر پذیرائی ذات همایونی در سوریه

جلال‌الملک بشیرخان، وزیر امور خارجه سوریه، با هیئت وزراء و ارباب کسان دولت خود انتظار نشر یف آوری شاهانه را میبردند

جهان آینده نباید دنیای یکسانی بوده معروض به ضيقه و فشار باشد - ليك عبارت از يك اتحاديه مستقل دول آزاد باشد كه بميراث اجدادی خویش جمله ثروت معنوی و روحی را هديه آورند .

در چو كات این روح است كه مملكت من معاونت قيمتدار علماء و دانشمندان اروپا و امريكيا را خواسته است كه در بين آنها مقام مخصوصی برای مورخين و اركيولوگهای فرانسوی تعيين می باشد .

مساعي آنها بطور شایانی در شناسائی و معرفت گذشته ملی ما كمك نموده بر ذخائر ذيقیمت آن افزود و اساس مطالعات و تدقيقات افغانی را در فرانسه بناء نهاده است - چنانچه موزیم گیمی پاریس مثال شایان تمجید آن میباشد . آثار و ابنیه تمدن باستانی ما كه بدینصورت كشف گردیده اند بشبوت میرسانند كه در ظرف ۹ قرن افغانستان مركز تشعشع افكار و آرت اندو اروپائی بجانب آسیا بوده است .

امروز باز هم افغانستان متمائل است همین رول را بازی نموده می خواهد حلقه اتصال باشد در بین جهان مدیترانه كه ذریعه مغنویت و هیومانیزم به آن مربوط است و آسیای دور كه رشته های تاریخی متعددی به آن وصل میگرداند . پس برای تعمیل این منظور آمیزش صمیمانه مشر میباشد كه حكومت و مملكت آرزو مند است تا بیش از پیش روابط خود را با حكومت و ملت فرانسه و هیئت های علمی و روحی آن برقرار و قریب داشته باشد .

مسرور و بختیار خواهیم بود اگر اقامت من در فرانسه باعث پهنائی و وسعت این اشتراك مساعي گردیده باشد . در خاتمه آرزوهای پر حرارت من را جهت اعتلا و سعادت فرانس تقدیم میدارم . (

این فرمایشات ملوکانه که در محضر نمایندگان مطبوعات فرانسه صورت گرفت و بیش از یک ساعت را اشغال نمود - در ختم آن نماینده روزنامه موند فرانسوی به اعلیحضرت همایونی سفر خوش و باعافیت طلب نموده اهمیت روابط تهذیبی افغانستان و فرانس را باز هم خاطر نشان و برای اكمال آرزوی اعلیحضرت که برای طرفین حائز اهمیت بشمار است - دعا نمود . روزنامه انگکار موند فردای آن شرح مفصلی راجع بشرفیابی بحضور اعلیحضرت پادشاه مدیر افغانستان نگاشته و در آن چنین مندرک گردید :

« اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان قبل از آنکه پاریس را وداع گوید ما را با کمال حرارت و انتهای حسن خلق در مقر عالی خویش هوتل (کریون) بارفتار ساده يك جنتلمن شرف حضور بخشیدند . صحبت بلسان فرانسوی آغاز و ادامه یافت . ملاقات فرانسوی زبان خارجیست که اعلیحضرت پادشاه افغانستان آنرا با تمامیت حرف می زنند اعلیحضرت از ۲۰ سال با بنظر پاریس تشریف آواره بودند - يك تا سن ۱۷ متعلم لیسه های مخصوصا از (ژانسان دوسائی) بوده اند . از جمله خوشبهای اعلیحضرت یکی این بود که پاریس را با تمامیت و زیبایی کامل آن دوباره مشاهده فرمودند . و حتی مانند پاریسی از سفر در ریل زمینی (میترو) نیز دریغ نفرمودند .

شاه افغانستان يك پادشاه عصری - تعلیم یافته - پدر يك قایل مهم و دارای شش اولاد می باشند . اعلیحضرت بفرانسه و مسائل که طبعاً يك روز افغانستان نیز با آن مواجه شدنی است جدا عطف توجه دارند .

افغانستان (سویس آسیا) که دارای موقعیت عظیمه جغرافیائی می باشد می خواهد بهر قیمت استقلال خویش را محافظت نماید . مملکت افغانستان شعورا « و منطقاً » بدوستی فرانسه علاقه زیاد دارد . »

بر علاوه مطبوعات دیگر فرانسوی نیز تبصره های دلچسپ حاوی سوانح ذات همایونی و شخصیت بزرگ اعلیحضرت شهید سمید (رح) که زمانی سمت سفارت کبرای افغانی در پاریس را داشتند و خدمات قابل قدرشان برای نجات افغانستان - نوشتند .

اعلیحضرت معظم همایونی حین اقامت شاهانه در پاریس بر علاوه نشان ذیشان المراسلی که به جلالتاب رئیس جمهور فرانسه (ونسان او ریول) اعطا فرمودند - نشان المراسلی به ژورژ بیدو رئیس الوزراء ، روبر شومان وزیر خارجه و نشان سردار اعلی به ابوان دلبوس وزیر معارف و پرستند وزیر صبحیه وعده از رجال بزرگ آن مملکت نیز اعطا کردند . ذات مبارک شاهانه طوریکه از طرف دکتوران معالج تعیین گردیده بود مدت تقریباً

اعلیٰ حضرت معظم دمایونی با جلالیاب شارقالدوری رئیس جمهور سوریه در حال مصاحبه

از مناظر پذیرائی ذات شاهانه در ایتالیا

ذات مبارك شاهانه هنگام نزول از طیاره در میدان هوایی ایتالیا با والاحضرت امان الله خان مصافحه میفرمایند

پنج ماه را در فرانسه تشریف داشتند - اما طوریکه خاصه عالیه ذات همایونیست درین مدت از ملت و فاشعار خویش فراموش ننکرده و همیشه ذریعه تلگرام ها و وسایل مخابراتی توسط والا حضرت سیه سالار غازی صدراعظم و کبل شاهانه از احوال ملت با خبری می نمودند. ملت مسلمان و شاه دوست افغان نیز درین مدت بدعا ها و صدقات و تلاوت های پیهم و متعدد قرآن مجید پرداخته ، شب و روز از خدای بزرگ و شفا دهنده حقیقی التجا می کردند که یاد شاه محبوب شانرا شفای عاجل نصیب گرداند و سایه لطف و مروتش را دقیقه هم از سر ملت شعیب و شاه دوست افغان کم و کوتاه نسازد .

اعلی حضرت معظم همایونی بعد از آنکه از وضعیت صحی شاهانه شان مطابق را بورا طبای فرانسه اطمینان کامل حاصل کردند اراده فرمودند جهت مزید مشوره طبیبی از یک نفر طبیب مشهور چشم - سویس هم مشوره بگیرند . لهذا بتاريخ ۲۹ دل - و ساعت ۱۰ ونیم شام از (باریس) تشریف فرمای (سویس) گردیدند .

چنین حرکت ذات شاهانه از مقرر شاهی بسوی استاسیون خط آهن توسط موسیوشومان کفیل وزیر خارجه فرانسه و مامورین عالی رتبه و اعضای سفارت و تبعه افغانی مقیم فرانسه و گارد احترام و گارد مخصوص ریاست جمهوری محترمانه مشایعت شدند .

ذات شاهانه در مملکت سویس :

واگون حامل ذات همایونی بصورت مجلل و زیبائی آراشته شده و چن ورود به دژانوه از طرف مامورین عالی رتبه سویس با کمال احترام پذیرائی گردیدند و در هوتلی که برای اعلی حضرت تعین شده بود - جلالتاب (پوتیت پیر) رئیس جمهور سویس نیز شرف ملاقات یاد شاه جوان مارا حاصل کردند .

اعلی حضرت معظم همایونی پس از مشوره طبیبی با متخصصین مشهور چشم در سویس و اطمینان قطعی از صحبت چشم شاهانه روز ۴ حوت بطرف (نیس) حرکت فرموده و مع الخیر آنجا وارد شدند و بتاريخ ۱۳ حوت ساعت ۳ عصر بعد از قبول رسم تعظیم عسکری از (نیس) بطرف ایتالیا حرکت و بساعت ۴ در سرحد ایتالیا از طرف قوماندان سرحد و وزیر مختار افغانی در (روم) استقبال و مشایعت بر حرارت دسته موتور سایلکل سواران با اه - زاز و اکرام کامل به ساعت ۸ به (جینوا) مواصلت فرموده و آن شب را که از طرف حکومت در کشتی تهیه شده بود - صرف و ساعت ۱۰ بطرف مصر عزیمت فرمودند .

ذات شاهانه در مصر :

بروز ۱۷ حوت اعلیحضرت معظم همایونی باصحت و عافیت در کشتی (اسپریس) وارد (اسکندریه) گردیده در ضمن فبر ۲۱ توپ سلام شاهی از طرف والی (اسکندریه) به نمایندگی اعلیحضرت ملک فاروق و از طرف مامورین و رجال برجسته مصری و جلال‌آباد محمد صادق خان مجددی وزیر مختار افغانی و اهالی بصورت مجلل پذیرائی و استقبال شدند.

پادشاه محبوب ما پس از توقف مختصر در (اسکندریه) ذریعه قطار آهن مخصوص بطرف (قاهره) عزیمت فرمودند. حین ورود شاهانه در (قاهره) از طرف جلال‌آباد عبداللطیف طلعت پاشا نماینده اعلیحضرت ملک فاروق شاه مصر، نجاش پاشا صدر اعظم و اعضای کابینه و رؤسای پارلمان و رجال برجسته مصر، کوردیلو ماتیک و افغان‌های مقیم مصر مراسم احترام و پذیرائی شان بعمل آورده شد. بعداً اعلیحضرت ملک فاروق شاه مصر را ملاقات کردند. چاشت ۱۸ حوت در دعوت مجللی که باعزاز اعلیحضرت همایونی از طرف ملک فاروق ترتیب داده شده بود حضور بهرسانیدند. اعلیحضرت شاه جوان ما با اعلیحضرت ملک فاروق شاه جوان مصر مصاحبات و ملاقات‌های دوستانه و برادرانه نموده، در اطراف مناسبات بادوام و اکستنتی مللکتنین مذاکرات دوستانه و صمیمانه بعمل آوردند.

بدواً هنگام تشریف آوری اعلیحضرت به (قاهره) در تمام طول راه قطار آهن مخصوص اعلیحضرت همایونی از طرف اهالی مصر با حرارت و صمیمیت زاید الوصفی استقبال شد. در همه جا مستقبلین اعلیحضرت را شاد باش و خوش آمدید می‌گفتند. ایستگاه راه آهن با بهترین اسلوبی مزین شده بود و جنبی که اعلیحضرت از قطار مخصوص نزول اجلال فرمودند سلام‌های شاهی افغانستان و مصر نواخته شد. پس از پذیرفتن سلام شاهی و قبول احترام مستقبلین - موب شاهانه در حالیکه پرچم شاهی افغانستان بر فراز آن در اهتزاز بود بسوی (قصر زعفران) که جهت اقامت شاهانه تعیین شده بود حرکت نمود.

در طی راه نیز اهالی شهر همه از اعلیحضرت همایونی با گرمجوشی پذیرائی میکردند و نغمه‌های شادمانی برآورده از خدای کریم طول عمر و سعادت ملک و ملت شان را مستثت می‌نمودند.

شخصیت‌های برجسته ملی مصر دشته دشته کتاب‌هایی را که تهیه کرده بودند بحضور اعلیحضرت تقدیم کردند.

اعلیحضرت همایونی بساعت ۴ و نیم روز مذکور شهزاده محمد علی و ابیهد مصر جلالتماب صلاح الدین بی وزیر خارجه و حسن سری پاشا سرمنشی و شیخ العلماء جامع ازهر مصر، رئیس محکمه شرعیه و مفتی اعظم مصر را در اقامتگاه شاهانه پذیرفتند. شب ۱۹ حوت دعوت مجلل دیگری در قصر قبه از طرف اعلیحضرت ملک فاروق بافیضار ورود اعلیحضرت همایونی داده شد و اعلیحضرت در آن شمولیت ورزیدند.

ذات شاهان، حین اقامت شان در مصر به اعلیحضرت ملک فاروق نشان الراءاعلی و به نجاس پاشا صدراعظم مصر نشان الراءعالی و به بعضی از وزراء دیگر مصر نشانهای مهم افتائی اعطاء کردند و همچنین اعلیحضرت ملک فاروق به اعلیحضرت پادشاه جوانان نشان (محمد علی کبر) که از بزرگترین نشانهای رسمی دولت مصر است تقدیم کردند و همچنین از طرف ملک موصوف نشانهای مهم مصری به او اعطا کردند و سیمالار غازی صدراعظم و دیگر همراهان سفر ذات شاهانه اعطاء گردید.

بروز جمعه ۲۰ حوت بعد از ادای نماز جمعه اعلیحضرت همایونی بر مزار موفقی اعلیحضرت رضاشاه پهلوی در مصر و مزار اعلیحضرت فؤاد اول اکلیل گذاشتند و هم در همین روز دعوت نهاریه از طرف اعلیحضرت پادشاه به اعلیحضرت ملک فاروق در قصر (زعفران) داده شد.

صبح روز ۲۱ حوت اعلیحضرت همایونی به دارالفنون (فؤاد اول) تشریف برده و فو کولته های سباس و ادبیات و کتابخانه های دارالفنون را معاینه فرمودند و ده مزار طلاب برای دیدار ذات شاهانه طوری هجوم آورده بودند که اعلیحضرت به بسیار مشکل راه می نمودند. اعلیحضرت شخصاً با طلاب داخل مذاکره و مصاحبه شده و سوال های علمی آنها جواب های علمی می گفتند. سپس با اداره دارالفنون تشریف برده و بعد از صرف طعام در کتب مخصوص دارالفنون طور یادگار امضاء فرمودند.

در روز مذکور اعلیحضرت همایونی (اهرام مشهور ابوالهول) را نیز معاینه نموده و بروز یکشنبه ۲۲ حوت ذات شاهانه (بجامع الازهر) تشریف فرما شده و در آنجا توسط هزاران نفر طالب العلم استقبال می سابقه از اعلیحضرت همایونی بعمل آمد. بعد از ظهر همین روز اعلیحضرت به مزار امام شافعی (رح) و بمقبره و مسجد محمدعلی پاشا و قصر (گوهره) رفته و بر مزار (محمدعلی کبیر) و (شیخ محمد عبده) و (شیخ محمد مراغی) اکلیل گذاشتند.

آخرین مصاحبه ذات شاهانه در مصر عبارت بود از ملاقات با (عزام پاشا) منشی جامعه عرب، شخصیت معروف بین المللی مصر که بروز ۲۳ حوت صورت گرفت.

گرچه ذات شاهانه حین توقف شان در مصر خود هم اراده داشتند که بغرض تشریف به بیت الله شریف و مسجد النبوی (ص) و حرم محترم حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم به عربستان سعودی تشریف ببرند - با این اعلیحضرت (ابن سعود) شاه حجاز توسط نمایندگان شخصی خویش از اعلیحضرت دعوت بعمل آوردند . چون ذات شاهانه قلباً مشتاق زیارت مقدسات دینی و حرمین شریفین بودند این دعوت را بشکمال خوشی قبول فرموده و بروز سه شنبه (۲۵) حوث در ضمن هیاهو و شادباش و زنده باد هزاران نفر با خاطره های فراموش ناشدنی و در خلال وداعیه های بحرارت رجال بزرگ رسمی و ملی مملکت مصر بعزم حرکت جانب عربستان سعودی (قاهره) را ترک گفتند . باید گفت والا حضرت شهزاده محمد نادر جان در مسافرت حجاز بنا بر عدم مساعدت صحیح و حرارت آفتاب آنجا با اثر توصیه اطبا با ذات شاهانه همراه نبود - بعد از آنکه اعلیحضرت همایونی عازم حجاز گردیدند شهزاده کرامی از طریق ممالک سوریه و لبنان بعراق شریف آوردند و در ممالک موصوف پذیرائیهای بحرارتی از شهزاده افغانستان بعمل آمد .

حین توقف شاهانه در مملکت مصر جراید و مطبوعات مصری شماره های فوق العاده نشر و سرمقاله های غرا و دلچسپی حاکی از مناسبات دوستانه مملکتین افغانستان و مصر و توصیف اخلاق و شخصیت شاهانه نشر نمودند که منجمه کمی از تبصره جریده لا بورس مصری را که در مصر بزبان فرانسوی نشر می شود در اینجا درج مینمائیم :

و اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان که فعلاً در قاهره تشریف دارند برای ما ناشناس نمی باشند . زیرا اعلیحضرت شان به تعلیمات خویش در پاریس بلیسه (ژانسون دو - بلی) و بلیسه (میشله) دوام داده اند . پدر اعلیحضرت (محمد نادر شاه غازی) که برای مدت چندین سال نماینده سیاسی مملکت خویش در فرانسه بودند در ماه جنوری سال ۱۹۲۹ و قتی که امان الله خان پادشاه افغانستان خلع گردید در ساحل (ازور) تشریف داشتند . اعلیحضرت محمد نادر شاه که در آنوقت باسم (محمد نادر خان) یاد می شدند - فوراً بطرف افغانستان حرکت نمودند و بمقابل اشرار سرعت غلبه و فتح حاصل کردند و از طرف ملت افغان بیادشاهی افغانستان قبول و تخت پادشاهی جلوس نمودند . اعلیحضرت محمد نادر شاه بود که برای بار اول افغانستان را از قانون اساسی بهره ور گردانید .

اعلیحضرت محمد نادر خان در سال ۱۹۳۳ بدرجه شهادت رسیدند . پس از آن اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پسر ارشد شان بعیت شاه افغانستان انتخاب گردیدند . ملل غرب بایست ازین پادشاه جوان که هنوز سن شان به چهل سال نرسد و ازینکه در هنگام جنگ يك

از مناظر پذیرائی ذات ملوکانه در پاریس

ذات ملوکانه هنگام نزول از قطار در میدان هوایی پاریس از جانب نماینده حکومت فرانسه و رجال
زیرک فرانسوی و افتائی استقبال می شوند

اعلیٰ حضرت هما یونی در حالیکه والا حضرتین سردار محمد هاشم خان و سردار شاه ولی خان و نماینده حکومت
فرانسه در بیلوی شان دیدار می شود سیلام قطعه نشر بیلانی در ۱۳۰۴ می باشد

وضعیت فوق العاده مناسبی را (با وجودیکه آلمان ها در کابل - مهاجرین متعدد و بسیار فعالی را در دسترس داشتند) با متحدین اتخاذ نموده - کمال رضایت داشته باشند مملکت اسلامی افغانستان دایماً می کوشد تا روابط خویش را با ممالک دیگر اسلامی تشدید بخشد .
ذات معظم ملو کانه حین اقامت شان در مصر نمایندگان مطبوعات آن کشور را با ردا ده نکات بامعنی و قابل دقت ذیل را ارشاد فرمودند :

« از مشاهده مظاهر پیشرفت و ترقی که در مصر دیدم - دچار غبطه گردیدم و این مهمترین دلیل صادقیت برای مدارج ترقی مصر ، هکذا از استقبال پرحرارتی که از طرف برادر و دوست خود اعلیحضرت فاروق مشاهده کردم متحسّس میباشم و در ظل رعایت و سلطنتش برای مصر خیر و سعادت بیشتری آرزو می کنم . »

وقتی در این محفل از هیئت های موسسه ملل متحد و انتقاداتی که در اثر ضعف آنها در ممالجه بعضی مسائل بین الدولی به آن متوجه می گردد - سخن بیان آمد اعلیحضرت فرمودند :
« علی الرغم اینکه موسسه ملل متحد نتوانسته است با برخی ملل کوچک و اعضای خود در مساعی ایشان برای حصول حقوق سیاسی شان بحیث عضو آن موسسه کمک نماید - معذک نمیتوانم به ضعف هیئت های موسسه ملل حکم نمایم . بلکه عقیده دارم در آینده قریب راجع به آمال و آرزو های این ملل کوچک تحقیق خواهد نمود . چنانچه دیدیم که این هیئت ها مطالب اندونیزیا و لیبیا را محقق نمودند . نباید فراموش نمود که این هیئت های دولی خدمات بزرگی از حیث اقتصادی و اجتماعی انجام داده اند . »

بعد سخن باین موضوع انتقال یافت که برخی میخواهند يك (اتحاد اسلامی) رویکار آید و بعضی میگویند (اتحاد شرقی) وجود آید - اعلیحضرت درین مورد فرمودند :

« هر دو اتحاد ضروریست - زیرا کدام اختلاف اساسی وجود ندارد که بین دول اسلامی و دولت های شرقی تفریق کند - بلکه روابط دینی

و تقالید مشترکه رسیدن باین آرزو را آسان میگردانند. من عقیده دارم که بوجود آمدن يك جامعه اسلامی برای ملل اسلامی و امنیت جهان فائده بزرگی دارد.

اعلیحضرت همایونی کلام خود را با اشاره جانب جامعه عرب خاتمه دادند و فرمودند :

« شك نیست که جامعه عرب با آنکه يك موسسه محیطی میباشد خدمات

بزرگی را برای جوامع عربیه عرضه نموده است - عقیده دارم که این جامعه

برای خیر و بهبود جوامع عربیه ضروری میباشد . من موفقیت های زیادی را

برای آن تمنا کرده وجودش را مرخصا میگویم . »

شاغلی علی محمد خان وزیر خارجه افغانستان که شرف معیت ذات شاهانه را داشتند در قهره کنفرانس مطبوعاتی دایر نموده - بدو از پذیرائی برحرارتی که ملت مصر از پادشاه افغانستان بعمل آورده اند اظهار شکوهران و سپاس گذاری نمودند . سپس شاغلی موصوف به اختلاف بین افغانستان و پاکستان در باره سرزمین (پشتونستان) اشاره نموده گفتند :

« افغانستان آرزوی دوستی و همکاری با تمام ممالك اسلامی و پاکستان دارد - اما این دوستی باعث آن شده نمی تواند که افغانستان از دعوی آزادی هفت ملین افغانهای قبایلی صرف نظر کند . »

وزیر امور خارجه بصورت اختصار در بچ سرزمین قبایل آزاد را بیان و یاد آوری نمود که برطانیه کیسر سرزمین مذکور را از افغانستان مجزا ساخته بود تا آنرا به هندوستان ملحق سازد و هکذا متذکر شدند که بطور برهانیای کیسر حکومت آو فقه افغانستان را مجبور ساختند بود تا معاهده را عقد نمایند که معاهده مذکور ترک این سرزمین را شرط می گذاشت .

شاغلی وزیر خارجه گفت اما فعلاً در اثر تخلیه هندوستان و تقسیم این مملکت به هندوستان و پاکستان وضعیت تغییر نموده و حکومت افغانستان از پاکستان درخواست کرده که بقرار داد های سابقه که بین هر دو مملکت عقد گردیده وهم راجع به وضعیت سیاسی شرح آزاد تجدید نظر نمایند .

زات مبارك شاهانه در ميدان هوایی پاریس قطعاً تشریفاتی را معاینه میفرمایند

اعلیٰ حضرت معظمہ ایوانی درد و تیکہ از طرف رئیس جمهور فرانسه با افتخار شاہانہ ترقیب دادہ
شدہ پارٹیس موصوف مصاحبہ میفرمایند

جلال‌آباد مرصوف در ختم یک فرانس خوش هم‌کاری بیش از پیش و وسیع را بین مملکتین افغانستان و مصر مخصوصاً از نقطه نظر تجارتی و کلتوری آرزو کردند .
اعلیحضرت معظم همایونی جن توقف شان در مصر علاوه بر نشان المراءلی که به اعلیحضرت فروق اول اعطا فرمودند نشان المراءلی به جلال‌آباد مصطفی نجاس پاشا صدر اعظم و حسین سری پاشا سرمنشی و نشان سردار اعلی به محمد صلاح الدین بی وزیر خارجه و بعضی نشان های دیگر به اکثری از رجال بزرگ آن مملکت اعطا کردند که با اهدای نشان های بزرگ مصری از قبیل نشان محمد علی کبیر و غیره بذات شاهانه و ذاوت معینی شان از طرف شاه مصر مقابله گردید .

ذات شاهانه در مملکت عربی سعودی :

مؤکب شاهانه جن پرواز از قهره جانب مدینه عبارت از سه طیاره بود که در صبح اول اعلیحضرت معظم همایونی و در دو طیاره دیگر مترجمین رکاب و همراهان سفر شاه قرار داشتند . در میدان طیاره که با بیرق های افغانی و سعودی مزین شده بود از طرف والا حضرت امیر فیصل ولی عهد حجاز نامبند اعلیحضرت ابن سعود و تمام رجال بزرگ و برجسته آن مملکت پذیرائی مجلل و با احترام بعمل آمد . جن نزول بمیدان هوائی و پس از مدتی به بالا حضرت امیر فیصل و قبول احترام مستقبلین متعاقباً اعلیحضرت معظم همایونی به مسجد نبوی صلی الله علیه وسلم تشریف برده و نماز را در آنجا ادا کردند . سپس اعلیحضرت بالا حضرت امیر فیصل در قصر مخصوصی که برای ذات شاهانه تعیین گردیده بودند رفتند . اعلیحضرت معظم همایونی از مسافرت خود در مملکت اسلامی عربستان سعودی و مخصوصاً مشرف شدن زیارت حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم و خجیره نبوی اظهار شکران کردند .

درین شب را دیوی عربستان سعودی نیز بمناسبت تشریف داشتن اعلیحضرت در اینجا بزوکرام مخصوصی ترتیب داده و سوانح خیانت اعلیحضرت همایونی را با مختصر تاریخ خاندان سلطنتی شاه و خدمات فراموش ناشدنی اعلیحضرت شهید عهد اشر نمود .

در موقعی که اعلیحضرت همایونی پادشاه محبوب ما وارد مدینه منوره گردیدند بمناسبت خوش آمدید و خیر مقدم تلگرام ذیل از جانب اعلیحضرت ملک عبدالعزیز ابن سعود شاه عربستان سعودی بحضور اعلیحضرت معظم مواصالت درزید .
و برادر اعلیحضرت محمد ظاهر شاه .

در محظله که وارد مدینه منوره می شوید . مسزور می شویم که بهترین تمنیات و صادق ترین

عواطف خویش را بحضور اعلیحضرت شما تقدیم کنیم .

« مافدوم شاهانه شمارا بمملکت تان (مراد مملکت سعودیه است) مرحبا میگوئیم و امید داریم اعلیحضرت شما خوشتن را در مملکت خود و در بین اهل خود و برادران خود تصور بفرمائید ، زیرا رابطۀ قوی دینی و اسلامی بهترین رابطۀ می باشد که قلوب ما را با هم نزدیک می سازد و نصب العین ما را واحد می گرداند پس فدوم اعلیحضرت را مرحبا می گوئیم و امیدواریم مدت اقامت تان خوش بگذرد . باشوق و آرزوی زیادی ساعت ورود اعلیحضرت را که با هم ملاقات خواهیم نمود انتظار می کشیم . (عبدالعزیز) »
بعد از وصول این تلگرام اعلیحضرت همایونی ، نیز باصدار تلگرام جوابیه برداختند که اینک متن آن تلگرام را نیز در ذیل درج می نمائیم :

« حضرت برادر معظم بادشاه عربیه سعودیه !

از معای خداوند است که مرا زیارت سید و مقتدای ما (حضرت محمد صلی الله علیه و سلم) موفق گردانید .

« از خدای پاک تمنا دارم که مرا بطواف بیت عنیق خود کعبه مکرمه نیز مشرف سازد ، یکی از عوامل خوشنودی من اینست که کوئی در بین اهل وعشیره خود فرود آمده باشم و مانند بیک نفر مسافری استقبال و پذیرائی شدم که از مسافت طولیلی بوطن خود برمیگردد »
« برادر من ! در صورتی که سرزمین حجاز منبع اسلام است و دران بیت الحرام و حرم رسول علیه الصلوٰه والسلام کائن می باشد . بیک نفر مسلمان در خانه و منزل مسلمانان و خصوصاً در حرمین شریفین که خداوند در شرافت آنها بیفزاید البته غریب و مسافر نمی باشد . »
« چیزی که خوشنودی مرا افزون می گرداند همانا اشتیاق و آرزوی تمام اینجانب بملاقات آن برادر مهربان است که اخلاق کریمه اسلامی در وجود شریف شان آشکار بوده و با سیرت نیکوی خویش موجب عزت مسلمین می شوند .

« برادر مکرم من ! تلگرام شما که ورود مرا بدین وسیله مرحبا گفته اید ، بمن رسید برادر معظم ! از حیثی که سرزمین حجاز قدم گذاشته ام غربت و مسافت را احساس نکرده ام و مادامی که در وطن خود (مقصود حجاز است) و بین اهل وعشیره خود باشم هرگز حس نغوام کرد ، من از ملاقات فرزند عزیز خود (مراد عبدالاله فیصل پسر مملک ابن سعود است) بسی مسرور و از حسن اخلاق و آدابش در شگفتم .

« برادر بزرگوار من ! تلگرام شمارا در موضوع پسر تان محمد نادر (مقصود شهزاده محمد نادر جان پسر اعلیحضرت است) ملاحظه کردم ، باید شمارا آگاه سازم که سبب

اعلیٰ حضرت معظمہ یونانی در حال آویختن نشان المراء علی (نشان بزرگ افتخارستان) بکردن بلالصاب و سان اوربول رئیس جمهور فرانسه . این نشان در دعوتیکه از طرف اعلیٰ حضرت با افتخار رئیس جمهور داده شده بود بپامبرده اعطا شد .

رئیس جمهور فرانسه بعد از اخذ نشان المراء علی ، راجع به الطاف اعلیحضرت و مناسبات دوستانه افغانستان و فرانسه
اعضای شکران میبایند

تاخیرش از نیل زیارت جز این نیست که رویش بالتهاب جلدی مصاب گردیده و دو کتوران او را از معرض شدن به آفتاب و حرارت هوا منع کرده اند و بنا برین بروز جمعه بمملکت دوست مالیتان بسبب اعتدال هوای آنجا عزیمت خواهد نمود. اگر مرض نمیبود البته به بوسیدن دستهای مبارک تان مشرف می شد.

«در خانه برای اعلیحضرت شما صبحت کامله را تمنا می کنم و با کمال اشتیاق ساعتی را انتظار می کشم که با اعلیحضرت شما ملاقات خواهم نمود با احترام. (محمد ظاهر شاه)»
سیس اعلیحضرت همایونی وارد (جده) گردیده از طرف والا حضرت فیصل و اهالی و حاکم جده با حرارت استقبال شدند. و در حالیکه والا حضرت موصوف به بیت ذات شاهانه بودند ساعت ۵ وارد (مسکة میکره) گردیده و در آنجا نیز استقبال شایانی از ملوک همایونی بعمل آمد. در (مسکة معظمه) بطواف (بیت الله) شریف مشرف و نماز شام را در آنجا ادا کردند و مراسم (عمره) را نیز بجا آوردند. (مراسم عمره عیناً از وی حج نقلی است).

چون ذات شاهانه دلچسپی و علاقه مخصوصی به بهبود حال رعایای شان دارند. چنان تشریف اعلیحضرت بروضة مطهره حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم و بیت الله شریف ایازهای زیادی برای خیر و سعادت ملت افغان اظهار داشته و از دعا گوئی های شان ذریعه تلگرام بوالا حضرت سیه سالار غازی صدر اعظم و کبیل ذات شاهانه نیز اطلاع دادند که مقابلتاً با عین احساسات اسلامی شعراء از طرف والا حضرت موصوف تلگرام جوابیه بحضور ملو کانه صادر گردید.

اعلیحضرت همایونی با همراگان سفرشان روز ۲۸ حوت از مسکة معظمه عزم (ریاض) گردیده و در میدان طیاره عده زیادی از رجال و زعمای عرب سعودیه و اهالی بغرض تشریف بحضور ذات شاهانه و آبراز احساسات و شکران و اجرای مراسم وداعیه حاضر بودند. چنانکه اعلیحضرت پادشاه معظمه ماه جده شریفه موافقت فرمودند پس از قبول سلام قطعه تشریفاتی و مستقیمین در قصر (نوح) تشریف فرم شدند.

بعد از صرف چاشت در آنجا اعلیحضرت بمیدان طیاره رفته و پس از فرات آیه کریمه «بسم الله مجربها» و «مرساها» (الخ) مجدداً بسفر شاهانه جاب ریاض ادامه دادند. در ریاض ترتیبات مراسم استقبال و پذیرائی ذات شاهانه بصورت خیلی عالی و باشکوه گرفته شده و برق های افغانستان و عربستان سعودیه بر فراز عمارات و آئینه حکومتی و ملی در اهتزاز بود.

چن نړول طیاره های موکب همایونی در میدان هوایی غریو و علمله و شادی از هر طرف بلند گردیده و ترانه شاهی افغانستان نواخته شده و از جانب ۲۱ نفر طالب العلم ترانه های خیر مقدم قرائت گردید پس از قبول احترام مستقیلین و پذیرائی های زاید الوصف اعلیحضرت همایونی بقصر شاهی که مخصوصا برای ذات ملوکانه تخصیص داده شده بود تشریف فرما گردیدند متعاقبا اعلیحضرت ملک عبدالعزیز پادشاه عربستان سعودی بهزای ملاقات پادشاه افغانستان آمده و پس از مصافحه و معاينه اعلیحضرت تین به مصاحبات دوستانه و صمیمانه پرداختند.

روز ۳۰ حوت اعلیحضرت ملک عبدالعزیز پادشاه عربستان سعودی در حضور تمام هیئت وزرای سعودیه و شمول رفقای معیتی ذات شاهانه با اعلیحضرت همایونی ملاقات نمودند. این ملاقات طولانی دو پادشاه و اولوالامر ممالک اسلامی که خیلی ها صمیمانه بعمل آمده در باغ شاهی ناصری صورت گرفت. اعلیحضرت عبدالعزیز از تشریف آوری ذات شاهانه پادشاه افغانستان اظهار خوشی و امتنان فرموده کلید خزائن حجاز را بحضور شاهانه تقدیم کردند و همچنین پادشاه محبوب و عزیز ما به اعلیحضرت موصوف از پذیرائی های صمیمانه و اطفاف کارانه هیئت وزراء و رؤسا و ملت و مملکت اسلامی سعودیه و رضایت خاطر شاهانه ابراز ممنونیت کردند خاصه نسبت به تشریف شان در مقامات متبرک که و مقدسه اسلامی خود را موعود خوانند اعلیحضرت معظم همایونی هنگام توقف شان در عربستان سعودی شان المراعلی را به اعلیحضرت ملک عبدالعزیز اعطا نموده و اعلیحضرت موصوف مقابلتا هدیه نفیس و قیمت بهائی که عبارت از سه قبضه شمشیر مطلا و مرصع و عنای زیبای عربی بوده به اعلیحضرت پادشاه ما اهداء نمودند که ذات شاهانه یکی از آن شمشیر هارا به والا حضرت شهزاده محمد نادر جان ودوی دیگر را بخود مختص گردانیدند همچنان بر رفقای همفر شاهانه شمشیر ها و قبه های مطلا پادگار دادند.

ساعت ۳ و ۳۰ دقیقه روز سه شنبه اول حمل ۱۳۲۹ - اعلیحضرت ملک عبدالعزیز والا حضرت امیر فیصل و لبعهد هیئت کابینه وزراء بعضی از اعضای پارلمان، رؤسا، مشایخ و علما جهت وداع شاهانه به اقامتگاه شاهی تشریف آورده و بدواً اعلیحضرت تین به مصافحه و معاينه پرداخته متعاقبا اعلیحضرت همایونی با هریک از حاضرین اظهار اطفاف فرموده و با آنها وداع کردند.

اعلیحضرت ملک عبدالعزیز و والا حضرت امیر فیصل و لبعهد تمامیدان طیاره نیز ذات شاهانه را مشایعت کرده و در آنجا مجدداً با خلوص و صمیمیت فوق العاده با اعلیحضرت پادشاه

خان ملوکانه در مؤسسه یونیکو در پاریس با رئیس و معاون مؤسسه مذکور در حال مصاحبه دیده می‌شود

از مناظر پذیرائی ذات همایونی در مصر

اعلیحضرت معظم همایونی هنگام تشریف فرمائی از کشتی اسپریا
در بندر اسکندریه

محبوب ما وداع کرده و بکلمات آخرین «حياك الله واعطاك الله عذراً طویلاً» ابراز لطف فرمودند.

اعلیحضرت پادشاه معظم ما با سرور و شرف و صحت کامل در بیک طیاره و همراهان ذات شاهانه در دو طیاره دیگر جا گرفته و عزم بغداد بسوی (جده) حرکت فرمودند. در (جده) نیز موكب شاهانه از طرف وزیر دولت سعودیه و رجال برجسته و زعمای جده مبارک که در میدان طیاره پذیرائی و استقبال محترمانه گردیده بعد از کمی توقف مجدداً جانب بغداد بیرواز شدند.

حین توقف اعلیحضرت همایونی در حجاز چندین قطعه اشعار خیر مقدم از طرف شعراء و ادبای آن کشور سروده شد که ما در اینجا دو قطعه آنرا که بزبان فارسی است درج مینمائیم:

از طرف عده از مهاجرین که وقتی از ممالك دیگر در راه مسافرت و اقامت مؤفنی خویش به افغانستان از حکومت و ملت افغان مهمان نوازی ها دیده بودند:

پرو طواف کعبه فرستاد شاه ما	پرور دکار ما بشنیده است آه ما
در غم به آه و آه گذشت این دو ماه ما	زان روز کز علالت شه نقل کرده اند
مقبول ساخت ناله ما را اله ما	بودیم بهر صحت سر کار در دعا
آرام یافت از کرمش پادشاه ما	بیحد سیاس حی شفا بخش را که زود
غیور ما فدیرو تشو شد پناه ما	زان روز کامدیم پریشان زدست بخت
مهمان بار گاه تو ایزد کواه ما	بودیم زیر سایه لطف تو سال ها
شاه غریب پرور ما قبله کاه ما	مخدوم ما معظم ما سر پرست ما
فرمان روای مشفق مادی پناه ما	خافان ماسکندر ما حکمران ما
ای مهر بان سلامت تو عز و جاه ما	بادا همیشه دولت تو در پناه حق
خبرم زیاد خیر تو شام و بیکاه ما	قصر زشکر مرحمت تو زبان و دل
چون حضرت جلالت تو خبر خواه ما	باید مهاجران مملسان که نیم فخر
بیت خداست جلوه گر اندر نگاه ما	تازنده ایم بهر دعا عهد داده ایم

سید محمود خان طرازی

یوم الجمعه ۲۸ جمادی الاولی سنه ۱۳۶۹

مکه مکرمه

قصیده در شان حضرت جلالة الملك المتوكل على الله محمد ظاهر شاه

ملك افغانستان

به تقرب سفر حجاز و مقارن مقدسه مدینه منوره و مکه معظمه .

شاه افغان سوی بطحا آمدی	آمدی خوش آمدی خوش آمدی
مثل نکهت سوی گلشن آمدی	مجرم اسرار پیغمبر شدی
ای ملک نگار جدار وصف شکن	بخت یا ور مثل شاه ذو المنن
تخت و تاج خسروی دادند ترا	بخت شاه غز نوبی دادند ترا
از طواف کعبه گشتی ارجمند	مثل نیر باد اقبالست بلند
من ترا گویم فریادون زمان	یا ترا خوانم همایون جهان
یا که ذوالقرنین خوانم من ترا	یا صلاح الدین ایوبی ترا
شهرت تو مثل ها رون در جهان	آبرویت مثل الماس گران
عزم تو مانند خبیر استوار	باد اوصاف چون انجم تابدار
صاحب ناج و لوانو آمدی	باغبان گلشن کابل شدی
شان تو مانند شان ذوالفقار	رو نقش مانند لواء آبدار
شان تو آمد چو شان دلبری	بی اثر باد افسون سامری
از جلالت روز روشن تابدار	از جمالت گشت الماس آبدار
چون کلام فیکر تو آفاق کبیر	همچو شهباز همت تو بی نظیر
از قلندر رمز باطن یاد کن	دل بیادلی معه آباد کن
من عرف را خوش بین اندر ضمیر	دردلت هم لجن اقرب یاد کبیر
روح فدای رهنمای تو شود	فهم جبریل یا سبحان تو شود
هر که ظاهر را بدارد درنگام	با طنش را در نکه دارد خدا
محسن رنگین بیان تحسین گفت	کل سخن ها مثل لواء او اوست

احقر العباد اخلاص کیش سید محمد بن مصطفی المبدروس

(جنوبی افریقه)

مردان داند - نماینده اعیان محترم و جلالت

اعلیٰ حضرت هما یونانی هنیکم ملافت با ملک فاروق شاه مصر در قصر سلطنتی قاهره

در لحظه که اعلیحضرت شاه افغانستان از حدود مملکت عربیه سعودیه خارج میشدند این تلگراف را برای اعلیحضرت عبدالعزیز آل سعود فرستادند و اعلیحضرت شان تلگرام جوابیه را برای برادر عزیز خود ارسال کردند.

«برادر عزیز من اعلیحضرت شاه عبدالعزیز!

دروقتی که از مملکت عربیه سعودیه خارج می شوم ایفاء الواجب مکنون خاطر خود را به اعلیحضرت شما اظهار می نمایم بمناسبت اوضاع برادرانه و دوستانه شما که با این برادر خود در بین چند روز ابراز فرموده اند تشکرات قلبیه خود را تقدیم نموده و حسن می کنم من از یک برادر بسیار عزیز خود مفارقت نموده ام و در قلب خود محبت فوق العاده را نسبت بشما و خاندان شما می پرورام از حضرت خداوند می خواهم شمارا سال های دراز با اولاد شما در حفظ خود محفوظ داشته و ملت عربیه سعودیه را در زیر سایه شما بسعادت دارین نایل گرداند برای شما اطمنان می دهم که محبت شما در قلب من دائمی خواهد بود و همین که به مملکت خود برسم بملت شجاع افغان هم از محبت های شما و والا حضرت و ابعید شما و افراد خاندان شما و ملت نجیب شما اظهار می نمایم و یقین است که یادداشت این زیارت نه تنها در دل من بلکه در قلوب افراد خاندان من و در دل های تمام ملت افغانستان ابدالد هر مرسوم خواهد بود والسلام برادر شما محمد ظاهر»

«برادر عزیزم اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان!

تلگراف محبت آمیز شما را که از نصیت پاک و خلق کریم شما حکایت می کرد و از محبت های شما بر این برادران اظهار می نمود گرفتم این محبت های شما ترجمانی قلب مرا می نماید و من از جدائی شما خیلی دلگیر شده و از خداوند برای شما در سفر و حضر توفیق و اقبال می خواهم من بکمال تأیید به آن برادر عزیز خود اظهار می کنم که من و پسر سعود و ابیحید و تمام اولاد من و ملت من نسبت بشخص اعلیحضرت شما و نسبت بملت نجیب افغان بهترین و بلند ترین و خالص ترین عواطف را در دل های خود می پرورانیم و احترامی که بذات شما از طرف من و ملت من اظهار شده این احترام و اکرام از واجبات برادری اسلامی است و این رشته برادری گاهی قطع نمی شود یادداشت این زیارت دوستانه شما در قلوب و صدور ملت عربیه سعودیه و در دل های خاندان سعود ابدالد هر باقی مانده و می ماند والسلام عبدالعزیز»

موقعی که اعلیحضرت همایونی در حجاز تشریف داشتند بعضی از جراید آن مملکت مانند (البلاد السعودیه) و (ام القری) و غیره تیصره های دوستانه و پر حرارتی بدین مناسبت نوشتند که ایشیا شمه از روزنامه (البلاد السعودیه) منتشره مکّه مکرّمه را ذکر می نمایم:

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه در مسجد نبوی (ص)

اعلیحضرت معظم همایونی محمد ظاهر شاه زیارت مسجد حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم تشریف یافته و در باب السلام از طرف خدمتگاران و موظفین حرم نبوی با شرف و احترام استقبال شدند تا اینکه ذات همایونی روضه مطهره رسیده - در آنجا با کمال عجز و انکسار در موضع ادای نماز حضرت بی الکریم (ص) بر سبیل عرض تہنیت مسجد شریف دور گشت نماز ادا فرمودند. سپس مشاعذه برداخته و با خضوع کامل استاده شده بحضرت رسول (ص) و اصحاب برگزیده آن رضوان الله علیهم اجمعین درود و تہنیت عرض نمودند در انتهای تقدیم درود و تہنیت اشک از دینہ گمان اعلیحضرت همایونی جاری بود کہ از خشوع و تقوای ذات شاهانہ نمایندگی می نمود. ذات همایونی بفرض اینکه از تقدیم درود و تہنیت بحضرت نبوی (ص) بیشتر مستفید و متمتع شوند با نقری معیت خویش بحجۃ نبوی داخل شده درود گفتند پس از آن موکب شاهانہ بمقصد زیارت قبور و آرامگاه آل بیت پوی (ص) و حضرات صحابہ و تابعین کرام بطرف (بقع) رفته و بعد زادای مراحم زیارت بمسجد (قباء) تشریف رزده و نماز شام را در مسجد مبارک ادا فرمودند.

اعلیحضرت امیر عبداللہ فیصل نیل بہ این زیارت مبارکہ را با کمال ادب و شفقت بحضور اعلیحضرت همایونی محمد ظاهر شاه تبریک گفتند، ذات همایونی ہر در مقابل با امیر عبداللہ فیصل اظہار مؤدت و برادری فرمودند و آنسگاہ اعلیحضرت در محفلی کہ وکیل امیر مدینہ (عبد اللہ الدیری) بمناسبت قدوم اعلیحضرت ترتیب داده بود تشریف فرما شدند، این محفل خیلی باشکوه و مجلل بود و بیش از ۲۰۰ نفر مدعوین در آن حضور بہرسانیدہ بودند. شکوہ و ابہت محفل مصدر خوشی و مسرت ذات شاهانہ گردید بعد از صرف طعام اعلیحضرت همایونی در قرار گاہ خاصیکہ برای شاهانہ در صدر محفل تہیہ و تخصیص شدہ بود جلوس فرمودند. در این هنگام وزیر معارف مملکت حجاز بحضور همایونی بیشتر آمد تا خطبہ حکومت را مبنی بر خیر مقدم و ترحیب ایراد نماید، ولی اعلیحضرت بنبابت خویش آفری محمد صادق المجیدی را گماشتند تا مراتب شکران و رضامندی شاهانہ را نسبت بہ حسن استقبال و پذیرائی بمثلی کہ از طرف مملکت سعودیہ و رجال دولتی آن مشاہدہ فرمودند ابلاغ نماید و اینکه ذات شاهانہ بانہل این شرف بزرگ کہ از زیارت مسجد نبوی شریف در هنگام روز و از اجتماع با برادران و دوستان اسلامی خود در محفل از طرف شب برای شان میسر گردیدہ است خیلی افتخار دارند. سپس وزیر معارف موصوف خطبہ خیر مقدمی را کہ بہ نظم تہیہ کردہ بود ایراد فرمودہ و از طرف ہمہ حضار با تحسین و کف زدنہا بدرقہ

ذات مبارک شاهانه با اعلیحضرت فاروق اول در دعوتی که از طرف شاه مهس با اقتدار ورود اعلیحضرت ترتیب داده شده .

اعلیٰ حضرت مہاراجہ دردمہار قہر سلطنتی معمر اعلیٰ حضرت شاہ فریق

و متناوبا، انقطاع می یافت. و آنگاه شاغلی عبدالرؤف خان افغان شمر مذکور را بفارسی قرائت فرمود که موجب بسند خاطر و خوشنودی شاهانه گردید. بعد اعلیحضرت همایونی بمعیت عبدالله فیصل، وکیل امیر مدینه و هیئت مخصوص معبته ایشان بقصر خاص تشریف فرما شده و جای را در آنجا صرف نمودند. در ساعت اخیر شب اعلیحضرت معظم بمقصد ادای نماز فجر بمسجد نبوی مشرف گردیدند و پس از ادای نماز برای صرف ناشتای صبح بار جال معیت خود بقصر خاص عودت فرمودند.

بساعت ۳ صبح ذات همایونی بامو کب شاهانه خود در لباس احرام بمسجد النبوی (ص) رجوع فرموده و از جانب جناب وکیل امیر مدینه و موظفین و خدمتگذاران حرم شریف در باب السلام استقبال شدند. و پس از این که در روضه شریفه نماز تحیات را ادا فرمودند - بقصد زیارت (بیت الله الحرام) نیت عمره بستند و آنگاه حرکت فرمودند - و قبر مبارک حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم و صاحبین آنجناب را زیارت فرمودند و از خدای یاک تمنا کردند که این زیارت را آخرین زیارت شاهانه شان نسازد. سپس ذات شاهانه از مسجد شریف نبوی (ص) بقصد زیارت قبر سید الشهداء (حمزه بن عبدالمطلب) واقع در دامان کوه احد خارج شدند. در عرض راه از جناب امیر عبدالله السدیری راجع به مضی اماکن تاریخی که در آن کارنامه های حضرت محمد صلی الله علیه وسلم و اصحاب ایشان در نشر دین مقدس اسلام صورت گرفته است برخی - والات می نمودند.

بعد از ادای زیارت حضرت سید الشهداء موکب شاهانه بطرف (المطار) متوجه گردیده و بساعت ۳ و ۵ دقیقه بانجا واصل گردیده و از طرف جماعه بزرگویی که بغرض وداع شاهانه جمع شده بودند با کف زدن و دعای طول عمر و زندگانی هردو پادشاه بزرگ و برادر پذیرائی شدند ذات ملو کانه از بین جماعه مذکور گذشته و در صالون بمقام خاص همایونی خویش جلوس فرمودند. بعد از صرف قهوه عربی آقای مجددی را امر فرمودند تا مراتب تشکرات شاهانه را نسبت به پذیرائی فوق العاده و اکرام بزرگیکه دیده اند بجناب وکیل والی مدینه و ما مورین حکومت و اهالی مدینه اظهار نمایند و از خداوند تمنا کردند تا این ملاقات شاهانه را با حضار آخرین ملاقات قرار ندهد. جناب وکیل والی مدینه هم در جواب بابعبارت مختصری از مراتب خوشنودی و مسرت جمیع مجاورین حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم نسبت به شرفیابی زیارت اعلیحضرت عرض نموده فرمودند اعزاز و اکرامی که نسبت به همایونی بعمل آمده است فقط يك جز از ضروریات و لوازم ضیافت و مهمان پروری عربی سعودی می باشد که

در ظل عاطفت ملك الماعظم (عبدالعزيز) به آن برخورد دارند. سپس امیر عبدالله فیصل پیش شده و طیارات خاص حکومتی را که در البطار حاضر بودند ، در تحت امر شاهانه ابلاغ فرمود . بعد اعلیحضرت همایونی از بین صفوف مودعین خود گذشته و در عین حال سلام و تحیت هر کدام را جواب می دادند . اعلیحضرت همایونی پس از آن که رسم تعظیم یکدسته عسکر کاردشاهی را پذیرفتند بدروازه طیاره توقف فرموده ، با مودعین خویش با کمال حرارت و شکران مصافحه و خدا حافظی فرمودند که در رأس ایشان امیر عبدالله السیدری قرار داشت ساعت ۴ و ۵ دقیقه طیاره شاهی که حامل ذات همایونی بود بمزم حرکت جانب ریاض به پرواز درآمد . ذات شاهانه موقع توقف شان در مدینه مبلغ (۱۰۰۰) جنبه (طلای مصری) بوکیل امیر مدینه انعام فرمودند که نصف آن بخود مشارالیه طور بخشش و بقیه را برای امور خیریه صرف کنند .

ذات معظم اعلیحضرت همایونی هنگام توقف در حجاز بر علاوه نشان بزرگ (المراءلی) که با اعلیحضرت ابن سعود شاه آن مملکت اعطاء فرمودند ، نشان های بزرگ دیگری از قبیل نشان المراءلی ، و الاحضرت شهزاده سعود و والاحضرت شهزاده عبدالله فیصل حاکم حجاز و والاحضرت شهزاده (مشعل) و والاحضرت شهزاده (سلطان) حاکم ریاض و والاحضرت شهزاده (طلال) و همچنین نشان های بزرگ دیگری به اکثری از رجال بزرگ و محترم آن مملکت عنایت فرمودند که توسط اهدای شمشیرها و فقه های مطلا و مذهب و البسه فاخره عربی طوری که قبلا اشاره رفت از طرف اعلیحضرت شاه حجاز بذات مبارک شاهانه و رفقای مسافر شان مقابله و ممانعه گردید .

اعلیحضرت همایونی در مملکت عراق :

بعد از حرکت از حجاز موکب اعلیحضرت همایونی ساعت ۳ و نیم روز اول حمل ۱۳۲۹ مع الخیر و العافیه وارد (بغداد) گردید . پذیرائی ذات شاهانه در عراق بصورت رسمی بوده و خیلی مجلل صورت گرفت .

نخست موکب همایونی در هوا ذریعه یکدسته طیاره مشایعت شده ، هنگام نزول بنیدان طیاره (۲۱) توپ باغراز ورود شاهانه فیر گردید . والاحضرت نائب السلطنه و ولیمهد عراق و وزراء و رؤسای مجلسین شورا و اعیان و رجال بزرگ عسکری و مملکی و جلالناب سفیر و تبعه افغانی مقیم بغداد در میدان طیاره ذات ملوکانه را استقبال کردند . کارد شرف مراسم استقبال بجا آورده و موزیک عسکری سلام شاهی افغانستان را می نواخت . در خط عبور

اعلیٰ حضرت معظم با اعلیٰ حضرت ملک فروق در دعوتیکہ از طرف شاہانہ باعزاز
 شاہ مصر ترتیب دادہ شدہ مصروف مصاحبہ دوستانہ می باشند

اعلیٰ حضرت معظم ہمایونی صدر حاکمہ در قہرہ از طرف دہ ہا ہزار صلاب و کتابت استنباط میگردند

ذات شاهانه از میدان هوایی الی اقامتگاه شان از طرف کارد سلطنتی و دسته موتواسیکل سواران مشابت بعمل آمده و اهالی بغداد ورود شاهانه را بمرت و صداهاى (زنده باد پادشاه افغانستان مهمان عزیز ما) بگرمی زیاد پذیرائی می کردند و در قصر نیابت سلطنتی با افتخار اعلیحضرت همایونی از طرف والا حضرت امیر عبدالاله دعوت مجلای داده شد. سپس ذات شاهانه بمقره سلطنتی تشریف فرما شده اکلیل گیل گذاشتند .

فرمای آن یعنی روز ۲ حمل ۱۳۲۹ ذات شاهانه کور دیلو ماتیک مقیم بغداد را بحضور خویش بار دادند و هکذا روز ۳ حمل ساعت ۹ و ۳۰ دقیقه قبل از ظهر جلالتماب جنرال نوری سعید پاشا صدر اعظم و زعمای عراق بحضور اعلیحضرت همایونی مشرف گردیدند. دعوت های مجلل شب نشینی و عصریه به افتخار ذات شاهانه از طرف نائب السلطنه، صدر اعظم و رئیس بلدی و رئیس یوهنتون عراق ترتیب داده شده و هکذا روز ۳ حمل از طرف اعلیحضرت پادشاه ما با افتخار والا حضرت نائب السلطنه و ولیمهد معظم عراق دعوت صرف شام داده شد و در همین روز ذات ملو کانه مسکاتب حریبه وار کانجریبه و مانوره عسکری را در (بغداد) معاينه فرمودند .

اعلیحضرت معظم همایونی در مدت اقامت شان در عراق که از ۳ و نیم عصر روز اول حمل الی صبح روز ۶ حمل ادامه یافت اما کن نقاط ذیل را ملاحظه فرمودند ، زیارت حضرت غوث الاعظم ، زیارت حضرت امام اعظم ، و حضرت کاظمین و امام ابویوسف رحمه الله علیهم اجمعین ، فاکولته طب و دارالعلمین عالی ، معاينه عسکری و ملاحظه موزیم عراق ، کربلای معلی و نجف اشرف و استراحت در قصر سلطنتی کوفه .

صبح روز ۶ حمل در حالی که والا حضرت نائب السلطنه عراق - وزراء رؤسا و عده زیادی از مامورین دولتی و اهالی عراق برای وداع ذات شاهانه در میدان هوایی بغداد حضور بهم رسانیده بودند و در حالی که کارد شرف با فرقه موزیک مراسم سلام و احترام و تودیع بجای آورد ذات شاهانه از بغداد بعزم (تهران) حرکت فرمودند .

چنین تشریف فرمائی اعلیحضرت معظم همایونی در بغداد اکثری از جراید آن مملکت تبصره های خوش آیند و دلچسپی بمناسبت مسافرت اعلیحضرت نشر کردند که بعضی بفریض نشان دادن علائق برادری و همدینی مملکتین افغانستان و عراق سرمقاله های اخبار

(الحصول) منتشره بغداد و اخبار (الفتح) را در اینجا درج می نمایم ،

الف - سرمقاله روز نامه الحصول تاریخی ۱۹/۳/۱۹۵۰ .

مهمان عزیز عراق اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه معظم افغانستان . در روز دوشنبه آینده شهر بغداد يك پادشاه مسلمان عظیم را كه مایه عزت ملت خود می باشد استقبال خواهد نمود . اعلیحضرت همایونی استقلال مملكت خود را كه خالی از نفوذ و سيطرة خارجی و دور از اختلال بیگانگان است بسیار عزیز میدانند . اعلیحضرت همایونی بر خود واجب می دانند كه محبت و برادری را بین كلمه ممالك اسلامی تقویت نمایند . اعلیحضرت همایونی مهمان عزیز ما خواهد بود .

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان در تاریخ ۱۲ تشرین الاول ۱۹۱۴ در شهر کابل متولد شده و فرزند سیاس بزرگ و زبردست اعلیحضرت مرحوم (محمد نادر شاه) كه استقلال مملكت را بزور شمشیر از خارجی ها گرفت می باشد . اعلیحضرت همایونی با تربیت اسلامی و تربیت ملی افغانی از يك فامیل وطن دوست نشئت نموده پس از تکمیل تحصیلات ابتدائی در مدرسه استقلال ۱۹۲۴ بایدر بزرگوار خود كه در فرانسه بوده است ملحق و در مدارس مشهور آنجا مشغول تحصیل علم و هنر گشتند . و هنگامی كه شورش و انقلاب بیجه (سقاء) در مملكت آغاز شد ، پدر مرحوم شان به صدای وطن كوش داده و توانست انقلاب و فتنه افغانستان را خاموش كند . اضطراب و ناامنی در مملكت به نتیجه كوشش و رهبری حكیمانه ایشان بر طرف شد . ولی اعلیحضرت همایونی برای تکمیل تحصیلات خود در مدرسه (كالج دی مونبلیسه) در پاریس باقی و با كمال جدیت و استقامت و اخلاق فاضله مدت تحصیل را سپری نمودند .

پس از اینكه پدر بزرگوار شان موفق شدند و مملكت را از بیجه (سقاء) خلاص و پادشاه افغانستان منتخب شدند ، اعلیحضرت همایونی بشهر کابل عودت و بقسمت پادشاه ارتش كه در آنجا برای تعلیمات فن عسكری تازه تألیس شده بود ملحق شدند . و در سنه ۱۹۳۲ بر حسب شهادت صاحب منصبان جرمنی در تحصیلات عسكری بدرجه عالی رسیدند . و در جشن های وطنی و ملی بالباس و یونیفورم عسكری با بقیه افراد فزون در معرض نمایش از مقابل حضور مبارك مرحوم پدر شان عبور می نمودند . ملت كه ایشان را می دیدند با مسرت زیاد و با آواز بلند (زنده باد) می گفتند . اعلیحضرت همایونی در مظهر خود بسیار ساده و كرامت اخلاق دارند .

پس از انبیاام تحصیلات قشونی به منصب و كالت وزارت جنگ منصوب گشتند . مهمان وظیفه این منصب را با تمام مهارت و زبردستی انجام می دادند ، و بعداً و كالت وزارت معارف را اشغال نمودند . و پس از قاجاره كه بملت و مملكت از كشتن و شهید شدن مرحوم

ذائق مبارک شاعرانہ باجلا لاداب حسین سری پاشا مصافحہ می فرما رہا تھا

اعلیٰ حضرت هما یونی با جلالتمای طہ حسین وزیر دانشہند معارف پسر بیضا چہ میفرمایند

پدرشان رسید ، ایشان را در سنه ۱۹۳۳ بنام پادشاه افغانستان نامیدند . اعلیحضرت همایونی
همان رویه پدر خود را در تقویت استقلال مملکت و پیشرفت آن در نظر گرفتند و سعی شایانی
در تحسین امور مملکت بذل می نمودند . و می توان گفت که مملکت افغانستان از حیث امور
عسکری و عمرانی از بزرگترین ممالک اسلامی می باشد .

اعلیحضرت در نشر علم و منر عنایت مخصوصی دارند ، زبان اصلی افغانستان در مدت
سلطنت اعلیحضرت همایونی زنده شد و تدریس آن در مدارس اجباریست . محصلین و ماورین
دولت از عسکری و غیر عسکری بیاد گرفتن لسان مذکور موظف هستند .

هقیقه خالص و همت عالی و ادب نفسانی و محبت امن و سلام در وطن و مقاصد شریف
و رهبری حق و عدالت که صفات عالی پادشاهان و عظمای عالم دانسته می شود از اخلاق
ذات همایونی می باشد .

اعلیحضرت همایونی بازبان های فرانسه و انگلیسی و فارسی و پشتو بخوبی آشنایمباشند
در ورزش و ریاضت و شکار میل زیادی دارند .

درع تشرین الثانی ۱۹۳۰ پادختر پسر عموی مرحوم پدرشان سردار احمدشاه خان
که وزیر دربار می باشد ازدواج نمودند ، بزرگترین اولاد ایشان شاهدخت (بیگم بلقیس)
است و در سنه ۱۹۳۲ ع متولد شد ، ووالاحضرت شهزاده محمد نادرشاه که حالا بامعیت پسر
بزرگوارش در مسافرت می باشد ووالاحضرت شهزاده احمدشاه خان که بزرگتر از شهزاده
محمد نادر جان بوده ووالاحضرت شهزاده محمد داودخان که سه ساله و اخیراً ووالاحضرت شهزاده
محمد داودخان که هنوز شیر خواره است فرزندان اعلیحضرت میباشند . خداوند متعال انشاء الله وجود
مبارک را برای خدمت بملت و وطن سالم نگهدارد و برای اسلام و مسلمین کمال و ذخیره بدارد .
اعلیحضرت همایونی با تمام جدوجهد برای نهضت و پیشرفت ملت خود سعی می کنند
و مملکت در سایه حکم ایشان قدمهای وسیعی در راه ترقی نهاده و در اصلاح مملکت و حضارت
و عمران راه درازی طی نموده و با اینهمه اعلیحضرت همایونی از انقلاب و عادات مملکت
و ملت خود خارج نگشته است و شکی نیست که این مسافرت اعلیحضرت همایونی بهر اقل
در تقویت مؤدت و صداقت اثر بزرگی خواهد بخشید .

ب- تبصره روز نامه (الفتوح) منطبعه بغداد تاریخی ۲۱/۳/۱۹۵۰ .

د مقدم اعلیحضرت پادشاه معظم افغانستان را مرحبا میگوئیم ؛
حکومت و ملت عراق یک مهمان عزیز و کریم و یک پادشاه جلیل القدر مملکت برادر اسلامی را

که همیشه در فرح و در اندوه با ما شریک بوده و دائماً بقضایای بزرگ عرب اظهار لطف و مهربانی و برادری می نمود استقبال می نماید .

و قتی که عراق پادشاه معظم را استقبال می نماید البته در شخص خود اعلیحضرت همایونی آرزوی یک ملت اسلامی صاحب تاریخ مجید را که خدمات شایانی در جنگ و در صلح باسلام نموده است مشاهده می کنند.

معاونت ملت نجیب افغانستان به عالم اسلامی از قدیم الزمان و فداکاری آنها در صف عربهای فاتح که دین اسلام را در مملکت وارد نمودند - فراموش شدنی نیست . در صورتیکه حقیقت حال چنین باشد می توان گفت که این زیارت علامت برادری در اسلام و زمزمیست از یک مقصد مقدس مشترک و عبارت است از تقویت روح اسلامی و تجدید علائق برادری که در هر مناسبت فرح انگیز می باشد .

عراق این زیارت پادشاهی را فرست سعید شمرده - بذات اعلیحضرت همایونی و ملت نجیب افغانی محترم احساسات برادری خود را تقدیم می دارد .

ملت عراق تنها ملتی نمی باشد که چنین احساسات صمیمانه اظهار می دارد و لابد اعلیحضرت همایونی شعور مهربانی را در تمام ممالک اسلامی که زیارت نمودند - ملاحظه فرمودند و البته یقین حاصل نمودند که وحدت اسلامی با این شعور و احساس مطابقت می نماید . زیارت اعلیحضرت همایونی همت همگی را زیاد کرده و عزیمت را قوت داد و در مقابل دسیسه کاری و تهدیات بیگانه عالم اسلام را متحدان کلمه نشان داد .

حکومات اسلامی اگر بخواهند آزادی خود را محافظت نمایند بر آنها واجب است که بطور عقیده اسلامی و شریعت اسلام رفتار کنند و از حمله بازی ممالک استعماری که مسبب تفرقه و نفرت هستند دور باشند .

چون ممالک استعماری و زردیگی با آنها سبب ضعف رابطه اسلامی و حسن برادری می شود و ازین وضع بجز آنها کسی استفاده نخواهند نمود و آنها می خواهند ما را همیشه دچار خلاف و اضطراب بپوشانند لذا چیزی که همه را مسرور می دارد آنست که کلمه حکومت اسلامی ضرورت اتفاق کلمه و وحدت را بوسیله عقاید اسلامی احساس نمودند البته کسی بر علیه اتحاد بغیر از جاهل و نادان نیست . دین اسلامی تمام عرب و افغان و ترک و ایران و غیره را بدون تفرقه در عنصر و جنس برادر میدانند و در راه آزادی، علم و معرفت رهبری می نماید .

ما آرزوی برادری داریم و درین موقع آنرا ذکر می کنیم و امیدواریم که اثر خوبی بر حیات اسلام و اسلامیت داشته باشد برای تامین وحدت خیر ملت و نفع عموم نباید

اعلیٰ حضرت معظم ه. و نی در جامع امر معسر درس یکنی از ممالین را که برای طلاب ایراد میکند - سند معنی می نر مایند

اعلیٰ حضرت ہما بونی حین ادای صلوٰۃ در مسجد الرافعی مصر ،

وفق حدیث شریف نبوی ص (المؤمن للمؤمن کالبخیان الموصوف یشد بعضه بعضاً) یعنی مسلمان برای مسلمان دیگر مانند یک ساختنی است که هر قسمتی از آن قسمت دیگر را محکم می کنند و غبار بنمائیم .

در خاتمه امیدوار هستیم که اعلیحضرت همایونی در این مملکت غربی اسلامی که در حقیقت مملکت خودشان می باشد - ساعت های با مسرت بگذرانند . این عاطفه و شعور از قلوب کلیه اهالی عراق که به این زیارت مسرور گشتند ظاهر می شود . (زنده باد پادشاهان و رؤسای اسلامی در سایه پرچم عالی اسلام و دین اسلامی) .

اعلیحضرت معظم همایونی هنگام توقف شاهانه در مملکت عراق بر علاقه نشان بزرگ الموعالی که به والاحضرت امیر عبدالاله نائب السلطنه و ولیعهد آن مملکت اعطا فرمودند . نشان های بزرگ دیگری از قبیل نشان الموعالی به عالیقدر جلالاماب صدراعظم و نشان سردار اعلی به جلالاماب صالح جبل وزیر داخله و جلالاماب جمیل المدفعی رئیس مجلس اعیان و جلالاماب نوری السعید و جلالاماب علی جوده الایوبی و جلالاماب مزاحم الامین الیایچه چی و غیره نشان های بزرگ به رجال بزرگ آن مملکت اعطاء فرمودند که از طرف والاحضرت نائب السلطنه عراق با اهدای نشان بزرگ هاشمی بذات مبارک شاهانه و نشان های را فدیج درجه اول و دوم و سوم و ذوات معینی اعلیحضرت مقابله گردید .

ذات شاهانه در ایران :

اعلیحضرت معظم همایونی پادشاه جوان و مهربان ما ساعت ۱۱ و ۴۵ دقیقه قبل از ظهر ۶ حمل ۱۳۲۹ (وقت کابل) بمیدان هوایی (مهر آباد) نزول اجلال فرموده - نخست در فضاء از طرف یکدسته طیاره مراسم استقبالشان بعمل آمد . در میدان طیاره اعلیحضرت معظم ما - از طرف اعلیحضرت محمد رضا شهنشاه ایران - علی منصور صدراعظم - رئیس تشریفات سلطنتی و وزیر دربار - اعضای وزارت خارجه ایران - هیئت کور دیپلو ماتیک و جلالاماب رحیم الله خان سفیر کبیر و اعضای سفارت افغانستان - قوماندان عمومی عساکر ایران - رئیس بلدیة تهران و غیره هیئت استقبالیه محترمانه پذیرائی شدند . مسافرت شاهانه بایران رسمی بوده و درین موقع باعزاز ورود شاهانه ۲۱ توپ بصورت سلام شاهی فیر گردید و اعلیحضرت بعد از معرفی رفقای همسفرشان به اعلیحضرت شهنشاه ایران و معرفی هیئت استقبالیه بحضور اعلیحضرت پادشاه ما در حالیکه گارد شاهی مراسم احترام بعمل می آورد معه شهنشاه ایران بسواری موتر جانب قصر سلطنتی حرکت فرمودند .

وباهم یکجا نهار صرف نمودند درین نهار شخصیت های برجسته رسمی ایران و افغانستان شامل بودند .

اعلیحضرت همایونی ساعت ده قبل از ظهر روز ۷ حمل به اتفاق همراهان سفرشان بموزه ایران باستان تشریف فرما شده و از طرف معاون وزارت فرهنگ و مدیران عمومی و رؤسای آن وزارت و سفیر کبیر افغانی محترمانه پذیرائی شدند . چون ورود شاهانه جلوعمارت موزه کارد احترام مراسم تعظیم بجا آورده و موزیک سرود ملی افغانستان را می نواخت . ذات شاهانه نخست به کتب خانه موزه تشریف فرما شده در آنجا شایاغلی (علامه وحیدی) بیانه جذابی راجع به روابط دیرین افغانستان و ایران ایراد نمودند و بالقابل ذات شاهانه تصریح فرمودند که بین ملتشان و ملت ایران هیچ تفکیکی موجود نیست . در این موقع شایاغلی (حبیب یغمائی) قصیده غرائی بمناسبت خیر مقدم شاهانه سروده و متعاقباً اعلیحضرت بملاحظه آثار باستانی (قبل التاریخ دوره اسلام - بعد الاسلام تا دوره فاجیه) پرداخته و متصدیان موزه توضیحات لازم را بحضور اعلیحضرت بعرض رسانیدند ، ساعت ۱۱ و ۱۵ دقیقه شاه مدین ۱۰ بمایه گنجینه قرآن عظیم الشان و نسخ قرآن پاک ، خط کوفی شکسته و نستعلیق پرداخته و یک جلد (تاریخ گنجینه قرآن عظیم) به شاه مهربان ما اهداء شد . اعلیحضرت به دفتر خاطرات (موزیم) امضا فرمودند و ساعت ۴ و نیم روز مذکور در عمارت (بهارستان) از مجلس شورای ملی و سنا بازدید فرمودند در عمارت شورای ملی و سنا نیز پذیرائی مجملی از ذات ملوکانه بعمل آمده شایاغلی علی منصور صدر اعظم ، اعضای پارلمان را بحضور شاهانه معرفی و اعلیحضرت با همراهان شان تالار خصوصی و علمنی پارلمان و کتابخانه آن را ملاحظه فرمودند .

در پارلمان سه قطعه رباعی خیر مقدم از طرف شایاغلی هاشمی مدیر روزنامه کشور بحضور شاهانه قرائت گردید . بعد از آنکه ذات همایونی در دفتر خاطرات پارلمان امضاء فرمودند ساعت ۵ و نیم عصر با عین تشریفات به اقامتگاه شان معاودت فرمودند .

ساعت ۸ صبح روز ۸ حمل اعلیحضرت همایونی به فابریکه (مهمات حربی) تشریف فرما شده قسمت های گلوله ریزی ، فولاد سازی ، ریخته گری ، برنج سازی را ملاحظه فرموده و یک میل تفنگ بعهده یک تعداد کارتنوس ساخت فابریکه حربی موصوف بحضور شاهانه تقدیم شد سپس ذات ملوکانه به موسسه هواپیمائی تشریف فرما شده از کلاس های متعلمین هوا بازی و آشنایه های طیاره و غیره موسسات هواپیمائی دیدن فرمودند و بفرودگاه طیاره تشریف برده و پرواز طیاره هارا مشاهده نمودند و به ساعت ۱۱ و نیم در موضع کرج که اعلیحضرت شهنشاهی شاهپورها و صدر اعظم و رجال بزرگ عسکری

اعلیٰ حضرت مہابونی بہ نیکریم قرآن مجیدی کو رئیس جامع الزمر برای شان اهداء نموده می‌بردند.

اعلیٰ حضرت معظم ہمایونی در جامع ارطغرپ طالب استقبالی می شود

راملاحظه کردند ، در همه این معاینات رجال بزرگ نظامی و ملکی طهران از ذات شاهانه پذیرائی واستقبال می فرمودند و حرارت و گرم جوشی زیادی نسبت به تشریف فرمائی شاهانه نشان می دادند .

اعلیحضرت هایونی روز چهارم تشریف فرمائی شان در (طهران) دعوت مجلل و صرف شام و شب نشینی با فخر اعلیحضرت شهنشاه ایران ترتیب دادند که در دعوت مذکور رجال برجسته افغانی و ایرانی شمولیت ورزیده بودند . در همین روز ذات شاهانه جواهرات سلطنتی ایران را نیز در بانک ملی آن در حالی که از طرف رجال برجسته ایران و مامورین بانک ملی پذیرائی می شدند ملاحظه فرمودند .

این مسافرت ذات هایونی پادشاه محبوب ما در ممالک اسلامی شرق میانه طرف تبصره و ستایش اکثری محافل سیاسی و منابع نشراتی جهان واقع گردیده و آنرا یک کار بسیار نیک و یک مقدمه مناسب و موزون برای اتحاد باهمی ومناسبات تجارتی و اقتصادی ممالک اسلامی شرق میانه خواندند .

روزنامه ایران بمناسبت تشریف فرمائی ذات شاهانه پادشاه محبوب ما در سرمقاله روز ۷ حمل خویش نوشت که بین ایران و افغانستان آنقدر روابط محکم واستوار موجود است که هیچ قوه آنها را برهم زده نمی تواند و این را بطله اخوت و برادری در قلب هر فرد ایرانی و افغانی ریشه محکم و ناگسستنی دوانده است ملت ایران ۱۵ ملیون و ملت افغانستان نیز ۱۲ یا ۱۵ ملیون است ، باید روابط اقتصادی این دو کشور قوی ساخته شود تا مرکز تمدن شرق قرار گیرند و باید هر گونه قیود و موانع منافع اقتصادی از راه برداشته شود . برای ترقی افغانستان وتوسعه اقتصادی آن در سواحل بحر با منافع گمرکی جای تعین و اختصاص داده شود و هم بین افغانستان و ایران از خط آهن و هوا استفاده بعمل آید و هم برای شرکت های افغانستان و ایران و سائل منافع فراهم گردد .

همچنان روزنامه کوشش باین مناسبت مضمونی نوشت که درائر توجهات اعلیحضرت پادشاه افغانستان در هر قسمت از قبیل معارف ، صنایع و غیره پیشرفت های شایانی نصیب جامعه افغانی گردیده و امروز ۱۳۵ هزار متعلم در مکاتب عالی مشغول تحصیل است و کارخانهای بزرگ نساجی در آن مملکت بسکارس افتاده است .

افغانستان و ایران را مذهب و نژاد باهم مربوط ساخته است پس می توان گفت اگر مسائلی هم موجود باشد امید است ذریعه مذاکره حل شود .

مدیر روزنامه جوان مردان (ښاغلی جعفر شاهي) به مناسبت تشریف فرمائي ذات شاهان در طهران شب ۱۱ حمل پیاښه مفصلی در رادیو طهران ایراد نمود که مفاد خطابه مذکور چنین است:

روز یکشنبه ۶ فروردین « حمل » عزیز ترین مهمان یعنی اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان به کشور ایران تشریف فرما شدند و بدینگونه فصل تازه در تاریخ روابط دوستانه و برادرانه دو کشور افغانستان و ایران گشوده شد. روابط ایران و افغانستان از لحاظ تاریخی، فرهنگی و غیره کمال اهمیت را داراست. هنوز در ایران و افغانستان آثار و علائم دوره عظمت آریا نژادان که در دامان هندوکش سکنا داشتند وجود دارد. از افسانه های تاریخی ایران قدیم که در شاهنامه فردوسی ثبت گردیده و حکایه های زابلستان و سیستان که نیم آن در خاک ایران و نیم دیگر در خاک افغانستان قرار دارد هنوز هم صداهای بهلوانان و دلبران ایرانی و افغانی از مرزهای کنونی این دو کشور بگوش می رسد. اگرچه امروز بین ایران و افغانستان سرحدات جغرافیائی وجود دارد ولی در اصل بین قلوب این دو ملت مانعی موجود نیست ملت و دولت ایران همیشه با خوشحالی و مسرت ناظر ترقی و تعالی کشور دوست و برادر خود افغانستان بوده و می باشد ملت افغانستان در اثر جهد و کوشش پادشاه جوان و تعلیم یافته و باتدبیر خود قدم های بزرگ به طرف ترقی برمی دارد. ملت افغانستان دست بدست هم داده و در جاده پیشرفت سعی اند روابط دوستانه افغانستان و ایران نظر به اشتراک خون، نژاد، مذهب، زبان، فرهنگ و تاریخ خیلی صمیمی بوده و امید است در اثر حسن نیت و تدبیر رجال مهم هر دو کشور در آینده بیش از پیش مستحکم گردیده و هر دو کشور دست بدست هم داده، و با اتحاد محکم ضامن صلح و امنیت درین منطقه حساس شده و در راه تأمین حفظ صلح و خدمت به بشریت رول خود را بازی نمایند. ازینکه درین چند روز نسبت به این مهمان عالی مقدار و عزیز مردم طبقات مردم ایران احساسات صمیمانه از خود نشان داده و مردم مقدم اعلیحضرت پادشاه افغانستان را مورد احترام و استقبال شایانی قرار داده اند در حقیقت نشانه صفای قلب کلیه ایرانیان است که نسبت به برادران افغانی خویش بدل می پروراندند. ناطق مذکور در ختم کلام خود گفت که خوشبختانه روابط بین ایران و افغانستان طوریست که جای هیچگونه نگرانی در آن باقی نمانده و امید است متین تر شود.

روز ۷ حمل ۱۳۲۹ ساعت ۱۰ قبل از ظهر وقتی اعلیحضرت معظم همایونی در موزه ایران باستان برای بازدید آثار باستانی ما قبل تاریخ و دوره تاریخ قبل از اسلام و بعد از اسلام تشریف فرما گردیدند - بعد از بیانات ښاغلی علامه وحیدی در اطراف روابط دیرین

ذات مبارک شامانه در موزه قاهره آثار عصر تاریخی را ملاحظه می فرمایند

از منظر پذیرائی ذات شاهانه در مملکت عربستان سعودی

اعلیحضرت معظم، معاونی هنگام فرود آمدن از طیاره در مدینه منوره، پلباسی عمره .

وعلايق فرهنگي دو کشور (افغانستان و ایران) بناغلي حبيب يغمائي مدير مجله يغما و يکي از شعراي جوان تهران قطعه شعري باستقبال شاه محبوب ما سرودند که اينک شعر مذکور را در اینجا نقل مي نماييم :

ای شهریار عادل افغان خوش آمدی	ای یادگار نا در افغان خوش آمدی
از مقدم تو کشور ما کشت گلستان	ای تازه گل بصحن گلستان خوش آمدی
منت خدای را بسلامت ازین سفر	بانو بهار خرم و خندان خوش آمدی
این خانه را سراسر شهنشاه پهلوی	در خانه شهنشه ایران خوش آمدی
مهمان شدی بغوان عزیزان و دوستان	ای جان ما فدای تو مهمان خوش آمدی
نی نی بشهر خویش فرود آمدی که نیست	فرقی میان کابل و تهران خوش آمدی
در دوستی زبان و دل دوستان یکیت	ای هم زبان بصحبت یاران خوش آمدی
اسلامیان بحکم شریعت برا درند	نزد برا دران مسلمان خوش آمدی
پیمان دوستیت طبعی میان ما	ای ایستاده بر سر پیمان خوش آمدی
مهر تو ظاهر است که پنهان بقلب ماست	ای پادشه بظاهر و پنهان خوش آمدی

شاهها ز جان و دل همه ایرانیان ترا

هستند چون (حبيب) ثناخوان خوش آمدی

اعلیحضرت معظم مایونی پادشاه محبوب و مهربان ما اهمان مراسم استقباله ذات ملو کانه که در وقت مواصالت شان به طهران بعمل آورده شده بود ساعت ۶ و ۲۰ دقیقه صبح ۱۰ حمل ذریعه طیاره از میدان هوائی مهرآباد بطرف (مشهد) حرکت فرمودند و ساعت ۹ و ۴ دقیقه تشریف فرمای میدان هوائی (مشهد) گردیده از طرف کبارد احترام مراسم تعظیم شاهانه ادا و موزیک سلام پادشاهی افغانستان و سرود ملی ایران را می نواخت . در میدان طیاره بناغلي نائب الحکومه خراسان ، قوماندان عسکری ، رئیس بلديه ، قوماندان پلیس و عده از رجال برجسته از اعلیحضرت مایونی استقبال نموده و مستقبیلن از طرف بناغلي عبدالرؤفخان جنرال قونسل مشهد بحضور اعلیحضرت معرفی گردیدند . اعلیحضرت مایونی حین عبور از بین صفوف مستقبیلن با منسوبین قونسلگری افغانی که پرچم های افغانستان و ایران را در دست داشتند ابراز تفقد فرمودند . درین وقت یکی از کودکان افغانی دسته گلی بحضور ذات ملو کانه تقدیم داشت سپس اعلیحضرت بر موتر مخصوص قرار گرفته و درحالی که دسته ژاندارمه و پلیس موتر سایکل سوار و موترها اعلیحضرت را مشایعت می کردند بطرف (آستان قدس رضوی) رهسپار شدند در خیابان های مسیر اعلیحضرت مده

کثیری از اهالی در حالیکه پرچم های افغانستان و ایران را بکف داشتند نسبت به مهمان جلیل و عالی قدر ملت ایران ابراز احساسات می کردند .
اعلیحضرت همایونی پس از آنکه بزیارت حضرت امام رضا «رض» مشرف شدند آرزو فرمودند متعاقبا بطرف هرات پرواز کنند . ولی بواسطه اینکه فضای بین هرات و مشهد بارانی و غیر مساعد برای پرواز طیاره بود لذا روز ۱۰ حمل در مشهد بمشاهد موزه آستان قدس و کتابخانه آنجا و مسجد (گوهرشاد) بسر برده شب ۱۱ حمل را نیز در عمارت دارالتولیه که برای استراحت شاهانه تعیین شده بود بسر بردند ذات شاهانه ساعت ۱۰ روز ۱۱ حمل وقت مشهد، از مشهد ذریعه موتر بطرف (اسلام قلعه) عزیمت فرمودند و ساعت یک و ۳۰ دقیقه روز مذکور به (تربت جام) واقع خاک ایران مواصلت و بس از صرف نان چاشت و ۲ ساعت استراحت از (تربت جام) جانب یوسف آباد واقع خاک ایران حرکت فرمودند ، در وقت حرکت شاهانه از مشهد بطرف هرات قوماندان نظامی مشهد نیز تاسرحدا افغانستان شرف معیت شاهانه را داشتند .

ذات مبارک همایونی هنگام توقف شاهانه در تهران بر علاوه نشان بزرگک المر اعلی که به اعلیحضرت شهنشاه ایران اعطاء فرمودند. نشان های بزرگک دیگری از قبیل نشان های المر اعلی به والا حضرت شاهپور علی رضای بهلوی . غلام رضا بهلوی ، عبدالرضا بهلوی ، احمد رضا بهلوی ، حمید رضای بهلوی ، هال بقدر جلالتماب علی منصور صدر اعظم ، جلالتماب ابراهیم حکیمی وزیر دربار و نشان های سر دار اعلی به جلالتماب مهرداد بهلوی ، جلالتماب احمد شفیق ، جلالتماب انوشیروان سیهید رئیس کل تشریفات شهنشاهی ، جلالتماب شکوه رئیس دفتر مخصوص شهنشاهی ، جناب سیهید مرتضی یزدان پناه ژنرال اجودان شهنشاهی و جناب سیهید حاج علی رزم آراء رئیس ارکان حرب (رزم آراء صدر اعظم فقید) و غیره نشان های بزرگک دولتی باشیخاص و رجال بزرگک ایرانی اعطاء فرمودند که بالمقابل با اهداء نشان بزرگک بهلوی باحمائل و ملحقات اعلیحضرت همایونی و نشان های بزرگک تاج ، همایون اول ، همایون دوم ، همایون سوم و چهارم بهمراهان ذات شاهانه ، از جانب اعلیحضرت شهنشاه ایران مقابله و مامله گردید .

حین تشریف فرمائی اعلیحضرت معظم همایونی بمشهد روزنامه خراسان منطبقه بمشهد در شماره تاریخی ۱۰ فرور دین ۱۳۲۹ خود راجع به مسافرت ذات شاهانه در مشهد نوشت :

تشریف فرمائی اعلیحضرت محمد ظاهر شاه

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه افغانستان امروز بمشهد تشریف می آورند ، مامقدم

اعلیٰ حضرت مہا یونی حین ادای عمرہ درمسکۃ مکر مہ .

۱۵۱-حضرت همايونی بارقاي همسر شاهانه نيت همره مي چندانند (مكة مكرمه)

مهمان عزیز و گرامی خود و پادشاه محبوب ملت برادر ما را از صمیم قلب تبریک می‌گوئیم. امروز که اعلیحضرت بشهر مشهد ورود می‌فرمایند امواجی از شور و شغف و شادی و مسرت باخود می‌آورند، چشم مابیدار ایشان روشن می‌گردد و برادران افغان ما هم که در مشهد اقامت دارند و با کمال اشتیاق آرزو مند مقدم پادشاه محبوب خود بودند فرق شادی و مسرت می‌باشند.

ملت افغانستان پادشاه خود را از صمیم قلب دوست می‌دارد. زیرا که اعلیحضرت در دوران سلطنت خویش خدمات شایانی برای رفاه و سعادت و ایجاد وسائل ترفی و تعالی ملت خود انجام داده و محبوبیت شایانی احراز نموده اند. ما نیز همان اخلاص و ارادت و محبت صمیمانه را که ملت برادر ما پادشاه محبوب خود دارد نسبت با ایشان داریم. ما و ملت افغانستان بهائیت همجواری و هم‌کیشی و هم‌نژادی و هم‌زبانی و سلسله‌علاقه تاریخی بقدری باهم مربوط هستیم که حکم یک ملت را داریم و در ادواری از تاریخ نیز ملت واحد بوده ایم و اکنون هم که از یکدیگر جدا هستیم بهائیت دو برادر هستیم که تشکیلات خانوادگی و اساس زندگی آنها از هم جدا است، اما روح و قلب و عاطفه ایشان یکی است.

ما و ملت افغان از همه جهات قدر مشترک و قرابت باهم داریم، فقط یک مرز سیاسی بین ما فاصله است که آن هم مانع رسوخ و علائق و محبت‌های متقابل نیست. روابط ماطوری است که هر یک از افراد دولت مملکت برادر خود را خانه خویش می‌داند و اکنون هزاران نفر از برادران افغانی مادر ایران اقامت دارند که مانند میهن خود مشغول کسب و کار و تجارت هستند و همچنین ایرانی‌هایی که در افغانستان سکونت دارند در اینجا غریب نیستند. تشریف فرمائی اعلیحضرت پادشاه افغانستان بایران جرقه محبتی را که در زیر خاکستر قرون فروزان مانده مشعل می‌سازد و بیک شعله یرنور تر و یر حرارت تری مبدل مینماید و تحلیلات تازه تری را در مناسبات دولت پدیدار خواهد ساخت.

مناسبات ملتین ایران و افغانستان با یکدیگر همواره مبتنی بر اخلاص و صفا و صمیمیت متقابل بوده و هست.

ما از تشریف فرمائی پادشاه دل‌آگاه ملت برادر خود بقدری مسروریم که بوصف نمی‌آید، زیرا دیدار ایشان احساسات بیشاپه و عواطف خفته دولت را بیدار می‌سازد. و خاطره مسافرت شاهانه یک یادگار جاویدان در قلوب دولت باقی می‌گذارد. امیدواریم این عواطف و احساسات بیشاپه و محبت سرشار و اخلاص و مودت و صمیمیت متقابل دولت

روز افزون گردد و مناسبات و روابط ما بر پایه يك وحدت کاملتری استقرار پیدا کند که در دنیای پر آشوب امروز بینظیر باشد .

ما و ملت افغان میراث های مشترک و سلسله علایق تاریخی داریم که تفکیک شدنی و گسیختنی نیست و عهد مودتی باهم داریم که بنیانش در قلوب دولت استوار است و عواطف قلبی ما از هر گونه عهد و پیمانی محکمتر و بادوامتر است .
بین ما و افغانستان هیچ گونه جدائی و افتراقی نیست ، عقیده ما اینست که ایران یعنی افغانستان و افغانستان یعنی ایران .

اعلیحضرت همایونی در سرحد افغانستان :-

ذات شاهانه ساعت ۸ و ۵۰ دقیقه شب ۱۲ حمل وارد اسلام قلعه گردیده و درین شهر سرحدی افغانستان از طرف والا حضرت احمد شاه خان وزیر در بار و جنرال اسدالله خان وزیر داخله معاون دوم صدارت عظمی بیاضلی عبدالغفور خان سرپاور حضور شاهانه، بیاضلی عبداللہ خان نائب الحکومه هرات ، بیاضلی سید عبداللہ خان حاکم اعلی و بیاضلی فرقه مشر عسکری فزاع و عده بزرگی از ماورین و علما و نمایندگان شورای ملی و اعیان و جمعیت العلماء و زرگان با جوش و خروش زائد الوصفی که سابقه نداشت استقبال شدند .

ذات ملوکانه شپرا در آنجا توقف فرموده و ساعت ۸ و ۳۰ دقیقه صبح روز شنبه ۱۲ حمل اعلیحضرت معظم همایونی ذریعہ موتربا همراهان و ملنزمینر کاب شاهانه و هیئت استقبالیہ از (اسلام قلعه) بطرف هرات حرکت فرموده ساعت ۲ بعد از ظهر روز مذکور موکب شاهانه تشریف فرمای شهر هرات گردید . گرچه هنگام تشریف فرمائی ذات ملوکانه از دوشبانه روز باران ادامه داشت با اینهمه شاربشوق و ذوق مفرطی که رعایای اعلیحضرت بدیدار شاهانه داشته و بایی صبری و شفع انتظار موکب همایونی پادشاه و اولوالا مر خود را می بردند به تعداد خیلی زیاد و فوق از تصور برای استقبال حاضر شده و از شروع جاده غربی شهر هرات تا داخل شهر جهت تشریف بدیدار شاه محبوب صف بسته بودند .

در سمت غربی شهر دروازه خیلی مجملی برپا و تزئین یافته بود حین ورود موکب شاهانه مراسم سلام شاهی از طرف فرقه مشر و قوماندانان عسکری هرات با قیر ۲۱ توپ بجا آورده شد درین موقع اعلیحضرت همایونی از موتر پیاده شده و از مقام بل صفوف عسکری عبور و احترام شان را قبول می نمودند از هر طرف و هر صف صدا های عمر دیر شه پادشاه بلند می شد . سپس شهریار عسکر نو از مایک فرد از افراد عسکرا به حضور شاهانه طلبیده و روی آن را بوسیده

اعلیٰ حضرت شاہ ابوالحسنی باوالاحضرت امیر فہصل ولیدہد عربستان سعودی
در میدان عرفات (مکہ مکرمہ)

اعلیٰ حضرت ہمای بااعلیٰ حضرت ابن سعود شہید حجاز ورجال سرجمتہ آن کتب و مسامحہ
 می فرما تہند . (ریاض)

فرمودند . گرچه آرزو داریم که روی تمام شما فرزندان خود را ببوسیم چون ممکن نمی شود روی این عسکرها می بوسیم تا روی همه شما را بوسیده باشیم .

بعد اعلیحضرت بصوف طلاب و اهل معارف تشریف فرما شدند و حین وصول اعلیحضرت همایونی بصوف معارف صداهای زنده باد باد شاه معارف پرور مابلند گردید متعاقبا ذات ملوكانه يك نفر از طلاب معارف را نزد خود خواسته و رویش را بوسیدند و از صفوف معارف که در هر قدم دسته های گل و اوراق شکوفه به مقدم اعلیحضرت نثار می گردید عبور فرمودند بعد از آن اعلیحضرت متدین و شریعت پرور ما در مقابل صف علماء رسیدند و يك نفر از علماء را خواسته و در آغوش محبت و لطف شاهانه گرفته تفقد و نوازش فرمودند . در شوق از تمام صفوف صدای عمومی زنده باد اعلیحضرت باد شاه جوان و منور مابلند گردید فضاهارا امتلاء نمود . سپس ذات شاهانه بموتر سوار شده و از مقابل صفوف اهالی و ملت و شاهان شاهانه که در مسافت خیلی زیاد و طولی اخذ موقع نموده بودند عبور و بایک عالم سرور و مهربانی احترامات شان را می پذیرفتند و از بین هاپله و شادمانی مردم و صدای زنده باد اعلیحضرت باد شاه رؤف و مهربان ما عبور و بطرف اقامت گاه شاهانه روان گردیدند .

درین بین فوق العاده روزنامه اتفاق اسلام که باعکس اعلیحضرت همایونی مزین بود بمردم رایگان توزیع و تقسیم گردید اعلیحضرت شهریاری ساعت ۲ نیم بعد از ظهر بهوتل پارک هرات تشریف برده و روز ۱۲ و شب ۱۳ حمل در آنجا استراحت داشتند سر از شب ۱۳ حمل ناهنگام توقف شاهانه در هرات تمام شهر چراغان بوده و عموم امارات و دکانها کین باز و مزین و چراغان بود .

روز ۱۳ حمل ساعت ۱۰ قبل از ظهر برای تشریف اهالی بحضور یاد شاه محبوب شان در صالون نائب الحکومت کی دعوت مفصل بعمل آمده بود و در حدود یک هزار نفر از تمام طبقات هرات درین دعوت شمولیت ورزیدند . ساعت ۱۱ یادشاه محبوب و مهربان ما باذوات معینی ذات شاهانه از فرارگاه شان تشریف فرمای عمارت دارالحکومت میگی شدند . حین وصول موکب شاهانه به صحن عمارت ، رسم تعظیم از طرف يك قطعه عسکر بعمل آمد ، هاپله و شادمانی و صداهای مکرر زنده باد اعلیحضرت و پاینده باد افغانستان بلند بود سپس مراسم تشریف رعایا بحضور شاهانه شروع گردید . مشایخ و اعزّه شهر هرات و فراده و مامورین دسته دسته بحضور شاهانه مشرف شدند . اعلیحضرت با هر فرد لطف و نوازش می فرمودند . بزرگان قوم و کلان شوندگان مناطق دوردست مانند فراده ، چخانسور ، غور ، بادخسان غوریان ، اوبه ، کرخ ، کشک و غیره به حضور اعلیحضرت شرف و معرفت شدند .

در جریان این تشریفات بزرگ و قابل قدر بیانیهای در اصراف حیرت مقدم اعلیحضرت معظم همایونی

و آمادگی تمام ملت برای هرامر از طرف علما و خوانین بحضور شاهانه ایراد گردید .
مقارن ساعت ۱۲ مراسم تشریف اختتام یافته و همگان افتخار صرف طعام را درحضور
اعلیحضرت همایونی حاصل نمودند . بعد از صرف طعام خطاب به خبرمقدم از طرف نائبالحکومه
هرات بحضور شاهانه بعرض رسید و ساعت ۲ بعد از ظهر وداع عمومی حضار بعمل آمده ،
ذات شاهانه بمشاهده نندار تون که مناسبت تشریف آوری ملوکانه مرتب شده بود به
لبسه سلطان (محل نندار تون موصوف) تشریف بردند . اعلیحضرت معظم بدوآ غرقه
کتب قدیمه و نسخ خطی و منقوش و میناتور ها و نمونه های خوش نویسان را ملاحظه
فرمودند ، بعد از آن از صنایع دستی غرقه فالین های بافت هرات دیدن بعمل آوردند .
اعلیحضرت همایونی ساعت ۳ عصر روز مذکور در میدان عمارت نندار تون چند دقیقه بملاحظه
اسب های هراتی مشغول گردیده بعد برای بازدید آثار عمرانی قدیم و جدید و مسجد
جامع تاریخی هرات حرکت فرمودند ، ذات ملوکانه قسمت های الحافات و ترمیمات این
مسجد جامع تاریخی را ملاحظه فرموده هدایات لازمه نسبت به ترمیم آن اعطاء فرمودند
ذات شاهانه نقشه و عمارت جدید دارالحکومگی را ملاحظه فرموده چاشت روز ۱۴ حمل از
طرف قوماندان عسکری هرات دعوت مجملی ترتیب داده شد . ساعت یک و ۱۰ دقیقه بعد از ظهر
ذات شاهانه قطعات عسکری ، بارک ها و قشله های عسکری هرات را ملاحظه فرموده اظهار
ممنونیت کردند . ذات شاهانه در مدت اقامتشان در هرات باردیگر مزار حضرت خواجه
عبدالله انصاری رحمه الله علیه را نیز زیارت و بر مقبره (امیر دوست محمد خان مرحوم)
دعا فرمودند روز ۱۴ حمل به افتخار ذات همایونی دعوت شاننداری از طرف بلدیة هرات
در (تخت صفر) ترتیب داده شد وعده بزرگ اعزه و معارف و وکلای بلدیة هرات در آن
مدعو بودند ساعت ۶ ونیم روز مذکور اعلیحضرت معظم همایونی بملاحظه (مصلی های
هرات و بارک بهزاد و عمارت کلوپ ادبی) پرداخته و باادبا و نویسندگان هرات اظهار
لطف و شفقت فرمودند .

ساعت ۲ بعد از ظهر روز ۱۵ حمل اعلیحضرت همایونی بندبشتان (وشیدانی) را ملاحظه
و هدایات لازمه اعطاء فرمودند .

ساعت ۳ روز ۱۶ حمل ذات مبارک ملوکانه زیارت مزار حضرت (مولینا عبدالرحمن
جامی و مولوی سعدالدین کاشغری و مولینا حسین واعظ کاشفی و امیر فخرالدین رازی)
پرداخته برای ترمیم مزارشان هدایات اعطاء فرمودند . ساعت یک و ۲۰ دقیقه بعد از ظهر
روز ۱۷ حمل اعلیحضرت همایونی باذوات همراه کاب شان از قرارگاه شاهانه بسواری موتر

ذات مبارك شاهانه به لباس عربی با اعلی حضرت شاه حجاز در ریاض مصروف
مصاحبه دیدم می شوند .

طیاران حامل ذرات شاها به ورقهای همفرشان هینکام پرواز از حجاز جانب عراق -

بطرف میدان طیاره هرات عزیت فرمودند. اعلیحضرت با شایعین از دروازه نصرت گذشته و مردم بصداهای زنده باد موکب شاهانه را استقبال و بدرقه می کردند. سپس ذات شاهانه بانا اب الحکومه، قوماندان عسکری، علماء و مشایخ و مامورین عالیه لشکری و کشوری و هاج فرموده ساعت ۱۵ و ۳ دقیقه ذریعه طیاره رهسپار قندهار گردیدند.

حین تشریف فرمائی اعلیحضرت همایونی بهرات روزنامه اتفاق اسلام منتشره آنجا شماره فوق العاده بدین مناسبت نشر و احساسات عمومی را نمایندگی کرد که ما در اینجا صرف باقتباس سرمقاله و چند قطعه اشعار آن میپردازیم.

سرمقاله اتفاق اسلام

امروز باوج عز و جاه است هرات	تشریف گه قدم شاه است هرات
صد شکر که عاقبت بمقصود رسید	از دیر زمان چشم بر راه است هرات

سامان زمین چو آسمان است امروز	ناهد طرب ترانه خوان است امروز
از زیب بهار و زینت مقدم شاه	حقا که هری رشک جنان است امروز

شها چو جان تو عزیزی بملت افغان	و مقدم توبه ابدان خسته آمد جان
توئی چو روح و روان فرد فرد ملت را	خوشا که بیکرما یافت از تو روح و روان

روزنامه اتفاق اسلام که آئینه افکار و ترجمان آمال ملت است عواطف رنگین و احساسات سرشار قوم شاه دوست و وفادار افغان را که با ترقی و با میمنت یادشاه ملت خواه و دیانت شعار جوان بخت التوکل علی الله محمد ظاهر شاه ازضا تر پاک فرد فرد ابتدای وطن تراوش کرده و از بشره و وجنات هر فرد بیداست به پیشگاه ذات مبارک شاهانه شاهانه تقدیم میدارد.

و این اوراق رنگینش را در مقدم مبارک ملو کانه نثار و نغمات شیرین و جملات زیبایی نویسندگان و شعزای هرات را که عصاره یک جهان شوق و شغف و خلاصه یک عالم صمیمیت و فدویت و نمونه جذبات ملی و رمزی از مراتب شاه دوستی این قوم نجیب است درمنصه اشاعه می گذارد.

شاه دوستی از همان خصایص برجسته و ممتازیست که در قلوب ملل عالم وجود داشته، مدار ملت و وطنیت هر قوم بشمار می رود - ولی این غریزه عالیله در جاتی دارد که از حیث افکار و عقاید ملت و هویت و شخصیت شاه مدارجی را اجرا می نماید، از اینجا روشن میشود

که ملت افغان بشاه محبوب و ملت پرور خود ها به آن پایه محبت دارند که شاه دوستی شان فوق از شاه دوستی ملل عالم بوده و درین سجنه پاک از همه جهان برتری مینمایند و این امتیاز و برتری ما از دوناچه سرچشمه میگردد .

اول ، از ناحیه دیانت که عموم ملت کهسار بارشاد شریعت مقدس اسلام اطاعت و محبت شاه را بر خود فرض و لازم شمرده ، شاه دوستی از برجسته ترین خصائص لاجنیده شان بشمار می رود .

دوم ، از ناحیه شخصیت شاه ، ما بشاه جوان و ترقی خواه و محبوب خود ها علاقه خاصی داریم که از دوره برجسته و الدماجد بزرگوار شان اعلیحضرت شهید سعید (رح) آغاز گردیده و ما را تابش مرهون احسان این خاندان جلیل ایشان می دارد . علاوه بر آن شاهکاری ها و گاهای رسا که با اثر عزم و اراده شاه جوان باصلاحات مملکت برداشته شده و پیشرفت امور مادی و معنوی کشور و دیانت خواهی و ملت پروری که از ذات مبارک ملو گانه بیابسی بملاحظه میرسد ما را در مقام شاه دوستی استوار ساخته این سجنه نامیه را در ضمائر ما قوام میدهد .

ازین دو حیث محبت ما بذات ملو گانه برتر از محبتی است که ملل دیگر به نسبت شاه خود دارند ، بلکه ما شاه را بمنزله جان و روح و روان خود بشماریم و فرد فرد ملت بحضور شان بدینگونه خطاب میکنند .

اعلیحضرتا ! ما بوجود شما افتخار میکنیم و قدوم تا انرا مایه سرافرازی و مهابات میدانیم ، ما قوم فداکار و وفا شعار همیشه سر اطاعت بخطه فرمان مبارک نهاده و از جان و دل اطاعت داریم و این اطاعت از مبرم ترین سجایای ملی و وظایف دینی ماست . ما ملت شاه دوست به کدام زبان شکر خدا را بجا آورده میتوانیم که دعای ما با اجابت مقرون گشته و صحت کامله بذات اشرف میسر و سفر بخیریت و سعادت انجام یافت . از خداوند متعال همیشه و جود تا انرا از آفات دوران مصون خوانده و وطن و قوم کهسار را در سایه عطا و توفیق شما بترقیات روز افزون نایل می خواهیم - بحرمت النبی و آله اطهارین .

از طبع شاغلی رجائی .

آفتاب طالع ما شد پدید

ای شه خوش مقدم نیکو خصال شهر یاز هو شمند با کمال

یادشاه عالم با عدل و داد تاجدار و مالک لطف و وداد

از مناظر پذیرائی ذات شاهانه در عراق در راه مراجعت بوطن

اعلیحضرت هما یونی بعد از آن که از طرف والاحضرت امیر عبدالاله در میدان هوایی بغداد پذیرائی میشوند به معیت والاحضرت
موصوف در کادی پهلوانی به مقر شاهی تشریف فرما میگرددند .

اعلیٰ حضرت معظم ہمایونی و والا حضرت شہزادہ محمد نادر جان بالا حضرت نائب السلطنۃ عراق در حال مصاحبہ دوستانہ .

هم جوان وهم جوانبخت ودلیر	در جهان دانش و فن بینظیر
صاحب شمشیر و تدبیر و قلم	مشتهر در فضل و در حکمت علم
دوستدار ملت و خواهان ملک	عاشق عز و شکوه و شان ملک
از فراغت ای شه عالی نهاد	نور بیه نمی ز چشم ما فتناد
هجر تو بر جان ما آتش فکند	سوختیم در شعله آن چون سپند
چون تورفتی از بر ما دل برفت	رفتیم از خود کز نظر مجمل برفت
شکرش به مد عمری انتظار	رفع شد آن تلخی شبهای تار
آفتاب طالع ما شد بدید	رنج محنت دامن از ما برکشید
میرسی اینک چو جان اندر بدن	مینهای پا بردل اهل وطن
قلب ملت خانه و ماوای توست	خوش فرما کین مقام و جای توست

چشم ما فرش قدوم نیاز تو

جان ملت باد پا انداز تو

میرمن معجوبه مروی :

شاه در برج حمل چون تابان آمده

مژده باد ای بلبلان فصل گلستان آمده	باغ شد سرسبز و خرم گل به بستان آمده
غنچه دلها شکفته همچو گل در بوستان	تا نوید مقدم شاه جهانپان آمده
چشم ملت گشته روشن از رخس یعقوب وار	کان عزیز مصر عزت سوی کنعان آمده
ابر رحمت، کان رافت، اختر برج شرف	آفتاب اوج عزت، ظل سبحان آمده
جا نشین تاجداران افتخار خسروان	شاه ظاهر مظهر الطاف یزدان آمده
خبر مقدم میسر اید زهره از چرخ برین	از فلک فوج ملک او را انکهبان آمده
فتح و نصرت از زمین و بخت و اقبال از یسار	درر کابش دولت و عزت شتابان آمده
همچو گل تشریف فرما شد در ایام بهار	شاه در برج حمل چون مهر تابان آمده
شکرش نعمت صحت عطا کردش خدا	در وطن با عافیت از فضل سبحان آمده
تا جهان باشد مباد اسایه اش کم از وطن	زانکه اندر جسم ملت ذات او جان آمده

تا گل اقبال او بشکفت در باغ وطن

همچو (معجوبه) هزارانش ثناخوان آمده

ذات ملو کانه در قندهار:

در قندهار قبل از تشریف آوری ذات ملو کانه والا حضرت سردار احمد شاه خان وزیر دربار جلالتاب سردار اسدالله خان سراج وزیر داخله معاون دوم صدارت عظمی، بشا غلی میرزا محمد خان یغملی وزیر دولت، بشا غلی محمد یونس خان نائب الحکومه و قرقه مشرفندهار، قونسل هند مقیم قندهار بشا غلی عبدالروف خان قونسل افغانی مقیم مشهد، قونسل افغانی مقیم چین، مامورین، علماء سادات واعزه موسفیدان، طلاب معارف و مدارس که تعداد شان در حدود پنجاه هزار نفرو بیشتر از آن بالغ می گردید برای استقبال شاهانه در میدان طیاره قندهار و عرض راه صف بسته بودند.

میدان طیاره و تمام جاده ها و راه ها با بیرق ها و دروازه های مجلل مزین گردیده بود. طیاره حامل ذات ملو کانه که با پنج طیاره دیگر مشایعت میشد ساعت هوه دقیقه در فضا نمودار شد و ساعت ۱۴ و ۱۵ دقیقه بمیدان هوایی فرود آمد.

حینیکه ذات هایونی تشریف فرمای صحن میدان شدند ۲۱ و ۲۲ سلام شاهی فیر و قطعات عسا کر شاهانه توسط موزیک رسم تعظیم و احترام بجا آوردند.

ذات شاهانه بکنفر از عسا کرا بحضور خود طلب فرموده و وکالت عموم قطعات روی اورا بوسیدند. درین موقع نائب الحکومه قندهار بانیته خبر مقدم ایراد کرده و ذات ملو کانه مرکب از علماء را به آغوش لطف و عطوفت کشیدند. شماره های فوق العاده طلوع افغان که بمناسبت تشریف فرمائی ملو کانه طبع گردیده بود بحضورین توزیع گردید. سپس ذات شاهانه به صفوف طلاب تشریف فرما شده یک متعلم خورد سال را نزد خود طلب فرموده رویش را بوسیدند و فرمودند که بوض همه شما روی این طفل خورد سال را می بوسم در موقعی که ذات ملو کانه تشریف فرمای صفوف اهالی میگردیدند، بانیته خبر مقدم از طرف رئیس بلدیه قندهار ایراد گردید. بطول راه اهالی قندهار نه تنها دسته های گل را بر مو کب شاهانه نثار می کردند بل بسته های نوت را نیز بر مو تر شاهانه می پاشیدند. ساعت ۳ و ۴ دقیقه اعلیحضرت هایونی تشریف فرمای اقامتگاه شاهی گردیدند.

روز جمعه ۱۸ حمل ساعت ۱۱ و ۲۰ دقیقه اعلیحضرت هایونی تشریف فرمای عمارت دار الحکومه کی شده، معزین و موسفیدان بحضور شاهانه مشرف شدند و از احساسات شاه دوستی آنها ذات هایونی اظهار ممنونیت و تشکر فرمودند. سپس ذات شاهانه پیاده جهت زیارت خرقه مطهره حضرت سرور کائنات (ص) رفته و بعد از زیارت نماز جمعه را نیز در آنجا ادا کردند.

اعلیٰ حضرت هما یونی، ممیت والا حضرت نائب السلطه عراق نوابش اسب دوانی را تماشا میفرما یند.

ذات مبارک شاهانه هیتکام دواع باوالاحضرت امیر عبدالاله نائب السلطنه عراق ورجال بزرگ آن کشور در میدان هوایی بغداد

ويکپوش بسيار فشننگ که در چار اطراف آن آيات مبار که و کلمه طيبه واسم مبارک اعلی حضرت باسيم طلاز دوزی شده بود اهداء کردند . روز جمعه ساعت ۴ و نیم بعد از ظهر ذات ملو کانه اموريل ارغستان را ملاحظه و ساعت ۵ و ۳ دقیقه فشنه عسکری و باغ و ملحقات آن را معاينه فرموده ، قوماندان عسکری فندهار را نوازش فرمودند . شام روز جمعه ۱۸ حمل به اعزاز تشریف فرمائی ذات شاهانه از طرف قوماندان عسکری فندهار دعوت صرف شام در فشنه عسکری ترتیب داده شد .

روز ۱۹ حمل ساعت ۷ و ۲۰ دقیقه قبل از ظهر ذات همايونی عازم گرشک گردیده . در بين راه مقبره حاجی ميرويس بابارا زیارت و ساعت ۱۱ و ۵ دقیقه قبل از ظهر تشریف فرمای گرشک گردیده . از طرف حکمران ، مامورین - علماء و طلاب معارف و سائر اهالی با غیر تویها استقبال شدند . ذات شاهانه مستقبلین را طرف تفقد و نوازش قرار داده - ساعت ۱۱ و ۲۰ دقیقه عازم سر بند نهر بغراء گردیدند . در ضمن مشاهده امور نهر موصوف ذات شاهانه بند برق را نیز در حالیکه از طرف کمیتهی موریسن توضیحات لازمه بعرض رسانده میشد ملاحظه فرمودند . ساعت ۴ و ۵ دقیقه روز ۱۹ حمل موکب ملو کانه تشریف فرمای ناد علی گردیده - فارم زراعتی آن چار ا ملاحظه فرمودند . سپس بصوب چاه انجیل حرکت و ساعت ۵ و ۲۰ دقیقه بدانجا مواصلت و تمام شعبات مربوطه کمیتهی را با نقشه ها و پروژہ های نهر بغراء در حالیکه رئیس کمیتهی توضیحات مبادا - ملاحظه و از رئیس کمیتهی اظهار امتنان فرمودند .

ذات شاهانه و ایس به گرشک معاودت و شب ۲۰ حمل را در اینجا استراحت داشتند . ساعت ۸ و ۲۰ دقیقه روز ۲۰ حمل ذات همايونی از گرشک بقندهار حرکت فرموده و در بين راه بمزار شهدای میوند رفته و ساعت ۱۲ و ۴ دقیقه ظهر از آثار تاریخی چهل زینه دیدن فرمودند و ساعت یک ظهر بقندهار مراجعت کردند . ساعت ۴ عصر روز مذکور ذات شاهانه تشریف فرمای فابریکه بشمینه بافی فندهار گردیدند و در اطراف نفاست و زیادت تولیدات آن بیکار گشتان مربوطه هدایات لازمه اعطاء فرمودند .

ساعت ۵ و ۴ دقیقه روز مذکور ذات همايونی بیاباغ سرده و از اینجا جانب باباولی علیه الرحمه عزیمت فرموده و در دعوت افتخاری ریاست بلده فندهار شمولیت ورزیدند . و از موقعیت باغ سرده و باباولی ورود ارغنداب خیلی توصیف نموده بموظفین باغ سرده یکمشت پول بطور بخشش اعطاء نمودند .

ساعت ۸ و ۴ دقیقه صبح روز ۲۱ حمل ذات همايونی بمیدان هوائی فندهار تشریف فرما شدند . در میدان هوائی فندهار نائب الحکومه قوماندان عسکری و هزاره نفر مامورین - طلاب

معارف قطعات عسکری - موسفیدان واع-زه و معاریف شهر برای وداع اعلیحضرت حضور بهر رسانیده و در بین هلهله و شاد باشهای زائداوصف و دعا های سفر بخیر وزنده باد ، شاه محبوب خود را وداع گفتند . ساعت ۹ وه دقیقه طیاره اعلیحضرت همایونی از میدان هوایی قندهار جانب کابل پرواز نمود و متعاقب آن طیارات ذوات معینی ذات شاهانه نیز به پرواز درآمدند .

حین اقامت ذات مبارک همایونی در قندهار روزنامه (طلوع افغان) منتشره آنجا شماره فوق العاده بدین مناسبت نشر و از احساسات عمومی اهالی نمایندگی کرد که ما برض معارفی عواطف عمومی نسبت به مراجعت باعافیت شاه محبوب شان در اینجا بافتباس سرمقاله روزنامه موصوف می پردازیم:

سرمقاله طلوع افغان بزبان ملی پشتو

هغه هم ورځ وه چه دملو كانه اشرف ذات دافغانستان محبوب اوملت پرور زلمی ټولواك دخپلو خوزمنو سترگو دمعالجېي اوتداوی په غرض دپښتانه دو فاشعار ملت څخه بيلتون كسري وپاړيس ته ئې تشريف يووړ . دپښتنو دلبو تور اود بصارت نور اود افغانستان د ۱۲ ملوانو نفوسو د آما او اوهيلو دسر رسولو ملجاء اوماوا بيلتون اوغه رودی ملت ته څه پښه كړی وه ؟ اوی او كوچنی ، لخوان ، اوسين كسري ، تراوښخه ئې غمجن اومحزون ، خوابدی اومراوی كرزولی وه . هر بلو ته چه مو كتل اوهر لور ته چه مو سترگی غوړولی پرته دملوالو اوخواښو ټو او بيله داوښكو دكو سترگو او بيله متأثرو او غمجنو زړو بيل څه نظره نه رانه . سرور او خوښی ، نشاط او خوش حالی د زړو څخه ووتله او دهنو زړو صحنه چه دداراز عادل اودموكرات زلمی ټولواك مینه اومحبت چه ديوه جامعی پيشوا او قايد دی او په ټولو اوصافو او نيكو سيمو متصف دی اوتول فضل او اخلاقي ميكارم بده كښي غونډ دی ، دغم او خوابدی په كرزو بوښله شوه ، لڅكه هغه ټولواك چه وټولو افرادو ته محبوب اودهنه سره عشق لري اوتر لځانه ئې هم كران او عزيز كښي ، ددوی څخه دخو ورځو دپاره چه هره ورځ ئې د كال په څير يری تيريدله بيلتون و كړ . هوا د پښتنو ددی ستر مشر اوزلمی ټولواك دمفارقت ورځی دافغانستان پر وړه شعار اوشاه دوست ملت څومره تلخی اوناكواړی تیری شوی ، ليكن لڅكه چه دنيكه مرغه چه هرغم لره پای او په هری شپي پسی روښانه ورځ ده ، نو دا ټوله ملامتوونكي غمونه مويده اميد پر لځای وكښانه .

از مناظر پذیرائی ذات ملو کانه در تهران

در راه مراجعت ب وطن

اعلی حضرت همایونی در میدان هوایی مهرآباد تهران از طرف اعلی حضرت
شاه ایران استقبال می شوند .

اعلیٰ حضرت ہمایونی در میدان هوائی مهر آباد سلام و احترام کارڈ نشریاتی را قبول مفرمائید .

نن چه وهریلوته کورو تندي خلاص اوشونديان به مسا اودوگرو زړونه دخوښی او مسرت ، نشاط اوسرور څخه ډک دی . لځکه نن دپښتو دسترگو تور او هغه خچسته صفات ذات چه دهغه دهجر اوبيلتون کړی ئی په نړیوالی متحمل اوبه شپو اوورخو ئی پاپره ببصیری سره دوصل انتظار درلود ، ددوی په منځ کښې ولاړ اوسترگی ئی دخپل محبوب ټولواک په دیدار روښانه اونا آرامه زړونه ئی تسلې اواطمینان پیدا کړ ، هرلورته چه کاته کړو وکړی ددی فرخنده اومسعود ورود په نسبت دبیریک اومبارکی په ویلو کښې یویریل چټکی کوی ، لځکه دپښتون ملت اراثا اوفطرتا شاه دوست دی او د شاهانه ذات سره داحترام ډک عشق اومحبت لری .

ای دپښتو سترسعيد شهید غازی نادرخان ! ستا برباک روح دی درود او برکت وی ، دخدای تعالی په فضل جنت اوردنوان دی نصب شه - چه خپل په بحیر دی څه راز صالح میره ، قوم پرور اوفداکار زوی اوڅه راز ټولواک چه په ټولو زړو کښې محبوب اوعزیز دی وخیل کران وطن ته وړاندی کړیدی . ؟ ؟

ای دپښتو وفاتعار اوشاه دوست غيور ملت ! سترگی مو روښانه چه نن بیا چه زمونږ معدلت پرور اودیمو کرات زلمی ټولواک زمونږ په منځ کښې ودریدی .

ای دپښتون تېره ! فغرو کړه اودشاه دوستی ددې پاک اوبی آلاش عشق په درلودلو سره وویاړه - سراوچت کړه . هوق لاری لځکه دداسی محبوب اوستر ټولواک مینی اوعشق ته ئی په زړو کښې لځای ورکړیدی چه هغه دمقدس دین ساتوونکی او دخپل ملی غرور اوملی اوتاریخی افتخاراتو سرچینه گڼی اودده په سپورې کښې علم اوفضل ، نهضت اوتمدن گټی اوددیمو کراسی کښت ریښی .

ای محبوب ذات اوای عزیز ټولواک ! ای دپښتون ملت دآمالو یوازی ملجاء ! نن دپښتون ملت ستا په ډول مبارک ذات اومعظم اولوالامر په درلودلو سره پرمختان ویاری ، لځکه دحریت اووطن پرستی دارتقاء احساسات - عدالت اومهرحس په تا کښې دکمال وحدت ته رسیدلی دی ، ته هغه ټولواک ئی چه دخپل مزاج دعلالت اونا روغی په سفر کښې هم دملت دغم اووملت ته دگټو رسولو له فکر څخه فارغ نوی اویدی با عافیت سفر کښې دی هم داروپائی مللو اولسلامی ممالکو په تیره بیا دمصر ، عراق ، سعود په عربستان اوزمونږ دهمسایه ورور ملت ایران دوستی اومحبت وموړته وگټله .

دپښتون هره فرد په لوړ څرخ وائی ، (ژوندی دی وی دپښتون ستر ټولواک - تل - تر تله دی وی افغانستان) .

اعلیٰ حضرت معظمہ ماہیونی ہنگام تشریف فرمائی جانب قصر سلطنتی ایران .

ذات مبارك شاهانه در دعوت به اعلیحضرت شاه ایران به افتخار تشریف فرمائی مانو گاه ترتیب داده شده با اعلیحضرت
موصوف مصروف معیاجه میباشند .

اعلیٰ حضرت همایونی در کابل:

ساعت ۷ صبح روز ۲۱ حمل اهالی کابل و دوروزديک در حدود لیک‌ها نفر از میدان هوایی کابل (چمن خواجه رواش) الی دروازه ارک صاف بسته بودند.

والاحضرت شهزاده احمد شاه جان، والاحضرت سیه‌سالار غازی صدراعظم، وزراء، سفرای دول متحابه، نمایندگان شورا و اعیان، طلاب فاکولته‌ها و مکاتب، مامورین عالی رتبه لشکری و کشوری و قطعات عسکری استقبالیه در چمن خواجه رواش برای استقبال اعلیٰ حضرت همایونی حضور بهم رسانیده بودند.

ساعت ۹ و ۱۰ دقیقه قبل از ظهر پرواز موکب شاهانه از قندهار ذریعه میکروفون چمن خواجه رواش اعلام گردید و لحظه بعد از میدان هوایی طیاران استقبالیه بغرض استقبال شاهانه بسمت قندهار پرواز و پس از دو ساعت انتظار حاضرین، در حالیکه دقیقه دقیقه جریانات ذریعه میکروفون براد کاست می‌شد طیاره حامل پادشاه محبوب و مهربان ما بر فراز شهر نمایان شد و درینوقت حاضرین بکف زدن‌ها و شادمانی و عره‌های بهجت افزا که تحریر و ترسیم آن از قوه قلم بیرون است پرداخته و متعاقباً طیاره شاهانه بعد از یک دوره در فضای چمن به میدان هوایی نزول اجلال فرمود.

ذات معظم اعلیٰ حضرت پوره ساعت ۱۱ و ۲۰ دقیقه یازمین گذاشته و قدم‌های مبارک شان با فبرهای سلامی و شادیانه توپ اعلام و بدرقه گردید و نعره‌های زنده باد و عرد و پرشه باجا در هر طرف طنین افراز بود درین موقع والاحضرت سیه‌سالار غازی برای پذیرائی بیشتر حرکت فرموده و در آغوش محبوب پادشاهی قرار گرفتند.

ذات همایونی والاحضرت غازی را مورد لطف و شفقت شاهانه فرارزاده و سپس با فرزندان چمنندشان والاحضرت شهزاده احمد شاه جان و والاحضرت سردار محمد داؤد خان وزیر حربیه و سایر مستقبلین علیحدہ علیحدہ مصافحه و اظهار لطف و شفقت پدرا نه فرمودند. ضمناً فوق العاده‌های روزنامه انیس و اصلاح بحضور اعلیٰ حضرت و تمام همراهان سفر شاهانه و حضار توزیع گردید.

ذات همایونی برای لحظه مختصری تشریف فرمای کامپ مخصوص شاه‌سی گردیده والاحضرت سردار شاه محمود خان غازی صدراعظم به حیث وکیل زمان مسافرت شان مراتب شکر گذاری و خیر مقدم را از طرف کابینه و تمام مامورین ملکی و عسکری و افراد سپاه بحضور شاهانه تقدیم کردند و از معاودت مع الخیر و عافیت همایونی بدرگناه خداوندی اظهار سپاسگذاری و شکران نمودند. ذات ملوکانه مقابلتاً مراتب احساسات و امتنان شاهانه را بوالاحضرت غازی اظهار فرموده و از مساعی و خدماتی که والاحضرت

موصوف در زمان نجات خویش ابراز داشته اند اظهار تشکر و ممنونیت کرده و شکر کردند که خداوند بزرگ بازایشان را بوطن مألوف و مأنوس شان داخل و بدیدار ملت عزیز شان نائل گردانید.

سیس بناغلی داوی رئیس شورای ملی به نمایندگی تمام نمایندگان ملت در ضمن بیانیه خیر مقدم مراتب احساسات ملت را از معودت بخیر ملو کبانه و مسافرت شان در ممالک اسلامی و زیارت (بیت الله شریف) و دیگر مقدسات اسلامی بحضور شاهانه به عرض رسانید. از اجراءات والا حضرت غزی و کبل زمان مسافرت شاهانه توصیف و تائید کردند.

بناغلی (ونگه که مانند روپ چند) سفر کبیر هندوستان بحیث شیخ السفراء از طرف هیئت کورد بلوماتیک مقیم در بار کابل مراتب خیر مقدم و مسرت از تشریف آوری شاهانه را بجا آورده و ذات ملو کبانه از احساسات پاک همگان تشکر و امتنان فرمودند، اعلی حضرت معظم همایونی در بین هباهو وزنده بادهای زاید الوصف و بی سابقه، صفوف مستقیمین را که در حدود سه کروه دوطرفه ادامه می یافت عبور فرموده و در هر حصه پادسته های گلد و کف زدن های ممتد و نعره های مسلسل (زنده باد) و (مانده نباشید) پذیرائی می گردیدند، تا اینکه ساعت ۱۲ و ۱ دقیقه ظهر تشریف فرمای ارک شاهی گردیده و پرچم سرخ شاهی بعد از شش ماه انزوا بر پایه مخصوص آن برافراشته گردید و آسمان طالع ملت افدن با طلوع این خورشید منور روشن تر و منلا تر گردید بمناسبت تشریف فرمائی شاهانه درین روز رخصتی عمومی بوده و همگان در بین جاده ها و ایارتمان ها و نقاط قابل دید شهر که بدین تقریب از یک کفته باین طرف چراغان و بایرچم های رنگارنگ ملی مزین و آئینه بندان گردیده بود مصروف سیر و تماشا بودند، راجع به اوصاف این جشن استقبالیه همینقدر کفایت که بگوئیم در تاریخ ملی ما در زمره تمام جشن هائی که تا امروز به تقاریب مختلفه برپا گردیده بی سابقه، بی نظیر، خیلی احساساتی و مهیج بود.

اصدار رضایت نامه از حضور اعلی حضرت معظم همایونی

عنوان والا حضرت سپه سالار غازی صدر اعظم
بتاریخ ۲۳ حمل از حضور اعلی حضرت المتوکل علی الله توالواک محبوب افغانستان فرمانی
مبنی بر رضایت حضور شاهانه از حسن اجراءات و کفایت والا حضرت سپه سالار غازی
صدر اعظم در دوران وکالت شان و دوام تصدی امور صدارت عظمی کما فی السابق به
عنوان والا حضرت الفخیم سپه سالار غازی شرف صدور یافته است. که ماسواد اصل فرمان
۱۹۷-۳۹۹ تاریخ ۲۳ حمل ۱۳۲۹ حضور شاهانه را در اینجا درج می نمائیم.

« ج، ع، ج، ا، اعلیٰ نشان عم محترم سپه سالار سردار شاه محمود خان غازي صدر اعظم! شش ماه قبل برای معالجه خویش عازم اروپا گـ رديده و بفرمان ۲۹۸۶- مورخه ۳ میزان ۱۳۲۸ شمارا موظف نموده بودیم که علاوه از وظائف صدارت عظمی امور سلطنت را در غیاب ما وکالت نمایند .

اینک مع الخیر بعد از صحت یابی کامل بوطن عزیز بازگشت و ملاحظه نموده ایم که آن عم محترم این امر خطیر و مهم را در بر تو ذهن سلیم و فکر عالی و نیروی تدبیر خویش به وضع خیلی شایسته اداره فرموده اند و درین مدت نظم و نسق کشور و جریانات آن در سایه لیاقت و کارروائی شما و همکاران محترم تان هیئت وزراء آن طور که آرزوی ما بود طی گردیده است ما از بارگاه خدای متعال استدعا می نمائیم که برای آن عم محترم ما و هیئت و کافه کارکنات دولت در اجرای وظائف ایشان توفیقات مزید ببخشد و بوطن عزیز را از طریق فعالیت و لیاقت خدام صادق آن به مدارج مطلوبه نائل سازد ، بفرمان هذا مرا تب رضامندی و مسرت بی نهایت خودمان را که نسبت به آن عم مکرم و همکاران محترم شان حاصل گردیده اظهار و ضمنا ارشاد میداریم که بعد ازین وظائف مقام رفیع صدارت عظمی را کما فی السابق تصدی نمائید (محل امضای اعلیحضرت همایونی) »

دعوت بمناسبت تشریف فرمائی ذات مبارک شاهانه

شام روز ۲۳ حمل بافتخار و معاودت با عاقبت اعلیحضرت همایونی دعوت مجللی در قصر صدارت عظمی از جانب والا حضرت افغم سپه سالار غازي صدر اعظم ترتیب یافته بود که در آن علاوه از والا حضرت اعضای کابینه و هیئت کور دیلو ماتیک ، مقیم کابل حضور بهم رسانیده بودند . ساعت ۸ و نیم اعلیحضرت معظم پادشاه جوان ما تشریف فرمای قصر صدارت عظمی گردیده و از طرف والا حضرت غازي پذیرائی و استقبال شدند ، در سالون پذیرائی ذات مبارک شاهانه اعضای کابینه و هیئت کور دیلو ماتیک را یکجا نیگانه مورد نوازش شاهانه قراردادده با هر کدام دقایقی چند مذاکره و صحبت فرمودند ، سپس طعام شبر را با حاضرین به یک میز صرف و بساعت ۱۲ شب باردیگر مدعوین را مورد لطف و تفقد شاهانه قرار داده و به قصر شاهی تشریف بردند . همچنین بروز ۲۴ حمل از ساعت ۵ بعد از ظهر از طرف والا حضرت وزیر حریبه بافتخار معاودت بغیر اعلیحضرت همایونی در کلوب عسکری دعوتی ترتیب و در آن بر علاوه والا حضرت ها اعضای کابینه - مامورین عالی رتبه ملکی و صاحب منصبان ارشد عسکری و بعضی ازار باب مناصب قطعات مرکز حضور بهم رسانیده بودند .

اعلیٰ حضرت معظمہ سہیل و نر بسا اعلام حضرت شاہ اولان درویشیہ از طرف پادشاہ محبوب سہیل فخرالامین حضرت موصوف دہلوی

دوشاه. جوان دوست و برادر (اقتصادستان و ایران) در کاخ مرمر .

ساعت ۵ ونیم اعلیحضرت معظم همایونی فرمای کلوب عسکری شده و از جانب والا حضرت وزیر حربیه وصاحب منصبان مربوطه استقبال شدند بعد از آن که اعلیحضرت همایونی تشریف فرمای صالون بزرگ کلوب گردیدند ابتداء با وزراء و مامورین عالی رتبه ملکی و بعد از آن با صاحب منصبان عسکری اظهار الطاف فرموده و هر کدام را علیحده علیحده مورد نوازش شاهانه شان قرار دادند پس از ختم این مراسم والا حضرت سپه سالار غازی صدر اعظم ورود مسعود اعلیحضرت همایونی را به کلوب عسکری خبر مقدم گفته و از عودت باصحت همایونی بوطن اظهار خوشنودی و مراتب خدمت گذاری وفاداریت خود و مامورین دولت را به عرض حضور شاهانه رساندند اعلیحضرت همایونی بالمقابل حسیات قابل قدر سپه سالار غازی و رفقای ایشان و سایر مامورین دولت را تقدیر فرموده و از خدمات و زحماتی که والا حضرت ایشان در موقع سفر ذات شاهانه بارویا در تأمین امنیت و آرامی ملت و پیش برد امور مملکتی ابراز کرده اند اظهار امتنان فرمودند پس از ختم این فرمایشات اعلیحضرت همایونی و سایر مدعوین در اطاق هائیکه ترتیبات بوفه گرفته شده بود تشریف برده و صرف آن پرداختند بعد از ختم بوفه اعلیحضرت همایونی باردگر به صالون بزرگ کلوب عسکری تشریف فرما شده و در حالیکه یگان یکسان حاضرین را مورد تفقد و نوازش شاهانه شان قرار میدادند از مدعوین وداع فرموده و با اظهار امتنان از والا حضرت وزیر حربیه ساعت ۶ ونیم تشریف بردند.

تشریف فرمائی اعلیحضرت همایونی بصورت رسمی بقصر شاهی دلکشا

ساعت ۱۰ قبل از ظهر روز ۲۶ حمل ۲۹ اعلیحضرت قواوک شاه جوان و محبوب مایس از ۶ ماه در قصر شاهی دلکشا تشریف فرما گردیده و برچم شاهی بر فراز برج ساعت به اهتزاز در آمد، گرچه از روز تشریف آوری ذات شاهانه بیرق شاهی افغانستان در ارگ بلند بوده و همه گمان از دیدار آن قوت قلب و اطمنان خاطر پیدا کرده و شاد بودند اما چون بلند شدن برچم سلطنتی در قراز دلکشا آغاز کار و دربار عام پادشاهی را اعلام می نماید لهذا تمام مامورین و طبقات مختلف شهر کابل که میدانند چه گونه و به چه سهولت محض يك التماس بحضور شاه دیوکرات و محبوب افغانستان باریاب شده می توانند بنابر اظهار شاه دوستی و ابراز احساسات فدویت بحضور اقدس شهر یاری استعداد شرف یابی و دیدار شاه خود را از نزدیک نمودند.

چنانچه این خواهش شان بالترتیب پذیرفته شده از ساعت ۱۰ ونیم قبل از ظهر روز مذکور مامورین، اعزه و هیئت های ولایات به نوبت و تحت رهنمائی شاغلی معین اول وزارت دربار سلطنتی بحضور شاهانه مشرف و پس از ابراز احساسات شاه دوستی و اظهار آمادگی

سرور مل در راه احترام و حفظ مقام سلطنت و دولت افغاني و ثابيد سياست و خط مشي قومي و اسلامي دولت از حضور ملوگاه مورد تفقد و مرحمت شاهي قرار گرفته با کمال نشاط و سرور قلب مرخص ميشدند .

و بعد ازان هر روز مامورين و اهالي بسر کردگي بزرگان اداري و ملي خویش بفرص تشرف به حضور اعلی حضرت بقصر شاهي دلکشا آمده ، مراتب شاه دوستي و فدويت خود را عرض ميکردند .

امتنان والا حضرت سپه سالار غازي صدر اعظم و کيل زمان مسافرت

شاهانه از احساسات شاه دوستي ملت

والا حضرت سپه سالار غازي صدر اعظم بحيث و کيل زمان سفر ذات شاهانه و صدر اعظم افغانستان از پذيرائي هائي که به حضور اعلی حضرت همایوني از طرف طبقات مختلف ملت و فاشعار شان بعمل آمده است بذريعه فرماني عنوان رياست مستقل مطبوعات اظهار تشکر و امتنان فرموده اند که اينک عين فرمان را در اینجا نقل مي کنيم ،
ج محمد قدیر خان کفيل رياست مستقل مطبوعات !

احساسات شاه دوستي و عشق مفرطي که مردم اين سر زمين به مناسبت اعاده صحت و قدوم ذات شهر ياري بيدان عمل بایک عالم نشاط و شاد ماني از خود ابراز داده اند به بارگاه حضرت الهي جنای هزاران سياس است .

من در مقابل اين احساسات مقدس و بی آلايش ملت نجيب افغانستان که از طرف آنها در خط سير حضور شهر ياري عملا و از ديگر بلاد ، افغانستان کتبان شان داده شده است اظهار سياس گذاري و تشکر و امتنان مي نمايم ، بر روی اين منظور به جلالتاب شما بدین وسيله نوشتم شما مراتب سياس گذاري و تشکر و امتنان بي بايان مرا بحيث سپه سالار و صدر اعظم افغانستان بنام اهالي ولايت هرات - ولايت فندهار - ولايت کابل که در خط سير حضور ملوگاه واقع بودند و عموماً اهالي افغانستان که در تشریف فرمائي حضور اعلی حضرت معظم و عودت صحت کامله حضور شان به دعای خير و استقبال و پذيرائي شان دار اشتراك ورزيده و با دلهاي لبريز از نشاط و مسرت جشن گرفته و متحمل زحمات متنوعه گرديده اند هم بلديه و اهالي کابل درين چند شب متواتر که بازار هزارا چراغان کرده و در تزيينات دکانهاي خود بسيار به ترتيب درست بشوق ، اخلاص و محبت مراتب شاه دوستي خود را به تقريب ورود با سعادت اعلی حضرت همایوني البتو کيل علي الله نشان داده اند توسط راډيو و روز نامه ها نشر نموده براي شان ابلاغ داريد . (مجل امضای شاه محمود غازي)

بمناسبت تشریف آوری اعلیحضرت معظم‌ها یونی مطبوعات وطن عزیز ما فوق‌العاده و مقالات متعدد و مؤثری نشر نمودند و شعرای مملکت اشعار مهیج و آبداری سرودند که اینک در اثر ظرفیت محدود سالنامه طور نمونه سرمقاله مجله ژوندون را بقلم شیاغلی گویا اعتمادی و استقبالیه شیاغلی الفت را نشر می‌نمائیم .

شاه :

اعلیحضرت! پنجاه و نه سال است که ما به ندای طبل شب که از سرای شاهی طنین انداز بود بغواب راحت رفته و بامدادان بازار فریو کوس و کرنا ی شاهی که از منظر دژ سلطنتی ندای حیات و جنبش را در شهر القاء می‌کرد بیدار می‌شدیم و ازین است که عقیده تخت شاهی در عضویت و ساختمان مشاعر ما و بلکه در حجیرات دماغ ما جای گرفته و کزنون ار یکه تو- ای بهترین وارث او رنگه شاهی جای بهتری ازدل و دیده ما ندارد .

دین مقدس اسلام در ۱۳ قرن مسعود خود هم همه شعایر و رسوم و حتی عقود دینی و اجتماعی را به شخص شاه که امام و اولو الامرات مربوط ساخته و در حقیقت امور اجتماعی مملکت اگر شاهی در آن موجود نباشد مانند نماز جماعتیست که اعلم ندارد .

تو شخصیتی هستی که ماهیت ترا صفات و ممتازات و حتی مشخصات شخصی تو آنرا تشکیل نکرده- بلکه فضائل و مکارم و عواطف پاک دینی و احساسات عالی اجتماعی ۱۲ ملیون افراد خدا پرست و وطن دوست موجودیت شاهی ترا بهمان آورده و تو عصاره عواطف پاک و جوهر حسیات قدسی تمام افراد این سرزمین پاک و منزه می‌باشی ما آنوقت به رذائل می‌گرایم که به حسابات پست و حظوظ خسیسه خود فرو می‌رویم ولی به فضائل و مکارم اخلاق آننگاه پناه می‌بریم که خود را در رداء مسعود اجتماعی پیچیده می‌یابیم و آنوقت می‌بینیم که تو در میراب آمال دینی و مسنداید آل‌های اجتماعی ما جای داری پس هر وقت که می‌خواهیم خودی حقیقی و خودی اجتماعی خود را ببینیم باید در قامت زیبا و منظر نبکوی تو نظر کنیم تو مظهر فضائل و آمال و آئینه جمال و جلال خودی های عالیه مائی و هر روزی که ترا نه بینیم خود را در آئینه فضائل و مکارم خود کمتر خواهیم دید و از یثرو دوری تو نه تنها ما را از وصال پدر مهربان ما و دیدار عزیز ترین فرزندان این خاک مهجور می‌سازد- بلکه آئینه فضایل و مملکات نیک را از ما دور می‌کند و ما را بیشتر در مفاتح خودی های پست و غیر اجتماعی فرو میبرد .

اعلیحضرت! امامت و خلافت مسلمانان سایه است از نور نبوة و شعاع عیست از خورشید رسالت و از روزیکه خداوند ترا مظهر این نور قدسی کرده است تو دیگر از چو کات خودی شخصی بر آمده و دیگر آن در بیتی که منشاء تو قطره سحاب رحمت دین و مهد پرورش

توصد ف ياك مليت تواست. نسبت تو اينست که زاده ابررخت دين و پر وریده صدف ياک
مليتی و هم نسبت ديگری داری که پدر روحی و معنوی مائی و هرچه زاده رحمت خدا وند
است از قبيل عدل و احسان و رحم و شفقت، داد و دهش همه افراد قبیله شاهي و دينی تست .
اعلیحضرت! این خطاب ما نشانه دو چیز است اولاً نشانه عظمت روح و اخلاق بزرگ
شاهانه تست و تو شاهي که عدالت و دیو کراسی و حکومت ملی را بدل فراخی که مخصوص
سینه شاهانه تست و خدا وند ترا باین دل ياک و وسیع مخصوصاً برگزیده است بما کرامت
کردی و تاج حکومت ملی بزرگتر است و عالی تر است از ان تاج شهنشاهی که شهنشاهان
احمد و محمود غازي بر سر ما نهادند ما هم به آن دل ياک و آن دست کریم و آن قامت
زیبا همان علاقه را می پرورانیم که به فضیلت و کرامت و باقی شعایر ملی خود داریم و مخصوصاً
که حکومت ملی «عطیه فراموش نشدنی ذات شاهانه تو» این مکارم را بیشتر صیقل میزند
و بیشتر روشن می سازد ما به شمشیر تو که آیه ایست از پیروزی کلمه خدا و در هر چهره آن
موجبست از شعایر دینی و آمال ملی ما عهد کرده ایم که زیر لوای فرخنده تو باشیم و بر خط
فرمان تو بسرانیم و بامتثال امر تو از سر جان برخیزیم. یادشاهی تو سرش اقبال ملی ما بود
و تویی شاهي که ماهیست ملی مسعود خود را در آئینه جبین خجسته و کشاده تو می بینیم
و تویی شاهي که بعمدالله فضایل و مکارم دینی و اخلاقی و علمی بیشتر و بیشتر از مادر اطراف
تو حلقه زده اند (و ما ازین رهگذر حق داریم که بر همه ملل شاه دوست دعوی مباحات کنیم).

اعلیحضرت! عدل در نظام حکومت به آن منزله است که جاذبه در منظومه شمسی. و قول
ما نور دین ماست که «آسمانها و زمینها بر عدل بریانند» و عدل بمانند جاذبه قویا بمانند
دایره های موج باید در حلقه های کوچک و نزدیک خود قویتر باشد. تا خود را در کران
های دور برساند و همین عدل بود که عطیه خداوند بر تو بوده و ترا اینقدرها نزد ما گرامی
داشته که حقیقتاً بدوری تو منال شدیم و مملکت را بی تو مانند کالبدی می دیدیم که از جان
شیرین تهی شده است و کنون خدای را نیایش می کنیم که ترا بکام دلها و به طبق آرزوهای
ما برساند و کنون از بارگاه عطوف او نیازمندیم که ترا و آن هستی دا نشمند و دادگر
و مهربان را از ما نگیرد و هم از بارگاه کبریائی استرحام می کنیم که ترا بیشتر ازین
سرچشمه اعتلای دین و سرمایه قوت ملت و مصدر عدل و داد و منبع علم و معرفت و مظهر بزرگ
دیو کراسی و حاکمیت ملی بسازد.

اعلیحضرت! علم و دانش تو سرمایه فخر همه ما و موجب مباحات تمام ملت است و تو میدانی که این
لذا ید شخصی و جسمی ما آنی وسطی و گذری است و لذتی که بزرگتر و عامتر و بایدار تر

اعلیٰ حضرت مابونی ہنگام خروج از قارہ بکھریں تہران (والا) شہر شامیو، عبیرت و جلالت، پڑور حربہ ایران طرف است و چپا علیٰ حضرت بدہ میثوند

اعلا حضرت معظمه، جناب، با افسرین و خدمت کاران، در میدان هوایی، مهر آباد

و دایره می فرمایند

است همانا لذا ید اجتماع است که عبارت است از پیروزی های ملت در جبهه های دیو کراسی و معارف و اداره و تکلیف و شئون بین المللی و این ها همه چیزهایی می باشند که در هستی بزرگت تو منعکس می شوند. پس دبدار فرخنده تو نمایشی است از این چیزهایی که در حقیقت قوای روحی و معنوی ماست و آرزو مندیم هر ماه از هلال ابروی تو ماه نو مسعود تری را تو کنیم و در چنین رخشان تو هر روز ستاره اقبال ملی و اجتماعی خود را روشنتر و بزرگتر مشاهده نماییم.

ما خیلی خوشبختیم که ترا برگزیده ایم و خدای مهربان هم ترا بصفت بر گزیده تری ممتاز نموده است، ملت در سایه کباست تو در شئون اجتماعی خود افزونی گرفت و از دولت عدالت و دادگری تو حکومت ملی یافت. پس دیربمان که این تاج و تخت از آن تو ست و خداوند بر تو برکت دهد و این خاک را به نیروی روز افروز و زکاء روشن و اخلاق نیکو و عدالت عام و ممتازید تو آباد کناد ما از تو بر خوریم و تواز عمر بر خوری.

داعلی حضرت په حضور

بهار سم در — ره را غی شهر یار .	وخت شناس وې را غلې ښه وخت کښې مالباره
سر سبزی اوشاد ایی در سره را غله	تازگی دې لڅان — ره را وده بهار
نه دې لاره کښې پېچومی نه غزی وو	چه هوادې کره ښو لاندی دیندار .
بارا نونه درحمت در باندې وشو .	په هوا کښې اعتدال را غی د واره
په لېم و بلوو و مونږ ستا قدمونه	په ښو یا کوو ستا د را تلو لاره
ښه مالبار ښې لڅکه را غلی یسرلی کښې	وچ داگونه به کلزار شی ستاله زیار .
وخت دصعی او عمل دکار او زیار دی	نا خبره نه ښې ته له خپله کار .
نوی بوتی او نیالګی به باغ کښې کښې دې	دموسم تقاضا دغه ده هو ښیار .
تریت دودو بوته و ډېر په کار دی	ډېر لوی حق اری واده په تاحقار .
دودو یالنه کار دی د لو یا نو	وظیفه د مشر ډېره ده دشوار .
لونی چاری اړې مخ کښې خدای دی ملشه!	ستا په سر زښت ډیر کارونه دی سرکار .
بې له کاره چاته هېڅ مه ورکو . ته	و باسه ! له دوا برونه بیکار .
که عزت دی که مقام که محبت دی	در بغ ښې نکړی د وطن له خدمتګار .
دیوه ملت اسرې دی واده تاته	لری ډېر عالم امید ستاله در بار .
مونږ پوهېږو چه لري ډیر اراماندونه	د صادق او وفا دار ملت د بار .

هلمه کورې ښی مانی دلتنه جونگر ی
 مونږ خواران یونا یوهان یورنخوران یو
 نوی کال نوی بهار نوی ژوند ون دی
 نالیدلی نوریه عیش او به راحت کښی
 خوچه جوړ ښتو نستان نیکرې ښتون ته
 هغه خوادې خواچه هرڅه ښتانه دی
 آزا دی دښتون او ښتونوالی
 که به هر ښتون به هرځای کښی څوک بلوسی
 درد وغم می دښتون ژد وی ناته
 یوزه نه یم ډیر عالم را سړه ژادی
 نغمی نه دی کړی بلبلې فریادونه
 که نوروریجی غوښتي خوری ته زمونږ غم خوره
 نوردی لځانته جوړوی ښه ښه کورونه
 دی په کار نوی فکر و ټینګه عزمو نه
 نوی رنگ نوی آهنگ دی خدای پیدا کړی

زمونږ حال دی دژړ از مونږ غمخوار
 شهر اوږی تا زمونږ درنځ دیار
 خو زمونږ هغه ژور دځ دی زده سيار
 لیدای نشي زمونږ برخه دومره خوار
 زمونږ زده به وی زخمی سینه داغدار
 ستایه اوږی په امید کورنی نامدار
 هم ساته هم ئی گټه اښتون تا جدار
 غم نیوس ئی دی په تازمونږ واکدار
 دم په کار تاته ژدا دملت پلار
 ورېځی ژادی ژدا اورم له آبشار
 معلومېږي له سړو سترگو دگلزار
 غمخوړی غواړو له تانه غمگسار
 جوړ کړه ته دملت کور ملی معمار
 درته قواړو لوی توفیق له کردگار
 ستا د فکر ستا د خیال له ایتکار

داخیل زور جهان له خدا په غواړم نوې

ستا په سیمه او کو ښیښی لو په سالاره

(کتل پاچا الفت)

از مناظر عودت با عافیت ذات ملو کانه در پایتخت

اعلیه حضرت معظمه ما یوننی هنیکم نزول در میدان هوایی خواجہ وواش کابل باوالا حضرت سیمه لارنگازی
صدر اعظم ووالا حضرت سردار محمد داؤد خان وزیر حربہ مصطفیٰ می فرمایند .

اعلیٰ حضرت مہاراجہ بہ اتفاق ہمیشہ مستقرین درجن خواجہ ۵ رواش جانب کامب شاہ و
تشریف فرما میگردند تا بعد از آنکه منتظرین را بیدار شاہانہ از نزدیک افتتاح بخشند

یادداشت :

الف ، ذوات معینی اعلیحضرت همایونی هنگام حرکت از کابل جانب فرانسه بدینقرار بودند ،
والاحضرت شهزاده محمد نادر جان .

والاحضرت سردار محمد نعیم خان ،
جلالتماب محمد عمر خان وزیر حربیه که الی بغداد شرف معیت ذات شاهانه را داشتند
جلالتماب دو کتور نجیب الله خان سفیر کبیر اعلیحضرت مقیم دهللی جدید ،
عالمقدر صدافت ماب غلام محمد خان رئیس تشریفات وزارت خارجه .

حمیت مند محمد فاروق خان رئیس ارکان قوای مرکز .
عالمقدر داکتر بولانژه متخصص فرانسوی .
عالمقدر داکتر عبدالظاهر خان داکتر حضور شاهانه .
شاهلی گل بهار خان تولیمشر قوای هوائی بحیث حاضر باش حضور
شاهلی عبدالله خان تولیمشر
» » »

شاهلی محمد رحیم خان بحیث پیشخدمت حضور .
ب ، ذواتی که در بازگشت شرف معیت ذات شاهانه را داشتند :
والاحضرت شهزاده محمد نادر جان .

جلالتماب علی محمد خان وزیر خارجه ،
جلالتماب محمد نوروز خان سفیر اعلیحضرت در مسکو .
ع ، ش غلام دستگیر خان فرقه مشر رئیس فابریکه حربی .
ح ، محمد فاروق خان رئیس ارکان قوای مرکز .
عالمقدر غلام محمد خان رئیس تشریفات وزارت خارجه .

شاهلی گل بهار خان تولیمشر حاضر باش .
شاهلی عبدالله خان
» » »
شاهلی محمد رحیم خان پیشخدمت .

شاهلی عبدالرحیم خان مجید .

عبدالرؤف « پینوا »

نظری به پښتونستان

سرزمین پښتونستان ، بین سلسله کوهای هندوکش و خاک افغانستان و ایران و بحیره

عرب و سبنده و پنجاب سرزمین پښتونستان واقع است بدین ترتیب ،
در شرق خاک کشمیر و پنجاب ، شمال آن سلسله هندوکش ، از غرب خاک افغانستان
و ایران و از جنوب بحیره عرب احاطه کرده است .
رقبه : نهمینا هشتاد هزار میل مربع .

نفوس : هفت میلیون .

علاقه های مشهور آن : چترال ، سوات ، باجوړ ، دیر ، مومند ، امب ، پشاور ،
مردان ، کوهان ، تیرا ، کورمه ، خیبر ، وزیرستان ، میرانشاه ، بنو ، دیره اسماعیل خان ،
دیره غازی خان ، بلوچستان ، فلان ، خاران ، مکران ، لس بله ، هراتی ، سپوی ، چمن ،
زوب ، کوته ، پشین ، و غیره ...
قبائل مشهور آن : ایریدی ، شبنوار ، مومند ، وزیر ، مسود ، دود ، یوسفزی ، صافی ،

ماموند ، سالارزی ، ختک ، ورکزی ، بنوخی ، بشکیش ، خلیل ، نیازی ، اوتمانزی ،
مندن ، اکازی ، بیتانی ، مشوانی ، اوتمان خیل ، توری ، کاکړ ، اچکزی ، رانیزی ،
تارخیل ، خارخیل ، سدوزی ، نورزی ، بلوچ ، بروهی ، سواتی ، و غیره ...

زبان : زبان پښتونستان بصورت عمومی و ملی پښتو است ، ولی بعض زبانهای محلی
از قبیل بلوچی و چترالی و غیره نیز رواج دارد .

تقسیم پښتونستان : پښتونستان از نقطه نظر حکومت چند سال قبل انگلیس در هند و بالیسی

استعماری پاکستان موجوده میتوان بچهار حصه منقسم شمرد :

- ۱ - قبائل آزاد .
  - ۲ - ایجنسی ها .
  - ۳ - ریاسات .
  - ۴ - پښتونستان محکوم .
- ولی از نقطه نظر خود پښتوستانی ها خاک موجوده پښتونستان فعلاً بدو حصه تقسیم است :
- ۱ - پښتونستان آزاد .
  - ۲ - پښتونستان محکوم .

پشتونستان آزاد ، پشتونستان آزاد از قبیل وزیرستان ، تیرا ، باجوړ و دیسگر ریا ستها همیشه آزاد بوده اند . زمانیکه انگلیسها بهند آمدند بسیار کوشیدند قبائل آزاد پشتونستان را محکوم سازند ، پول گزاف مصرف کردند و بمباری زیاد نمودند ، ولی نتوانستند بمقصد استعماری خود کامیاب گردند . انگلیسها برای تمام هند شصت و پنج کرور مصرف داشتند که از انجمله بیست و یک کرور را مخصوص سرحد ساخته بودند . با این هم کاری را از پیش برده نتوانستند . مقابله قبائل پشتونستان آزاد با امیر یالزم انگلیسها بیش از صد سال دوام کرد ، درین مدت بمباری طیارات انگلیسها مرتب جاری بود ، هزاران خانه قبائل آزاد را خراب کردند ، هزاران طفل معصوم و زنان بی گناه را کشتند ، مگر نتوانستند روح آزادی را از قبائل آزاد بگیرند و یا محو کنند تا مجبور شدند آنها را بنام د قبائل آزاد ، و یا د سرزمین هیچکس ، یاد نمایند . مجادله قبائل آزاد با امیر یالزم انگلیس تا وقتی دوام کرد که انگلیسها مجبور بترك کشور هند گردیدند . پشتونستان محکوم ، عبارت است از علاقه های پیشاور و دیره ها تا دریای سند و بلوچستان ،

کوپته ، ژوب و چمن تا بحیره عرب . پشتونستان محکوم بیش از تجاوز انگلیسها با افغانستان (۱۸۳۸ - تا ۱۸۷۸) حصه از خاک افغانستان بود ولی بعد از (۲۶ می ۱۸۷۹) که در افغانستان حکومت قانونی موجود نبود ، و انگلیسها معاهده منحوس کنندمک را جبراً با امیر محمد یعقوب خان که خود را خلیع کرده بود تحمیل نمودند و پس از (۱۲ نومبر ۱۸۹۳) که معاهده خط فرضی دیورند را بر امیر عبدالرحمن خان تحمیل کردند تمام علاقه های متذکر که جزء لاینفک افغانستان بود جبراً از خاک افغانستان بریده شد وزیر حکم امیر یالزم انگلیس درآمد ، و ازینجهه ما آنرا پشتونستان محکوم می نامیم .

تحریرک پشتونستان ، تحریرک پشتونستان از امروز نیست ، از زمانه های قدیم وجود داشت ، هر زمانیکه کدام قوه بیگانه خواسته است پشتونهای آن سرزمین را محکوم سازد ، پشتونها با تمام قوت خود برای حفظ آزادی خود کوشیده اند . یک وقت مقلهای هند می خواستند پشتونها را محکوم سازند ، در مقابل آن نه تنها پشتونهای پشتونستان ایستاده شدند ، بلکه پشتونهای داخل افغانستان موجوده نیز برای حفظ آزادی پشتونها کمر بستند ، هیروهای مشهور این صحنه بیرونیان و خوشحال خان خٔک بودند . بیرونیان از رام مذهب پشتونها را در مقابل مقل تحریرک می کرد و خوشحال خان بجیت یک قائد ساحشور و شاعر ملی پیشرو پشتونها بود .

خصوصاً جنگهای خوشحال خان بامغل در سال (۱۶۷۷ م) بسیار مشهور است ، خودش در یک شعر می گوید : -

د وقتیکه من بر علیه مغلها اسلحه برداشتم شان و شوکت پښتونها را بدنيا آشکار ساختم . . . اگر پښتونها اتفاق پیدا می کردند من گریبان مغل را یاره یاره می کردم »
 « آن کسیکه صدای شمشیر من بگوش او رسیده ، حالا در خواب لرزیده لرزیده از چارباغی بر زمین می افتد ...
 مغز سرش هنوز آرام نشده ، آزان کسیکه سرخود بامن بسنگ زد ... پشایند
 ببینید ، من آن کسی هستم که دل اورنگه را داغدار نموده ام ... بلك خیبر چیست ، تمام مملکت را برای مغلها خیبر ساخته ام ! بلك چنگک مغلها و پښتونها را چنین ذکرمی کنند ،
 « جوانان قوی پښتون باز دستهای خود را بخون سرخ کرده اند ، مانند بازیکه چنگکال خود را از خون شکار خود سرخ کند ... شمشیرهای سبید خود را گلسگون کرده اند ، میدان کارزار لاله زار گشته است . دره خیبر را بخون دشمن رنگین نمودند . در کریمه نیز صدای توبها بلند است ، از کریمه تائبان های باجور کوهها بلرزه آمده اند . »

جای دیگر تعریف خود میکنند :

« کرچه عمر من از شصت سال تجاوز کرده ، اما هنوز مانند از بلك سوار کارماهر هستم . من پښتونها را به برداشتن شمشیر و اداری ساختم ، من غیرت مند ترین اهل زمان خوشحال ختک هستم ! »
 باین ترتیب پښتونها برای آزادی پښتونستان با امیرا طوری مغلها جنگهای زیادی نمودند و قربانی های زیاد دادند .

وقتیکه انگلیسها از هند گذشته برای توسعه امپریا لیستی خود بسر زمین پښتونها رسیدند ، در آن زمان نیز پښتونها آرام نه نشسته اند ، برای حفظ آزادی خود و سرزمین خود سالیان دراز با انگلیسها مقابله کردند .
 فائدین بزرگ آن میدان عبا رت بودند ، از پیر صاحب سوات ، پیر صاحب هلمه ، حاجی صاحب ترنگری ، ملا صاحب چکنور و مولوی میراجان کاکا خیل و غیره .
 میراجان کاکا خیل بسال ۱۸۹۹ م باسترلیا رفت و آنجا يك یار تی بنام « مجلس وطن » تشکیل نمود ، ولی با اشاره انگلیسها از آنجا کشیده شد ، بامریکا رفت و در کلیفو رنیا N.5, Woodstret با یر تی دیگری را ساخت و این یار تی در ۱۹۰۲ م هیتی را بریاست محمد عزیز خان یوسفزی بطرف پښتونستان فرستاد ، تا بمقابل انگلیسها تحریکات خود را دوام دهند ، ولی این هشت درسنگاپور از طرف انگلیسها دستگیر شد ، محمد عزیز خان محکوم باعدام و دیگر رفقای محکوم بحبس دوام گردیدند . بسال ۱۹۰۴ م خود مولوی میراجان کاکا خیل از راه جاپان و روس و افغانستان به پښتونستان آمد ، و قوم ایر پدی تبرا اورا بمشری و قیادت خود انتخاب کردند ، او برای آزادی پښتونستان اقدام شدید بمقابل انگلیسها شروع کرد .

انگلیسها خود را مجبور دیدند بایریدی‌ها صلح کنند، بایریدی‌ها خبر دادند تا قائد شان بچرگه آمده صلح نامه را امضاء کند چرگه را دور از تیرا متعقد ساختند و قتیکه میراجان آنجا آمد از طرف انگلیسها گرفتارشده ایریدی‌ها هر قدر شر و شور کردند، فایده نکرده و میراجان کا کاخیل هم مانند هزاران پشتون دیگر فربانی امپریا بستی انگلیسها گردید. و دیگر رفقای او پس از راه روسیه بامریکا رفتند. باین صورت مقابله پشتونهای پشتونستان بمقابل انگلیسها دوام کرد، حتی مادران پشتون برای خواباندن اطفال خود در «الو» می‌گفتند: خواب شو، جان من خواب شو. پدر تو بمیدان جنگ رفته است. شمشیر تیر را بکمر بسته، برای ناموس خود سر میدهد، زیرا فرانکی بروطن حمله آورده است. خواب شو، جان من خواب شو!

يك للموی دیگر ما در پشتون را ملا حظه کنید:
«خواب شو، جان من خواب شو، تونوا سه خالد هستی، توا نسل فرویان هستی» پس چرا قلب توجامد باشد، خواب شو، جان من خواب شو.
تو خود را شهسوار بساز. از دشمن رونگردان
انگلیسها را از وطن بران-
خواب شو، جان من خواب شو!

گاهی نیامد که یکنفر پشتون پشتونستانی بمقابل متجاوز تفنگک را از شانه مانده با شد. نه زور انگلیسها توانست فکر آزادی پشتونستان را از دماغ پشتونها برون کنند، و نه زرا آنها توانست آزادی پشتونها را بخرد. وقتی آمد که انگلیسها مجبور شدند از هندوستان بروند، سیاست تقسیم هند را بین مسلمان و هندو بمیان آوردند، درین گیرودار نیز پشتونهای پشتونستان آرام نه نشستند. جناب فقیر ایبی از قبائل آزاد صدای آزادی پشتونستان را بلند کرد و خان عبدالغفار خان بابارتی خدائی خدمتگار از حصه پشتونستانیکه چپرا زیر سلطه انگلیس کشیده شده بود، دعوی حقوق پشتونها را نمود. و خان عبدالصمد خان از بلوچستان برچم آزادی بلند کرد. این صدای سه نفر نبود بلکه صدای هفت میلیون پشتون بود. مگر چون انگلیسها آزادی پشتونها را برای امپریا لستی خود مضربنداشتند بصدای حقه شان گوش ندادند، هندوستان و پاکستان را بوجود آوردند، و برای اینکه ملل دیگر نیز به صدای مردم پشتونستان گوش ندهند در پشتونستان يك ریفریندم (رای گیری) جعلی، و نمایشی و اجباری را بعمل آوردند. چطور ریفریندم؟
بر يك صندوق رای گیری فرآن مجید و بر صندوق دیگر رای گیری کتاب مذهبی هندوها را گذاشتند، هر کس که رای میداد براش گفته می‌شد، کدام را قبول داری؟

چون پښتو نه مسلمان هستند ضرور رای خود را بقرآن مبدا دند، با اینهم فی صد چهل و نه نفر پښتون هیچ رای ندا دند، باین بهانه نمایشی پښتونهای آن حصه را در پاکستان کشیدند و ازین پښتو نه هیچ پر سیده نشد که «آ یا آزادی هم می خوا هید ؟» اگر پر سیده می شد طبعاً پښتو نه صد فی صد طرفدار آزادی می شدند و پښتونستان آزاد را می خوا ستند. در اثر این ریفر بندم اجباری بود که تمام پښتو نه چه در افغانستان، چه در قبائل آزاد و چه آنطرف خط فرضی دیورند عدم رضایت خود را اظهار داشتند و عزم کردند بهرقیمتی که شود پښتونستان آزاد را تشکیل نمایند. در مقابل این عزم پښتو نه حکومت پاکستان اقدامات بسیار ظالمانه می نمود، اکثر پښتونهای آنطرف خط دیورند را بدون مجاز که بزندان بردند. مثلاً نه از حزب خدائی خدمتگار دوازده هزار نفر را در زندان نگهداشته اند. همچنین از حزب وطن بلوچستان هزار ها نفر را از حقوق مدنی محروم و در زندان انداخته اند، بر خانه های قبائل آزاد بمباری کردند و مردم بیکانه را کشتند در مقابل این اقدام ظالمانه حکومت پاکستان پښتونهای قبائل آزاد بجر که ها و مشوره های ملی پرداختند. بتاريخ ۳۰ حمل ۱۳۲۸ هـ ۱۹ اپریل ۱۹۴۹ م برای اولین بار بیرق سرخ پښتونستان در تیرا در جای حاجی عبدالحکیم خان غازی افراشته شد، در وقت بلند شدن بیرق هزاران نفر از علماء روحانیون و بزرگان پښتونهای تیرا حاضر بودند و بان بیرق سلام کردند، و پصدا های بلند گفتند :

« باینده باد پښتونستان آزاد ، و نا بود یاد دشمنان آزادی پښتو نه ! »

سپس در تمام قبائل آزاد بیرق های پښتونستان بلند گردید - حتی در داخل پاکستان در کوئته بلوچستان نیز بیرق سرخ پښتونستان از طرف پښتونهای آنجا برافراشته شد، و دعوای حقوق حقه خود را نمودند، مگر از طرف حکومت پاکستان آن پښتونهای آزادی خواه دستگیر گردیده بزندان سپرده شدند. در کلیفور نیای امریکا نیز پښتو نه آنجا بیرق پښتونستان بلند کردند .

بتاریخ ۹ سنبله ۱۳۲۸ هـ مطابق اول ستمبر ۱۹۴۹ م اولین جرگه بزرگ تمام قبائل آزاد چنین تصویب کردند :

۱ - تمام قبائل آزاد عهد و - و کنند میکنند که بین خود اتفاق کامل داشته باشند، و تمام کارهای قومی را بمشوره یکدیگر اجرا کنند .

۲ - قبائل آزاد خود را مکلف میدانند با پښتونهای هر حصه پښتونستان ارتباط خود را قائم کنند و در خیر و شر با آنها خود را شریک دانند .

۳ - تمام قبائل آزاد فرض خود میدانند که آزادی کامل پښتونستان را حاصل کنند و در مقابل هر متجاوز خارجی با اتفاق کامل ایستاده شوند و آن را دفع نمایند .

ج - از موسسه ملل ومراکز عدالت پسند دنيا خواهش داريم پښتونستان را بحيث يك مملكت و ملت آزاد و يك عضو حساس خود بشناسند ، و حكومت پا كستان را مجبور سازند تا بتماميت و آزادي خاك پښتونستان اعتراف كند .

همچنين بتاريخ اول میزان ۱۳۲۹ هـ نزد يك سرحد قندهار در توبه پښتونستان شورای محلی پښتونستان تحت قیادت ښاغلی محمد ایوب خان اچکزنی تشکیل گردید .

این همان نتیجه تحریک پښتونستان بوده که تا حال بطور مثبت دیده شده ولی چون تحریک پښتونستان در وقت حاضر هم با شدت تمام جریان دارد ، و پښتونها بصورت بسیار جدی خواهان پښتونستان آزاد هستند و برای رسیدن بمقصد بهر فدا کاری و قربانی حاضر شده اند پس نتیجه قطعی آن یا بدست آوردن آزادی پښتونستان و یا محو شدن پښتونها خواهد بود .

جراند پښتونستان : در پښتونستان سه جریده نشر می شود

۱ - لوی پښتون در علاقه مومند پښتونستان از طرف میراجان سیال ، بشکل مجله

بزبان پښتو نشر می شود :

۲ - آزاد پښتونستان : در علاقه مسعود وزیرستان از طرف ظهور الدین خان رمضانی بشکل جریده هفته وار بزبان پښتو نشر می شود .

۳ - آزاد پښتون : در توبه پښتونستان نزد يك سرحد قندهار .

روزهای تاریخی پښتونستان :

۱ - روز ۳۰ حمل ۱۳۲۸ هـ ش - برافراشتن اولین برق گملگون پښتونستان بصورت

غیر رسمی ذریعه ښاغلی عبدالحمید خان در تیرا .

۲ - ۱۸ ثور ۱۳۲۸ هـ برافراشتن برق پښتونستان در حلوزئی - با جود در حضور (۱۵۰۰۰) جمعیت پښتونستانی .

۳ - ۹ سنبله ۱۳۲۸ هـ اولین جرگه عمومی و مهم تمام قبائل مومند ، صافی آزاد ، چارسنگ ، شوزئی ، ایریدی ، اورکزئی ، شینوار لوادگی ، سلمان ، وزیر ، مسعود ، و دور و امضاء معاهده مهم در موضوع اتحاد ملی و تشکیل پښتونستان .

نوبت : این روز مهم بنام «روز پښتونستان» شناخته شده و هر سال جشن گرفته می شود .

۴ - ۲۸ میزان ۱۳۲۸ هـ تشکیل اولین شورای محلی پښتونستان در تیرا .

۵ - ۱۰ جدی ۱۳۲۸ هـ تشکیل شورای محلی با جود .

۶ - روزهای ۲۲ - ۲۳ - ۲۶ جدی ۱۳۲۸ هـ روزهای انتخاب رئیس شورای محلی

وزیرستان که جناب فقیر ایبی انتخاب شدند .

۷ - روز ۱۲ - اگست ۱۹۴۸ ع ساعت ۱۱ قتل عام چارسده .

زمانشاه

فعالیت دستگاه استعماری

احمد علی کهزاده

در تاریخ سلاطین سوزانی افغانستان که با جلوس احمد شاه درانی بتاريخ ۱۱۶۰ هجری (۱۷۴۷ م) در فند هار شروع و با قتل ایوب شاه بتاريخ ۱۲۳۹ (۱۸۲۳ م) در کابل و با قتل کامران بتاريخ (۱۲۵۶ هجری مطابق ۱۸۴۱ م) در هرات خاتمه پذیرفت دوره ۸ ساله سلطنت زمانشاه که از (۱۷۹۳ تا ۱۸۰۱) مطابق (۱۲۰۷ هجری قمری الی ۱۲۱۵ م) را در بر می گیرد، دوره ایست بسیار پر آشوب و بسیار مهم و اداره امپراطوری وسیع با همه اشکالات داخلی و رقابت شهزادگان درانی در اثر مشی جدید دول خارجی مثل انگلستان و روسیه و ایران حتی فرانسه مشكلتر شده و قضایای تاریخی افغانستان این وقت علاوه برداشتن اهمیت مجلی جنبه های بین المللی هم پیدا کرد. مردی که در این وقت روی تخت شاهی افغانستان جلوس کرد، با همه اشکالات داخلی و خارجی ابراز کفایت نمود و با ارتکاب بعضی اشتباهات رویه گرفته با افکار و نظریات ابتکاری و بادست قوی و نیرومندی داخل اقدامات و اداره کشور شد.

تیمور شاه در سال ۱۷۹۳ مسیحی (مطابق ۱۲۰۷ هجری قمری) در شهر پشاور مریض شد و در اثر توصیه اطباء بعثت خرابی آب و هوا عازم کابل گردید و شهزاده زمان که سمت نائب الحکومتگی کابل را داشت به استقبال بدر تا چهار باغ جلال آباد رفت. شب هنگام در حالی که شاه به بستر افتاده و در بالین او جز شهزاده زمان و یکی از وزرایش قاضی فیض الله خان کسی دیگری نبود خوابی دید که تاج شاهی را از تارک او گرفته و بر سرش زمانشاه میگذارند، صبح در حالی که فطرات اشک از چشمان شاه فرو میریخت خوابی را که حاجت بتعبیر نداشت بوزیر و سرخوش بیان کرد و نصایح چند هم بران افزود و رهسپار کابل گشت و عندالورد بتاريخ یوم یکشنبه ۷ ماه شوال ۱۲۰۷ هجری قمری (مطابق ۱۸ می ۱۷۹۳) به عمر ۴۷ سالگی بعد از ۲۰ سال سلطنت در بلا احصار کابل وفات نمود.

تیمور شاه ۲۴ پسر داشت و با وجود خوابی که در راه دریکی از منازل مشرقی دید و میدانست که اکثر فرزندان او نسبت به احراز مقام پادشاهی بی میل نیستند تا آخرین دقیقه حیات جانشینی برای خویش تعیین نکرد. از جمله ۲۴ پسر او بزرگتر همه همایون که خویش را مستحق حقیقی تخت و تاج میدانست درین وقت در قندهار بود. محمود و برادرش فیروزالدین هردو در دربار بودند و نائب الحکومگی آنجا در کف محمود بود. شهزاده عباس که در حرم و در میان شهزادگان کوچک و جاهت داشت و اصلاً حکمران پشاور بود بعلمت مریضی پدر به کابل آمده بود.

زمان شاه پسر پنجم شاه حکمران کابل و برادر عینی او شجاع الملک در غزنی حکومت و تقرر داشت.

چون خود تیمور شاه در باب تعیین جانشین خویش اظهاری نکرد و وزیر او سردار پاینده خان، قاضی فیض الله خان، ملا عبدالغفار خان از راه دور اندیشی مصلحت چنین دیدند که قبل از اعلام خبر وفات شاه تمام شهزادگانی را که در کابل حاضر بودند به بالا حصار احضار دارند و شهزاده زمان را به پادشاهی برگزینند، شهزاده زمان اگرچه از نقطه نظر سن و سال پنجمین پسر تیمور شاه بود ولی نسبت به همه اوصاف پادشاهی و کشور داری در او جمع بود و مادرش که زن دلخواه تیمور شاه بود سردار پاینده خان را حاضر ساخته بود که در انتخاب پسر او به پادشاهی صرف مساعی نماید.

بهر حال وزراء پادشاهی زمان شاه را اعلام داشتند و شهزادگان هم ظاهراً روی موافقت نشان دادند ولی متعاقباً در خانه شهزاده عباس جمع شده و میخواستند او را به پادشاهی بردارند ولی زمان شاه و وزیرای فعال او به آنها موقع نداده همه را در بالا حصار حبس کردند. به این طریق مرحله اول مخالفت برادران زمان شاه با اقدامات جدی خنثی ساخته شد و بعد از تدفین و مراسم فاتحه گیری شاه متوفی پادشاه جدید متوجه اداره مملکت گردید و مسئله اول و مهمی که طبعاً او را مشغول ساخت پیش آمد برادران او بود، در ولایات بخصوص همایون و محمود که هم از روی سن و سال از او بزرگتر بودند و هم ولایات عمده مملکت مثل قندهار و هرات در دست آنها بود و هم اشخاصی بودند بر ادعا.

شهزاده همایون که بزرگترین پسران تیمور شاه بود غیر از خود کسی را مستحق پادشاهی نمی دانست و شاه محمود طوری لیجوج بود که از ادعای خود منصرف نمیشد. جنگهای زمان شاه و همایون و محمود که چندین مرتبه در نقاط مختلف مملکت تکرار گردید یک سلسله یریشانی برای زمان شاه تولید کرد که تا آخر سلطنت حواسش آرام

زمانشاه

شهرزاده همايون

شاه محمود سدوزائی

وزیر فتح خان

وفادار خان وزیر زمانه

شردار پائنده خان

مانده نتوانست، این اضطراب داخلی که دست خارجی عقب آن بود بسیاری از افراد کشور را قربان حرص و آز و بی‌اتفاقی‌های شهزادگان ساخت بصورت محسوس پسر مملکت و نیروی دولت سدوزائی را ضعیف نمود و در یک موقعی که نقشه‌های دستگیر استعماری مخالفین داخلی و اغیار بیگانه را برای پیش برد مقاصد خود تحریک میکرد پادشاه کشور را با داشتن لشکرا و استعداد اداری و مملکت داری در پیشبرد نظریات صائبش چه در داخل و چه در خارج مواجه با مشکلات عدیده ساخت.

شاه زمان فرامینی مبنی بر اطاعت برادران به قندهار و هرات فرستاد ولی از هیچ‌جا جواب نیامد و همایون قوراً در قندهار اعلان شاهی نمود و نام خویش سکه زد و هردو برادر در صدد جنگ برآمدند، زمانشاه در حالی که قبادت سیاه خویش را به سردار مسدیر سردار یابنده خان سپرده بود راه قندهار پیش گرفت، همایون لشکری تحت اداره میراخور مهر علیخان در مقابل فرستاد، هردو سیاه در محلی موسوم به (باغ پرو) در حوالی قریب فلات باهم مقابل شدند. سردار یابنده خان ملقب به سرفراز خان باشهوت و نفوذ شخصی طوری بر سران فوی مخالف تاثیر وارد کرد که مهر علیخان از جنگ منصرف شد و با قوای خود تسلیم گردید و همایون مجبور گردید که با خسرش دلداد خان به بلوچستان عقب نشیند و نزد نصیر خان بلوچ پناه ببرد.

خدمتی که درین وقت بدست سردار یابنده خان صورت گرفت از نقطه نظر ملت و شاه اهمیت بسزائی داشت، زیرا قوم از گشت و خـون بی‌موجب خلاص شد و شاه بر یکی از رقبای جدی خود غالب آمد و پایه سلطنتش استوار گردید، لذا مقام یابنده خان در نظر زمانشاه به مراتب بلند گردیده سالانه مبلغ هشتاد هزار روپیه برایش معاش مقرر گردید و با سیاه فاتح خویش وارد قندهار گردید و بعد از انجام نظم و نسق امور پسر خورده سال خویش شهزاده فیصر را که هنوز طفل هفت ساله‌ئی بیش نبود به نیابت عبدالله خان ورزائی به حکومت قندهار نامزد نمود.

شاه زمان با وجود فتح خویش و بسط نفوذ در قندهار فوری مواجه به دوسوال شد که آیا همایون را در بلوچستان تعقیب کند و یا برای مطیع ساختن برادر دینگر شاه محمود اعظم هرات شود؟ درین فرصت نصیر خان بلوچ نامه مبنی بر عرض اخلاص و وفاداری به شاه فرستاد و عفو همایون را خواستار شد، لذا شاه از تعقیب همایون صرف نظر نموده عزم رفتن هرات کرد.

چون شاه محمود اعظم شاه آگاهی یافت قلیچ خان تیموری را مامور حفاظت شهر

هرات نموده و خود برای مقابله بیرون آمده و حرکت افتاد ولی چون متعاقباً اطلاع یافت که قلیچ خان در خفا به شاه وفادار شده است، برگشت و در دوطرف دیوارهای حصار میان او و قلیچ خان تیموری جنگ بپوشید تا اینکه شاه محمود مجدداً هرات را تصرف نموده و در اثر ضعفی که در خویش احساس نمود فوراً عریضه انقیاد بحضور شاه فرستاد و زمانشاه که کارهای جدی تری در مرکز مملکت و در ولایات شرقی کشور داشت اطاعت نامه برادر را کافی دانسته از کشک نخود فندهار عنان بطرف کابل گردانید.

شبهه‌نی نیست که رفتار صلح جویانه زمانشاه و آغاز او از مخالفت برادرانش همایون و محمود و عدم تعقیب آنها از لحاظ ایجابات وقت و اخلاق بزرگوارانه شاه دال بر نظریات بهیوخوانه او میباشد، ولی طوریکه گفته‌ام اینجا ری هم در پیش بود که عیالتاً دیگر عقب آنها نگردد آنها در صورتیکه ساهنت او از طرف هردوی آنها شناخته شده بود، معذالک اگر از نظر مفاد عمومی مملکت و مفاد شخص شاه نگاه شود عدم تعقیب شهزادگان اشتباهی بود که مشکلات بزرگی در آینده بار آورد و به سقوط ساهنت زمانشاه و کوری چشم او و خانه جنگی های دامنه داری و از همه مهمتر به فوت یافتن سک ها در پنجاب و پیش آمدن دست استعمار در حواشی مملکت منجر گردید.

بهر حال در حالیکه شاه محمود کماکان در هرات و همایون در بلوچستان در میجاورت فندهار باقی مانده، شاه طفل خورد سال هفت ساله خویش شهزاده فیض را در فندهار گذاشته و بکابل برگشت و برای تعیل کشور کشائی های خویش که بدان علاقه مندی زیاد داشت ترتیبات حرکت یشاور را گرفت و به اساس بعضی ماخذ بدان صوب حرکت هم کرد که وفایس نامساعد منجمله تجاوز شاه مراد بیگ امیر بخارا بروز کرد. این شخص در عصر سلطنت تیمورشاه هنگامی که شاه بخاک های هندی ولایات شرقی خود در گشت و گذار بود از موقع استفاده نموده و به جنوب آمو دریا تاخت ولی در اثر مواجه شدن به قوای سلطنتی به عقب نشینی به یار دریا مجبور شده بود و حین وفات تیمورشاه مجدداً به تجاوز شروع کرد و باز به مناطق جنوب آمو دریا تاخت. محمود خان سپاه منصور که از طرف زمانشاه ست حکمرانی کابل را داشت بر علیه مهاجم حرکت کرد و بعد از مقابله های بسیار شدید اسیر شده و شاه مراد بیگ بلخ را در محاصره افکند ولی در مقابل سران درانی بالاخره خواهان صلح شد و ایلچی باتجالیف به دربار شاه فرستاد بشرحیکه شاه سدوزانی همان معاهده عصر پدرش را مراعات کند، زمانشاه که عیالتاً به مسایل

مختلف مقابلہ برادران و نقشہ‌های فتوحات ہند مشغول بود. پادشاہ مراد بیگ کینار آمد و مشارالہ خود را مجدداً بہ یارد دریا کشید و پادشاہ بہ سرعت بطرف پشاور حرکت کرد. زمانشاہ بہ تسخیر قطعات مزیدی از خاک ہند شوق زیاد داشت و میکوشید بہر طریق و سرعتی کہ باشد خویش را بہ پشاور آستانہ ولایات شرقی قلمرو خود رسانیدہ و نقشہ‌های پیش‌روی را سردست گیرد، در کابل در حالیکہ مصروف تدارک مسافرت بطرف پشاور بود اطلاعات نامساعدی از طرف ہمایون رسید، نصیرخان بلوچ کہ نسبت بہ زمانشاہ وفادار و مطیع بود درین بین فوت نمودہ و برادرزادہ اش محمودخان بلوچ کہ جای او را گرفته بود و ہم خود میخواست از اطاعت مرکز سلطنت سربچی کنند و ہم ہمایون را اغوا نماید، زمانشاہ حافظ شیر محمدخان بن شاہ و لیخان وزیر (وزیر احمدشاہ) را کہ در عصر پدرش تیمورشام کوشہ نشین بود و بہ لقب اشرف الوزرا سرافراز ساختہ بود باسید خدادادخان قوشنجی و لشکری بطرف بلوچستان فرستاد. نمایندگان و قوای اعزامی میتوا نستند یا بہ نصیحت و یا بہ قوہ شہزادہ را بہ راہ آورند ولی خدا دادخان موجب مزید اغوای اوشید و ہنگامہ چاق تر کردید و اشرف الوزرا مجبور شد کہ مراجعت نماید و کویاف را بہ شاہ کہ این وقت در پشاور بود برساند.

شہزادہ ہمایون بہ کمک محمود خان بلوچ از دوری زمانشاہ بودن او در پشاور و از ضعف حکومت پسر ہفت سالہ شاہ در قندھار استفادہ نمودہ، بہ شہر حملہ آورد. شہبہئی نیست کہ شہزادہ قیصر در قندھار تنها نبود. اشخاصی مانند سردار یابندہ خان کدو خان، یار محمدخان در بیرامون قیصر در قندھار حاضر بودند، چنانچہ حفاظت شہر بہ یار محمدخان و ادارہ عملیات جنگی بہ سردار یابندہ خان تفویض گردید و خود شہزادہ ہم بچنگ کہ برآمد در وہلہ اول سیاہ قیصر و یابندہ خان موفقیت‌های خوبی حاصل کردند ولی ہمایون شخصاً خویش را بہ قیصر رسانید و زخم‌های شمشیر بوی وارد کرد و در اثر مداخلہ احمدخان پسر ہمایون اخیر الذکر از قتل برادر زادہ خود خودداری نمود و باین ترتیب رخ جنگی بہ مفاد ہمایون برگشت و سران سیاہ چون یابندہ خان و پسرش فتح خان و عبداللہ خان نور زائی و کدو خان بار کرائی شکست نمودہ و خویش را نزد زمانشاہ بہ پشاور رسانیدند و قیصر بدست ہمایون اسیر شد و در قندھار در مجلس افتاد، ہمایون مجدداً بہ قندھار مستولی شد بار دیگر اعلان شاہی نمود، سکہ زد و پرچم بلند نمود. درین فرصت کہ شہر تازہ بدست او آمدہ بود احمدخان نور زائی یکی از سردارهای کہ بہ زمانشاہ ارادت داشت و عزم رفتن پشاور را نمودہ بود در عرض راہ بین فراہ

وقته هار از سقوط شهر و محبوس شدن فیصل اطلاع یافته بشهر حمله آور کر دید ولی موفقیتی نصیبش نشد و زخمی گردید و درویشی بنام ملا حسین او را بفرض معالجه بخانه خود پناه داد و همایون ارفضیه خبر شده او را دستگیر نمود و میخواست بقل برساند ولی در اثر شفاعت بزرگان فندهار عفو کرد و سرهسکر قوای خود مقرر نمود.

اعلان مجدد پادشاهی همایون در فندهار زمان شاه رامچور ساخت که نقشه های فو حات هند را که بدان خیلی علاقه داشت عیناً کتار بکند، زمانه به فتوحات در هند خیلی اهمیت میداد و از روز او جلوس تا روزهای اخیر زمانمداری خویش آرزو داشت که کشور کشائی های عصر جدش احمد شاه درانی را تجدید کند ولی طوریکه همه میدانیم متأسفانه باینکه نفوذ دولت افغانی سدوزائی تقلاب پنجاب یعنی تالاهور هنوز برقرار بود معذالک به پیشرویهای مزید موفق نشد بلکه آهسته آهسته نفوذ دولت مذکور از پنجاب هم کاهته شده رفت.

علت این امر در ظاهر امر مخالفت برادران سدوزائی، بی افغانی های داخلی، جسارت های شاه مراد بیگ اربک و محمودخان لموچی ارشمال آمردریا و ما و زای جنوب کوه های کوژک و درخواستن سک ها و تجریکات و دخالت های فتح علی شه قاجار و غیره میباشد که عقب آن دلچسپی های روسیه و نقشه های ناپولئون راهم بخاک هندوستان باید حساب کرد ولی علت العلل این همه هنگامه های نامساعد ظهور فرنگی ها بود، درمیاورت مدرخاک های هند که شرایط زندگی مملکتی را در عصر زمان شاه نسبت به دوره جدش احمد شاه بابا بیکلی تغیر داده بود. شبهه نمی نیست که احمد شاه بابا حتی فتوحات مکرر خود در هند با قوای بزرگ مراجه و بقایای اولاده منل های هندی مواجهه شد، ولی فرا ریسکه تاریخ خود شاهد است تعداد و کثرت سیاه مانع پیشروی این پاد شاه فاتح شده، بلکه یکی از عوامل مؤثری که زمینه را برای توسعه نفوذ کمپنی هند شرقی انگلیس در هند باز کرد همین نیروی افغانی و فتح احمد شاه درانی در جنگ معروف یانویت بود. پس زمان شاه مانند جدش ارتکب سیاه پاک نداشت بلکه دعوت های تیوسلطان و مرزا احسن بخت یکی از شهزادگان دهلی که حین سلطنت تیمور شاه بکابل هم پناهانده شده بود و بعضی دیگر از نوابها و راجاها اجرای نقشه های او را آسان نسرمی ساخت ولی بی خب بود که در هند با مال التجاره کمپنی هند شرقی دستگیره افغانی وارد شده که نه تنها آرزوهای او بلکه نقشه های (نابولئون) و (انزار) را در هزاران کیلومتر دورتر از سرحدات هند عظیم خواهد ساخت و امید است که دستگیره افسون مانند عینک چوت

در خاک پنهان و رهند تا بدوانیده و جراثیم استعمار بلباس تاجر و مسافر و سیاح بطرف لاهور و شکار پور، بوشهر و طهران و قندهار در حرکت آمده است و عنقریب نقشه‌های تفریحی استعماری خویش را سردست اجرا خواهد گرفت .

بهر حال زمانشاه که میخواست از آبهای سند بطرف پنجاب حرکت کند رگشت (۱۷۹۳م) و از پشاور فوری بکابل آمد و بلا تاخیر با سپاه کران بطرف قندهار بحرکت آمد تا حساب خویش را با همایون بسکطرفه کند .

بار دیگر در چهل گروهی قندهار سپاه زمانشاه و همایون بهم مقابل شدند ، سرعسکر قوای زمانشاه باز سردار پاینده خان بود ولی همایون این دفعه احمد خان نور زائی یعنی کسی را در راس سپاه قرار داده بود که تا دیروز با او در جنگ و مخالفت بود ، بهر حال سردار پاینده خان بار دیگر جنگ را بدون خونریزی برد و احمد خان نور زائی با سردار پاینده خان نزد زمانشاه آمده و تسلیم شد و همایون بار دیگر فرار شکست خورد و راه هرات را پیش گرفت تا به شهزاده محمود پیوست شود ، قسح خان پسر پاینده خان او را تا کرشک تعقیب کرد ولی بدست نیامد .

پیش از اینکه زمانشاه شخصاً با سردار پاینده خان و سپاه خویش وارد قندهار شود زوجه سردار پاینده خان که در عقل و تدبیر و شجاعت و دلآوری زنی مردانه صفت بود شهسور حمایل نموده و به سواری اسب به زندان شهر حمله برد و شهزاده قیصر را بیرون آورد . بر منندش نشانند ، در حالیکه شهرو شهر و شهر نشینان از ترس خویش و عافیت جنگ بخواهی آگاهی نداشتند ، این زن افغان هموائی خویش را به پادشاه متبوع خویش عملاً ثابت ساخت و پسر او را مجدداً بر منندش نشانید و توسط مامدی دوام استقرار سلطنت زمانشاه را به گوش مردم رسانید ، تا اینکه شاه با اردوی خویش وارد شد و پسرش شهزاده قیصر را بخطاب و لیبعدی مجدداً به حکومت قندهار گذاشت . آنکاه بسکطرف فرمانی بنام محمود به هرات راجع به تسلیم دادن همایون فرستاد و بجانب دیگر چون ملتفت شده بود که دست برادر نصیر خان بلوچ درین تحریکات شریک میباشد ، در اثر عرایضیکه از طرف محمود خان بلوچ پسر نصیر خان به شاه رسید ، و بالاخره خودش هم شرفیاب حضور شده بود مختارالدوله شیر محمد خان را با اخیر الذکر به ولایت جنوب غربی یعنی بلوچستان فرستاد و خود بطرف کابل حرکت نمود . مختارالدوله محمودخان را

بر مستند پدرش نشانیده امور بلوچستان را نظم و نسق داد و در اثر ابراز وفاداری بمرکز دولت شدوزانی افغانی محمودخان بلوچ شش هزار سوار بلوچ برای ملازمت رکابشاهی فرستاد .

همایون عوض اینکه بهرات برود از حدود قراہ برگشته از بی راهی ها و نقاط دشوار گذار ربیکستان و بلوچستان خود را به حوزة سند رسانید و بالاخره در مقام (لیه) بخصم شرقی سند به ۲۰ کرومی ملتان سزراه دیرة اسماعیل خان از طرف محمدخان حاکم آن ناحیه اسیر شد و به امر شاه کور گردید .

زمان شاه بعد از اعطای هدایای لازمه به پسرش شهزاده فیض و اعزام مختارالدوله برای نظم و نسق امور ولایت بلوچستان به کابل برگشت و برای رفع خشکی های فکوی و بدنی چند روزی برای شکار اعزام کوه دامن شد و عندالراجعه مراسم عروسی برادرش شاه شجاع را که درین وقت بسن یازده سالگی رسیده بود بادختر وزیرش وفادار خان شروع کرد و باشکوه زیاد آنرا به پایان رسانید .

در اواخر ماه سپتامبر ۱۷۹۵ که مراسم عروسی تازه تمام شده بود خبر ناخوش دیگر به شاه رسید که عبارت از بیقراری ها در کشمیر بود و قضیه چنان بود که میان خان بلوچی برناظم کشمیر محمدخان نام حمله برده و این ایالت را از دست اخیرالدکر بیرون کشیده بود ، زمان شاه فوراً بطرف ولایت مشرقی حرکت آمد و بتاريخ ۲۸ اکتوبر ۱۷۹۵ در موقعی که در باغ نمله توقف داشت خبر دستگیر شدن همایون در (لیه) به شاه رسید و قرار اینکه ذکر شد به امر شاه کور ساخته شد و شهزاده ناچاراً بتاريخ ۳۰ دسامبر ۱۷۹۵ از پشاور مجبوس به بالاحصار کابل فرستاد و قضیه کشمیر هم تا این وقت در اثر اعزام مختارالدوله که از بلوچستان برگشته بود حل شد و نامبرده میان خان مذکور را مجبوس در آنک بحضور شاه پیش کرد و عفو گردید ، شاه چند روزی آنک واستحکامات نظامی قلعه مفروف اینجا را معاینه نمود و از آنک روانه « حسن ابدال » شد و در ظرف یک هفته بی که در اینجا اقامت داشت احمدخان را باده زبانی از درانی ها مامور کرد که قلعه روتاس Rahtas و اراضی گردونواح آنرا تا جریان جیلم تابع سازد . قلعه به آسانی بدست مغرزه اعزامی می افتاد و به فرماندان آن امر حرکت به گجرات داده شد که خبر تجاوز آقامحمدخان قاجار به مشهد به کوشش شاه رسید .

درین موقع که پادشاه سدوزائی افغانستان زمانشاه بکطرف در شرق به پنجاب باراجاهای سک مواجهه شده و از جانب دیگر در غرب قاجارها بنای تجاوز را گذاشته‌اند و باراول در شرق و غرب امپراطوری درانی افغانی تحریکات و اغتشاشاتی در لباس مخالفین خودی و بیگانه به منصه ظهور برسد، جای آست که قدری در فضایا عمیق تر شویم، زیرا همایون و محمود، سکها و قاجارها همه در اثر تحریکات دستگام دیگری حرکت می‌کردند که شناختن آن آرامشات مسایل ضروریه میباشد، در تاریخ معاصر افغانستان چند صفحه قبل اشاره نمودیم که منجبت واقعات خارجی عصر زمانشاه نسبت به دوره جدش احمدشاه بابای درانی فرق زیاد داشت، در دوره زمامداری زمانشاه کمپنی هند شرقی در قسمت اعظم هند تمام حول قریب پنجاب تار دو ابد و با حرم و ولع زیاد نه تنها مصمم به پیش روی بود بلکه از همان وقت که هند را در کشش نفس استعماری خویش می‌دید باچشان دورین درافق دور و نزدیک مترصد بود که از هر جا خطری نشئت کند بهر قیمتی که باشد آنرا نابید نماید.

شبهه نمی‌نست که سیاست مداران انگلیسی از نقشه های نابولتون و تزار در هراس بودند، ولی می‌دانستند که در مقابل یکی خان نشین های آسیای مرکزی و پیش روی دیگری خاک های وسیع آسیای شرقی از سواحل بحر سفید تا افغانستان افتاده است معذالک در حالیکه برای خنثی ساختن نقشه های شمال و غرب مصروف اقدامات و اخذ تدابیر لازمه بودند، خطر فوری را در وجود زمانشاه سدوزائی تشخیص داده بودند و بسیار می‌ترسیدند که عملیات احمدشاه درانی باریک در هند تکرار نشود و اتفاقاً فتوحات احمدشاه بابا در هند هنوز مد نظر همه بود و بخصوص مسلمانان نیم قاره فاتحین افغانی را بحیث منجی خویش می‌دانستند و بسیاری از نوایا تپو سلطان و وزیر علی و غیره از نقاط مختلف شاه سدوزائی را به بسط فتوحات در هند دعوت مینمودند، و قرار بیکه متذکر شدیم، آرزوی قدسی و نهائی زمانشاه همین بود که بدون فوت وقت دامنه فتوحات را از پنجاب بخاکهای هندی وسعت دهد، زمانشاه طوری به این کار اشتیاق داشت که تازگی سلطنت، مخالفت برادران، بعضی هنگامه های مخالفت کارانه امیر بخارا و شاهان قاجار و غیره را وقتی نداده در فاصله واقعات داخلی کوچکترین فرصتی که می‌یافت فوراً خویش را به پشاور و اٹک و لاهور و نقاط سوق الجیشی ایالات شرقی می‌رسانید تا نقشه های پیشروی خویش را عملی کند.

د ولسلی Wellesley حکمران انگلیسی هند معاصر زمانشاه اولین کسی است

اراسکلیس ها که به اهمیت حیاتی منطقه جنوب شرقی افغانستان عصر سدوزانی منطقه نی که بعدتر به صفت « شمال غرب هندی » موسوم شد و به قدرت زمانشاه افغان پی برده و درصدد دفع آن برآمد و خطوط مختصه سیاست انگلیسی برعلیه شاه سدوزانی عبارت از این شد که درشرق و غرب فلمرو افغانستان سدوزانی در پنجاب و خراسان خاص هنگامه های برپا کنند ، بدین معنی که زمانشاه هروقت به آستانه شرقی کشور خویش به پنجاب بیاید ، قاجارهارا تحریک به مداخله مستقیم و غیر مستقیم نمایند تا شاه بسرحدات غربی متوجه شود و آنگاه راجاهای سک را تشویق به اتحاد و خود سری و دعوی آزادی نمایند و با حمایت و تقویت آنها ازسک ها دولتی درپنجاب برعلیه افغانها ایستاده کنند و باجسنگ اندازی عنصر افغان و سک را ضعیف ساخته نه تنها درپنجاب بلکه درعلاقه های شرق و جنوب شرق افغانستان آنوقت درحوره سند و بلوچستان نفوذ استعماری خویش را بپن نمایند .

بدین اساس استقرار روابط با دربار قاجاری ایران باراول مورد توجه «لاردر ولسلی» و اولیای امور انگلیسی کلیمکه فرار گرفته و قبل ازینکه هیئت معروف « کپتان ملکم » را به طهران بفرستند ، شخصی موسوم به مهدی علی خان که پسکی از نجای ایرانی مقیم بمبئی بود و تابعیت هند داشت بحدیث نمایندگ کپنی هند شرقی به بو شهر فرستادند . چون کپنی هند شرقی اصلا نه کدام کمپنی تجارتی بلکه قوی ترین دستگاہ استعماری بود ، مهدی علی خان هم درحقیقت کدام وظیفه تجارتی در بندر بو شهر نداشت بلکه قراریکه را ولینسن انگلیس در کتاب « انگلستان و روسیه درشرق » می نویسد به مهدی علی خان دستور داده شده بود که « تمام وسایل لازمه را در دربار ایران بکار اندازد تا زمان شاه دائما مشغول و گرفتار باشد و بطرف هند مراجعت نتواند » و برای اینکه مهدی علی خان بقوت پول نقشه های خویش را در ایران عملی بتواند ، سالانه دوسه لک کلدار در دسترس او گذاشته شده بود .

طبق این هدایات مهدی علی خان از ۱۷۹۷ بنای مکانی را باطهران گذاشته و آقامحمد شاه قاجار را تحریک می کرد که شهزاده محمود و فیروز را باقوای لازمه به افغانستان بفرستد به این ترتیب خادم انگلیس ها در بو شهر از ۷-۸ سال کارروائی های خود در حدود ۱۷ لک کلدار خرج کرد و ازهرچه بوی اختلاف میان افغانی و ایرانی می آمد کار گرفته ، شاهان قاجار را تحریک و شهزادگان سدوزانی شاه محمود و فیروز الدین را ذریعه آنها افوا نمود .

بیشتر گفتیم که زمان‌شاه در آخیر دسامبر ۱۷۹۵ در پشاور بود و برای و برای چند روز عازم اتک و حسن ابدال شد و مشغول اجرای عملیاتی بر علیه قلمه روهتاس (کجرات) بود که خبر تجاوز آقا محمدخان قاجار به مشهد رسید و سکه‌ها از ترس به کوها گر بسته ، شاه سدوزائی به عجله هرچه تمامتر دومنزل را بیکه‌ی کرده و بتاريخ ۳ جنوری ۱۷۹۶ خود را به پشاور رسانید .

مشهد از آغاز تشکیل دولت سدوزائی جزء قلمرو دولت افغانی بود ولی حکومت آن از طرف شاهان درانی احمدشاه و تیمورشاه به اولاده نادرشاه خراسانی سپرده شده بود و شاه رخ و نادر مرزا نواسه و کواصه نادرشاه بکمال وفاداری بر کت سلطنت افغانی به ولایت شمال غربی یعنی حصص غربی خراسان خاص حکومت می نمودند .

شبهه‌ای نیست که درین وقت در ولایات طوس رؤسای محلی دیگری در فاین و ترشیز و تربت حدری حکومت داشتند . در نقطه اخبارالد کر «ایشان خان» تاجک و در سبزوار بطرف غرب مشهد «علی بازخان» ترک حکومت داشت و قبوشان و چناران مناطق شمالی مشهد بدست کینه‌خانی ، ظفرخان و رؤسای محلی کرد ، بود و نیشابور بدست جعفرخان پسر عباس قلی بی‌ت اداره می‌شد . فراریسکه تیت G.P. Tate انگلیس می‌نویسد شاهرخ نایبنا نواسه نادر شاه در اثر عطف احمدشاه درانی به حکومت محلی مشهد نایل بود و در اثر حمایت دولت افغانی تا آخرین عمر شاه درانی از حمله‌های همسایگان خود مأمون بود .

در عصر سلطنت تیمورشاه سدوزائی رئیس منطقه چناران مشهد را بتصرف خود آورد ولی تیمورشاه بعد از پنجسال مجدداً شهر موصوف را تسخیر کرد و حکومتش را به شاهرخ سپرد .

اگرچه در سالهای اخیر سلطنت تیمورشاه در اثر ناتوانی شاهرخ و میادله پسرانش نصرالله میرزا و نادر میرزا اوضاع اداری مشهد خوب نبود مفذالك بعد از وفات نصرالله میرزا و نادر میرزا عنصر سلطنت زمان شاه بحث حکمران دولت سدوزائی افغانی بشهر مذکور حکومت می کرد .

بقرار نوشته‌های انستین (۱) آقا محمدخان قاجار که دودمان آبائی اش از دست نادرشاه جورو جفای زیاد کشیده بود تصمیم داشت اولاده نادر را در مشهد مستاصل کند و این شهر را متصرف گردد . نادر میرزا حاکم مشهد که از تجاوز شاه قاجار اطلاع یافت بدر پیرو تا پیشای خود شاهرخ میرزا را روی صحنه کشیده و خود به هرات فرار کرد .

(۱) صفحه ۷۰ «واقعات سلطنت کابل» .

با اینکه شاهرخ ناتوان ویر جز تسلیم کاری نمی توانست و تسلیم هم شده و شاه قاجار هم دارائی و جواهرات او را بشدت گرفت خودش را هم بالاخره بمذاب شدید در مقر خویش بقتل رسانید و داخل شهر مشهد شد و قبر نادرشاه را نبش کرد و استخوان های او را بیرون آورد و به تهران فرستاد و فراریکه نویسنده انگلیسی فوق الذکر در اخیر این موضوع می گوید « حق خدمات نادر را با قتل دودمان و خراب کردن قبر او ادا کرد ».

زمان شاه از تجارز آقا محمدخان قاجار در مشهد شهر - رحدی کشورش خیلی متأثر بود و با سرعت هرچه تمام تر خویش را از بشاور بسکابل رسانید و چون رضاقلی و علیقلی پسران شاهرخ هم برای استمداد بحضور شاه رسیده بودند زمان شاه فوراً امر اتخاذ ترتیبات جنگ داد ولی آقا محمدخان قاجار در اثر تصمیم پادشاه سدوزائی فوراً آقا حسین خان فره کوزلو را بحیث نماینده دولت قاجاری بدربار زمان شاه فرستاد و ایلچی مذکور عقب نشینی قوای قاجاری را از مشهد وعده داد و به این اساس روابط سدوزائی و قاجاری در یک موقع بسیار حساس شکل دوستی و مودت متقابل به خود گرفت و از طرف زمان شاه کمندوخان باریک زائی بحیث سفیر تعیین گردید و نماینده افغانی با فره کوزلو سفیر قاجار یکجا بطرف طهران حرکت کردند .

نقشه لارد ولسلی و عملیات خدام اسکلیس مانند مهدی علی خان و همکارانش بسکابل توجه پادشاه سدوزائی را از هندوستان گردانیده در بار سدوزائی و قاجاری را علی الرغم نیات نیک متقابل آنها بهم مقابل ساختند معذالک متقابل طرفین عجالتاً به تبادل سفرهای منتهی شد و زمانشاه که آنی از تعقیب نقشه های کشور کشانی در هند غافل نبود با سپاهی که تعداد آن به ۳۰ هزار نفر می رسید در زمستان ۱۷۹۶ بطرف بشاور برگشت . شاه تقریباً یکماه در بشاور به قصد جمع آوری سپاه مزید توقف کرد . مختارالدوله با ۱۵ هزار سوار درانی از کشمیر برگشته به شاه ملحق شد . بتاريخ ۲۸ نوامبر سال مذکور به مجال چمکنی به ۴ مایلی شرق بشاور رسید و به تاریخ ۴ دسامبر توسط پلی رود سندرا عبور نموده وارد ننگ شد و بطرف جلم بحرکت آمد و مختارالدوله را بحیث طلبه سپاه پیش فرستاد .

شاه سدوزائی مانند عملیات جدش احمد شاه به حمله های خورد خورد مبادرت می کرده و به تائی و کامیابی پیش می رفت سگ ها در بنوقت پراکنده و جز را جا های کوچک محلی قدرت متمرکزی نداشتند و مهمترین آنها عبارت بود از صاحب سنگک در کجرات ،

رنجبت سنگ در وزیر آباد، البته سنگ در لاهور و گلاب سنگ در امرتسر که همه هنوز مطیع دولت سدوزانی بودند و ولایت طوس و پنجاب هنوز در دومتها الیه کشور جز قلمرو دولت سدوزانی بشمار می رفت.

زمان شاه اول به کجرات آمد و سه روز بواسطه باران متوقف شد و بتاریخ اول جنوری ۱۷۹۷ وارد لاهور شد، ورود زمان شاه سدوزانی در لاهور و اوله عظیمی در افطار هند تولید کرد، و هیچوقت هندوستان بعد از وفات احمد شاه درانی چنین روز یر هیچانی را ندیده بود. موفق برای کشور کشائی های پادشاه افغانی خیلی مساعد بود. هنوز مهارا ته پارچه، پارچه و مصروف اختلافات با همی در جنوب نیم قاره هند بودند و طرفداران شاه افغانی از هر طرفی صدای همکاری بلند نموده بودند، نواب های او دومیسور و دهلوی خود آرزو مند پادشاه سدوزانی بودند و روهله و مسلمانان در اقطار بلاد هند در جنوبی ترین نقاط دکن برای کامیابی و فتوحات اولاده احمد شاه دعا میخواندند و راه دهلوی باریک در مقابل افواج افغانی باز دیده می شد، ولی با این همه مساعدتهای زمان و مکان یک چیزی بی سابقه در نیم قاره هند بمان آمده بود که عبارت از دستگاه استعماری بود. این دستگاه که ناظر و افعات بود برای خنثی ساختن نظریات پادشاه سدوزانی چه در هند، چه در افغانستان و چه در خاکهای میاور و کشورهای همسایه مشغول طراحی بود چنانچه فراری که مورخین و نویسندگان انگلیسی مانند (المنستن) و (راولنسن) و غیره خود می نویسند علاوه بر اعزام مهدی علیخان بعبث نمایند. کمپنی هند شرقی در بوشهر و صرف ۱۷ لک کلمدار برای تحریک فاجاریها به جنگ یکسانه مقصد از اعزام عبث انگلیسی سرجان ملکم در ۱۷۹۹ در ایران این بود که به تحریک شاهان فاجاری و اغوای شاه محمود و فیروز الدین توسط شاهان اخیر الذکر غوغائی در سرحدات غربی و در داخل کشور افغانستان تولید کنند که افلاً برای سه سال زمان شاه وقت و مجال برای انجام نقشه های فتوحات خود در هند پیدا نکنند.

این است سنگ بزرگی که در راه کشور کشائی های زمان شاه سدوزانی پیدا شده و شرایط پیش روی را نسبت به عصر جدش در هند بسکلی تغییر داده بود. روح اساسی در نگارش صفحات این رساله این است تا زمان شاه و عصر او را مواجهه با افسون دستگاه استعمار مطالعه کنیم و هر چه این مطالعات جامع تر و عمیق تر شود عظمت شاه زمان از نظر تاریخ ملی برای اولاد افغانستان روشن تر می گردد. فتوحات احمد شاه درانی در هند بکمال سهولت برای نواسه اش و سیاه افغانی میسر بود علی الخصوص که روح قهرمانی نیروی افغانی در میدان بانی پت جا ویدان مانده و همه مردمان هند انتظار احمد شاه جدیدی را می کشیدند. بهر حال شاه زمان در لاهور نشسته، پنجاب سراسر مطیع و راجا های سک چیزی در

د کابل کالنی

دربار وچیزی بحکومت ایالات بمقامات بلندی رسیده ومورد لطف پادشاه درانی افتادنی قرار گرفته بودند ، هوا و فضا بروز و اوقات بزرگتری را به نفع زمانشاه مژده میداد که بار دیگر صدای ناخوشی از غرب کشور ازهرات بکوش رسیده ،

درصفحات قبل اشاره شد که شاه محمود برادر دیگر زمانشاه حین تاجپوشی احیرالذکر درهرات بود وزمانشاه بعد از مغلوب ساختن همایون باراول میخواست شخصاً ازقندهار بههرات رفته محمود را هم که سری می جنبانید مطیع سازد ولی به کشتک خود نرسیده بود که عرضیهئی مننی بر اطاعت وتسليم از او دریافت نمود وشاه محمود کماکان حبش والی هرات باقی ماند ،

بعد از اینکه بساط مخالفت های همایون با دستگیر شدن و کور ساختن او خاتمه پذیرفت تحریکات اجانب شاه محمود جاه طلب را اغوا کرده ووی ازدوری برادرش زمانشاه در پنجاب استفاده نموده و در موقع حساسی که شاه داخل اقدامات بزرگ می شد بر فراز حمله نمود و از آنجا راه قندهار را پیش گرفت ، زمانشاه فوراً از لاهور به اتک بزرگشت و بزرگشت نا گهانی شاه باعث بعضی بی امنی های جزئی شد وقوانی برای تامین امنیت بر علاقه های هزاره فرستاد و بتاريخ ۲۳ فروری ۱۷۹۷ وارد پشاور شد و تاریخ ۱۶ مارچ (۱۸ رمضان ۱۲۱۱ هجری قمری) بکابل رسید ، می گویند که علت ظهري اغوای شاه محمود ، عطا محمدخان غلزائی شده بود که پنجهزار اقوام خود را از حوالی قندهار بهرات برده وشهزاده محمود را تقویت می کرد و هر دو به اتفاق هم نقشه حمله بر قندهار را پیش خود طرح نموده بودند ، زمانشاه بعد از اخذ ترتیباتی در کابل طرف قندهار حرکت آمد ، حین وصول در فلات غلزائی عبدالله خان البکوزائی حکمران کشمیر بهدایائی زید بحضورش مشرف شد و متعاقباً سفیر وعرايض ارادتمندی یکی از راجاهای هند شمالی واصل شد ، عبدالله خان حکمران کشمیر را فوراً امر مراجعت بحوزه حکومتش داد و بتاريخ ۶ جولانی ۱۷۹۸ وارد قندهار شد و عندالورود به شهر خبر قتل عطا محمدخان غلزائی را آوردند و آن همان کسی بود که دست بزرگ در اغوای شاه محمود داشت و در صدد حمله بطرف قندهار برآمده بود و با ترتیباتی که کار گذاران پاشاهی گرفته بودند او را شبانگاه درین راه بمسرات وقندهار بقتل رسانیدند .

زمانشاه در ایام اقامت خویش در قندهار ترتیبات نظم را بهتر ساخت ومحمدخان بلوچی باعده زیادی از بلوچی ها حاضر خدمت شد وبیش فراولی مرکب از ۱۲ هزار سوار انتخابی

تحت اوامر پسرش شهزاده قیصر و احمد خان نورزائی بطرف فراه فرستاد و خودش با قوای اساسی سیاه و توپخانه بتاريخ ۸ سپتامبر ۱۷۹۷ بطرف هرات ب حرکت آمد .
 شاه محمود که به اغوای عطا محمد خان برخاسته بود بعد از قتل اخیرالد کر ششدر مانده و نمیدانست که چه کند. می گویند که قلعه هرات را به قلیچ خان . خان معروف تیموری سپرده و خود بیرون شهر برای مقابله شهزاده قیصر در روضه باغ برآمده بود . همین طور بین قوای محمود و سوار کاران غیر منظم قوای زمانشاه که تحت فسادت جهانداد خان اعزام شده بود ، در او به زد و خوردی در گرفت و قوای شاه محمود بطرف هرات در عقب نشینی بود . در چنین یک موقع باریک تنها چاره می که بفرستاد شاه محمود رسید این بود که خود را در داخل قلعه هرات حصار می کند ولی قلیچ خان تیموری که با زمانشاه رشته فرمان برداری بنایم کرده بود ، دروازه های شهر را بر روی او باز نکرد و شاه محمود از نزدیک شدن شهزاده قیصر به دروازه هرات مجبور شد که با پسرش کامران و برادرش فیروز الدین بطرف ایران بـه کاشان و قاین فرار کند .

زمانشاه عقب قوای پسرش قیصر بتاريخ ۱۴ اکتوبر ۱۷۹۷ داخل هرات شد و شهزاده قیصر را که سمت و لبعهدی هم داشت به نائب الحکومه گی هرات مقرر کرد و زمان خان بامیزائی و احمد خان نورزائی را به بحث مشاور و سرعسکر سیاه او تعیین نمود .

به اساس تاریخ سلطانی زمانشاه در حدود چهار ماه در هرات توقف کرد . درین وقت سفیر او گدو خان باریکزائی که نزد آقامحمدخان قاجار فرستاده شده بود از طهران برگشت و راپورتی مبنی بر ضعف دولت قاجار به شاه تقدیم کرد . واقعه رفتن این سفیر و مطالعات او در اوضاع دربار ایران و مخصوصاً تشخیص ضعف قوای نظامی ایرانی از یک نقطه نظر مطالعات میرویس خان زعیم هوتکی را بیاد می آرد که در دربار شاه حسین صفوی بعمل آورده و عندالمراجعت به قندهار نهضت معروفی را آغاز کرد که منتهی به فتح اصفهان بدست قوای افغانی شد . گدو خان باریکزائی به صفت یکنفر سردار افغانی حین اقامت در طهران مطالعاتی در اوضاع نظامی دولت قاجاری و ضعف شخصی آقامحمدخان بعمل آورده و حین تقدیم نظریات خویش در هرات بحضور زمانشاه واضح خواش نمود که اگر ۱۲ هزار سوار تحت فرمان او گذاشته شود مملکت ایران را فتح خواهد کرد . این مباحث در حضور زمانشاه جریان داشت که خبر قتل آقا محمد خان توصل نمود .

چون شاه قاجار به ندوی که ذکر شد ، اول به فلمرو سلاطنت سدوزائی افغانستان تجاوز نموده و بعداً بطوریکه بزبان سفیر خود حسین خان قره کورلو وعده داده بود ، از عقب

کشیدن فوای خود از مشهد تغلف ورزیده بود و نادر مرزا پسر شاهرخ حکمران مشهد از دست تعدی او به دربار زمانشاه پناه آورده بود، شاه سدوزائی که از خبر قتل آغا محمد خان آگاه شد، شیر محمد خان مختارالدوله را امر نمود که عباس مرزا و نادر مرزا نواسه های نادر خراسانی را با خود گرفته جانب مشهد حرکت کنند و بعد از تسخیر مجدد آن شهر را به ایشان بسپارد، امر شاه صورت عمل بخود گرفت و نادر مرزا بحمايت حکومت سد و زائی باردیسگر به احراز حکومت مشهد فایز شد. بدین ترتیب بعد از فرار شاه محمود نقویض حکومت هرات به شهزاده قبصر و نظم و نسق امور ولایات غربی زمانشاه بطرف کابل حرکت کرد و در ماه رجب ۱۲۱۲ (دسامبر ۱۷۹۷) وارد پای تخت گردید.

زمانشاه وارد کابل شد و با همان عجلهائی که از لاهور به عزم گوشمالی شاه محمود برگشته بود میخواست به لاهور مراجعت کند. و رودنواب غلام محمد خان بن قبض الله خان روهیله رامپوری از هند بکابل استغاثه او از احیای فرنکی ها و التماس کمک از شاه سدوزائی بیشتر شاه را به تسریع حرکت جانب پنجاب و ادار ساخت، علاوه برین تا فرمانی بعضی از راجاهای سک مانند مهابت سنگه شاه را میچور ساخت که بتاريخ ۱۴ (اکتوبر ۱۷۹۸) شعبان ۱۲۱۲ از کابل جانب بشاور و لاهور حرکت کنند، شاه عند الورد متوجه نظم و نسق امر شده، عبداللہ خان الکوڑائی را بحکومت کشمیر گماشت و حکومت لاهور را کماکان در اختیار احمد خان بار کزائی گذاشت و سک ها از ترس فوای پادشاهی به کوه فرار کردند، شاه سدوزائی باردیسگر عزم راجرم کرده بود که از ولایت پنجاب نقشه های پیشروی خود را عملی کنند و قراریکه می بینیم هیچ چیز در ظاهر امر مانع آن نبود جز همان دست مخفی و افسون دستگاه استعماری که با شرحی که دادیم در دو مکتبها الیه قلمرو سلطنت سدوزائی در خراسان غربی و در پنجاب و عقب برده در ایران و خاکهای مفتوحه هند مشغول شعیبه بازی بود. این دستگاه با اعزام نمایندگان رسمی و غیر رسمی در ایران (مرز امهدی علیخان و سرجان ملکوم) و تحریکات مختلف نزد راجاهای سک در پنجاب وضعی فراهم آورده بود که زمانشاه را بپوسته بین مشهد و لاهور در حرکت و بحال سفربری نگه میداشت و بهر کدام از ولایات شرقی و غربی یعنی پنجاب و خراسان خاص که وارد می شد درست در موقع حساس کارها در طرف مقابل بحرانی می شد. این است که شاه در لاهور دست بکاری مهمی زده بود که بار دیگرنمای مخالفت از حلقوم شاه محمود از سرحدات غربی بلند شد.

بیشتر دیدیم که چطور شاه محمود در مقابل قوای شه-زاده قیصر پسر زمانشاه شکست خورد و بطرف فاین و گیاشان متوجه شد، تفصل این وقایع چنان است که شاه محمود و پسرش کامران و برادرش فیروز الدین بعد ازین-که خویش را به مشهد رسانیدند بنا گذاشتند که به شاه فاجار فتح علیشاه پسر آقا محمدشاه توسل جویند، چون کار پرداختن اسک-لمسی بخصوص مهدی علیخان با فعالیت های خود، عامل در بار فاجاری را بقدر کافی تحریک کرده بود فتح علیشاه آرزوی ازین بهتر نداشت که از شهزادگان سدوزانی استفاده کند، شاه فاجار هم بنوبه خود تصور کرده بود که با مداخله دراموریک مملکت مجاور و تضعیف زمانشاه کاری به مفاد خود و کشور خود انجام خواهد داد، ولی او هم اشتباه کرده بود، زیرا با مداخله در امور افغانستان و تحریک شهزادگان در حقیقت راه توسعه نفوذ استعمار فرنگی را درهند و خلیج فارس وسعت داده افغانستان و بیشتر ازان خود ایران را مورد تهدید قرار میداد.

بهر حال فتحعلی شاه در رمضان ۱۲۱۲ شهزادگان سدوزانی شاه محمود و کامران و فیروز الدین را در طهران پذیرفته و با توصیه های کتبی و سایل استقرار ایشان را در (طیس) و (فاین) فراهم کرد ولی مقصود ازین استقرار این نبود که شهزادگان افغانی در گوشه ای راحت شوند، بلکه از روی هدایاتی که فتح علیشاه به امیر علیخان عرب و میر حسین خان و مصطفی خان خوانین (ترشیز) و (طیس) و (کاشان) داد و واضح معلوم می شود که میخواست بسکمت ایشان شهزاده فراری و بنای گزین افغانی را بر علیه سلطنت مرکزی سدوزانی اغوا کند، چنانچه شاه محمود بدستکاری ایشان موفق شد که از یزد به فراه حمله آورده و بعد از اشغال اینجا بقصد هرات بطرف سبزوار (شین دند) حرکت کند شه-زاده قیصر موضوع را فوری ذریعه مکتوب به پدرش به پنجاب نوشت و خود با سردار محمد زمانخان مشاور خود برای دفاع هرات برآمد و در حوالی سبزوار هردو قوا بهم مقابل شدند و در نتیجه شهزاده قیصر در بر خورد اول شکست خورد و بهرات برگشت و خویش را در حصار شهر حصاری ساخت، سردار محمد زمانخان که سقوط شهر را قریب الوقوع میدانست حمله نمی اندیشیده مکتوب ساختگی از طرف بعضی عناصر طرفدار بنام امیر علیخان و حسن خان روسای فاین و طیس که از طرف شاه ایران مامور کمک شاه محمود بودند مبنی بردستگیری اخبار الذکر فرستاد و قاصداً با وضع مصنوعی بینگ شاه محمود افکنند. شاه محمود که از متن مکتوب آگاه شد ترسیده بایسر و برادرش کامران و فیروز الدین در تاریکی شب بطرف فراه و یوزه کجوتر فراه عقب نشست

واژانجا ابن دونه را نزد فتح علی شاه قاجار فرستاد و خود را به بخارا پیش گرفت. ز مانخان مشاور شهزاده قیصر به رؤسای قایینی و طیبی و قوای ایشان که در اطراف شهر هرات بودند حمله سختی نموده بسیاری شانرا کشتند و بقیه را به عقب نشینی بطرف قاین مجبور گردانید. زمان شاه که در اثر دریافت مکاتیب پسرش شهزاده قیصر قوری از لاهور به کابل برگشته بود و بهزم هرات در راه بود وقتی به شهر واصل شد که عیالاً باری دیگر قضیه تهدید شهزاده محمود و اغوا کنندگان او حل و خودش نزد شاه مراد بیگک امیر بخارا پناهنده شده بود، شاه سدوزائی فوراً ملا عبدالحق خان را با منشوری به بخارا فرستاد و به شاه مراد بیگک نوشت که یا شاه محمود را تسلیم دهد و یا از خاک خود اخراج کند، شاه محمود در نتیجه به بهانه ادای حج از بخارا برآمد ولی از راه اورگنج باز خویش را به طهران به دربار فتح علیش رسانید.

شاه سدوزائی بار دیگر مانند سال ۱۷۹۷ که شرحش گذشت چند ماهی در هرات گذرانیده و مشغول نظم امور گردیده مجدداً شهزاده قیصر را بحیث حکمران ولایت مستقر ساخت و به سردار محمد زمانخان در مقابل حسن تدبیر و خدمت گذاریش عنایات زیاد نمود. به اساسیکه تاحال چند دفعه متذکر شدیم، چون مسافانه جریان واقعات و یا بهتر تر بگوئیم اختراع حوادث به اشاره همان دست غیر مرئی بود که از هزاران کیلومتر روی صحنه هند و افغانستان و ایران دراز شده بود و مانند چکش ضربات آن متناوباً به فرق خراسان و پنجاب میخورد و باز صدای ضرب آن از لاهور بلند می شد. در حالیکه دست قاجار در طهران مصروف نوازش سر و صورت شاه محمود بود، دست «دلار دلسلی» به ریش و بزوت مهابت سنگه در پنجاب بازی کرده و او را باری دیگر به بنی و جسارت تحریک میکرد، مهابت سنگه که حین ظهور زمان شاه در ۱۲۱۲ در پنجاب از ترس قوای سلطنتی به کوهای (سوالک) فرار نموده بود شاه و دبند به قوای شاهی را دور دیده از کوه به مرکز پنجاب حمله کرد و احمد خان بار کزائی حاکم افغانی لاهور را بقتل رسانید. این خبر چون صاعقه مشامر زمان شاه را در هرات تسکان داده بر خویش شهزاده قیصر را کفای السابق بحکومت هرات گذاشت و میرافضل خان بن مهد خان اسحاق زائی را به نیابت او مقرر نمود و خود شاه باز مانخان بن حاجی کریم داد خان بامیزائی از راه مستقیم هزاره جات و بامیان در ۱۲ روز خویش را به کابل رسانید و بعد از اخذ ترتیبات فوری نظامی بطرف پشاور حرکت کرد. شاه بتاريخ ۲۰ اکتوبر ۱۷۹۷ از پشاور بطرف لاهور حرکت کرده سکه ها با همه شورشانی که بر پا کرده بودند مخالفت جدی

نتوانستند و بزرگترین مظهره مخالفت آنها اعزام دسته پنجهزار نفری در یکی از قلعه های جیلم بود که از آنهم کاری ساخته نشده و شاه افغانی به سیر طبیعی قوای خود به لاهور رسید.

زمانشاه حین اقامت خود در لاهور میخواست در باب اداره سکه ها و استقرار امنیت بادوامی در ولایت پنجاب مطالعات خوب نری کند، چون سکه ها دسته های علیحده و رؤسا و راجاهای متعددی داشتند و مخالفت های ذات البین آنها هم باعث اضطراب ولایت پنجاب شده بود، شاه مصمم شد که به سکه ها اعتمادی نشان داده و یک نفر از خود راجاهای ایشان را به مقام نائب الحکومگی آن ولایت سرافراز سازد، این است که از میان راجاهای سکه رنجیت را که مردم با کفایتی بود و با مهابت سنگه هم مخالفت هائی داشت بحکومت لاهور و پنجاب تعیین کرد. شبههئی نیست که زمانشاه با اخذ این تصمیم کار خوبی کرد و به سکه های پنجاب اعتمادی نشان داد و امکان هم داشت که این رویه مؤثر افتد، ولی یک نکته را شاه خوب احساس نکرده بود و آن همان وجود دست مخفی دستگاه استعماری بود که عامل حقیقی اغوای سکه ها و راجاهای ایشان بحساب میرفت و نایل شدن رنجیت بحکومت لاهور اعطای مرگزیتی بود، به سکه ها که بار اول به احراز آن موفق شدند و ازین روز به بعد تحریکات دستگاه استعمار در اغوای سکه ها و تشویق رنجیت به تشکیل حکومت علیحده ضربات شدیدی به نفوذ و اقتدار دولت افغانی در پنجاب وارد کرد.

فرار بیکه رویداد های سالهای آینه شان میدهد دستگاه استعمار با اغوا و تحریک و تقویت رنجیت سنگه دست دولت های افغانی را از پنجاب عقب زده رفت و با پیشرفت های رنجیت سنگه نفوذ واقعی خود را به تدریج به شهرهای سرحدی مانند پشاور و دیره غازی خان رسانید و روزی رسید که حتی این جاها را هم بنام سکه ها تصاحب نمود.

بهر حال زمانشاه سدوزانی، رنجیت راجای سکه را بحیث نائب الحکومه دولت افغانی در لاهور مقرر کرد و مکتائیمی بنام شاه دهمی نوشت که عیالاً به علت نبودن فرصت کافی بطرف دهمی حرکت نمیتواند ولی امیدوار است که بار دیگر به هند برگشته و او را به تخت شاهی برساند و بار دیگر عظمت افغانی و اسلامی را در کل هندوستان مستقر سازد. شاه بعد از اعطای دستاورد لازم از لاهور برگشت و چون در اثر بارانهای متواتر آب جیلم طغیان کرده بود چند عدد از تزیینات قوای شاهی غرق شد و هدا زعبور شاه آنها را کشیدند. زمانشاه عندالورود در پشاور (۳۰ جنوری ۱۷۹۹) حکومت آنجا را به برادر عینی اش شیخ الملك تفویض کرد و خودش بطرف کابل حرکت نمود و در مسیر قندهار شد. این مراجعت

شاه از پنجاب به افغانستان بازمی‌گشت. عامل همیشه اضطراب در غرب او را به تشویش افکنده بود، اگر آقا محمد خان قاجار وفات نموده بود، عوض فتح‌علیشاه بر تخت نشسته بود، اگر مرزا مهدی علیخان خسته شده بود هیئت سر جان ملکم طریق طهران را پیش گرفته بود و عناصر داخلی مامان شاه محمود و پسر و برادرش دفعه دیگر خود را به طهران رسانیده و از هم آهنگی این همه واقعات طبعاً چیزی بروز کردنی بود که شاه را مجبور کرد بار دیگر از کناره‌های جیلیم مراجهت کند، قراریکه «مسترتیت» (G.P-tate) در کتابش موسوم به سلطنت افغانستان (صفحه ۱۱۰) می‌نویسد: «علت مراجعت ناگهانی و سریع زمانشاه از لاهور و پشاور در جنوری ۱۷۹۹ بطرف کابل حرکت فتح‌علی‌شاه قاجار با سپاه زیاد به همراهی شاه محمود بطرف خراسان بود و هدف اول نقشه حمله آنها سبزوار و نیشابور بود. مؤلف انگلیسی مذکور بی‌برده می‌نویسد که «تهدید پیشروی افغانها اضطراب در تمام هند تولید کرده و حمله‌های مرساله شده زمان برطانویها را به تشویش زیاد افکنده و مخارج زیاد نظامی را ایجاد می‌کرد، برای تکمیل ساختن نقشه‌های جاه طلبانه دولت سدوزانی در هند مامورین برطانوی مهدی علیخان پیکنفر از تاجرهای معروف بمبئی را به دربار شاه قاجار فرستاد. این همان شخصی است که بنام نماینده کمیانی هندشرفی وارد بو شهر شد و از آنجا شبکه‌های جاسوسی و تحریکات خود را به دربار قاجار انبساط داد.» به اساس نظریات «مسترتیت» مقصد مامورین برطانوی از اعزام میرزا مهدی علیخان این بود تا بواسیل ممکنه شاه قاجار را به جنگ افغانستان تحریک کند، چنانچه افسون او در وجود آقا محمد شاه و فتح‌علیشاه قاجار مؤثر افتاد و بسکی بعد دیگر درین راه قدمهای برداشتند و وجود شهزاده محمود این وقت بهترین آله برای اجرای این همه عملیات بشمار میرفت و بار دیگر در ۱۷۹۹ در اثر تحریکات همین مهدی علیخان شاه قاجار فتح‌علی‌شاه کمالت به شاه محمود در ابهامه قرار داده و شخصاً بطرف خراسان حرکت کرد و در اثر رایورن شهزاده قیصر والی هرات و میرافضل خان نائب‌الوزمانشاه فوراً از پنجاب به کابل برگشت.

مامورین برطانوی کلمه‌های متواتر زمانشاه متوحش شده بودند به کار روانی‌های مهدی علیخان اکتفا ننموده کیمطان ملکم (سر جان ملکم) معروف را هم در راس هیئتی بطرف ایران فرستادند، شبهه‌ای نیست که درین وقت علاوه بر خطر تهدید دولت سدوزانی افغانی نقشه‌های ناپولئون و آوازه لشکر کشی‌های او بطرف هند هم انگلیس‌ها را و از خط ساخته بود و بسیار بیم داشتند که مبادا نفوذ سیاسی و نظامی فرانسوی با ایران

فاجاری و افغانستان سدوزائی مه‌تست شود ، طبعاً در چنین صورتی کار انگلیس هادره‌ند ساخته می‌شد ولی «انتابجنت سرویس» انگلیسی خیلی زربکتر ازان بود که این دست‌ها بهم یکجا شود ، بروگرام «هیئت ملسم» سه نقطه اساسی داشت: (۱) ترتیباتی باشاه فاجار گرفته شود که هنداز حمله رساله افغان هامضشون بماند (۲) امکان نقشه همکاری فرانسه‌وی و ایرانی برهم بخورد (۳) استقرار روابط تجاری و کمک هائی ازین راه به ایران .

خلاصه درائر نقشه‌ها و عواملی که شرح یافت زمانه‌نامه بعد از اخذ ترتیبات لازم از کابل به فندهار حرکت کرد و در اینجا حوادث سوء دیگری اتفاق افتاد که دشمنان را به آرزوی دیرین شان رسانید و صدمتی به افغانستان وارد کرد که اگر بگویم تا امروز ازان خساره می کشیم گراف نخواهد بود .

همه میدانیم که علت واقعه شونی که در (۱۲۱۴ هجری قمری ۱۷۷۹) در فندهار واقع شد ترقی رحمت الله خان سد وزائی معروف به وفا دار خان و سمایت او از بزرگان قومی بود . اصلاً چهار ماهه در دوره چند سال سلطنت خود از بزرگان قومی به خصوص از بارکزیانها کم کم متفرشد ؟ حال آنکه او شاه مقتدری بود که در رأس کشور بزرگ فرار گرفته و نقشه های دور و دراز در پنجاب و خراسان غربی پیشرو داشت . و برای اداره کشور بزرگش به آدم های بزرگ احتیاج داشت ، می‌گرفتند زمانه‌نامه میخواست کم کم دست رؤسای قومی و نفوذ ایشانرا از دستگاه دولتی کوتاه کند . شبهه‌ئی نیست که نظریه شاه به اساس روحیات امروزه قابل تقدیر است ، ولی آیا عصر او (یکسئیم قرن قبل) چنین روشی را ایجاب می‌کرد ؟

آیا در آن عصر شاه میتواندست از نفوذ سران قومی صرف نظر کند ؟ در میان سران قومی هم اشخاص تا اشخاص بودند . آیا چه علت حسابی در بین بود که شاه نسبت به مرد بزرگ و باتجربه‌ئی چون سردار یابنده خان بدین شود ؟ آیا احراز مقام سلطنت و دوام سلطنت شاه مدیون فکر و بازوی این وزیر خیر اندیش نبود ؟

می‌گویند که رحمت الله خان بن فتح الله خان سدوزائی بعد از فوت پدرش بواسطه سردار یابنده خان بدربار شاهی راه و قرب و منزلت یافت و کم کم کارش بجائی کشید که به رتبه وزارت رسیده و تمام امور بوی سپرده شد . در موقعیکه سردار یابنده خان این مرد را بدربار شاهی آورده و تشویق می‌کرد بعضی اشخاص به احوالی کرده بودند که اینقدر این جوان را رشد ندهد ولی او با بزرگواری که داشت می‌خندید و می‌گفت از دست این جوان چه خواهد آمد ؟

مقصود زمانشاه از تفویض امور به رحمت الله خان حتماً همین بود که نفوذ خوانین قومی را کم کم ازدربار و امور سلطنتی بکاهد و این نظریه را بسیاری از نویسندگان اشتباه تلقی کرده اند و کم مهری او نسبت به سردار پاینده خان حتماً اشتباهی بود که خساره جبران ناپذیر آن به شخص شاه و به مملکت عاید گردید.

به اساس نظریات بعضی از مؤرخین وفادار خان آدمی بود دسیسه کار و بذله گو آوازی داشت ملایم و وضعی خوش آیند. درحالیکه با همکاران وزیرستان بکبر و غرور نشان می داد، به بالادستان مطیع مطلق بود و از مواجه شدن با کوچک ترین اشکالی می ترسید. مقام خویش را دوست داشت و برای حفاظت آن میخواست بهر رنگ و هر قیمتی که تمام شود رابطه شاه را با سایر بزرگان قوم قطع کند. بنابراین برای اینکه ایشان را در نظر شاه منفور بسازد هر قدر می توانست سعایت می کرد. متأسفانه این مرد با این افکار طفلانه که حفظ مقام و شخصیت خودش را بر هر چیز ترجیح می داد آنقدر تقرب یافت که شاه به تمام معنی آله دست او گردید و در نتیجه به اندازه نسی افکار شاه مسموم شد که راه مخالفت علنی را با بزرگان ملی پیش گرفت و مخصوصاً با بزرگان زائیه طرف واقع شد. اگرچه متشاه مخالف سدوزائی و بزرگان زائی را که منتج به ضررهای جبران ناپذیر برای ملت و مملکت افغانستان شد، ظاهراً به جاهای دیگر مربوط میدانند اشتباه زمانشاه در رشد دادن پیچد وفادار خان و تفویض امور در کف او و تعقیر سران قومی بخصوص سردار پاینده خان علت العلل آن بشمار می رود. سران قومی شاه را از وخامت رفتار جدید او آگاه نموده، ولی جواب قناعت بخش نشنیدند و کار بجائی کشید که بزرگان ملی با او مخالف شدند و جبهه نئی مخفی بر علیه شاه و وزیرش وفادار خان تشکیل دادند و بنا گذاشتند که وزیر را مقتول و شاه را معزول کنند و عوض او برادرش شجاع الملک را که سمیت حکمرانی بشاور را داشت به پادشاهی برگزینند.

چون یکی از هدفهای اساسی این رساله نشان دادن مخالفت فرنگی ها و شعبده بازهای دستگیر استعمار بر علیه زمانشاه میباشد و اجراءات عملی آنها به اساس مداومت خودشان در تحریک فاجارها و سک ها در شرق و غرب افغانستان سدوزائی نشان داده شده است، سوالی بخاطر می گذارد که آیا در قضیه شوم کشتار فندهار دست «انتیلمپنت سرویس» آنها دخالت نداشت؟

همه می دانیم که سران ناراض قومی در فندهار برای ملاقات های مخفی در خانه فقیر هندی موسوم به میان غلام محمد هندوستانی جمع می شدند و خانه این مرد ظاهر آراسته

که بلباس زهد و فقر درآمد. بود ملجاء مخالفین شده بود، اجتماع مخالفین شاه در خانه این فقیر، نوعیت تحریکات بر علیه شاه و وزیرش، عزل پادشاه، آوردن شخصی چون شجاع‌الملک روی تخت سلطنت، گریختن فقیر طور مخفیانه و کامیابانه از قندهار در روز قتل سران قومی، دستگیر شدن او در بلوچستان و کشته شدن او از طرف عمال وفادار خان همه دال برین است که این «فقیر هندی» مانند بسیاری از فقرای جمعی که اسباب مزاحمت دولت افغانستان را در سرحدات فراهم آورده اند یکی از گماشتگان «انگلیخت» فرانکی بوده و مانند مهدی علیخان که بلباس تجارت مرام مخفی کمپانی هند شرقی را در بوشهر و طهران پیش می‌برد او بلباس فقر و زهد برای انهدام اساس سلطنت شاه زمان در قندهار کار می‌کرد و اعتراف باید کرد که برای پاداران خود کار خوبی هم کرد.

کسانیکه در جبهه مخالفت شامل بودند عبارت بودند از: اسلام خان ضبط بیگمی، محمدعظیم خان بن میر هزار خان الکوژائی، ارسلان جوان شیر، یوسف علی خان خواجه سرا، مرزا شریف خان منشی، زمان خان رکاب پاشی نور محمد خان بابری و سردار پاینده خان که دخالت قطعی او درین جبه چندان روشن نیست.

روح تصمیمات این جبه این بود که شاه خلع و عوض او برادرش شجاع‌الملک انتخاب شود و مبعود رژیم شاهی انتخابی روی کار آید و اقتدار شاه تجدید شود و وفادار خان وزیر بقتل رسد. نقشه اجراءات شان بدینقرار بود که محمدعظیم خان الکوژائی رحمت‌الله خان وزیر را حین گردش و شکار در «توروزیر» در دو گروهی شهر قندهار بقتل رساند و ارسلان خان و دیگران شاه را دستگیر و خلع نمایند، ولی قبل از اینکه نقشه عملی شود مرزا محمد شریف خان موضوع را به اطلاع وفادار خان رسانید و او فوراً شاه را آگاه ساخت و فردای کشف قضیه توطئه کنندگان یکه یکه به ارک شاهی احضار شده و بقتل رسانیده شدند. بدین ترتیب در سال ۱۷۷۹ ع مطابق ۱۲۱۲ هجری قمری سردار پاینده خان بر کوزائی مردیکه ارکان سلطنت سدوزائی به نیروی بازو و فکر رسای او استوار بود، باجمعی از بزرگان قومی کشته شدند و آتشی بدست خود ما در قندهار شعله ور شد که نه تنها بنیاد سلطنت زمانشاه را واژگون ساخت بلکه تاثیر سوء آن تا پایان جنگ دوم افغان و انگلیس سه ربع قرن دوام کرد و در طی آن صدهای چیران ناپذیر به بیکر ملی و فوّه اداری و حدود ارضی افغانستان رسید.

این اقدام بی‌خردانه و نامعقول که به محض خاطر خواهی وزیري خاندانها و مملکتی را در اضطراب اغنگند عوض اینکه سودی بخشد، نقص کرد، عوض اینکه افکار شاه و وزیرش را آسوده سازد، بریشان ساخت و فوری امری کرد گرفت و حبس و شکنجه داده شد و جمعی به خرقه مبار که حضرت نبوی (ص) پناه بردند و چون امر گرفتاری فتح خان زر کترین پسر سردار پاینده خان هم اصدار یافته بود، با بعضی از را در زامه های خود مثل عبدالسلام خان و عبد الواحد خان و محمد رحیم خان و غیره از قندهار بطرف ندعلی فرار و از راه سیستان نزد شهزاده محمد به ایران رفت و قرا ریکه بعدتر خواهیم دید، دستگاه سلطنت زما نشاء به نیروی فکر و شمشیر همین مرد بزرگ سقوط میکند.

درویش هندی میان غلام محمد همان فقیر مجهول الهویه بعد از اینکه با مهارت کامل گوشت را از ناخن جدا کرد و در نفس دربار سده زانی تفرقه انداخت و خدام مملکت را بدست پادشاه کشور بقتل رسانید با مریدان خود راه فرار پیش گرفت، ولی خوشبختانه عمال وفا دار خان او را در راه در (وا دور) بلوچستان دستگیر نموده بقتل رسانیدند و در حوالی دروازه هرات شهر قندهار کور کردند.

میگویند که اجساد بزرگان قومی تا مدت سه روز در چار راه عمومی بیرون از کنت گذاشته شده بود و مستمر من انگلیس مدعی است که هنگام مسافرت خود در افغانستان قبر سردار پاینده خان را در نزدیکی «قریه زاکر» در پای تپه بی موسوم به (تپه زاکر) دیده است.

این پیش آمد ناگوار تسکین عظمی بود که نه تنها سلطنت زما شاه بلکه بنیاد سلطنت سدوزانی را از امنزلزل ساخت. «تیت انگلیس» در کتاب سلطنت افغانستان صفحه ۱۱۲ و در باب انزجار عمومی ازین واقعه می نویسد که در مجراب مسجد شاهی بالا حصار کابل شعری نوشته بود که مطلب آن چنین بود: «حدروام سلطنت درانی (مقصد از سلطنت سدوزانی است) سال ۱۲۱۷ است بعد ازین هر ولایت از خود شاهی خواهد داشت و مرشاه دو یاسه روز بخدوا سه ماهه دو یاسه سال سلطنت خواهد کرد»

نمی دانم که اصل کلمات واقعی این شعر چطور بوده ولی پیش گزینی آن عیناً بوقوع پیوست و بلوئی است که اوضاع پراکنده مملکت، بی اتفاقی های سدوزانی ها، شاهان کوچک و بی اقتدار ولایات و سلطنت های چند روزه و چند ماهه و چند ساله سدوزانی، سقوط عظمت این دودمان را بعد از ۱۲۱۷ که به بعضی روایات ختم پادشاهی زما نشاء میباشند طور معجزه آسانی نشان میدهد.

چند صفحه قبل دیدیم که علت مراجعت ناکهانی وفوری زمانشاه از لاهور بطرف کابل و مقصد او از مسافرت به قندهار اصلاً حمله فتح علیشاه قاجار به نیشاپور بود و شاه به صواب دید و وزیرش رحمت الله خان، طه باز خان را برسم رسالت فرستاد تا از جنگ و نزاع جلوگیری بعمل آید، چون شاه قاجار توان تسخیر نیشاپور را در خود ندید در مقابل بیغام مصلحت جویانه زمانشاه عزم خویش را فسخ نمود و بطهران مراجعت کرد و طره باز خان به قندهار عودت نمود و درین بین متأسفانه و فایع ناکوار قندهار به شر حبه ذکر شد و وقوع پیوست.

در بهار سال ۱۲۱۵ (۱۷۸۰م) فتح علیشاه باردوم بنای هجوم را بر خراسان گذاشت طبعاً شاه محمود با او همراه بود و وی وعده داده بود که او را به تخت شاهی خواهد نشاند. درین قضایا یعنی در تحریک شاه قاجار طبعاً طو رنگه تا حال چندین جا تذکر دادیم دست عمال فرنگی شریک بود و مهدی علیخان به شهادت، منابع انگلیسی پیوسته فعالیت داشت و «هیئت کپتان ملکم» اگرچه هنوز به طهران نرسیده بود، ولی در جنوب ایران وارد شده و درست در موقعیکه فتح علیشاه دست شاه محمود را گرفته و برای پادشاه ساختن اورا خراسان غربی را پیش گرفته بود هیئت ملکم از خاک های جنوبی ایران بطرف طهران در حرکت بود. بهر حال در اثر اطلاعاتکه شهزاده قیصر مبنی بر حرکت شاه قاجار بطرف خراسان غربی، به پدرش نوشت زمانشاه میرا خور میرعلیخان اسحق زائی معروف به شاه بستخان را بحکومت قندهار گذاشته خود بطرف هرات حرکت کرد و تا بستان سال ۱۸۰۰م (۱۲۱۵) را در آنجا گذرانیید، وجود شاه سدوزائی در هرات نقشه های فتح علیشاه و شاه محمود را بار دیگر بر هم زد و شاه قاجار بدون اینکه کدام حرکت عملی کند بطهران برگشت و شهزاده محمود به ترشیز ماند و شاه قاجار عندالمراجعت به پایتخت خود هیئت کپتان ملکم را بار اول پذیرفت و به این ترتیب ظواهر امور در ولایات غربی سر به راه معلوم می شد، ولی در حقیقت او ضاع و خاست مزید پیدا کرده بود، زیرا برای تحریک دربار قاجار عوض نهانشخص مهدی علیخان، هیئت انگلیسی چاپ کپتان ملکم وارد طهران شده بود و شاه محمود در اقدامات مخالفانه و برا درانه خود بر علیه زمانشاه تنها ماند و قتل سردار پاینده خان بار کزائی هارا یکدم درجه مخالف برد و مرد مدبر و فعالی چون فتح خان را باشه محمود مدم و مقدم ساخت.

مطابق همان فور مولی که ضریات متناوباً گاهی به شرق و گاهی به غرب بغور

دستگاه استعمار بعد از بنسکه بادست قاجار چکش شاه محمود را میخواست حواله هرات کند و عیالتاً مشغول حرکت آینده بود، دست سگ هارا در شرق در ولایات پنجاب بلند کرد، شیخ الملك حاکم پشاور برادر زما نشاء موضوع فتنه انگیزی سگ هارا فوراً به اطلاع برادرش رسانید، زمانشاه سیاه خویش را ازراه های معمولی بطرف کابل حرکت داد و خود از راه های دشوار گذار ولی کوتاه ایماق و هزاره جات عزم پایتخت شد و مشغول اخذ ترتیبات لازمه گردیده و تازه به پشاور رسید، بود که خبر سقوط فندهار بدست شاه محمود و فتح خان برایش رسید، این دفعه دیگر شاه سدوزائی مجال نیافت که خود را به لاهور مرکز ولایت پنجاب برساند، درجه غرب هم دستگاه تحریکات نیشابور و مشهد و هرات کانون های قدیمه را گذاشته و راه را کوتاه ساخته ضربت خویش را به فندهار رسانید.

بیشتر دیدیم که فتح علیشاه، شاه محمود را در ترشیز گذاشت و خود بار اول هیئت ملک را در طهران پذیرفت، این راهم متذکر شدیم که فتح خان بعد از فرار از فندهار از راه نادر علی و سیستان به ایران رفت.

حوادث، امال مشترک، شهزاده سردار را در ترشیز بهم یکجا ساخت و یکجا شدن بنه و آتش به سرعت برق حریق برپا کرد که زمانشاه با همه اقتدار سلطنتی خود به گیل کردن آن موفق نشد، که شورش در آن آتش سوخت و آمال و نقشه های بلند بالای او همه به هوا رفت و خود بیچاره شاه در حالیکه راه فرار نداشت ازدود آن کور شد.

فتح خان و شاه محمود چون در ترشیز یکجا شدند یکی بحیث برادر، رفیق و مدعی تاج و تخت و دیگری بحیث انتقام گیرنده خون بدر نقشه واحدی تشکیل داده در صدد اقدام عملی برآمدند، شاه محمود که نا حال چندین مرتبه بخت خویش را آزموده بود از نیروی عقل و بازوی فتح خان استفاده زیاد کرد، و حقائق شاهد است که کار زمانشاه در اثر اقدامات مخالفت کارانه فتح خان بالاخره یکسر شد، شاه محمود هر چه طیبید به کمک یسکانگهان موفقیتی حاصل نتوانست تا اینکه مردم مدبری از خود افغانها بوی و به نقشه های وی ممنوا شد و تبر دسته حسابی پیدا کرد، ایشان هرات و شهزاد قیصر را کنار گذاشته و بصورت مستقیم از راه سیستان بطرف فندهار روی آوردند، فراری که بیشتر متذکر شدیم زمانشاه در فندهار مهر علیخان موسوم به شاه پسند خان را بحیث حاکم تعیین کرده بود و والی شهر با پنجهزار سوار بغرض دفاع برآمد و در بر خورد اول در حوالی (باغ هرمن)

یا (باغ مرز) در حصص جنوبی کشک نبود شکست خورد و در داخل شهر خویش را حصار
 ساخت. معاصره چهل روز دوام کرد و مهرعلیخان بعد از قتل امام بخش خان
 و حسن خان به چرم بیکاری به احمدله آوران از شهر بهر آمد
 و بهر سق و ط فند هار را شخصاً به حضور زمانشاه به پشاور رسانید
 بیشتر گفتیم که زمانشاه در مسافرت اخیر خود بقصد سرکوبی سکاها به پنجاب نرسید
 اقامت شاه منوز در پشاور بود و عزم حرکت لاهور را داشت که خبر ناخوش را مهرعلیخان بوی
 رسانید شاه از این خبر های ناخوش از جهات داخلی و بخصوص از خبر های فساد
 که بتحریرات شبکه های دستگاه استعمار فرنگی و اغوای فاجاریها در سرحدات و ولایات
 غربی تهیه می شد بسیار شنیده و بقراریکه درین رساله مختصراً شرح دادیم بکرات
 از نفس پنجاب برگشته و بعد از حل مشکلات آواز شیور پیشروی را در کنار های جیلم
 بلند کرده بود، شاه عزم رفتن لاهور را فسخ کرد. سکاها در حال شورش ماندند، فرنگی ها
 ازین بالانر آرزوی نداشتند. زمانشاه بکابل آمد و علی الفور ترتیباتی گرفته عازم غزنی شد
 و ازین جا سردار احمدخان نورزائی را با سیاه ده هزار نفری بطور مقدمت الجیش
 امریش روی داد. سیاه شاه محمود و فتح خان و فوای احمدخان نورزائی در حوالی فلات بهم
 مقابل شدند و سردار نورزائی در اثر انجا خطراری که از رحمت الله خان وزیر زمانشاه داشت
 بطرف مقابل بیوست. جانب داری رحمت الله خان که منتج به جدائی و قتل - ران قومی شده
 بود، در یک موقع باریک ضربتی بدست احمدخان نورزائی بدستگاه قدرت زمانشاه کوفت
 که کاخ سلطنت او را مترازل ساخت. در مقابل تسلیم ده هزار نفر شاه چاره نمی جز عقب نشینی
 نداشت فوراً غزنی و کابل مراجعت کرد و مختصر فوای که با خود او آمده بود در اثر
 شکست روحی پراکنده شد. میگویند وزیرش و فادار خان پیشنهاد داد تا شاه خویش را
 بجلال آباد بکشد و از برا در خود شجاع الملک کمک بخواهد. بدون این مشوره هم
 زمانشاه جز اجرای این نقشه چاره نمی نداشت و بامختصر همراهانی که از بازنده سوار زیاد
 نمیشد به همراهی وفادار خان و زمان خان بامیزائی بقصد جلال آباد و پشاور برآمد شاه محمود
 و فتح خان چون برق خویش را به دنبال او رسانیده مختصر تصادفی میان ایشان در مقامی
 موسوم (اشیان) درسی و شش میلی جلال آباد واقع شد و بعد از شکست، شاه و وزیر با وفایش
 رحمت الله خان و شاید یکی دو نفر دیگر شب را در گوشه ای مخروبه ای مخفی گذرانیدند
 و شام روز بعد بعد از تجسس پناه گاهی خویش را به در قلعه ای یکی از ملککان شتواری
 موسوم به (عاشق) رسانیدند.

عاشق شنواری در قلعه رابه رخ شاه باز کرد و با جبین کشاده از مهمان شاهی خود استقبال نمود و لی شب هنگام شاه بخت برگشته فهمید که مهمان نی بلکه مجبوس است . از کابل از طرف شاه محمود هجرتی تحت اداره اسدخان بارک زانی برادر روز برفنج خان و جراحی برای دستگیر نمودن شاه اعزام شد و از جانب پشا ور از طرف شیاع الملک برادر هجرتی شاه دست نی به همراهی عبدالکریم خان برای استخلاص او حرکت کرد . سیده دم سردار اسدخان خود رابه قلعه عاشق رسانیده شاه بخت برگشته را از نعمت پنهانی محروم ساخت و او را با وزیرش وفا دار خان بطرف کابل برد و در نتیجه همرا هان زخم مانده همه مقتول و خودش در بالا حصار بالا در محبس افتد، و با او آرزوها و آمل یکی از یار شاهان بزرگ سدوزانی از میان رفت و دستگاه استعمار آنکه و آنچه را که نمخواست ناپدید شد و بعد از سقوط زمان شاه در دوره زمامداری شهزادگان کوچک سدوزانی که آنرا عصر خروج بار کزانی مامم میخوانند در اثر بی اتفاقی های خانمانسوز به اساس خط مشی «لار دولسلی» دست استعمار به تدریج در پشاور و دیره اسماعیل خان و ازان فراتر در دره های سفید کوه دراز شد و شرائین حیاتی مملکت در دست دشمن افتاد و هنوز از ن مجبوری خون ما را می کنند .

خوانندگان گرامی که این مقاله را خوانده و به اینجا میرسند خودشان تصور میکنند که دستگاه استعمار فرسنگ برای برهم زدن اوضاع عادی افغانستان به چه لطایف الحیل متشبث شده و در نتیجه تضعیف افغانستان چطور قدم به قدم نفوذ خویش را در خاک های سرحدی کشور ما یهن کرده اند و بعد از يك قرن نیرنگ و تجاوز و حاکمیت حتی بعد از تشریف فرمائی خود هم نمگذرانند که قبایل سرحدی بشتون به آزادی و استقلال خویش نایل گردند .

کمیته بین المللی صلیب احمر

اتحادیه جمعیت های صلیب احمر و هلال های احمر

و

میرام آنها

همه می دانیم که فیکرتائیس مؤسساتی برای حمایت آسیب دیدگان و بینوایان از قدیم الایام در میان اقوام و ملل متدین وجود داشته و در حقیقت از آن روزیکه انسان به مرحله حیات اجتماعی وارد گشت احساس نمود که نباید از مصائب و آلام بنی نوع خود برکنار بود. حس نوع خوراهی و عواطف بشری او را مکلف نمود که برای از بین بردن رنجها و آسیب های هم نوعان خود چاره بجوید. صفت عایبه احسان و نیکوکاری همواره مورد نظر ادیان (مخصوصا دین مقدس اسلام) فلاسفه و نویسندگان و کوشندگان فرار دارد هر قدر که بشریت رو به تکامل رفت این حس بهمان پایه تقویه و حمایت کردید چه بشرق و نهادهای متعادیست که نظریه ارشادات دین و اخلاق و عواطف بشری عمل کمک و دستگیری را درباره هموعان ستم دیده رآفت رسیده خویش بصورت انفرادی انجام داده و تاریخ انسان بسیار شخصیت های عالی و نیکو کار را سراغ دارد که به تنهایی داوطلبانه سراسر زندگانی خود را وقف مساعدت بدیگران کرده اند. چون ازین امدادها و مساعدتهای انفرادی کاری کاملاً رضایت بخش جهت تخفیف آلام توده های بزرگ در در سیده بشریت ساخته نیست بنابراین انسانهای مدنی و اجتماعی برای از بین بردن فجایع وارده بر آسیب دیدگان، بفکر تمرکز این قوه های انفرادی کوچک تعاونی در مؤسسات اجتماعی افتادند. قدیم ترین زمانی که این فکر مورد عمل قرار گرفت هنگام جنگ های صلیبی بود و مسلمانان به اطباء عیسوی اجازه دادند که برای تداوی و پرستاری مجروحین خود با کمال آزادی وارد اردوگاه های ایشان بشوند. سپس در سالهای ۱۸۴۷ع در جنگهای داخلی سویس جنرال (دوفورد) به طیبیان قشون خود امر کرد که بعد از شکست دشمن نسبت

بمجرورین واسیران آنها دقت و مراقبت کامل میفرمود دارند. اینگونه مساعدتهای کوچک اجتماعی درباره آسیب دیدگان دسته دسته در تاریخ دیده می شود اما فکر تاسیس يك مؤسسه عام المنفعة تعاونی بین المللی که همکاری مشترك تقریباً کلیه ملل واقوام کبتر را درباره آسیب دیدگان بخود جلب نماید بار اول در سال ۱۸۶۴ع در اثر مجاهدت یسکندر مردنیکو کار سوسی بمیان آمد. منشاء این فکر و چونگی تاسیس آن مختصراً قرار ذیل است:

در زمستان سال ۱۸۵۶ع هنگام جنگهای کریمیا يك خانم انگلیسی بنام فلورانس نایتنگل که خبرهای ناگوار وضع مجروحین جنگ را می شنید چهل تن از خانمهای دیگر انگلیس را با خود همفکر نموده با آنها بقصد کمک و پرستاری آسیب دیدگان بسوی جزیره کریمیا روان شد وعده زیادی از زخمی ها را از مرگ نجات داد که بهمین لحاظ برای قدردانی از فداکاری های او نام او را ببحث اولین پرستار در تاریخ جمعیت های صلیب وهلال های احمر ثبت کرده اند.

سه سال پس از آن تاریخ در سال ۱۸۵۹ع جنگ معروف سولفرینو اتفاق افتاد ایتالویها برای پس گرفتن شهرهای وینزویبه مون که در آن هنگام در تصرف اطیش ها بود با فرانسویها متحد شدند و جنگ عظیم در حوالی ناحیه سولفرینو بوقوع پیوست درین جنگ مجروحان چهل هزار نفر زخمی شدند چون تعداد مجروحین زیاد وطبیبان و پرستاران کم بود تدای آنها صورت گرفته نتوانست درین حین يك مسافر نیکو کار سويس بنام هانری دونان که از الجزیره برای ملاقات با ناپلیون سوم ومذاکره با او درباره يك موضوع اقتصادی می آمد گذارش بمیدان جنگ افتاد ملاحظه اوضاع فجیع مجروحین وآسیب دیدگان قلب مهر بان وبیکو کار او را برفت آورده فدا کاریهای فلورانس نایتنگل در نظرش مجسم وموفق شد که اولازن ومرد قریه های مجاور را بسکک وپرستاری تحریک وبعداً بهمکاری های آنها عده زیادی از مجروحین وآسیب دیدگان را تدای واهتمالت نماید پس از مراجعت به سويس نامبرده اوضاع جنگ را در کتاب خود بنام خاطرات سولفرینو نشر نموده بپشتنهاد کرد که يك مؤسسه بین المللی باشتراك تمام دول دنیا روی کاریابید ووظیفه آن در زمان جنگ واریس بحال زخمی ها واسیران ومعلولین باشد پشنهاد او بزودی شهرت یافت ونظریه او در اولین کنفرانس عمومی در سال ۱۸۶۴ع در جنوا بپریاست جنرال دوفور تشکیل شد. چون دونان را مؤسس وبوجود آورنده مؤسسات بین المللی خبریه صلیب وهلال احمر می دانند بیمورد نخواهد بود که او را معرفی نماییم. هانری دونان در سال ۱۸۲۸ع در شهر ژنوا بعرصه وجود گذاشت وپس از ۲ سال زندگی که قسمت عمده آن در راه خدمت

به بنی نوع انسان گذشت بالاخره در سال ۱۹۱۰ ع بدرود زندگی گفت مؤسسات خبریه بین‌المللی بیاس خدمات جوان مردانه و نوع خواهانه او کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در ۲۵ ژوئن ۱۹۴۹ دولوحه سنگه به افتخار او در میدان جنگه سولفرنیو و قبور مردگان این جنگه بنادو بود او نصب نمودند .

کمیته پنج نفری هانری دونان یکسال بعد از تاسیس بشمول نمایندگان ۱۶ مملکت مجلسی درجینوا تشکیل داد و مطالب و مشاهدات هانری دونان را که مجموعه آن بنام یاد و بود های سولفرنیو یاد می‌شود مورد مطالعه و دقت قرارداد بالاخره همه نمایندگان آن مجلس لزوم تاسیس یک جمعیت ملی را در هر مملکت برای اجرای اعمال خبریه ضروری دانستند و تصویب نمودند که این جمعیت ها باید از طرف دول مربوطه برسمیت شناخته شوند درین مجلس که سه روز دوام نمود تصمیماتی گرفتند که در حقیقت آن تصمیمات اولین شالوده مؤسسات خبریه بین‌المللی صلیب احمر و هلال احمر به شمار می‌رود. مختصر تصاویر مذکور این بود .

۱- زخمی های جنگه و هیئت های طبی که برای امداد و پرستاری فرستاده می‌شوند از طرف تمام کشور ها بی‌طرف شناخته شوند .

۲- یک علامت بین‌المللی برای مشخص بودن هیئت انتخاب و برسمیت شناخته شود .

۳- این علامت هر جا بصورن بیرق افراشته شود . برای انتخاب این علامت با احترام مملکت سویس که افراد آن درین امر پیشقدم هستند تصمیم برین شد که رنگه های بیرق سویس را انتخاب کنند . و چون علامت بیرق سویس صلیب سفید روی پارچه سرخ است برای تقریب بیرق جدید صلیب سرخ روی پارچه سفید انتخاب شود .

پس از تصویب قرارهای فوق کمیته بنام بین‌المللی صلیب احمر در شهر جینوا و در سویس تشکیل شد و مقاصد و نبات خبر خواهانه فلورانس نایتنسکل و هانری دونان و سایر افراد نوع دوست را بصورت قرار داد ها تدوین نموده و به آن جنبه قانونی دادند . مقاصد کمیته بین‌المللی صلیب احمر خیلی مفصل و طول و مدف های کلی آن مطابق ماده چهار اساسنامه قرار ذیل است .

- ۱- ایجاد حسن تفاهم متقابل بین مؤسسات صلیب احمر ، هلال احمر .
- ۲- حفظ و مراقبت در یک نواخت ساختن اصول و مقررات جمعیت های صلیب احمر از نظر سبانس و مذهب و استقلال اقتصادی و غیره .
- ۳- برسمیت شناختن جمعیت های جدید التاسیس صلیب احمر و اعلام آن بسایر جمعیت های صلیب احمر موجوده .

- ۴- وساطت نمودن بیطرفانه بین دول وملل خاصه در زمان جنگ وحل مناقشات وتزاع ها وشورش های ملی و بین المللی .
- ۵- واریسی به تمام شکایتهائی که راجع به نقض مقررات و کنوانسیون های بین المللی صلیب احمر به کمیته می رسد .
- ۶- اشتراك مساعی با جمعیت های صلیب احمر وهلال احمر برای رسانیدن کمک های کونا کون ونجات دادن قربانی های جنگ وآثار شومی که جنگ بین افراد بشر میگذازد .
- ۷- ترتیب اعضای لازم وتجهه وسایل ولوازم برای تامین احتیاجات کمیته بین المللی صلیب احمر در زمان جنگ به منظور همکاری با جمعیت های صلیب احمر و اداره حفظالصحة فشون کشور ها .
- ۸- اجرای تمام وظایفی که مقررات کنوانسیون های زنو مسئولیت آنها را بمهد .
- کمیته بین المللی صلیب احمر گذاشته است .
- ۹- وساطت وحل مسایل که در زمان جنگ وصلح بین جمعیت های صلیب احمر پیش بیاید مخصوصا راجع به کمک به مریضین ومجروحین واسرای جنگی وغیره .
- بعلاوه وظایف مهم حمایت اسرای جنگ ، دایر نمودن سرویس اطلاعات برای آنها از مسئولیت های اولیه این کمیته بشمار می رود .
- چون اولین قرار های جینوا مقصد اصلی کمیته بین المللی صلیب احمر را تا مین نمی کرد بنابراین به منظور مطالعه واصلاح کنوانسیون ها وقرارها پس از هر چند سال کنفرانسی مرکب از نمایندگان تمام موسسات خیریه هلال و صلیب احمر دنیا تشکیل و مواد جدیدی به قرارهای اول اضافه می گشت چنانچه اولین کنوانسیون جینوا درباره مجروحین ومریضان جنگ می باشد که در سال ۱۸۶۴ ع به پیشنهاد کمیته بین المللی صلیب احمر بوجود آمده بود وامروز اهمیت نهائی دارد . چند سال بعد ازین کنوانسیون کنفرانس دیسگری جهت تجدید نظر در مواد آن تشکیل گردید یعنی در ۲۰ اکتوبر ۱۸۶۸ پروژة دیسگری بر آن کنوانسیون افزود گردید که بیشتر مربوط به جنگ بحری بود بعدها در کنفرانس لاهه بسال ۱۸۹۹ تصمیحات لازم برای تجدید نظر اتخاذ گردید اما تجدید نظر کامل ولازم در حقیقت در کنفرانس سیاسی سال ۱۹۰۶ ع بعمل آمده .
- پس از جنگ اول بین المللی توافق مفاد کنوانسیون باای خصوصیات جنگ های جدید مورد توجه مقامات مربوطه قرار گرفت چنانچه بالاخره در سال ۱۹۲۹ يك تجدید نظر کلی در قسمت های مختلف کنوانسیون کرده وآنها بصورت کنونی درآوردند .
- کمیته متخصصین امور بین المللی که توسط کمیته بین المللی صلیب احمر مامور تهیه

پروژه جدیدی برای تجدید نظر در مواد کنوانسیون گردیده بود پروژه پیشنهادی خود را سال ۱۹۴۷ تقسیم نمود و پیش‌بین شده بود که این پروژه در شانزدهمین کنفرانس بین‌المللی صلیب احمر سال ۱۹۳۸ در لندن تشکیل گردد. ولی فوراً و مطالعه در آن موکول به کنفرانس سال ۱۹۴۰ گردید که به علت جنگ دوم بین‌المللی به تعویق افتاد.

دومین کنوانسیون جنوا راجع به مریضان و مجروحین و غرقین در بحرانی می‌باشد که ابتدا در سال ۱۸۶۸ طرح و بعد تجدید نظر در آن اول به سال ۱۹۰۷ و بعد سال ۱۹۲۹ موکول گردید. این کنوانسیون که ۴۸ مملکت جهان آنرا تصویب کرده‌اند تا امروز بهمان اهمیت اولی خود باقی است اما پروژه جدیدی در سال ۱۹۳۷ بر این ترتیب شد که به کنفرانس سیاسی ۱۹۴۰ موکول شد و لایه بالاخره با نظر داشتن تجارب جنگ دوم بین‌المللی پروژه مذکور تکمیل شد و اساس محکمی برای کنفرانس سیاسی سال ۱۹۴۹ گردید.

سومین کنوانسیون جنوا راجع به اسیران جنگ دوم می‌باشد که اکنون دارای ۱۴۳ ماده است ۹۷ ماده از کنوانسیون ۱۹۲۹ - ۱۷ ماده آن اصولنامه لاهه مربوط به حمایت اسرای جنگی آن گنجانیده شده است.

واضحین و اجرا کنندگان این قوانین احساس کرده‌اند که با تغییرات و شرایطی که در سیستم جنگ‌های جدید تریش می‌آید وضع قوانین تازه درین باره ضرور است.

چهارمین کنوانسیون جنوا در باره اشخاص غیر نظامی می‌باشد. این کنوانسیون بتاريخ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ طرح شده است. و مطلب عمده این کنوانسیون عبارت از معترم شدن افراد بشر در جنگ‌های بین‌المللی می‌باشد. و طبق آن چور و غارت ممنوع قرار داده شده، شکنجه و عذاب یک جمعیت مفتوحه بکلی منع گردیده است اساس این کنوانسیون اولین کنفرانس است که بعد از جنگ اول بین‌المللی قرار های کنفرانس بین‌المللی صلیب احمر را دوباره افراد غیر نظامی در ۱۹۲۱ مورد مذاقه قرارداد. در سال ۱۹۲۳ یازدهمین کنفرانس بین‌المللی صلیب احمر تهیه کنوانسیون مخصوص را برای تکمیل پروژه آئین نامه تأمین افراد غیر نظامی در جنگ‌ها لازمی دانست. دوازدهمین کنفرانس آن مواد و قواعدی را درین باره بوجود آورد و در یازدهمین کنفرانس آن در سال ۱۹۳۴ طرحی شامل ۴ ماده در توكيو مورد تصویب قرار گرفت كه پروژه آن مسی بایستی در کنفرانس ۱۹۴۰ مطرح گردد اما به نسبت جنگ دوم به تعویق افتاد.

در اینجا که نگارش مختصر ما درباره تاریخ کمیته بین‌المللی صلیب احمر در جنوا وظایف و کنوانسیون های آن پایان می‌یابد لازم می‌دانیم مختصراً توضیح داریم که

چرا کلبه مؤسسات خبریه جهان تنها بنام صلیب احمر دایر نگشت و دوسه نام دیگر از قبیل هلال احمر، خورشید سرخ در پهلوی آن شهرت یافت.

ما در ابتدا گفتیم که کمیته پنج غری هائری دوتان در جلسه یکسال بعد خود که نمایندگان (۱۶) شانزده مملکت دیگر نیز در آن شمولیت داشتند تصمیماتی چند گرفتند که از جمله موضوع تعیین بیرق مؤسسات بین المللی صلیب احمر بود. اگرچه مطابق تذکری که در اینجا دادیم واضعاً مشخصه نمودیم که در تعیین علامه مذکور کدام مطلب سیاسی یا دینی دخالت نداشت و تنها احترام حق اولیت دولت سویس در بوجود آوردن این مؤسسات بود که رنگهای بیرق آن مملکت باید در تعیین این بیرق جدید مؤسسات بین المللی انتخاب میشد معیناً بعدها که مالک اسلامی عصویت و تأیید مقررات این مؤسسات خبریه و نوع خواهانه بین المللی را قبول کردند از انتخاب فوق الذکر امتناع ورزیدند. چنانچه مملکت ایران که در سال ۱۹۰۸ در کنفرانس بین المللی جینوا شرکت نمود علامه شیر و خورشید سرخ و بعداً مالک مصر و ترکیه و غیره مالک اسلامی هلال احمر را برای جمعیت های خبریه خود انتخاب و پیش کردند که در کنفرانس مذکور تصویب شد و کشور افغانستان نیز به ۱۴ اپریل ۱۹۲۲ به اساس کنوانسیون ۶ جولائی ۱۹۰۶ جینوا شمولیت ورزید و در روی اسلامیت برای خبریه خود علامه هلال احمر را قرار داد.

چون گفتنی های مختصر ما درباره کمیته بین المللی صلیب احمر تمام میشود بی مورد امیدایم اگر تذکرات مختصری هم درباره مؤسسه و وظایف اتحادیه های صلیب احمر بدیم.

اتحادیه بین المللی صلیب های احمر چنانچه از نام آن نیز فهمیده میشود مؤسسه مشترک و بین المللی است که توسط تمام جمعیت های صلیب احمر و هلال احمر و شیر و خورشید سرخ بوجود آمده. مؤسسه این اتحادیه در سال ۱۹۱۹ یعنی یکسال بعد از جنگ اول بین المللی بوجود آمد و مرام آن حفظ منافع مادی و معنوی جمعیت های تابع به آن بوده و راهنمایی لازم را جهت اجرای پروگرام های آن بعمل می آورد که در حقیقت ماهیت حقیقی این اتحادیه مجلس عالی جمعیت های خبریه دنیا می باشد. وظایفی که به عهده اتحادیه صلیب های احمر گذاشته شده بیشتر مسائلی است که بازمان صلح ارتباط دارد در حالیکه کمیته بین المللی صلیب احمر چنانچه شرح داده شد بیشتر به زمان جنگ محدود است وظایف اتحادیه صلیب ها و هلال های احمر که افغانستان هم عضویت آنرا دارا می باشد در ماده سوم آن اساسنامه قرار ذیل است.

- ۱ - برای تاسیس جمعیت صلیب و یا هلال سرخ مطابق مقررات کنوانسیون های جنوا جهت انجام خدمات اجتماعی در هر کشور کمک و امداد بعمل آورد .
- ۲ - بین جمعیت های صلیب و هلال احمر همواره بحث يك عضو ارتباط دهنده کنار نماید طوریکه بواسطه اطلاعات و رهنمائی های لازمه مؤسسات آنها را تکمیل نماید و آنها را توسعه دهد .
- ۳ - تشریک مساعی در اصلاح و بهبود اوضاع صحتی و جلوگیری از شیوع امراض .
- ۴ - قیمت و سرپرستی برای حفظ منافعه مؤسسات عضو اتحادیه و مراقبت در حفظ سی طرفی آنها .
- ۵ - مقر دائمی این اتحادیه تا سال ۱۹۳۹ در پاریس بود و اکنون در جنوا میباشد . این اتحادیه دارای اداره مرکزی ثابتی مرکب از اعضای مجرب و متخصص اکثر ممالک عضو اتحادیه می باشد . و تا کنون ۶۸ جمعیت خیریه صلیب و هلال احمر عضو آن میباشد . جمعیت ها و مؤسسات ملی صلیب ها و هلال های احمر عضو این اتحادیه از هر مملکتی که هستند موظفند در حدود اصول کنوانسیون بین‌المللی و مواد اساسنامه اتحادیه مذکور رفتار نمایند . شکات مهمه اصول فوق‌الذکر بطور خلاصه قرار ذیل است .
  - ۱ - کمک به آسیب دیدگان زلزله و حریق و نظائر آنها .
  - ۲ - اصلاح صحت عمومی بادیار نمودن شفاخانه ها و تبلیغ صحتی تلقیح واکسن ها و حمایت اطفال و مادران و غیره .
  - ۳ - تهیه و ترتیب پرستاران و معاونین و داوطلبان اجتماعی .
  - ۴ - تاسیس و توسعه مؤسسات صلیب احمر و هلال احمر تربیه جوانان جهت تعلیم و تربیه و تهیه افراد موثری برای اجتماع دردنیای امروز . مؤسسات صلیب و هلال احمر در حدود صد ملیون نفر عضو دارند که سی ملیون نفر آن را جوانان و اطفال تشکیل می دهند . اگر خواسته باشیم اقدامات و اعمال نوع خواهان اتحادیه های بین‌المللی صلیب ها و هلال های احمر را بصورت فهرست تذکار اما تیم سخن بطول خواهد انجامید بنابراین به فعالیت ها و اقدامات عملی مؤسسه هلال احمر افغانستان که فعالیت های عملی آن از ابتدای ۱۹۲۶ شروع می گردد اشاره مختصری نموده و مقاله خود را خاتمه می دهیم .فعالیت های عملی هلال احمر افغانستان که در ۱۳۲۵ شروع گردیده در داخل و خارج قرار ذیل است :

د کابل کالنی

الف - کمک های هلال احمر افغانستان به مؤسسات صليب ها و هلال های احمر ممالک ديگر جهت امداد به مصيبت ديگهان .

۱ - در سال ۱۳۲۶ (۱۹۴۷) فرستادن يك مقدار واكسين ضد كـ و ايبرا بـ برای ۵۰ هزار نفر به مؤسسه هلال احمر مصر .

۲ - در سال ۱۳۲۷ (۱۹۴۸) نظر به مراجعه کمیته بين المللی صليب احمر از جينوا يك مبالغ پول جهت اعانه به اطفال مصيبت زده بين المللی .

۳ - در سال ۱۳۲۷ (۱۹۴۸) ارسال يك مقدار پول جهت مددوت به مصيبت زدگان زلزله عشق آباد اتحاد جماهیر شوروی .

۴ - در سال ۱۳۲۷ (۱۹۴۸) کمک بـه مؤسسه خيريه شير و خورشيد سرخ ايران جهت اشتراك در دلجوئی از مصيبت زدگان زلزله خراسان .

۵ - کمک به چند خانه واريه افغانی در زاهدان ايران که به اثر حادثه سيلاب و زلزله متضرر گرديده بودند .

ب - فعاليت های صليب احمر و کمک های او در داخل افغانستان .

۱ - از سال ۱۳۲۷ برای مدت هشت سال جهت مجادله با مرض خايندوز مـ لاریا در افغانستان تاديه سالانه بنجاه هزار افغانی به هيئت مجادله لاریا در افغانستان .

۲ - کمک به مصيبت زدگان خشک سالی حصص شنوار مشرقی .

۳ - کمک به مصيبت زدگان حادثه سيلاب و زلزله فريه دمی منگل واقع سمت جنوبی .

۴ - کمک به اشخاص معيوب و عليل که در مرکز کابل بوده و استعداد مراجعت به منازل خود را در اطراف نداشته اند .

۵ - کمک به مصيبت ديدگان سيلاب کنده فاضی فيض الله خان واقع کابل .

مهمترین مخترعات در ۱۳۲۹

در دوره جنگ عمومی دوم و سالهای متعاقب آن مدارک رافیه عام برای بلند بردن سویه حربی و سیاسی و تحویف رقباء و بلادك های مخالف طرف سا بنس حرب و تکامل آن توجه مخصوصی مبذول و با استفاده از انرژی انوم و بکار انداختن بیت هاید روجن دهشت و رع بزرگی را در ربع مسکون تولید نمودند. مهمترین موضوع صحت و برجسته ترین عناوین جرائد و مجلات را مبتکرات جدید انومی و بشرفتهای تکنیکی و بالخصوص جنگ حرب و مخترعات جنگ تشکیل میداد. کومسیون انرژی انومی در خلال چندین سال تشکیل خود سلسله جلسات و مذاکرات مختلفه پرداخته و برای تجدید انرژی انوم در جنگ و موارد استعمال حربی آن گفتگوها و بحث های مفصالی نمود ولی تا هنوز یکدام نتیجه فاطح و فیصله کن نرسید. اشرخبر انفلاق امتحانی بیت انوم در کشور روسیه دای غرب را تسکین داد و دانستند دیگر راز انم را انمی توان مستور نگه داشت. راکت ها، جیت ها، طائرات سریع السیر و بشقاب های پرده که تا بحال نوعیت آن معلوم نبوده و در جمله اسرار محسوب می شوند و صدها آلات مدعنه جدیدی روی کار آوردند و روز بروز در شدت و قوت تسلیحات خود افزوده می رور و چندی قبل که از هم آوازه جنگ سوم بیشتر بسط و توسعه پیدا کرد. مسئله مخترعات حربی و بیت های مدعنه انمی و هاید روجن سرزبان ها جاداشته و در همه جا از دعشت و خرابکاری جنگ سوم صحبت بجان می آمد. خوش بختان انسان های خیر آندیش و نوع پرور ضمن مضامین و تتبعات عمیق سیاسی خود ساینس وقت صلح را هم فراموش نسکرده و در عین حالیکه با استفاده از موجدات ساینسی می خواهند قوه حربی و نفوذ سیاسی خود را بیشتر سازند به کشف مخترعات مهمه طبی، زراعتی، صنعتی و غیره موفقت حاصل کرده و در راه تأمین مایحتاج و رفع ضرورت های مادی هم بوفقت های بسیار بزرگی نایل گردیده اند و باری اگر فهرست اختراعات جدیده هنگام صلح را در مورد انرژی انمی و غیر آن از نظر بکار رانیم هر آنجه به این حقیقت معترف می شویم که مخترعات هنگام صلح از موجدات وقت جنگ کمتر بوده و حتی فزونی هم دارد. شارین اواخر در اتانزونی از موسسه سمون و شوستر کتابی تحت عنوان (اسلحه جدید و انسانهای آزاد) اشاع یافت

درین کتاب (وانی وارېش) معروف ترین عالم اتا زونی که درهنگام جنسک دوم دنیا تمام خدمان خود را در راه پیشرفت آمال حکومت وقف کرده بود بیان می دارد. او درین گفتار خود می خواهد اثبات کند چندی را که بارها مردم یک از دیگر میسر سند جواب بد میدادند. آیا جنسک سوم چگونه خواهد بود و چه دشت خواهد داشت؟ آیا اتا زونی برای این جنسک آماده است؟ آیا اتا زونی فاتح خواهد بود؟ آیا در اثر تخنیک جدید جنسک مدنیت باقی خواهد ماند؟ (وانی وارېش) که خودش مدیر اداره تحقیقات و اکتشافات علمیست این سوال ها را جواب میگوید ولی باز هم جواب های او نه آنقدر امید افزاست و نه آن اندازه دشت آور. او خاطر نشان می سازد که بعد از جنسک عمومی اول ساینس روز بروز در حال اکتشاف و تحول بوده و چنان سرعت بیش می رود که وضعیت فن جنسک را بکلی شکل دیگری می بخشد. در جنسک اول استفاده از این احتراق داخلی رخ جنسک را بصورت قطع تغییر داد. در ۱۹۱۸ تحت البحری، و طیاره و عجایب دیگر الکترونی سبانی تخریب را با تخنیک جدید در صحنه های حرب معرفی کرد ولی در ۱۹۴۰ این سبانیس بهمنهای عروج خود رسید و انفلاق بمب اتوم در هیروشیما طلیمه عصر جدیدی در این ساینس معرفی گردید. در جنسک دوم رادار چه در هوا و چه در بحر قوه تدافعی و تخریبی را تقویه نمود و ترتیبات جنگی را بوضع دیگر جلوه داد تا رادار ها در جنسک دوم خارق های بزرگی نمودند بیماری های مدش و فوق العاده در شرق و غرب موضوع تخریب عمومی را بیشتر طرف توجه قرار داد ولی امروز موجودیت بمب اتوم و بمب هایدروجن چنان ممالک و افراد عالم را بخوف افکند که حتی بعضی از مبصرین نظریه دارند جنسک سوم موجب انهدام مدنیت دانسته میشود و اگر جنسک دیگری درگیرد باید منتظر بلاهای بزرگ و آفت های عمومی بود چه بمب هایدروجن و اتوم بین شهر و ده میدان بلاد فاع و قلعه های مستحکم، افراد ملکی و نظامی صغیر و کبیر فرق نسکرده بشریت را با عمران آن بر باد میدهد و در عوض رفاه و مد نیت وحشت و سبیت را نتیجه خواهد داد. بهر صورت خدا نکند که انسانیت مجدداً به این نوع انهدام و افنا مواجه گردد اینک مهمترین مخترعات سال ۱۹۲۹ را حسب ذیل از نظر مطالعین محترم سالنامه می گذاریم :

حقایق جدید را جمع به بمب هاید روجن ویو را نیوم

يك تعداد علما و متخصصین ازین مسئله متأثر بودند که مردم کم کم تهدید بمب انوم را فراموش کرده اند و چندین نفر متخصصین فن ازین امر هم می ترسیدند که مبادا در اثر مبالغه نسبت به قوه تخریبی بمب هاید روجن واختمافی که در نتیجه آن تولید می شود مردم را بیشتر بخوف و ترس مبتلا سازند. چندی قبل در اثر خواهش یونیورسیتی شیکاگو پروفیسر (هریسون براون) در موضوع انفجار بمب هاید روجن در رادیو بیاناتی داد که بدن حاضرین از شنیدن آن بلرزه افتاد و امتد کر شد که تاثرات را دیو اکتیوی بمب هاید روجن خیلی ها شدید بوده و مدت های زیادی باقی می ماند اشتعال و انفلاقت هاید روجن ايسوتوپ های متشعشع تمام فضا را به شدت امتلاء خواهد نمود این ايسوتوپ ها در اثر وزش باد شدید در هوا نظیر گردش و سیر دسته های مرنی ملخ پراکنده خواهد شد و در راه خود انسان و حیوان حشرات و نباتات را یکسر از بین خواهد برد و بگفتار خس و د خوب گرم شده و واضح ساخت که باین ذریعه اتانژونی می تواند بر روسیه حمله ببرد و بمب های بزرگ هاید روجن را به يك خط که از شمال الی جنوب اروپا امتداد دارد انفلاق دهد آنوقت عمل را دیو اکتیوی بی واسطه باد طرف شرق وسعت و انتشار پیدا کرده باین طریق بطول ۱۵۰۰ میل فاصله هر قدر آثار زنده گی اعم از انسان، حیوان و نبات بشا هدم برسد از بین برده میشود مثلاً ساحه تخریبات از بلننگراد الی اودسه امتداد داشته و عمق آن ۳۰۰۰ میل از پراگ الی کوه های یورال دانسته خواهد شد پروفیسور براون بر علاوه این راهم واضح ساخت که روسیه چگونه می تواند بر اتانژونی حمله بیاورد باین طریق که ممکن است بمب ها در بحر الکاهل متعلق ساخته شوند و این اقدام در موضعی صورت بگیرد که از کالیفورنیا ۱۰۰۰ میل فاصله داشته باشد عملیات را دیو اکتیوی بقی که به طرف مشرق توسعه و انتشار حاصل می کنند در اتانژونی تمام موجودات زنده را حتی تا حدود نیویارک در طرف پنج روز درو خواهد کرد.

بعدها پروفیسور براون در يك براد کلت دیگر خود را جمع به نتایج تخریبی این بمب اطلاعات دهشت افزای بیشتری داد که از طرف متخصص فزیک (لیو زیلا رد) تأیید گردید او گفت اگر پنجاه تن نیوترون ذریعه انفلاق هاید روجن در هوا آزاد شود این وضعیت تمام کره ارض را ذریعه يك طبقه را دیو اکتیف به صورت حلقه احتوا خواهد کرد و همین ماده را دیو اکتیوی تمام نفوس کره ارض را بیکبار گی نیست و نابود خواهد نمود. متخصص دیگر فزیک از قبیل فردریک زیتر درونیو رستی ایلینایس و هانس پروفیسور فزیک در کورنیل

هم راجع به خصوصیات بم‌هایدروجن اطلاعات دهشت آوری داده و بصورت عمومی نظریات همقطاران متذکره خود را تصدیق نمودند.

بعضی از متخصصین دیگر فزیک هنوز در موضوع ادامه رادیو اکتیویته و تاثیر کشنده آن در وجود که باید به چه مقدار باشد معلومات قطعی و مثبت ندارند راجع خصوصیات ساختمان و تاثیرات مدهشته بم اتم هنوز مردم وحتى بعضی از متخصصین معروف اطلاعات کافی ندارند بعضی ها که نظریات شان جنبه تنقیدی دارد می گویند پروفیسور پروان و لایو زیلارد و امثال آنها دارای نظریات تهییجی بوده و حاضران دنیا را نسبت به آینده به خوف اندازند و بعضی ها همچنین نظریه دارند که تخویف کننده کان حق دارند چنین نظریات را آبراز نمایند زیرا به این واسطه اهالی اتانزونی را می خواهند بترسانند تا در مورد مسائل خود باروشبه باید از راه احتیاط و مال اندیشی روش ورزند هیچ يك از متخصصین اهمیت بم‌هایدروجن را انکار ندارند. بم یورانیم هم به ذات خود به جهت تخریب يك شهر کفایت می کند ولی بم‌هایدروجن از بم یورانیم به مراتب خطرناک تر و مدهشتناک تر است و بین يك بمی که يك شهر را خراب کرده و مردم آن را از بین می برد و بمی که حیات را از يك قاره کره ارض معدوم سازد فرق فاحشی وجود دارد. بم یورانیم و هایدروجن هر دو تاثیر رادیو اکتیوی از خود میگذارند اگر يك بم یورانیم در نزد يك سطح ارض انفلاق نماید طوریکه اولین بار در لاس و گور و دومنفلق ساخته شد تاثیر آن چنین خواهد بود که فعالیت رادیو اکتیوی برای يك مدت نسبتا درازتری در يك ساحه قدری کوچک زمین باقی خواهد ماند و حصه زیاد تاثیر و فعالیت آن به طبقات بالای زمین در اتمسفر مؤثر خواهد بود ولی اگر بم یورانیم در ارتفاع ۸۰۰ فوت از سطح زمین منفلق ساخته شود «طوریکه در فراز هیروشیما صورت گرفت» در آن صورت تقریبا تمام تاثیرات آن در فضا معدوم کرد و بر روی زمین تاثیرات آن بسیار کم و غیر قابل ملاحظه خواهد بود. شدیدترین فعالیت های رادیو اکتیویته و تاثیرات مدهشته ما بعد آن در انفلاق بیکیته به مشاهده رسید زیرا بم یورانیم در تحت آب منفلق ساخته شد. آب این خلیج در روی سطح و زیر آب برای مدت زیادی خیلی حار بود و تاثیر حرارت آن به وضاحت احساس می شد اما این قدر بود که فعالیت های تخریبی و رادیو اکتیوی آن به همان يك ساحه محدود و مختصر باقی ماند. بود بم‌هایدروجن هم تاثیرات رادیو اکتیوی به اندازه انفلاق برای چندی باقی می گذارد انفلاق و اشتعال ایسو توپ های هایدروجن يك تعداد زیاد نیو ترین ها را آزاد خواهد کرد بعضی از نیو ترین ها را (۷۸ فی ۱۰۰) در برابر نایتروجن اتم مسفر از خود

عکس العمل نشان خواهد داد و نایتروجن را برا دیو اکتیف مبدل خواهد کرد ولی به آن اندازه در کاربون اثر نمیکند مواد دیگر در هنگام تولید عکس العمل به مقابل عنا صر بمب ایسو توپ های خطرناک تری را بروی کارمی آورد درمقوله لیتونی و نپال عناصر مخصوص دیگری هم تولید اثر خواهند نمود،

طوری که متخصصین خیلی بااطلاع فزیک معلومات میدهند طرح نقشه يك بمب که فعالیت های رادیواکتیوی آن خرابی شدید به یکفاصله بعیدی وارد سازد کار آسانی نمیشد. ابرهای سارق مانندی که ذریعه انفلاق يك بمب تولید میکرداگرچه درعکاسی ها بزرگ معلوم میشوند و اگر آنها را بروی نقشه يك قاره ملاحظه کنیم بحيث يك خال بسیار كوچك بنظر خواهند آمد این خال ها البته ساحه اتا زونی یا روسیه را احتوا نتوانسته و از نقطه نظر تجزیه عمومی آنقدر مهلك دانسته نخواهند شد يك نقیصه دیگری که در تیوری تجزیه يك قاره به ملاحظه میرسد آن است که باد ها بصورت عمومی به يك وضع متحدالشکل از غرب به شرق نمیوزد حرکت عمومی بانها به این طریق در منطقه معتدله شمالی و مخصوصا در ارتفاعات زیاد احساس میگردد ولی این باد های بهر راهی که بخواهند در بعض اروز های مخصوصی میوزند آنها نمیتوانند عامل چنان ابر کشنده گردند که در سراسر يك قاره دشمن بحرکت در آیند.

به هر صورت تمام متخصصین و علماء به این حقیقت معترف اند که یک تعداد کافی بمب باید روجن (بابب های یورانیوم) فعالیت رادیواکتیوی کره ارض را بلند خواهند برد ولی به جهت کشتن ساکنین دنیا عکس العمل شدیدی از ماده مستعمله دیگر تولید شده و این عکس العمل طوری بزرگ است که آنرا نمیتوان از نظر به دور داشت علماء در مورد بمب های روجن به همان اندازه اطلاع دارند که در (۱۹۴۱) راجع به بمب یورانیوم میدانستند باری اگر یکی از بمب های باید روجن طرف امتحان قرار داده شود آنسگاه نسبت به آن معلومات بیشتری حاصل خواهند کرد اگر بمب های روجن بعد از امتحان کامیاب بر آمد آن وقت البته همه اندازه تجزیه و پراودی وارد از آن را بهتر مستعمله شده و دیگر برای اغراق و مبالغه هیچ مورد باقی نمی ماند ولی باز هم آن وقت بعید نیست که بواسطه يك بمب حیات تمام يك قاره را به خطر بیندازند و همه موجودات حی را از نعمت زندگی محروم سازند. داکتر سبتر و داکتر بیت باری چنین متذکر شده اند. «وضعیت موجوده دنیا را جمیع به مخفی نگه داشتن اسرار و معیار حقیقی دهمش و خوف از يك امر موجب میگردد تا حقایق کاملا در پرده خفا باقی بمانند اما آنچه معلوم است این خواهد بود که اگر افراد دنیا خیال انتحار را داشته و به آن اسرار بورزند البته در اثر این همه تشبیهات خارقه آسا و تجزییی عمومی به این مرام مشغول خواهند رسید.

دستگاه مخصوص بمب های دروجن

در همین نزدیکی دستگاه قوی ساختمان بمب های دروجن به قیمت ۲۶۰ میلیون دالر در کارولاینا جنوبی تعمیر خواهد شد این دستگاه در کنار دریای ساوا آباد میگردد کو میسیون انرژی اتم در اطراف تمام دریا هائی که در کشور اتزانوی جریان دارد راجع به تعیین موقعیت دریا برای تعمیر فابریکه بمب های دروجن تحقیقات و مطالعات نموده و بالاخره همین حصه دریای ساوا را از همه جا بهتر دانستند ریکتور های بزرگ هسته ای بمب دار زیاد آب سرد کننده احتیاج دارند و این آب هم باید دارای نوعیت مخصوص باشد بواسطه موجودیت دریای کولمبیا دستگاه معروف پلوتینیوم ها نفوذ دوش در کنار آن تعمیر گردید ولی آب دریای کولمبیا دارای صفات کاملاً فائزانه نمی باشد اگر چه این دریا آب سرد صاف و کافی دارد مگر دارای بعضی مواد غیر محلول می باشند که از بین ریکتور ها عبور داده شوند خاصیت رادیو اکتیوی حاصل میکنند در نتیجه آن ماهی های دریای کولمبیا تحت تاثیر رادیو اکتیف واقع میشوند اگر چه موجودیت رادیو اکتیف به ماهیان مذکور آنقدر مضر نمی باشد و اگر یک ماهی را که بواسطه مواد اکتیف شده آب دریا این خاصیت را فرا گرفته از موضع ها نفوذ در کنار دریا بدست آرند و آنرا برای یک شب در بین پلنت فوتو گراف بگذارند در آنجا چنان اثر خواهد گذارد که بواسطه آن استخوانها شاه پرها و غده های سر ماهی و جاهائی که رادیو اکتیویتی مترکز گردیده نشان داده خواهد شد بطوریکه از تحقیقات کمیسیون انرژی اتمی ثابت میگردد همه ماهی برای انسان مضر نمی باشد و بر علاوه کمیسیون متذکر میشود که به حصه های بسیار بایانی دریای مذکور ماهیها از این خصوصیت بر کنار میمانند اگر آب غیر از مواد محلوله بوده صاف باشد بر علاوه آنکه ماهیهای دریا از خاصیت رادیو اکتیویتی مصون میمانند دیگر فوائد مهمه نیز از آن میگیرند و آب صاف صفات دیگری هم دارد کو میسیون انرژی اتمی برای اینکه چنین آب را در موضع مطلوب پیدا کنند بالاخره در کنار دریای ریدریور موضعی را در یاریس (مجلسی در امریکا) واقع تیکساس و کنار دریای ساوانا انتخاب کردند اگر آب این دودر یا گیل آلود است ولی مواد ردیه آن بواسطه عمل ارزان فلتر کردن تصفیه میشود اما در آب دریای رد ریور هنوز هم یک مقدار مواد غیر محلوله باقی میماند که باید ذریعه عملیات کیمیای به بلع سالانه چهل ملون دالر تصفیه گردد ولی آب دریای ساوانا از منابع آب باران تهیه شده و اکثر مواد معدنی قابل حل آن از بین برده میشود لذا آب این دریا مواد غیر محلوله کمتر دارد کو میسیون

انرژی اتمی متذکر میشود که ما می‌توانیم در برای ساوانا کمتر رادیو اکتیف میگرد
اما اگر آب دریا کمتر صاف باشد ما می‌توانیم به اندازه زیاد گرم نخواهد بود.

سر بهترین بمب افکن دنیا

طیاره جدید نوع بوئینگ بی ۴۷- اینک بمب هائی را که ۱۲ هزار پوند وزن دارد
به سرعت ۶۰۰ میل فی ساعت با خود حمل می‌نماید بنا بران این طیاره را سر بهترین طیاره
بمب افکن دنیا می‌گویند. این طیاره (۱۱۰۰۰) کیلن مواد سوخت نوع
کیروشین را برای شش عدد تریجیت خود هم حمل می‌نماید.

سر بهترین بمب افکن دنیا

کلاه جدید طیاره ران ها

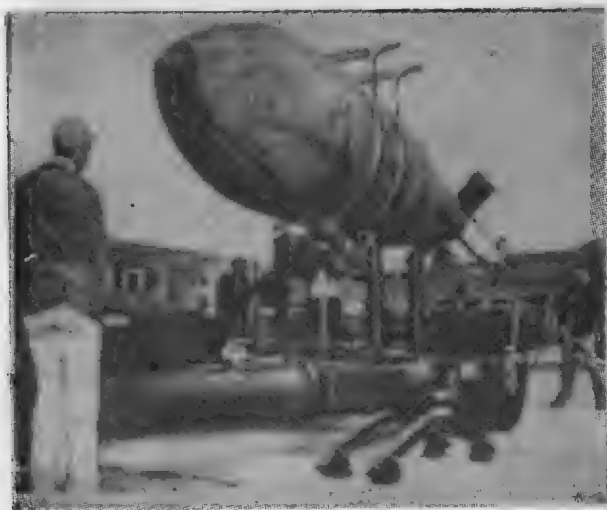
درین آواخر خود جدیدی بوزن
دو پوند برای عمل فضائی اتانونی تهیه
کرده و آنرا مورد استفاده آنها قرار
داده اند. اگر سرعت سیر طیاره
فی ساعت ۴۰۰ میل اضافه از آن باشد
این کلاه جدید او را به خوبی حفاظه
کرده و یک نوع شیشه مخصوص پلیسک
گلاس در آن موضع کلاه نصب گردیده
که خود را با آله مخصوص اکسیجن
بخوبی با هم وصل میکند و به این طریق
آنرا از باره شدن در اثنای پرواز شدید
ممانعت می‌نماید.

کلاه جدید طیاره ران ها

لفت جدید برای بلند کردن بمب ها

مسئله بلند کردن بمب های ثقیل و حمل آن ها به طیاره کار مشکلی دانسته میشد قوای هوایی امریکا در صدد رفع این مشکل برآمده اینک قوای هوایی از لفت جدید الاختراع استفاده می نمایند که مشکلات ایشان را بسکلی مرفوع ساخته است . این لفت که ذریعه قوای برقی بسکار انداخته میشود طوری درست شده که يك نفر عملیات مربوط به آن را انجام می دهد . لفت مذکور دارای شش عدد لیور میباشد ، این لفت بمبی را که ۲۵ تن

لفت جدید برای بلند کردن بمب ها

۱۲ تن دارد به ارتفاع ۱۲ فـت بلند کرده و آن را بزویه ۳۶۰ درجه بهر طرفی که بخواهند دور می دهد . نصب نمودن بمب های ۵۰۰۰ یونیدی در طیارات و در آوان جنگی عمومی دوم کار مشکلی محسوب می شد ولی حالا با اختراع این لفت مشکلات ایشان رفع گردیده است .

طیارات جنگی مستحکمتر نوع جیت

طیارات جنگی نوع جیت جدید نسبت به طیارات جنگی پروانه دار قویتر و زیباتر بوده و خدماتی که از این نوع طیاره در مجاریه کوریا گرفتند چه از حیث خوبی حمله و رساندن اشخاص و بمب ها به اهداف تعیین شده و چه از حیث قوت تلفات قابل هر گونه تعریف

می باشد چنانچه طیارات جیت نوع اف ۸۰ و اف ۹ و اف پانتر از همه بهتر ثابت شده اند از خصوصیات مهمه این طیارات جدید استحکام و ثبات ساختمانی آنها میباشد چون سرعت رفتار آنها خیلی زیاد است بنابراین ساختمان آن هم باید طوری باشد که مقاومت بیشتری از خود نشان دهد. انجن آن هم کوچکتر یا ساده تر و قوی تر میباشد. تیل و دیگر

طیاره جنگی مستحکمتر نوع جیت

روغنیات مخصوص طیاره هم در آن کمتر مصرف می شود و به سیستم تیرید عمو می به استثنای عبور هوا از بین آن ضرورت ندارد. ماشین آن در اثر سیستم مخصوصی بسرعت زیاد سرد می گردد.

بازوئی که ذریعه کنترل یا کار میکنند

از هنگامیکه کپتان هوک با اختراع خود که عبارت از پنجه ها و چنگالهای آهنیست پیتریان و دوستان او را بغرف و وحشت انداخته کتورها دیگر ساختن بازوی مصنوعی و اصلاح آن مبادرت ورزیده و کوشش کردند تا آنرا بجای بازوی طبیعی و اصلی جلوه دهند. حالا این مخترع مهم (اس دلیو اندرسن) که در مؤسسه (انتر نشنل میشنس) کار می کند یک بازوی خیلی قوی برقی اختراع کرد که بواسطه آن دست مصنوعی عینا مانند دست طبیعی حتی بهتر از آن کار میدهد. برخلاف دیگر بازو های مصنوعی که بسکدام حصه بدن نصب و محکم می شد این بازوی جدید بسکدام قوه عضلات اعتنا و احتیاج ندارد. تمام قوای محرکه آن ذریعه پیتری موتور قوای برقی تهیه میگردد که که ببازو بسته میشود. این بازو بواسطه سوجهائی کنترل می گردد که شخص متطوع الیه و حامل آن آن مارا دریافته دیده است او به طریق های مختلف بر روی سه حباب هوا داری که در کف داخلی پلاستیکی تحت شصت کلان پایش قرار دارند فشار وارد می کنند و در عین حال این فشار بحصه شصت خورد یاوکری آن هم وارد میشود زیرا

یسکی از آن سه حباب در حدود کری و دیگرنی زیر شصت خورد جا داده شده اند . فشار وارده بر این حباب ها موجب می گردد تا تأثیر آن ذریعهٔ توب رابر های ار تجاخی

بازونی که ذریعهٔ کنترل یا حرکت میکند

بیک سلسلهٔ سوچهای داخلی بازو انتقال نماید هر یک از فشار های متذکره حرکت مخصوصی را موجب می گردد . در اثر تولید فشار زیاد یا کم بر حباب ها چه به تنهایی و یا یسکجانی حامل آن می تواند که ۱۲ علامت به بازو وارد کند مثلاً فشار کامل از شصت کلان موجب تحریک بازو میشود و اگر فشار ضعیف باشد هم بازو را حرکت میدهد و هم میچسبیت را

در عین حال فشار شلخت کلان و کروی پای میج دست را منحرک می گرداند فشار از شلخت خورد بکنترول خاموش کردن سوچ را متعهد است. فشار کم این شلخت موتور را بحرکت

می آورد و فشار شدید سمت توجه بازور امتحول می سازد. اداره حفاظه سیاهان از کار افتاده اتازونی اینک به تعداد دو هزار بازاری مصنوعی جدیدالاختراع را برای سیاهان مقطوع البید آماده می سازد.

بازونی که ذریعه کنترول با کار میکنند

لغت جدید رادیو

کمپنی متلاقلات اتومانیسمکی شبیه کو برای نقل دادن رادیو ها از جایی به جایی لغت غزی جدیدی بروی کار آورده است. در ابوریسکه در بین این آله منافله بالغت جدید شسته است از موضع فرستنده رادیو صدای کند.

لغت جدید رادیو

کاراج مخصوص برای اتوموبیلها

در موضع سیو کین اتازونی دو برادر به اسم وی اولیو کی و سندرس با طرح جدید یار کشکک یرابلم جادادن مونرمارا بخوبی حل کردند. فریم وچو کات این طرح جدید کنجانش ۱۴۴ مونر را دارد و آنرا به هر اندازه که بخواهند خورد و کلان میتوانند ولی هر مونر بقیمت ۲۷۰ دالر تمام می شود که به این حساب قیمت آن ۲۵ فیصد کمتر

از دیگر کاراج های بهین اندازه می باشد . مونرها ذریعه آله های بلند کشنده کیده بر روی خط های متحرک به استقامت حصه مرکزی بگوشه های این کاراج عمومی حرکت می کشند برداشته می شود وبعد بر حسب سطح معینه بمواضع و خانه های لازمه آنها

کاراج مخصوص برای اتومو بیلها
داخل خانه میشود به این طریق همان آله بلند کشنده مونرها را پس فرود می آورد
هر آله يك مونرها در يك وقت بالا و پائین می کشند .

عینک جدیدی که دنیا را واژگون نشان میدهد
فرید سنا بدر فارغ التحصیل دارا لغتون و چپنا به چنان يك عینک جدیدی خود را

مستاد و آموخته ساخته که دنیا را کاملاً
بوضع دیگری بنظرش جلوه می دهد . در این
عینک هر چیز حالت معکوس خود را در برابر
بیننده نشان می دهد . بنظر شخص آسمان
زمین و زمین آسمان معلوم می گردد . چیزی
که بطرف چپ است جانب راست و آنچه
بطرف راست است بسوی چپ دیده می شود .
وضع واژگون دنیای سنا بدر مخصوصاً
بواسطه ترکیب عدسیه های عینک او صورت

عینک جدیدی که دنیا را واژگون نشان میدهد

می گیرد. او با استعمال این عینک می خواهد در فن روحیات مطالعات خود را تکمیل کند و با استفاده از آن به این حقیقت برسد که آیا بدن یک کار طبیعیست یا طرز عملیست که باید یاد گرفته شود. در ابتدای روزهای اول استعمال این عینک او نمی توانست که چیزهای

عینک جدید

ساده را هم ترتیب و تنظیم بدو مثل دست دادن یاد یکران بهدما و حرکات و موجودیت خود را بخوبی تحت کنترل گرفته و توانست با شکل سواری نماید و نتیجه به این امر معترف شد که دیدن یک عادت مستحصله بوده و جنبه فطری وارثی ندارد. بعد از آنکه به استعمال این عینک جدید عادت کرد خواست عینک را از چشم دور کرده و مانند سابق بدون آن اعمال را اجرا نماید ولی موازنه خود را از دست داده و بر زمین افتاد.

سر یعترین موتور بوت دنیا

سر یعترین موتور بوت دنیا بنام (سلو موشن ۴) یاد می شود که جدیداً در چپیل سیتل واقع واشنگتن آن را به آب انداخته و سرعت رفتارش را امتحان نمودند این موتور بوت که ۴۲۰۰ پوند وزن دارد بسرعت انتهای خود در روی آب مانند یک سیارم دنباله دار آبی بنظر می آید. سرعت رفتار آن فی ساعت ۱۶۰۰۳۲ میل ریکارد گردیده و نسبت به ریکارد ما اسکوم

کامپیل در ۱۹۳۹ به اندازه ۱۸۰ میل فی ساعت بیشتر می باشد. سر یعترین موتور بوت دنیا ۳۸۱

جاله جدید یا خیمه بر روی آب

قوای هوایی اتا زونی اخیراً اختراع جدیدی را که عبارت از جاله نجات است اعلان نمود اصلاً این اختراع جدید عبارت از بند لیست که ۱۸-انچ قطر و ۳۶-انچ طول دارد این بند محتوی یک جاله بادی است که گنجایش بیست نفر را با مقدار کوچک موادیاتی ایشان دارد. این جاله در حقیقت یک خیمه متحرک بر روی آب بوده و از نیلون را بردار ساخته شده است. از تجربه هائی که در این موارد کرده اند معلوم شده که این جاله بر باد

جاله جدید یا خیمه بر روی آب

و را بری تحمل پنج هزار پوند وزن را داشته و سه به بان آن بريك مبله الومینمی کوتاه افراشته می شود موج را از آن بخوبی انعکاس نموده و رنگ سرخ مایل آن از فاصله های خیلی دور جلب توجه می نماید. بر علاوه این جاله نجات یافته گان را از حرارت آفتاب حفظ کرده و اگر برده های اطراف آن را بایان کنند از اذیت باد و باران مصون میمانند. یک موضوع مناسبی هم برای تحصیل آب باران در آن تهیه دیده اند آله دیگری در آن تعبیه کرده اند که آب بحر را از مواد نمکی آن مصفی ساخته و ضرورت های بسیار حیاتی اشخاص را با آله ماهی گیری. بمب و ادوات ترمیم جاله در آن آماده ساخته اند. اسباب معلوم کردن خرابی یارو برای جبه زدن قطب نما و غیره در آن پیش بینی شده است خود این آله با اسباب و سامان خود ۱۳۸ پوند وزن دارد (تنها وزن خود جاله ۴۹ پوند می باشد) جاله های سابقتر گنجایش شش نفر را داشته و وزن خود جاله ها ۹۶ پوند بود ولی این جاله های جدید هم از نقطه نظر ظرفیت و هم ساختمان و قیمت خود اقتصادی تر دانسته می شود. و دوام آن هم خیلی زیاد است.

آله مخصوص برای استراق سمع

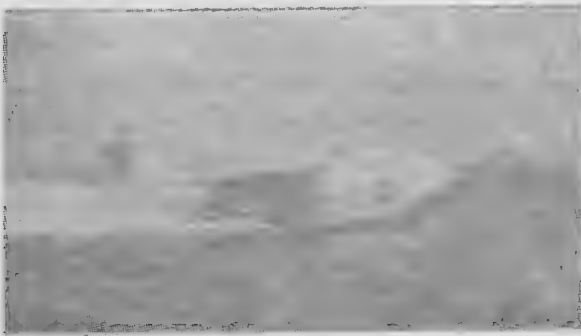
موسسه اور پس واقع شیکاگو در این اواخر خبری را راجع به آله جدید الاکتشاف که میجض شنیدن صداهاى خیلی خفیف مثلاً صداهاى سرکوشى دو نفر و غیره طرف استناد داده قرار داد می شود نشر نمود. این آله خیلی کوچک بوده و آن را در بین گوش می توان مخفی نگاهداشت و در اوقات مهمه آنرا بیرون آورده و بگوش گرفت در داخل آن يك پتیری نوى کوچک را گذارده اند که صداهاى بسیار خفیف را بلند ساخته می تواند. مخترع آن اور پس و اترهوت می گویند که بکار بردن این آله بر علاوه فایده هاى دیگر صداهاى مو عظه هارا بغویى شنیده شکار بهائی و و غیره آن صدای سگ هاى شکاری را از فواصل خیلی عبده بغویى می توانند بشنوند.

آله مخصوص برای استراق سمع

کشتی طیاء جدید نوع جیت

اخیراً در برطانیه کشتی طیار جدید را که بسیار از طیاره جنگی نوع جیت است بکار انداخته اند این مودل جدید طیاره جنگی جیت دارای سرعت حرکت ۶۰۰ میل میباشد از خصوصیات مهمه این طیاره

جدید آن است که در عملیات خود بهر جا مو فق بوده و در بحر مستقیمه از جهازهاى حامل تیل مواد سوخت خود را اخذ میدارد.

کشتی طیار جدید نوع جیت

ښاغلی صدیق الله رشتين

د پښتونستان واقعات په ۱۳۲۹ کي

«له کوم وخت نه چې پاکستان جوړ شوی دی له هغه وخت راسی د پښتونستان آواز هم د دنیا غوږونو او رېډیو دی او د پښتونستان د جوړېدو او کامل آزادېدو د پياوړتیا د پښتنو میچامده هم شروع شوی ده .

په ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸ ش کي هم د پښتونستان تحریک په ښه شان جاری ؤ لکن په ۱۳۲۹ کي دغه تحریک پوره زور او قوت وموند او د آزاد پښتونستان په سرحدی سیمو کي د پاکستانی یرغلګرو فوځونو سره ډېری نښتي او جګړې هم پېښې شوی او په محکوم پښتونستان کي هم د آزادۍ غوښتلو ډېر قوی حرکتونه وشول چې دادي مونږ غواړو په دې لیکنه کي دغه ټولې پېښې او واقعات په لنډ ډول د کابل کالني لوستونکو ته وړاندې کړو .

د حمل میاشت :

په دې میاشت کي د هند په (راخیال) نومې لخوا یکڅی دنیا غلی مولانا میراسلام خان تر ریاست لاندی د پښتنو یوه جرګه وشوه، په دې جرګه کي د پښتونستان د آزادۍ په موضوع مهمې ویناګانې وشوې او یو خوقری هم تصویب شوې چې تر ټولو مهمه ښې دا ده .

د پښتونستان جرګه له ټولو ډیوګراسی ملتونو څخه غواړي چې دوی د (۸۰) لیکو پښتنو چې له بلوچستان نه تر چترال پوري پراته دی آزادی ومنی، لیکه د پښتونستان ټول ملت په ژبه غځول، کلتور - ملي خاصیتونو او نورو شیانو کي د پاکستان له خلیکونه فرق لری او په دې وجه د لمانځه ژوند حقدار دی په پورته جرګه کي دې وروسته کسانو ویناګانې هم وکړې .

۱- ښاغلی مولانا میراسلام خان د جرګې رئیس ۲- ښاغلی باره خان د جرګې سکرتر
۳- ښاغلی ملال خان ۴- ښاغلی زیارت شاه خان ۵- ښاغلی عبدالودود خان ۶- ښاغلی نوشیرین خان ۷- ښاغلی نقیب الله خان ۸- ښاغلی حسام الدین خان

د ثور میاشت :

په دې میاشت کي د کراچی واناو تجاوز کوونکو عسکرو د ټانکونو، الوتکو، درنو

تویونو به زور په منځنی پښتو نستان کې د (ننګی) په سیمه تعرض او حمله وکړه، چه د دوی اودملی مجاهدینو ترمنځ (۱۳) ساعته جګړه وشوه او په نتیجه کې د پښتنو لښکر پر شاو تښتید. ۹ دغه جګړه کښې د غازیانو له خوا (۸) تنه شهیدان (۳) تنه زخمیان او (۴) تنه بندیان شول اود غلام له عسکرو څخه (۷۷) تنه مړه، (۱۶) تنه زخمیان او (۱۲) تنه ورک شوی وو. پاکستانی الوتکو په دغه جګړه کښې په لږښو کېلو هم کولی و ورولی او بی کشته شخړی اوماشومان ئې په بمونو وویشتل. د ثور په (۳) دهند د پښتون جرګې غړو د مولانا محمد اکبر په ریاست په ډیلي کېښې یوه اوپه جرګه وکړه او داسی تصویب ئې وکړ.

باید افغانستان، هند، اتان زونی، انگلستان، دیو نو سکر تری جنرال او دعر یو جامعه د پښتونستان د (۷۰) لیکو پښتنو د خپلواکۍ په باره کښې د پښتونستان له ملت سره کومک وکړی. دا تصویب دهند د جمعیت العلماء ناظم مولانا حفظ الرحمن له خوا هم تائید شو.

د ثور په (۲۲) د کراچی تجار او کارو عسکرو د (وانا) به شاوخوا کې د احمدهزو، سرکی خېلو وزیرو دملی مجاهدینو په یوه ډله حمله وکړه، چه د دواړو خواؤ ترمنځ جګړه ونښته او په آخر کې د کراچی عسکرو ماتې وکړه اود وانا به کلا ننوتل.

دجوزا میاشت:

شاهلی عبدالله خان خیل مومند چه پخوا د پاکستان به عسکرو کې منصبدارؤ د پښتونستان په ملی عسکرو کې ئې خدمت دپاره خیل خان د مومندو دشوری مرکز ته راوړ ساوه اوپا ددغې شوری له خواته دملی غازیانو په فولخ کې دمنصبدار په حیث مقرر شو.

په دې جګړه کېښې دغلیم ۱۴ تنه مړه او ۶ تنه زخمیان شول. دجوزا په ۹ نېټه دباجوړ دملی شوری په امر دباجوړ په ډنډو کې بابا کښې یو مکتب جوړشو، ددی مکتب دجوړېدو په وخت کې چه ډېر عالمان او مشران حاضر وو دسالار زیو د (مته شا) قاضی یوشه وینا وکړه او په آخر کې د مکتب دملکا نو له خوا د پښتو نستان ترانه وو یله شوه.

دجوزا په ۹ اود ۱۹۵۰ دمی په ۳۰ نېټه دپښتو نستان داتمان خیلو دڅانګې ملی شوری افتتاح شوه، او دملی شوری وکیلانو سمد لاسه دا وروسته دوی مادی تصویب کړې.

۱- دپښتو نستان کوم ملی بیرغ چه دتیرا څانګې، دوزیر ستان څانګې، دمو مندو څانګې، دباجوړ څانګې منلی او اوچت کړی دی هغه داتمان خیلو دملی شوری بیرغ هم دی.

۲- دپښتو نستان دخاوری د کاملی آزادی- اودملی بیرغ اوچت ساتل دتول پښتونستان او په تېره داتما خیلو لومړنی فرض دی.

د جوزا په ۲۴ نېټه د کراچۍ استعماري عسکرو د مسعودو د سیمې د (خیساری) نومې لمخې په شاوخوا کېې حمله وکړه. دغه شان د جوزا په ۲۵ نې د (میرا نسا) په شاوخوا کې په ملی غازیانو ځایه یرغل وکړ. په دې دواړو حملو کېې د ملی غازیانو او د کراچۍ د عسکرو ترمنځ جگړه وشوه او په نتیجه کېې د دین عسکر تېښتې ته مجبور شول. په دې وروستیې حمله کېې د پاکستان دری الوتکو هم د میرانشاه په خواوشا کلبو بېبارۍ وکړه او دېر تاوان ئې ور ساوه.

د سرطمان میاشت:

د سرطمان په ۱۸ یو شونتو آزادی غوښتونکو د (باره چنار) په پنځه میلی کېې د کراچۍ وانا او د دسېسو یو مرکز ته اور واچاوه او ټول ئې وژنه. دغه شان د سرطمان په ۱۹ د کوزمې وطن دوستو لخوا د کورمې د سیند په منطقه کېې یو بل خراب کر، دغه شان د سرطمان په ۲۲ یو ې د ملی غازیانو د (توتکې) سره نژدې په دری میله لمخې کېې د تېلفون مزی او هرڅه وشلول.

د اسد میاشت:

د اسد په اوله ورځ د پاکستان لس الوتکې دوزیرو د احمد زیو په علاقه ښکاره شوې او د (منا خان، سره خور، بنک خان ما) په کلبو ئې بېبارۍ وکړه. د دغې بېبارۍ په وجه څو کسه ښځې واده او ځاورې مړه شول، په دغه ورځ د پاکستان منظم فوځ د پښتو سوټه لیکو او اودرنی وسلې سره د وانا له چوټۍ څخه د غازیا نوبه خلاف حمله شروع وکړه. سخته جگړه وشوه چه ترمازیکره پورې جاري وه په آخر کېې د غلیم لښکرو سخته ماتې وکړه او د وانا په چوټۍ ورننوتل. دغه شان په همدې ورځ دوه نورو الوتکو په وانا کېې د بهرام خان په کیلا بڼه غورځول او تاوان ئې ور ورساوه.

په دې میاشت کېې د کراچۍ زورگیر واطلا او وانا د خان محمد ایوب خان ټول جایداد او مالونه چه له درولیکو کسلا روڅخه زیات قیمت لری د نگرانی او ضبط لاندې ونیول دغه شان دده د ملګرو جایدادونه ئې هم تر نگرانی لاندې راوستل او ددوی له خپلو اوڅخه ئې ضمانتونه واخیستل. د خان محمد ایوب خان اودده د ملګرو سره بهیڅ ارتباط ساتی. خان محمد ایوب خان د پښتونستان د بلوچستان د وطن د دلی مشردی چه د پاکستانی ظالمانو د ظلم له لاسه څپیلو نورو ملګرو ښاغلی عبدالقادر خان، ملک اختر محمد خان، محمد اعظم خان، حیات الله خان، عبداله قی خان سره د بهرطمان په اول کېې کابل ته راغلی وو. د اسد په ۳ نېټه د پاکستان الوتکو د منځنۍ

پښتونستان په (سپين کمر) کښې د وزيرو مسعودو، تېبو په يوه فومي جرگه بېباری وکړه اوڅو کورونه نيووران کړل. دغه شان داسه په ۱۳۰۱۲۰۶ هم پاکستانی الوتکو دوزير په کلو بېباری وکړې اوډېر تاوانونه نيوورسول. دپاکستان حکومت دپښتونستان اقتصادي معاصرې ته لاس ورته کړی دی او دوزير و احمد زيو په علاقه باندې دخو راکی او يو شاکی دسا مان بند و او په کوشش کښې لښکيا دی. په دې سلسله کښې نې احمد زيو يوڅواوښان چه دغلی دخرڅولو دپاره (دته خپلو) ته تللی وو، ونيول اوله بارونو سره نې ضبط کړل.

داسه په ۱۵ د (کرمان) په برخه کښې ملی غازيانو د (پاره چنار) ديولتيکل په لځای باندې دزی وکړې اوله هغه طرف ته پرې هم دزی وشوې چه د يولتيکل عمارت ته ډېر تاوان ورورسید. داسه په ۲۷ دوزيرو يوڅو تنو غازيانو درز مک اوعلی خان ډېرې په منځ کښې دپاکستان يوې تانی ته اور وچاوه اوونې سيزله.

د سنبلې هیاشت :

دسنبلې په ۷ دایریدو يوې ډلې لځميانو چه د کراچی دسکرو له ظلم او زیاتې څخه ډېر تنگ شوی وو د (شاکی اوعلی مسجد) په کلاگانو دزی وکړې او د کراچی دسکر نې پکښې کلابند کړل چه له دې پېښې څخه د کراچی مامورین ډېر وارخطا شول. دسنبلې په ۱۳، پاکستانی الوتکو په وزیرستان کښې په (دانه) باندې بېباری وکړه. دغه شان نې دسنبلې په ۱۴ په مسعودو کښې بېباری وکړې.

دسنبلې په ۱۴ دایریدو يوې ډلې غازيانو دواړو کی په اندی کوتل کښې د کراچی داستعمار چیانو په چوڼۍ سختی دزی وکړې مگر د کراچی دسکر له ویرې بهر راونه وتل او په چوڼۍ کښې دننه ایسار وو.

دسنبلې په ۱۵ دایریدو څو تنو غیرتمنو لځوانانو دپاکستان دډیټي اوپولتيکل په کورونو له څوڅواونه سختی دزی وکړې په مقابل کښې دپاکستان دسکرو هم دزی شروع کړې او څلوېښت دقیقې چکر وشوه. په دی دزی کښې دډیټي اوپولتيکل کورونو ته تاوان ورسید. دسنبلې په ۱۵، پاکستانی الوتکو د ښاغلی طاوس خان بهلول زی مسعود په کلي باندې بېباری وکړه اوڅو تنه نې شهیدان کړل. په دې میاشت کښې ایریدو ملا عبدالباقي ته چه دپاکستان پښی خوری او دپاکستان دپاره کار کوی ډېر نصیحت وکړ چه دپاکستان له دوستۍ او دقوم له دښمنۍ څخه لاس واخلي مگر ده پرې غوړو نه نیو آخرته و او ایریدو پرې دقومی ځاین حکم وکړاودده په کورنې سزا په غرضمله ور وده.

په دې مياشت کښې د کليکتې پښتنو د خان فريد گل خان تر مشرۍ لاندې يو ټولنه وکړه او دا وروسته خبرې پکښې فيصله کړې .
۱- د افغانستان له حکومت او ملت نه دې د پښتونستان سره د مرستې کولو په نسبت تشکر وکړی شی .

۲- د ټولو مسلمانانو په دې خواهش وشي چه د خان عبدالغفار خان ، دا کشر خان صاحب او عبدالصمد خان د خلاصوالي دپاره لازم اقدامات وکړي .
۳- په پاکستان دې اعتراض وشي چه ولي د پښتونستان په ملکي محايونو بمباري او ظلم کوي .

د سنبلې له ۱۵ نه تر ۱۹ پوري ، پاکستاني ظالمو عسکرو او ۱۱ لوټکو د مسعودو د بلول زيو په دره باندې سخته گوله باري وکړه چه ددغې بمبارۍ په وجه پنځه تنه شهيدان شول او څو کورونه ونړيدل .

د سنبلې په ۱۶ ، د اتما پټيلو د قوم بوڅو تنو محوانانو د اشغرتنګي ته نژدې د پاکستان په يوه (ټانه) باندې حمله وکړه ، او ددواړو خواوو په منځ کښې ښه جګړه وشوه چه څو تنه غازيان پکښې شهيدان شول او د کراچۍ له عسکرو نه ۶ تنه مړه او نور هم ډېر تاوان او زيان ورو رسيد .

د سنبلې په ۱۹ ، د مسعودو بلول زيو څو تنه عسکر چه د پاکستان په مېشه کښې شامل وو ؛ له دې کبله چه د پاکستان په بدونيتونو وپوهيدل نو د پاکستان له نوکري څخه ئې محانونه را و ويستل او د منځني پښتونستان مرکز (کروپک) ته راغلل ،
او د منځني پښتونستان رئيس حاجي ميرزا علي خان ته ئې خپل محانونه وسپارل .

د سنبلې په ۲۰ ، پاکستاني الوتکو په دوړو کښې د ملک دين خان په کلي بډې وجه چه جناب حاجي ميرزا علي خان ورغلی ؤ ؛ بمباري وکړه او ددغه کلي يوه برخه ئې ونړوله .
د سنبلې په ۲۳ ، د منځني پښتونستان يو ټولي غازيانو د ښو د بازار غربي خواته نژدې يو پوځ پل چه (کچ کوټ) نومېږي په بم والوزاوه ؛

د ميزان مياشت :

د ميزان په اول د دسمبر ۲۴ ر ۱۹۵۰ ع د بلوچستان په توبه کښې د آزاد پښتونستان بيرغ د ډېرو خلکو ، عالمانو په مخکښې د جناب خان محمد ايوب خان د وطن د انجمن رئيس له خوا نه اړه کسړي شو او په دې صورت په جنوبي پښتونستان يعنې بلوچستان کښې

د آزادی د لومړي مرکز اعلان وشو ، د بیرغ د جگېدو په وخت کېږي د خوشحالی دېری
د زې وشوې .

د میزان په ۹ ، په بلوچستان کېږي پاکستانی ای جتبانو خپلو ملیشه عسکرونه په ملی
غازیانو باندې د حملې کولو امر ورکړ ، د دواړو خواوو تر منځ اته ساعته جگړه وشوه . په
آخر کېږي پاکستانی عسکرو ماتې وکړه او غوټه مړې اوزخمیان ترې په دگر بانی شول .
دهند پښتون جرګې د اګست په ۲۷ په احمد آباد کېږي د مولانا محمد اکبر په ریاست
پوه غونډه وکړه . په دې غونډه کېږي ټي د پاکستان هغه ظلم او ناروا ته دېر بد وویل چه
د خان عبدالغفار خان او ورو ۱۲ زرو خدای خدمتګار ورسره د پاکستان په جیلونو کېږي کېږي .
دغه شان ټي په آزاد پښتونستان باندې د پاکستانی الوتکو ظالمانه بمباریو ته هم
بد وویل اوله دې کارته ټي پوره نفرت ښکاره کړ .

د میزان په ۱۵ ، او د ۱۹۵۰ ع کال د اکتوبر په ۸ ، په جنوبی پښتونستان کېږي د آزاد
پښتون په نامه یوه نوی جریده نشر شوه ، دا جریده له نوی څخه په میاشت کېږي دوه ځله
نشریږي ، د امتیاز خوند ټي خان محمد ایوب خان او مدیر ټي محمد اعظم اڅکزی دی .
د میزان په ۴ ، د ګراچی پوځه متجاوز عسکر د (وانی) له چوټی نه د (وچی او په) په
شاوخوا کېږي د پښتونستان په ملی غازیانو حمله وکړه ، قوله ورځ جگړه وشوه چه په آخر
کېږي د دښمن عسکرو ماتې وخوړه او غوټه ټي مړه اوزخمیان شول .
د میزان په ۴ شپه څو تنو پښتونستانی پخوانو د پېښاور په صدر کېږي دېر پښا په استیشن
حمله وکړه چه قوله شپه د دوی او پولیسو تر منځ جگړه وشوه ، په دې جگړه کېږي دغه
ځای ته دېر تاوان ور ورسید .

د میزان په ۱۰ ، د (بیرۍ غونډۍ) په شاوخوا کېږي دوزیرو د احمد زیود قوم د څو تنو
غازیانو او پاکستانی عسکرو تر منځ توده جگړه ونښته ، دا جگړه قوله ورځ جاری وه چه په
آخر کېږي د دښمن د امداد د باره دوه لوتکی راغلی او په غازیانو ټي بمباری وکړه چه په
دې وجه د دښمن عسکر دوغ خلاص شو .

د میزان په ۲۲ ، د اور کزو د ملک او امیرانو یوه جرګه چه ملک ایمن خان
صاحب زاده فضل جمید خان د جناب ملا محمود آخوندزاده مجوی ، ملک اکبر خان ،
ملک عبدالعنان خان ، ملک میر سلام خان او نور هم پکېږي وو د مومندو د محلی شوری مرکز
(زیارت غاڅی) ته ورغلی وو اودشه لی پښتونستان دشوراګانو د پوځي کپو په باره کېږي

نې د جناب حاجي محمد حسن خان د مومندو د شوری له رئیس سره خبرې اومدا کړې وکړې. پدې میاشت کېنې د امریکې له اوسیدونکو پښتو له خوا د قبايلو ریاست ته پدې لاندې مضمون تلگرافونه راغلي دي ، مونږي اورو چه زمونږي مملکت پښتونستان د پاکستان د ظلمونو له لاسه په خطر کېنې دی او په دې وجه زمونږي په رڼو کېنې د پښتونوالی وینه چېنې و هی له دې کبله مونږي ټول حاضرینو چه دخپلو ملی مشرانو په امر د پښتونستان د آزادی په لاره کېنې خپل سرونه قربان کړو » (ولی محمد ، حیات خان - بیر محمد - د امریکا د پښتونو په واکلت) دمیزان په ۱۱ ، پاکستاني عسکرو د (ددانې) په شاوخوا کېنې د الوتکو په مرسته د منځنۍ پښتونستان په احمد زبو یوه حمله وکړه ، د کری ورځ چېکړې نه وروسته غازیان خپلو محابو ته را وگرځېدل .

د مسعود په (سرویکو) کېنې د کراچی لښکرو غوښتل چه په ملی غازیانو حمله وکړی مگر د مسعود خوتنه ملی غازیان دغه لڅی ته ورغلل او د پاکستاني عسکرو سره نې چېکړه شروع کړه چه په نتیجه کېنې د دینین بودلګی مشر ولګېد . په دې مېاشت کېنې د گند او مومندو د گند اوسرک خو لڅا په خراب کړ او د موټرو له تګه را تګه نه نې ووېست .

د تېرا غمرتمنو خلکو د خپل مرکز د مالی حالت قوی کولو دپاره اغانه ورکړه لکه چه په دې سلسله کېنې دا کا خپلو د قام (۴۰) تنو (۱۵۵۶) افغانۍ د تېرا دمجلې شوری ریاست ته اغانه ورکړه .

د کراچی زورگېرو مامورینو د بلوچستان په (خاران) کېنې مداخله شروع کړه . او د خاران نواب نې سره دخپلو ملګرو کوټې ته نظر بند بوت . د پاکستان په غیر ملی پارلمان کېنې د لیاقت علی خان په تحریک دافصله شوی وه (چه ټول پښتونستان د پاکستان یوه برخه ده او پښتون ملت د پاکستان تابع دی) په دې وجه د پښتونستان د تېرا خانګی ، د مومندو خانګی ، د باجوړ خانګی او د صافیو خانګی دمجلې شورا گانو له خوا په اتفاق یوه اعلامیه تصویب شوه چه مطلب نې دادی (مونږي د شمالي پښتونستان د شوری وکیلان د کراچی دغه فیصله باطله او بی معنی گڼو ، او د ټول پښتونستان آزادی د نیا ته اعلام کوو .

د پاکستان حکومت یون قومۍ خاين ملک خانزاده د ډېرو پیسو سره د پښتونستان باجوړ ته ولېږه چه په خلکو کېنې درز واچوی او پښتانه په پیسو بی اتفاقه کړی ، مګر په مقابل کېنې د باجوړ ټولو قومونو دخپلی خاوری د ساتنې دپاره ترتیبات و نیول

د کابل کالنی

اودومندو او تیرا خانګی ته ښي د کومک دپاره نمایندګان ولېږل چه بیا د شمالی پښتونستان د شورا ګانو له خوا دا وروسته اعلامیه خپره شوه :

د کراچی اشغالګر باید یوه شی چه د باجوړ په خاوره معمولی تجاوز د شمالی پښتونستان په ااموس تجاوز ګڼل کېږي او د دعسی بی نتیجه اقدام په مقابل کېږي دي د ملګنتو پولیس ګل زموږ د خونړیو اقداماتو منتظر اوسی .

د غزب میاشت :

د کراچی پولیسګی عسکر په مومندو کېښي د ناڅی ګندو ته راغلل چه د ناڅی سرک جوړ کړی ، مګر یو څو تنو حلیم زو پرې دزي وکړي او دوی ښي دغه کار ته پرې ښودل او بیرته وتښتېدل .

د جنوبی پښتونستان محلی حکومت د کراچی د ښي فیصلې په باره کېښي چه د پښتونستان د قبایلو علاقه د پاکستان یوه برخه ده داسی اعلامیه نشر کړه چه د جنوبی پښتونستان ټول خلک دي فیصلې ته چه په هېڅ قانون برابر نه ده په بد نظر کوری او په رسمیت ښي نه پېژنی .

د امریکې او سېدونکو پښتنو هم د کراچی د پارلمان په پورتنی فیصله ډېر ځیګان ښکارم کړ او د متحد ملاتړ د دومي رئیس ، د پاکستان د کورنۍ جنرال اوبه واشنگټن کېښي او سېدونکو خارجی سفيرانو په نومونو ټی تلګرامونه او پیغامونه ولېږل چه موږ د کراچی د پارلمان دغه فیصله باطله او غیر قانونی بولو او د ښي دنه منلو په لاره کېښي د سرو مال قربانو لوت ته تیار ولاديو . دغه شان دوکتور اورنگ شاه خان په امریکا کېښي د آزاد پښتونستان د انجمن رئیس کابل ته د قبایلو دریاست په نامه د تلګرام رالېږلی دی ، موږ پښتانه یو ، زموږ دېرونو وطن په ټوله دنیا کېښي د آزادی خاورې په حیث پېژندل شوی دی نو لکه د خپلې خاورې د ساتنې دپاره به د هر تجاوز په مقابل کېښي درېږو . د غزب په ۱۷ ، چه ملک بادشاه ګل اړیدی کوکی خیل د جمرود په برخه کېښي په خپله کلا د پښتونستان بیرغ ودراره ، نود جمرود تحصیلدار له څو تنو عسکرو سره ورغی چه دغه بیرغ له کلانه کوز کړی مګر د باغلی بادشاه ګل خان پرې دزي وکړي او تر نیم ساعت جګړې وروسته تحصیلدار بیرته واپس لاړ .

په دي میاشت کېښي د کلمکتی پښتنو د باغلی مراد خان تر ریاست لاندې یوه جرګه وکړه . په دي جرګه کېښي د پښتونستان په باره کېښي نطقونه او ویناګانې وشوې ، د پاکستان

ظلمونو ته چې په پښتونې کوي بدو ويل شول اوله ټولو پښتنو څخه د اتفاق او يو کېدو غوښتنه وشوه .

په دې مياشت کښې له امريکي نه خبر راغی چې په امريکا کښې د آزاد پښتونستان د انجمن معاون ښاغلی محمد حسين خان په حق ورسېد دی يوقدا کار اوميچا هـ د پښتون ؤ چې په مرگت ئې هر پښتون غمجن شو .

د عقرب په ۱۶ ، چې د پاکستان فوځونو په وزيرستان کښې د (بويه کلا) له چوڼۍ څخه په ملی غازيانو د حملې خيال درلود نوملې غازيانو لدمخه دغه کلا د دزو لاندې ونيوله چې په دې وجه د کراچۍ عسکر هم جگړې ته راووتل ، تقريباً تردوه ورځې جگړې وروسته دښمن ماتې وکړه او غازيان خپلو محابو ته واپس راغلل .

د عقرب په ۵ ، د مسعودو د ملی غازيانو د کراچۍ د عسکرو ترمنځ د (سرويسکي) چوڼۍ ته نژدې جگړه وشوه چې آخر د پاکستان عسکر په شا وتښتېدل .

د منځني پښتونستان د مجلسي شوري او حکومت له خوا د حاجي ميرزا علي خان د دغه حکومت درئيس په تصويب د کراچۍ د بارالمان هغه فيصله چې د پښتونستان خاوره ئې د لغان جزء بللې وه په ټينگه سره رد کړې شوه . او ټولې دلتا ته ئې اعلان وکړ چې د پښتونستان ملت او مملکت مستقل او آزاد دی ، او هڅوک ئې نشي غلام کولای .

د فوس مياشت :

د فوس په اول ، د کراچۍ يو ټولگي عسکرو د مسعودو د ملی غازيانو په مرگز حمله وکړه ملی غازيان هم ددوی مخې ته ووتل او د ساعته جگړه ئې ورسره وکړه چې په آخر کښې د کراچۍ عسکرو ماتې وکړه .

د فوس په ۱۱ ، د کوټکي د چوڼۍ په شاوخوا کښې د ملی غازيانو او پاکستانی زياتي کونکو عسکرو ترمنځ يوه لنډه غونډې جگړه وشوه چې د غليم لښکرو ته بېکښې تاوان ورسېد . د فوس په ۱۲ ، د دښمن عسکرو د (تيارزه) له چوڼۍ څخه په ملی غازيانو يرغل راوړ او د دواړو خواو ترمنځ توده جگړه ونهته ، بيا تر اوه ساعته جگړې وروسته د دښمن عسکر په پورته چوڼۍ ورننوتل او لځانونه ئې پټ کړل .

د پورته جگړې ټولې په منځني پښتونستان کښې پېښې شوی دی .

د فوس په ۱۸ ، د مومندو يو څو تنو ملی غازيانو د پېښور په ښار کښې د مالکي په منډۍ حمله وکړه چې ددوی اود يوليسو ترمنځ تقريباً يونيم ساعت دزې او جگړه

وشوه ، ملی غازیانو دیولیسو یوه تانه ونیوله او یوه برخه یې ورله وړانه کړه تردې وروسته ملی غازیان له ښاره ووتل او خپلو محابو ته لاړل .

د کراچی حکومت د اسلام نه مخالفو کارو په سلسله کښې حاجی محمد امین خان چه په پېښور کښې یې مذهبی تبلیغات کول ، له خپل اسلامی تبلیغ نه منع کړ او قید و قبود یې ورباندې کېښودل .

د کراچی ظالم حکومت چه په آزادی مین پښتانه جیلخانو ته بیاسی ښاغلی سلطان محمد خان درانی او خوتنه نور پښتانه یې د کویتی چمن په جیل کښې واچول او بندیان یې کړل .

د فوس په ۳۰ ، د پښتونستان د باجوړ محبتي اشخاص لکه ملک خان زاده چه د دښمن په چل ول غولېدلی ؤ او په باجوړ کښې یې بدامنی او له کول له جوړوله په خپله غلطی وپوهېدل او لځانونه یې د قرآن په روی د باجوړ د غیرتمن قوم په لمن کښې واچول او وده یې وکړه چه پس له دې به له پښتونستان سره دښمنی نیکو او شر به نه جوړ وو .

د فوس له ۲۲ نه تر ۲۴ پورې د پاکستان حکومت د پښتونستان د امپ در بند ریاست ته یوڅه عسکر وپېل چه د دغه ریاست د خلکو آزادی سلبه کړی ، په دې وجه د پاکستان د استعماری لښکرو او د ملی آزادی غوښتونکو تر منځ جگړه او نښته وشوه بیا عبدالقیوم نورملای هم ورواستاوه او د دغه ریاست آزادی یې په غلامۍ بدله کړه .

د فوس په ۲۰ ، د پښتونستان پودرې نغری هیث چه له ښاغلي میراجان سیال ، ظهیرالدین خان او ارباب عبدالقادر خان څخه مرکب ؤ دهند د پښتون جرګې په لمنه له کابل څخه دهند په لور وخوځېد . ښاغلی میراجان سیال چه د لوی پښتون دمچلي مدیر دی د شمالی پښتونستان له خوا او ښاغلی ظهیرالدین خان د آزاد پښتونستان د جریدې مدیر د منځنۍ پښتونستان له خوا او ښاغلی عبدالقادر خان د جنوبی پښتونستان له خوا په دغه هیث کښې ټاکل شوی وو .

د فوس په ۲۱ ، د مسعود د (کوتلکي) د کلا په شاوخوا کښې د پاکستان دملیسه ؤ او ملی مجاهدینو تر منځ ښخه جگړه وشوه ، دا جگړه تر نیمه یې شپې پورې جاري وه او بیا غازیان خپلو محابو ته واپس راغلل .

د جدی میاشت :

د جدی په ۱۴ ، د شنبی په شپه غوښتو پښتونستانی لخوا نانو د پېښور د بالاحصار په خوا کې د اور ګادی ټپن ته اور ورته کړ .

د جدی په ۱۸ ، د چهارشنبې په شپه د پښتونستان خوتنو غازیانو د پېښور د چوڼۍ په بالا حصار باندې دزې وکړې او څو لاسی بڼه ټپي هم د چوڼۍ منځ ته وغورځول او په همدغه شپه څو نورو ملي مجاهدينو د پېښور د اسلاميه کالج سره نژدې د هری سنگ په ټاټه دزې وکړې او څو لاسی بڼه ټپي وروغوځول .

د جدی په ۱۹ ، د پنجشنبې په شپه د پېښور د دېگري دروازې سره نژدې د پښتونستان ملي غازیانو په یوایسو باندې لاسی بڼه وغورځول .

د جدی په ۲۰ ، د جمعی په شپه د ټاکال غیرتمو ځلمکو د پېښور په چوڼۍ حمله وکړه . او تقریباً درې ساعته ټپي د پاکستان له عسکرو سره جگړه وکړه .

د جدی په ۲۰ ، ۲۱ ، د ټاکل د پاڅه پل په شاوخوا کښې د غازیانو او پاکستانی عسکرو تر منځ نښته او جگړه وشوه ، چه په دې جگړه کښې غازیانو دغه پل هم په بم والو زاوه . د دې پل تر خرابولو وروسته چه (سنکرو په) نومېږي د پاکستان ملیشه و لاسه وار خطایۍ نه د دغه پل په شاوخوا کښې د کوچیانو په کېږدو حمله وکړه او د دواړو خواؤ په منځ کښې جگړه وشوه په دې جگړو کښې دوه تنه کوچیان شهیدان شول او څو تنه شپانه ټپي ونيول او د تل چوڼۍ ته ټپي بوتل .

د جدی په ۲۶ ، د منځنۍ پښتونستان د احمد زیو دیوی دلی غازیانو او پاکستانی تجاوز کوونکو عسکرو تر منځ د ټپو په (دد کی) نومی لځای کې ټوله ورځ سخته جگړه وشوه په دې جگړه کښې له پاکستانی عسکرو نه دوه تنه مړه او دوه تنه ژوبل شول او بیا په ما ټپي خپلی چوڼۍ ته وتښتیدل .

ددلو میاشت :

ددلو په ۵ ، د کورمی یوڅو تنو ملي غازیو په (یاده چنار) کښې د یوایسکل په مانۍ د ټوپکو دزې او حمله وکړه چه په دې وجه د دوی اود مانۍ د ساتونکو په منځ کښې لږ ساعت جگړه وشوه او بیا غازیان بیرته خپلو لځایو ته راستانه شول

ددلو په ۱۴ شپه هم د کورمی لځینی آزادی غوښتونکو د (یاده چنار) د یوایسکل په لځای دزې وکړې او تر یوه ساعت پوری ټپي دمانۍ له ساتونکو عسکرو سره جگړه وکړه په دې جگړه کښې د شپې له کبله د دښمن تاران معلوم نشو .

ددلو په ۱۲، څو تنو ملی غازیانو د پېښور په ښار کې د دوو دروازو سره نژدې په عسکري چوڼۍ کې څولاسی بمونه وغورځول چه د چوڼۍ عسکر پرې ډېر یریشان اووړ خطا شول .

ددلو په ۱۵ شپه د پېښور د (گل بادشا) په کوڅه کې څو تنو ملی غازیانو په بولیسو حمله وکړه او یوه لنډه غونډی جگړه وشوه چه یو تن پولیس یېکښی مړ او څو تنه ژول شول . ددلو په ۱۶، یو څو تنو ملی غازیانو د پېښور په (بالا ماڼۍ) کې د یو تن امرالله نومی پاکستانی ټولې مشر په کاله باندی یو څو لاسی بمونه واچول چه په دغه وجه د ده کورته ډېر تاوان اوزیان ورید .

ددلو په ۱۸، پاکستانی الوتکو د احمدزو وزیر و په ملی مجاهدینو بمباری وکړه او ډیر تاوان ئی وروړساره مګر یو بم چه روغ پاتی شوی ؤ اونه ؤ چا ودلی هغه غازیانو له مخانه سره واخېست او دواړه د چوڼۍ د دیوال د لاندی ئې خښ کړ ، یانې اور ورته کړ او د چوڼۍ د شمالی خوا دیوال ئې پرې واوړاوه .

ددلو په ۱۹، د کراچی څو تنه مامورین د خېبر د پوله بیکل په امریه چمرو د کی بوډو کی کلمی ته ورغلل چه درخت او نوروشیانو ور کوله په پامه ددوی د ښځو انزو او لویو وډو دنومونو فهرست واخلی لا کن ددغه کلمی خلکو ورته ډېر سخت جواب در کړ چه مونږ نه تاسی ته خپل نوم لیک (فهرست) در کوو اونه ستاسی رختونو ته اړیو، مګر د کراچی مامورینو په خپله غوښتنه ټینګار کاوه نو خلکو ددوی دنوم لیک کتابونه ورڅیری کړل او بیا ئی په وهلو ټکولو له خپل کلمی نه وشړل .

مولانا محمد اکبر دهند د پښتون جرګې مشر دیونو عمومی منشی ته یو لیک واستاوه چه باید د پاکستان حکومت په پښتونستان باندی له بمبارۍ او تعرض کولو څخه منع کړی شی او باید چه د پښتونستان مسئله ډېر ژر په عمومی اسمبله کې د بحث لاندی ونیول شی .

ددلو په ۲۰، د پښتونستان دری کسز هیئت چه هند ته تللی ؤ بیرته د عراق ایران په لار (هرات) ته را ورسید او د هرات دخلکو له خوانی ډیر ښه استقبال وشو او د ادبی کلوب ملی ښاروالۍ او نورو محابونو له خوا ورته ښې میلمستیا کسانې ورکړې شوې .

داو په ۲۴، دغه هیئت فراه ته راغی او د فراه پښتنو ورته په ډیره مینه هر کلمۍ ووايه او او په میلمستیا ورته وشوه .

ددلو په ۲۸، دغه هیئت فنډهار ته راوړسید، د فنډهار ننگیالو پښتنو په ډیره مینه ددوی هر کلي وکړ، په فنډهار کښی خو ورځی ددوی دراتگ اود دوتونو هنگامه نوده وه. د مطبوعاتو، قبایلو او معارف له خوانه ورته دعوتونه ورکړی شول، په دې دعوتونو کښی ددغه هیئت له خوانه د پښتونستان په باب اود دوی د سفر د حالاتو اود هند د پښتون جرگې د جلسو او کانفرانسونو اود دغه هیئت د پښتنو د دلو او نورو خبرواترو په شاوخوا کښی اوږدې وینا کانی او نطقونه وشول.

ددلو په ۳۰، د کراچی ما مورینو په کوټه کښی له کاکړو څخه وغوښتل چه د ملیشه عسکرو د پاره یو زر کسه لخوا امان را کړی. مگر د کاکړو غیرتی مشرانو ورته وویل چه کاکړ به پس له دې دېر د یو دغرضو نو د پاره لخوا نه استعمال ټکړی بلکه د کاکړو قام هم د پښتونستان دنورو خلکو غوندی اراده کړی ده چه د پښتونستان د آزادۍ په لار کښی میچاهده وکړی اود دغه ملی مقدس مرام د حاصلولو د پاره د قربانی د کرته ووځی.

د کاکړو یو څو تنو ملی غازیانو د (زوب) په سیمو کښی د ټلېفون (۳۶) ستنی بریکړی اود ټلېفون مزی ئی وشلاوه.

ددلو په (۲۶) د پاچوړ د ناوگی خان محمد معصوم خان جلال آباد ته راغی او د ملی مشرانو له خوا ئې استقبال وشو، ده به یوه ملی جرگه کښی وویل: چه زه په دې خبره فخر کوم چه د آزاد پښتونستان په تحریک کښی می عملی برخه اخیستی ده پښتانه اوس د آزادۍ په معنی یوه شوی او بیدار شوی دی اود اتفاق مزی هم پکښی ورځ په ورځ ټینګېږی نو فوی امید دی چه د پښتونستان د آزادۍ په لاس ته راښی او د پښتونستان بیرغ به دنورو ملکونو د بیرغونو په څیک کښی و درېږی.

ددلو په ۱۵، دوزیر د امان زبو مشرانو د خپلو هلکانو د پاره د یو مکتب په خصوص کښی د منځنی پښتونستان رئیس ته څو څو واره عریضی کړی وی نو هغه و چه ددلو په شلمه نېټه په دغه لخوا کښی اول نمبر ابتدائی ښوونځی جوړ او پنځوس تنه هلکان پکښی شامل شول ددغه مکتب معلم ښاغلی مولوی دین محمد خان دی.

ددلو په ۲۰ (واته) کښی یو بل دوهم لمر مکتب د ښاغلی صالح محمد خان کنډ کشمر تر ادارې لاندی جوړ شو ددی مکتب افتتاح ته دوزیر مشران او نور خلک ورغللی وو او خلکو پکښی په ډیره خوشحالی خپل واده داخل کړل.

د حوت میاشت :

د حوت په ۴ ، د پښتونستان درې تنیز هیئت کابل ته را ورسید او د قبایلو په ریاست کېښي ټي ددېرو پښتونستانیانو اونورو خلکو لهخوا هر کلي او استقبالی وشو . دخبرو اترو په ضمن کېښي دغه هیئت دخپل سفرا کاميایي اوبنو نتیجو غځه خلکو ته ډاډور کړ او ددوی دښو ویناگانو او خبرو په وجه خلک خوشحال او امید وار شول .

په بلوچستان کېښي د (مینز کی) د ټنې (۷۰) تنه یا کستانی همیشه او خاصه دار چه دپاکستان په دروغو اوچلونو یو شول نودجنوبی پښتونستان مرکز (توبی) ته راغلل او پخوانه ټي دپښتونستان دخدمت دپاره ددغه لځای موقتی حکومت ته وسپارل .

په بلوچستان کېښي دپاکستانی مامورینو دظلم دزیا نوالی اودآزادی دحس دپیدا کېدو په وجه ډېر خلک سره لهلیکرو دجنوبی پښتونستان مرکز ته راغلل . پدې کسانو کېښي ښاغلی میرام جان خان ، حاجی مرادخان ، ښاغلی مولوی غلام حیدر خان اڅکزی ، لهخپلو کډو اونورو کورونو سره او داڅکزو د حمیدزو دولس کډي شاملې دي .

د حوت په ۳ ، چه دتل او سپین وام په برخه کېښي پاکستانی فوجیانو یوڅه تانی جوړی کړي وی دمنځنی پښتونستان یو ټولگی عسکر په دغو تانی حمله وکړه اوغوساعته جگړه وشوه چه بیا دکراچی زورگیر عسکرو ونیستیدل او تانی ټي پرېښودلی .

مسلا سید حلیم شوزی (دارنگک) اوسیدونکی چه دملکنه پولتیکل په یسو غوالی و او دپشاور په رادیو کېښي ټي دپښتونستان پر خلاف څه خبرې کړي وې کله چه خپل کلي ته راغی نو دشمو زو ننګیا لږو خلکو یوه جرکه وکړه اودغی جرگی په اتفاق سره بده باندي دملی خاین حکم وکړ او دکور دسوزولو سزاني هم ورکړه .

دمنځنی پښتونستان یوې ډلې ملی غازیانو دبنو په خوا کېښي د (جام) په چونی حمله وکړه دتلفون مزی ټي پرېکړل او تر شلو دقیقو پوری ټي دپاکستان د عسکرو سره جگړه هم وکړه او بیا خپلو لځایو ته وایس راغلل .

د حوت په ۲ دمنځنی پښتونستان (دنورنگک) په شاو خوا کېښي دملی مجاهدینو اود کراچی دزورگیرو عسکرو ترمنځ یوه سخته جگړه ونښته غازیانو د (نورنگک) په بازار کېښي د کراچی دایجنټانو سامان اوما لونه تالا کړل اودنورنگک او تل ترمنځ ټي دتلفون ستنی هم ووېستلی .

د حوت ۲، د کچوری به برخه کښې د ابریدو فام یوه لویه جرگه وشوه، پدې جرگه کښې وویل شول چه باکستان چه د پښتنو به فدا کاریو جوړ شوی دی اوس غواړی چه د پښتنو خاوره غصب کړی، له دې کبله مونږ ټول حاضر یو چه دخپلی خاوری دی لوی لویشتی د آزادی ساتلو د پاره خپلو سرونه ورکړو. دې جرگې د احم وویل چه کوم کسان چه د کراچۍ حکومت له ورغلی دی او پسی ترې اخلی هغوی ته دې دملی خاینانو په حیث سزا ورکړی شی.

د منځنی پښتونستان به مسعودو کښې دریم لمبر مکتب جوړ شو، د امکتب د ښاغلی بهرامخان اوقاضی امیر شاه خان په وینا افتتاح شو چه دېر خلک ورته راغلی وو.

حوت به اول، د کراچۍ یو ټولگی سپرو عسکرو د منځنی پښتونستان به سرحدی ساتونکو حمله وکړه او ددوی ترمنځ خوساعته جگړه ونښته چه په نتیجه کښې د ښمن له سپروڅخه (۷) اسونه مړه شول او دېر مالونه ئې دولجی په صورت د غازیانو لاس ته ورغلل. د حوت به ۱۱، د (تبارزه) دچونی به شاوخوا کښې د منځنی پښتونستان دملی غازیانو او باکستانی ملېشه ترمنځ څلور ساعته سخته جگړه وشوه چه په آخر کښې د کراچۍ عسکرو ماتې وکړه او غازیان خپلو لځویو ته را وگرځیدل.

د حوت به ۲۳، د کراچۍ یو ټولگی سپرو عسکرو د مسعودو به یو ټولگی سرحدی سپاهیانو حمله وکړه د دواړو خواو به منځ کښې څلور ساعته جگړه وشوه، په دې جگړه کښې د ښمن ته تاوان ورسید اوله ملی غازیانو څخه یونن ژوبل شو.

د باکستان حکومت د بلوچستان د (مچ) په جبل کښې دېر پښتانه اچولی دی او سخت ظلمونه پرې کوی. دوی چه له دېر ظلم څخه تنگ شول نو جبل ته ئې اور واچاوه چه به دغه وجه یوڅو کیدار اوڅو نور کسان مړه شول. اوس دغه پښتانه بندیان په دېره سختۍ او سوراوړ کښې پراته دی.

په بلوچستان کښې د پښتونستان د آزادی ملی نهضت دېر زیات شوی دی، ویل کیږی چه د بلوچستان عسکر او دریاستونو خانان اونوابان هم په دې حرکتو نو کښې شامل دی. لکه چه په دې سلسله کښې یوه شپه یوڅو تنو پښتنو د کورنر جنرال دایجنټ په کور حمله او د زې وکړې.

د پشاور په شاو خوا کښې لځای په لځای د لځینې لاسی بهونو د چاوداو په وجه د پېښور حکومت دخدایي خدمتګارو د کورونو لټون وکړ او لځینې کسان ئې محض په تهمت او ناحقه لکه د مسیزو غلام حیدر خان ، خو شحال خان او دبالا مانې خبر محمد خان او حلیم خان او نور ئې بندیان کړل .

د کراچی ایجنټانو خوتنه پښتانه په پیسو بې لارې کړل او د شیبې له مخې د بڼاغلې ساری خان مسعود په کور چه دملی غازیانو کښه کشر دی وروځل اودی ئې له دریو کسو ماشومانو لځمنو او دوو وروڼو او یو بل سړی سره شهید کړ . دې ناوړه پېښې د منځنۍ پښتونستان په خلکو کښې ډېر اضطراب پیدا کړ او خلک ئې ډېر غمجن کړل .

دحوت په ۱۴ ، دمسعودو ، دپهلوال زیو او شمن زیو خوتنو غازیانو د (کوټلکۍ) په چوڼۍ یرغل وکړ چه ترڅلور ساعته جګړې وروسته د کراچی عسکر په مانی چوڼۍ ته ننوتل او غازیان خپلو لځایوته وایس راغلل .

داؤو په پښتونستان کښې د ۱۳۱۹ کال وافته چه په لنډ صورت د کابل کالنی ډباره ولیکل شول .

يك قسمت از عمرانات سمت شمال جاده مېوند.

هوتل جاده مېوند و يك قسمت ايار تما نهای جاده مذکور.

يك قسمت از عمارات سمت جنوب جاده میوند .

دور نمای جاده ابن سیناء .

د ۱۳۲۹ کال مهمې پېښې

مېرغه بهانوي که وويل شي چه تېر کال له هره حيله لکه ټوله دنيا د افغانستان د پاره خوله داخلي پېښوله مخي او خه د خارجي واقعاتو له کبله د نورو کلو په شان خه عادي کال نه و .

دک په ډېر لنډه د نړۍ کال مهم واقعات راوړو او پر دود برخو نې وېشو . يو داخلي - بل خارجي ! او په هره برخه کې هغه مهمې پېښې لیکو کومې چه د یادولو وړ دي .

داخلي :

د تېر کال يوه تاثير آورده پېښه د غازی سیه سالار والا حضرت شاه مجيد د خان د افغانستان د صدر اعظم ناروغتيا ده چه د کال په پای کې د جدې په مياشت د ۱۱ کترا او د توصيې په قرار مجبور شو د خپلې معالجي د پاره له وطن څخه جلا او امریکه ته ولاړ شي ، هغه و ، چه غازی والا حضرت امریکه ته ولاړ او د اعلیٰ حضرت عمایوني له خوا دده کفيل ښاغلی علي محمد خان د خارجي د چارو وزیر وټاکل شو او د صدارت چارې نې په غاړه واخیستلې .

د تېر کال په داخلي اقداماتو او پېښو کې چه ډېر مهم او په عين زمان کې د قدر وړ اقدام لېده کېږي ، هغه د مطبوعاتو د قانون منظوریدل او خبر بدل دی ، چه د دې قانون له رویه هر هغه څوک چه افغاني تابعیت ولري او وغواړي چه یو اخبار ، پوهنی نندارې ، سینما او مطبعه تاسیس کړي هغه کولای شي چه د دې قانون له مقرراتو سره سم اجازه واخلي او له دې لاری د ملت د افکارو د ننویر د پاره خدمت وکړي .

په دې وسیله د افغانستان دولت وغوښته چه د افغانستان د لاره پرانېزی ، نو د مطبوعاتو قانون نې تصویب او د قلم آزادی نې اعلان کړه .

د قانون تېر کال د جدې په نهمه ورځ د افغانستان د گران ټولواک المتوکل علی الله اعلیٰ حضرت محمد ظاهر شاه په صبحه ورسېد ، او د دې قانون د نشر سره سم په مملکت کې څو جریدې او څه نوري مطبوعاتې وسیلې زیاتې شوې .

بله د یادولو وړ موضوع چه په تېر کال کې په ډېر حدیث د افغانستان د ملت او دولت له خوا تعقیب شوې ده او اوس هم په هغه حدیث روانه ده او تعقیبېږي هغه د پښتوستان خبره ده .

ددې موضوع د کابل پور دپاره پروسې کال په خورا حرارت په ټول افغانستان کې د ملت دټولو طبقو له خوا مظاهري کېدلې او ټولو دخپل حکومت څخه دجدي او عملي اقداماتو غوښتنې کولې، دپښتوستان دپښتو حقحقوق ټي غوښتل اود پاکستان دحکومت پر مظالمو او تجاوزاتو ټي نقرين وايه ، دهمدې مرام دپاره په ټول افغانستان کې دپښتوستان پښامه اعاني ټولي شوي اوپه دې اعانو کې دافغانستان دملت تر اوښتو ، بلایانو او ټي وزلانو په ډېر صميميت اوحرارت اشتراک وکړ اوپه مليو نوافغانی راغواندي شوي چه دپښتوستان دمستلي دسرتو رسولو په لاره کې به صرفېږي ، همدا شان تېر کال دافغانستان علما اورو حانونو په هر مسجد اوهر کلي اوهر ټولنه کې دپښتوستان دپښتو حق په اسلامي دلائلو ثابتاوه اود هغوی دآزادۍ دپاره ټي دعا کالنی کولې .

بل دپادراو وړ اقدام چه شوی دی هغه په مرکز کې داتومات دتېلفون په کار اچول دی چه تېر کال دجوزا په ۲۱ دایو سیستم دوالاحصرت سردار محمد داؤد خان له خوا افتتاح شو . دې اقدام معاينه ډېره آسانه کړې ده او ټي له دې چه درې يم شوک تر منځ واسطه او يامخا بري ته مخامخ پېښ شي په ډېری آساني هر څوک هر ځای خبری کولای شي .

د کابل دپاروالی د رياست پروسې کلنی جدیت او فعالیت هم باید یاد کړه شی چه دمیوند جاده ټي تر حضوری چمن پوری ورسوله او ددادر پښتون جاده ټي په لسو ورځو کې سمه اود ترافیکو دنگه راننگه وړ ټي وگرځوله .

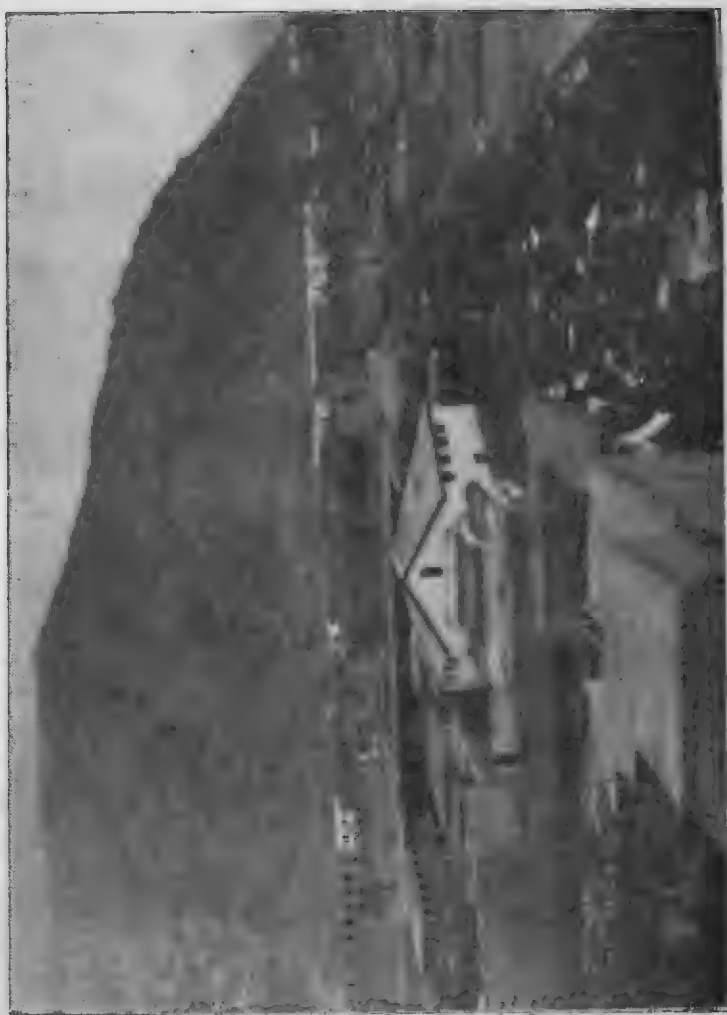

په صبحی او عرفانی چارو کې هم لخواود پر فعالیت موجودو ، دنور په مياشت په مزار شریف کې یو دمستورانو مکتب افتتاح شو . همداراز دسپاه کرد او غوربند دخلکو په خواهش دحوت په ۲۳ یو د هلیکانو مکتب پرانیستلی شو ؛ اود سنبلې په ۱۶ دپنجشېر په بازارک کې دیو ابتدائی مکتب تېږه کښېښوده شوه .

همداراز دروغتیا دوزارت له خوا په مشرفی کې دقرب په ۱۶ ورځ او په بغلان کې دمیزان په لسمه دورو معاينه خانې افتتاح شوې . او په مزار کې دمیزان په مياشت کې یو د فیکری شفاخانه تأسیس شوه .

دحوت په نهمه په مشرفی کې یوادی کلوب دننگرهار دکلوب پنامه افتتاح شو ، چه وافکارو دتویر دپاره په یو مرکز وی ، دقهرنگه دقرب په ۲ ورځ په قندهار کې یوادی کلوب اویو دکشېخانه افتتاح شول .

منظره عمومی ر کیت های جدید بلندی .

پټ منظره از سمت جنوب عمارات جاده پیوند .

پل معلق بالای دریا ی کابل مشهور به پل محمد جان خان غازی .

پیکر نیمه از عمراوات جاده نادر شاهی .

پل قسمت از مار گیت های جدید بندر.

په تېر کال کې د غازي پټه-الار د کابینې ترمیم هم د یادولو وړ دي ، چې دې لاند پښو کسانو د نوي عهدې اشغال کړې .

- ۱ - ع ، ش ، س ، ع عبدالاحد خان د مشرفی تنظیمیه رئیس د داخله چارو دوزیر په حیث .
- ۲ - ع ، س ، ا ، محمد نورو خان د مسکو پخوانی نوی-غیر د مالیې دوزیر په حیث .
- ۳ - ع ، س مبرید فاقه خان د عدلیې اومری معین د عدلیې د وزارت د کسبل په حیث .
- ۴ - ع ج د کتور عبدالجود خان دروغتیا وزیر د پوهنې دوزیر په حیث .
- ۵ - ع ، ج د کتور میر محمد حیدر خان د مالیې وزیر د ملی اقتصاد دوزیر په حیث ،
- ۶ - ع ، ج د کتور غلام فاروق خان دروغتیا د وزارت معین دروغتیا دوزیر په حیث .
- ۷ - ع ، ج محمد اکرم خان د فواید عامې د وزارت فنی معین د فواید عامې دوزیر په حیث .
- ۸ - ع ، ج محمد نعیم خان د ملی اقتصاد د وزارت اومری معین د معادن دوزیر په حیث .

په زراعتی چارو کې هم څه نه څه پېشرفت لېده کیده چې علاوه د بېرا د لوبی ویاړي د کار څخه چې مهمېسې جاری و او باید لمانځته مضمون باندی ولیکل شی ، نوری وډې ویاړي هم کتیل شوی دی . چې یوه لهغو ویاړو څخه د بغلان دارچی ویاړده چې په تېر کال اوږه پکښې جاری شوې دا ویاړه تقریباً شل کاله پخوا د مرحوم نائب امیر خان رسنای اودده د نورو ملگرو په زیاردارچی په دښت کې د کړکچه له رود څخه را جلا شوې وه ، او بیا څو کاله دمخه د غلام فاروق خان دغه لمانځی د تنظیمیه رئیس له خوا هغه پسره وړه او اوږده شوه څو اوس د سربند څخه تر ۲۱ کیلو متر پوری له یوه متر څخه پولي تریونیم متر پوری اړته شوه ، اوږه پای کې ۱۲ کیلو متره نورم اوږده شوې ده . په تېر کال کې اوږه پکښې جارې شولې چې په پورتني برخه کې له ۲۰ څخه تر ۲۲ مترو پوری لاندی اوږه اری اوږه کوزنۍ برخه کې ۸ متره داوبو ژور والی دی . د ویاړي له سره څخه تر پایه پوری چې فعلاً ۳۳ کیلو متره اوږدوالی لری او د ۸۵۸۷۹۷ مکعبو مترو په حدودو کې خاوره لمانځی ایستلې شوې ده ، چې فریباً اتیا (۸۰) زره جریبه لعمکه اووی ، ددې ویاړي په ایستلو کې دورلخی خاورو زرو تنو کار کړی دی .

د پروین کال په میزان کې یوانوی ریاست چې په افغانستان کې دیو - ان - او - د تخنیکي مرستی دانتظام او ارتباط ریاست ، پنامه د مجلس وړاله خوانصوب او اعليحضرت معظم منظور کړی دی .

داوې داخلی مهمې پېښې چې په لنډه ډول ذکر شوې اوس به د خارجي پېښو لنډیز وړاندې کړو

خارجی :

د افغانستان خارجی پالیسی د پخوا په شان مهمه اړین پندې او صلاح غوښتنل وړه د جهان د هر مملکت سره ټي خپل د دوستۍ مناسبات او روابط ساتل دي ، د کابل وچې مملکت سره چې افغانستان اختلاف درلود هغه یوازې د پاکستان حکومت و ، چې اوس هم هغه اختلاف باقی دی ، خودا اختلاف هم صرف د دې د پاره دی چې د پاکستان حکومت غواړي د دنیا امن په خطر کې واچوي چې د دې خطر منځ په دېشتوستان خاوره وي ، ځکه چې د پاکستان امیر یالېستی او متجاوز حکومت غواړي د پښتوستان د ټولګیادو اوو میانونو پښتو پر حقوقو خپله واچوي او د هغوی آزادي تر خپل استعماري شهوت قربان کړي ، نو ځکه چې د پښتوستان اووه میلیونه پښتانه په منځ نوکه له پښتوستان څخه تېرېدی شي او په دې لاره کښې هرې قربانۍ ته حاضر دي ، که د پاکستان حکومت همدا رویه وي ضرور به د دې پم جنګ له پې له همدې لخواه پور تړ شي ، افغانستان د صلح او امن طرفدار دی ، خود د پاکستان حکومت ټي طرفدار ندی ، افغانستان لکه د لځان استقلال او حریت چې پاندي کران دی او احترام ټي کوي - او رو مملکتونو ته هم آزادي او استقلال غواړي ، ځکه چې پښتوستان هم یو مهم مملکت دی نو ځکه ټي د استقلال او آزادي طرفدار دی خو پاکستان ټي نه دی .

ځکه چې د پښتوستان د ملت نژاد ، مذهب ، ژبه او عادات پخې د افغانستان سره گډ او مشترک دي ، له دې سببه افغانستان لځن مجبور کېږي چې د پښتوستان د ملت له حقونو څخه دفاع وکړي .

مګر ټي له پاکستانه نور د ټولو ممالکو سره خصوصاً له کاونډیانو سره د افغانستان مناسبات او روابط ښه و ، اوښه دي .

په تېر کال کې خوځو واره د یو نو مختلف امدادی هیئتونه راغلل او د افغانستان په مختلفو نقاطو کې وګرځېدل او په مختلفو ځایونو کې ټي مطالعات وکړه ، چې اوس هم د یو نو او یونسکو له خوا نماینده گان دلته شته . د پروسې کال د حمل په ۱۵ یو تجارتی تړون د افغانستان او هندوستان تر منځ وشو همداشان د تېر کال د میزان په ۷ د افغانستان او هندوستان تر منځ دوستۍ قرار داد لاس لټ شو .

د تېر کال د حمل په ۱۸ یو افغاني تجارتی هیئت د مسکو خواته وخوځېد ، دې هیئت د سرطانی په ۲۶ نېټه یو تجارتی قرار داد د افغانستان او شوروی تر منځ لاس لیک کړ .

یو سورتی هیئت په تېر کال کې ایران ته تللی و ، او هم د افغانستان د استقلال د جشن پروخت د ایران سورت میمن کابل ته راغلی وو ، او همداشان د علیحضرین فقید رضاشاه

پهلوی د جنازې درواړو په مناسبت د افغانستان له خوا يواځېني هېڅت ايران ته ولاړه ،
 اود جنازې د مراسمو تر ختم وروسته د ثور په ۲۷ نيټه بيرته افغانستان ته راغې .
 د سنبلې په ۱۴ نيټه يواځېني اقتصادي هېڅت ايران ته د دې دياره ولاړه چې هلته د اسلامي
 مېالکو په اقصه دې کشفرائس کې کلهون وکړي .
 داسد په ۳ يوزراغې هېڅت له افغانستان څخه تشکدته ولاړ اود سنبلې په ۱۱ بيرته راغې .
 دېروسنځ کال په سنبله د افغانستان او اېلمان ترمنځ اود مېزان په ۱۱ نيټه د افغانستان
 او شرق اردن ترمنځ د دوستۍ تړون وشو .
 د تېر کال په مېزان په ۱۹ نيټه د افغانستان او سوډي ترمنځ د دوستۍ تړون لاس ليک شو .
 همدا شان تېر کال په مصر کې د افغانستان مختار وزارت او په افغانستان کې د مصر
 مختار وزارت په لويو سفارتونو تبديل شول .
 د دې اسلامي رواطو په سلسله کې دېروسنځ کال د حوت په ۲۰ د فلسطين مفتي اعظم
 افغانستان ته تشرېف راوړي و ، چې دلته ټي ښه استقبال وشو .
 د نورو د پاسره هم د افغانستان مناسبات ښه و ، خصوصاً د ديو - ان - او « سره ټي
 په ټوله معنۍ همکاري ښکاره کړې ده ، خو يواځې جنوبي کوريه ته د مرستې لېږلو په
 سلسله کې افغانستان خپل سياست داسې وټاکه :
 « د افغانستان دولت له دې قطعه نظره چې تل د متجاوز مخالف و ، او مخالف دې دامنيه
 شورا هغه فېصله چې د ۱۹۵۰ - د جون د ۲۵ ، او د ۲۷ ورځو په جلسو کې ټي کړې ده تاييدوي
 مگر د پښتوستان د تافصله شوي وضعيت د اندېښنې له کبله د جنوبي کوريه سره له مرستې
 څخه غږ غواړي ! »

د نورو خارجي پېښو په ترڅ کې د يونو جريانات مهم دي ، اود تېر کال په مهمو مسائلو
 کې چې د يونو مخ ته راغلي دي يوه مسئله دچين د تاييده موضوع وه ، د شوروي بلاک په دېر
 شدت دا غوښته چې دچين د کمونيستي رژيم دې په رسميت وپېژندل او د کومنتانگک د تاييده
 په عوض دې د کمونيستي چين تاييده راشي ، امريکا ټي بلاک د دې پېشنهاد مخالف و ،
 په لومړۍ سر کې تر ټيگولي د يونو سکريټري جنرال د متحد ملتو مؤسسي ته پېشنهاد وکړ
 چې يونو بايد دچين د تاييده کې موضوع فېصله کړي او دا ټي هم وويل چې که ۹ يونو
 د کمونيستي چين رژيم په رسميت وپېژني دا د دې خبرې معنا ده چې يونو د شوروي سياست
 ته تسليمه شوه ، خو امريکا يانې دا نه منله ، ولېکه شوروي تاييده گانو د کومنتانگک د تاييده
 د وجود له امله په مجلسونو کې لېږه برخه اخيستله ، په تېره بيا هغه وخت چې د کومنتانگک

د پارتی اقدامات په فارموسا کی د کمونیستی چین په مقابل کی جدی شو، نو دشوری
نمایندگان بهی له مجلسه ووتل، او مقاطعه یې ورسره وکړه. کوم وخت چه یعقوب مالک
دامنیه مجلس رئیس شو. اود کومنتانګک دنماینده دایستلو پیشنهاد یې وکړ علاوه دشوری
پرنمایندگان او یو کوسلاویا او هندوستان هم ددې پیشنهاد طرفداري وکړه.

بله مهمه قضیه چه په تېر کال کې یو نو حل نیکړای شوه هغه د کشمیر قضیه وه، چه ورځ
په ورځ د پاکستان او هندوستان مناسبات وراښدل اود تصادم خطر زياتېدله. که څه هم
دامنیه مجلس له خوا بواسترلابانی حکم « دینکسن » ددی قضی د حل کولو دپاره مامور
شوی و، اوڅو واره یې د هندوستان او پاکستان د مشرانو سره هم ولیدل خو ونې نشوه
کولای چه داخل طلبه مسئله حل کاندی. اودا کشاله تراوسه هم پسی روانه ده.

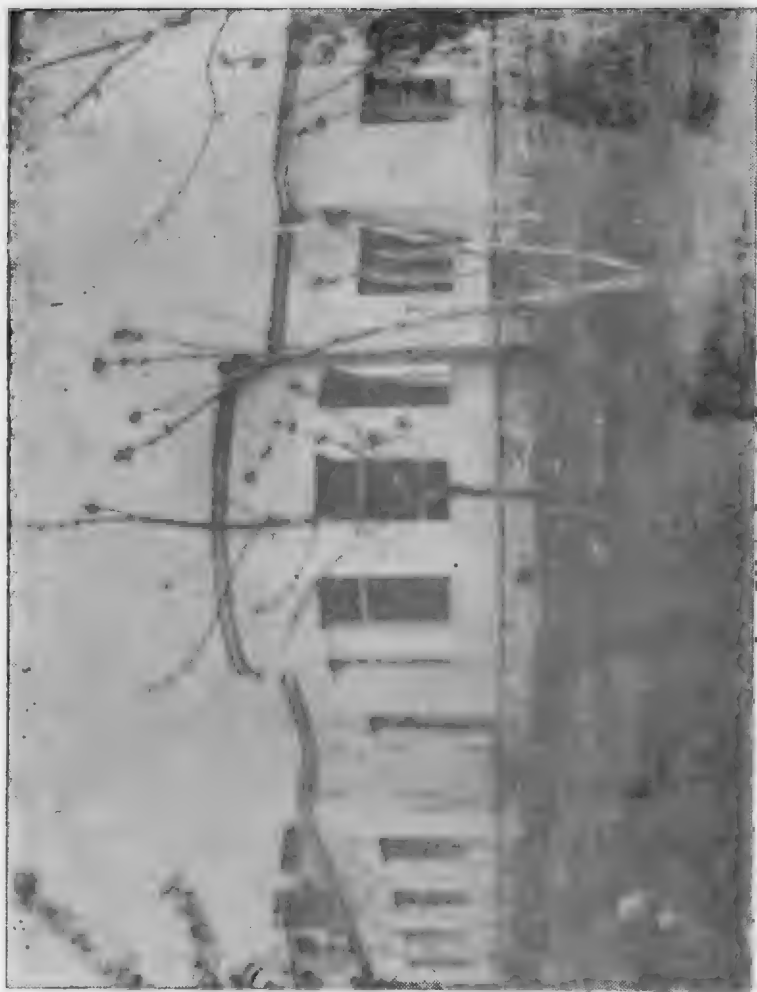
د جهان په پېښو کی بله مهمه پېښه د چین کمونیست کېدل دی، چه شوروی روسیې
اونور کمونیستی بلاک اوهم د هندوستان دولت د چین دانوی حکومت په رسمیت وپېژانده
حتی د چین او روسیې ترمنځ یوه وړانی قرار داد هم لاس لیک شو، چه دهغه له رویه به
په چین کی دشوری او چین یوه کډه کښی جوړه شی چه دروس او چین د سرحدی
ایالاتو مواصلاتی او فصائی چاری به سرته رسوی، هغه کپه چه له دې مدر که حاصلېږی
هغه به دروس او چین په منځ کی مساویانه وېشله کېږی.

د عربو د اتحادی یا جامعه عرب جریانات هم د تېر کال له مهمو پېښو څخه باله کېږی.
په او مری سر کی دې اتحادیې د اردنیه په حکومت دا اشتباه وکړه چه گوندې اردنیه
دا سرانېلو له حکومت سره پټ قرارداداری، مگر هغه وخت چه د اردنیه نماینده د جامعه عرب
دا قرار داد امضا کړ چه د عربو د جامعه یو مملکت هم لهاته له اسرائیلو سره قرارداد
نشی امضا کولای نو دا اشتباه رفع شوه.

کوم وخت چه ددې جامعه یو مشترک دفاعی قرار داد لاس لیک شو، د دنیا
د سیاسونو توجه یې لهان ته واړوله، لکه چه د پورتنی قرار داد له کبله ټول عربی
ممالک په نظامی، اقتصادی، اوسیاسی اتحادیه کی شاملېدل. که څه هم د تېر کال د ثور
په میاشت ملک عبدالله د اردنیه پاچا اعلان وکړ چه عربی فلسطین په اردنیه مملکت پوری
وتړل شو، او سمیستی دغه تصمیم د هغه مملکت یار لسمان هم ومانسه
او انګلستان دغه الحاق په رسمیت وپېژانده. خو د عربو

بک قسمت از تعمیر جدید را بشکلا. مربوط شفاخانهای بلدیه .

مدرسة كهنل جبارو الهی .

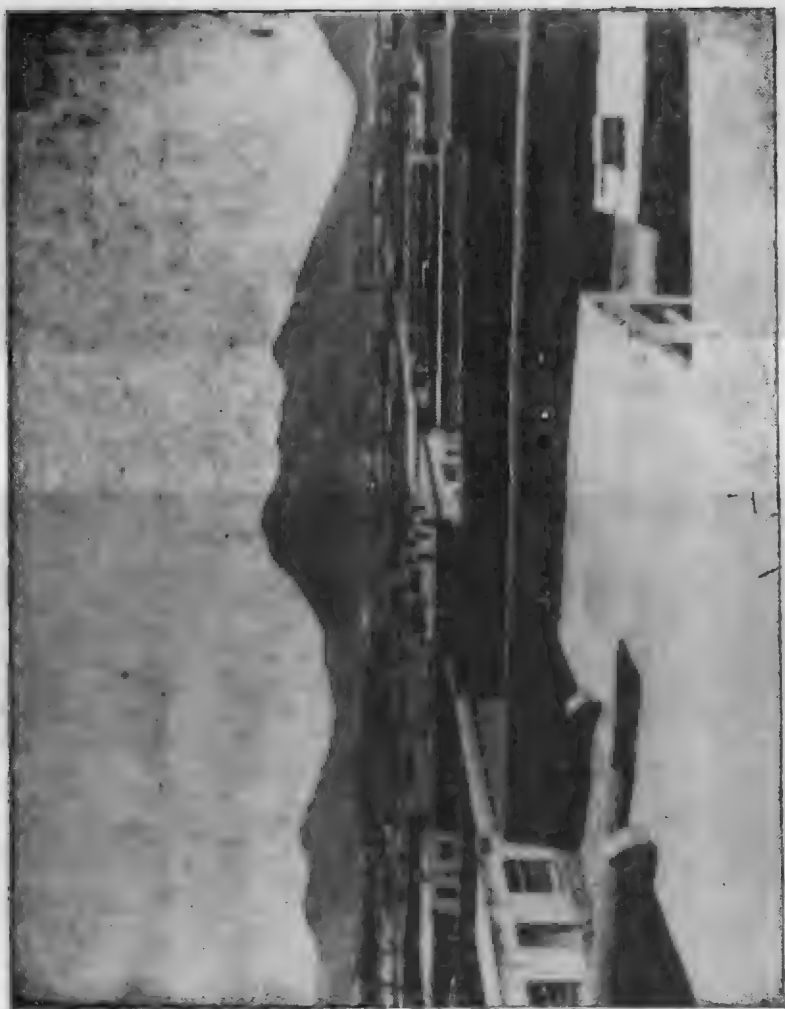

شهر نو کابل .

کارته شاه شهبود .

کارخانه نوری

جامعه دده په دې اقدام سخته متاثره شوه ځکه چې هغوی ټولو داسرائیلو پر خلاف د جهاد اعلان کړی وو، ملک عبدالله ددې دپاره چې خپله استفا ده وکړی حتی دې ته حاضر شو چې د عربوله جامعي څخه لحن جلاوگتۍ، خو کوم وخت چې خپل مقصد ته ورسید نو بېرته ددې دپاره چې د عربي ممالکو سره ښې مناسبات ښه شی خپل دجلا والی خبر تردید کړ .

په تېر کال کې د مصر او انگلستان په منع کې وضعیت ډېر جدی وو ، دمصر حکومت له کانال سویز څخه د انگلیسانو دسکرو دایستلو نقاضا کوله او انگلیسانو ورته د ۱۹۳۶ع کال معاهده وربا ډوله خودا شخړه تر اوسه هم پخښی پرته ده .

د تېر کال له مهمو پېښو څخه یوه د کوریا پېښه ده، چې د یروسیز کال دسرطان په څلورمه ورځ د شمالی کوریا (چې کمونیستان دی) اود جنوبی کوریا (چې د امریکا تر نفوذ لاندی دی) تر منځ سخته جگړه ونښته، چې د ټولی دنیا توجه ښی لمانځه واوروله، خصوصاً انگلوا مریک ته ښی پوره تشویش پیدا کړ، د متحدو ملتو موسسې ددې خبر له اورېدلو سره فوراً اضطراری غونډه وکړه اوشمالی کوریا ته ښی خبر ورکړ چې باید دښتی خپلی لښکری د جنوبی کوریا څخه وباسی، خود شمالی کوریا لښکرو ددوی خبرو ته اهمیت ورنکړ اودا جگړه وورځ په ورځ پسي سختېدله، غورسماً د امریکا، انگلستان ترکې اوددوی دنورو ملسکرو ملتونو عسکر د جنوبی کوریا مرستی ته ورورسېدل، صرف لښتی ملکونو لکه هندوستان او افغانستان اونورو د جنوبی کوریا سره له عسکری مرستی څخه عذر وغوښت، یو کوسلاویا اومصر خپله ښی طرفی اعلان کړه اود افغانستان عذر خو دښتو نستان دناحل شوی فضیحه له کبله وو، دې جنسک به لومړی سرکې په امریکا کې ډېر اضطراری وضعیت پېښ کړ هغه دا چې ترومن اعلان وکړ چې دا جگړه د دنیا امنیت تهدیدوی نو ځکه باید داتازونی هوائی او بحری لښکری د جنوبی کوریا سره مرسته وکړی. امنیه مجلس په کوریا کې جنرال مېکار تر دمتحده ملتونو د قوماندان په حیث وماته. اود یونو پېرغ ښی داتازونی پېرغ تر څنگ وماته. دا جگړه د تېر کال تر پایه پوری په ډېر شدت روانه وه په لومړی سرکې شمالی کوریا د جنوبی کوریا په خاوره کښي ډېره یرمخ ولاړه، خو غه وروسته د جنوبی کوریا پېشقدمی شروع او دومره یرمخ ولاړه چې هر څوک د شمالی کوریا په تسایمېدو متیقن شول، خو په همدې وخت کې د چین د کمونیستانو درضا کارانو له شمالی کوریا کمک ته ور سېدله او بېرته ښی د امریکا یانو عسکر پر شا ووهل. په دې ډول په تېر کال دواړو خواو ډېر پېشرفتونه او ډېر شکستونه وکړل خو د کال تر پایه پوری یوې قطعی فیصلی ته ونه رسېدل .

بله د یادولو وړ خبره د ایران د صدر اعظم جنرال علی رزم آرا وژل دی چه د حوت په ۱۷ نیمه د سلطانی مسجد په مخ کې د «فدائیان اسلام» د جمعیت یوه غړی په تفنگچه ووېشت او دوه ساعته وروسته مړ شو. دده قاتل عبدالله رستگار نومېده. د رزم آرا تر مرګ وروسته د ایران شهنشاه حسین علاء د ایران د صدر اعظم په حیث وټاکه، مګر تر خور لمخو وروسته د حسین علاء په عوض دا کتر مصدق د ایران د ټیلو دملی کولو د صحنې پهلوان د ایران صدر اعظم ومنل شو، اوس د صدر اعظمی سره یې فوری د ایران د ټیلو دملی کولو مسئله په ډېر جدیت منځ ته راواچوله، د ایران پارلمان اود ایران ملت ددې خبرې د نائیدیداره ددا کتر مصدق شاته ودرېدل، خو انګلیسانو د ایران د ملت په مقابل خپله زده استعداد ږی قباله راوبسته، یې له دی چه فکرو کړی چه اوس هغه زده او جری فبالې نه منلی کېږي، که څه هم تر اوسه دا مسئله نه ده قېده شوې خو دومره ویلی کېدای شی چه دا مسئله د ایران د ملت د مرګ او ژوند مسئله ده یقیناً به د ایران ملت په غیج صورت حاضر نشی چه نور هم د ایران د ملت ښارګوټه ډېر دویه لاس کې پاته شی. په دې لمخې کې چه که بله خبره د یادولو وړده هغه دا فقهستان د حکومت نائیددی چه د ایران د حق نائیددی کړی دی، خود پاکستان حکومت بالعکس د انګلیسانو طرفداری کړې ده او ایران ته یې ویلی دی چه د انګلیسانو فرمانبر داری دی وکړی، او خپلو هغو یا کستانی کاریګرو ته یې چه په آبادان کې دو، امر ورکړی دی چه د انګلیسانو په افغ کار وکړی.

بله د تهر کال د یادولو وړ پېښه د کونېستی چین له خوا د تېت بول دی، چه یوه څه څه حمله یې پروکړه او د تېت روحانی حکمران (دلاى لاما) یو نا معلومی خوا ته وتښتېده خو وروسته یې د مذاکراتو په اثر د موا فقی لار سره پیدا کړه.

د تهر کال د جوزایه اوله ورځ د ترکېي د انتخاباتو اعلان هم د یادولو وړه خبره ده چه د جلال بابار د دیموکرات حزب چه څلور کاله پخوا تأسیس شوی و، د خاق پر حزب چه پنځه کاله عمر یې درلود په انتخاباتو کې غایب شو، او جلال بابار د ترکېي د نوی رئیس جمهور په حیث وټاکل شو، په دې انتخاباتو کې اته ملیونو ترکانو برخه اخیستې وه.

فهرست مندرجات سالنامه

۱۳۲۹

الف مضامین :

مضمون	صفحه
د کابل ۱۹ اسمه کالنی	۲
د افغانستان پادشاه	۴
نشکيلات مملکتی :	۸
د وصادرات عطیې	۱۴
د وزارت خارجه	۱۶
د وزارت داخله	۱۸
د عدلیه	۲۱
د معارف	۲۶
د مالیه	۲۹
د اقتصاد	۳۱
د فوایدخواه	۳۲
د صحیفه	۳۴
د مضامیرات	۳۵
د معادن	۳۷
د رباست مستقل زراعت	۴۰
د مطبوعات	

تشکيلات ولایات و حکومتات اعلی :

ولایت کابل	
د قندهار	۴۱
د هرات	۴۲
د مزار شریف	۴۳
د فطن	۴۴
د مشرقی	۴۵
د جنوبی	۴۶
	۴۷

۴۸	حکومت اعلیٰ میمنه	د
۴۹	فراه	د
۵۰	بدخشان و پروان	د
۵۱	غزنی	د
۸	ریاست شورای ملی	د
۵۹	عالی اعیان	د
۶۰	وزارت دربار	د
۶۱	دداخلی روزنامه او مجلو	د
۶۲	دارالتجیریرشاهی	د
۶۳	دافغانستان بانک	د
۶۵	امور دوائر صدارت عظمیٰ	د
۷۵	وزارت خارجه	د
۸۰	داخله	د
۸۵	عدلیه	د
۱۲۶	معارف	د
۱۲۹	مالیه	د
۱۵۵	اقتصاد	د
۱۶۰	فوائد عامه	د
۱۷۰	صحبیه	د
۱۷۱	مخابرات	د
۲۱۲	ریاست زراعت	د
۲۲۵	مطبوعات	د
۲۲۷	ولایت قندهار	د
۲۲۹	هرات	د
۲۳۰	مزار شریف	د
۲۳۳	فطهن	د
۲۳۶	مشرقی	د
۲۳۷	حکومت اعلیٰ میمنه	د
۲۳۸	فراه	د

(ج)

۲۳۹	» » » بدخشان
۲۴۴	» » » فزنی
۲۴۶	تصاویر شورای ملی
۲۴۷	فیصله های مجلس عالی اعیان
۲۵۱	ریاست بررسی امور کمیته مورپشن
۲۵۵	امور ریاست بنار والی
۲۶۶	اعطای نشان
۳۲۵	اجمال مسافرت ذات ملو کسانه در اروپا
۳۳۲	نظری به پشتونستان
۳۶۰	زمان شاه
۳۶۸	کمیته بین المللی صلیب احمر
۳۸۴	مهمترین مخترعات
۴	دبشتونستان واقعات
	در ۱۳۲۹ کال مهمی پیشی
	تصاویر :

(۲) مقابل صفحه	اعلیحضرت معظم مهابادی
(۴) » »	والاحضرت شهبزاده احمدشاه جان
	» » محمدنادر جان
	» » شاه محمود جان
	» » محمدداؤد جان پشتون یار
(۶) مقابل صفحه	ج، ع، ج، ل، ا نشان والاحضرت سپه سالار غازی صدر اعظم
(۸) » »	ع، ج، ل، ا نشان والاحضرت سردار محمدداؤدخان وزیر حربیه
	منظرة دوراه
(۲) قطعه	ترقیعات در دوائر صدارت عظمی
(۵) »	» دروزارت خارجه
(۳) »	سفر و وزیر مختار دول خارجه بدربار کابل
(۱۳) »	ترقیعات وزارت حربیه
(۳) »	ترقیعات وزارت داخله

- » (۲) عمرانات وزارت داخله
 » (۵) ترفیعات وزارت معارف
 » (۲۴) عمرانات وزارت معارف
 عمران حکومت بگرامی
 عمران » ده سبز
 تشکیلات وزارت صحت
 متفرقه
 منظرة چهلستون
 » چهاردهی
 عمرانات ولایت مشرقی
 » (۴) آمرین بناروالی
 هیئت مدیران بناروالی
 » (۱۶) عمرانات ریاست بناروالی
 عکس های مربوط به مقاله زمانشاه
 نمونه خط طغرای کوفی
 مناظر مسافرت ذات ملو کانه
 (۵۸) قطعه

